

GESCHIEDKUNDIG WOORDENBOEK,

OF

BEKNOPTA LEVENSBESCHRIJVINGEN

VAN

MANNEN, DIE, VAN HET BEGIN DER WERELD TOT OP ONZEN
TIJD, ZICH DOOR VERNUFT, BEGAAFDHEDEN, DEUGDEN,
DWAALINGEN OF MISDADEN HEBBEN BEROEMD OF BERUCHT
GEMAAKT; VOORAFGEGAAN DOOR EENE TIJDREKENKUNDIGE
VERHANDELING, OM DE VERSCHILLENDE ARTIKELEN,
IN HET WOORDENBOEK VERSPREID, TOT EEN
GESCHIEDKUNDIG GEHEEL TE MAKEN,

door den Abt

F. X. DE FELLER.

NAAR HET FRANSCH.

Mets een groot aantal nieuwe artikels verzijkt, om met
dezulkes vermeerderd, die eens meer onmiddellijks be-
trekking tot de Nederlanden hebben.

Convenientia cuique.

HORAT. Art. poet.

VIER-EN-TWINTIGSTE DEEL.

TE 'S HERTOGENBOSCH,
BIJ J. J. ARKESTEYN EN ZOON.

1848.

GESCHIEDKUNDIG WOORDENBOEK.

T O R.

* **T**ORELLI (LODEWIJK), een geleerde religieus, van de orde der kluizenaars van den H. AUGUSTINUS, te *Bologna* in 1609 geboren. In den echt getreden, en op den ouderdom van twintig jaren weduwnaar geworden zijnde, besloot hij de wereld te verzaken, en begaf zich in het klooster van den H. JACOBUS, te *Bologna*, alwaar hij zijne gelofte aflegde. Na zijnen cursus in de godgeleerdheid volbragt te hebben, werd hij met het onderwijs dier wetenschap belast, en legde zich vervolgens op het predikambt toe, waarin hij veel roem verwierf. Hij predikte in de voornaamste kerken van *Italië*, en steeds verzamelde zich rondom hem, een talrijk en uitgelezen gehoor. Zijne verdienste, zijne godsvrucht, zijne naauwgezetheid in het waarnemen van den orde-regel, deden hem tot de voornaamste posten zijner orde beroepen, zelfs tot dien van provinciaal der Romeinsche provincie. Te midden der zorgen, welke deze verschillende bezig-

heden van hem vorderden, vond hij nog den tijd om geleerde en nuttige geschriften zamentestellen. Men heeft van hem: 1.° *Secoli Agostiniani, ovvero storia generale del sacro ordine eremitano di san Agostino, divisa in tredici secoli, 1659—86, 8 dl. n.*, in fol. Dit is het volledigste en nuttigste werk, wat over deze orde geschreven is; men verwijt hem echter eenige wijdloopigheid; — 2.° *Ristretto delle vite degli nomini e delle donne illustri in santità, et altri famosi soggetti per rara et singolar bontà insigni, etc. diviso in sei centurie, Bologna, 1647, in 4. to.*, enz. Pater TORELLI overleed te *Bologna*, in zijn klooster van den H. JACOBUS, den 14 Januarij 1683. Zijne *Lijkrede*, uitgesproken door pater PETRUS BORSANINI, een Venetiaansch Jesuit, is opgenomen in het 8.° dl. der *Secoli Agostiniani*. Verschillende schrijvers hebben lofreden te zijner eere vervaardigd.

* TORELLI (JOZEF), een wis-

kunstenaar, letterkundige en dichter, te *Verona* in 1721 geboren. Men houdt hem voor eenen afstammeling der familie TORELLI-SALINGUERRA, waaruit GUIDO TORELLI de eerste heer van *Ferrara* was, en wiens nakomelingen de souvereiniteit van *Guastalla* bezaten. Wat hier ook van wezen moge, hij was ervaren in de wijsbegeerte, de wetten, de schoone letteren, het Grieksch en Hebreeuwsch, maar de wetenschap, waarin hij uitmuntte, was de wiskunde. Onder de aanzienlijke personen, die hem met hunne vriendschap vereerden, was de markies CANOSSA degene, met wien hij in de naauwste betrekking stond. Nadat laatstgenoemde aan de gevolgen eener slepende ziekte was overleden, was het smartgevoel van TORELLI over dit verlies zoo sterk, dat hetzelfde hem binnen weinige dagen, den 18 Augustus 1781, in het graf sleepte. Hij heeft een aantal werken nagelaten, waarvan wij slechts de voornaamste willen aanhalen: 1.° *De nihilo geometrico libri II*, *Verona*, 1758, in 8.° Het eerste boek handelt over den aard der oneindig kleine grootheden, en het tweede is bestemd om er de toepassing van aanteduiden; — 2.° *De geometrica*, *Verona*, 1769; dit is een vervolg van het voorgaande werk, en waarin hij het nut der door hem aangevoerde theorie betoogt; — 3.° *Demonstratio antiqui theorematis de motuum comminatione*, *Verona*, 1774, in 8.°; — 4.° *Elementorum prospectivæ libri II*, *opus posthu-*

um recensente Bertolino, Verona, 1788, in 4.°; — 5.° *Archimedis quæ supersunt omnia ex recensione Josephi Torelli Veronensis*, met de Commentariën van EUTOCIUS van *Ascalon*, en verschillende tekstverklaringen, in de bibliotheek der MEDICISSEN gevonden, *Oxford*, 1792, in fol. Lord STANHOPE spoorde genoemde universiteit aan, om deze schoone uitgave te ondernemen, welke volgens het handschrift van TORELLI geschiedde, dat aan den heer ALBERTINI, zijn' uitersten wils bezorger, was toevertrouwd. Nog heeft men van TORELLI: — 6.° eene *Vertaling*, in Italiaansche verzen van de twee eerste boeken van den *Æneïs*, *Verona*, 1749, in 8.°; — 7.° *il Pseudolo*, een blijspel, naar PLAUTUS, in Italiaansche verzen vertaald, met verscheiden herderszangen van THEOCRITUS en MOSCHUS, *Firensa*, 1765; — 8.° *De Bruiloft van THÉTIS en PELEA*, naar CATTULLUS, *Verona*, 1781; — 9.° *Brieven over DANTE*. De schrijver verdedigt DANTE, tegen eene bittere critiek van VOLTAIRE, waarin deze schrijver den schepper der Italiaansche dichtkunde in het minste niet spaart. De stijl van TORELLI is zuiver, sierlijk; en zijne versivatie schitterend en welluidend.

TORELLI (ANTOINETTA), markgravin van *Rossi*, was de dochter van GUIDO, bijgenaamd *den Grootte*, eersten graaf van *Guastalla*, en van de vermaarde ORSINA VISCONTI, moei van FRANCISCUS MARIA, hertog van *Milane*.

Zij trad in den echt met **PETRUS MARIA ROSSI**, markies van *Sansecondo* een' man van groote verdiensten, die vijfmalen als veldheer voor den hertog van *Milane* optrad, en *Piacenza*, *Caravaggio* en *Parma* veroverde. **ANTOINETTA TORELLI** bezat eene verhevene inborst; toen, gedurende de afwezigheid van haren echtgenoot, laatstgenoemde stad tegen **FRANCISCUS SFORZA**, hertog van *Milane*, aan het muiten was geslagen, verliet zij *Parma* heimelijk, wist onder **TORCHIANA** troepen te verzamelen, stelde zich aan het hoofd derzelve, maakte zich meesteres van de stad, en gaf dezelve aan den hertog terug. De markies **SANSECONDO** werd gouverneur derzelve, en regeerde er bijna als souverain (zie de *Donne illustri* van **BETUSSI**, en de *Claris selectisque mulieribus*, door **PHILIPPUS** van *Bergamo*). **ANTOINETTA** had 9 kinderen, onder anderen **DONNELLA**, echtgenoot van **GIBERT SANVITALE**, die het kasteel van *Sala* bouwde, sedert 1612, eene lustplaats der hertogen van *Parma*. In de afwezigheid van **GIBERT**, bevond **DONNELLA** zich in genoemd kasteel belegerd door **ROSSI**, haar' eigen vader, en door **AMURATH TORELLI**, haar neef, toenmaals veldheer bij de Venetianen; zij verdedigde zich langen tijd op de bres, en noodzaakte de belegeraars, om met overhaasting de vlugt te kiezen. Kort daarna verzoende zij haren echtgenoot met haren vader; deze was edelman van *Padua*, en bij gevolg een onderdaan, der Venetiaan-

sche republiek, wier legerbenden hij volgde.

* **TORELLI (BARBARA)**, der graven van *Guastalla* en van **PAOLO SECCHI D'ARAGONA** (dochter van den beroemden veldheer van dien naam), trad in 1488 in den echt met **HERCULES BENTIVOGLIO**, een' edelen Bolonees, wiens voorouders meesters van *Bologna* waren geweest. **BARBARA TORELLI** had de zorgvuldigste opvoeding ontvangen. Haar echtgenoot, die ook een patrieciër van *Ferrara* was, geleidde haar naar die stad, alwaar haar huis de verzamelplaats der beroemdste letterkundigen werd. **BARBARA** bezat vele geleerdheid, muntte uit in de dichtkunde, en haar roem drong door tot zelfs in de ooren van **PAUS LEO X**, den beschermer der letteren en geleerden. In 1508 ging zij een tweede huwelijk aan met **HERCULES STROZZI**, een edelen Ferrarees, bij voorkeur boven andere heeren, evenzeer door hare verdienste als door hare schoonheid ingenomen; maar na verloop van 13 dagen was zij reeds weduwe: een jaloersche medeminnaar deed **HERCULES**, met twee-en-twintig dolksteken, vermoorden. De troostelooze **BARBARA** begaf zich eerst naar *Parma*, en daarna naar *Bologna*, alwaar zij zich aan godvruchtige werken toewijdde, en in 1533 overleed. Men vindt verscheiden harer *Gedichten* in de *Rime scelte de' poeti Ferraresi*, door **BERGALLI**, *Ferrara*, 1713. Men spreekt met veel lof van deze

dichteres, in de *Istoria Ferrar. Gimnasii* van BERSETTI; in de *Geschiedenis der Italiaansche letterkunde* van TIRABOSCHI, in een der *Mercuriussen* van WIELAND, enz.

* TORELLI of TORELLI-CASTIGLIONE (HIPPOLYTA), der graven van *Guastalla*, dochter van GUIDO, bijgenaamd den *Protonotaris*, werd in 1499 geboren. Haar geest evenaarde hare schoonheid, en hare zeden waren beide waardig. In 1516 trad zij in den echt met BALDASSAR CASTIGLIONE van *Mantua*, ridder van den kousenband, een' der beroemdste letterkundigen zijner eeuw, schrijver van den *Cortigiano*. Deze beroemde man was de vriend van RAPHAËL en van den hertog van *Urbino*, en verdiende de achting van KAREL V, en vooral van LEO X. HIPPOLYTA verwierf door hare begaafdheid voor de dichtkunde en hare overige talenten, niet minder roem dan haar echtgenoot. De kardinaal BEMBO was een harer bewonderaars. Zij schreef met dezelfde sierlijkheid in het Italiaansch en in het Latijn. Eene plotselinge ziekte ontrukte haar, reeds in 1520, aan de letteren en aan hare vrienden. Zij liet uil haar huwelijk drie kinderen na. Hare Italiaansche *Gedichten* zijn in verscheiden verzamelingen opgenomen, en onder hare *Latijnsche*, noemt men vooral een *Treurzang*, aan haren echtgenoot opgedragen, die toenmaals afgezant bij LEO X was, waarin zij zich beklagt over zijne langdurige afwezendheid,

en die sedert 1558 verscheiden malen te *Bazel* werd gedrukt. Men vindt denzelfen ook, in het werk getiteld . . . In *Carminibus poet. illustr. Itolorum*, door MATTHEUS TOSCANUS, *Parijs*, 1576, in 16.mo; en in de *Deliciae poet. Itolorum*, 1.^e dl. blz. 726. J. GEORGE ECCIUS, hoogleeraar aan de universiteit van *Leipzig*, die eene verhandeling over HIPPOLYTA in het licht gaf, zwaait haar veel lof toe, en zegt dat deze *Treurzang*, de tint van die van OVIDIUS heeft. De kardinaal BEMBO vervaardigde een opschrift in Latijnsche verzen, ter eere van deze dame, hetwelk men nog ziet op haar graf, in de kerk van O. L. V. van *Genade*, buiten de muren van *Mantua*. BALDASSAR CASTIGLIONE wilde niet weder in den echt treden, volgde KAREL V naar *Spanje*, omhelsde den geestelijken staat, en stierf als bisschop van *Avila*.

* TORELLI (LOUISA), gravin van *Guastalla*, en stichtster van verscheiden religieuze orden, werd in 1500 geboren, en was de eenige dochter van den graaf ACHILLES TORELLI. LOUISE huwde in 1516, met LODEWIJK STANGHI, en in 1522 verkreeg zij de vrije goederen van het erfdeel haars vaders; door de bescherming van den hertog van *Milane*, erfde zij ook het graafschap *Guastalla*, ofschoon dit leengoed aan de mannelijke afstammelingen van Guido toebehoorde. Na weduwe, en door den oorlog verplicht te zijn geworden, om de wijk naar *Verona*

te nemen, ging LOUISA een tweede huwelijk aan met ANTONIUS MARTINENGI, uit eene vermogende familie van *Brescia*, die haar wreedaardiglijk behandelde, en haar zelfs met den dood bedreigde. Zijne eerste vrouw was door zijne handen omgekomen. Om haar van dit gedrogt te bevrijden, eischte een broeder van LOUISA hem tot een tweegevecht uit, en doodde hem. Kort daarna ontstonden er geschillen tusschen LOUISA en de TORELLI's, graven van *Montechiarugolo*, over het graafschap *Guastalla*; de zaak werd voor CLEMENS VII en keizer KAREL V gebragt. FERRAND VAN GONZAGA, toenmaals onderkoning van *Sicilië*, bood zich als middelaar aan, en stelde aan de partijën voor om hare regten, aan eenen derde te verkoopen, die den keizer oogenblikkelijk huldigen zoude. FERRAND ging hierin met zoo veel beleid te werk, dat hij, door KAREL V beschermd, in 1585, voor eene zeer matige som, de toekenning van het graafschap *Guastalla* te zijne gunste verkreeg. LOUISA stemde er des te gereeder in toe, daar zij, wijl zij met religieuze stichtingen begonnen was, geld behoefde om dezelve te handhaven. Het was een dominikaner, BAPTISTA DE CREMA, een heilige man, die er haar het eerste denkbeeld van gaf. De gravin TORELLI stichtte in 1532, te *Milane* eene congregatie van vrouwen, welke zij de *Engelachtige* noemde. Paus PAULUS III, had haar, bij

zijne breve van 1534, gemagtigd, om hare congregatie onder den regel van den H. AUGUSTINUS te stellen, maar bij eene andere breve van 1536, onderwierp deze Opperherder de engelachtigen aan de leiding der reguliere geestelijken van den H. PAULUS (*Barnabiten* genaamd). LOUISA breidde hare instelling, in Augustus 1536, met vier-en-twintig huizen uit, en den 17 Octob. deszelfden jaars, werden er de vrouwen der congregatie in vereenigd. De kerk, die eene der schoonste van *Milane* is, werd eerst verscheiden jaren later voltooid. Deze congregatie moest, volgens de statuten van den H. CAROLUS BORROMEUS, aartsbisschop van *Milane*, bestuurd worden. In 1536, plaatste de gravin TORELLI, haar klooster onder de bescherming van den H. PAULUS *den Bekeerde*, en nam den sluijer aan, onder den naam van PAULA MARIA. Na tot de stichting van verscheiden andere kloosters te hebben bijgedragen, begaf zij zich naar *Ferrara*, en stichtte er het klooster der *Bekeerlingen van Terra-Nova*, ging van daar naar *Cremona*, stichtte er met VALERIA D'ALERIS de religieuzen van *Ste. Martha*. Zij vereenigde zich vervolgens met ANTOINETTA DE NEGRI, en begaf zich naar *Venetië* alwaar zij missiën predikte. De indruk, welken hare stichtelijke redevoevingen op de geesten maakten was zoo groot, dat een aantal personen van beide geslachten, hunne betrekkingen verlieten, en zich in het klooster begaven.

Het Venetiaansch bestuur gelastte hierop aan LOUISA de stad te verlaten; zij begaf zich naar *Vicence*, en ondersteunde door hare milddadigheid de kloosters der *nieuwbekeerden*. Bij hare terugkomst te *Milane*, vernam zij dat de *engelachtigen*, zonder hare vergunning de opsluiting (*clôture*) hadden gevraagd, welke haar door PAUS PAULUS III was toegestaan. Zij verliet haar klooster, en stichtte een ander bij de poort *Tosa*, het *Collegie van Guastalla* genaamd; maar de religieuzen dezer nieuwe congregatie verzochten den H. CAROLUS BORROMEUS, voor haar bij den H. Stoel, de vergunning te bewerken van zich te mogen opsluiten (*clôtrer*). Het doel van de gravin TORELLI, bij het stichten dier kloosters, was om de religieuzen nuttig te maken voor de maatschappij, daar zij zich bijzonder zouden hebben toetewijden aan de zorg voor de zieken, en aan de opvoeding van jonge weesmeisjes, voor welke zij achttien plaatsen in het tweede dier kloosters had gesticht. Deze eerbiedwaardige vrouw overleed in den geur van heiligheid, den 28 October 1569. Zij werd begraven in de kerk van den H. FIDELIS der Jesuiten. Na haren dood deden de religieuzen van haar collegie zich opsluiten. Men noemde zulks later het collegie der *Spaansche maagden*, wegens de menigte der dames dier natie, welke te *Milane* in dat klooster hare geloften kwamen afleggen. Tijdens de geweldaddige vernielingen van JOZER II, keizer

van *Duitschland*, werden de *engelachtigen* op zijn bevel, met de zusters van het klooster der *Guastallinen* vereenigd.

* TORELLI (ALDA), of TORELLI-LUNATI, der graven van GUASTALLA, dochter van LODEWIK TORELLI, vierden zoon van GUIDO GALEOTTO, bijgenaamd ALDA LUNATA, werd in 1530 geboren. Zij werd opgevoed door ANGIOLA NUGAROLA, eene zeer verstandige vrouw, die haar den smaak voor wetenschappen en dichtkunst inboezemde, en ontving ook lessen van ISOTTA NOGAROLA, zuster van ANGIOLA, wegens hare talenten beroemd. ALDA, benevens LUCIA DE FERRETTI, en LUCRETIA GONZAGA DE GAZZOLO, waren de uitstekende vrouwen der 16.^e eeuw, door alle gelijktijdige schrijvers evenzeer geprezen. De dichters BENASCHI en BETUZZI bezongen ALDA, in hunne voortbrengselen. ALDA verdiende dezen lof door de zachtheid harer inborst zoowel als door hare niet zeer gewone wijsheid en geleerdheid. Hare *Gedichten* komen voor in de *Rime di cinquanta poetesse, raccolte dal Dominichi nel*, 1559, in de *Verzameling* van ANTONIUS FRANCISCUS RANIERI, in 1574 gedrukt, en in die van BERGALLI. Zij schreef in eenen zuiveren stijl; hare verzen zijn vol bevalligheid en welluidendheid, en plaatsten haar naast de beste dichters van *Italië*. ALDA was in den ouderdom van 18 jaren gehuwd met J. LUNATI, een' edelman van *Pavia*, die verscheiden kinderen bij haar verwekte; eene harer voornaamste deugden was

de weldadigheid, en zij werd als de moeder der ongelukkigen beschouwd. Na haren man overleefd te hebben, verwijderde ALDA zich van de wereld, en wijde zich enkel aan godvruchtige oefeningen toe.

* TORELLI (LELIO), in het Latijn TAURELLUS, van de oude graven van *Guastalla*, werd te *Fano* geboren, alwaar zijne familie zich sedert 1300 gevestigd had, en beoefende de rechtsgeleerdheid te *Perosa*, alwaar hij in vriendschapsbetrekking kwam met ARETINO; maar deze vriendschap was niet van langen duur, daar de grondbeginselen van TORELLI, niet strookten met die van dezen ligtzinnigen hekel-dichter. In den ouderdom van 22 jaren, baccalaureus geworden zijnde, wijdde hij zich toe aan de magistratuur. SCANDERBEG COMNENUS, een Macedonisch vorst, was catholijk geworden, en de H. Stoel had hem in onderpand gelaten de stad *Fano*, alwaar hij vele gewelddadigheden pleegde. TORELLI ondernam om zijne geboorteplaats te bevrijden, en na zich aan het hoofd der jeugd te hebben gesteld, gelukte het hem, SCANDERBEG er uit te verdrijven. Hij begaf zich daarop naar *Rome*, regtvaardigde zich wegens zijn gedrag, en kort daarna werd hij tot een der vijf bijzitters der rota van *Florence* verkozen. In 1543, werd LELIO tot *podestaat* of regter dier stad benoemd; de groot-hertog COSMUS I, verhief hem tot den post van groot-kanselier van zijn paleis, en in 1546,

tot zijnen eersten staats-secretaris. Hij overleed den 27 Maart 1576, in den ouderdom van 87 jaren. Hij was te gelijkertijd een ervaren regsgeleerde, een goede dichter en een uitmuntende redenaar, en werd in 1557 consul der akademie van *Florence*. Hij behield zijne verstandelijke vermogens tot aan zijnen dood, en in den ouderdom van 83 jaren, dicteerde hij nog Italiaansche en Fransche verzen. De groot-hertog liet zijne lijkplegtigheid ten koste van den staat vieren. PHILIPPUS SASSELT sprak zijne lijkrede uit; er werd een gedenkpenning te zijner eere geslagen, en zijn portret, werd in het oude paleis, in de kamer des groothertogs geplaatst. Zijne werken zijn: 1.º *Verhalen*, zoo als: *ad gallum et legem*; — 2.º *ad Catonem et Paulum*; — 3.º *de militiis ex casu*, aan zijnen zoon gerigt. Zij werden opgenomen in het werk van den bisschop van *Lerida*, getiteld: *Antonii Augustini, jurisconsulti hispani emendationum et opinionum, libri 6. Lyon, 1574*. Hij leverde eene nieuwe uitgave der *Pandecten* of wetboeken van JUSTINIANUS, volgens het oorspronkelijke te *Amalfi* gevonden, en eerst naar *Pisa*, en vervolgens naar *Florence* overgebracht, en die in het licht verscheen onder den titel van 2.º *Digestorum seu Pandectarum libri quinquaginta, ex florentinis Pandectis repraesentati. Florent, in officina Laurentini, Florentini ducal, typographi, 1555, 3 dl.º in fol.* FRANCISCUS, zoon van LELIO, die evenzeer president der akademie was,

droeg dit werk op, aan den groot-herzog COSMUS; — 3.º *Lofrede*, in het Latijn, voor den hertog ALEXANDER DE MEDICIS uitgesproken; — 4.º *Lofrede*, in het Italiaansch, voor den graaf UGO, stichter der abdij van *Florence*; — 4.º Italiaansche *Gedichten*, welke men vindt in de *Festi consolari dell' academia di Firenze*; — 5.º Latijnsche *Gedichten*, voorkomende in de *Carmina illust. poetarum Italorum*; — 6.º *Reglementen* voor de akademie van *Florence*, en *Statuten* voor de orde van den H. STEPHANUS. LELIO TORELLI was lid van den Florentijnschen adel, werd senator, en men beschouwde hem met regt, als een der schitterendste mannen van zijn tijdvak. Al de gelijk-tijdige letterkundigen, hebben in hunne geschriften aan zijne talenten en zijne deugden den grootsten lof toegezwaard. Tot dezelve behooren PETRUS GHERARDI, DE BORGO SAN SEPOLCRO, PAULUS JOVIUS, CLAUDIUS TOLOMEI, don VINCENTIUS BORGHINI, GABRIELLI, PETRUS MAFFEI, de kardinaal BEMBO, ANTONIO ANSELMU; de geschiedschrijvers WARCHI, SEGNI enz., TORELLI huwde met LIA MARCOLINI, uit eene beroemde familie van *Florence*, bij wie hij twaalf kinderen verwekte, waarvan er hem slechts drie overleefden.

* TORELLI (VITTORIO), uit eenen tak derzelve familie, te *Sarzana*, in het *Genueesche* gevestigd, werd in 1565 geboren, en maakte uitmuntende studiën. Hij leerde de wijsbegeerte, de

wiskunde, de talen, en beoefende meer bijzonder de natuurlijke historie. Reeds vroegtijdig trad hij in de dienst van *Spanje*, maar zijne zucht om te reizen, voerde hem, in 1599 naar *Amerika*; hij doorkruiste bijna het geheele noordelijke gedeelte van hetzelfde, en vertoefde eenige maanden, te *Nicaragua* in *Mexico*. Hij stak vervolgens over naar de *Philippijnsche eilanden*, kocht landerijen te *Manilla*, keerde naar *Spanje* terug, alwaar hij dienst nam onder de koninklijke zeemagt. PHILIPPUS III vertrouwde hem het bevel toe over een fregat, met hetwelk hij de Engelsche, Hollandsche en Sinesche kapers sloeg, welke de *Zuid-Zee* onveilig maakten, en verrijkte zich met hunnen buit. Tot belooning dezer diensten, werd hij benoemd tot bevelhebber der zeemagt van de *Philippijnsche eilanden*; maar te midden der eerposten en rijkdommen, deed hij afstand van de wereld, en begaf zich in het klooster der barrevoeter religieuzen van *Manilla*. Vooraf echter verdeelde hij al zijne goederen onder de armen, en het ziekenhuis van *Manilla*, waarvan hij groot ziekenbezorger werd. TORELLI leidde in het klooster een voorbeeldig leven, en overleed in 1628. Hij heeft een *Verslag van zijne reizen* nagelaten, dat veel belangrijks bevat, en waarin hij zeer breedvoerig over verscheiden zeldzame planten van *Noord-Amerika* en de *Philippijnsche eilanden* spreekt. Hij had hetzelfde gezonden aan zijnen neef, den abbé AURELIUS AUGUSTINUS

TORELLI. Het is ons onbekend of dit werk gedrukt is.

* **TORELLI (JACOBUS)**, uit dezelfde familie, en naaste bloedverwant van den kanselier **LELIO**, werd te *Fano*, in 1608, geboren. Hij was de zoon van **ANTONIUS**, commandeur der orde van den **H. STEPHANUS**, en kleinzoon van **ALEXANDER**, wapenkapitein in de oorlogen van *Vlaanderen*, en dien **STRADA**, in zijne geschiedenis der oorlogen van dat land grootelijks prijst. **JACOBUS** legde zich toe op de wiskunde, en beoefende tevens de dichtkunst, de bouwen vooral de werktuigkunde. Zijne voortbrengselen in die verschillende soort van talenten, verwierven hem eenen grooten roem, maar zijne ongeregelde zeden berokkenden hem een aantal vijanden. Een groot heer, wiens vrouw hij verleid had, stond hem naar het leven; en op een' nacht, toen hij zich naar zijn huis begaf, werd hij door zes vermomde mannen aangevallen. **JACOBUS** verdedigde zich met veel moed tegen hen, en redde zich met het verlies van drie vingers: dit toeval belette hem echter niet het potlood en het penseel te besturen. Hij beminde hartstogtelijk de bouwkunde en de tooneelmatige werktuigkunde, en bestierde verscheiden feesten, welke **FARNÈSE** op het groot tooneel van *Parma* gaf. Nadat deze hertog hem had aanbevolen aan **ANNA** van *Oostenrijk*, regentesse van *Frankrijk*, werd hij in hare dienst opgenomen, en kwam in 1645 te

Parijs. Hij was de eerste, die door de werktuigen eene ware begoocheling te weeg bragt. Die, welke hij, onder anderen, deed uitvoeren voor de *Andromeda* van **CORNEILLE**, deden hem den bijnaam van *toovenaar* geven. Hij gaf ook in het *Petit-Bourbon*, tooneelmatige feesten, waarvan hij de beschrijving zoo wel als die van zijne werktuigen liet drukken, en dit werk aan de koningin **ANNA** van *Oostenrijk* opdroeg. Hij trad te *Parijs* in den echt met eene mejufvrouw **SUEZ**, uit eene adellijke familie en begaf zich met haar naar *Italië*; doch verloor haar weinige jaren daarna, zonder kinderen bij haar verwekt te hebben. Hij bouwde te *Fano* op zijn eigen kosten, een' prachtigen schouwburg, dien hij *Fortuna* noemde, in herinnering van eenen tempel van denzelfden naam, welke de Romeinen op die plaats hadden opgerigt. Deze schouwburg welke hij aan de stad gaf, is geheel van arduinsteen, en maakt nog de bewondering der vreemdelingen uit. Hij heeft tot model gediend van dien van *Vicenza*, en andere van *Italië*. **JACOBUS TORELLI**, was de eerste uitvinder der werktuigen, door welke men in eenen oogenblik alle decoratiën veranderd: dezelfde werden eerst uitgevoerd op het St. Jans-tooneel van *Venetie*, vervolgens door die van geheel *Europa* aangenomen. **LODEWIJK XIV** liet hem uitnoodigen om weder naar *Frankrijk* te komen, ten einde te *Versailles* eenen schouwburg te bouwen, zelfs wilde hij hem tot

opperloeziener zijner gebouwen benoemen; maar toen TORELLI zich tot deze reis gereed maakte, werd hij in Februarij 1678 door den dood verrast. Deze beroemde kunstenaar wendde zijne talenten niet altijd tot ongewijde onderwerpen aan. In eene gevaarlijke ziekte, had hij aan de H. Maagd eene gelofte gedaan: zoodra hij genezen was, voerde hij een draagbaar model uit, voorstellende *de overvoering van het huisje van O. L. V. van Lorette*, hetwelk een meesterstuk in dien smaak was, en bij zijne familie bewaard werd. Hij stichtte in zijne geboorteplaats, ter eere dezer afbeelding, eene jaarlijkse prachtige processie, welke tot op het einde der 18.^e eeuw steeds gehouden is. TORELLI schilderde zelf zijn' catafalk of lijkstellaadje, en beval dat men er zich bij zijn jaargetijde (*anniversarium*) van zou bedienen, en dat men na de dienst, lofzangen zoude zingen, waarvan hij zelf de woorden en de muziek vervaardigd had. Hij heeft verscheiden *schilderijen* vervaardigd, waarvan de meeste afbeeldingen der H. Maagd waren, en welke men in eenige kerken van *Fano* zag. Zijne *Dichtwerken* bestaande in *Oden*, *Klinkdichten* enz., zijn in verscheiden Italiaansche dichtverzamelingen opgenomen.

* TORELLI (THOMAS LODEWIJK SILVIO), van dezelfde familie als de voorgaande, uit eenen te *Forli* gevestigden tak, werd in die stad, in 1673 geboren. Hij was de zoon van den markies

SEBASTIAAN TORELLI, graaf van *Castelfalcino*, kamerheer van den hertog van *Mantua*. THOMAS TORELLI, grondig ervaren in de godgeleerdheid, het kerkelijke regt en de geschiedenis, omhelsde den geestelijken staat, en bekleedde met roem verscheiden eervolle bedieningen. Hij was eerst verkorter (abreviateur) en raad of bijzitter (auditeur) van Paus BENEDICTUS XIV, werd vervolgens nuntius in *Portugal*, gouverneur van *Assisië*, en eindelijk bisschop van *Forli*. Hij overleed in laatstgenoemde stad, den 24 April 1760, evenzeer betreurd door zijne diocesanen, de geleerden en de armen. De gunst, welke hij bij het hof van *Rome* genoot, stelde hem in staat om zijner familie nuttig te zijn. Hij had zijn' oudsten broeder tot bisschop van *Camerino* doen verheffen, en huwde zijnen broeder ANTONIUS uit aan de markgravin LUCIANA PAOLUCCI, nicht van den kardinaal CAMILLUS PAOLUCCI. Uit dit huwelijk sproten voort SEBASTIANUS TORELLI, commandeur en later baljuw, der orde van den H. STEPHANUS van *Toskanen*, in 1742 overleden; en de markies SILVIO; protonotaris apostolicus, ridder der orde van den H. STANISLAUS, en van den *Witten-adelaar*, in 1802 overleden. Beide kinderloos overleden zijnde, zoo is met hen de tak van THOMAS LODEWIJK SILVIO TORELLI uitgestorven. Deze geleerde prelaat heeft nagelaten: 1.^e eene zeer goede uitgave der Latijnsche *Verhandelingen van PAOLUCCI, Venetië*, 1712, in fol.; en in het 2.^e dl. van het *Italia*

sacra opgenomen; — 2.º *Armentarii historico-legalis ordinum equestrium et militarium, in codicis tripartiti, etc.* opera et studio THOMÆ ALOYSII SILVII TORELLI excomitibus Castri Fulcinii nobilis patricii et episcopi Forolivi, ac solio pontificio assistentis, Forli, door ANTONIO BARBEANI, 3 dl.ⁿ, in fol. Dit is eene naauwkeurige geschiedenis der ridderorden.

TORELLI-BENEDETTI (BARBARA), der graven van *Guastalla*, beoefende met het beste gevolg de dichtkunst, en leerde de regels derzelve van den beroemden POMPONIO TORELLI, haar' neef. Zij bloeide omtrent het jaar 1598, en onder hare werken noemt men *la Pastenia*, een herderszang, door ANGILO INGENIERI zeer geprezen.

* TORELLO (*de Gelukzalige*), een kluzenaar der orde van *Vallombrosa*, en patroon der stad *Forli*, in 1202, te *Poppi*, een oud kasteel aan de *Arno*, in *Toskanen*, geboren, sproot uit een oud-en beroemd geslacht. De eerste jeugd van TORELLO, vervloog in de verstrooijingen en ongeregeldheden van een losbandig leven. Hij keerde in zichzelf terug, en na het besluit te hebben genomen, om door de boetvaardigheid de misslagen van een schuldig gedrag uitte-wisschen, begaf hij zich naar de eenzaamheid van *Vallombrosa*, alwaar hij, geheel aan de beschouwing van heilige zaken en aan groote gestrengheden overgegeven, gedurende eene reeks van

jaren de ergernissen zijner jeugd herstelde. God, zegt men, verwaardigde zich, om zelfs bij het leven van zijnen dienaar, zijne heiligheid door verschillende wonderen te openbaren. Hij overleed den 16 Maart 1281. Van dat tijdstip af noemde de algemeene stem hem *gelukzalig*, en men nam zijne toevlugt tot zijne voorspraak. BENEDICTUS XIV bevestigde deze zaligverklaring, en stond toe aan de stad *Forly*, waar de edele familie TORELLI woonde, en alwaar sedert onheugelijke tijden TORELLO vereerd werd, er het feest van te vieren en er het officie van te houden. Men heeft verscheiden schriften over dezen gelukzalige, waartoe voornamelijk behooren: 1.º *Trattato apologetico in cui si dimostra san TORELLO da Poppi, eremita essere stato dell'ordine di Vallombrosa. Opera di D. FELICE da Poppi Vallombrosano, Lucca, 1751*; — 2.º *Succinto ragguaglio della vita et morte del B. TORELLO da Poppi eremita scritto dal P. D. BONIFACIO MARIA MACCIONI, dell'ordine di Vallombrosa, Forli 1743*; — 3.º *De vita B. TORELLI Puppiensis Vallis-Ombrosæ, commentarius auctore BELLOGRADO e soc. Jes. Padua, 1745.*

TORFAEUS of TORFEI (THORMODUS), in *Island* geboren, in 1720, in den ouderdom van 81 jaren overleden, had zijne studiën in *Koppenhagen* gemaakt, en bragt het grootste gedeelte zijns levens in *Noorwegen* door. Hij was een zeer regtschapen en werkzaam man, bijzonder ervaren in de

Noordsche oudheden; hetwelk hem deed benoemen tot geschiedschrijver des konings van *Denemarken* voor *Noorwegen*. Men heeft van hem: 1.º *Series dynastarum et regum Daniae, Koppenhagen, 1702*, in 4.to Men ontwaart in dit geschrift vele nasporingen, scherpzinnigheid en critiek. Hij bewijst er in dat de eerste boeken der *Geschiedenis van Denemarken*, door *SAXO den Taalkundige*, bijna geen geloof verdienen, in hetgene wat de opvolging der eerste koningen van *Denemarken*, en de tijdvakken der voornaamste gebeurtenissen betreft; — 2.º *Dissertatio historica de tribus potentissimis Daniae regibus, 1707*, in 4.to; — 3.º *Historia rerum Norwegicarum, Koppenhagen, 1711*, 4 dl.ⁿ in fol., een geleerd werk, vol schoone aanmerkingen en vrij naauwkeurig: men verwijt hem echter, van in het begin dezer geschiedenis, niet zeer geloofwaardige gebeurtenissen te hebben geplaatst: hij heeft de oude *IJslandsche kronijken*, waarop men zich weinig kan verlaten, tot gidsen genomen; — 4.º *Gronlandia cantiqua, seu veteris Gronlandiae descriptio, 1706*, in 4.to een zeer gezocht werk; — 5.º *Orcades, sive Rerum Orcadensium historiae, lib. 3., Koppenhagen, 1687*, in fol. — Men moet dezen geschiedschrijver niet verwarren met *SNÆBIORNUS TORFÆUS*, uit dezelfde familie van wien men heeft *Annales omnium Præsulum Islandiae, Koppenhage 1656*, in 4.to

* *TORNAMIRA* (*dom PETRUS ANTONIUS*), een *Benediktijner* der congregatie van *Monte Cassino* uit de edele familie van *TORNAMIRA-GOTHO*, den 16 Februarij 1618, te *Alcamo* in *Sicilië* geboren. Hij koos den religieuzen stand, en ter uitvoering van dit godvruchtige voornemen, de abdij van den *H. MARTINUS*, bij *Palermo*, die tot de congregatie van *Monte-Cassino* behoorde, en alwaar hij, den 17 December 1641, zijne geloften aflegde. Hij werd achtereenvolgend spijsmeester, opziener der novicen en prior van zijn klooster. *JACOBUS DE PALAFOX*, aartsbisschop van *Palermo*, benoemde hem tot censor en synodaal-examinator; en, in eene gewigtige aan gelegenheid, vaardigde de geestelijkheid der zelfde stad hem tot den senaat af. Hij was een vriend van boeken, kende dezelve, en verrijkte de bibliotheek der abdij op eene aanmerkelijke wijze. IJverig in de opsporing van handschriften en oudheden, bekwaam in de kunst om oude opschriften te ontcijferen, legde hij zich met zulk eene inspanning daarop toe, dat hij er het gezigt bij verloor. Hij is de schrijver van een aantal gedrukte en onuitgeven werken, waarvan de voornaamste zijn: 1.º *Istoria de progressi delle monache oblate del P. S. BENEDETTO, Palermo, 1664*, in 4.to; — 2.º *Il Ceremoniale benedettino, Palermo, 1771*, in 4.to; — 3.º *Origine e progressi della congregazione Cassinese, detta dell'Osservanza e dell'Unita di Santa GIUSTINA di Padova, Pa-*

lermo, 1675, in 4.to; — 4.º *Gli scrittori Mariani dell' ordine benedettino*, 1679; — 5.º *Istoria dell' origine e progressi dell' ordine benedettino nella Sicilia*; — 6.º *Cronica del gregoriano monastero in S. MARTINO delle Scale di Palermo*. Men kan hier bijvoegen de *koninklijke en keizerlijke geslachtboom van de heilige ROSALIA*, 1652, in fol. en twee uitgaven in 4.to De heilige ROSALIA is de patrones van de stad *Palermo*, alwaar haar feest op eene luisterrijke wijze wordt gevierd enz. enz. Dom TORNAMIRA overleed in het ziekenhuis van den H. Geest te *Palermo*, hetwelk tot het klooster van den H. MARTINUS behoorde, den 4 Augustus 1681.

* TORNÉ (PETRUS ANASTASIUS), constitutionneel aartsbischop van het Fr. *Cher*-dep.^t, te *Tarbes*, den 21 Januarij 1727 geboren, begaf zich in de congregatie der christelijke leer en onderwees de wijsbegeerte te *Toulon*; maar hij verliet later deze congregatie, en wijdde zich aan het predikambt toe. Hij vervaardigde ook akademische redevoeringen, voor eenige geleerde genootschappen, en verwierf zoo veel bijval, dat hij bestemd werd, om in de Vaste van 1764, te *Versailles* te prediken. Hij kweet zich zoo wel van deze taak, dat het priorschap van *Bagnères*, een kanonikaat van *Orleans*, de post van aalmoezenier van koning STANISLAUS, en de titel van lid der akademie van *Nancy* er de be-

looning van waren. Bij de omwenteling benoemde men hem tot bisschop van *Cher*, en tot afgevaardigde van zijn departement bij de wetgevende vergadering. Hij nam aldaar zitting den 2 October 1791. Eenige zijner voorstellen waren vrij gematigd. In de zitting van den 17 November deszelfden jaars, bestreed hij het ontwerp, strekkende, om de priesters, welke meenden den eed niet te kunnen afleggen, van hunne jaarwedden te berooven, en nam hunne verdediging op zich. In die van den 29 derzelfde maand verzette hij zich tegen het verkoopen van kerken, die niet voor de bezoldigde eeredienst bestemd waren, dat is, welke niet door constitutionneele priesters bediend werden; maar later stemde hij voor de vernietiging der godsdienstige corporatien, en voor de afschaffing van het geestelijk gewaad, en betreurde zijn kruis niet bij zich te hebben, om het der vergadering aan te bieden en op die wijze zijnen afstand te bekrachtigen van de uitwendige kenteekens der bisschoppelijke waardigheid. In de zitting van den 5 Julij 1792, klaagde hij zoogenaamde » kuiperijen van het hof aan, om het volk weder onder het juk te brengen." En in die van den 9 September daaropvolgende, deed hij opheffen, » de gemagtigden van den bisschop van *Rome* in de volkplantingen, onder den naam van apostolische prefekten." Op den 3 Frimaire (23 Novemb. 1793), onmiddellijk na de heiligschen-

dende processïën, waarin al de voorwerpen der Catholijke godsdienst ontheilgd waren, kwam hij in de conventie, zijn karakter als priester en bisschop afzweren, en verklaarde dat hij in die betrekking slechts een *bedrieger* en *verleider* was geweest. Den 12 Augustus te voren, had hij in zijne hoofdkerk het huwelijk ingezegend van een' zijner priesters met eene non, en bij die gelegenheid de ergerlijkste redevoering uitgesproken. Hij zelf bleef mede niet achterlijk om in den echt te treden. Het overige zijns levens was slechts eene aaneenschakeling van ondeugden en goddelooze handelingen. Een voorwerp van verachting van alle regtschappen lieden geworden zijnde, nam hij de wijk naar zijne geboorteplaats, alwaar hij den 12 Januarij 1797 plotseling op zijn bed stierf. Vóór de omwenteling had hij in het licht gegeven: 1.º *Discours etc. (Verhandeling, welke den prijs der akademie van Pau heeft behaald)*, 1754; — 2.º *Leçons etc. (Lessen over de grondbeginselen der reken- en meetkunde)*, 1757, in 8.º; — 3.º *Sermons etc. (Leerreden)*, uitgesproken voor den koning, 1765, 3 dl.º in 12.º. Zie hier het oordeel door den abbé SABATIER DE CASTRES over dit gewrocht geveld: » Men zegt dat deze Leerreden een gunstig debiet hebben gehad; in dit geval is het voor den schrijver te bejammeren dat zij gedrukt zijn. In eenen nu gedwongen, dan flauwen en steeds koelen stijl geschreven, schijnt de redenaar

den aan de verschillende door hem behandelde onderwerpen passende toon te miskennen (*Siècles littér.* 4.º dl. blz. 145).” — 4.º *Oraison etc. (Lijkrede van LODEWIJK XV)*, *Tarbes*, 1775, in 4.º; — na de omwenteling — 5.º *Esprit etc. (Geest der memoriën, aan de algemeene staten van het jaar 1789 aangeboden)*, 1790, 3 dl.º in 8.º, in de *Bibliotheca historica* van MENZEL ten onregte aan TARGET toegeschreven.

TORNIEL (AUGUSTINUS), te Novara in 1543 geboren, was eerst doctor in de geneeskunde, en liet dit beroep varen, om in 1570 barnabiter religieus te worden. Hij was tot driemaal generaal zijner orde, wees de bisdommen van *Mantua* en *Casal* van de hand, en overleed den 10 Junij 1622. Hij is voordeelig bekend door *Annales sacri et profani*, van het begin der wereld tot J. C., 2 dl.º in fol., *Antwerpen*, 1620. Deze is de beste uitgave. Men kan dit werk als een goed commentarium op de geschiedkundige boeken van het oude Testament beschouwen. Hij is een der eersten, die de tijdreken- en aardrijkskundige moeilijkheden, welke in de gewijde boeken en bij de ongewijde geschiedschrijvers voorkomen, hebben opgehelderd. Zijn werk is met orde, duidelijkheid en ongedwongenheid geschreven.

* TOROMBERT (KAREL LODEWIJK HONORÉ), een beroemd advokaat, den 17 December 1787,

te Lyon geboren, en den 8 Mei 1829, in zijne geboorteplaats overleden, heeft zich als regtsgeleerde grootelijks beroemd gemaakt. Hij heeft de volgende werken nagelaten: 1.º *Exposition etc.* (*Verklaring der grondbeginselen en rangschikking der wetenschappen in de orde der studie of zamenvoeging — Synthesis —*), Parijs, 1821; — 2.º *Discours etc.* (*Verhandeling over de waardigheid van den mensch*), ibid, 1823, in 8.vo; — 3.º *Principes etc.* (*Beginselen van het staatkundig regt, in strijd met het maatschappelijk verdrag van J. J. ROUSSEAU*), Parijs, 1825, in 8.vo; — 4.º *Eloge etc.* (*Geschiedkundige lofredede van den heer VOUTY DE LA TOUR, oud-eersten president van het koninklijke hof van Lyon*), Lyon, 1826, in 8.vo TOROMBERT was een voorstander van vrijzinnige leerstellingen: hij was een der redacteuren van het Dagblad *le Précurseur* (*de Voorlooper*), en op den oogenblik waarop hij stierf werkte hij aan een *Essai etc.* (*Proeve over de vertegenwoordigende besturen*).

TORQUEMADA (JOANNES DE), een dominikaner religieus, meer bekend onder den naam van TURRECREMATA, te Valladolid, in 1388, uit eene doorluchtige familie geboren. Hij bekleedde verschillende gewigtige bedieningen in zijne orde, werd meester van het heilig paleis, en onderscheidde zich door zijnen ijver tegen de ketters. De nieuwere, welke beweerd hebben

dat deze ijver bij hem in wreedheid ontaardde, zouden deze lasteringen niet voorgedragen hebben, indien zij geloofwaardige en wel onderrigte schrijvers hadden geraadpleegd, zoo als FERRERAS (*Hist. d'Esp. liv. 12*), MARIANA (*Hist. Hisp. lib. 29*). » Hij was, zegt FLÉCHIER (*Gesch. van XIMENES*), sedert de kindscheit van ISABELLA haar biechtvader geweest, en had haar doen beloven, dat, indien God haar eenmaal tot den troon mogt verheffen, zij haar voornaamste werk van de tuchtiging der ketters en de uitroeiing der ketterijen zoude maken, terwijl hij haar bewees dat de zuiverheid en eenvoudigheid des Catholijken geloofs, de grondslag van een christelijk bestuur was, en dat het middel om den vrede in de monarchie te handhaven was, er de godsdienst en regtvaardigheid in te doen heerschen. Het vervolg deed zien hoe zeer hij de waarheid had gesproken (zie ISABELLA VAN KASTILIË, LIMBORCH — PHILIPPUS VAN. — NICOLAAS EYMERICK, enz.). In 1439, ontving hij den kardinaalshoed. Men heeft van hem: 1.º *Commentariën* op het dekreet van GRATIANUS, *Venetie*, 1578, 5 dl.ⁿ; — 2.º *Verhandeling over de Kerk en het gezag van den Paus*, *Venetie*, 1562, in fol.; — 3.º *Expositio in Psalmos*, *Mainz*, 1474, in fol.; — 4.º *De corpore CHRISTI contra Bohemos*; — 5.º *Expositio in regulam S. BENEDICTI*, *Keulen*, 1575, in fol., met het *Commentarium* van

SMARAGDUS, enz. Deze kardinaal overleed te *Rome*, in 1468, met den roem, van een in de schoolsche godgeleerdheid en het kerkelijke regt zeer ervaren man te zijn geweest.

TORRE (PHILIPPUS DELLA), in 1657, te *Cividale-del-Friuli*, in het *Lombardijisch-Venetiaansche*, geboren, openbaarde veel smaak voor de beoefening van de gedenkteekenen der oudheid. Hij voldeed aan denzelven te *Rome*, alwaar hij ging wonen. Door zijne kunde, verwierf hij de achting en toegenegenheid der kardinalen IMPERIALI en NORIS, en der Paussen INNOCENTIUS XII en CLEMENS XI: deze laatste gaf hem, in 1702, het bisdom *Adria*. De geringe hulpmiddelen, die hij voor de letterkunde in eene kleine stad vond, kon zijnen ijver voor de studie niet verminderen. Men heeft van hem: 1.º *Monumenta veteris Antii*, 1700, in 4.to, een zeer geleerd werk; — 2.º *Taurobolium antiquum, Lugduni, anno 1704 repertum, cum explicatione*; — 3.º *De annis imperii M. ANTONII AURELII HELIOGABALI*, 1714, in 4.to LA TORRE bezat de bekwaamheden van eenen diepzinnigen geleerde, en de deugden van eenen bisschop. Hij overleed in den geur van heiligheid, in 1717.

* TORRE (*dom* PETRUS LODEWIJK DELLA), een benediktijner, te *Genua*, den 27 Januarij 1689 geboren, begaf zich den 26 Junij 1705, in de congregatie van *Monte-Cassino*. In het vol-

gende jaar legde hij zijne geloften af, in de abdij van O. L. V. te *Florence*. Hij studeerde aldaar onder de beroemde *dom* ANGELO MARCO GUERINI, en *dom* VERGINO VALSECCHI. Hij onderwees vervolgens de godgeleerdheid in de kloosters der congregatie, te *Cesena*, te *Parma* en te *Mantua*, waarna hij eenen leerstoel voor het kerkelijke regt in het klooster van *St. Anselmus* te *Rome* ging bekleeden. In 1825, was hij bij de kerkvergadering van *Lateranen* tegenwoordig door BENEDICTUS XIII belegd. In 1728 werd *dom* DELLA TORRE benoemd tot prior van het klooster van den H. PAULUS te *Rome*. Eindelijk verhieven hem zijne kunde en zijne deugden in 1751, tot de waardigheid van algemeen voorzitter der congregatie. Het klooster van *Florence* heeft hem een aantal goede boeken te danken, waarmede hij de bibliotheek deszelven verrijkte. Hij overleed in die stad, den 10 April 1754. Men heeft van hem: *Vita di san* COLOMBANO, *Modena*, 1711, in 1728, met vermeerderingen van eene andere hand, herdrukt; aan het hoofd heeft men eene voorrede waarin pater DELLA TORRE, in eene tijdrekenkundige orde, de omstandigheden des levens, van den heiligen abt van *Luxeuil* heeft geplaatst, en welke hij aan eene oordeelkundige critiek onderwerpt.

* TORRE (JOANNES MARIA DELLA), een geleerde natuurkundige, te *Rome* in Januarij 1710 geboren, studeerde in het Clemen-

tijnsch collegie van Rome, en begaf zich vervolgens onder de congregatie der Somaskers. Zijne talenten in de wijsbegeerte en wiskunde deden hem te *Civildale-del-Friuli* eenen leerstoel bekomen; van daar begaf hij zich naar de hooge school van *Bologna*, alwaar hij met roem den leerstoel bekleedde. Kort daarna werd hij naar *Napels* beroepen, om er in het aartsbisschoppelijk seminarie, de leerstoelen der natuur- en wiskunde te bekleeden. Pater DELLA TORRE had eenen grooten roem verworven, en KAREL VAN BOURBON, koning van *Napels* (later KAREL III, koning van *Spanje*), benoemde hem tot zijnen bibliothekaris, tot opperbewindhebber der koninklijke drukkerij, en tot bewaarder van zijn museum. Men heeft aan pater DELLA TORRE uitmuntende vergrootglazen te danken, geschikt om de verschijnselen der natuur waartenenemen. Hij deed *Flint-Gläss* uit *Engeland* komen, sleep zelf gezigtkundige glazen, en door middel van eenige kristallen bollen, waarvan hij beweerde de uitvinder te zijn, verkreeg hij veel grooter uitbreidingen dan met de gewone werktuigen. Deze belangrijke ontdekking werd ten onregte toegekend aan den Delftenaar LEEUWENHOEK (zie dat artikel); maar een landgenoot van laatstgenoemde, HENDRIK BAKKER, lichtte het publiek omtrent deze valsche bewering toe. Pater DELLA TORRE heeft tevens verscheiden andere natuurkundige werktuigen verbeterd. Hij maakte

ook nasporingen betrekkelijk het bloed, de chyl of het maagsap, de gal, de spieren, de hersenen en waagde stelsels; maar meer bijzonder wijdde hij zich toe aan het onderzoek der vulkanische verschijnselen; hij had den moed bij herhaling, den *Vesuvius* zijdwaarts in te dringen, teneinde deszelfs holten te onderzoeken. Hij was lid der voornaamste geleerde genootschappen van *Italië* en corresponderend lid van die van *Parijs*, *Londen*, *Berlijn* enz. en is de schrijver van de navolgende werken: 1.º *Algemeene en bijzondere wetenschap der natuur*, *Napels*, 1749, 2 dl.ⁿ in 4.to, *Venetië*, 1750; — 2.º *Elementa physica*, *Napels*, 1767, 8 dl.ⁿ in 8.vo Een werk waardoor de schrijver zich den meesten roem heeft verworven; — 3.º *Geschiedenis en verschijnselen van den Vesuvius*, *Napels*, 1755, in 4.to; — 4.º *Microscopische waarnemingen*, *ib.*, 1756; — 5.º *Lezioni of Rekenkundige lessen*, enz. Pater DELLA TORRE onderscheidde zich door zijne kunde, zijne deugden en de eigenschappen van zijn hart, hij overleed den 7 Maart 1782.

TORRE (ALFONSUS DELLA), een geleerde Spanjaard, te *Pampeluna*, in 1400 geboren, ging in zijne eeuw voor een wonder van kunde door. Hij was gepromoveerd doctor in het burgerlijke en kerkelijke regt, ervaren in de oude talen, de wijsbegeerte, wiskunde, enz. Zijn roem bewoog JOANNES I, koning van *Navarra*, om hem de opvoeding

van prins KAREL, zijnen zoon, en erfgenaam des troons, toevertrouwen. TORRE nam deze netelige taak met eere waar, en schreef voor zijnen doórluchtigen kweekeling een werk, getiteld *de Aangename verschijning* zijnde eene uitmuntende staaten zedekundige verhandeling. Om zich naar de jeugdige jaren van den prins te voegen, welke hij onder zijne leiding had, stelt de schrijver hem zijne lessen, op eene aangename wijze en geschikt voor, om diep in den geest gedrukt te worden. Hij kiest daartoe het zinnebeeld van eenen droom, waarin verscheiden groote mannen der oude en nieuwere geschiedenis, onder elkander redeneren, en grondregels van staatkunde en zedeleer aanbieden. De deugden worden er als personen in voorgesteld; en hij handelt over het geluk, als de belooning dergenen, welke hare inspraken volgen, even als over de wroegingen, die den goddelooze kastijden. De pligten eens vorsten worden er nadrukkelijk en wijselijk in ontwikkeld; in één woord dit werk heeft de verdienste van te onderwijzen, en belangstelling te wekken. Het werd in 1440 geschreven, te Tolosa in 1489, en te Sevilla in 1538, in fol. gedrukt. Eenigen tijd daarna werd het door DOMINICUS DELPHINI, van Venetië, die zich beroemde er de schrijver van te zijn, in het Italiaansch vertaald. De gang van dit werk is bijna die, welke de markies DE VILLENA in zijn *Vertelsel van Lucanor* heeft aangenomen, en die welke de

graaf VERRI in zijne *Grafplaatsen der Scipio's* gevolgd heeft. ALFONSUS DELLA TORRE, is in 1478, in zijne geboorteplaats overleden.

* TORRE (JOACHIM DELLA), in het Latijn JOACHIMUS TURRIANUS, een geleerde dominikaner, uit een aanzienlijk geslacht van Venetië gesproten, was tweemaal provinciaal zijner orde, en, was in die hoedanigheid, in 1465, bij het algemeen kapittel, en in 1487 bij dat van Venetië tegenwoordig, in het laatste werd hij tot de waardigheid van generaal verheven. Gedurende dertien jaren bestuurde hij zijne orde met vele wijsheid, bezocht de verschillende provinciën derzelve, en handhaafde er de orde-tucht. Hij hield drie algemeene kapittels; het eene te Mans, in 1491, en twee andere te Ferrara in 1494 en 1498. Men zou hem niet anders dan lof kunnen toezwaaijen, indien hij met den bisschop ROMULINA, niet had medegewerkt aan de veroordeeling en onteering van den beruchten SAVONAROLA, zijnen ordebroeder (zie SAVONAROLA-HIERONYMUS—). Pater DELLA TORRE overleed te Rome, den 1 Augustus 1500, in den ouderdom van 84 jaren; hij had in de kloosters zijner orde, en aan de universiteit van Padua onderwezen; hij was vijf talen meester. Voor de bibliotheek van zijn klooster verzamelde hij een aantal Grieksche handschriften. Men schrijft hem toe eene verhandeling *De Transcendentibus*, en vijf boeken over de *Natuur-*

kunde, zoodanig als men dezelve in zijnen tijd onderwees.

* TORRE (FRANCISCUS DELLA), een Jesuit van *Modena*, heeft uit het Fransch in het Italiaansch vertaald de *Geschiedenis der omwentelingen van Europa, die uit de letterij zijn voortgesprongen, Venetië, 1710, 2 dl.ⁿ in 4.to* zonder naam des schrijvers. Hij overleed te *Modena*, in 1758, oud omtrent 95 jaren.

TORREBLANCA. — Zie VILLANPANDA (FRANCISCUS).

† TORRENTINO (LAURENTIUS), in het begin der 16.^e eeuw, naar men meent te *Zwolle* geboren, en waarschijnlijk een bloedverwant van HERMAN TORRENTINUS (zie het volgende artikel); werd door hertog COSMUS, naar *Florence* gelokt, welke vorst aldaar de letterkundige schatten, door zijne voorouders in de bibliotheek der MEDICISSEN verzameld, publiek wenschte te maken. De persen van dezen drukker, die in de straat *il Garbo* woonde, kwamen eerst in 1547 in werking. NEGRI en HAYM hebben zich vergist met vroegere uitgaven, dan die van dat jaar aanteduiden. TORRENTINO, aan wien de hertog de vrijheid van zoutpacht, eene gratificatie van vijfhonderd kroonen en het voorregt had toegestaan, om, gedurende twaalf jaren, uitsluitend elk der werken te verkoopen, welke hij zou gedrukt hebben, was echter bijna in beuls-handen geraakt. In den nacht van den 28 De-

cember 1556 werd hij, terwijl men twee dolken tegen hem hield opgeheven, in hechtenis genomen, tot drie koordslagen en eene boete van twintig gouden guldens veroordeeld; men schonk hem echter genade met betrekking tot de slagen; maar in het volgende jaar ondervond hij nieuwe vervolgingen, wegens eene heimelijke uitgave der Commentariën van SLEIDANUS, kort te voren in het Italiaansch vertaald. Hij had de geheele bescherming der MEDICISSEN noodig, om aan de gestrengheid der wetten te ontsnappen. Intusschen was zijn naam door geheel *Italië* verspreid, en terwijl hij den roem der GIUNTI's en der BUSDRAGO's, vermaarde boekdrukkers van *Florence* en *Lucca*, verduisterde, werd TORRENTINO door EMMANUEL PHILIBERT van *Savooije* uitgenoodigd, om in *Piëmont* eene boekdrukkerij te komen oprigten. Deze vorst had het verzoek dien betreffende aan hertog COSMUS gericht, die er zijne toestemming niet aan weigerde. TORRENTINO had alle schikkingen getroffen, om een gedeelte zijner inrigting naar *Mondovi* over te brengen, werwaarts zijn zoon LEONARDUS hem reeds was vooruitgegaan, toen hij in 1583 overleed.

TORRENTINUS (HERMAN) of VAN BEEK, omtrent het midden der 15.^e eeuw te *Zwolle* geboren, [besloot, na zijne studiën te *Dventer* volbragt te hebben, zich aan het onderwijs toe te wijden, en begaf zich in de cou-

gregatie der geestelijken van het gewone leven, welke toenmaals verscheiden scholen in de *Nederlanden* bezaten. Hij ondervees in 1490, de rhetorica te *Groningen* en men weet dat hij deze betrekking gedurende verscheiden jaren bekleedde. De verpligting om zijner moeder te hulp te komen, die eene behoeftige weduwe was geworden, noodzaakte hem naar *Zwolle* terugtekeeren, alwaar hij zich, zelfs nadat hij het gezigt had verloren, met den meesten ijver op het onderwijs toelagde. TORRENTIUS overleed in 1520. De voornaamste zijner geschriften, die eenen grooten invloed op den bloei der letteren in de *Nederlanden* uitoefenden, zijn: 1.º *Verklaringen der Evangelien van de Zon- en Feestdagen, Deventer, 1599, in 8.vo*; — 2.º *Aanmerkingen op de Landgedichten van VIRGILIUS, Antwerpen, 1562*; — 3.º *Geschied- en dichtkundig woordenboek*. Dit werk is achtereenvolgend, door KAREL ETIENNE en FREDERIK MOREL vermeerderd, en het is waarschijnlijk dit woordenboek aan hetwelk dat van MORERI zijn ontstaan te danken heeft; — 4.º *De Hymnussen en Lofsangen van het Officie der Kerk verklaard, Antwerpen, 1550, enz.* Al deze werken zijn in zuiver Latijn geschreven.

TORRENTIUS (LÆVINUS), of VAN DER BEKEN, te *Gend*, den 8 Maart 1525 geboren, begaf zich naar *Rome*, en won de gunst der door hunnen rang en hunne

talenten beroemde personen. In de *Nederlanden* teruggekeerd, schonk GEORGE van *Oostenrijk*, bisschop van *Luik*, hem een rijk beneficie. Hij verdiende nieuwe waardigheden, door de wijze, waarop hij zich van eenen last aan het hof van *Rome* kweet, en werd achtereenvolgend kanonik der hoofdkerk van *Luik*, aartsdiaken en algemeen vikaris van den bisschop GERARDUS VAN GROESBEEK. PHILIPPUS II benoemde hem in 1576 tot het bisdom van *Antwerpen*. Met ijver legde hij zich toe om de rampen te herstellen, welke de ketterij in zijn diocees had te weeg gebracht. In 1594, werd hij tot het aartsbisdom *Mechelen* benoemd; maar de dood maaide hem den 26 April 1595, te *Brussel* weg, alvorens hij de bullen had ontvangen. Bij zijn testament stichtte hij het collegie der Jesuiten te *Leuven*, en vermaakte hun zijne bibliotheek, die op 30,000 gulden geschat werd. De werkzaamheden van zijnen staat konden in hem zijnen smaak voor de schoone letteren niet uitdooven. Men heeft van hem verscheiden dichtstukken, die gezamenlijk zijn uitgegeven onder den titel van: *Poemata Sacra, Antwerpen, 1594*, een titel, welke niet aan het boek beantwoordt; vermits al de stukken niet tot de gewijde dichtkunde behooren. De gedichten van TORRENTIUS hebben vele verdiensten; zijne lierdichten missen echter die opwekking, welke het onderscheidend kenmerk van die soort van dicht-

werken is. Zijne *Aanteekeningen* op HORATIUS en SÜETONIUS, 1610, in fol., bekleeden eenen rang onder die van de beste letterkundigen.

† TORRENTIUS (JOANNES), een schilder, te *Amsterdam*, in 1589 geboren, ontwikkelde in zijne stukken eene fijnheid, eene frischheid van koloriet en eene bevalligheid, die de goedkeuring der kenners zouden hebben weggedragen, indien hij zelf al de verdiensten zijner voortbrengselen niet verijdeld had, daar in de hand van TORRENTIUS de edele schilderkunst diende, om geilen wellust te prikkelen en ontucht voortteplanten. Toen hij begon zich aan de schilderkunst toe te wijden vervaardigde hij bij voorkeur levenlooze voorwerpen, zoo als tafels, met open en gesloten boeken belegd, bloemvazen, pennen, uurwerken, enz. Daarna stelde hij gezelschappen voor, die om het bevallig penseel bewonderd werden. Zoo lang als hij er zich toe bepaalde om op deze wijze te schilderen, verwierf hem zijn arbeid roem en fortuin, maar ongelukkiglijk verliet hij dien weg, om in het ontuchtige te vervallen. Zijn gedrag en zijne zeden beantwoordden aan zijne schilderproducten. Hij predikte de gemeenschap der vrouwen, en zat voor in de vergaderingen eener sekte, *Adamiten* genaamd, welker beginselen van godsdienstige zedeleer de aandacht der overheden deed ontwaken. Hij werd

in hechtenis genomen, en daar hij alles bleef ontkennen door de regering der stad *Haarlem*, waar hij alstoen woonde; tot de pijnbank veroordeeld. Hij weerstond de folteringen, en men kon niet de minste bekentenis van hem bekomen; maar al kon men hem niet overtuigen het hoofd dier sekte te zijn, zoo schenen de verfoeilijke schandelijkheden, die hij op zijne schilderijen voorstelde, en waaraan genoemde sekte zich overgaf, niettemin eene gestrengte straf te verdienen; en hij werd alzoo tot twintig-jarige gevangenis veroordeeld. Verscheiden aanzienlijke personen, onder anderen de Engelsche gezant, gebruikten hunnen invloed, om zijne vrijheid te verwerven. Men stond hem toe naar *Engeland* over te steken, waar zijne stukken eenen bijval vonden, die hem niet kon bevrijden van de verachting, welke zijne ongeregelde zeden hem berokkenden. Hij kwam te *Amsterdam* terug, doch de herinnering aan zijn slecht gedrag bestond nog levendig, en hij zag zich alzoo genoodzaakt, om zich tot aan zijnen dood, die in 1640 plaats had, verborgen te houden. Na zijn overlijden beval de regering de opsporing van al zijne voortbrengselen, en liet al wat men had kunnen meester worden, door beuls-handen verbranden.

TORREZ. — Zie TURRIANUS (FRANCISCUS).

TORRICELLI (JOANNES EVANGE-

LISTA), te *Faenza* (*), in 1608 geboren, openbaarde vele genie voor de wiskunde. Naar *Rome* gezonden, om zich in die wetenschap te ontwikkelen, werd hij aldaar de leerling van pater **BENEDETTO CASTELLI**, abt van *Monte-Cassino*, die hem bij **GALILEÏ** bekend maakte. Nadat deze beroemde wiskunstenaar de *Verhandeling over de beweging* van den jongen **TORRICELLI** had gezien, beriep hij hem tot zich naar *Florence*. **GALILEÏ** in 1641 gestorven zijnde, zoo bekwam **TORRICELLI** eenen leerstoel voor de wiskunde te *Florence*, en beoefende te gelijkertijd, de meet- en de natuurkunde. Hij verbeterde de verrekijkers, en vervaardigde het eerst mikroskopen, met kleine in de lamp bewerkte glazen-bollen. Zijne gewigtigste ontdekking echter, was de ware theorie van den barometer (hierom, naar hem, ook wel *Torricellische buis* genaamd). Men verwachtte van hem nieuwe wonderen, toen de dood hem, in 1647, aan de wetenschappen ontrukte. Behalve zijne *Verhandeling over de beweging*, heeft men van hem: 1.º *Akademische lessen*, in het Italiaansch, in 4.to, 1715; — 2.º *Opera geometrica*, *Florence*, 1644, in 4.to. Men heeft hem, volgens alle waarschijnlijkheid

te danken, de ontdekking van de zwaarte der lucht, welke men vruchteloos getracht heeft aan **DESCARTES**, en met nog minder grond, aan **PASCAL** en **REY** (zie die artikels) toe te schrijven; het is echter nog zekerder dat men hem de theorie dier zwaartekracht, door de *torricellische buis*, op eene nauwkeurige wijze bekend gemaakt, te danken heeft; want wat de zwaarte der lucht betreft, zoo heeft een wijsgeer, de ontdekking derzelve in zeker opzigt aan de nieuweren willen betwisten. » Men weet tegenwoordig, zegt hij, dat hetgene, wat de ouden *afschrik van het ledige* noemden, het uitwerksel van de zwaarte der lucht is. Maar wat is de zwaartekracht in het algemeen, anders dan de neiging van alle lichamen, om naar het algemeene middelpunt terug te vloeijen? En wat anders dan de zwaartekracht onderhoudt den zamenhang van het heelal? Zij dus, waarborgt het behoud der natuur, en indien de natuur een afschrik van hare verwoesting heeft, heeft zij ook afschrik van het ledige, dat een noodzakelijk uitwerksel van het gemis der zwaarte zoude zijn. Voor het overige is het waar dat de ouden, onmiddellijk aan den afschrik van het ledige, datgene

(*) **BONAVENTURI** doet **TORRICELLI**, te *Modigliana*, een kasteel in *Romagna*, geboren worden. Maar **LASTRI** bestrijdt dit gevoelen, en voert eenige documenten aan om te bewijzen, dat deze meetkundige te *Piancaldoli*, in het diocees van *Imola*, geboren was. Zeker is het dat hij steeds den titel van burger van *Faenza* voerde, alwaar een zijner oomen hem bij de Jesuiten liet studeren.

hebben willen toeschrijven wat het onmiddellijke uitwerksel van de zwaarte der lucht is. Dit is eene dwaling, welke moeijelijk kan geregtvaardigd worden; maar, zoo als men ziet, is deze dwaling niet zeer groot, en verzet zich niet tegen de bedoelingen der natuur.

TORRIGIANI, een Florentijnsch beeldhouwer, in 1552 in de gevangenschappen der inquisitie gestorven, wyl hij, op eene smadelijke wijze het beeld van de H. Maagd en het kind JESUS, hetwelk een Spaansche heer hem naar zijne meening niet ruim genoeg had betaald, verminkt had. Deze beeldhouwer, die voor het overige groote talenten bezat, was, volgens VASSARI, een buitengemeen ijdel, onstuimig en driftig mensch; het is te vooronderstellen dat de verminking van genoemd beeld met hatelijke omstandigheden, en met eenige in woede uitgesprokene godslasteringen is vergezeld geweest. De heer CUMBERLAND, in zijne geschiedenissen der beroemde schilders van *Spanje*, en don PALAMINO VELASCO, in zijne geschiedenis der Spaansche schilders, beeldhouwers en bouwkunstenaars, hebben niet van pas geoordeeld deze aanmerking te maken, welke de geschiedkundige billijkheid en waarheid schijnen te vorderen.

* TORRIJOS (****), een Spaansch veldheer, den 2 Maart 1791, te *Madrid* uit eene beroemde familie geboren, verliet dien beroemden oorlog, waarin *Spanje*

zijne onafhankelijkheid, tegen de heerschezucht van BONAPARTE verdedigde, met eereteekens en wonden bedekt. TORRIJOS was in 1813 brigadier-generaal. Door FERDINAND VII bestemd, om, als tweeden veldheer, onder den generaal MORILLO, de onderneming te geleiden, welke laatstgenoemde tegen *Columbia* aanvoerde, wees TORRIJOS deze bestemming van de hand, wegens den tegenzin, dien hij gevoelde, om landgenooten van een ander halfroond te gaan bestrijden. Later werd hij te *Murcia*, waar hij aan het muiten was geslagen, in hechtenis genomen. In eene gevangenis opgesloten, verliet hij dezelve eerst na verloop van twee jaren, tijdens den opstand van RIÉCO. Hij was vervolgens, tot in 1823, in dienst van de bewerkers der omwenteling van 1820. Door de Franschen gevangen genomen zijnde, werd hij naar *Frankrijk* gevoerd, van waar hij zich naar *Engeland* begaf. Aldaar hield hij zich bezig met letterkundige werkzaamheden, en men heeft hem de vertaling in het Spaansch te danken der *Gedenkschriften* van GOURGAUD en MONTOLON. Het Engelsch gouvernement had hem eene jaarwedde toegelegd, welke het echter weder introk, ongetwijfeld, op het berigt, dat het ontving, dat TORRIJOS betrekkingen met zijn land onderhield. Eenigen tijd vóór de Fransche omwenteling van Julij 1830 trachtte hij langs de zuidzijde *Spanje* in te dringen, terwijl verscheiden even als hij verbannen landgenooten, dezelfde po-

ging langs de noordzijde zouden beproeven. Nadat hunne pogingen mislukt waren, nam TORRITOS de wijk naar Gibraltar, alwaar hij, in hetzelfde jaar van verdriet stierf.

TORSELLINO. — Zie TURSSELLINUS.

* TORTI (FRANCISCUS), een der beroemdste geneeskundigen van Italië, te Modena, den 30 November 1658 geboren. Na de schoone letteren en wijsbegeerte te hebben beoefend, volgde hij, gedurende drie jaren de leergangen des regts; maar hij verkoos de geneeskunde, waarin hij weldra eenen verdienden roem verwierf. Achtereenvolgend uitgenoodigd, en door koning VICTOR AMADEUS (in 1717), om eenen leerstoel te Turin te aanvaarden, en door de universiteit van Padua, welke hem eene aanzienlijke bezoldiging aanbood, wees hij echter al deze voordeelen van de hand, om zijne talenten aan zijn vaderland toe te wijden. Hij genoot aldaar eene algemeene achting; en zijn souverein, de hertog van Modena, nam hem onder toekenning eener aanzienlijke jaarwedde, in zijne dienst. Hij heeft een aantal werken geschreven, waarvan de voornaamste zijn: 1.º *Dissertatio epistolaris circa mercurii motiones in barometro*, Modena, 1675; — 2.º *Synopsis libri cui titulus therapeutice specialis*, *ibid* 1709, in 8.º; — 3.º *Specialis therapeutice ad febres quasdam perniciosas, inopinato ac repente lethales, una verò chinachina*

peculiari methodo sanabiles, *ibid*, 1712, in 8.º; — 4.º *Ad criticam dissertationem de abusu chinæchinæ responsiones*, *ibid*, 1715 in 4.º Deze geleerde arts overleed den 15 Februarij 1741. MURATORI heeft zijn leven beschreven.

TORY (GODEFRIDUS), een Parijsche boekdrukker, te Bourges geboren, en in 1550 overleden, was eerst hoogleeraar der wijsbegeerte aan het collegie van Bourgogne te Parijs geweest. Hij droeg veel bij tot de verbetering der drukletters, en gaf over de evenredigheid der letters en onder den titel van *Champ Fleury*, Parijs, 1529, in 4.º, en later in 8.º, onder eenen anderen titel, een werk in het licht, dat den boekdrukkers zeer nuttig was. Hij is daarenboven de schrijver eener *Vertaling* der zinnebeelden of hieroglyphen van HORUS-APOLLO, in 8.º, en van een werk getiteld: *Ædilogium seu Digesta circa Ædes adscribenda*, in 8.º

* TOSCA (THOMAS VINCENTIUS), doctor in de godgeleerdheid en overste der congregatie van den H. PHILIPPUS VAN NERI, te Valencia in Spanje geboren, was een bekwame wiskunstenaar en een diepzinnige godgeleerde. Onder zijne titels voerde hij dien van synodaal-examinator van het aartsbisdom Valencia, en verscheiden malen was hij conrector aan de universiteit dier stad. Men heeft van hem: 1.º een *Leergang voor de wijsbegeerte*, in het Latijn, 1721. Hij geeft

aan dit werk, ofschoon uit 5 dl.ⁿ in 8.vo bestaande, slechts den titel van *Kort begrip*; — 2.º *Leven van de eerwaardige moeder JOZEF MARIA DE SANTA INEZ, barveoeter religieuze van het klooster der Ontvangenis der H. Maagd* enz., 1715, in het Spaansch; — 3.º *Kort begrip der godgeleerdheid*, waarmede hij reeds ver gevorderd was, doch hetwelk hij den tijd niet had ten einde te brengen. In 1714 had hij eene *Beeldbeschrijving (Iconographie)*, volgens de wetten der optica geleverd, die den bijval der geleerden genoot; ook heeft men van hem verscheiden *brieven*, waaronder die van GREGORIO MAYANS, *Valencia*, 1705, in 4.to Hij overleed den 17 April 1723, in den ouderdom van 71 jaren.

* TOSCANELLA (HORATIUS), een Italiaansche letterkundige der 16.^e eeuw, aldus genaamd naar zijne geboorteplaats, een vlek in het diocees van *Viterbo*. Hij onderwees de humaniora te *Bologna*, te *Pavia* en te *Venetie*, en was een dier onvermoeide dagbladschrijvers, welke toenmaals in *Italië* wemelden, en die, om zich eenigen roem te verwerven, overeen gekomen waren, om elkander onderling te prijzen. Ondanks zijne menigvuldige werken, leefde TOSCANELLA in eenen aan de behoefte grenzenden toestand. Hij overleed hoog bejaard te *Venetie*, in 1580. Men heeft van hem: 1.º eene goede *Vertaling* der werken van QUINTILIANUS, *Venetie*, 1566, 1584; — 2.º *Latijnsch*

en *Italiaansch Woordenboek* (le- genwoordig vergeten), *Venetie*, 1568; — 3.º *Aanmerkingen op de werken van VIRGILIUS*, *ibid*, 1568; — 4.º *Verzameling van schoonheden uit den razenden ROELAND van ARIOSTO*, *ibid*, 1574; — 5.º *Vijf Verhandelingen*, over verschillende letterkundige onderwerpen, *ibid*, 1575; — 6.º *Verscheiden Gedichten*, op verschillende tijdstippen gedrukt, enz.

* TOSCANELLI (PAULUS DEL POZZO), of PAULUS *de Natuurkundige*, een Florentijnsche aardrijks- en sterrekundige, in 1397 geboren, werd in 1428 benoemd tot een der opzieners van de bibliotheek, welke NICOLAAS NICCOLI, aan zijne geboorteplaats had geschonken. Tijdens het beruchte in *Portugal* behandelde vraagstuk, over de mogelijkheid om een ander halfronde aarde te ontdekken, belastte koning ALFONSUS V, na over dat onderwerp verschillende aardrijkskundigen te hebben geraadpleegd, wier gevoelens of ontkennend of twijfelachtig waren, den kanonik FERDINAND MARTINEZ, zich in de laatste plaats aan het gevoelen van TOSCANELLI te houden. CHRISTOPHORUS COLUMBUS schreef hem tegelijkertijd, en het is aan hem dat men het antwoord van TOSCANELLI ter hand stelde, waarin hij de mogelijkheid niet ontkent van in een ander halfronde landen te ontdekken, en hij spreekt er in over het eiland *Antilia*, waarvan het bestaan door den aardrijkskundige BUACHE, in zijne

in 1802, aan het Fransche instituut voorgelezene verhandeling betwijfeld wordt. BUACHE beweert dat het *Antilia* van TOSCANELLI, geenerlei gedeelte van *Amerika* kan voorstellen. Wat hier ook van wezen moge, men vooronderstelt, dat COLUMBUS, toen hij, onder de bescherming der koningin ISABELLA van *Kastilië*, zijne eerste reize naar de *Indiën* ondernam, hij aan de eilanden van het door hem ontdekte gedeelte der wereld, ter gedachtenis van het *Antilia* van TOSCANELLI, den naam van *Antillische* gaf. Het antwoord van dezen aardrijkskundige is gedagteekend 25 Junij 1474; hetzelfde komt voor in het werk getiteld: *Del vecchio e nuovo gnomono fiorentino*, van den Jesuit XIMENEZ, alsmede in eenen brief van den Portugees BARROS, aan de uitgevers van het *Journal des Savans*, in 1758 geschreven. Geheel ingenomen met de reisbeschrijvingen van MARCO POLO, nam hij zijne denkbeelden aan, betrekkelijk eene buitengewone uitstrekking van *Azië* naar het Oosten. Hij schreef hierover aan ALFONSUS V, koning van *Portugal*, die hem raadpleegde, en stelde hem eenen nieuwen weg voor, om in *Indië* te komen. Maar hij redeneerde op grond dezer valsche opgave dat de oostkust van *Azië* slechts 120 graden van de westkust van *Europa* zoude verwijderd zijn, ofschoon er werkelijk een afstand van 230 graden tusschen beide bestaat. TOSCANELLI was de vervaardiger van den *Astronomischen Zonnenuijzer van Santa*

Maria Novella van *Florence*, in 1457 opgericht, ten einde de zonnestanden aan te duiden en langs dien weg de feesten der Roomsche Kerk te bepalen. Op aandrang van LA CONDAMINE, die voor het overige de talenten van den vervaardiger grootelijks op prijs stelde, is deze zonnenuijzer in de laatste eeuw aanmerkelijk verbeterd. TOSCANELLI heeft verscheiden werken geschreven, waarvan de handschriften, naar men verzekert, in de bibliotheek *Magliabecchiana* van *Florence* bewaard worden. Hij overleed in zijne geboorteplaats, den 15 Mei 1482.

TOSCHEL (ANNA), abdis van het klooster der Benediktijner nonnen te *Riga*, heeft zich onderscheiden ten tijde, dat de sekte van LUTHER en CALVINUS, de verwoesting in de kloosters verspreidde. In zijne *Benediktijner Jaarboeken* zwaait BUCCLIN aan deze abdis eenen grooten lof toe, en verhaalt verbazende bewijzen van hare onverschrokkenheid, en den moed met welken zij hare religieuzen tegen losbandige en bedorven ketteren beschermde en verdedigde. Zij overleed in 1582, in den ouderdom van 130 jaren, welke hooge jaren zij bereikte door hare matigheid, hare zuivere zeden, de kalmte en bekoorlijkheden der deugd. — Zie HASECH en LEONIGENUS.

* TOSELLI (BERNARDUS), een capucijn, te *Bologna*, den 17 December 1699 geboren, werd in het collegie *Pannolini* opge-

voed, van waar hij, 16 jaren oud zijnde, in een capucijnerklooster van *Cesena* kwam. Hij veranderde alsnu zijnen naam van *FLORIANUS* in dien van *BERNARDUS*. Hij werd in verscheiden kloosters zijner instelling met het onderwijs belast, en geraakte in zijne orde tot de hoogste waardigheden. Men heeft van hem: 1.º *Manuale confessoriorum ordinis capucinatorum*, *Venetië*, 1737, in fol. In 1745, verscheen er in dezelfde stad eene andere uitgave van dit werk, met vermeerderingen; — 2.º *Institutio theologica iuxta omnia fidei dogmata*, etc. *Venetië*, 1746, 4 dl.ⁿ in 4.to; — 3.º *Bibliotheca scriptorum ordinis minorum sancti FRANCISCI capucinatorum retexta*, *Venetië*, 1747, in fol.; — 4.º *Lettera del maresciallo KEITH sopra il vano timor della morte, e lo spavento d'un' altra vita . . . rifiutata etc.*; *aggiuntavi un ammonizione contra altri simili libri*, *Bologna*, 1766. Pater *TOSSELLI* overleed te *Bologna*, den 19 Febr. 1768. Zijne broeders, beroemde graveurs, deden, ter vereering zijner nagedachtenis, eenen gedenkpenning slaan.

TOSTAT (*ALFONSUS*), een beroemde leeraar van *Salamanka*, in 1400, te *Madrigalejo* geboren, werd bisschop van *Avila*, en in de gewigtigste aangelegenheden van Kerk en staat gebruikt; hij verscheen met roem in de kerkvergadering van *Bazel*, en overleed in 1454, nalatende 1.º *Aanteekeningen* op de kronijk van *EUSEBIUS*, *Sala-*

manka, 1506, 5 dl.ⁿ in fol.; — 2.º *Breedvoerige Commentariën* op de acht eerste boeken van het oude testament (*Octateuchus*), de boeken der Koningen en *Paralipomenon*, en op het Evangelie van den *H. MATTHEUS*; — 3.º *Verhandelingen* over de *Al-lerheiligste Drieuldigheid*, het *Maagdelijke baren*, de *goede Staatkunde*, enz. Al deze werken, werden in 1596, te *Venetië*, in 13 dl.ⁿ in fol., en te *Keulen*, in 1612, in 17 dl.ⁿ in fol., gedrukt: dezelve zijn met orde en duidelijkheid geschreven, en verraden eene veel omvattende geleerdheid. *BEL-LARMINUS* spreekt er met grooten lof over, en noemt den schrijver een *wonder der wereld*. Men stelt vooral op prijs de verschillende antwoorden, welke hij den Joden geeft, en de wijze, waarop hij de droomerijen der rabbijnen te niet maakt. Men moet echter bekennen, dat zijne critiek somtijds te kort schiet, en dat de bondigheid van zijn oordeel niet altijd beantwoordt aan zijne uitgebreide bekwaamheden. Men vervaardigde voor hem het volgende grafschrift:

Hic stupor est mundi, qui scibile discutit omne.

TOTILA, ook *BADULLA* genaamd, koning der Oost-Gothen in *Italië*, beklom den troon na den dood van *ATARICH*, *ETARICH* of *EVARICH*, in 541. Zijn moed blonk uit tegen de troepen van *JUSTINIANUS*, waarop hij twee schitterende overwinningen behaalde. Hij maakte zich meester van geheel *Beneden-Italië* en van

de eilanden *Corsika*, *Sardinië* en *Sicilië*. Zijn intogt in *Napels* werd niet gekenmerkt door wreedheden, zoo als men zulks verwacht had, maar door daden van goedertierenheid en goedheid. Wjl de honger de krachten der belegerden had uitgeput, en wjl het te vreezen was, dat een overdadig gebruik van voedsel, hun noodlottig zou zijn, stelde hij wachten aan de poorten, om hun den uitgang te beletten; en, na zelf met eene wijze spaarzaamheid, levensmiddelen te hebben uitgedeeld, stond hij hun toe te gaan, waar zij wilden. Hij wendde vervolgens zijne wapens tegen *Rome*, hetwelk hij in 546 veroverde, en dat hij met veel minder toegevendheid behandelde dan *Napels*, daar hij de stad ter plundering overgaf. De senatoren en rijkste burgers, zagen zich verplicht, om in lompen gehuld, aan de deur der Gothen brood te vragen. *RUSTIGIANA*, de vrouw van den beroemden *Boëtius*, die gedurende de belegering, al wat zij bezat aan de armen had uitgedeeld, werd tot dit uiterste gebragt. *TOTILA* verliet *Rome* alwaar hij zich niet kon handhaven, en werd, al wijkende, door *BELISARIUS* geslagen; maar zoodra deze veldheer naar *Konstantinopel* was teruggeroepen, belegerde *TOTILA* *Rome* andermaal en veroverde het met list, in 549. *JUSTINIANUS* zond *NARSES* tegen hem op, die hem aan den voet der *Appenijnen* ontmoette. De strijd begon, en terwijl eenige soldaten van het keizerlijke leger *TOTILA* ontmoetten, bragt een

hunner hem eenen lanssteek toe, waaraan hij weinige dagen daarna, in 552 overleed. Deze vorst bezat moed, onverschrokken- en wakkerheid, en, wat hooger is te schatten, meer liefde voor het menschelijke geslacht, dan men van een' zegevierenden Goth verwachten kon. Hij eerbiedigde de christelijke deugden, en de menschen, welke dezelve uitoefenden. Van de werken en het verstand van den *H. BENEDICTUS* onderrigt, zond hij hem eens zijnen schildknaap, in den koninklijken dos gehuld; maar de heilige ontroerde er niet over en zeide tot den schildknaap, zoodra hij hem ontdekte: » Leg af, mijn zoon, leg af dit kleed; want het past u niet." *TOTILA* legde de grootste achting voor den heiligen orde-stichter aan den dag, die hem verscheiden zaken, en onder anderen het tijdstip van zijnen dood voorzeide.

TOUCHE-TRÉVILLE (LA). — Zie *TRÉVILLE*.

TOUCHE (CLAUDIUS GUIMOND DE LA). — Zie *GUIMOND*.

* *TOULAN (FRANCISCUS ADRIANUS)*, lid der gemeente van *Parijs*, den 10 Augustus, te *Toulouse*, in 1761 geboren, kwam zich in 1787 te *Parijs* vestigen als muziek-handelaar. Hij omhelsde met geestdrift de partij der omwenteling. Onder het getal der commissarissen geplaatst, met het bewaken der doorluchtige gevangenen des *Tempels* belast, gedroeg hij zich in het

begin als een der overdrevenste derzelve; maar door de deugden van **LODEWIJK XVI** getroffen, werkte hij te zamen met **CLÉRY**, om de gevangenschap van dien vorst en zijne familie te verzachten. Hij was het die het stoute ontwerp vormde, om **LODEWIJK XVII** en de prinsessen te doen ontsnappen. Hij trad te dien einde in verstandhouding met den ridder **DE JARJAYES**, en bewoog den commissaris **LEPITRE** om aan de onderneming mede te werken; de besluiteloosheid en de vrees van dezen laatste, deden er de uitvoering steeds van uitstellen, die eindelijk geheel verijdeld werd. Het werd onmogelijk de geheele koninklijke familie te redden. **TOULAN** wilde zulks echter ten opzichte van de koningin beproeven, wier leven het meeste bedreigd werd; maar deze vorstin wilde niet van hare kinderen scheiden. **TOULAN**, door zijne gesprekken met de doorluchtige gevangene verdacht geworden, werd in hechtenis genomen; het gelukte hem echter te ontsnappen, en hij begaf zich naar *Toulouse*, en vervolgens naar *Bordeaux*, alwaar hij zich gedurende zes maanden, in de ellendige woning van eenen schrijver verborgen hield. Nadat zijne vrouw onder haren waren naam, eenen reispas voor die stad gevraagd had, vermoedde men, dat haar man er zoude zijn. Hij werd ontdekt, op last der commissie van algemeene veiligheid, in hechtenis genomen, naar *Parijs* gevoerd, en door

XXIV DEEL.

de revolutionnaire regtbank, den 30 Junij 1794, ten dood veroordeeld.

* **TOULONGEON** (**FRANCISCUS EMMANUEL**, burggraaf **DE**), afgevaardigde bij de Fransche algemeene staten, enz., in 1748 te *Champlite*, in *Franche-Comté*, een stadje, waarvan zijne voorouders Heeren waren; geboren. Hij maakte zeer goede studiën, begaf zich reeds zeer vroeglijdig in den militairen stand, in welken hij zich onderscheidde, en was tijdens de omwenteling kolonel der jagers. In 1788, vereenigde hij zich met de minderheid van den adel zijner provincie, om den koning te smeeken, eenen gelijken omslag van belastingen daartestellen, en andere misbruiken, in de verslagen aangeduid, afteschaffen. Door het baljuwschap *Aval*, tot de algemeene staten afgezonden, behoorde hij tot de eersten zijner orde, welke tot de kamer van den burgerstand overgingen. In 1790, stelde hij voor, om tegelijkertijd aan de bekrachtiging des konings voorteleggen, de verklaring der regten, de constitutionneele artikelen, en het besluit, hetwelk hem subsidiën verleende. Op den 12 April, riep hij de orde van den dag in op het voorstel, strekkende om de Catholijke godsdienst de heerschende in *Frankrijk* te verklaren. In nauwe vriendschapsbetrekkingen met **NECKER** zijnde, verdedigde hij steeds de verrigtingen van dien minister; en toen deze te *Arcis-sur-Aube*

C

in hechtenis was genomen, bewerkte hij, dat hij weder in vrijheid werd gesteld. Hij verhiel zijne stem tegen de invulling van zijnen naam op de lijst van den monarchalen club, en ging voort, tot aan het sluiten der vergadering, met over verschillende onderwerpen te spreken. Onder het schrikbewind wist hij aan de vervolgingen te ontsnappen. In 1797 werd hij tot lid van het instituut benoemd, en in 1802 kwam hij in het wetgevend ligchaam, tot hetwelke hij in 1809 andermaal verkozen werd. Hij overleed te *Parijs* den 23 December 1812. Er bestaat van hem: 1.º eene *Vertaling* (in het Fransch) der commentariën van CÆSAR, 1813, 2 dl.ⁿ, in 12.mo, in 1825 herdrukt; — 2.º *Histoire etc. (Geschiedenis der Fransche omwenteling)*, *Parijs*, 1801—1810, 8 dl.ⁿ, in 8.vo, of 4 dl.ⁿ, in 4.to met kaarten en plans.

* TOULOUSE LAUTREC (graaf DE), in 1755 geboren, was eerst militair, doch werd in 1789 door den adel van het landvoogdijschap *Castres*, tot afgevaardigde bij de algemeene staten van *Frankrijk* verkozen, alwaar hij zich als een der ijverigste voorstanders van de monarchie gedroeg. In Mei 1790 begaf hij zich naar *Toulouse*, nadat kwaadwilligen hem beschuldigd hadden van eene tegenomwenteling te willen bewerken, werd hij op last der municipaliteit in hechtenis genomen. Hij vond ijverige verdedigers in zijn' vriend, den graaf D'AMBLY, en zelfs in

ROBESPIERRE, die zijne in vrijheid-stelling bewerkten. Te *Parijs* teruggekeerd, verklaarde hij zich tegen de aanvallen der muitelingen. Hij verdedigde twee Corsikaansche afgevaardigden, door MIRABEAU aangeklaagd. In 1791, verhiel hij zijne stem, in het belang van den maarschalk DE CUSTINES, en vraagde, doch vruchteloos, dat hij even als de maarschalk DE BROGLIE zou worden behandeld. Na den afloop der zittingen begaf hij zich naar *Spanje*, werd als 't ware het hoofd der uitgewekenen in dat koninkrijk, en trachtte de zuidelijke provinciën (van *Frankrijk*) in opstand te brengen. In 1795, begaf hij zich naar *Rusland*, nam er dienst, en ging daarop met verlof naar *Berlijn* en *Weenen*. In eerstgenoemde dier hoofdsteden teruggekeerd, zag hij zich aldaar, op verzoek van eenen bankier, Josic genaamd, die beweerde dat de graaf hem valsche assignaten had verkocht, onverwacht in hechtenis genomen. De Russische afgevaardigde en al de uitgewekenen reclamationeerden tegen deze schandelijke beschuldiging, en na verloop van eenige dagen, kwam de graaf D'ALOPEUS aan, met het bevel, van hem in vrijheid te stellen. Het was te laat, de graaf DE TOULOUSE, had zich, daar hij zich verbeeldde dat zijne eer voor altijd geschandvlekt was, door een pistoolschot van het leven beroofd. Vooraf echter had hij brieven, vol edele gevoelens en waardigheid, geschreven aan de keizerin van *Rusland*,

aan den koning van *Pruissen* en aan zijne familie.

TOUR (GEORGE DE LA), hoogleeraar der kruidkunde, aan de universiteit van *Padua*, in 1688, in den ouderdom van 81 jaren overleden, is bekend door twee zeer gezochte werken. 1.º eene Geschiedenis der planten, onder dezen titel: *Driadum, Hamadriadum, Chloridisque Triumphus, Padua*, 1585, in fol; — 2.º *Catalogus plantarum horti Patavini*, 1662, in 12.mo

TOUR D'Auvergne (HENDRIK DE LA), hertog van *Bouillon*, en prins van *Sedan*, in 1555 geboren, diende eerst KAREL IX, bij het beleg van *la Rochelle*, in 1573, omhelsde vervolgens de zoogenaamde hervormde godsdienst, deed in 1575, verscheiden steden van *Périgord*, ten gunste der protestanten aan het muiten slaan, en verbond zich aan de partij van den hertog van *Alençon*, die hem het landvoogdijschap van *Touraine* gaf. In 1581 bij *Kamerijk*, door de Spanjaarden krijgsgevangen gemaakt, verkreeg hij eerst na verloop van 3 jaren zijne vrijheid weder. HENDRIK IV liet hem in 1585, in *Guyenne* achter, om aan de strijdkracht der catholijken het hoofd te bieden, en bediende zich in het volgende jaar van hem bij den slag van *Coutras*, en in 1590, bij de belegering van *Parijs*. In 1592, werd hij tot maarschalk van *Frankrijk* verheven, en bleef nog steeds in dienst. Hij kwam

vervolgens in oneenigheid met HENDRIK IV, en leefde in eene soort van afzondering, tot aan zijnen dood in 1623 voorgevallen. Men heeft van hem *Gedenkschriften van hetgene wat er in zijnen tijd is voorgevallen, sedert het begin der regering van KAREL IX tot op de belegering van Monsegur in Auvergne, Parijs*, 1666, in 12.mo Deze gedenkschriften beginnen met 1560, en eindigen met 1586. Men vindt er vele belangrijke bijzonderheden in, uit de regeringen van KAREL IX en HENDRIK IV.

TOUR D'Auvergne (FREDERIK DE LA), hertog van *Bouillon*, oudste broeder van den burggraaf van *Turenne*, voerde eerst met roem de wapens voor den prins van *Oranje*, tegen de Spanjaarden, doch verbond zich, in 1635, aan de dienst van *Frankrijk*. Dit rijk was toenmaals vol misnoegden: de hertog van *Bouillon* liet zich door den stroom medeslepen, en droeg veel bij tot de overwinning, welke zij in het gevecht van *la Marfée* behaalden. Met het hof verzoend, werd hij tot luitenant-generaal van het leger van *Italië* benoemd; maar na beschuldigd te zijn van de zamenzwering van *Cinq-Mans* begunstigd te hebben, werd hij te *Casal* in hechtenis genomen, en kreeg zijne vrijheid niet anders terug dan door den afstand van zijne soevereiniteit van *Sedan*. De hoop van dezelve welligt terug te bekomen, wikkeld hem, kort daarna,

onder het regentschap der koningin-moeder, in den burgeroorlog. Hij werd de ziel zijner partij. Doch, na verloop van eenigen tijd, legde hij, het zij uit tegenzin, het zij uit verlangen naar rust, de wapens neder, en verzoende zich met den koning, die hem in vergoeding van *Sedan*, de hertogdommen *Albret* en *Château-Thierry*, waaraan het pairschap verbonden was, de graafschappen van *Auvergne* en *Evreux* enz., schonk. Hij overleed in 1652, in den ouderdom van 48 jaren. Een zijner zonen is bekend onder den naam van kardinaal DE BOUILLON (zie dat artikel).

TOUR D'Auvergne (THEOPHILUS MALO CORRET DE LA), bijgenaamd de eerste *Fransche grenadier*, den 23 November 1743, te *Carhaix* in *Bretagne* geboren, stamde af van het doorluchtige huis van BOUILLON. De wettigheid dezer afstamming werd hem betwist; maar een besluit van het hof des parlements magtigde hem, er den naam en de wapens van te voeren. Na in het collegie van *Quimper*, en daarna in de militaire school, in welke hij zich onderscheidde, te hebben gestudeerd, begaf hij zich onder het regiment van *Angoumois*, en ging voort, met al de oogenblikken, waarover hij kon beschikken, aan de studie toetewijden. Ook waren pen en degen hem even gemeenzaam. Hij is de schrijver eener geachte *Verhandeling over de Gallische oorsprongen, Parijs, 1792*, van een *Woordenboek in*

vijf-en-veertig talen, en van een *Fransch-Keltisch Woordenboek*, en hij was bijna alle bekende tongvallen meester. LA TOUR D'Auvergne diende gedurende den Amerikaanschen oorlog, onder den hertog van *Crillon*, die het Spaansche leger aanvoerde, en, bij het beleg van *Mahon*, boorde hij, onder het musket- en kanonvuur der plaats, een Engelsch fregat in den grond, en verbrandde de proviantschepen des vijands. De koning van *Spanje* zond hem, met eene jaarwedde van duizend francs, die hij van de hand wees, het kruis der orde van *Catalrava*. Op het tijdstip, waarop de Fransche omwenteling uitbarstte, kapitein zijnde, was LA TOUR D'Auvergne een der eersten, die zich ter verdediging van het grondgebied in de bres stelden, en, in hoedanigheid van oudsten kapitein, het bevelhebberschap over al de compagniën der, onder den naam van *Helsche colonne*, vereenigde grenadiëren op zich nam. De volgende trek zal een denkbeeld geven van de onverschrokkenheid van dengenen, die dezelve aanvoerde: voor *St. Bastiaan*, op eene rots, midden in de zee gelegen, werpt hij zich met eenen eenvoudigen achtponder in eene jol, komt onder de plaats aan, en hield zich als of de Franschen hunne geheele artillerie mede aangevoerd hadden; het gelukte hem daardoor den bevelhebber schrik aan te jagen, die hem echter zeide: »Maar, kapitein, gij hebt geen enkel kanonschot tegen de citadel gelost; bewijs mij ten

minste de eer, haar te begroeten, zoo niet, dan kan ik haar niet aan u overgeven." LA TOUR D'Auvergne keert naar zijne jol terug, alwaar hij zijnen achtponder in beweging brengt, begeeft zich daarop weder naar de citadel, waarvan hem de sleutels oogenblikkelijk werden overgegeven. Zijn gedrag, gedurende het overige van den veldtogt beantwoordde aan dit schoone begin; zijn hoed en mantel, welke hij gewoon was, al vechtende onder zijnen linker arm te houden, werden tot twintig malen met kogels doorboord, zonder dat hij gekwetst werd. » Onze kapitein, zeiden zijne grenadiers, bezit het vermogen, om de kogels verliefd te maken." Toen men hem, als adellijke, wilde afzetten, verzetteden zijne dapperen zich met zoo veel nadruk daar tegen, dat de vertegenwoordigers zich verplicht zagen, hem te eerbiedigen. Nadat de oorlog ten einde was, werd LA TOUR D'Auvergne, op het schip, dat hem terugvoerde, door de Engelschen gevangen genomen, en bragt achttien maanden op de platte vaartuigen door, na verloop van welke, hij tot zijn regiment terugkeerde; maar men had over zijne betrekking beschikt. Hij ging alstoen met een pensioen het dorp *Passy* bewonen, en wijdde zich toe aan zijne leergierige en vreedzame bezigheden, toen hij den treurigen toestand vernam van LE BRIGANT (zie dat artikel), aan wien de requisitie den laatste zijner

twee-en-twintig zonen, den eenigen, welke hem overbleef, om zijnen ouderdom te troosten, had ontnomen. LA TOUR D'Auvergne, toenmaals 53 jaren oud, dient zich dadelijk bij het directorium aan, en verkrijgt den jongeling, dien hij aan zijnen vader wedergeeft, te mogen vervangen. Hij onderscheidde zich aan de boorden des *Rijns* door nieuwe heldendaden, tot op het tijdstip van het verdrag van *Campo-Formio*, hetwelk hem vergunde naar zijne haardsteden terug te keeren. Hij verliet dezelve kort daarna andermaal, om zich bij zijne wapenbroeders in *Zwitserland* te voegen. Hij ging alzoo met zijn dienstwerk voort, zonder eenige andere belooning te willen aannemen, dan die van den schoonen bijnaam, door ons aan het hoofd van dit artikel uitgedrukt, en die hem door BONAPARTE gegeven werd, met eene eere-sabel, welke hij niet wilde aangorden alvorens dezelve tegen den vijand beproefd te hebben. LA TOUR D'Auvergne vond den dood op het slagveld van *Neuburg*, alwaar (27 Junij 1800) de lanssteek van eenen hoelaan hem het hart doorboorde. Op verlangen zijner krijgsmakers, werd zijn hart in eene aschkruik geplaatst, en door eenen fourier aan het hoofd zijner compagnie gedragen. De generaal DESSOLLE liet zijnen post vacant, en bij elk appel, begon de Sergeant met dezen beroemden naam, en de fourier antwoordde: *Op het veld van cer*

gesneuveld. Gedurende drie dagen droeg het geheele leger rouw over hem. De grond, door den grooten TURENNE, en zijn' achter neef, als overwinnaars betreden, heeft zijne overblijfselen opgenomen. Nadat de *Moniteur*, bij het verslag over de *Gallische oorsprongen*, gezegd had, dat de schrijver van TURENNE afstamdé, haastte zich LA TOUR D'AUVERGNE om te antwoorden, dat hij slechts uit eenen bastaardtak van het huis van BOUILLON was gesproten. Hij bevond zich dikwijls in eenen aan de behoefte grenzenden staat. Toen hij in *Spanje* was, bood een volks-vertegenwoordiger, die op zijnen invloed snoesde, hem zijne diensten aan: » Wel nu, zeide LA TOUR D'AUVERGNE, vraag dan voor mij... — Om een bataillon? een regiment? — Neen, om een paar schoenen.»

TOUR-DU-PIN (JACOBUS FRANCISCUS RENÉ DE LA), in *Dauphiné* in 1721 geboren, abt van *Ambournay*, en groot-vicaris van *Riez*, onderscheidde zich vroegtijdig in den kansel. In 1755, predikte hij gedurende den Advent aan het hof. Zijn gebaar was edel en hartelijk, welligt zou hetzelfde met minder gemaktheid, meer waardigheid hebben gehad; maar zulks was de toon des redenaars. Hij was begonnen met zijne *Lofreden* (*Panegyriques*) in het licht te geven, toen een aanval van beroerte hem in Junij 1765, in het graf sleepte. Zijne *Leerreden* bestaan in 4, en zijne *Lofreden* in 2 dl.ⁿ Aan zijnen stijl

ontbreekt noch sierlijkheid, noch levendigheid, maar deze hoedanigheden doen zich welligt al te zeer gevoelen. Al te dikwerf maakt hij gebruik van de tegenrede (*antithèse*). Zijne toepassingende der H. Schrift zijn geestig, maar niet altijd nauwkeurig.

* TOUR-DU-PIN-GOUVERNET (JOANNES FRANCISCUS, graaf DE LA), te *Grenoble* in 1728 geboren, trad de loopbaan der wapens in, en onderscheidde zich in dezelve, door zijne talenten en zijne dapperheid. Hij was luitenant-generaal, toen de adel van *Saintes*, hem in 1789, tot afgevaardigde bij de algemeene staten benoemde. Met de minderheid zijner orde, ging hij over tot de kamer van den burgerstand, sprak met wel-sprekendheid over verschillende onderwerpen, en werd in het zelfde jaar tot het ministerie van oorlog beroepen. Toen hij op den 4 Augustus aan de vergadering kennis gaf van zijne benoeming, legde hij tevens getuigenis af van zijne gehechtheid aan hare besluiten: eenige dagen later stelde hij een plan voor, ter organisatie van het leger. De oplichting van MUSCARD, onder-officier bij het regiment van *Vivarais*, van onderwerpelijkheid beschuldigd, bragt vele discussiën in de vergadering te weeg: de minister werd beschuldigd, als een der voornaamste bewerkers dier oplichting, maar de linker zijde belastte zich met zijne verdediging, en verklaarde hem,

vriend der omwenteling te zijn. Intusschen nam de insubordinatie onder de troepen hand over hand toe; noch legerhoofden, noch minister waren in staat, den geest van opstand, die in verscheiden regimenten uitbarstte, te beteugelen. De graaf LA TOUR-DU-PIN, beklaagde er zich over bij de vergadering, doch zonder eenig gevolg. Op den 29 Augustus kondigde hij de beweging der Oostenrijkers naar de *Nederlanden* aan. In de beschuldiging betrokken, tegen de overige ministers uitgebragt, werd hij verklaard het vertrouwen der natie verloren te hebben. Hij vraagde zijn ontslag, en werd den 16 November door den heer DUPORTAIL vervangen. Na zich bij de Jacobijnen verdacht te hebben gemaakt, werd hij den 6 Mei 1793, in hechtenis genomen, en kreeg zijne vrijheid enkel weder, om den 31 Augustus op nieuw gevangen gezet te worden. Hij werd als getuige opgeroepen in het proces der koningin, en had den edelen moed, den lof dier vorstin te verkondigen, en haar, in het bijzijn harer beschuldigers en regters, al den eerbied en de voorkomenheid te bewijzen, welke hij aan haren rang en aan hare ongelukken verschuldigd was: dit was zijn doodvonnis. Weinige maanden daarna, werd hij voor de revolutionnaire regtbank gevoerd, en den 28 April 1794, geëxecuteerd.

TOUR (ANTONIUS JOZEF, graaf DE LA). — Zie REZZONICO.

TOURETTE (CLARET DE LA).
— Zie TOURRETTE.

TOURNEFORT (JOZEF PITTON DE), te Aix in *Provence*, in 1656, uit eene adellijke familie, geboren, gevoelde, zegt FONTNELLE, zoodra hij planten zag, dat hij een kruidkundige was. Dikwijls verzuimde hij zijne school, om op het veld kruiden te gaan zoeken, en om in de plaats der taal van de oude Romeinen, de natuur te beoefenen. Zijne ouders bestemden hem voor den geestelijken stand; maar de dood zijns vaders, in 1677 voorgevallen, liet hem geheel meester om zijne neiging opte volgen. Hij maakte dadelijk gebruik van zijne vrijheid, en doorkruiste in 1678, de bergen van *Dauphiné* en *Savooye*. In 1679, begaf hij zich naar *Montpellier*, alwaar hij zich in de ontleed- en geneeskunde ontwikkelde. Een planten-tuin in die stad door HENDRIK IV opgericht, was hem grootelijks van nut. Van *Montpellier* ging hij naar de *Pyreneën*, alwaar hij tot tweemalen door de Spaansche roovers werd uitgeplunderd, zonder dat deze toevallen in staat waren, zijnen ijver te verminderen. De vervaarlijke en bijna ongenaakbare rotsen, die hem van alle kanten omringden, hadden zich voor hem in eene prachtige bibliotheek veranderd. Eene ellendige hut, waarin hij sliep, viel eensklaps in. Bijna twee uren was hij onder derzelve puinhoopen begraven, en zou er zeker onder bezweken

zijn, indien hij niet door anderen ware gered geworden. Tegen het einde van 1681 keerde hij naar *Montpellier* terug, en van daar begaf hij zich naar zijne geboorteplaats *Aix*, alwaar hij in zijn kruidboek, al de plantens rangschikte welke hij in *Provence*, *Languedoc*, *Dauphiné*, op de *Alpen* en de *Pyreneeën* gevonden had. FAGON, eerste lijfarts der koningin, beriep hem in 1683 naar *Parijs*, en verschafte hem den post van hoogleeraar in de kruidkunde, bij den koninklijken plantentuin. Deze betrekking belette hem niet verscheiden reizen te doen naar *Spanje*, *Portugal*, *Holland* en *Engeland*. Hij vond alom vrienden en bewonderaars. HERMAN, hoogleeraar in de kruidkunde, te *Leyden*, wilde hem zijnen post afstaan, en om hem aan te sporen denzelven te aanvaarden, gaf hij hem het vooruitzicht op eene jaarwedde van f 2000, — van wege de algemeene staten. Maar TOURNEFORT verkoos zijn vaderland boven zulke vleijende aanbiedingen. *Frankrijk* was niet ondankbaar, de akademie van wetenschappen nam hem in 1692 in haar midden op, en de koning zond hem in 1700, naar *Griekenland* en *Azië*, niet enkel om er planten op te sporen, maar ook om er waarnemingen te maken, betrekkelijk de geheele natuurlijke historie, de oude- en nieuwe aardrijkskunde en zelfs betrekkelijk de zeden, de godsdienst en den handel dier volken. Hij wilde zich naar *Afrika* begeven, maar de pest, die in *Egypte* heerschte,

deed hem, na verloop van twee jaren, uit *Smyrna* naar *Frankrijk* terug keeren. Zijne togten en werkzaamheden hadden zijne gezondheid zeer ondermijnd, en na bij toeval eenen hevigen stoot in de borst te hebben ontvangen, overleed hij daaraan den 28 December 1708. Bij zijn testament liet hij zijn kabinet van zeldzaamheden, aan den koning, tot het gebruik van geleerden, en zijne werken over de kruidkunde, aan den abbé BIGNON na. Beiden waren zeer aanzienlijke geschenken. TOURNEFORT bezat een levendig, werkzaam en gehard gestel. Eene natuurlijke opgeruimdheid verlichtte hem den arbeid, en zijn lichaam, zoo wel als zijn geest was voor de kruidkunde gevormd. Zijne voornaamste werken zijn 1.º *Elémens etc. (Grondbeginselen der kruidkunde of handleiding tot de kennis der planten)*, *Louvres*, 3 dl.ⁿ in 8.vo, 1694, met 451 platen. Dit werk, met het doel geschreven, om in dat verbazend getal van planten, op de oppervlakte der aarde uitgestrooid, orde te stellen, brengt dezelve tot 22 klassen, in 142 onder-afdeelingen gesplitst, door welker middel men tot 700 geslachten komt, die onder zich 8846 soorten van, het zij aardhet zij waterplanten bevatten. Het is volgens de bloem en de vrucht dat TOURNEFORT ondernomen heeft, de planten te rangschikken, welke LINNEUS gemeend heeft, beter te onderscheiden, door de helmstijltjes of vezeltjes en stampertjes. De kruidkundigen zijn verdeeld tus-

schen deze beide onderscheidingswijzen; de meeste hellen tot die van LINNEUS over, welke zeker groote voordeelen heeft, maar tevens ook bezwaren, die tot dus verre belet hebben dezelve eenen algemeenen bijval te doen genieten, en aan TOURNEFORT beroemde voorstanders heeft verschaft. » Onder de wijzen (zegt BUFFON), die over de bevruchting handelen, is die van TOURNEFORT de belangrijkste, de vernuftigste en de volledigste. Als een man van verstand heeft hij zijne verdeelingen en uitzonderingen, met eene oneindige scherpzinnigheid, en met het meeste beleid gemaakt. LINNEUS heeft der natuur geweld aangedaan, zoodanig zelfs, dat hij de meest verschillende voorwerpen met elkander verwart, hij heeft te zamen geplaatst den moerbeziënboom en de brandnetel, de tulp en de barbarisse, den olmboom en den gelen wortel of de peen, den rozelaar en de aardbeiplant, den eikenboom en de pimperl. Deze nieuwe wijze heeft nog andere wezenlijke gebreken. Naardien de kenmerken der geslachten, aan oneindig kleine deelen ontleend worden, zoo moet men om eenen boom of eene plant te herkennen, steeds met het vergrootglas gewapend zijn: de grootte, de gestalte, het uitwendig aanzien, de bladen, alle in het oog vallende deelen, dienen verder tot niets; het zijn slechts de vezeltjes, en indien men deze niet kan ontdekken, weet men niets, heeft men niets gezien. Deze

groote boom, welken gij ontdekt, is welligt slechts eene pimperl, men moet zijne vezeltjes tellen, om te weten wat het is, maar ongelukkiglijk voor het stelsel zijn er planten die geene vezeltjes, meeldraadjes of helmstijltjes hebben, er zijn planten, welker getal van helmstijltjes verschilt: en zie daar hoe de methode, ondanks het scherpste vergrootglas te kort schiet." Deze aanmerkingen zijn echter niet altijd beslissend, vooral niet volgens eenen natuurkundige, die soms zeer bondig redeneert. » Ik heb mij verbeeld, zegt hij, dat het schoothondje tot het zelfde geslacht behoorde als de groote Deensche dog; dat er wel geslachten waren, minder verschillend met betrekking tot de grootte, en de gedaante dier beide wezens van het zelfde geslacht; dat het schoothondje, *noch de grootte, noch de gedaante, noch de uitwendige houding, noch het haar* van den grooten dog had. En ik heb gezegd: Indien in den onveranderlijken loop der natuur, waarin stelsel noch willekeur iets te zeggen hebben, de classificatiën zulke toenaderingen gedoogen, kan men dezelve dan aanstootelijk vinden, in eene blootelijk kunstmatige bepaling, en die als zoodanig wordt voorgesteld? Hetgene wat de heer DE BUFFON er bijvoegt, dat *er planten zijn, die geene meeldraadjes of helmstijltjes hebben, en andere, waarvan dezelve verschillen*, is van meer gewigt. Maar heeft de *bevruchting* ook

niet hare onregelmatigheden?" — TOURNEFORT heeft van zijne *Grondbeginselen* eene vollediger uitgave in het Latijn geleverd, onder den titel van *Institutiones rei herbariae*, 1700, 3 dl.ⁿ in 4.to: de Fransche uitgave wordt echter meer gezocht, wijl de platen derzelve minder afgesleten zijn, dan in die der Latijnsche; — 2.º *Corollarium Institutionum rei herbariae*, 1793, waarin hij het publiek de ontdekkingen mededeelt welke hij op zijne reis naar het Oosten betrekkelijk de planten heeft gemaakt; — 3.º *Relation etc.* (*Verhaal eener Reis naar den Levant, op last des Konings gedaan*), Louvre, 1717, 2 dl.ⁿ in 4.to, en te Lyon herdrukt, 3 dl.ⁿ in 8.vo; — 4.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der planten, uit den omtrek van Parijs*), Louvre, 1698, in 12.mo, herdrukt in 1725, 2 dl.ⁿ in 12.mo enz.

TOURNELY (HONORÉ), leeraar van het gesticht en de maatschappij der *Sorbonne*, te *Antibes*, in 1658 van geringe ouders geboren. Even als SIXTUS V, hoedde hij de varkens, toen na op den weg van *Parijs*, een rijtuig te hebben ontdekt, hem de lust bekroop, om zich naar een' zijner ooms te begeven, die te *Saint-Germain l'Auxerrois*, eene geringe betrekking bekleedde. Het was aan dezen goeden priester, dat hij zijne opvoeding te danken had. De levendigheid van zijnen geest en zijne talenten verschaften hem beschermers. Hij werd in 1686 tot leeraar der *Sorbonne* bevorderd, werd in

1688 hoogleeraar in de godgeleerdheid te *Douai*. Eenigen tijd daarna verkreeg hij een kanonikaat in *Sainte-Chapelle* te *Parijs*, eene abdij, en eindelijk eenen hoogleeraarstoel in de *Sorbonne*. De abbé TOURNELY bekleedde denzelven gedurende 24 jaren, met den meesten roem, en deed eerst in 1716 afstand van denzelven. Hij openbaarde eenen grooten ijver tegen de voorstanders van JANSENIUS, en verklaarde zich bij elke gelegenheid, tegen hen, die de besluiten der Kerk verachtten. Ligtelijk kan men gevoelen, dat de jansenisten hem, na dit alles, niet gespaard hebben. Volgens hen, heeft hij zich enkel tegen dezelve verklaard, om zijne fortuin te maken, en heeft hij alzoo tegen zijne eigene overtuiging geschreven. Dusdanig is ten allen tijde de sekte-geest; door zich voor denzelven, te verklaren, kan men niet dan een groot man zijn. Doch mogt men den moed hebben, zich tegen denzelven te verzetten, zoo moet men zich allerlei lasteringen getroosten. Een aanval van beroerte beroofde hem van het gezigt, en sleepte hem in 1729 in het graf. Deze geleerde bezat geest, vlugheid en kunde. Men heeft van hem eene *Volledige Godgeleerdheid*, in het Latijn, 16 dl.ⁿ in 8.vo, [waarbij men voegt *Continuatio protectionum theologiarum*, II TOURNELY, auct. collect. 17 dl.ⁿ, in 8.vo] Deze godgeleerdheid eene der meest methodische en duidelijke, welke er bestaan, is te *Venetij*, in 16 dl.ⁿ in 4.to her-

drukt. Men heeft zich in dezelve de vrijheid gegeven verkortingen te maken, welke den uitgever niet tot eer hebben verstrekt. De uitgave van *Keulen* is volgens die van *Venetie* gevolgd. Men heeft drie verkortingen van dezelve: de 1.e is van MONTAIGNE, leeraar der *Sorbonne*; de 2.e, minder uitgebreid, is van ROBBE, en de 3.e, die de beste is, is in 1774, in het licht verschenen, men heeft dezelve te danken aan COLLET, priester der congregatie van den H. LAZARUS.

TOURNEMINE (RENÉ JOZEF DE), een Jesuit, in 1661, te *Rennes*, uit een der oudste huizen van *Bretagne* geboren, werkte langen tijd aan het *Journal de Trevoux*, en was bibliothekaris der Jesuiten van het professie-huis van *Parijs*. De meeste geleerden dier hoofdstad beschouwden hem als hun orakel. Alles behoorde tot zijnen werkkring: heilige Schrift, godgeleerdheid, schoone letteren, gewijde en ongewijde oudheid, critiek, welsprekendheid, dichtkunde zelfs. Met eene levendige verbeeldingskracht paarde hij eene weinig gewone en verscheidene geleerdheid. Hij bezat een zeer mededeelzaam karakter, vooral ten opzichte van vreemdelingen. Deze Jesuit overleed te *Parijs* in 1739. Men heeft van hem: 1.º een aantal *Verhandelingen*, in het *Journal de Trevoux* verspreid. Hij heeft dit werk niet alleen door *verhandelingen*, maar door geleerde ontledingen verrijkt. Dit dagblad is met de Jesuiten vervallen en niets bewijst beter deszelfs ver-

dienste, dan de vruchteloos aangewende pogingen, om het te doen herrijzen; de abbé AUBERT en de heeren CASTILHON, die zulks beproefd hebben, zijn niet beter geslaagd, dan de overigen; — 2.º eene uitmuntende *uitgave* van MENOCHIUS, 2 dl.ⁿ, in fol. 1719, met geleerde *Verhandelingen* verrijkt; — 3.º eene *uitgave* van de geschiedenis der joden door PRIDEAUX, 6 dl.ⁿ, in 12.mo; — 4.º eene *Verhandeling*, in handschrift, tegen pater HARDOUIN, waarvan hij een der vurigste tegenstanders was. Hij had het tweede deel der *Geschiedenis van Gods-volk*, door pater BERRYER achter het slot geborgen, en wilde niet gedoogen dat hetzelfde publiek zou worden gemaakt; hij las van tijd tot tijd met eenige uitgezochte vrienden, eenige stukken uit hetzelfde, en gaf zijne critiek op dezelve plaatsen lucht, die het later hebben doen veroordeelen. Hij is het, die door voortstellen de punctuatie der beroemde voorzegging van JACOB: *Non auferetur sceptrum de Juda et dux, de femore ejus donec veniat qui mittendus est* (Genesis XLIX, 10) te veranderen, de verklaring van dien tekst zeer vereenvoudigd heeft; men weet dat de punctuatiën des Bijbels van later dagtekening zijn, en dat dezelve oudtijds *quasi unum verbum* geschreven was. [Een der belangrijkste werken van pater TOURNEMINE is zijn *Brief over de onsterfelijkheid der ziel en de bronnen des ongeloofs*, October, 1735. Dit is een antwoord aan

VOLTAIRE, die hem verzocht had, hem behulpzaam te zijn in de oplossing zijner twijfelingen].

TOURNEUR (PETRUS LE), in 1736, te Valognes, in Neder-Normandië geboren, is bekend door een aantal goede vertalingen in het Fransch. Hij heeft steeds in de vergetelheid en in de afzondering der letteren geleefd, daar hij tot geenerlei genootschap behoorde, en de studie uit smaak en met verlangen om nuttig te zijn beminde. » Hij heeft, zegt de schrijver der *Drie eeuwen*, onder de vertalers eene zeer zeldzame verdienste gehad, namelijk die van zijn oorspronkelijk te overtreffen. *De Nachten van Young*, zoodanig als hij dezelve in het Fransch heeft geleverd, worden boven het Engelsche werk verkozen. Weenige boekwerken hebben zoo veel opgang gemaakt als dit, en weenige zijn het meer waardig geweest. LE TOURNEUR heeft de kunst verstaan, om door eene even zoo krachtvolle als verhevene tint, de denkbeelden van den door hem vertaalden treurigen en zinrijken dichter te verfraaijen. » Zijne vertaling van SHAKESPEARE, en voornamelijk de verhandeling, welke dezelve voorafgaat, heeft hem bij VOLTAIRE de namen verdiend van *deugniet*, *guit*, *gedrogt*, *onbeschaaumde*, *domkop*, en heeft de eigenliefde van den zoogenaamden filozooft, daardoor alleen dat men een' ander meer dan hem prees, zoo zeer verbitterd, dat hij zich *in staat gevoelde, om eenen kwaden slag te begaan*.

(Zie zijnen Brief aan den graaf D'ARGENTAL, 15 Novbr. 1776). Nog heeft men van hem: *Lofrede van den maarschalk DU MUY*, *Vertalingen van CLARISSE, OSSIAN*, der verschillende werken van YOUNG, van de reis naar *de Kaap de goede Hoop*, door ANDREAS SPARMANN, en van het uitmuntende werk van JENYNS, over de klaarblijkelijkheid des Christendoms. Het is te bejammeren, dat, wegens eene kwalijk begrepene kieschheid, of wijl hij al de redeneringen van den Engelschen schrijver niet begrepen heeft, hij dit werk, der overweging der ware wijsgeeren zoo zeer waardig, op eene wijze verminkt en opsierd heeft, die het onkenbaar moet maken. Hij eindigde de vertaling van het *Leven van FREDERIK, vrijheer van TRENCK*, 3 dl.ⁿ, in 12.mo, toen hij te *Parijs*, in 1788 overleed. Zeker is het dat hij een onderwerp had kunnen kiezen, hetwelk zijne inspanningen waardiger was, en wat onbegrijpelijk zal schijnen, is dat LE TOURNEUR verscheiden gedrogtelijke trekken heeft behouden, welke de B***, eerste vertaler dezer *Levensbeschrijving* had weggelaten. Men beweert dat hij daardoor heeft willen voorkomen, dat men zich bedroge, betrekkelijk het ware karakter van den beruchten gevangene. Op elk ander tijdstip zou deze bedenking LE TOURNEUR regtvaardigen, maar wij zijn ongelukkiglijk tot een tijdvak genaderd, waarin de voorbeelden van boosheid aanmoedigingen zijn, en waarin men moet vree-

zen, dat onze jonge losbollen, welverre van TRENCK te laken, in bekoring zijn, van hem toe- tejuichen. DE SANCY heeft voor dezen beroemden vertaler het volgende grafschrift vervaardigd:

Gi-git l'éloquent LE TOURNEUX,
D'YOUNE imitateur fidèle;
Si digne d'être un bon modèle,
Et par l'esprit et par le cœur;
Sans éclat, sans fauteur, il termine sa vie,
Tandis que tel ou tel brille à l'académie.

TOURNEUX (NICOLAAS LE), te Rouanen, in 1640, van geringe ouders geboren. De neiging, welke hij reeds in zijne kindscheid openbaarde voor de deugd en de studie, bewoog du FOSSE, rentmeester te Rouanen, hem naar Parijs, in het collegie der Jesuiten te zenden. Van daar ging hij over in het collegie der Grassins, alwaar hij zijnen leergang der wijsbegeerte maakte. Na kapellaan te zijn geworden van Saint Etienne des Tonneliers te Rouanen, onderscheidde hij zich door zijne talenten voor den kansel en het gewetenbestuur. Weldra werd hij naar de hoofdstad beroepen en verkreeg een beneficie in la Sainte-Chapelle, en eene jaarwedde des konings van 300 kroonen, maar zijne gehechtheid aan de heeren van Port-Royal berokkende hem onaangenaamheden, welke zijne onderwerping aan de besluiten der Kerk hem zoude gespaard hebben. Hij zag zich verplicht om de wijk te nemen naar zijn prioorschap van Villers-la-Fère, in het diocees van Soissons. Hij overleed plotseling te Parijs, in 1686. Zijne werken zijn: 1.° *Traité etc. (Verhandeling over de Voorzienigheid, naar*

aanleiding van het wonder der zeven brooden); — 2.° *Principes etc. (Grondbeginselen en regels van het christelijke leven, met heilzame, en voor eenen tot God bekeerden zondaar zeer gewigtige raadgevingen)*; — 3.° *Instructi- ons etc (Onderrigtingen en godvruchtige oefeningen onder de H. Mis)*; — 4.° *la Vie etc. (Het Leven van JESUS CHRIS- tus)*, koel en weinig indrukwekkend. » Ik heb, zegt een beroemd prelaat, in den ouderdom van 16 jaren, het *Leven van J. C.* door pater DE MONTREUIL, 3 dl.ⁿ, in 12.mo gelezen. Dit lezen verschaftte mij toenmaals een genoeg, waarvan nog niets de herinnering heeft uitgewischt. Dikwerf heb ik in handen gehad een *Leven van J. C.* door LE TOURNEUX. Dit boekdeel was klein, maar ik heb het zoo langwijlig gevonden, dat noch ik, noch de jonge lieden, aan welke ik hetzelfde aanbeval, er toe zijn kunnen geraken, om er de helft van uittelezen. En toch J. C. is zoo beminnelijk.” (Zie BARRAL — P. DE. — KEMPIS, LABADIË, PAS- CAL); 5.° *l'Année etc. (Het christelijke jaar)*, 1683, en volg., 13 dl.ⁿ in 12.mo Dit werk is in 1695, door INNOCENTIUS XII, en door verscheiden bisschoppen veroordeeld; het verdiende deze schandvlek, wijl de uitgever zich dikwerf van de vertaling van Mons bediend, en er de overzetting des missaals door VOISIN in heeft opgenomen, welke in 1660 door de geestelijkheid van Frankrijk, en in 1661, door ALEXANDER VII veroordeeld is.

(zie RUTH d'Ans); — 6.º *Vertaling* van den Roomschen Brevier in het Fransch, 4 dl.ⁿ, in 8.vo; — 7.º *Explication etc.* (*Letterlijke en zedekundige verklaring van den brief van den H. PAULUS aan de Romeinen*); — 8.º *Office etc.* (*Getijden van de H. Maagd*) in het Latijn en in het Fransch, met eene voorrede, aanmerkingen en overwegingen; — 10.º *Catechismus der boetvaardigheid* enz. Zijne Fransche vertaling van den Brevier werd gecensureerd door den heer DE HARLAY, aartsbisschop van *Parijs*, in 1688, hetwelk voor ARNAULD voldoende was, om zich met de verdediging van denzelfen te belasten. Nog wordt aan TOURNEUX toegeschreven een *Abregé etc.* (*Beknopt overzicht der voornaamste godgeleerde verhandelingen*), in 4.to Bijna al zijne geschriften dragen het kenmerk van de gevoelens eener partij, in strijd met de plegtige uitspraken der Kerk, en aan welke LE TOURNEUX besloten had alles opteofferen. Men vindt er zelfs andere min of meer duidelijk uitgedrukte dwalingen in. De wijze, waarop hij over het gebed van J. C. in den *Olijftuin* spreekt, heeft twijfelingen verspreid betrekkelijk zijne gevoelens, omtrent de godheid des Zaligmakers.

TOURNIÈRES (ROBERT), een schilder te *Caen*, in 1676 geboren, begaf zich, nog jong zijnde naar *Parijs*, en stelde zich, om zich in zijne kunst te ontwikkelen, onder de leiding van BON DE BOULLONGNE. Hij legde zich voor-

namelijk toe op het portret, en slaagde daarin op de beste wijze. Daarna schilderde hij geschiedkundige portretten in het klein, of ongebonden onderwerpen, in den smaak van SCHALKEN en GERARD DOUW. TOURNIÈRES begaf zich in 1750 naar zijne geboorteplaats en overleed aldaar twee jaren later op eene zeer stichtelijke wijze.

TOURNON (FRANCISCUS DE), uit eene beroemde familie, begaf zich in de orde van den H. ANTONIUS DE VIENNOIS, en onderscheidde zich bij dezelve, door zijne bekwaamheid in het behandelen van zaken, en door zijnen ijver voor de Catholijke godsdienst. Hij was een der voornaamste raadslieden van koning FRANCISCUS I, en achtereenvolgend aartsbisschop van *Embrun*, *Auch*, *Bourges* en *Lyon*. CLEMENS VII vereerde hem in 1530 met het purper, en de koning zond hem als afgezant naar *Italië*, *Spanje* en *Engeland*. Hij onderscheidde zich niet minder door zijnen smaak voor de wetenschappen. Hij stichtte te *Parijs*, het collegie *Tournon*, hetwelk hij later aan de Jesuiten gaf. Deze prelaat overleed in 1562, in den ouderdom van 73 jaren, na in de bijeenkomsten van *Poissy* te hebben voorgezeten, waarin zijne welsprekendheid tegen Beza, die zich ongepaste spotternijën omtrent het altaar-geheim veroorloofde, schitterde. De Jesuit, pater KAREL FLEURY, heeft het *Leven* van TOURNON in het licht gegeven, *Parijs*, 1728, in 8.vo

TOURNON (KAREL THOMAS MAILLARD DE), uit eene oude van Savooije oorspronkelijke familie gesproten, en te Turin, in 1668 geboren. CLEMENS XI, van zijne deugden onderrigt, zalfde hem in 1701, tot patriarch van Antiochië, en zond hem, in hoedanigheid van apostolisch legaat naar Sina, om er de geschillen, tusschen de missionarissen ontstaan, te regelen. Hij kwam in 1705 in dat rijk aan. Zijne eerste zorg was om bij een mandement te verbieden van in de kerken, borden met het opschrift: *Aanbid den Hemel!* te plaatsen, en de vereering uitte oefenen, welke de Sinezen aan hunne voorouders en aan CONFUCIUS bewijzen. Hij begaf zich vervolgens naar Peking, alwaar de keizer hem, door tusschenkomst der Jesuiten, gunstig onthaalde, en zelfs de goedheid had, hem den zin der woorden te verklaren, welke hij verboden had in de kerken te plaatsen; maar deze gunst was slechts voorbijgaande. Hij haalde zich de ongenade des keizers op den hals, door dien deze verstoord werd, dat een vreemdeling, de beteekenis der Sinesche woorden beter beweerde te kennen dan de souverein des lands. TOURNON vaardigde den 23 Januarij 1707 een mandement uit om tot gedragsregel te dienen voor de missionarissen, wanneer zij over de eeredienst der Sinezen onderraagd werden; doch dit mandement verbeterde zijnen toestand niet. Kort daarna werd hij op last des keizers naar Macao gevoerd, en de bisschop van

Conon, zijn apostolische vikaaris, werd verbannen (zie MAIGROT). CLEMENS XI zond hem in hetzelfde jaar den kardinaalshoed, maar desniettemin overleed hij in 1710, in de gevangenis. Hij was een man, die eenen vurigen ijver bezat: hij had zuivere bedoelingen; maar de goede bedoelingen verschoonen de overijlde stappen niet. De zijne waren zulks, en men kan niet ontkennen, dat hij te min ontzag voor de Jesuiten had, wier invloed boven den zijnen verheven was, en die groote zaken in dat rijk verrijgt hadden, welke een meer verlichte ijver dan de zijne, gevreesd had te vernietigen. Men wil dat hij gezegd zoude hebben, dat indien de helsche geest in Sina ware gekomen, hij er niet meer kwaad zoude hebben aangerigt dan zij. Dit was even als of hij zeide, dat de afgoderij, al de ondeugden en dwalingen dier natie (en dit was niet weinig gezegd), oneindig beter waren, dan het door de Jesuiten gepredikte Evangelie. Het is dus niet waarschijnlijk, dat hij eene zoodanige redenering gehouden hebbe. Ofschoon men de hevigheid van zijnen ijver niet kan regtvaardigen, kan men echter het reglement niet laken, hetwelk, uit het oogpunt van tucht, en zonder iets omtrent den aard der zaak te beslissen, de Sinesche plegtigheden verbood. CLEMENS XI schonk aan dit reglement zijne goedkeuring. » Rome, zegt een onpartijdige geschiedschrijver, had volmaakt wel ingezien, dat

zijn eigen gezag wel een volstrekt verbod, maar niet onbepaald en leerstellig, over den grond der betwiste punten uitspraak kon doen. Het geschil betrefte geene leerstellige onderwerpen of den zin der geschriften van eenen godgeleerde, wiens natuurlijke regters de taal verstonden; maar een geschiedkundig of liever twijfelachtig punt, over den geest in welken volken, vier of vijfduizend mijlen van elkander verwijderd, hunne plegtigheden uitoefenden en eenige woorden, waarvan de zin onbekend was, aan degene die uitspraak moesten doen; men kon de hiertoe noodige toe-

lichting niet anders bekomen, dan uit het binnenste van Azië, door middel der missionarissen, welke in die gewesten waren grijs geworden; en die missionarissen, evenzeer verdeeld in gevoelens, als in neiging en in belangen, vraagden zelve, de toelichtingen en uitspraak van Rome. Het is daarom dat de heilige apostolische Stoel, evenzeer bestuurd door den geest van wijsheid, als door dien van waarheid, zich heeft bepaald tot de regeling van het punt van tucht, die tot zijn gezag behoorde, zonder het wezenlijke geschilpunt aan te raken, waarin hij niet kon doordringen (*).

(*) De Jesuiten voerden, ter handhaving der Sinesche plegtigheden, redenen aan, die op de verklaringen der inwoners des lands gegrond waren: de dominikanen van hunnen kant onbuigzamer, wilden zelfs geene schijnbare vermenging. De koperen slang werd door eenen koning van Juda verbrijzeld, wijl men haar wierook offerde. De besnijdenis, gedurende eenigen tijd door de apostelen toegelaten, werd eindelijk afgeschaft, wijl een aantal neophyten aan het denkbeeld bleven vasthouden, dit gebruik als een middel ter regtvaardiging te beschouwen. Indien dus de Israëliters ten tijde van EZECHIAS verklaard hadden, dat zij in geenen deele de koperen slang van Mozes wilden aanbidden, *zoo als hunne vaderen het gouden kalf in de woestijn hadden aangebeden*, is het ten minste twijfelachtig, of de godvruchtige koning dit gedenkstuk zoude verdelgd hebben; — en indien de eerste neophyten betuigd hadden, de besnijdenis niet anders te beschouwen, dan als eene eenvoudige herinnering aan eene wet, aan welke zij het te danken hadden, van langs eene gebaande helling tot het geloof van JESUS CHRISTUS geleid te worden, is het niet zeker of de apostelen wel eens gewag zouden hebben gemaakt van eene praktijk, welke de menigte der natiën, die het heiligdom der Nieuwe Wet binnen trad, zonder opzien en ongemerkt zou hebben doen verdwijnen. Hieruit zou men kunnen afleiden, dat de dominikanen eerst regt, in dit punt van tucht hebben gehad, toen zij de uitspraak des heiligen Stoels, in hun voordeel hadden. Het zou moeilijk te bewijzen zijn, dat de Jesuiten ooit ongelijk hebben gehad, wat de hoofdzak betreft. Thans, nu het onzen missionarissen, door aanhoudende studiën, gelukt is, om den waren zin dier plegtigheden te doorgronden, en om datgene te verbeteren, wat dezelve nog gebrekkigs bevatten, zoo bestaan er geene geschillen meer omtrent de kerkgebruiken, even zoo min als

Voor het overige, ofschoon de afschaffing der plegtigheden, aan den voortgang des evangelies nadeelig kon zijn, werd zij echter door de dringendste redenen bevolen. De minste grond om te twifelen of dezelve afgodisch waren, de vijandschap, welke de verdeeldheid van gevoelens onder de missionarissen dagelijks deed toenemen, de benamingen van begunstigers der afgoderij en vleijers der afgodische koningen, de ongeloofigen, getuigen van ergerlijke verdeeldheden, en het christendom aan hunne bespottling blootgesteld: dit alles kon ongetwijfeld niet anders dan noodlottige gevolgen na zich slepen; en om er een einde aan te maken, moesten allen nevenbedenkingen bezijdigd en over het hoofd gezien worden.”

TOURON (ANTONIUS), in 1686, te *Graulhet*, in het diocees van *Castres*, geboren, begaf zich onder de dominikanen, en onderscheidde zich in zijne orde door zijne deugden en zijne werken. Hij overleed te *Parijs*, den 2 September 1775, en heeft nagelaten: 1.º *Vie etc.* (*Leven van*

XXIV DEEL.

D

den H. THOMAS VAN AQUINO), 1737, in 4.to; — 2.º *Vie etc.* (*Leven van den H. DOMINICUS*), 1739, in 4.to; — 3.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der beroemde mannen uit de orde van den H. DOMINICUS*), 1743, en volgende, 6 dl.ⁿ in 4.to, in het Italiaansch vertaald, *Rome*, in 8.vo; — 4.º *De la Providence* (*Over de Voorzienigheid*), 1752, in 12.mo, een bondig en diepzinnig werk, waardig om tot tegenhanger te dienen van die van SALVIANUS en LESSIUS over hetzelfde onderwerp. Men vindt in hetzelfde eene manier en eenen gang van denkbeelden, overeenkomstig die van BOSSUET, in zijne *Staatkunde der heilige Schrift*; — 5.º *La main etc.* (*De hand Gods op de ongeloofigen*), 1756, 3 dl.ⁿ in 12.mo; — 6.º *La Vie etc.* (*Het Leven en de geest van den H. CAROLUS BORROMEUS*), 1751, 3 dl.ⁿ in 12.mo, of 1 dl. in 4.to; — 7.º *l'Amérique etc.* (*Het Christelijk Amerika*). In de meeste der werken van dezen religieus stralen vele geleerdheid, uitmuntende grondbeginselen, ijver en hoogst wijze inzigten door, de beval-

er sedert eene eeuw tusschen de protestanten en ons verschil van gevoelens bestaat, ten opzichte van de vereering welke wij in onze kerken aan de beelden der Heiligen bewijzen (a). —

(a) *Weinig zeker dacht de goede DE FELLER, toen hij voor ruim eene halve eeuw deze aantekening schreef, dat in het midden der 19.^e eeuw, in het zich beschaafd en verdraagzaam noemende Nederland, de Catholijken door hunne protestantsche medeburgers nog van beelden-dienst, Maria-dienst, afgoderij, en wat al meer is, zouden beschuldigd worden, zoo als vele protestantsche vlug- en tijdschriften legio's van dergelijke liefdelijke aantijgingen bevatten* (Januarij 1848). Vertaler.

ligheden des stijls doen er zich wel is waar karig in voor; maar de toon derzelve is hartelijk en vol zalving.

TOURREIL (JACOBUS DE), te *Toulouse*, in 1656 geboren, was de zoon van den procureur-generaal bij het parlement, en deed reeds in zijne jeugd vele neiging voor de welsprekendheid blijken. De hoofdstad scheen hem het geschiktste toe, om zich in de regsgeleerdheid en schoone letteren te ontwikkelen. Hij begaf zich derwaarts, en behaalde, in 1681 en in 1683, den prijs der Fransche akademie. Deze maatschappij opende voor hem hare deuren, even gelijk de akademie van schoone letteren hem reeds vroeger in haar midden had opgenomen. Toen de Fransche akademie den koning haar *Woordenboek* aanbod, was TOURREIL aan het hoofd van dit ligchaam; hij vervaardigde bij deze gelegenheid 28 verschillende complimenten, die alle bijzondere bevalligheden hadden. Zijn voornaamste werk is eene Fransche *Vertaling* van verscheiden redevoeringen van DEMOSTHENES. Het is te bejammern, dat, terwijl hij aan dezen redenaar de sieraden der kunst heeft willen geven, hij somtijds de eenvoudige en ongekunstelde bevalligheden der natuur verstikt heeft. Hij tracht verstand aan eenen man te geven, die voornamelijk schitterde door zijne genie. Men moet echter regt laten wedervaren aan de beide *Voorreden*, welke hij aan het hoofd zijner vertaling heeft

geplaatst. De staat van *Griekenland*, ten tijde van DEMOSTHENES, wordt er met even zoo vele geleerdheid als bekwaamheid in voorgesteld. TOURREIL was billijk en opregt, beproefd tegen vrees en baatzucht, zonder ander vermaak, dan dat van liefde voor de letteren, zonder andere eierzucht, dan die om de pligten eener naauwgezette rechtschapenheid te vervullen. Hij belette de aanneming van den abbé DE CHAULIEU, bij de Fransche akademie. TOURREIL is een dergenen, welke het meest hebben bijgedragen tot de *Recueil etc.* (*Verzameling van Gedenkpenningen, betrekkelijk de voornaamste gebeurtenissen der regering van LODEWIJK XIV*), herdrukt in 1702. Deze uitgave verwierf hem eene vermeerdering der jaarwedde, welke het hof hem had toegestaan. Hij overleed in 1714. De abbé MASSIEU, heeft in 1721 zijne *Werken*, in 2 dl.ⁿ in 4.to, en 4 dl.ⁿ in 12.mo in het licht gegeven.

* TOURRETTE (MARCUS ANTONIUS LODEWIJK CLARET DE LA), een natuurkundige, te *Lyon*, in 1729 geboren, was de zoon van eenen president der regtbank, die tevens hoofdman der kooplieden was. Zijne bij de Jesuiten begonnen studiën werden ten einde gebracht in het collegie van *Harcourt* te *Parijs*, en hij bekleedde vervolgens gedurende twintig jaren in zijne geboorteplaats eenen post bij de magistratuur, van welken hij eindelijk afstand deed, om zich geheel aan zijnen smaak voor de na-

tuurlijke historie te kunnen toewijden, de dierkunde (*zoologie*) en de bergstofkunde (*mineralogie*) schenen in het begin zijne aandacht bezig te houden, en later legde hij zich op de beoefening der kruidkunde toe. Reeds in 1763 had LA TOURRETTE eene zeer aanzienlijke verzameling van insekten, en eene talrijke reeks van stalen, uit de mijnen van het *Lyonnesche*, van *Dauphiné* en van *Auvergne* bijeengebragt. Hij voegde er een zeer rijk kruidboek bij, en in 1766, legde hij, boven het stadje *Abresïë*, in een uitgestrekt perk, eene kweekerij aan, waarin hij alle vreemde boomen en heesters opnam, die zich aan de luchtstreek konden gewennen. Daarenboven bezat hij te *Lyon* eenen tuin, die meer dan drie duizend soorten van zeldzame planten vereenigde. LA TOURRETTE reisde verscheiden jaren, door *Italië* en *Sicilië*, daarna met J. J. ROUSSEAU naar het groote karthuiser-klooster (*la Grande-Chartreuse*, Fr. dep.^t der *Isère*), alwaar zij gezamenlijk kruiden opspoorden en inzamelde. Hij onderhield eene geregelde briefwisseling met LINNEUS, HALLER, ADANSON, JUSSIEU en de beroemdste natuurkundigen van zijnen tijd. Hij was te *Lyon*, gedurende het beleg, hetwelk die stad, in 1793 had te verduren, en eene long-ontsteking, het gevolg zijner vermoeijenissen en bekommelingen, sleepte hem in hetzelfde jaar in het graf. Behalve de *Lofreden* zijner medeleden bij de akademie van *Lyon*,

willen wij van dezen natuurkundige aanvoeren: 1.º *Démonstration etc.* (*Eerste grondregels der kruidkunde*), 1766, 2 dl.ⁿ, in 8.vo; een werk dat hij gezamenlijk met zijnen vriend ROZIER zamenstelde, dien men soms, ofschoon ten onregte, voor den eenigen schrijver van hetzelfde heeft gehouden. (Zie ROZIER.) Dit werk, voornamelijk bestemd voor de kweekelingen der veeartsenijschool, heeft verscheiden uitgaven gehad; — 2.º *Voyage etc.* (*Reis naar den berg Pila*), 1770, in 8.vo; het eerste gedeelte is toegewijd aan eene beschrijving der bergen, en het tweede aan de kruidkunde. Er komen vele zeldzame planten in voor; — 3.º *Chloris Lugdunensis*, 1785, in 8.vo, een werkje, waarvan de kruidkundigen veel gebruik maken; — 4.º *Conjectures etc.* (*Gissingen over den oorsprong der dondersteenen*), in het woordenboek der delfstoffen van BERTRAND opgenomen; — 5.º *Mémoires etc.* (*Verhandelingen over de gedrochten onder de planten*), in het *Journal économique* van de maand Julij 1761 geplaatst; — 6.º *Mémoire etc.* (*Verhandeling over het helmenthocorton of Corsikaansch mos*), voorkomende in het *Journal de physique*. —

TOURVILLE (ANNA HILARION DE COTENTIN DE), in 1642, in het kasteel van *Tourville*, diocces van *Coutances* geboren, werd in den ouderdom van 4 jaren tot ridder van *Malta* benoemd; maar hij legde er de geloften

niet van af, niet tegenstaande hij zijne kruistogten met roem had volbragt. Na met den ridder d'HOCQUINCOURT, een stroopschip te hebben gewapend, maakten zij aanzienlijken buit, en gaven bewijzen van den meest onverschrokken moed. Zij dreven zes Algiersche schepen op de vlugt, en dwongen 36 galeiën tot eenen schandelijken aftogt. Door hem den titel van scheepskapitein te geven, verbond de koning van *Frankrijk* hem aan zijne zeemagt. Hij voerde het bevel onder den maarschalk DE VIVONNE, in het gevecht van *Palermo*, waarin hij zich onderscheidde. In 1677 met den titel van schout-bij-nacht vereerd, streed hij onder DUQUESNE, en verdiende dien vlootvoogd te vervangen. In 1681 luitenant-generaal zijnde, posteerde hij bij klaren dag, het eerste galjoot om *Algiers* te bombarderen, welke operatie nog nooit anders dan bij nacht was geschied. De koning verhief hem in 1690 tot onder-admiraal en generaal der zee-magt; met de vergunning om de admiraals-vlag te mogen opsteken. Het was in dit zelfde jaar dat hij eene overwinning op de Engelschen en Hollanders behaalden, die toenmaals de meesters van den Oceaen waren. In 1692, werd de overwinnaar op zijne beurt in den slag van *la Hogue* overwonnen; en deze nederlaag was het begin van het verval der Fransche zeemagt, die zich van dien slag eerst onder de regering van LODEWIJK XVI, doch zeer kort-

stondig hersteld heeft. TOURVILLE ontving in 1701 den maarschalks-staf; doch hij overleefde slechts korten tijd deze nieuwe waardigheid, daar hij den 28 Mei deszelfden jaars overleed. Men heeft onder zijnen naam *Gedenkschriften* gedrukt, 3 dl.ⁿ, in 12.mo, die noch van hem, noch hem waardig zijn.

* TOUSSAIN (JACOBUS), TOSSANUS; een geleerde beoefenaar der Grieksche taal en letterkunde, te *Troyes* in *Champagne*, in 1490 geboren. Hij had tot meester den beroemden BUDÉ, die hij in Grieksche geleerdheid evenaarde. In 1532 verkreeg hij eenen leerstoel voor de Grieksche taal, bij het koninklijk collegie van *Frankrijk*, en had tot kweekelingen FRED. MOREL, TURNÈBE, HENDRIK ETIENNE, enz. Hij heeft nagelaten, een *Grieksch-Latijnsch Woordenboek*, *Parijs*, 1552, in fol. Er verscheen te *Geneve* een ander *Grieksch-Latijnsch Woordenboek*, in het licht, van BUDÉ, TOUSSAIN, GESNER, enz., getiteld *Lexicon septem Auctorem*, 1562, in fol. Ook heeft men hem de uitgave te danken der *Brieven van BUDÉ met aantekeningen*, *Parijs*, 1526, in 4.to, *Basel*, 1526, in 4.to; eene uitgave der *Puntdichten* van JOANNES LASCARIS, 1527, in 8.vo, TOUSSAIN overleed in 1547. TURNÈBE sprak zijne *Lofrede* uit.

* TOUSSAIN, in het Latijn TOSSANUS (DANIEL), een protestantsch godgeleerde, den 15 Julij 1541, te *Montbéliard* geboren, was de zoon van een' predikant

dier stad. Hij studeerde te *Bazel* en te *Tubingen*, kwam vervolgens in *Frankrijk*, onderwees het Hebreeuwsch te *Orleans*, trad er in den echt, en werd er bedienaar des Evangelies. Hij liep groot gevaar tijdens den *Bartholomeus-moord*. Verplicht om te ontvlugten, nam hij de wijk naar *Heidelberg*, alwaar hij hofprediker van den keurvorst *FREDERIK III* werd. Bij den dood van dien vorst, begaf hij zich naar *Neustadt*, alwaar hij dezelfde bediening bij *JOANNES CASIMIR* waarnam, en er tevens eenen leerstoel voor de godgeleerdheid bekleedde. Men beriep hem naar *Heidelberg* terug, om er aan de hervorming der kerken te arbeiden. Oud en zwak geworden zijnde, bood hij den akademischen senaat den afstand zijner posten aan. Men verlangde dat hij dezelve zoude behouden, en slond hem toe, er de bedieningen slechts in zooverre van waartenenen, als zijne gezondheid er niet onder lijden zoude; hij overleed den 10 Januarij 1602. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Instruction etc.* (Noodzakelijk onderrigt over de ware wijze, om de geesten te beproeven), *Neustadt*, 1579, in 8.vo; — 2.º *Pastor evangelicus, seu de legitima evangelicorum vocatione, officio et praesidio*, *Heidelberg*, 1590, in 8.vo; *Amberg*, 1604, in 4.to; — 3.º *Thesis* en *Twistschriften*.

* *TOUSSAIN (PAULUS)*, zoon van den voorgaande, den 27 September 1572, gedurende de *Barthels-moordtooneelen* geboren (*). Na zijne humaniora te *Heidelberg* te hebben volbragt, ging hij de wijsbegeerte te *Altorf* en de godgeleerdheid te *Bazel* beoefenen, in welke laatste stad hij in 1599 tot het doctoraat werd bevorderd. In 1618 was hij bij de synode van *Dordrecht* tegenwoordig. De oorlog, die in den *Palts* uitbrak, noodzaakte hem denzelven te verlaten. Hij begaf zich naar *Hanau*, alwaar hij als godsdienstleeraar in 1629 overleed. Men heeft van hem: 1.º *Vitæ et obitus DANIELIS TOSSANI compendiose explicata narratio, præcipuos ipsius in Gallia Germanique emensos labores complectens*, *Heidelberg*, 1603, in 4.to; — 2.º *Phraseologia Terentiana, ex comediis P. TERENTII Afri confecta*, *Oppenheim*, 1613, in 8.vo; — 3.º *Dictionum hebraicarum quæ in libro psalmorum continentur, syllabus geminus, in usus eorum qui ad linguæ sanctæ studium accedunt*, *Bazel*, 1615, in 8.vo; — 4.º de *Bijbel*, in het Hoogduitsch vertaald, door *LUTHER* met de aantekeningen van *PAULUS TOUSSAIN*, *Heidelberg*, 1617, in fol. De aantekeningen zijn dikwerf herdrukt, men oordeelt ligtelijk, dat zij in den geest der grondbeginselen van het lutheranisme zijn; — 5.º *Enchiridion locorum theologicorum*, *Ba-*

D 3

(*) *MORÉRI* zegt te *Orléans*. De *Dictionnaire universel* van *PROUHOMME*, zegt te *Montargis*. Fr. Vervolgers.

zel, 1662, in 8.vo; — 6.º *Twistschriften*.

TOUSSAINT (FRANCISCUS VINCEN-
TIUS), advokaat te *Parijs*, zijne
geboorteplaats, en te *Berlijn*, in
1772, in den ouderdom van 75
jaren overleden, verliet de pleit-
zaal om de letterkunde te beoefe-
nen. Hij bragt in dat vak slechts
middelmatige werken voort;
maar zijn boek over de *zeden*,
dat in 1748, in 12.mo verscheen
deed zich opmerken door eene
menigte dwalingen, zoowel met
betrekking tot de bovennatuur-
als tot de zedekunde, zoodat
het door het parlement van *Pa-
rijs* veroordeeld werd om door
heulshanden verbrand te worden.
TOUSSAINT zelf veroordeelde het,
en herriep het in de *Eclaircis-
sements etc. (Ophelderingen op
het Boek der zeden)*, 1764, in
12.mo Ofschoon het werk we-
zenlijk laakbaar is, en dat,
onder voorwendsel van de *zeden*
te onderwijzen, de schrijver
ongerijmde grondbeginselen uit-
kraamt, en het begrip der in
hare grondbeginselen onveran-
derlijkste deugden omverwerpt,
heerscht er echter eene zekere
gematigdheid in, die het denk-
beeld van het bestaan van God,
van de onsterfelijkheid der ziel,
van de noodzakelijkheid eener
godsdienst, en verscheiden voor-
schriften der Christelijke zede-
leer, zoo als de vergeving van
verongelijkingen enz. heeft we-
ten te eerbiedigen. Deze om-
zigtigheid heeft aan de overige
filozofen mishaaagd, en den schrij-
ver den naam doen geven van
Capucijn der sekte. Na *Parijs* te

hebben verlaten, om zich naar
Brussel te begeven, werkte hij
aldaar aan de openbare nieuws-
bladen, toen hij in 1764, den
post van hoogleeraar der wel-
sprekendheid, aan de akademie
van den adel te *Berlijn* ver-
kreeg. Hij gaf aldaar in het licht
de *Vertaling* (in het Fransch)
der *Fabels* van GELLERT, welke
in vele opzigten als een oor-
spronkelijk werk kan beschouwd
worden. Men heeft van hem ver-
scheiden *Verhandelingen*, in de
laatste deelen der *Gedenkschri-
ften* van de akademie van *Ber-
lijn*. Uit het Engelsch heeft hij
eenige platte romans vertaald,
zoo als de *Kleine Pompejus*, in
12.mo, die in belangrijkheid met
Klein Duimpje kan gelijk gesteld
worden; de *Lotgevallen van WIL-
LIAMS PICKLE*, 4 dl.ⁿ, in 12.mo;
Geschiedenis der hartstogten,
2 dl.ⁿ, in 12.mo Aan de *Ency-
clopedie* heeft hij de artikelen der
regtsgeleerdheid voor de beide
laatste deelen geleverd. Ook heeft
hij medegewerkt aan het *Woor-
denboek der geneeskunde*, 6 dl.ⁿ
in fol., en hij werkte mede aan
een *Woordenboek der Fransche
taal*, toen de dood hem overviel.

* TOUSSAINT-LOUVERTURE, een
beroemde mulat van *Sint-Do-
mingo*; in 1745, van slaafsche
ouders geboren, verdiende door
zijn goed gedrag de toegenegen-
heid van zijnen meester, die
hem het lezen schrijven en re-
kenen liet leeren. Toen in 1791,
de negers aan het muiten sloe-
gen, trachtte TOUSSAINT, erken-
telijk voor de genotene weldaden,
in de eerste plaats zijnen mees-

ter te beveiligen, tegen de woeder opstandelingen, door hem heimelijk met zijne familie en een gedeelte van zijn vermogen, naar *Noord-Amerika* te doen ontvlugten. Nadat de vrijheid der kleurlingen in *Frankrijk* was uitgeroepen, trad hij in dienst der republiek, en zijne schrandrheid, zijn moed en vooral zijne verkleefdheid aan de omwenteling, verschaften hem eene zeer snelle bevordering; hij werd weldra brigade-generaal. TOUSSAINT voerde in 1796, onder ROCHAMBEAU het bevel over eene afdeeling van het Fransche leger en scheen eerst de orde in zijn vaderland te willen herstellen. Langzamerhand bevond hij zich aan het hoofd eener vermogende partij, welke hij als soeverein bestuurde. Zijne magt nam toe naar evenredigheid der zegepraalen, welke hij op de Engelsche troepen behaalde. Hij sloeg dezelve bij herhaling, in April 1797, in het westen van *Sint-Domingo*, en het directorium schonk hem eene eeresabel en een koppel pistolen. In het volgende jaar behaalde hij nieuwe voordeelen op den vijand. Zonder al te zeer zijne ware bedoelingen te openbaren, weigerde hij echter de commissarissen van het Fransche bestuur te erkennen. De hagchelijke omstandigheden der koloniën, noodzaakten het directorium om te veinzen, en, om alle verdenking weg te nemen, zond TOUSSAINT zijne beide kinderen naar *Parijs*, met verzoek aan het directorium, hen in de christelijke godsdienst te doen

opvoeden, want, » *indien zij goede christenen zijn*, zeide hij, zullen zij ook goede soldaten wezen, en hun vaderland beminnen." Gedurende dien tijd, voerde de generaal RIGAUD het bevel in het zuiden, en nadat er in 1799 nieuwe verdeeldheden, tusschen dien veldheer en TOUSSAINT ontstaan waren, ontvlamde de toorts des burger-oorlogs met meer kracht. Ondanks al de pogingen van RIGAUD, behield zijn tegenstander de overhand, en werd meester van de geheele volkplanting. Oogenblikkelijk daarop vaardigde hij eene amnistie uit, waarvan hij eenige voorstanders van RIGAUD uitzonderde. Nadat er zich onlusten in het noordelijke gedeelte geopenbaard hadden, herstelde hij er de orde en ontwapende de muitende zwarten. TOUSSAINT-LOUVERTURE begaf zich naar de Kaap, en nam 40 gevangenen met zich. Dertien der voornaamste aanvoerders van den opstand, onder welke zich de generaal Mozes, zijn neef, bevond, werden ten dood gebragt. De overigen hield hij gevangen tot op den oogenblik, waarop zij zouden gevonnisd worden. Hij had het beleid, om de blanken voor zijne zaak te winnen, door de overwonnenen van duizend hatelijke ontwerpen tegen hunnen stam te beschuldigen. Daar echter de omwenteling van den 18 Brumaire de teugels des bestuurs in de handen van BONAPARTE had gesteld, zoo begreep TOUSSAINT met *Frankrijk* tot geen en vredebreuk te moeten

komen; hij schreef drie brieven aan dezen consul. In den eersten, van 14 Februarij 1800, kondigde hij hem de geheele bevrediging der kolonie aan, en vraagde tevens, » dat men de bevorderingen, welke hij ten gunste van militairen had gedaan, die tot dezelve hadden bijgedragen, mogt goedkeuren." De tweede brief is van dezelfde dagteekening, daarin geeft hij verslag der beweegredenen van zijn gedrag, ten opzichte van Rome, agent des bestuurs, dien hij genoodzaakt had zijne betrekkingen nederteleggen, en zich te verwijderen. In den derden, van den 14 Julij, maakte hij aan den eersten consul bekend, » dat de centrale vergadering van *Sint-Domingo* zich een constitutie had gegeven, en dat hij, toegevend aan het verlangen der inwoners, dezelve *provisioeneel* in werking zoude brengen, tot dat zij door het moederland zou zijn goedgekeurd." In October van het zelfde jaar, zond hij eenen agent naar *Jamaïka*, met geheime instructiën, en onder het voorwendsel van zwarte slaven te koopen; maar, daar het Engelsche gouvernement geenerlei betrekkingen met hem wilde aanknoopen, zoo deed het zijnen agent vertrekken. Bij eene proclamatie van den 26 November, waarin hij over de behoefte sprak om eene zedeleer en eene godsdienst te hebben, gaf hij verslag aan het publiek van zijn militair gedrag. Hij vaardigde bijna gelijktijdig wetten uit, die, onder den zedigen titel van *Reglementen*, zeer ge-

streng strafbepalingen bevatten, » om, zoo als hij zeide, den opstand der vreemdelingen en landloopers te beteugelen," en waarbij tevens de Catholijke godsdienst, als godsdienst van den staat werd verklaard. Maar al deze reglementen hadden geen ander doel dan om zijne vijanden afteschrikken, en om zich in de gunst der blanken te dringen, die door dit middel de terugkeer der oude orde van zaken hoopten. Intusschen behaagden deze willekeurige maatregelen niet aan den eersten consul, die aan *TOUSSAINT-LOUVERTURE* eenen brief schreef, waarin hij hem van zijne achting verzekerde, en waarin hij hem zeide: » Indien de Fransche vlag op *Sint-Domingo* wappert, is het aan u, en aan uwe dappere negers, dat het zulks te danken heeft. Door uwe talenten en den drang der omstandigheden, tot het hoogste bevelhebberschap geroeopen, hebt gij den burgeroorlog vernietigd, de religie en de vereering des Opperwezens, waarvan alles uitvloeit, in eere hersteld. . . De door u ontworpen constitutie bevat vele goede zaken, doch bevat er ook die met de waardigheid van het Fransche volk strijden. . . Ik waarborg u, de vrijheid der negers, enz." Hij eindigde met hem uitdrukkelijk te bevelen, de zending van den generaal *LECLERC* te erkennen, en verklaarde dat hij hem verantwoordelijk maakte voor den tegenstand, welken zijn leger mogt ondervinden. Terwijl *TOUSSAINT-LOUVERTURE* op de trouw zijner

troepen, op de blanken, welke hij voor zijne partij had weten te winnen, op de negers, die voor hunne vrijheid vreesden, en nog meer op den invloed van het luchtgestel rekende, zoo besloot hij aan de bevelen van den eersten consul eenen nadrukkelijken tegenstand te bieden. Zoodra hij op den 1 Februarij 1801 vernam, dat de Fransche vloot de kaap naderde, liet hij aan den generaal LECLERC en VILLARET te kennen geven, » dat zijne bedoeling was dat zij niet in de stad zouden komen, en dat, al mogten zij ook 100 schepen en 100,000 manschappen hebben, hij hun het hoofd zoude bieden." De beide generaals, gaven op dit meesterachtige bevel geen ander antwoord, dan » dat indien vóór acht ure des avonds hun de sleutels niet waren overgegeven, zij TOUSSAINT tot de gehoorzaamheid zouden weten te dwingen." Daar deze bij zijne eerste gezindheid bleef volharden, zoo begon den volgende dag de generaal LECLERC den aanval met de grootste hevigheid, en bewerkstelligde de landing van zijn leger. Nadat de zwarten zulks vernomen hadden, wapenden zij zich elk met eene toorts, en al vlugtende staken zij de stad en verscheiden naburige woningen in den brand. Daar LECLERC meende deze buitensporigheden, door een gematigd gedrag, het best te kunnen overwinnen, zoo zond hij aan TOUSSAINT zijne drie kinderen, met hunnen onderwijzer COANON. Deze edelmoe-

dige handelwijze bragt geenerlei uitwerksel te weeg, en TOUSSAINT werd den 17, door den generaal LECLERC buiten de wet gesteld. Bij *Gonaïves*, door het Fransche leger geslagen, verschanste hij zich met 3000 manschappen in den hollen weg van *Couleuvres*; maar de generaal ROCHAMBEAU tastte hem aan, en deed hem 800 man vallen; hij drong alstoen met 500 kleurlingen de bosschen binnen, en na er nog 500 anderen bij verzameld te hebben, bewerkte hij zijne vereeniging met CHRISTOPHE. Hij had het ontwerp gevormd, om het Noordelijk departement in opstand te brengen, en viel den generaal DESFOURNEAUX aan, die hem volkomen sloeg. Hij trok alstoen op *Dondon*, daarna op *la Marmelade* en *de Kaap* aan, doch werd overal teruggedreven; vruchteloos had hij de landbouwers tot den opstand aangespoord. Door een gedeelte der zwarten, onder welke zich een aantal Jacobijnen, zijne geheime vijanden, bevonden, verlaten, onderging hij nog eene andere nederlaag, en zag zich genoodzaakt, zich aan den generaal LECLERC te onderwerpen, die hem vergunde, om in zijne woning van *Sancey*, bij *Gonaïves*, te verblijven, met verbod dezelve zonder zijne toestemming te verlaten. Een jaar later werd TOUSSAINT-LOUVERTURE in hechtenis genomen, en naar *Frankrijk* vervoerd; men verspreidde het gerucht, dat hij eenen nieuwen opstand had aangestookt. Hij kwam den 7

Augustus te *Parijs* aan, en werd eerst in den *Temple*, en daarna in het kasteel van *Joux*, bij *Pontarlier* (dep.^t *Doubs*) opgesloten, hij is aldaar in 1803 plotseling overleden, daar men hem voor zijn vuur op eenen stoel dood vond zitten: het boek hetwelk hij vóór zijn sterven gelezen had, was het *Evangelie*.

TOUSTAIN (KAREL FRANCISCUS), een Benediktijner der congregatie van den H. MAURUS, in 1700, in het diocees van *Séze*, uit eene oude, adellijke familie geboren. Na het Hebreeuwsch en het Grieksch te hebben geleerd, wilde hij zich met alle Oostersche talen bekend maken. Hij beoefende zelfs genoegzaam het Italiaansch, het Engelsch, het Hoogen Nederduitsch, om zich in staat te stellen de schrijvers dier verschillende landen te verstaan. Zijne oversten, van zijne talenten onderrigt, belastten hem, om, gezamenlijk met zijnen vriend TASSIN, aan eene *Uitgave* der *Werken* van den heiligen THEODORUS STUDITES, te arbeiden, welke taak hij liet varen, om zich enkel met zijne nieuwe *Handvestkunde* (*Diplomatique*) bezig te houden, waarvan het 1.^e dl. in 1750 in 4.to in het licht verscheen. Na zijnen dood, in 1754 voorgevallen, ondernam dom TASSIN de voortzetting van dit belangrijk werk, en deed het in 6 dl.ⁿ drukken, waarvan het laatste in 1765, is in het licht verschenen. Nog heeft men van dom TOUSTAIN, ter verdediging der bulle *Unigenitus: la Verité* etc. (*De waarheid door*

de dwaling vervolgd), 1733, 2 dl.ⁿ, in 12.mo Eene verlichte godsvrucht, eene diepe nederigheid, eene buitengewone zachtheid van zeden, en vele bescheidenheid en geduld, in weerwil eener zeer levendige inborst: al deze groote trekken maakten het portret uit van dezen godvruchtigen en geleerden Benediktijner.

TOUTTÉE (D. ANTONIUS AUGUSTINUS), een Benediktijner der congregatie van den H. MAURUS, te *Riom*, in *Auvergne*, in 1650 geboren, en te *Parijs*, in 1718 overleden, heeft zich in zijne orde beroemd gemaakt door zijne godsvrucht en zijne vlijt. Hij gaf bewijzen van zijne kunde en zijne geleerdheid, door eene *Uitgave*, in het Grieksch en in het Latijn der *Werken* van den H. CYRILLUS van *Jeruzalem*, *Parijs*, 1727, in fol. waarin men vele naauwkeurigheid vindt.

* TOWERS (JOZEF), een Engelsche geschiedschrijver, in 1737, te *Londen*, in de voorstad *Southwark* geboren, werkte, na goede studiën te hebben gemaakt, bij eenen boekdrukker, en vestigde zich later als boekverkooper te *Londen*. TOWERS liet zijnen staat varen, om zich onder de sekte der presbyterianen te begeven, aanvaardde het leeraarsambt onder hen, en werd predikant eener gemeente te *Highgate*. Vier jaren later, in 1778, behoorde hij tot de predikanten, die met docter PRICE, naar de conferentie van *Newington-Green* gezonden werden. In 1779, aan de universiteit van *Edimburg* tot

het doctoraat bevorderd, wijdde hij zich geheel aan de letteren toe, en gaf geschiedkundige werken in het licht, waarin naauwkeurigheid en een sierlijke en bekuischte stijl worden opgemerkt. De voornaamste zijn: 1.º *Britsche Biographie*, 7 dl.ⁿ; — 2.º *Aanmerkingen op de Geschiedenis van Engeland door HUME*; — 3.º *Geschiedenis van het leven en de regering van FREDERIK II, koning van Pruisen*, 2 dl.ⁿ, in 8.vo Daarenboven heeft men van hem: — 4.º *Leerraden*; — 5.º eene *Verdediging van LOCKE*; — 6.º staatkundige *Verhandelingen*; en hij was met KIPPIS een der uitgevers van de nieuwe *Britsche Biographie*. Hij overleed in 1799.

* TOWNLEY (KAREL), een Engelsche oudheidkundige, in 1737 geboren. Zijne onnoemelijke fortuin stelde hem in de gelegenheid, om een prachtig museum tot stand te brengen, zamengesteld uit oude standbeelden, gedenkpenningen, handschriften, stukken van Egyptische bouwkunde, en modellen der schoonste gedenkteekenen van *Griekenland* en *Rome*. Zijne verzameling van gedenkpenningen bezat eene groote waarde; ook was hij eigenaar van de zeldzaamste handschriften, onder dezelve vond men er een van HOMERUS, waarvan men zich bediend heeft voor eene der laatste uitgaven. De *Hetrurische* of *Etruskische Oudheden* van TOWNLEY, zijn in het licht gegeven en verrijkt door HANGARVILLE. TOWNLEY overleed in 1805.

Hij was een der opzieners van het Britsch museum, en lid der koninklijke maatschappij van *Londen*, en van die der oudheidkundigen.

TOYRAS. — Zie TOIRAS.

TOZZETTI (JOANNES TARGIONI), te *Florence*, in 1712 geboren, legde zich in de universiteit van *Pisa* op de geneeskunde toe, en behaalde in 1734 de doctorale kroon; hij volgde PETRUS ANTONIUS MICHELI, eenen bekwaamen kruidkundige, op in het opzigt van den tuin der kruidkundige maatschappij van *Florence*. Het kabinet, de bibliotheek en de handschriften van MICHELI vielen hem ten deel, op voorwaarde laatstgenoemde te herzien en tot den druk te bevorderen; maar hij gaf er slechts eene proeve van in het licht, met de catalogus der planten van den tuin, waarvan hij het opzigt had, en dien hij in 1746 verliet, om zich met de uitgave van verschillende werken bezig te houden, waarvan er eenige in het Latijn, doch de meeste in het Italiaansch zijn geschreven: 1.º *Verhandeling over de voortreffelijkheid en het nut der planten in de geneeskunde, Pisa, 1730*, in fol.; — 2.º *Brief over eene zeer talrijke soort van vlinders op het einde van Julij 1741, te Florence gezien*, in 4.to; — 3.º *Brieven van de beroemde mannen der Nederlanden, aan ANTONIUS MAGLIABECCHI en anderen, Florence, 1746*, 2 dl.ⁿ in 8.vo Hij heeft er in drie deelen bijgevoegd de *Brieven der beroemde*

mannen van Duitschland en Venetië; — 4.º *Verhaal van eenige reizen in verschillende deelen van Toskane gedaan, Florence, 1751, 6 dl.ⁿ, in 8.vo, en een aantal andere werken, bijna alle betrekkelijk zijne kunst. Hij overleed te Florence, in 1783.*

TOZZI (LUCAS), in 1640, te Aversa, in het koninkrijk Napels geboren, maakte zich zeer bekwaam in de geneeskunde, en overleed in 1717, met den titel van eersten algemeenen arts van het koninkrijk Napels. CLEMENS XI wilde hem door voordeelige aanbiedingen naar Rome lokken; doch gaarne offerde hij zijne fortuin aan de liefde voor zijn vaderland op. Zijne verschillende werken verschenen te Venetië, 1721, 5 dl.ⁿ in 4.to

TRABEA (QUINTUS), een kluchtdichter van het oude Rome, bloeide ten tijde van ATTILIUS REGULUS. Er bestaat van zijne werken niets meer dan eenige fragmenten, voorkomende in het *Corpus poetarum* van MAITTAIRE.

* TRACY (Pater BERNARDUS DESTUTT DE), een godvruchtige theatijner, en ascetisch schrijver, den 25 Augustus 1720, van adellijke ouders, in het kasteel Paray-le-Frési, bij Moulins geboren. Reeds in den ouderdom van 16 jaren, gaf hij zijn eerstgeboorte-regt aan zijnen tweeden broeder over, en begaf zich onder de theatijnen. Van al de bedieningen der congregatie, wilde hij geene andere aannemen dan

die van meester der novicen, wyl dezelve strookte met zijnen ijver voor alle oefeningen, en met zijnen bijzonderen smaak voor het geestelijke leven. Hij overleed te Parijs, den 14 Augustus 1786. Men heeft van hem een aantal werken, waarvan de voornaamste zijn: 1.º *Conférences etc. (Conferentiën of Vermaningen ten gebruike van religieuse gestichten), Parijs, 1765 en 1783*; — 2.º *Conférentiën of Vermaningen betrekkelijk de pligten der geestelijken, 1768, in 12.mo*; — 3.º *Traité etc. (Verhandeling over de pligten van het christelijke leven, ten gebruike van alle geloovigen), 1770, 2 dl.ⁿ, in 12.mo*; — 4.º *Vie etc. (Leven van den H. GAËTANUS, insteller der reguliere theatijner geestelijken), gevolgd door levensschetsen van den gelukzaligen MARINON DE SAINT-ANDRÉ AVELLIN, den gelukzaligen kardinaal PAULUS BURALI van Arezzo, van dezelfde congregatie, ibid, 1774, in 12.mo*; — 5.º *Vie etc. (Leven van den H. BRUNO, stichter der Karthuizers, met aanmerkingen over dezelfde orde), ibid, 1783, in 12.mo* Men vindt in hetzelfde het *Verslag* van de heiligen dier orde, van derzelve algemeene oversten, en van de Karthuizers, die tot de bisschoppelijke waardigheid zijn verheven, eene opgave der Karthuizer-kloosters, en een register van de oude en nieuwere orde-regels. Dit werk bevat daarenboven eene verhandeling over de verschijning van den kanonik van Parijs, wiens uitvaart in de Lieve Vrouwen-

kerk, in tegenwoordigheid van den H. BRUNO gevierd werd; — 6.° *Panegyrique etc. (Lofrede op de gelukzalige JOANNA FRANCISCA DE CHANTAL)*, te *Moulins*, bij gelegenheid der gelukzalig-verklaring dier dame uitgesproken, 1753. Men heeft daarenboven van pater TRACY, *Aanmerkingen* op de instelling der theatijnen in *Frankrijk*, over de gestichten dier congregatie, over de theatijnsche nonnen, over de constitutiën en statuten dier orde enz.

* TRACY (URI), een schrijver over het staatsregt (*publicist*), volbragt zijne studiën met veel roem te *Oxford*, en ontving, in 1778, den doctoralen hoed in de regten, in het collegie van *Jale* te *Londen*. Hij werd tot lid benoemd van het lager-huis, en bewees gewigtige diensten aan zijn vaderland. Zijne *Verhandelingen* zijn geleerd, dikwerf al te gestreng, maar altijd duidelijk en nauwkeurig in de redeneringen, ligte onnaauwkeurigheden, welke hem in het vuur der debatten ontsnapten, werden vergoed door de vlugheid zijner denkbeelden, de kracht en den nadruk zijner welsprekendheid. Alle partijen kwamen overeen in te zeggen dat *Engeland* nooit eenen redenaar had bezeten, wiens welsprekendheid die van TRACY evenaarde. Zelfs PITT en Fox vreesden eenen zoo bekwaamen tegenstander. In 1796, werd hij in de plaats van HILLHOUSE, die zijn ontslag had gevraagd, tot lid van den raad benoemd. TRACY verwaarloosde geheel en al zijne eigene fortuin,

om zich enkel met de openbare belangen bezig te houden, en hij was even zoo achtenswaardig wegens zijne regtschapenheid als om zijne talenten. Hij overleed in 1807, naauwelijks 44 jaren oud zijnde.

* TRADESCANT (JOANNES), een beroemde Hollandsche reiziger, naar men meent de zoon van eenen tuinier van KAREL I, koning van *Engeland*, die te *Lambeth* eenen tuin met zeldzame planten aankweekte. JOANNES doorkruiste verscheiden landen van *Europa*, bezocht naauwkeuriglijk *Turkijë*, *Griekenland*, *Egypte*, *Barbarijë*, en bragt het eerst eene verzameling van zeldzaamheden bijeen, die de vrucht zijner reizen waren, en waarvan er onder den titel van *Museum Tradescantianum*, *Londen*, 1656, in 8.°o, eene beschrijving gedrukt is. Hij vestigde zich in *Engeland* onder KAREL II, en overleed aldaar in 1662. Nog vindt men het graf der TRADESCANTEN, op het kerkhof van *South-Lambeth*, bij *Londen*.

* TRAETTA (THOMAS), een beroemde Italiaansche componist, te *Bitonto*, in het koninkrijk *Napels*, in 1727, geboren, trad in den ouderdom van 23 jaren het eerst in de kunst-wereld op, door zijnen *Farnace*, die op de tooneelen van *Napels* eenen grooten bijval vond. De *Ezio*, die hij te *Rome* leverde, werd niet minder gunstig onthaafd. Na op de voornaamste tooneelen van *Italië* te hebben geschitterd, verbond hij zich aan het keizer-

lijk tooneel van *Weenen*, waarvoor hij *Armide* en *Iphigenia* zamenstelde, welke onder zijne beste werken worden gerangschikt. In 1775 verkreeg hij den post van meester der muzikschool (*conservatorium*) van de *Ospedaletto*, te *Venetië*; eindelijk leende hij het oor aan de uitnodiging der keizerin CATHARINA II, die hem 7 jaren te *St. Petersburg* ophield; van daar begaf hij zich naar *Londen*, alwaar zijne zwakke gezondheid hem niet toestond lang te verblijven; hij overleed te *Venetië*, den 8 April 1779. Hij muntte vooral uit in de sombere en ongekunstelde uitwerkselen der harmonie. Behalve de reeds aangevoerde, noemt men nog onder zijne voornaamste werken: *Ippolito ed Aricia*, dat hij te *Parma* in het licht gaf; de *Isola disabitata*; de *Olimpiade* en *Dido*, te *St. Petersburg*; *Germonda*, te *Londen*, en de *Disfatta di Dario*, te *Napels*.

TRAJANUS-GRINIVS (MARCUS ULPUS), Romeinsch keizer, te *Italica*, bij *Sevilla*, in *Spanje*, den 18 September van het jaar 52 na J. C. geboren. Zijn vader had de eer van den zegetogt genoten onder VESPASIANUS, die hem onder de senatoren geplaatst, en tot de consulaire waardigheid verheven had. De zoon werd door NERVA aangenomen. Toen deze keizer kort daarna, in het jaar 98, terwijl TRAJANUS zich te *Keulen* bevond, overleden was, werd laatstgenoemde, door de legioenen van *Germanië* en *Mæsië* tot keizer

uitgeroepen. Zijne eerste zorg was, om de gunst des volks te winnen; hij liet sommen gelds uitdeelen, en vergaf de misdaden van gekwetste majesteit. Hij ging degene te gemoet, die hem kwamen groeten en omhelsde hen, in plaats dat zijne voorgangers niet eens van hunnen zetel opstonden. Wanneer hij uitging, wilde hij niet dat men het volk van hem zou afkeeren. Het belgde hem niet somtijds op de straten door rijtuigen tegengehouden te worden. Zoodra hij de openbare zaken geregeld had, wendde hij in 102 zijne wapens tegen de Daciërs die na eenen lang betwisten slag overwonnen werden. Deze slag was zoo moorddadig, dat men in het Romeinse leger linnen te kort kwam, om de wonden der gekwetsten te verbinden. De Daciërs werden genoodzaakt zich te onderwerpen, en hun koning DECEBALUS, bragt zich, in het jaar 105, uit wanhoop om het leven. TRAJANUS trok vervolgens naar *Armenië*, en drong in het Oosten door om tegen de Parthers den oorlog te voeren. Hij onderwierp zonder vele moeite *Diabena*, *Assyrië*, en de plaats genaamd *Arbella* of *Arbelitis*, zoo beroemd door de overwinning, welke ALEXANDER er vroeger op de Perzers behaald had. De Parthers, door hunne aanhoudende verdeeldheden uitgeput, hadden geene troepen om hem het hoofd te bieden. TRAJANUS viel in het jaar 112 in hun land, bijna zonder eenigen tegenstand te vinden, nam *Seleucia*, *Ctesiphon*, hoofdstad van

het rijk der Parthers, in, en noodzaakte, in 115, Cnosroës zijnen troon en zijn land te verlaten. Hij onderwierp vervolgens al de naburige gewesten, en strekte, zegt men, zijne overwinningen tot in Indië uit; maar de staat der krijgsverrigtingen van dien oorlog is niet wel bekend. Hij belegerde *Atra*, bij de *Tigris* gelegen; de buitengewone warmte van dat land, noodzaakte hem, ofschoon hij reeds stormbreuken in den muur had gemaakt, het beleg op te breken. TRAJANUS zag zich verplicht omtrent denzelfden tijd, de joden van *Cyrenaïca* te bevechten, die, op de Romeinen en Grieken verbitterd, de woede zoo ver dreven, dat zij hun vleesch en hunne ingewanden verslonden, zich met hun bloed bestreken, en zich met hunne huiden omhingen. Men zegt dat zij er meer dan twee honderd duizend deden sterven: de joden van *Egypte*, aan dezelfde woede ter prooi, oefenden niet minder afschuwelijke wreedheden uit. Deze gruwelen werden door eene wederkeerige wreedheid gestraft. Men dulde aan die kusten geene joden meer, en beroofde zelfs diegene van het leven, welke een storm er op geworpen had. TRAJANUS, door vermoeijenissen en ongebondenheden uitgeput, overleed eenigen tijd daarna te *Selinus*, sedert dien tijd *Trajanopolis* genaamd, in het begin van Augustus van het jaar 117. Zijne asch werd naar *Rome* gebracht, alwaar men dezelve plaatste onder de Trajaansche zuil, uit den op de Daciërs gemaak-

ten buit opgerigt. Het is bijna onmogelijk, om in het bijzondere op te geven de bruggen, groote wegen, dammen en dijken, welke hij liet aanleggen, ter bevordering van de onderlinge gemeenschap der steden, of om dezelve te beveiligen, tegen de overstromingen der rivieren en watervloeden. *Rome* had buitengemeen geleden door afbrandingen; de vernielde gebouwen moesten weder opgerigt worden; maar ten einde deze herstellingen minder op het publiek te doen drukken, bevat hij dat geen partikulier zijn huis hooger dan tot 60 voeten mogt optrekken. TRAJANUS, ofschoon een goede krijgsman, een ervaren staatkundige en een bekwame regent, was echter niet even achtenswaardig als partikulier; met uitmuntende hoedanigheden, paarde hij groote ondeugden. Hij was een beminnaar van den wijn, en des namiddags vond men hem dikwerf buiten staat om iets redelijks te doen: hij was nog meer aan de vrouwen verslaafd, en gaf zich zelfs aan die schandelijke buitensporigheden over, welke men niet dan bedektelijk mag noemen. » Want, zegt een wijsgeer, zoodanig is de gang der ontucht: even als de gierigheid, hoe meer zij heeft, hoe meer zij wil hebben. Verzadigd en walgend van natuurlijke voorwerpen, zoekt zij gedrogtelijke en onnatuurlijke genietingen. » Zijne eerlooze liefde voor den pantominst PYLADES, bewoog hem, volgens DION, om een tooneel te herstellen, waarvan

hij zelf, door een gestreng verbod het verfoeijelijke had erkend. Koning ABGARUS kon hem niet verbidden dan door hem zijnen zoon ARBANDÈS overtelaten. Men wil dat het deze smaak voor ongeregeldheden en zinnelijke genietingen is, die hem de Christenen hatelijk maakte, daar hun zuiver en kuisch leven, eene al te scherpe veroordeeling van het zijne was. Hij liet dezelve in de geheele uitgestrektheid des rijks ten dood brengen; maar op de vertoogen van PLINIUS *den Jonge*, verzachtte hij zijn edikt door eene tegenstrijdigheid, die aan een aantal Christenen het leven spaarde (zie PLINIUS *den Jonge*). Het is onder zijne regering dat de beroemde IGNATIUS van *Antiochië*, een der grootste bisschoppen van de eerste Kerk, en de deugdzaamste man des rijks, door de leeuwen werd verscheurd. Opmerkelijk is het hierbij dat de keizer zelf zijn doodvonnis uitsprak, na met hem op eene wijze te hebben gesproken, die weinig strookte met de majesteit des troons, en het karakter van menschlievendheid, waarmede hij bij andere gelegenheden, zoo zeer gepronkt had. » Men begrijpt niet, zegt een nieuwere criticus, hoe MONTESQUIEU TRAJANUS *den meest geschikten man* heeft kunnen noemen, om de *menschelijke natuur te vereeren, en de Godheid voortestellen*, de vooringenomenheid, en de blinde geestvervoering moeten wel een onzer eeuw aanklevend gebrek zijn, wjl wijsgeeren als MONTESQUIEU, zich niet tegen dezelve hebben

kunnen vrijwaren. Men kan lagchen over den dominikaner CIACONIUS, die droomt dat de gebeden van den H. GREGORIUS *den Grooten*, voor dezen de Christenen vervolgenden keizer, *het eeuwige bezit der hemelen hebben verworven*; maar men staat verbaasd den ernstigen MONTESQUIEU, zich op zulk eene ongerijmde wijze te hooren uitdrukken. TRAJANUS bezat ongetwijfeld deugden, maar bezat ondeugden, die de *menschelijke natuur* onteeren, en zeer slecht de *goddelijke natuur* voorstellen. » Desniettenstaande moet men zich niet verwonderen, over den lof aan TRAJANUS toegeswaaid, indien men hem vergelijkt, met de meeste meesters van het oude *Rome*. Een aantal schrijvers heeft zijne geschiedenis geboekstaafd; en alles is verloren geraakt, behalve eenige onvolledige fragmenten van DION, de magere verkortingen van EUTROPIUS en van AURELIUS VICTOR. » Het schijnt, zegt CREVIER, dat het de bedoeling der Voorzienigheid is geweest, de handelingen van TRAJANUS, naar mate van het ongeregeld verlangen, dat hem bezielde, om gerucht in de wereld te maken, in het duistere te begraven. » (Zie THEODOSIUS *den Grooten*).

TRALLIANUS. — Zie ALEXANDER TRALLIANUS en PHLÉGON.

TRANSTAMARE. — Zie HENDRIK II, Koning van *Kastilië*.

TRAPASSI. — Zie METASTASIUS.

TRAPIST. — Zie MARAGNON.

TRASYBULUS. — Zie THRASYBULUS.

* TRAUN (OTTO FERDINAND, graaf von), veld-maarschalk in dienst van *Oostenrijk*, den 27 Augustus 1577, uit eene der oudste geslachten van *Beijeren* geboren, onderscheidde zich op zulk eene schitterende wijze in den successie-oorlog van *Spanje*, dat hij in den ouderdom van 27 jaren den rang van kolonel en adjudant-generaal bekwam. De keizer benoemde hem, in 1723 tot majoor-generaal, in 1727 tot gouverneur van *Messina*, en later tot algemeen-bevelhebber der *Oostenrijksche* troepen, in *Sicilië*. Daar hij geene genoegzame krijgsmagt had, om zich aldaar te handhaven, zoo stak hij de zee-engte over, viel in *Capua*, alwaar hij zich gedurende twee maanden op de roemrijkste wijze verdedigde; maar zonder hoop van ondersteuning te erlangen, koos hij, na verloop van dien tijd, met drie duizend man den aftogt. TRAUN ontving in 1735 den rang van generaal der artillerie, en in het volgende jaar het gouvernement van *Milane*, dat hij tegen groote overmagt, met het beste gevolg verdedigde. Hij won daarenboven den slag van *Campo-Santo*, aan de boorden van de *Tanaro*. Daar men echter vond, dat hij niet genoeg had gedaan, zoo werd hij vervangen. Hij ging nu onder den prins van *Lotharingen* in *Duitschland* dienen,

XXIV DEEL.

alwaar zijne raadgevingen buitengemeen nuttig waren. FREDERIK II schreef hem den goeden uitslag van dezen veldtogt toe. Volgens dien vorst, was hij de eerste der *Oostenrijksche* veldheeren. TRAUN begaf zich in 1746 naar *Weenen* en werd er op de vleijendste wijze ontvangen. In het volgende jaar werd hij tot landvoogd van *Zevenbergen* benoemd, en hij overleed te *Hermanstadt*, den 18 Februarij 1748.

* TRAVASA (GAËTANO MARIA), een theatijner religieus, te *Bassano*, in 1698 geboren, begaf zich in den ouderdom van 19 jaren in de congregatie der theatijnsche reguliere geestelijken. Hij ging de schoone letteren te *Bologna* beoefenen, en na den leergang voor de wijsbegeerte te *Florence* te hebben gevolgd, werd hij naar *Rome* gezonden, om er zich met de godgeleerdheid en het kerkelijke regt bekend te maken. Met uitgebreide kundigheden verrijkt, verliet hij deze verschillende scholen, onderwees gedurende verscheiden jaren te *Venetië* de wijsbegeerte, en werd aldaar tot hertoglijk examinerator benoemd. Hij begon vervolgens het predikambt uitoefenen, waarbij hij veel roem inoogstte. Hij is de schrijver van een aantal werken, over verschillende onderwerpen, waarvan de voornaamste zijn: 1.º *Panegirico sacro, detto nella basilica ducale di Venezia l'anno 1727*, in 8.º; — 2.º *Storia critica della vita di Ario*,

E

Venetië, 1756; — 3.º *Storia critica delle vite degli eresiarchi Venetië, 1752—62, 5 dl.ⁿ, in 8.vo*; — 4.º *Ragionamenti sacri, Venetië, 1758*; — 5.º *Preparazione alla morte per ogni persona del chiostro, ibid, 1762*; — 6.º *Instruzioni e regole per tacere e per parlare in materia di religione, ibid, 1764*; — 7.º *Quaresimale, ibid, 1766, in 4.to*; — 8.º *Panegirici e ragionamenti sacri, ibid, 1767, in 4.to*; — 9.º *Inni sacri del breviario romano minutamente spiegati, ibid, 3 dl.ⁿ in 8.vo*; — 10.º *Nova et aurea in psalterium catena, ex variis et selectis Græcorum et Latinorum Patrum, veterumque scriptorum sententiis contexta, 4 dl.ⁿ*; — 11.º *Dictionarium doctrinale concionarium etc.*; — 12.º *Nuova raccolta divarie e scelti orazioni, ibid, 1754—1764, 6 dl.ⁿ in 4.to* Pater TRAVASA overleed te Venetië, den 15 Januarij 1774. Hij droeg zijne Vaste op aan de stad Bassano, zijne geboorteplaats; zijne medeburgers lieten eenen schoonen gedenkpenning te zijner gedachtenis slaan.

TRAVERS (NICOLAAS), een priester uit het diocees van Nantes, in die stad, in 1686 geboren, gaf in 1734 in het licht: *Consultation etc. (Gevoelen over de vereischte jurisdictie en goedkeuring; om biecht te hooren enz.)*, waarin hij de bisschoppelijke jurisdictie wederlegt, en beginselen verdedigt, die tot eene volslagene verwarring zouden geleiden. Nadat dit werk in 1735 door de Sorbonne, en door

verscheiden bisschoppen gecensureerd was, gaf hij er in 1736, eene *Verdediging* van in het licht, vol van dezelfde dwalingen, maar het is vooral in *les Pouvoirs etc. (De wettige volmagten van den eersten en tweeden rang in de bediening der Sacramenten)*, 1744, in 4.to, dat hij zijne beginselen ontwikkelt, en zich aan ongelooftelijke drift-vervoeringen tegen de Paussen, bisschoppen, en alles wat er eerbiedwaardigs in de Kerk is, overgeeft, hen met gruwelijke beledigingen overlaadt, de wetigheid van het concilie van Trente in twijfel trekt (blz. 173), en al datgene bijeenzammelt, wat er het meest lasterlijk tegen deze verhevene vergadering is uitgebraakt. Ziedaar het werk, hetwelk zoogenaamde nieuwe schrijvers over het kerkelijke regt zich niet geschaamd hebben aantehalen, tot het hunne te maken, en waaruit zij de schichten hebben ontleend, door hen tegen het gezag geworpen, hetwelk hen drukte. De kardinaal DE BISSY, en LANGUET, bisschop van Soissons, hebben het bondig wederlegd, en het werd in 1745, door de vergadering der geestelijkheid van Frankrijk veroordeeld. TRAVERS overleed den 15 October 1750.

* TRAVERSARI. — Zie AMBROSIUS, de Camaldulenzzer.

TREBATIUS TESTA (CAJUS), een bekwaam regtsgeleerde, werd door JULIUS CÆSAR verbannen, wijl hij de partij van POMPEIUS gekozen had; maar CICERO, zijn

viend, verwierf zijne terugroeping. CÆSAR leerde zijne verdiensten kennen, nam achting voor hem op, die zelfs zoo verging, dat hij hem bijna altijd zijnen raad vraagde, alvorens eenige uitspraak te doen. AUGUSTUS droeg dezen regtsgeleerde niet minder achting toe, en op zijnen raad voerde hij het gebruik in der *Codicillen* of ahangsels tot testamenten. HORATIUS droeg hem twee zijner hekeldichten op. Deze bekwame man had verscheiden werken over de regtsgeleerdheid zamengesteld. Hij wordt op verscheiden plaatsen in het wetboek van JUSTINIANUS aangehaald.

TREBELLIANUS (CAJUS ANNIUS), een berucht zeeroover, deed zich in het begin van het jaar 264, in *Isaurië*, het keizerlijke purper geven, en behield de opperste magt, tot dat GALLIENUS, die toenmaals regeerde, CAUSIOLEUS met een leger tegen hem opzond. Deze veldheer wist met beleid TREBELLIANUS uit de bergen en naauwe wegen van *Isaurië* te lokken, leverde hem in de vlakte eenen bloedigen slag. De overweldiger verloor denzelfden en werd er in gedood, na omtrent een jaar geregeerd te hebben. — Men moet hem niet verwarren met RUFUS TREBELLIANUS, die, na onder de regering van TIBERIUS van de misdaad van gekwetste majesteit te zijn beschuldigd, zich zelven van het leven beroofde.

sche geschiedschrijver, bloeide in het jaar 298 na J. C. Hij heeft het *Leven der keizers* zamengesteld; maar het begin deszelfs is verloren geraakt, en er is ons enkel van overgebleven het einde der regering van VALERIANUS, met het *Leven der beide GALLIENUSSEN*, en van de 30 tirannen, of rijks-overweldigers van PHILIPPUS tot QUINTILIUS, broeder en opvolger van CLAUDIUS II. Men vindt deze fragmenten in de *Historiæ Augustæ Scriptorum*. Men verwijt aan dezen schrijver, weinig belangrijke bijzonderheden al te omstandig te hebben verhaald, en over andere zeer gewigtige al te vlug en oppervlakkig te zijn heen gesprongen.

* TREILHARD (JOANNES BAPTISTA), minister en directeur der Fransche republiek, den 2 Januarij 1742, te *Brives-la-Gaillarde* geboren. Met eere oefende hij te *Parijs* het beroep van advocaat uit. Eenige gewigtige zaken verwierven hem roem, en voornamelijk zijne *Factum's* van het huis van MONTESQUIOU, tegen dat van MONTESQUIOU-LA-BOULBÈNE. In 1789, werd hij verkozen tot afgevaardigde bij de algemeene staten; en ofschoon hij niet een der beroemdste redenaars dier vergadering was, oefende hij in dezelve toch eenen grooten invloed uit. Zijne gevoelens waren in het begin gematigd. Den 2 September verklaarde hij zich voor het opschortend *Veto*, aan den koning toe te kennen, en sprak bij die gelegenheid met zulk eene welsprekendheid, dat

TREBELLIANUS-POLLIO, een Latijn-

hij de aandacht der *Patriotten* opwekte. Deze stelden alle pogingen in het werk om hem voor hunne partij te winnen, en zij slaagden er in. Hij was lid van de commissie der pensioenen, welke het *Roodde boek* in het licht gaf; den 1 April 1791, bekleedde hij den voorzittersstoel, en den 3 September, was hij een van de zestig afgevaardigden, die den koning de constitutioneele acte aanboden. Tot lid en verslaggever (*rapporteur*) der kerkelijke commissie benoemd, deed hij al de besluiten, betreffende de geestelijkheid en de burgerlijke constitutie aannemen, provoceerde en verkreeg de vernietiging der religieuze orden, en deed vervolgens hare goederen ter beschikking der natie stellen. Na den afloop der zittingen presideerde hij de crimineele regtbank van het departement der *Seine*, en werd in 1792, door het dep.^t *Seine en Oise*, tot afgevaardigde bij de conventie benoemd, alwaar hij stemde voor den dood van *LODEWIJK XVI.* Hij werd lid der commissie van het openbare welzijn, en in missie naar het *Gironde*-dep.^t gezonden, van waar hij na den 9 thermidor teruggeroepen werd. Daarop verving *TREILHARD BARRÈRE* in den post van verslaggever; bij de commissie van het openbare heil, en, in 1795, ging hij over tot den raad der vijf-honderden, waarin hij tegen het einde van December voorzat. Den 21 Januarij 1796 sprak hij de redevoering uit ter jaarlijksche her-

innering aan den dood van *LODEWIJK XVI.* Kort daarna riep hij de doodstraf in, tegen degene welke het koningschap, of de herstelling der constitutie van 1793 zouden bevorderen. Na het verlaten van dien raad, werd hij den 20 Mei 1797 belast, om zich naar *Rijssel* te begeven, ten einde er de vredes-onderhandelingen te volgen, welke met *Engeland* waren aangeknoopt. Hij begaf zich vervolgens als gevolmagtigd minister naar het congres van *Rastadt*. In 1798 tot lid van het directorium beroepen, werd hij er in het volgende jaar met *MERLIN* en *LAREVEILLIÈRE-LEPAUX* van uitgesloten. Na den 18 Brumaire, werd hij tot vice-president en later tot president benoemd, bij de regtbank van appel van het hof van *Parijs*, en in September 1802, werd hij lid van den staatsraad. In 1804, verkreeg hij den titel van groot-officier van het legioen van eer. In den staatsraad werkte hij veel aan de redactie der wetten, op de geregtelijke en administrative aangelegenheden. Den 30 Maart 1809, werd hij tot minister van staat benoemd, maar hij genoot die gunst niet lang, daar hij den 1 December 1810 overleed. Men heeft van hem: 1.º een aantal *memoriën*, voor gewichtige aangelegenheden zamengesteld, onder andere in de zaak van *Montesquiou* en het hôtel van *Soissons*, voor den aartsbisschop van *Parijs*, 1779, in 4.to; — 2.º een aantal *redevoeringen* en *verslagen*, aan de constituerende vergadering gerigt, gedrukt in

den *Moniteur* en in het *Journal des Débats*; — 3.º verscheiden *redevoeringen*, uitgesproken, gedurende de uitoefening der verschillende bedieningen, welke hij heeft bekleed, in den *Moniteur* en andere dagbladen opgenomen. Ook heeft hij verscheiden artikels geschreven voorkomende in het *Répertoire etc.* (*Algemeen zaakregistervan regtsgeleerdheid*).

TREMAREC. — Zie KERGUELEN-TREMAREC.

TREMBLEY (ABRAHAM), Zoon van een' oud-syndicus van *Geneve*, in die stad in 1710 geboren. Zijn vader bestemde hem voor den geestelijken staat en deed hem goede studiën maken. Daar de jonge TREMBLEY geenerlei neiging voor dien stand gevoelde, zoo begaf hij zich naar *Holland*, alwaar hij zich belastte met de opvoeding der kinderen van den graaf van BENTINK. Hij stak daarop over naar *Londen*, alwaar de jonge hertog van RICHEMOND onder zijne leiding kwam, en met wien hij door *Duitschland* en *Italië* reisde. In 1747 kwam hij te *Geneve* terug, trad er in den echt en werd er lid van den grooten raad. Hij bezat eenen bijzonderen smaak voor de natuurlijke historie. Maar deze geliefkoosde studie, had zijne vlijt niet zoodanig ingenomen, dat hij ook in andere wetenschappen niet zeer ervaren zoude zijn. Hij was lid der koninklijke maatschappij van *Londen*, en correspondereud lid der

akademie van wetenschappen van *Parijs*. Men heeft van hem: 1.º *Memoires sur les Polyypes* (*Verhandeling over de veelvoeten*), *Leyden*, 1774, in 4.to, en *Parijs*, zelfde jaar, 2 dl.ⁿ in 8.vo Men vindt in dit werk nieuwe en belangrijke aanmerkingen; — 2.º *Instructions etc.* (*Onderrichtingen van eenen vader aan zijne kinderen, over de natuur en de godsdienst*), 1775 en 1779, 2 dl.ⁿ, in 8.vo; — 3.º *Instructions etc.* (*Onderrichtingen betreffende de natuurlijke godsdienst*), 1779, 3 dl.ⁿ in 8.vo; — 4.º *Recherches etc.* (*Nasporingen over het beginsel van deugd en geluk*), 1782, in 8.vo Onder de bemoeijingen van TREMBLEY met betrekking tot de natuurlijke historie, moet men vooral de zorg onderscheiden, met welke hij de voor de graan-gewassen schadelijke insekten beoefende, en de middelen, die hij opspoorde, om deze zoo kostbare voortbrengselen, voor derzelver aanvallen te behoeden. Hij stond in vriendschapsbetrekking met KAREL BONNET, en overleed in 1784.

TREMELLIUS (EMMANUEL), te *Ferrara* van joodsche ouders geboren, maakte zich bekwaam in de Hebreeuwse taal; op de overredingen van den kardinaal POLUS en van MARCUS ANTONIUS FLAMMIUS omhelsde hij in het geheim de Catholijke godsdienst en werd hoogleeraar in het Hebreeuwse te *Heidelberg*, van waar hij zich naar *Metz*, en vervolgens naar *Sedan* begaf.

Hij maakte zich bekend door eene Latijnsche *Vertaling* uit het Syrisch des Nieuwen Testaments, en door eene andere van het Oude Testament, naar het Hebreuwsch gevolgd. Tot dezen laatsten arbeid had hij zich verbonden met FRANCISCUS JUNIUS of DU JON, die na den dood van TREMELLIUS, in 1580 voorgevallen, hetzelfde in fol. met veranderingen in het licht gaf, die het veel slechter maakten. De stijl van TREMELLIUS is grof, plat, gemaakt, en zijne vertaling verraadt het Jodendom.

TREMOILLE of TRIMOUILLE (LODEWIJK DE LA), burggraaf van *Thouars*, prins van *Talmont* enz. werd in 1490, uit een der oudste, beroemdste, in groote mannen vruchtbaarste geslachten van *Frankrijk*, geboren. Hij maakte zijne eerste wapenfeiten, onder GEORGE DE LA TRIMOUILLE, *Sire de Craon*, zijnen oom. Hij onderscheidde zich zoo zeer, dat hij reeds in den ouderdom van 27 jaren, tot generaal des koninklijken legers werd benoemd, tegen FRANCISCUS, hertog van *Bretagne* bestemd, die in zijne staten aan LODEWIJK, hertog van *Orleans*, en aan andere zaamverbondene vorsten eene schuilplaats verleend had. LA TRIMOUILLE behaalde op hen, den 24 Julij 1488, te *Saint-Aubin-du-Cormier* eene roemrijke overwinning. Hij maakte den hertog van *Orleans*, later LODEWIJK XII, en den prins van *Orange* krijgsgevangen. De ineming van *Dinant* en *Saint-Malo* was het gevolg van deze

zegepraal. Even bekwaam in het kabinet als aan het hoofd des legers, droeg hij veel bij tot de vereeniging van *Bretagne* met de kroon, door de bevordering van het huwelijk der hertogin ANNA van *Bretagne*, met koning KAREL VIII. Hij werd in gezantschap gezonden aan MAXIMILIAAN, Roomsche koning, en aan PAUL ALEXANDER VI. Hij was tot ridder van de orde des konings en tot deszelfs eersten kamerheer verheven; en de slag van *Fornoue*, in 1495, verwierf hem den post van algemeen landvoogd der gewesten *Poitou*, *Angoumois*, *Saintonge*, *Aunis*, *Anjou* en *Marche de Bretagne*. Nadat LODEWIJK XII, bij zijne komst tot den troon, hem het bevel over zijn leger in *Italië* had opgedragen, veroverde hij geheel *Lombardijë*, en noodzaakte de Venetianen, hem LODEWIJK SFORZA, hertog van *Milane*, en den kardinaal zijnen broeder uitteleveren. De koning beloofde zijne diensten door hem het landvoogdschap van *Bourgondië* te geven, hem kort daarop, in 1502, tot den post van admiraal van *Guyenne*, en later tot dien van admiraal van *Bretagne* te verheffen. Hij verkoos hem, om in 1509, in den slag van *Agnadello* het bevel te voeren. TRIMOUILLE was ongelukkig in den slag van *Novare*, den 6 Junij 1513, tegen de Zwitsers geleverd, waarin hij de nederlaag bekwam en gekwetst werd (zie TRIVULCE of TRIVULZIA — JOANNES JACOBUS —). Nog bevond hij zich in hetzelfde jaar bij den slag van *Marignano* te-

gen de Zwitsers geleverd, waar-
 bij hij zijnen zoon verloor, ver-
 dedigde *Picardijë* tegen de kei-
 zerlijken en Engelschen; en na
 zich naar *Provence* te hebben
 begeven, deed hij aldaar het
 beleg van *Marseille* opbreken,
 welke stad door den connesta-
 bel van *Bourbon*, veldheer des
 legers van keizer *Karel V*, in
 1523 berend was. Na eindelijk
 koning *Franciscus I*, op zijne
 ongelukkige reis naar *Italië* te
 zijn gevolgd, eindigde hij zijne
 dagen in den slag van *Pavia*,
 den 24 Februarij 1525. Zijn lijk
 werd vervoerd naar de door hem
 gestichte stiftkerk van *O. L. V.*
 van *Thouars*. Men vereerde hem
 met den schoonen bijnaam van
ridder zonder verwijt.

TREMOILLE OF TRIMOUILLE (*Lo-
 dewijk III de la*), eerste hertog
 van *Thouars*, prins van *Tarente*
 en *Talmont*, werd in 1520 ge-
 boren. Hij was uit hetzelfde ge-
 slacht als de voorgaande. Zijn
 vader, *Franciscus de la Tri-
 mouille*, die onder de vaandels
 van *Franciscus I* diende, was
 in 1521 gehuwd met *Anna de
 Laval*, dochter van *Guido XV*
 van *Laval*, en van *Charlotte*
 van *Arragon*, prinses van *Ta-
 rente*, die in het huis van *la
 Trimouille*, hare aanspraak op
 de kroon van *Napels* overbragt.
 Hare nakomelingen hebben dit
 regt doen gelden op de vredes-
 congressen van *Munster*, *Nij-
 megem* en *Rijswijk*, alwaar zij
 den titel van *Hoogheid* verlang-
 den, die hun in vreemde lan-
 den verleend is. *Lodewijk de la*

Trimouille volgde het voetspoor
 zijner vaderen, schitterde in
 de loopbaan der wapens onder
Hendrik II, *Karel IX* en *Hen-
 drik III*, en bewees gewigtige
 diensten aan den staat. Door
 laatstgenoemden vorst tot alge-
 meen landvoogd van *Poitou* be-
 noemd, ontweldigde hij verschei-
 den steden aan de muitelingen,
 ging vervolgens *Melles* belegeren,
 en stierf op denzelfden dag,
 waarop deze stad zich overgaf
 den 25 Maart 1577. Ter beloo-
 ning zijner diensten, had *Karel
 IX*, in 1563, *Thouars* tot een
 hertogdom verheven, en *Hen-
 drik IV* verhief het tot een pair-
 schap ten gunste van *Claudius
 de la Trimouille*; zijn' zoon,
 in 1604, in den ouderdom van
 38 jaren overleden.

TREMOILLE OF TRIMOUILLE (*An-
 tonius Philippus de*). — Zie
TALMONT.

TRENCHARD (*Joannes*), uit een
 oud huis van *Engeland*, werd
 in 1669 geboren, en overleed in
 1723, den roem nalatende van
 een' in het burgerlijke regt en
 de staatkunde zeer ervaren man,
 maar die zich zeer weinig op
 het stuk van godsdienst verstond,
 waarvan hij meer dan één valsch
 denkbeeld koesterde, en waarvan
 hij zich, even als alle ligtzinnig-
 en, een stelsel van eigenzinnig-
 heid en inbeelding had gevormd.
 Zijne voornaamste werken zijn:
 1.° *Bewijsgrond, welke doet zien
 dat een onderhoudend leger on-
 bestaanbaar is met een vrij
 bestuur, en de constitutie der*

Engelsche monarchie geheel en al verscheurt; — 2.º *Beknopte Geschiedenis der bezoldigde legerscharen in Engeland*; — 3.º eene reeks van *Brieven*, onder den naam van CATO, gezamenlijk met THOMAS GORDON, zijn vriend. Al deze geschriften zijn in het Engelsch.

* TRECK (FREDERIK, vrijheer von DER), neef van den beruchten, in 1749, door zelfmoord omgekomen, aanvoerder van het even zoo beruchte Oostenrijksche pandoeren vrijcorps, FRANZ von DER TRECK, werd den 16 Februarij 1726, te *Koningsbergen* geboren. In zijne jeugd openbaarde hij eene dartele en vermete inborst. Terwijl hij nog op het collegie was, gaf hij voor door twee zijner makkers, welke hij niet beminde, beleedigd te zijn, en daagde hen alzo tot een twee-gevecht uit, hetwelk zij aannamen, en waar in zij beide gekwetst werden. TRECK was toenmaals 14 jaren oud. In 1745, als kadet in de lijfwacht van FREDERIK II opgenomen, wist hij de toegenegenheid van dien vorst te winnen, die hem weldra tot den rang van officier verhief, hem zijn vertrouwen schonk, en hem tot zijnen adjutant benoemde. Door zijnen soeverein met gunstbewijzen overladen, nam hij deel aan al zijne vermaken, en bevond zich dikwijls in gezelschap van VOLTAIRE, MAUPERTUIS, D'ALEMBERT en andere letterkundigen, die zijne vrienden werden. Jong, welgevormd, met een indrukwekkend voorkomen,

eenen beschaafden geest en edele manieren, trok hij alle oogen van het hof tot zich. Weldra barstte de oorlog uit tusschen *Oostenrijk* en *Pruissen*: de jonge TRECK bedekte zich met roem, zelfs onder de oogen van FREDERIK, die hem met het kruis van verdienste versierde. Maar de gunst, waarin hij bij den vorst stond, had hem vele benijders berokkend, die hem beschuldigden, eene briefwisseling met zijn' reeds genoemden neef, FRANZ von DER TRECK, te onderhouden. Men onderschepte verscheiden brieven, waarin men ontegensprekelijke bewijzen meende te vinden, dat hij in geheime verstandhouding met het vijandelijke leger stond. Hij werd in hechtenis genomen en in de citadel van *Glatz* gevangen gezet. Na eene gevangenschap van vijf maanden, beproefde hij om te ontsnappen; maar de zamenspanning werd ontdekt en men belaadde hem met kluisters. Het gelukte den baron, die eene buitengewone kracht bezat, dezelve te verbrijzelen, en, door de waakzaamheid der wachten te misleiden, zich eenen doortogt te openen; reeds was hij aan de gracht genaderd, aan welks overzijde hem hulp wachtte, toen eene schildwacht hem ontdekte, en alarm maakte. Op nieuw in zijne gevangenis opgesloten, kwijnde hij nog verscheiden maanden in dezelve; maar eindelijk gelukte het aan een' zijner vrienden, door zijn eigen leven te wagen, hem te doen ontkomen. Hij nam de wijk naar *Weenen*, al-

waar hij bij de grootste Heeren toegelaten, en door hen feestelijk onthaald werd, en van MARIA THERESIA eene compagnie ontving in het kurassiers-regiment van CARDONNE. Alvorens in activiteit te treden, deed hij eene reis naar *Petersburg*, alwaar hij mede zeer wel werd onthaald. Na bij zijne terugkomst te *Weenen* het overlijden zijner moeder vernomen te hebben, had hij de onvoorzigtigheid, zich naar *Dantzig* te begeven, ten einde met zijne broeders en zusters de verdeeling der nalatenschap te regelen. Hij voorzag niet, dat zijn naam aldaar niet vergeten was. Te gelijkertijd, schreef een zijner vijanden aan den koning van *Pruissen*, dat de vrijheer VON DER TRENCK, de reis naar *Dantzig* enkel ondernam, met het vermetele doel, om hem te overvallen, wanneer hij zich naar de legerplaats zou begeven, die hij in *Pruissen* aanlegde, en dat hij zelfs het misdadige ontwerp had gevormd, eenen aanslag op zijn leven te willen maken. De onwaarschijnlijkheid van het gegronde dezer beschuldiging en het achterblijven van de bewijzen derzelve schijnen aantekenen, dat FREDERIK, ten opzichte van TRENCK enkel streng te werk ging ten gevolge zijner eerste (hetzij wezenlijke of vooronderstelde) misdaad, of wel uit eene persoonlijke vijandschap. Hij gaf dadelijk bevel om hem te *Dantzig* bij de eerste gunstige gelegenheid in hechtenis te nemen. Naauwelijks was hij er aangekomen, en terwijl

hij zich te midden zijner familie bevond, vernam hij het gevaar dat hem bedreigde. Hij wilde op een Zweedsch schip de vlugt naar *Rusland* nemen, toen hij overrompeld, in hechtenis genomen en naar de gevangenissen van *Dantzig* gesleurd werd. Van daar werd hij door dertig hoozaren van brigade tot brigade, naar *Berlijn* gevoerd, vervolgens naar *Maagdeburg* overgebracht en in eene gevangenis opgesloten. Men belaadde hem met kluisters, deed hem zelfs eene hals-keten aan, zoodat zijn ligchaam bijna geene enkele vrije beweging had. Zijne vrienden wendden bij MARIA THERESIA pogingen te zijner bevrijding aan; maar ondanks de dringende beden dier keizerin hield FREDERIK hem gedurende verscheiden jaren gevangen. » TRENCK, zeide hij, is een gevaarlijk mensch; zoo lang als ik leef, zal hij het daglicht niet aanschouwen. » Intusschen scheen hij eensklaps zijne vijandschap jegens hem te vergeten, of hij verkreeg welligt bewijzen zijner onschuld; want op den 24 December 1774 beval hij, dat de vrijheer VON DER TRENCK onverwijld in vrijheid zou worden gesteld. Hij verscheen niet aan het hof, en bragt bijna zijn geheelen tijd in den schoot zijner familie door. Tijdens de Fransche omwenteling, omhelsde hij met vuur de beginselen derzelve; en daar hij door eenen koning gestraft en vervolgd was, had hij van toen af een afschuw tegen het monarchale bestuur. De vrijheer

kwam te *Parijs* in 1790, en mengde zich onder de Jakobijnen, die hem in hunne clubs, als een slagtoffer van het despotismus, toelieten. Het duurde echter niet lang, of hij zag duidelijk in, wie het meest despotisch en wreed waren, of de koningen of de vijanden van elk bestuur. Eene zekere overeenkomst van omstandigheden, bragt hem in bijzondere vriendschapsbetrekking met LATUDE, die vijfen-twintig jaren in verschillende gevangenissen was opgesloten geweest. Nadat de Pruisen in 1793 in *Frankrijk* waren gedrongen, stelde TRENCK aan het genootschap der Jakobijnen een ontwerp van veldtocht voor, en bood zelfs aan, om zich aan het hoofd van een regiment te stellen, uit misnoegde Pruisen bestaande, die zich in *Frankrijk* zouden bevinden. Dit voorstel had een met zijn verlangen strijdig uitwerksel. Men hield hem verdacht van enkel als verspieder des konings van *Pruisen* te *Parijs* te zijn gekomen: dit vermoeden, ofschoon geheel van bewijzen ontbloot, was voldoende, om hem in hechtenis te doen nemen, en in de gevangenissen van *Saint-Lazare* te doen opsluiten. Te vergeefs riep hij de vriendschap dergenen onder de Jakobijnen in, welke hem de meeste betuigingen hadden gedaan; met andere gevangenen in de gewaande zamenzwering der gevangenen betrokken werd hij den 7 thermidor, 2° Jaar (25 Julij 1794) ten dood veroordeeld en geëxecuteerd. Ofschoon 68 jaren oud,

bezat hij nog de kracht van een man van 40 jaren. Zijne *Lebensgeschichte*, door hem zelve in het Fransch vertaald, werd later in bijna alle Europeesche talen vertolkt. Dezelve heeft aanleiding gegeven tot eenen roman in het Italiaansch, die onder denzelfden titel de grootste onwaarschijnlijkheden bevat. — Zie TOURNEUR.

* TRENCK (MAURITS FLAVIUS, vrijheer von DER), een dagbladschrijver, uit dezelfde familie als de voorgaande, te *Dresden* geboren, ondernam als officier der genie, en met toestemming van het hof eene reis naar *Spanje*, ten einde de werkzaamheden der versterkingen van *Carthagena* te besturen. Hij verliet later de Oostenrijksche dienst, reisde gedurende 5 jaren, en vestigde zich daarop te *Neuwid* aan den *Rijn*, alwaar hij onder den titel van *Zamenspraken der dooden*, een staatkundig dagblad tot stand bragt, dat eenen verbazenden bijval genoot; er verschenen zelfs verschillende nadrukken van en het werd in het Latijn vertaald. TRENCK overleed te *Frankfort*, den 21 September 1810.

* TRENTO (FRANCISCUS), beroemde kanonik der hoofdkerk van *Udino*, in 1710, in die stad uit eene aanzienlijke familie geboren. Hij ontving eene zeer zorgvuldige opvoeding, zoowel te *Udino* zelf, alwaar hij zijne eerste studiën maakte, als in het seminarie van *Padua*, alwaar hij dezelve onder de beste

meesters ging volbrengen, en alwaar snelle vorderingen in de gewijde en ongewijde letteren, de vrucht en belooning zijner vlijt waren. Bij den dood van zijnen vader, die in 1752 plaats had, begaf hij zich onder de paters van het Oratorium, en werd een der weldoeners hunner congregatie. Zijn geheele leven werd aan de weldadigheid toegewijd. Hij scheen tot rigtsnoer van zijn gedrag, dat van den H. FRANCISCUS VAN SALES gekozen te hebben, en zich in al zijne handelingen naar dit volmaakte voorbeeld van Evangelische bediening te rigten. Hij overleed in zijne geboorteplaats, den 15 Februarij 1786. Zijne geschriften zijn talrijk; maar vele derzelve zijn *onuitgegeven* gebleven. Tot die, welke het licht zagen behooren: 1.º *Compendio della vita di GIESU CRISTO*, 1745 en 1786, naamloos door hem uitgegeven; — 2.º *Discorso in cui si additano le regole a parrochi per ben instruire il popolo colla parola di Dio*. Deze verhandeling is opgenomen in de *Raccolta delle cure pastorali* van Monsignor GIOVANE GIROLAMO GRADENIGO, 2 dl.ⁿ; — 3.º *Discorso fatto il di 30 Luglio, in occasione che veste l'abito religioso, nel monasterio di S. Chiara una sua nipote*. Deze redevoering is vereenigd met de *Lofrede*, welke van dat klooster te Udino, in 1787, Monsignor FRANCESCO FLORIO, proost der hoofdkerk van Udino, uitsprak. Onder de *onuitgegeven* werken van FRANCISCUS TRENTO, noemt men voornamelijk *Akademische*

Verhandelingen, Leerzame Brieven, enz.

* TRENTO (HIERONYMUS), een Italiaansche Jesuit en beroemde prediker, den 31 Januarij 1713, te Padua uit eene adellijke familie geboren; begaf zich den 4 April 1728, in de maatschappij van JESUS, en legde den 2 Februarij 1746 zijne geloften af. Hij begon met te onderwijzen, doch wijdde zich later aan het predik-ambt toe. Gedurende 38 jaren, nam hij die betrekking met den meesten bijval waar, nu in de volkrijkste steden van Italië, dan in *missiën*, en hield eerst op met prediken, toen hij ophield te leven. Met het vermogen des woords paarde hij dat des voorbeelds, hetwelk steeds meer overtuigend en krachtadiger is. Hij had juist gedurende de Vaste in de kerk van den H. LEO te Venetië gepredikt, toen hij, den 19 April 1784 overleed. Men heeft van hem: 1.º *Prediche quaresimali, Venetië*, 1785, in 4.to; — 2.º *Panegirici e discorsi morali, Venetië*, 1786, in 4.to.

TRESSAN. — Zie VERGNE.

* TREUTTEL (JOHANN GEORG), in 1744, te Straatsburg geboren, bragt eenige jaren door met reizen, door het Zuiden van Frankrijk, Zwitserland en Italië, op welke reizen, hij betrekkingen met de geleerden dier landen aanknoopte. In zijne geboorteplaats teruggekeerd, ging hij een vennootschap aan met den heer BAUER, boekdrukker,

wiens opvolger hij later werd. In het begin der Fransche omwenteling, behoedde hij een gedeelte der handvesten van de stad *Straatsburg* voor de plundering en vernieling, door van de vorsten van *Darmstadt* en *Tweebruggen*, wier regimenten in de stad bezetting hielden, te verkrijgen, dat er krijgsmagt naar de plaats der ongeregelden werd gezonden, ten einde het vernielend gespuis te beteugelen en te straffen. Bij de oprigting van den municipalen raad dier stad, werd TREUTTEL lid deszelven, doch na den 10 Augustus weder afgezet. Hij begaf zich naar *Versailles*, alwaar hij gedurende omtrent twee jaren onder toezigt stond; het is omtrent dezen tijd, dat hij met zijn' neef (later zijn zwager) WÜRTZ, de grondslagen legde, tot een veelomvattend gesticht van den boekhandel, dat een der belangrijkste der hoofdstad van *Frankrijk* is geweest. Door zijne handelwijze ten opzigte van de geleerden en letterkundigen heeft hij hunne achting en erkentenis verworven. TREUTTEL overleed te *Parijs*, den 14 December 1826. Ofschoon hij protestantsch en deken van het consistorie der Augsburgsche geloofsbelijdenis te *Parijs* was, had hij echter op zijn landgoed *Groselai*, ten behoeve van Catholijke armen-kinderen, eene lagere school, en voor arme grijsaards een toevlugts-oord opgericht. Een oud mede-leerling van den predikant OBERLIN zijnde, bewees hij eene vrome hulde aan de nagedachtenis van zijnen

vriend, door te bewerken dat zijn naam aan het liefdadig gesticht van *Ban de la Roche* werd gegeven, voor welke er bij hem eene intekening was geopend. Hij zelf was zeer weldadig: nadat verscheiden dorpen van den *Elzas*, door den inval van 1815 waren afgebrand, riep hij de belangstelling van geheel *Frankrijk* in, voor de slagtoffers van dien ramp, en verzamelde aanzienlijke sommen. Hij handelde op dezelfde wijze tijdens de verschrikkelijke overstroming, die in 1824, een gedeelte van zijn geboorteland verwoestte. Men heeft onder den titel van *Obseques etc. (Lijkplegtigheden van J. G. TREUTTEL, enz.)* gezamenlijk uitgegeven, zijne *Lijkrede* door de predikanten GOEPP en BOISSARD, eenige andere *Redevoeringen* over denzelfden, *Strofen* in het Hoogduitsch op zijnen dood, door den predikant JAËGLE.

TREUVÉ (SIMON MICHAËL), doctor in de godgeleerdheid, zoon van eenen procureur van *Noyers* in *Bourgondië*, begaf zich in 1668, in de congregatie der christelijke leer, welke hij in 1673 weder verliet. De groote BOSSUET lokte hem naar *Meaux*, gaf hem de theologiaal en een kanonikaat zijner kerk. Nadat de kardinaal DE BISSY, naar men zegt, de bewijzen bekomen had, dat TREUVÉ, zelfs ten opzigte der nonnen, zijne boetelingen tot de zweeperijen der *flagellanten* of geeselsbroeders overhelde, en zich daarenboven zeer tegen de uitspraken der Kerk verzettede, daar hij op allerlei wijzen de

partij van JANSENIUS zocht te bevorderen, noodzaakte hij hem zijn diocees te verlaten, nadat hij er 22 jaren in had doorgebracht. TREVÉ begaf zich naar *Parijs*, alwaar hij in 1730, in den ouderdom van 77 jaren, overleed. Men heeft van hem: 1.º *Discours etc.* (*Verhandelingen over godsdienstige onderwerpen*), 1696 en 1697, 2 dl.ⁿ in 12.mo; — 2.º *Instructions etc.* (*Onderrichtingen over de gesteldheid, welke men behoort te hebben, om tot de sacramenten van boetvaardigheid en der eucharistie te naderen*), in 12.mo; een werk door hem in den ouderdom van 24 jaren geschreven; er wordt kracht en zalving in opgemerkt. Ondanks hetgene wat eenige, een weinig al te toegeevende gewetensbestuurders er van gezegd hebben, is het zeker dat dit boek nut heeft gesticht, en dat het geschikt is om misbruiken, in de bediening der Sacramenten vrij algemeen geworden, te verbeteren, en om het ware begrip der christelijke boetvaardigheid te handhaven of te herstellen (zie CONCINA, HARBERT — LODEWIJK —); maar het is even zoo waar dat er onnaauwkeurigheden in voorkomen, waarvan er eenige kwade trouw zouden kunnen doen vooronderstellen, en beweringen, die letterlijk opgenomen, zwakke en schroomvallige zielen moedeloos konden maken. — 3.º *le Directeur etc.* (*De gewetensbestuurder, voor degene, welke er geen hebben*), in 12.mo; — 4.º *Vie etc.* (*Leven van DU HAMEL, pastoor van St. Mery*), in

12.mo. Hij maakt van zijnen held een' heilige der partij. De heer AMYOT, ambtgenoot van DU HAMEL, in dezelfde parochie, geeft er een geheel verschillend denkbeeld van in een' brief aan pater ANNAT, biechtvader van LODEWIJK XIV.

* TRÉVILLE (LODEWIJK RENÉ MAGDALENA LEVASSOR DE LATOUCHE), onder-admiraal, in 1745, te Rochefort, uit eene aanzienlijke familie, die reeds verscheiden officieren aan de zeemagt had geleverd, geboren, werd reeds in den ouderdom van 13 jaren bij de marine geplaatst. Aan boord van het schip *le Dragon (de Draak)*, dat tot de zeemagt onder de bevelen van den maarschalk DE CONFLANS behoorde, nam hij deel aan het gevecht van *Belle-Isle*, en na in 1768, tot scheepsvaandrig te zijn benoemd, werd hij in de reform begrepen, en ontving zijne afscheids-belooning. Hij begaf zich alstoen onder de muskeliers, en werd adjudant van den tot gouverneur van *Martinique* benoemden generaal DENNERY, die hem een brevet van kapitein der ruitery deed bekomen. LATOUCHE-TRÉVILLE ging, in 1771, in deze hoedanigheid over bij het dragonderregiment van LA ROCHEFOUCAULD, en diende als adjudant bij den generaal VALLIÈRE, die over de *Wind-eilanden* het bevel voerde. Maar zijne neiging deed hem altijd naar de zeedienst overhellen, en, in 1772, werd hij hersteld als kapitein van een brandschip. Toen de oorlog in

1778, op nieuw uitbarstte, bekwam hij met den rang van scheeps-luitenant, het bevel over den *Rossignol* (*Nachtegaal*), en werd hij belast, om in de golf van *Gasconne* te kruisen, ten einde den handel der Engelschen te onderscheppen, aan welke hij twee kapers en verscheiden koopvaardijsschepen ontveldigde. In Junij 1780, hield hij gedurende twee en een half uur, op het fregat *Hermione*, een gevecht vol, tegen het Engelsche fregat *Isis*, in tegenwoordigheid van twee andere fregatten derzelfde natie. In dezen strijd werden hem zeven en dertig manschappen gedood, en bekwam hij drie en vijftig gekwetsen, terwijl hem zelven een kogel door den linker-arm ging. De koning beloonde hem, door hem tot ridder van den H. LODIEWIJK en tot scheeps-kapitein te benoemen. Bij zijne terugkomst te *Brest* werd hij met eene zending naar de *Vereenigde Staten* belast, en verscheiden Fransche officieren, waaronder LAFAYETTE, begaven zich aan boord der *Hermione*. LATOUCHE ontving van de generaals TERNEY en BARRAS het opzigt over de aan te leggen batterijen te *Rhode-Island*, en in de maand Julij 1781, had de *Hermione*, gezamenlijk met de *Astrea*, door den ongelukkigen LA PEROUSE aangevoerd, aan de kusten van *Acadië*, tegen vier Engelsche fregatten en twee corvetten een gevecht van verscheiden uren doortestaan. Dit gevecht eindigde met de verovering van het bevelvoerende vijandelijke fregat

en een der corvetten. In 1782, ontving LATOUCHE het bevel over de fregatten *l'Aigle* (*de Arend*) en *la Gloire* (*de Roem*), en werd belast, om drie millioenen in goud naar de *Vereenigde Staten* over te brengen. Deze fregatten vervoerden ook een aantal officieren, welke zich naar die bestemming begaven. Zij ontmoetten bij het binnenloopen der baai van *Chesapeak*, het Engelsche schip *Hector* van vier en zestig stukken, hetwelk genoodzaakt werd, geheel onttakeld, het ruime sop te kiezen, en men vernam dat het eenige dagen later gezonken was. Nadat LATOUCHE-TRÉVILLE zijne zending volbragt had, en zich bezig hield met zijne haverijen te herstellen, werd hij in zijne ankerplaats door den *commandore* ELPHINSTON met deszelfs geheele smaldeel overrompeld. Ofschoon *l'Aigle* alleen in staat was, om onder zeil te gaan, bedacht hij zich echter niet, om den strijd te beantwoorden; maar de onhandigheid van den stuurman, deed hem op eene bank stranden, en in dien toestand beantwoordde hij zoo goed als hij kon aan het Engelsche smaldeel. Krijgsgevangenen gemaakt, werd hij naar *Engeland* gevoerd, alwaar hij verbleef tot aan den vrede (1785). Omtrent dezen tijd tot directeur van de haven van *Rochefort* benoemd, werd hij tevens belast met het vervaardigen eener kaart van het eiland *Oléron*, welke gevonden wordt in het eerste deel der *Hydrographie Française*. Daarop door den minister van marine

naar *Parijs* beroepen, droeg hij bij tot de redactie der ordonnantie van 1786, en in 1787 benoemde de hertog van *Orleans* hem tot kanselier van zijn huis. Twee jaren later door den adel van het baljuwschap *Montargis*, tot afgevaardigde bij de algemeene staten verkozen, was hij een der eersten, om zich met den burgerstand te vereenigen, en werd later lid van de constituerende vergadering. Toen in 1792 de oorlog was verklaard, voerde LATOUCHE-TRÉVILLE, tot schout-bij-nacht benoemd, zijne vlag op het schip *Languedoc* genaamd. Hij verscheen voor *Napels*, aan het hoofd eener afdeeling van vier schepen, en bedreigde de stad met een bombardement, indien hij geene herstelling van eer ontving, wegens eene belediging der Fransche natie aangedaan, in den persoon van SÉMONVILLE, haren afgevaardigde te *Konstantinopel*. Na voldoening te hebben erlangd, vereenigde hij zich met het smaldeel, door den schout-bij-nacht TRUGUET aangevoerd, en nam deel aan de krijgsverrigtingen tegen *Oncille*, *Nizza* en *Cagliari* aangewend. In 1793, werd hij, als adellijke afgezet, en in *la Force* opgesloten, waaruit de omwenteling van den 9 thermidor, jaar 2 (27 Julij 1794) hem weder bevrijdde. In 1799, op de lijsten der marine hersteld, ging hij het bevel eener afdeeling te *Brest* op zich nemen, en commandeerde tevens de te *Boulogne* vereenigde flotille, toen NELSON dezelve in de maand Augustus 1801 kwam aantasten.

Nadat deze eerste aanval voor laatstgenoemde slecht was uitgevallen, had er eenige dagen later een tweede plaats, die, ofschoon de Engelschen beter gecombineerd waren, voor hen niet gelukkiger was. In hetzelfde jaar beroepen om over het smaldeel van *Rochefort* het bevel te voeren, ging LATOUCHE-TRÉVILLE, in December met zes schepen, zes fregatten en twee corvetten, aan boord hebbende drie duizend manschappen, bestemd om tegen *Sint-Domingo* te handelen, onder zeil. Zijn smaldeel liep met geweld de reede van *Port-au-Prince* binnen, onderwierp de forten, ontscheepte zijne troepen, en het gelukte aan TRÉVILLE, om door zijne schoone krijgsv bewegingen de stad vóór den brand te behoeden. De rang van onder-admiraal was zijne belooning, en in 1804 ontving hij den last, om te *Toulon* het bevel, der aldaar vereenigde zee-magt op zich te nemen. Naauwelijks was hij aldaar aangekomen of de kenmerken eener ziekte, die reeds zijne terugkomst van *Sint-Domingo* verhaast had, openbaarden zich met meer kracht. Door zijne officieren aangespoord, om zich naar land te doen vervoeren, ten einde eene betere oppassing en verzorging te erlangen, weigerde hij zulks, zeggende: » Een admiraal is al te gelukkig, wanneer hij onder de vlag van zijn schip kan sterven.» Na een ziekbed van tien dagen, bezweek LATOUCHE-TRÉVILLE werkelijk, den 19 Augustus 1804, onder de vlag van den *Bucentaurus*.

* TRIAL (JOANNES CLAUDIUS), een componist, toonkunstenaar en directeur der opera van *Parijs*, in 1734 in het graafschap *Venaissin* geboren. Zijn voorbeeldig gedrag en de goedheid zijns harten, wonnen hem de toegenegenheid van den prins van CONTI, die bij het ontvangen van het berigt van zijn overlijden (in 1771 voorgevallen), uitriep: » Ik heb een vriend verloren!» Hij heeft de muziek der volgende opera's zamengesteld: *Sylvia*, *Théonis*, *de Verstandzoekster* (*la Chercheuse d'esprit*), *Æsopus te Cythère*, *Flora*, verscheiden *Cantaten* enz.

* TRIAL (ANTONIUS), een bekende tooneelspeler, was de zoon van den voorgaande, wiens gevoelens hij niet erfde. Terwijl hij de kluchtrollen, die van boeren, van onnoozelen, van bloohartige knechten enz. uitvoerde, had hij, in dat door hem gevormde vak, waaraan zijn naam is verbleven, veel roem verworven. TRIAL omhelsde met geestdrift de beginselen der Fransche omwenteling, en schaarde zich onder de tegen de bestaande orde meest verbitterde Jakobijnen. In 1793 was hij lid der revolutionaire commissie der afdeeling *Lepelletier*, en hij werd met de burgerlijke acten van zijn arrondissement belast. Na den val van ROBESPIERRE, en toen de Jakobijnen, op de straten, werden uitgejouwd en achtervolgd, hield hij zich verscheiden dagen verborgen; en toen hij weder op het tooneel verscheen, wer-

den hem allerlei verachtelijke uitdrukkingen en beleedigen toegeschreeuwd, terwijl men hem dwong het *Reveil du peuple* (*Ontwaken des volks*) te zingen. Zulks trof hem zoo heviglijk, dat hij er ziek van werd, en drie dagen daarna, in Januarij 1795, overleed.

TRIBBECHOVIUS (ADAM), te *Lubek*, geboren, en in 1687 overleden, werd kerkelijke raad van den hertog van *Saksen-Gotha*, en algemeen opperbewindhebber der kerken van dat hertogdom. Men heeft van hem een aantal in *Duitschland* bekende werken. De voornaamste zijn: 1.º *De doctoribus scholasticis, deque corrupta per eos divinarum humanarumque rerum scientia*, de vrucht van sekten-geest en blinden haat. Men heeft het in 1719 herdrukt; — 2.º *Historia naturalismi*, *Jena*, 1700, in 4.to; — 3.º eene critiek der *Jaarboeken* van BARONIUS; — 4.º *De veritate creationis mundi; De angelis; De Mose, Ægyptiorum Osiride*, etc.

TRIBONIANUS, een Grieksche regtsgeleerde, was van *Sidus* in *Pamphylië*. JUSTINIANUS vatte zoo veel achting voor hem op, dat hij hem tot de eerste waardigheden verhief, en hem belastte met het regelen en in orde brengen van het Romeinsche regt. Dit werk wordt algemeen op prijs gesteld, niettegenstaande de regtsgeleerden er groote gebreken in vinden. Men volgt hetzelfde nog tegenwoordig in *Frankrijk*, in datgene

wat men het land van het beschreven regt noemt. TRIBONIANUS bezwalkte den glans van zijnen roem door zijne gierigheid; door zijne laaghartigheden en zijne lage vleijerijen. Voor het uitwendige een christen, was hij een heiden in zijn hart, en er blijven eenige sporen dezer gevoelens over in de *Digesta*, welke hij op last van JUSTINIANUS, in het jaar 531 ondernam.

TRIBUNUS, een beroemde arts der zesde eeuw, ten tijde van CHOSROËS I, koning van *Perzië*, was uit *Palestina*. Hij genoot zoo zeer de vriendschap van dien vorst, dat na door de troepen van JUSTINIANUS krijgsgevangen te zijn gemaakt, CHOSROËS tot geenerlei bestand was te bewegen, ten zij hem TRIBUNUS werd teruggegeven. Het werd op die voorwaarde gesloten; maar deze geleerde man verbleef slechts een jaar aan het hof. Gedurende dien tijd wilde CHOSROËS hem door aanzienlijke geschenken verrijken; volgens de getuigenis van PROCORIUS, een' gelijktijdig schrijver, wees TRIBUNUS dezelve van de hand, en vraagde aan zijn' bevrijder geene andere belooning voor zijne diensten, dan de bevrijding der gevangen gehouden Romeinen. Zijn verzoek werd hem toegestaan; de soldaten van JUSTINIANUS, tot welke natie dezelve ook mogten behooren, werden teruggezonden. TRIBUNUS overleed in 579.

TRICALET (PETRUS JOZEF), een kerkelijk schrijver te *Dôle*, den XXIV DEEL.

30 Maart 1696 geboren; hij studeerde eerst te *Besançon*, daarna te *Nozeray*; maar daar de kweekeling zich aan de verstrooiing en losbandigheid overgaf, zoo werd hij door de Franciskanen van laatstgenoemde stad, onder wier leiding hij stond, teruggezonden. Eindelijk door de genade getroffen, liet hij zijne goddelooze gewoonten varen, en keerde als boeteling naar dezelfde Franciskanen terug. Hij wijdde zich toe aan het gebed en aan de godgeleerde studiën, en werd te *Besançon* tot priester gewijd; hij begaf zich in de congregatie van *Saint-Nicolas-du-Chardonnet*, te *Parijs* (1721), alwaar hij de bedieningen van hoogleeraar en directeur van het seminarie waarnam. TRICALET, reeds vroegtijdig zwak en gebrekkig geworden, begaf zich in 1744, naar *Villejuif*, alwaar het seminarie van *St. Nicolaas* een gesticht had. Het is aldaar dat hij verscheiden nuttige werken schreef of dicteerde, zoo als onder anderen: 1.º *Abrégé etc. (Kort begrip der verhandeling over de liefde Gods door den H. FRANCISCUS VAN SALES)*, 1756, in 12.mo herdrukt te *Lwik*, in 1802; — 2.º *Bibliothèque etc. (Beknopte Eibliotheek der kerkvaders)*, 9 dl.ⁿ in 8.vo, 1758 tot 1762, herdrukt, in 1787, 8 dl.ⁿ in 8.vo; — 3.º *Précis etc. (Geschiedkundige hoofdinhoud van het leven van J. C.)*, 1760 en 1777, in 12.mo; — 4. *Abrégé etc. (Kort begrip der christelijke volmaaktheid)*, uit de werken RODRIGUEZ ontleend, 1762, 2

dl.ⁿ, in 12.mo; [in hetzelfde formaat, in 1829, door de gebroeders PÉRISSE herdrukt]; — 5.º *Le Livre etc.* (*Het boek des Christens*), 1762, in 12.mo, te Luik, in 12.mo herdrukt; — 6.º *L'Année etc.* (*Het geestelijke jaar, bevattende eene handleiding en oefening voor elken dag des jaars*), 1760, 3 dl.ⁿ in 12.mo [in 1830 door LEFORT op dezelfde wijze herdrukt], enz. TRICALET overleed te *Villejuif*, den 31 October 1761.

TRICAUD (ANSELMUS), een geschiedschrijver, te *Belley*, den 4 Mei 1671 geboren, volbragt met roem zijne studiën; hij omhelsde den geestelijken staat en werd prior van *Belmont*, later kanonik van het kapittel van *Ainay* van *Lyon*. Hij hield zich veel met letterkunde bezig en heeft, behalve verscheiden *losse stukjes*, in de *Bibliothèque Française* van SAUZET opgenomen, nagelaten: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der Dauphijners en van Dauphiné*), *Parijs* 1713, in 12.mo; — 2.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der belegering van Barcelona*), *Lyon*, 1714, in 12.mo; — 3.º *Campagnes etc.* (*Veldtogten van prins EUGENIUS in Hongarijē, en der Venetiaansche veldheeren in Morca*), *Lyon* 1718, 2 dl.ⁿ in 12.mo; — 4.º *Relation etc.* (*Verslag van den dood des Pauses — INNOCENTIUS XIII — en van het vergaderde conclave ter verkiezing van BENEDICTUS XIII*), *Nancy*, 1724, in 12.mo Dit werk, hetwelk den beginselen des schrijvers niet tot eere verstrekt, berokkende

hem billijkerwijze de censuur van het hof van *Rome*, hetwelk hij hoont daar hij de feiten, door beleedigende aanmerkingen verminkt. [Zijn verzet tegen de bulle *Unigenitus*, deed hem in 1735 naar *Parijs* verbannen], alwaar hij in 1739 overleed.

TRIEGLAND. — Zie TRIGLAND.

† TRIEST (ANTONIUS), een Belgisch prelaat, in 1576, op het kasteel *Auweghem*, bij *Oude-naarden* in *Vlaanderen*, uit eene oude adellijke familie geboren. Na met roem te *Lewen* zijne studien te hebben volbragt, werd hij, in 1616, bisschop van *Brugge* en later bisschop van *Gend*. Hij stichtte evenzeer door zijne prediking als door zijn voorbeeld, en onderscheidde zijne liefdadigheid jegens de armen, niet minder dan zijnen smaak voor de letteren en kunsten. De kruidkunde bezat voor hem bijzondere bekoorlijkheden: hij kweekte in zijnen tuin, *Belvédère* genaamd, vele soorten van zeldzame bloemen en planten aan; en rigtte in de kerk van den H. MICHAËL, het broederschap op van de H. DOROTHEA, volgens hetwelke de tuiniers en bloemisten, jaarlijks, op den feestdag hunner patrones, eene tentoonstelling van bloemen moesten houden, welk gebruik tot op den inval der Fransche legerbenden, in 1792, is gehandhaafd. De vriend van RUBENS, van VAN DIJK en van TENIERS, en van al de groote kunstenaars van zijnen tijd zijnde; schepte hij er behagen in,

hen bezig te houden, en hij had in zijn paleis negen groote vertrekken, alle met de schoonste schilderijen behangen. Het is voor hem, dat RUBENS den *Moord der onnoozele kinderen*, en de *Bekeering van den H. PAULUS* schilderde. Zijn portret werd door VAN DIJK geschilderd en door PONTIUS gegraveerd. DUQUESNOY vervaardigde zijn borstbeeld en zijn praalgraf, hetwelk men nog tegenwoordig in de *St. Bavo-kerk*, te *Gend*, ziet. Nadat, in 1640, een brand het dakwerk dier kerk had vernield, liet TRIEST hetzelfde op zijne kosten herstellen, en hij voorzag evenzeer in de uitgave voor het timmerwerk des koors. Deze beroemde man overleed in 1657. Hij vermaakte zijne bibliotheek aan de barvoeter-karmelieten; aanzienlijke sommen aan de bank van leening, ten einde die inrigting in staat te stellen den armen renteloos te beleenen; andere sommen ter verfraaijing van de kerk. Eindelijk werd het derde zijner nalatenschap, door de uitvoerders zijner testamentaire beschikking, verkocht, en aan de armen van *Gend* uitgedeeld, aan welke men volgens eene andere zijner fondatiën, tot op den inval der Franschen dagelijks dertig brooden, en maandelijks een zeker getal hemden uitdeelde.

TRIGAN (KAREL), leeraar der *Sorbonne*, pastoor van *Digoville*, te *Querqueville*, bij *Cherbourg*, in *Neder-Normandijë*, den 20 Augustus 1694 geboren, en den

12 Februarij 1764, in zijne pastorie overleden. De studie was zijn hartstogt; maar het was vooral aan zijn vaderland en aan zijn' staat dat hij zijn nachtwaken toewijdde. Vol ijver en liefdadigheid, beminde hij zijne parochianen teederlijk, en hij liet op zijne kosten de kerk, eene der regelmatigste van het kanton, opbouwen. De door hem in het licht gegeven werken zijn: 1.º *Vie etc. (Leven van ANTONIUS PATÉ, pastoor van Cherbourg)*, in den geur van heiligheid overleden, kl. in 8.vo; — 2.º *Histoire etc. (Kerkelijke geschiedenis der provincie Normandijë)*, 4 dl.ⁿ in 4.to Dit werk eindigt met de 12.e eeuw. De schrijver heeft er het vervolg tot in de 14.e eeuw van nagelaten. Deze geschriften schieten, met betrekking tot den stijl, in bevalligheid te kort; maar vloeijen over in bondige oordeelkunde en diepzinnige nasporingen.

TRIGAULT (NICOLAAS), een Jesuit, te *Douai* geboren, verkreeg van zijne oversten de vergunning, om als missionaris naar *Sina* te gaan, alwaar hij in 1610 aankwam. Daar hij het klein getal werklieden voor eenen zoo overvloedigen oogst in aanmerking nam, zoo keerde hij naar *Europa* terug, om er hulp te verzoeken, en deed deze groote reis bijna geheel te land. Na onder verschillende natiën vieren-veertig ambtgenooten bijeenverzameld te hebben, ging hij met deze versterking op nieuw

op reis, om in het uitgestrekte Sinesche rijk, aan de voortplanting des geloofs te arbeiden; hij overleed aldaar den 14 November 1628. Men heeft van dezen ijverigen missionaris: 1.º *Vie etc.* (*Leven van GASPARIUS BURZÉE*), medgezel van den H. XAVERIUS, *Antwerpen*, 1610; — 2.º *De christiana expeditione apud Sinas ex MATTHÆI RIGGII commentariis*, *Augsburg*, 1615, in 4.to, *Keulen*, 1617, in 8.vo Hij verzekert in dit geschrift dat de boekdrukkunst in *Sina* in gebruik was, alvorens in *Europa* bekend te zijn; maar hij let er niet op dat deze zogenaamde Sinesche drukkunst, enkel met op platen gegraveerde teekens, en niet met beweegbare letters geschiedde; — 3.º *De christianis apud Japonicos triumphis*, *Munchen*, 1623, met bijvoegselen van pater RADERUS en platen van SADLER: dit is de geschiedenis dergenen, die in *Japan* voor het geloof den dood hebben ondergaan; — 4.º een *Sineesch Woordenboek*, 3 dl.ⁿ, in *Sina* gedrukt, enz.

TRIGLAND, of TRIEGLAND — TRIGLANDIUS — (JACOBUS), te *Haarlem*, in 1652 geboren, maakte zich bekwaam in de Oostersche talen, en de Hebreuwsche oudheden, welke hij benevens de godgeleerdheid te *Leyden* onderwees, en alwaar hij in 1705 overleed. Er bestaan van hem verschillende werken, die de belangstelling der geleerden kunnen opwekken, onder anderen *Verhandelingen over de* — Joodsche — *sekte der Carai-*

ten. — Zie SCALIGER (JOSEPHUS JUSTUS). [Tot tweemaal had TRIGLANDIUS, te weten in 1689 en in 1699, op aanbeveling van prins WILLEM III, bij wien hij zeer gezien was, de waardigheid van *rector magnificus*, aan de Leydsche hoogeschool bekleed].

TRIMOUILLE. — Zie TREMOILLE, URSINS — ANNA MARIA — en TALMONT.

TRISMEGISTUS. — Zie HERMES.

TRISSINO (JOANNES GEORGE), een Italiaansche dichter, den 8 Julij 1478, te *Vincence*, uit eene beroemde familie geboren, beoefende reeds vroegtijdig de grondbeginselen der letterkunde volgens de groote meesters der oudheid, en teekende hunne lessen in eene *Praktijk* op, *Vincence*, 1589, in 4.to, die niet zeer algemeen is. Maar wat hem het meeste beroemd maakte, was een heldendicht in 27 zangen, waarvan het onderwerp is *Italië van de Gothen beërijd door BELISARIUS, onder de regering van JUSTINIANUS*. Zijn plan is wijs en wel ontworpen; er straalt in dit dichtstuk genie en vindingskracht door, zijn stijl is zuiver en gekuischt, zijn verhaaltrant eenvoudig, natuurlijk en sierlijk; maar zijne bijzonderheden zijn al te langdradig, en dikwerf onbeduidend en smakeloos, soms kwijnt zijne versificatie. TRISSINO was een man van eene uitgebreide geleerdheid en een bekwaam onderhandelaar. LEO X en CLEMENS VII maakten gebruik van zijne dienst in ver-

scheiden gewigtige aangelegenheden. Hij is de eerste nieuwere dichter van *Europa*, die een regelmatig heldendicht heeft vervaardigd; en is de uitvinder van vrije verzen *Versi sciolti*. Daarenboven is hij de schrijver van het eerste regelmatige treurspel der Italianen, *Sophonisbe* genaamd, 1524, in 4.to; [het werd gespeeld in 1514, op een bijzonder daartoe gebouwd tooneel]. TRISSINO overleed in 1550. [De uitgave van al zijne werken het blijspel *Simillimi* daar onder begrepen, is door den markies MAFFEI geleverd, *Verona*, 1729, 2 dl.ⁿ in fol. CASTELLI van *Vicence*, heeft zijn *Leven* beschreven.]

TRISTAN de *Kluizenaar* (LODEWIJK), opper-regter, of volgens anderen opper-hofmeester van LODEWIJK XI, was de bedienaar van de meeste der overhaaste strafoefeningen, welke die vorst dikwijls op het minste vermoeden liet ten uitvoer brengen. De wreede en onmaeddoegende wijze, met welke hij zich van dien hatelijken last kweet, bragten hem bij alle weldenkenden in afschuw. Hij liet eene groote fortuin na, alsmede het prinsdom *Mortaigne-sur-Gironde* hetwelk later in het huis *Matignon* en vervolgens in dat van *Plessis-Richelieu* overging.

TRISTAN (FRANCISCUS), bijgenaamd *de Kluizenaar*, in 1601, op het kasteel *Souliers* of *Soliers*, in het voormalige Fransche gewest *la Marche* geboren, telde

onder zijne voorouders, den beroemden PETRUS *den Kluizenaar* aanvoerder van den eersten kruistogt. Bij den markies DE VERNEUIL, natuurlijken zoon van HENDRIK IV, geplaatst, had hij het ongeluk een' lijfwacht, met wien hij een tweegevecht had aangegaan, te dooden. Hij stak naar *Engeland* over, en van daar weder naar *Poitou*, alwaar SCÉVOLE DE SAINTE-MARTHE hem bij zich nam. Nadat de maarschalk d'HUMIÈRES hem te *Bordeaux* had gezien, stelde hij hem voor aan LODEWIJK XIII, die hem genade schonk, en GASTON d'ORLEANS nam hem voor een' zijner gewone kamerheeren aan. Het spel, de vrouwen en de gedichten namen zijnen tijd in; maar deze hartstogten, zoo als men zulks wel kan begrijpen, bevorderden zijne fortuin niet. Hij was altijd arm, en, volgens BOILEAU, *bragt hij den zomer zonder linnen en den winter zonder mantel door*. Deze dichter overleed in 1655, na een onrustig leven, rijk in gebeurtenissen, te hebben doorgebracht; een gedeelte der laatste heeft hij publiek gemaakt in zijn *Page disgracié*, 1643, in 8.vo, een roman, die men als zijne gedenkschriften kan beschouwen. [Men heeft van hem verscheiden tooneelstukken, thans bijna alle vergeten, met uitzondering van het treurspel *Mariamme*, in 1637 ten tooneele gevoerd; dit stuk genoot eenen verbazenden bijval, en scheen zelfs optewegen tegen den *Cid* van den grooten CORNEILLE, die

volgens FONTENELLE, er het vijfde bedrijf van prees]. Zijne *Gedichten* zijn gezamenlijk in 3 dl.ⁿ in 4.to in het licht gegeven.

TRITHEMIUS (JOANNES), in het dorp *Tritenheim*, van waar hij zijnen naam ontleende, op twee uren afstands van *Trier*, in 1462 geboren, begaf zich in de benediktijner-orde, en werd in 1483, abt van *Sponheim*, in het Mentzer-diocees. Later deed hij afstand van deze waardigheid, doch niet lang duurde het, of hij werd tot eene nieuwe verheven; want in 1506, werd hij abt van den H. JACOBUS, te *Würzburg*, en overleed den 13 December 1516. Hij bezat eenen grooten ijver voor de kerkelijke tucht en bevorderde de studie. Zijne geleerdheid was veelomvattend en verscheiden, en heeft een aantal werken over de wijsbegeerte, geschied- en zedekunde voortgebracht. De meest bekende zijn: 1.º eene *Naamlijst der kerkelijke schrijvers*, *Keulen*, 1546, in 4.to Dit werk bevat de lijst der *Werken* van 870 schrijvers, welke TRITHEMIUS niet altijd met smaak beoordeelt; — 2.º eene andere *van de Beroemde mannen van Duitschland*, en eene derde van die der orde van den H. BENEDICTUS, 1606, in 4.to; — 3.º *Zes Boeken over de geheime schrijfkunst (polygraphie)*, 1601, in fol. (Zie COLLANGE); — 4.º *Verhandeling over het geheimschrift in cijfers (steganographie)*, 1621, in 4.to, *Neurenberg*. Er bestaat over dit werk een geschrift, aan AUGUSTUS, hertog van *Brunswijk*, toe-

geschreven, hetwelk niet algemeen en getiteld is: *Gustavi Seleni endotatio steganographiæ. J. Trithemii*, 1624, in fol.; — 5.º *Kronijken*, onder anderen van het klooster van *Sponheim*, in *Trithemii Opera historica*, 1601, 2 dl.ⁿ in fol.; — 6.º *Stichtelijke Werken*, 1605, in fol. Onder dezelve vindt men een *Commentarium op den regel van den H. BENEDICTUS*, *Verzuchtingen over het verval der orde*, en *Verhandelingen over de verschillende pligten van het kloosterleven*; — 7.º *De Successione ducum Bavaricæ et comitum Palatinorum*; — 8.º *Brieven*. Men heeft hem daarenboven nog eene verhandeling toegeschreven, getiteld: *Veterum Sophorum sigilla et imagines magicæ* welk geschrift bij sommigen het denkbeeld heeft doen ontstaan, dat hij zich met tooverkunde bezig hield; maar het is bewezen, dat genoemd werk niet van hem is.

* TRIVELLATO (MARCUS ANTONIUS), in 1687, te *Monselice*, in het *Paduaansche* geboren, onderwees met roem de godgeleerdheid in het seminarie van *Padua*. Hij was niet alleen een ervaren godgeleerde, maar daarenboven nog met verschillende wetenschappen bekend, en bezat uitgebreide bekwaamheden. De Latijnsche letteren vooral waren door hem zorgvuldig beoefend, en hij sprak het Latijn op de vloeiendste en zuiverste wijze. Zijn onderhoud was leerzaam en met gelukkige invallen doormengd, die aan hetzelfde vele

bevalligheid gaven. Hij overleed te *Padua*, den 7 December 1773. Hij heeft in het licht gegeven: 1.º *Dissertationes theologicae, Padua, 1739*; — 2.º *Opuscula theologica, Padua, 1740*; — 3.º *Dissertatio de Eucharistiae sacramento et sacrificio, Padua, 1724*; — 4.º *Dissertationes de sacramentis, et praesertim de baptismate et confirmatione, Padua, 1743*; — 5.º *Enchiridion de Verbi incarnatione, Padua, 1750*.

TRIVERIUS. — Zie DRIVERIUS.

TRIVULCE of TRIVULZIO (JOANES JACOBUS), markgraaf van *Vigevano*, uit eene oude familie van *Milane*, alwaar hij in 1447 geboren werd. TRIVULCE volbragt zijne eerste wapenfeiten onder FRANCISCUS SFORZA, hertog van *Milane*, die hem, naauwelijs 18 jaren oud zijnde, met zijn zoon GALEAS MARIA, naar *Frankrijk* zond, om koning LODEWIJK XI te dienen. Later openbaarde hij zoo veel neiging voor de *Guelfen*; dat hij uit zijn vaderland verdreven werd. Hij begaf zich in de dienst van FERDINAND I van *Arragon*, koning van *Napels*, en ging daarna over in die van KAREL VIII, koning van *Frankrijk*, toen die vorst ter verovering van *Napels* uittoog. Hij was het, die *Capua* in 1495 overleverde, en die in den slag van *Foronovo*, met den maarschalk DE GRÉ, de voorhoede des legers aanvoerde. Hij werd vervolgens luitenant-generaal van het Fransche leger in

Lombardijë, nam *Alessandria della Paglia* in, en versloeg de troepen van LODEWIJK SFORZA, hertog van *Milane*. Nadat LODEWIJK XII, in 1499 in *Italië* was gevallen, werd hij door TRIVULCE, ter verovering van het hertogdom *Milane* gevolgd. Hij onderscheidde zich bij dien vorst, die hem in 1500 tot landvoogd der veroverde gewesten benoemde, en hem met den veldmaarschalks-staf van *Frankrijk* verzeerde. TRIVULCE vergezelde dien vorst, bij deszelfs plegtigen intogt in *Genua*, den 19 Augustus 1504, en verwierf veel roem in den slag van *Agnadello*, in 1509 geleverd. Vier jaren later was hij de oorzaak, dat de Franschen voor *Novara* werden geslagen, terwijl LODEWIJK DE LA TRIMOUILLE (zie TREMOILLE — LODEWIJK —) die stad belegerde. Hij herstelde dien misslag onder FRANCISCUS I, door de diensten welke hij bewees bij den overtocht der *Alpen*, in 1515; hij was het, die het geschut, met eene ongelooftelijke moeite de bergen deed ophijschen. Later onderscheidde hij zich in den slag van *Marignano*. Zijne gunst hield zich niet staande, en hij overleed te *Châtres*, thans *Arpajon*, in 1518, ten gevolge van eenige hofkuiperijën. Door LAUTREC bij FRANCISCUS I beschuldigd, van in verstandhouding te staan met de vijanden van den staat, trok hij in den winter, en in meer dan 70jarigen ouderdom over de *Alpen*, om zich te regtvaardigen. Toen hij zich bij FRANCISCUS I aanbood, wendde die

vorst het hoofd om, en antwoordde niets. Deze trek van minachting was een doodelijke slag, dien het leedwezen van den monarch niet in staat was te genezen. De maarschalk antwoordde aan dengenen die hem van zijnentwege bezocht, *dat het geen tijd meer was.* » De versmading, welke de koning mij getoond heeft, voegde hij er bij, en mijn geest, hebben hunne werking gedaan, ik ben een man des doods.” Hij beval dat men op zijn graf dit korte opschrift zoude plaatsen, hetwelk zijn karakter zeer wel uitdrukte: *Hic quiescit, qui nunquam quievit.* Toen LODEWIJK XII tegen den hertog van *Milane* den oorlog wilde voeren, vraagde hij aan TRIVULCE, wat er vereischt werd om zulks met goed gevolg te doen? » Drie dingen, antwoordde hem de maarschalk, zijn onvermijdelijk noodzakelijk: vooreerst geld; ten tweede geld; ten derde geld.” Deze krijgsman had zich als Zwitser doen naturaliseren. Hij stond op het punt om zich ook als edelen Venetiaan te doen aannemen, en dit was, zegt men de reden der verkoeling van FRANCISCUS I te zijnen opzigte. Hij was de rijkste particulier van *Italië*, de gierigste uit neiging, en soms de meest verkwistende uit ijdele praalzucht.

TRIVULCE of TRIVULZIO (THEODORUS), bloedverwant van den voorgaande, verdiende den staf van maarschalk van *Frankrijk*, door den moed, dien hij in 1509 in den slag van *Agna-*

dello aan den dag legde, en in dien van *Ravenna*, in 1512. FRANCISCUS I gaf hem het stadhouderschap van *Genua*, waarvan hij in 1528 het kasteel tegen de inwoners verdedigde. Uit gebrek aan levensmiddelen genoodzaakt om zich overtegeven, ging hij in 1531 te *Lyon*, waarvan hij landvoogd was, den geest geven.

TRIVULCE of TRIVULZIO (ANTONIUS), kardinaal, broeder van den voorgaande, verklaarde zich voor de Franschen, toen deze zich meester maakten van het *Milanesche*. Hij werd op verzoek des konings van *Frankrijk*, door Paus ALEXANDER VI, in 1500, met den kardinaalshoed vereerd, en overleed in 1508, in den ouderdom van 51 jaren, uit smart van een zijner broeders te hebben verloren. Dit huis heeft nog vier andere kardinalen opgeleverd, alle beroemd, wegens hunne kunde, hunne deugden, en de gewigtige posten welke zij bekleedden.

TROCHEREAU DE LA BERLIÈRE (JOANNES ARNOLDUS), een letterkundige, te *Parijs*, in 1718 geboren, bekleedde in het begin verscheiden administrative betrekkingen. Bij de Fransche omwenteling reeds vrij bejaard zijnde, kon hij zich aan die onstuimige wisselvalligheden onttrekken, en leefde geheel vergeten, in eene der voorsteden der hoofdstad, alwaar hij slechts door een klein getal vrienden werd bezocht. Hij eindigde zijne vreedzame loopbaan in 1792.

TROCHEREAU heeft veel uit het Engelsch in het Fransch vertaald. De meest bekende zijner vertalingen zijn: 1.º *Choix etc.* (*Keuze van verschillende dichtstukken*), *Parijs*, 1746; in 12.mo De stukken van SPENCER, DRYDEN en POPE zijn vrij wel overgebracht, en de vertaler heeft in dezelve grootendeels de schoonheden van het oorspronkelijke behouden. Zijn stijl is vlug; duidelijk, maar soms eenigzins onnaauwkeurig; — 2.º *la Spectatrice* (*de Aanschouwster*). Dit is zijn best geschreven werk, en werd ook door het publiek zeer gunstig opgenomen. Men treft in hetzelfde zeer leerzame en belangrijke stukken aan; — 3.º *Histoire etc.* (*Beoefenende geschiedenis der thee, met aanmerkingen over hare hoedanigheden en de uitwerkselen, die haar gebruik te weeg brengt*), door COAKLEY-LETTSON, 1773, in 12.mo

TROCZNOU. — Zie ZISKA.

TROGUE-POMPÉE of TROGUS-POMPEJUS, geboortig uit het land der Vocontiërs, in *Gallië*, waarvan *Vasio*, thans *Vaison*, de hoofdstad was, wordt onder de goede Latijnsche geschiedschrijvers gerangschikt. In 44 boeken, had hij eene wereldgeschiedenis zamengesteld, tot op het tijdstip van AUGUSTUS. JUSTINUS vervaardigde eene verkorting derzelve. Men is van meening dat het deze verkorting is, welke het werk van TROGUS-POMPEJUS heeft doen verloren gaan, wiens

stijl de beste schrijvers waardig was. Nadat de vader van TROGUS-POMPEJUS, onder CÆSAR de wapens had gevoerd, werd hij zijn geheimschrijver en zegelbewaarder.

TROMBELLI (JOANNES CHRYSOTOMUS), regulier kanonik van den H. Verlosser te *Bologna*, geraakte tot de eerste posten zijner orde, legde zich onvermoed op verschillende studiën toe, en overleed den 7 Januarij 1784, na in het licht te hebben gegeven: 1.º de *Fabels* van PHÆDRUS, in Italiaansche verzen, *Venetië*, 1736; — 2.º de *Honderd Fabels* van FAËRNE (zie dat artikel), in Italiaansche verzen, met eenige Latijnsche gedichten, *Venetië*, 1736; — 3.º *De cultu sanctorum Dissertationes decem*, *Bologna*, 1740, 6 dl.ⁿ; — 4.º *Verdediging der voorgaande vier eerste Verhandelingen*, in het Latijn; KIESLING, hoogleeraar te *Leipzig*, had dezelve aangerand; — 5.º *Leven en vereering van den heiligen JOZEF*, 1768, er straalt even zoo min critiek in door als in de *Levensbeschrijvingen van den H. JOACHIM en de H. ANNA*, 1761, 6 dl.ⁿ Men acht echter de verhandelingen, die met dit laatste werk gepaard gaan, en die zeer goede aanmerkingen bevatten; — 6.º de *Kunst om de eeuw der Latijnsche en Italiaansche handschriften te kennen*, *Bologna*, 1756, in het Italiaansch; — 7.º *verscheiden Verhandelingen over de Sacramenten en de liturgie*, vol ge-

leerdheid en eene goede theologie, *Bologna*, 1769 en volg., 8 dl.ⁿ in 4.to

* TROMBULL (JONATHAS), landvoogd van *Connecticut*, te *Lebanon*, in 1710 geboren, beoefende de regten en de godgeleerdheid en werd in 1727, in het collegie van *Harvard*, in beide faculteiten gepromoveerd. Na verscheiden gewigtige bedieningen te hebben bekleed, werd hij in 1769 tot gouverneur van *Connecticut* benoemd, en maakte zich, door zijn wijs beheer, waardig, om jaarlijks, tot in 1783, tot dien post herkozen te worden. Tijdens den oorlog over de onafhankelijkheid van *Amerika*, bewees hij aan zijn land gewigtige diensten; maar wilde toch aan den aandrang zijner medeburgers niet eerder het oor leenen, dan toen hij zag dat er geene schikkingen met het moederland meer mogelijk waren. Hij stond in naauwe vriendschapsbetrekking met den generaal WASHINGTON, met wien hij eene geregelde briefwisseling onderhield. Ook was hij de vriend van den president STRILES en van de voornaamste personen dier omwenteling. Nadat de oorlog was geëindigd, liet hij de openbare zaken varen, en begaf zich naar een buitengoed, alwaar hij zijnen tijd tusschen de studie en de godsdienstige oefeningen verdeelde. Hij was van natuur edelmoedig, en men haalt van hem verscheiden trekken van weldadigheid aan. TROMBULL overleed in 1785. Men vindt in de *Geschiedkundige*

verzamelingen van hem eenen brief over den onafhankelijkheids oorlog, die zeer belangrijk is, daar dezelve zeer veel twijfelachtige of tot dusverre onbekende bijzonderheden mededeelt.

TROMMIUS (ABRAHAM), een bekwame protestantsche godgeleerde, te *Groningen* in 1633 geboren. JOANNES TROM, zijn vader, bekleedde er den post van gezworene in den burgerstand, en was een der kerkelijke ouderlingen. Hij genoot in zijne geboorteplaats het onderwijs in de voorbereidende wetenschappen van MARESIUS, ALTING, ANDREAS SCHOOKIUS en andere hoogleeraren, en legde zich vervolgens op de godgeleerdheid toe. Volgens het gebruik van dien tijd, toenmaals in *Nederland* vrij algemeen. deed hij hierop eene buitenlandsche reis, bezocht *Duitschland* en *Zwitserland*, hield zich eeningen tijd te *Basel* op, ten einde er zich onder de leiding van den beroemden BUXTORF in de kennis der Oostersche talen meer en meer te bekwamen. Hij bezocht vervolgens *Frankrijk* en *Engeland*, en bij zijne terugkomst in het vaderland, werd hij beroepen tot predikant in het dorp *Haren* (prov. *Groningen*). Eerst in 1671 verliet hij deze nederige betrekking om het leeraarsambt in zijne geboorteplaats te aanvaarden, hetwelk hij er gedurende acht en veertig jaren bekleedde. Na door de hooge-school van *Groningen* tot het doctoraat in de godgeleerd-

heid te zijn bevorderd, overleed TROMMIUS aldaar in 1719. Hij was een vredelievend en werkzaam man, die zich tot viermalen in den echten staat begaf, en al zijne kinderen overleefde. Men heeft van hem eene Grieksche *Concordantie* van het *Oude Testament*, volgens de vertaling der *Zeventigen*, *Amsterdam* en *Utrecht*, 1718, 2 dl.ⁿ in fol. Hij randt in dezelve de Grieksche *Concordantie* van KOENRAAD KIRCHER aan; maar JOANNES GAGNIER van *Oxford*, heeft KIRCHER nadrukkelijk verdedigd. Intusschen hebben beide *Concordantiën* derzelve voorstanders. TROMMIUS heeft zich zoo wel als KOENRAAD KIRCHER aan de Frankforter uitgave van 1597 gehouden; beide hadden zij beter gedaan, de uitgave van het Vatikaan te volgen, aan welke alle geleerden de voorkeur geven. GAGNIER is van hetzelfde gevoelen. Dit gebrek is niet hersteld door de vergelijking der beide uitgaven door LAMBERTUS BOS gedaan, en in de uitgave van TROMMIUS geplaatst. Nog heeft men van denzelfden schrijver eene andere Nederduitsche *Concordantie*, welke hij voortzette van zijn' schoonvader JOANNES MARTINUS van *Dantsig*.

TROMP (MARTEN HARPertz.), een beroemde Hollandsche zeeheld en vlootvoogd, in 1597 te *Brielle* geboren. Naauwelijks 9 jaren oud zijnde, nam zijn vader, kapitein HERBERT MARTENSZ., hem mede naar zee. Nadat deze in 1607, in den slag van *Gibraltar* over een fregat

het bevel had gevoerd, geraakte hij, kort daarna op de kust van *Guinée* slaags met eenen roover, waarbij hij eerst in de kajuit gekwetst, en daarop door midden geschoten werd. Zijn thans elfjarig zoontje, riep schrijvende het volk toe: *zult gij mijns vaders dood niet wreken?* doch moest, na het buit maken van het schip zijns vaders, den roover 2 jaren als kajuitwachter dienen, waarna hij gelegenheid vond om te ontsnappen; gedurende deze gevangenschap, was hij in de gelegenheid, om van de zee-roovers, al de listen der zee-gevechten te leeren. In 1622 werd hij luitenant op een oorlogsschip, en 2 jaren later gaf hem prins MAURITS, het bevel over een fregat van 40 stukken. In 1637 tot luitenant-admiraal van *Holland* aangesteld, versloeg hij in die hoedanigheid, in 1639, de talrijke Spaansche vloot, en won twee en dertig andere zee-slagen. In een gevecht tegen de Engelschen, werd hij den 10 Augustus 1653, op het verdek van zijn schip door een musket-kogel gedood. De algemeene staten stelden zich niet te vreden, hem met ongemeenen luister, in de oude kerk te *Delft*, bij de helden der republiek te doen begraven, en eene marmeren graftombe voor hem op te rigten; maar lieten ook gedenkpenningen slaan, om zijne gedachtenis te vereeren. [Te vinden bij G. VAN LOON, *Beschrijving der Nederlandsche Historiepenningen*, 2.^e dl. blz. 376.] Zijne verdiensten en de voorspoed hadden TROMP benij-

ders verwekt; maar hij had dezelve door zijne goede diensten en weldaden tot andere gedachten weten te brengen. Hij was zedig te midden zijner fortuin. Van al de titels, waarmede men hem wilde vereeren, nam hij enkel dien van *Groot-vader der matrozen* aan, terwijl hij onder zijne landgenooten met geen anderen dan dien van burger wilde bestempeld worden.

† TROMP (CORNELIS), zoon van den voorgaande, en even als hij, een dappere Hollandsche zeeheld, werd den 9 Septb. 1629, te *Rotterdam* geboren. Reeds in 1650, voerde hij als kapitein het bevel over een oorlogsschip, benevens andere, uitgerust tegen *Salé*, en de zee-roovers van *Marokko*, welks keizer tot een voor de Hollanders voordeelig verdrag werd genoodzaakt. In 1652 was hij bij den slag tegenwoordig, welchen VAN GALEN voor *Porto-Longone* aan de Engelschen leverde, en klampte er hun schip *de Samson* aan, hetwelk hem echter bij overrompeling ter reede van *Livorno* weder ontweerdigd werd. In Maart des volgende jaars mat hij zich voor *Livorno* op nieuw met de Engelschen, en, ofschoon den Hollanders de overwinning bleef; kwam hun dezelve echter door het sneuvelen van VAN GALEN duur te staan. TROMP werd tot den rang van schout-bij-nacht verheven. Daar de geschillen in 1656 tusschen *Zweden* en den Poolschen koning JOHAN CASIMIR ontstaan, eene groote krachtontwikkeling van wege de alge-

meene staten der *Nederlanden* vorderden, zoo werden WASENAAR-OBDAAM, DE RUYTER en TROMP met eene vloot naar de *Oostzee* gezonden, ten einde de stad *Dantzig* voor eene overrompeling van den kant van *Zweden* te beveiligen. Intusschen ruimde het verdrag van *Elbing* de gerezene geschillen uit den weg; en TROMP keerde tot het stille leven terug, hetwelk hij eerst in 1662 verliet, om weder op het tooneel der openbare gebeurtenissen te verschijnen. In dat jaar werd hij naar de *Middellandsche zee* gezonden, ter begeleiding eener vloot van koopvaardij-schepen: gevoelig tuchtigde hij bij deze gelegenheid de Algerijnsche zeeroovers. Maar ernstiger belangen vorderden weldra zijnen arm elders. KAREL II, die de verplichtingen vergat, welke hij aan de algemeene staten, voor zijne herstelling op den troon van *Engeland* schuldig was, nam in tegendeel eene vijandelijke houding tegen de *Vereenigde Provinciën* aan. Er werd eene rijke vloot uit *Indiën* verwacht, waarop men vermoedde dat de Engelschen begeerige blikken vestigden; TROMP werd alzoo gelast, om met eene vloot van 22 oorlogsschepen het binnenloopen dier *Retourvloot* te dekken. Bij *Fairhil*, nabij *Hiland* ontmoette hij dezelve en bragt haar, zonder vijandelijkheden ontmoet te hebben, in behouden haven. Bij deze gelegenheid werd TROMP tot vice-admiraal verheven. In 1665 kwam het tot eene openlijke vrede-breuk met *Engeland*; den

13 Junij van dat jaar, had er tusschen de vloten der beide mogendheden, welke elk uit meer dan honderd linie-schepen bestonden, een gevecht plaats. De hertog van Yorck voerde het bevel over de Engelsche vloot, en WASSENAAR-OB DAM met den rang van luitenant-admiraal over die der staten. Ofschoon de Hollanders den koersten moed aan den dag legden en dapper streden, was de uitslag van dit gevecht voor hen echter niet voordeelig, hetwelk hoofdzakelijk aan het te spoedig afdeinzen van eenige schepen werd toegeschreven. TROMP, die het bevel voerde op het schip *de Liefde*, van twee-en-tachtig stukken geschuts en vierhonderd koppen, kweet zich in dezen strijd voorbeeldeloos van zijnen pligt en vocht met leeuwenmoed: zeilen, staand en loopend want, in één woord bijna alles was op zijn schip aan flarden geschoten. De waardigheid van luitenant-admiraal, was de belooning voor zijne diensten, en reeds zou hij het opperbevel over 's lands vloot gevoerd hebben; indien de onverwachte terugkomst van den admiraal DE RUYTER van de kust van *Guinée* dit plan niet vrijdeld had. Aan dezen onverschrokken zeeheld werd als nu, boven TROMP, de voorkeur gegeven, en laatstgenoemde weigerde om onder zijne bevelen te dienen. Desniettegenstaande stak hij, als bevelhebber over het schip *Hollandia*, met de Nederlandsche door DE RUYTER aangevoerde vloot den 1 Junij 1666 weder in zee. Den 11, geraakte men met

de Engelsche vloot slaags, en ofschoon de uitslag daarvan roemrijk voor de Hollanders was, kon TROMP zich echter van het verwijt niet zuiveren, van zich in het heetst, van het gevecht werkeloos te hebben gehouden. Het gevolg hiervan was dan ook de intrekking zijner commissie van luitenant-admiraal. Eene aanbieding, hem hierop door den graaf v'ESTRADES, Franschen gezant bij de Algemeene staten, gedaan, om op zeer voordeelige voorwaarden in Fransche dienst te treden, wees hij van de hand. Als ambteloos burger leefde TROMP nu eerst te 's *Gravenhage* en later te 's *Gravenland*, op de door hem aangelegde lustplaats *Trompenburg* geheeten. In 1672, tijdens den afschuwelijken moord aan de broeders DE WITT gepleegd, bevond TROMP zich te 's *Hage*, en werd door sommigen als niet geheel vreemd aan deze gruwelijke daad aangeduid, schoon anderen hem vrijpleiten van die blaam. Na zeven jaren rust te hebben genoten, en nadat door tusschenkomst van den stadhouder WILLEM II, de tusschen DE RUYTER en TROMP ontstane vijandschap uit den weg geruimd, en de beide zeehelden opregtelijk verzoend waren, werd laatstgenoemde in 1673 weder in zijne oude waardigheid hersteld. Het gemeenebest was met *Engeland* en *Frankrijk* te gelijk in oorlog geraakt. DE RUYTER voerde het opperbevel over de vloot, die uit 52 linie schepen en 50 andere vaartuigen bestond, waaronder 25 branders. De vereenigde Fransche en Engelsche

zeemagt telde 150 zeilen. Op den 7 Junij geraakten de vloten aan elkander. Tromp, die op het schip *de Gouden leeuw*, den voortogt gebood, werd zoo zeer gehavend, dat hij tot driemaal genoodzaakt was van boord te veranderen. Op den oogenblik van het grootste gevaar kwam hem DE RUYTER ontzetten. De nacht maakte een einde aan het gevecht, en 'slands vloot behaalde de overwinning. Op den volgenden dag schreef de luitenant-admiraal, aan zijne zuster eenen brief, die om de ronde zee-mans taal, wel verdient be waard, te worden, hij is van den volgenden inhoud:

» Beminde suster, Gisteren hebben wy den dans aengegaen, en ben Godt sy geloofft gesondt, en hebben ons hart eens weder opgehaelt als keuninghen. Ik ben op myn vierde schip *de Comectstar*, en meene van daeg een braeven dans te danssen. Wy krygen de Franssen soo aen 't loopen, dat sy de bramseils en alles bysetten, en soo het van daeg soo voortgaet, soo hoop ik dat aller vrienden en ons gebedt verhoort sal zyn, en dat wy van de tyranny verlost zullen worden. Adieu. Couragie. 't Sal waerachtig wel gaen. 8 Juny, 1673. C. TROMP.»

Op den 14 derzelfde maand geraakten de beide vloten weder slaags, waarbij de staatsche andermaal de overhand behield; zoodat de vereenigde Fransche en Engelsche vloot de zee ruimde. In het daaropvol-

gende gevecht, in de nabijheid van *Helder en Kijkduin*, zegevierde de Nederlandsche vloot andermaal op de luisterrijkste wijze. Nadat met *Engeland* de vrede was gesloten, werd Tromp met eene landing in *Frankrijk* belast. Hij liep te dien einde, den 17 Mei 1674, met eene vloot van 32 schepen, *Tewel* uit, terwijl de aan zijn boord zich bevindende landingstroepen, onder het bevel stonden van den graaf van Hoorn. Men landde op het eiland *Belle-Isle*; maar daar het kasteel onwinbaar werd geoordeeld, zoo scheepte men zich weder in, en landde den 3 Julij op *Noirmoutier*, waarvan de uitslag gelukkiger was. Van daar begaf zich Tromp naar *Cadix*, ter begeleiding van eenige koopvaardij-schepen naar het vaderland, met welke hij dan ook behouden te *Tewel* binnenliep. Nadat de koning van *Engeland* in het volgende jaar zijn verlangen had te kennen gegeven, om Tromp te zien, begaf hij zich derwaarts, en zijne aankomst te *Londen*, op den 16 Januarij 1675 was eene soort van triomftogt. De koning verhief hem tot baron, en overlade hem met de vlejendste onderscheidingen. In 1676 werd Tromp met eene vloot naar *Denemarken* gezonden, om dit rijk tegen *Zweden* bijtestaan. In *Kopenhagen* aangekomen werd hij door den koning met de orde van *den Olifant* begiftigd. Weenige dagen na zijne aankomst had de Deensche vloot aan de door hem aangebrachte versterking, de luisterrijke overwinning

te danken, welke zij op de Zweeden behaalde. Hij bewees nog andere gewigtige diensten aan de Denen, en keerde naar den prins van *Oranje* terug, die zich in zijne legerplaats te *St. Omer* bevond, en alwaar hij bekleed werd met de waardigheid van luitenant-admiraal generaal der *Vereenigde Nederlanden* en wel in de plaats van *DE RUYTER*, die in het vorige jaar gesneuveld was. In 1691, droeg *WILLEM III* hem het bevel op der vloot, bestemd om tegen *Frankrijk* te handelen; maar hij overleed te *Amsterdam*, den 29 Mei deszelfden jaars. Zijn lijk werd naar *Delft* gevoerd, en aldaar op eene plegtstatige wijze in het praalgraf van zijn' vader bijgezet. Zijne erfgenamen (hij stierf kinderloos) lieten te zijner gedachtenis eenen gedenkpenning slaan, waarvan men de afbeelding en beschrijving vindt bij *G. VAN LOON*, *Beschrijving der Nederlandsche Historiepenningen*, III dl. blz. 532—533.

TRON of TROND (*Heilige*). — Zie TRUDO.

* TRONCHAY (MICHAËL), te *Mayenne*, in 1667, uit eene oude familie geboren, volbragt zijne voorbereidende studiën in het collegie dier stad, en zijne wijsbegeerte te *Mans*, bij de paters van het Oratorium. Hij kwam vervolgens te *Parijs*, alwaar hij in het collegie van *Plessis* op nieuw eenen cursus voor de wijsbegeerte begon, en gedurende twee jaren de leergangen der *Sorbonne* volgde.

Het was alstoen dat de heer *LENAIN DE TILLEMONT*, aan wien een jonge geestelijke noodzakelijk was, om hem in zijne werkzaamheden te ondersteunen, hem aan zich verbond. *TRONCHAY* was toenmaals pas 22 jaren oud; acht bragt hij er met dezen beroemden geleerde door, die hij zijn overlijden, hem eene jaarwedde naliet, en hem met de uitgave belastte van hetgene wat er nog aan de voortzetting zijner *Memoriën* ontbrak. *TRONCHAY* kweet zich getrouwelijk van deze taak. Hij had nog geene heilige wijding ontvangen, toen hij zich aan *DE TILLEMONT* verbond. Deze liet hem het subdiaconaat aanvaarden. En het was eerst in 1716, langen tijd na den dood van zijnen weldoener, dat hij door den heer *COLBERT*, bisschop van *Montpellier*, tot diaken en priester gewijd werd. Toen hij kort daarna tot een kanonikaat der stift-kerk van *St. Michelès-Laval* benoemd werd, ging hij hetzelfde bekleeden. Er heerschten verdeeldheden in dit kapittel: dezelve verveelden *TRONCHAY*, die aan een vreedzaam leven gewoon was; hij aanvaardde alzoo eene betrekking van aalmoezenier bij mevrouw de prinses van *CONRI*. De nieuwe wijze van leven, waaraan deze post hem onderwierp, beviel hem nog minder. Hij keerde in 1733 naar *Laval* terug, deed afstand van zijn kanonikaat, en begaf zich naar het kasteel van *Nonant*, in het diocees van *Lisieux*, en overleed aldaar den 30 September deszelfden jaars. Het is ligt te begrijpen, dat *TRONCHAY*, naar

aanleiding zijner eerste opvoeding, en zijn verblijf bij DE TILLEMONT, dien hij zijnen *meester* noemde, de gevoelens van dien geleerde, betrekkelijk de toenmaals zoo veel geruchmakende geschilpunten, deelde. In 1701 was hij in de gelegenheid geweest pater QUESNEL te *Parijs* te leeren kennen, en sedert dat tijdstip ontstond er tusschen hen eene geregelde briefwisseling, die eerst met den dood van genoemden pater ophield, en die TRONCHAY al meer en meer in dezelfde gevoelens moest versterken. Men heeft van hem: 1.º het vervolg der *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften om te dienen tot de kerkelijke geschiedenis der zes eerste eeuwen*); DE TILLEMONT had er 6 dl.ⁿ in 4.to van geleverd; TRONCHAY voegde er nog 10 bij, hetwelk het geheele werk tot 16 dl.ⁿ bragt; — 2.º *Idée etc.* (*Denkbeeld van het leven en den geest van LENAÏN DE TILLEMONT*), *Nancy*, 1706, in 12.mo Men heeft er later *Overwegingen* en *Brieven* van denzelfden bijgevoegd, die TRONCHAY in zijn bezit had; — 3.º een 6.º dl. van de *Histoire etc.* (*Geschiedenis der keizers*). TRONCHAY had hetzelfde in staat gesteld om in het licht te verschijnen, doch het werd eerst na zijnen dood, in 1738 gedrukt; — 4.º *Histoire etc.* (*Beknopte geschiedenis der abdij van Port-Royal*), van derzelve stichting af, tot aan de opligting der religieuzen in 1709, *Parijs*, 1710, in 12.mo; herdrukt in 1720; — 5.º *Lettre (Brief)* aan den heer COLBERT bisschop, van

Montpellier, 1725. Hij heeft, zegt men, de *Gedenkschriften van NICOLAAS FONTAINE* in orde gebracht. Dezelve verschenen eerst in 1736, in het licht.

* TRONCHET (FRANCISCUS DI-ONYSIUS), een beroemde regtsgeleerde, te *Parijs*, in 1726 geboren, beoefende de wetten, en werd advokaat bij het parlement; maar hij verscheen er slechts korten tijd, wijl de luidruchtige en schitterende woordvoeringen der pleitzaal hem minder behaagden, dan de vreedzame werkzaamheden der raadgevingen. Tijdens de instelling van het parlement MAUPEOU, sloot hij zijn kantoor, en bij de herstelling der oude opperste gerechtshoven, stelde hij al zijne pogingen in het werk om onder al zijne ambtsbroeders de eensgezindheid te herstellen. Hij was president der orde van advokaten, toen de burgerstand van *Parijs* hem tot afgevaardigde bij de algemeene staten benoemde. Hij verwierf geenen grooten invloed in de nationale vergadering, waarin hij zich bijna enkel door zijne gematigdheid deed opmerken. Hij werkte veel in de commissiën van onderzoek (*Comités*), en kwam den 15 September 1789 in die der constitutie. Na de noodlottige dagen van 5 en 6 October, waarop het graauw van *Parijs*, den koning en de koningin te *Versailles* ging beleedigen, verklaarde hij dat de distrikten van *Parijs*, de overvoering des konings naar die stad noch verlangd noch gevraagd hadden; de kuiperijën der kwaadwilligen deed genoemde vervoering niet

te min plaats hebben. In Maart 1790 verhief hij zijne stem tegen de bezetting van het graafschap *Venaissin*, en stelde bij die gelegenheid wijze maatregelen voor die verworpen werden. TRONCHET droeg daarop verscheiden wel-sprekende redevoeringen voor betrekkelijk de wetten op de regterlijke magt, en, den 30 Januarij 1791, protesteerde hij tegen de plaatsing van zijn' naam op de lijst der leden van den monarchalen club. In Maart bekleedde hij den voorzittersstoel, en in Junij was hij een der drie commissarissen, met het afnemen belast der verklaring van den koning en de koningin, bij de terugkomst van hunne ongelukkige reis naar *Varennes*. Hij hield zich vervolgens bezig met de herziening van verscheiden artikelen der nieuwe constitutie. Toen de vijanden des troons besloten hadden, LOEWIJK XVI in regten te betrekken, koos deze vorst TRONCHET tot een zijner verdedigers, en hij kweet zich van die edele taak, met den ijver en het talent, eenen zoo doorluchtigen cliënt waardig. De belangstelling welke hij in de verdediging, waarmede hij zich belast had, aan den dag legde, maakte hem bij de Jakobijnen verdacht, en in September 1793, beval de commissie van nasporingen zijne in hechtenisneming. Het gelukte TRONCHET aan alle nasporingen te ontsnappen. In September 1795, benoemde het dep^t van *Seine en Oise* hem tot zijnen afgevaardigde in den raad der ouden,

XXIV DEEL.

welk collegie hij in November deszelfden jaars presideerde. Steeds gematigd en regtvaardig, sprak hij in Mei 1796, ten voordeele der ouders van uitgewekenen. Na den 18 Brumaire, was TRONCHET met GRASSOUS en VERNIER een der leden van de door den raad der vijf-honderden benoemde commissie, ter voorbereiding van de werkzaamheden voor het burgerlijk wetboek. In April 1800 kwam hij in het hof van cassatie, en werd in het zelfde jaar tot lid van den senaat bestemd, waarin hij, bij besluit der consuls, des wetgevenden ligchaams en des tribunaats, in Februarij 1801 zitting nam; in November 1804 schonk men hem het senatoriaat van *Amiens*, en te gelijkertijd werd hij tot groot-officier van het legioen van eer benoemd. Deze achtenswaardige overheidspersoon overleed den 10 Maart 1806. Zijne overblijfselen werden in de onderaardsche kerk van de heilige GENOVEVA bij gezet, en FRANÇOIS DE NEUFCHATEAU sprak bij zijn graf zijne *Lofrede* uit. Men heeft van hem, behalve verschillende stukken van MILTON, THOMSON, PRIOR, POPE, ARIOSTO, TASSO enz. in Fransche verzen vertaald: 1.º Eene Fransche *Vertaling* der inleiding tot de *Geschiedenis* van KAREL V; — 2.º eene andere *Vertaling* van een gedeelte der *Geschiedenis van Engeland*, door HUME; — 3.º *Tableau etc.* (*Tafereel der geschiedenis van het Mahometismus*); — 4.º *la Mort etc.* (*De dood van CATO van Utica*), een treurspel, enz.

G

TRONCHIN of TROUCHIN (THEODORUS), te *Geneve*, in 1709, uit eene adellijke, van *Avignon* oorspronkelijke, familie, achtenswaardig door hare oudheid en de posten, welke zij in de republiek bekleedde, geboren. Hij reisde door *Engeland*. Toen hij zich te *Cambridge* ophield, viel hem een der werken van BOERHAVE in handen, hij las, herlas, verslond hetzelfde, ontstak in geestdrift, verlaat in alleijl *Engeland*, laat de fortuin varen, hem door BOLINGEROKE voorbereid, en komt in *Holland* om het talrijk gehoor van den Leijdschen Hoogleeraar te vermeerderen. Deze onderscheidde weldra den jongen TRONCHIN, en na verloop van vier maanden droeg hij een gedeelte zijner zorgen aan hem over. TRONCHIN verbleef eenige jaren bij zijnen meester, en toen hij zich gereed maakte om naar *Engeland* terug te keeren, werd hij door BOERHAVE teruggehouden en in zijne nabuurschap te *Amsterdam* geplaatst. Van dien oogenblik af verwees de Hollandsche *Æskulaap* al de inwoners der hoofdstad naar zijnen kweekeling. *Hij is een ander ik*, zeide hij hun, *gij kunt, door hem te spreken, mij raadplegen, zonder Amsterdam te verlaten*. TRONCHIN trad in *Holland* in den echt met de klein-dochter van den beroemden raadpensionaris JOAN DE WIT. Hij keerde naar zijn vaderland terug, alwaar hij hoogleeraar werd der geneeskunde, veel roem verwierf, en te *Parijs*, in 1781 overleed. TRONCHIN volgde de natuur; hij ondersteunde haar langs den weg,

welken zij altijd neemt, en dwong haar nooit eenen anderen te nemen. *Er bestaat slechts eene geneeskunde*, zeide hij dikwijls; *deze is de waarnemende en afwachtende geneeskunde*. Hoewel een protestant, was hij echter aan de grondbeginselen des christendoms gehecht, en een vijand der wijsgeerige raaskalingen. Bij het bezoeken van VOLTAIRE in zijne laatste ziekte werd hij getroffen door den treurigen toestand, waarin hij dezen beruchten man aantrof, en zeide dat *dit tooneel nuttig zoude zijn voor alle jonge lieden, bedreigd met het verlies der kostbare hulpbronnen der godsdienst*. Hij was het ook, die aan den bisschop van *Viviers* zeide dat *om al de helsche razernijen van ORESTES te zien, men slechts bij het sterfbed van VOLTAIRE behoefde tegenwoordig te zijn*. Deze bijzonderheden, vier jaren voor het overlijden van TRONCHIN openbaar gemaakt, zijn vruchteloos door eenige aanhangers van VOLTAIRE tegengesproken; de beroemde arts heeft dezelve nooit herroepen. Men heeft van hem: 1.º *De colica Pitcorum*, 1757, in 4.to; — 2.º *Dissertatio medica de' nymphæ*, in 4.to enz.

TRONGON. — Zie TRONSON.

TROND of TRON (*Heilige*). — Zie TRUDO.

TRONSON DU COUDRAY (WILEM ALEXANDER), advokaat bij het parlement van *Parijs*, te *Reims* in 1750 geboren, volgde

den leergang der regten te *Parijs*. Door zijne kunde en zijne welsprekendheid, verwierf hij zich eenen welverdienden roem, en legde te midden der staatkundige stormen van *Frankrijk*, vele gematigdheid aan den dag. Onder het schrikbewind viel het hem dikwerf te beurt, de voor de revolutionnaire regtbank gevoerde slagtoffers te moeten verdedigen. Hij sprak met denzelfden nadruk voor de door den bloeddorstigen CARRIER vervolgde ongelukkige inwoners van *Nantes*; maar het was vooral in den regtshandel van MARIA ANTOINETTA, dat hij al de hulpbronnen zijner welsprekendheid ontwikkelde. De belangstelling, welke hij ten opzichte zijner doorluchtige *cliente* aan den dag legde, berokkende hem den haat der Jakobijnen, die hem in hechtenis deden nemen. Hij onderging een langdurig verhoor, waaruit hij bewees, dat hem niets geheimzinnigs betrekkelijk MARIA ANTOINETTA bekend was. Gesommeerd om de effecten overteleggen, welke hij uit de handen der koningin had ontvangen, legde hij aan de commissie van algemeene veiligheid over, haarlokken en andere onbeduidende kleinigheden, voor haar dierbare personen bestemd. In 1795, werd hij door *Seine en Oise* tot afgevaardigde bij den raad der Ouden verkozen. Hij verdedigde en redde verscheiden leden der revolutionnaire Commissie van *Nantes*, met CARRIER medebeschuldigd, en die zijne misdaden niet gedeeld hadden. Hij

sprak met nadruk, den 19 Maart 1796, in het belang der bloedverwanten van de uitgeweekenen, en op den 19 Maart 1797, stemde hij voor de verwerping van het besluit, dat van de kiezers den eed van haat aan het koningschap vorderde. Den 20 Mei tot secretaris benoemd, bepleitte hij de zaak der vlugtelingen van *Toulon*, en riep vruchteloos, in hun belang, de toegevendheid der vergadering in. Tronson was een der hoofden van de partij *temporiseurs* (uitstellers, tijdwinners) genaamd, welker voornaamste steun hij was. Op den 18 fructidor (4 September 1797), deed hij het beruchte verslag, betrekkelijk den aantogt der naar *Parijs* opgeroepen troepen; maar dit verslag bragt het uitwerksel niet te weeg, wat zijne partij er van verwachtte, die Tronson alzo ondanks zijne langdurige en nuttige diensten verliet. Weltra in de proscriptie van PRICHEGRU en andere beschuldigden begrepen, werd hij naar *Cayenne* verbannen, waarvan de ongezonde luchtstreek door de republikeinen de *drooge guillotine* werd genaamd. TRONSON bezweek er den 22 Junij 1798.

TRONSON (LODEWIJK), te *Parijs* geboren, was de zoon van een' kabinets-secretaris, verkreeg eenen post van aalmoezenier des konings, dien hij in 1655 verliet, om in het seminarie van *St. Sulpice* te gaan, waarvan hij in 1676 tot overste werd verkozen, en waarin hij in 1700, in

den ouderdom van 79 jaren overleed. Hij was een man van groote geestvermogens, die eene uitgebreide geleerdheid en eene voorbeeldige godsvrucht bezat. Hij was, in 1694, met de bisschoppen van *Meaux* en *Châlons* bij de conferentiën van *Issy* tegenwoordig, waarin de geschriften van mevrouw DE GUYON werden onderzocht. Men heeft van hem twee zeer geachte werken. Het eerste dat ten titel voert: *Examens particuliers (Bijzondere onderzoekingen)*, werd in 1690, te *Lyon* in 12.mo gedrukt, terwijl de heer EMERY, laatste algemeene overste der sulpiciërs, er later eene veel verbeterde uitgave van heeft geleverd. Het werk is eigenlijk eene verzameling van overwegingen over de deugden, welke den mensch het noodzakelijkste zijn, over de gebreken, waarmede hij het meeste besmet is, en over de pligten, welke van het meeste belang zijn wel te vervullen. Het tweede getiteld *Forma Cleri*, is eene verzameling aan de heilige Schrift, de Conciliën en kerkvaders ontleend, betrekkelijk het leven en de zeden der geestelijken. Er verschenen eerst slechts 3 dl.ⁿ in 12.mo van in het licht; maar in 1724, heeft men te *Parijs* het volledige werk in 4.to gedrukt. Nog heeft men van TRONSON *la Vie etc. (Het Leven van zuster MARGARETHA van het H. Sacrament)*, *Parijs*, 1690, in 8.vo Zie MARIA DER INGARNATIE. TRONSON had verscheiden werken in handschrift nagelaten, die in zijne congregatie bewaard werden. [Eenige

derzelve zijn later gedrukt, te weten: 1.º *Traité etc. (Verhandeling over de gehoorzaamheid)*, 1822, in 12.mo; een werk dat volkomen beantwoordt aan den roem van wijsheid en smaak, dien TRONSON bezat; — 2.º *Manuel etc. (Handboek voor den Seminarist of Gesprekken over de wijze om zijne voornaamste handelingen te heiligen)* met eenige andere stukjes, 1823, 2 dl.ⁿ in 12.mo, waarin men niet alleen den ijver en de godsvrucht des schrijvers erkent, maar waarin ook zijne wijsheid, het bondige van zijnen geest, en zijne volmaakte ondervinding in de kennis en de leiding van het menschelijke hart doorstralen; — 3.º *Retraite etc. (Geestelijke afzondering of retraite, gevolgd door overwegingen over de ootmoedigheid)*, 1823, in 12.mo, een werk waarin men de zalving, den rijkdom en andere hoedanigheden, in zijne overige geschriften verspreid, wedervindt].

† TROOST (CORNELIS), een beroemde Nederlandsche kunstschilder, in 1697 te *Amsterdam* geboren, was de kweekeling van ARNOLD BOONEN, onder wiens leiding hij echter niet langer dan ruim twee jaren stond, en waarna hij weldra in zijne kunst zulke snelle vorderingen maakte, dat hij onder de beroemdste Nederlandsche portret- en historie-schilders werd gerangschikt. Het werk, waarin hij zijne hooge vlugt vooral openbaarde, is eene schilderij, door hem in 1721 vervaardigd, en waarop de portretten ten voete

uit, der vijf toenmalige opzieners van het *Collegium medicum* zijner geboortestad worden voorgesteld. Behalve eene menigte andere grootendeels meesterstukken, schilderde hij voor de regentenkamer van het almoezeniers-weeshuis, het eene van de twee groote stukken, verbeeldende ieder 8 regenten, benevens de hoofdprovoosten, den secretaris en boekhouder, en nog een ander voor de regentenkamer van het oude-zijds-zit-tenhuis, hetwelk hij in 1740 voltooide. Ook vervaardigde hij verscheiden teekeningen, waarvan er van tijd tot tijd eenigen in het koper zijn gebragt. Troost overleed den 7 Maart 1750. — Eene zijner vijf dochters, SARA genaamd, onderscheidde zich ook bijzonder in het portret-schilderen.

TROPHIMUS (*Heilige*), te Efese geboren, verbond zich, na door den H. PAULUS tot het geloof te zijn bekeerd, aan dien apostel, en verliet hem niet meer. Men houdt het er voor dat TROPHIMUS den H. PAULUS, op zijne eerste reis naar Rome volgde, daar deze in zijnen tweeden brief aan TIMOTHEUS (IV, 20), zegt, dat hij TROPHIMUS te Milete ziek had achtergelaten. Zulks was in het jaar 65. Dit is alles wat men van dezen heilige weet, en al wat men meer van hem verhaalt, schijnt fabelachtig.

TROUGHIN. — Zie TRONCHIN.

TROUIN. — Zie GUAY-TROUIN.

* TROUSSET (M. E. BERNARD), een arts, in 1770, in *Dauphiné* geboren, werd eerste geneesheer van het burgerlijk ziekenhuis van *Grenoble*. Hij had eene behandelings-wijze waardig om door al zijne ambtsbroeders nagevolgd te worden. Hij schreef dagelijks de veranderingen op, welke zich voordeden bij ziekten die uit meer dan eene oorzaak waren ontstaan (*maladies compliquées*) Bij het behoud alzoo der herinnering van de eerste kenteekens der kwaal, kon hij dezelve beter met de oorzaken vergelijken, en van die zelfde waarnemingen gebruik maken, in andere ziekten van denzelfden aard, waarin hij als dan de ondervinding tot geleidster had. Men heeft hem verscheiden belangrijke ontdekkingen te danken, zoo als de verklaring der hoedanigheid of kwalificatie van de vloeistof, die het menschelijke ligchaam door de zweetgaten ontsnapt. Deze vloeistof was door den graaf DE MILLY met vaste lucht gelijk gesteld, terwijl INGENHOUS dezelve voor eene warmtestof of stiklucht hield: FOURCROY had het eerste dier gevoelens bestreden, maar het vraagstuk onbeslist gelaten: het werd door TROUSSET opgelost, die eenige dier luchtblaasjes ontlee- dede, en de stiklucht zonder eenig mengsel van koolzuur vond. Deze geneesheer is te *Grenoble*, in 1807 overleden. Onder de door hem nagelaten werken is tot dusverre het meest bekende zijne *Geschiedenis der koorts*, welke in 1799 en 1800 te *Greno-*

ble aanstekelijk heeft geheerscht, 1801, in 8.vo

TROY (FRANCISCUS DE), een schilder te *Toulouse* in 1645 geboren, en te *Parijs* in 1730 overleden, leerde de grondbeginselen zijner kunst onder zijnen vader. Hij legde zich vooral op het portret toe, en werd in 1674 bij de akademie opgenomen. Hij werd achtereenvolgend onderwijzer, adjunct-directeur en eindelijk directeur. Deze meester bragt vele kracht en verhevenheid in zijne beelden; zijne teekening was nauwkeurig, zijn koloriet frisch, en al zijne stukken zijn volledig afgewerkt. — Zijn zoon JOANNES FRANCISCUS, te *Rome*, in 1752, in den ouderdom van 76 jaren overleden, was directeur der akademie van schilderkunst te *Parijs*, en later directeur van die der Franschen te *Rome*. Men bewondert in zijne werken eene smaakvolle teekening, een zacht en levend koloriet, eene heerlijke ordonnantie, edele en gelukkig uitgedrukte denkbeelden.

TRUAMONT (N. LA), te *Rouanen* geboren, de zoon van eenen opziener in de rekenkamer, was een jongeling die tot over de ooren in de schulden stak, en dien zijne ongebondenheden bedorven hadden. Hij was in 1674 de aanhitser tot een' opstand tegen LODEWIJK XIV. Deze zamenzwering zou geenerlei gevolg hebben gehad, indien dezelve niet omhelsd ware door den ridder LODEWIJK DE ROHAN, zoon van den hertog DE MONT-

BAZON. Deze was verbannen door LODEWIJK XIV, wjl die vorst hem verdacht hield van den hertog van *Orleans*, zijnen broeder in de losbandigheid mede te slepen; hij wilde zich wreken door zich aan het hoofd eener partij te plaatsen. Het doel der zamengezworenen was, om *Honfleur*, *Havre* en eenige andere steden van *Normandije*, aan den graaf DE MONTEREY, landvoogd der *Nederlanden*, overtegeven. Dit slecht gesmede komplot werd ontdekt. De schuldigen ondergingen alle de doodstraf, met uitzondering van LA TRUAMONT, die zich liet dooden door degene, welke hem in hechtenis kwamen nemen. Het doel van LODEWIJK XIV was, om den ridder DE ROHAN genade te schenken; op den dag der strafoefening, zag hij bij zijn gaan naar, en terugkomen van de H. Mis, naar alle zijden rond, of niemand zijner familie of vrienden, zich zou aanbieden om deze genade te vragen: men achtte ongetwijfeld zijne misdaad te groot, om bij de goedertierenheid des vorsten ingang te kunnen vinden; niemand bood zich aan.

TRUBLET (NICOLAAS KAREL JOZEF), schatmeester der kerk van *Nantes*, en later aartsdiaken en kanonik van *Saint-Malo*, alwaar hij in 1697 geboren werd, was gedurende eenigen tijd aan den kardinaal DE TENCIN verbonden, en deed met hem de reis naar *Rome*. Maar daar hij de vrijheid boven de voordeelen verkoos, welke de bescherming des

kardinaals hem deed hopen, keerde hij naar *Parijs* terug, alwaar hij tot 1767 verbleef. Door opstijgingen gekweld, begaf hij tot herstel zijner gezondheid, en om rust te genieten, zich naar *St. Malo*, maar hij overleed eenigen tijd daarna in Maart 1770. Een onberispelijk gedrag, deugdzaam grondbeginselen, zachte zeden hadden hem de achting aller weldenkenden verworven. Zijn onderhoud was leerzaam, en ofschoon hij scherpzinnig dacht, drukte hij zich met eenvoudigheid uit. Zijne voor naamste werken zijn: 1.º *Essais etc.* (*Proeven over de letteren zedekunde*), 4 dl.ⁿ, in 12.mo verscheiden malen herdrukt en in verschillende talen vertolkt. Hoe zeer dit werk ook gecritiseerd moge wezen, kan men zich echter niet onthouden er den geest van ontleding, van scherpzinnigheid en naauwkeurigheid in te erkennen, welke al de geschriften van den abbé TRUBLET kenmerken. Verscheiden zijner aanmerkingen zijn nieuw en alle boezemen regtschapenheid en liefde voor het goede in; — 2.º *Panegyriques etc.* (*Lofreden der Heiligen*) op eene smachtende wijze geschreven, voorafgegaan door *Overwegingen over de welsprekendheid*, vol wél overwogen en wél voorgestelde zaken. In de tweede uitgave van 1764, in 2 dl.ⁿ, heeft de schrijver verschillende uittrekselen van welsprekende geschriften overgenomen. Deze ontleding ware vervaardigd voor het *Journal des Savans*,

en voor het *Journal Chrétien*, waaraan hij eenigen tijd had medegewerkt. De wijze waarop hij zich in dit laatste werk over VOLT-AIRE uitliet, berokkende hem (vooral in het stuk getiteld *de arme duivel*), zeer bijtende punt-dichten van wege dien filozooft, die hem vroeger zeer vleijende brieven had geschreven; — 3.º *Mémoires etc.* (*Gedenkschriften om te dienen tot de Geschiedenis der heeren DE LA MOTTE en FONTENELLE*), *Amsterdam*, 1761, in 12.mo Deze gedenkschriften zijn dikwerf beuzelachtig en soms romanesk. Dat wat FONTENELLE betreft is slechts eene lofrede.

TRUCHET (JOANNES), in 1657 te *Lyon* geboren, was de zoon van een' koopman, en begaf zich in de orde der karmelieten. Hij werd naar *Parijs* gezonden, om er de wijsbegeerte en godgeleerdheid te beoefenen; maar hij legde er zich geheel op de werktuigkunde toe. Nadat KAREL II koning van *Engeland*, aan LO-DEWIJK XIV twee repetitie-horlogiën had gezonden, de eerste welke men in *Frankrijk* zag, geraakten deze uurwerken van streek, en er was niemand te vinden, dan pater TRUCHET, die dezelve herstellen kon. COLBERT door zijne talenten en zijne bekwaamheid bekoord, gaf hem eene jaarwedde van 600 livres. Hij was toenmaals pas 19 jaren oud. Pater SEBASTIAAN (dit was zijn orde-naam) legde zich van toen af op de meet- en waterleikunde toe. Zijn roem ver-

spreidde zich door geheel *Europa*. Hij werd in alle werken van belang geraadpleegd, ontving het bezoek van den hertog van *Lotharingen*, van *PETER den Groote*, en van verscheiden andere vorsten, en verrijkte de fabrieken met verscheiden ontdekkingen. Hij is het die het werktuig heeft uitgevonden, om zware boomen geheel en zonder dezelve te beschadigen, te vervoeren. Zijne bewegende schilderijen zijn een der sieraden van *Marly* geweest. De eerste, welke de koning *zijne kleine opera* noemde, veranderde op het geluid van een fluitje, tot drie malen van decoratie, want deze schilderijën hadden ook de eigenschap der weërgalming. De tweede schilderij, welke hij den koning aanbod, nog grooter en kunstiger uitgedacht, stelde een landschap voor, waarop alles leefde. Bij de vernieuwing der akademie van wetenschappen, in 1699, benoemde de koning pater *SEBASTIAAN* tot een' der honoraire leden derzelve, en in de verzameling dier maatschappij komen verscheiden door hem vervaardigde verhandelingen voor. De laatste jaren zijns levens werden in eene aanhoudende ziekelijkheid doorgebracht, die hem in 1729 aan de wetenschappen ontrukte. Ofschoon zeer in het gewoel der wereld gewikkeld, was pater *SEBASTIAAN*, een goede religieus, zeer getrouw aan zijne plichten, buitengemeen onbaatzuchtig, zacht en zedig. Hij wist steeds tot in de uiterste gestrengheid, het aan zijn' staat passende uiterlijke te onderhouden.

TRUCHSES (*GEHARD*), aartsbisschop en keurvorst van *Keulen*, trad, in het begin van 1582 heimelijk in den echt met *AGNES VON MANSFELD*. Om zijne vrouw en zijn keurvorstendom te behouden, verklaarde hij zich openlijk als protestant en vaardigde een edikt uit, waarbij hij de gewetensvrijheid in zijn diocees waarborgde. Keizer *RUDOLF II* deed al wat in zijn vermogen was, om hem tot zijnen plicht terug te brengen, doch vruchteloos. Nadat het aartsbisschoppelijk kapittel van *Keulen*, in 1583 de staten des lands bijeengeroepen hadden, werd er, overeenkomstig den *Augsburger godsdiensvrede*, besloten, dat *TRUCHSES* van de bisschoppelijke waardigheid vervallen was, en dat men tot eene nieuwe verkiezing moest overgaan. Op den zelfden dag, waarop de staten uiteengingen trad *TRUCHSES* te *Rosenthal* openlijk in den echt met haar, met welke hij vroeger heimelijk gehuwd was. Daar *GREGORIUS XIII* niets op zijnen geest had kunnen winnen, zoo excommuniceerde hij hem in 1583. In het zelfde jaar verkoos men in zijne plaats prins *ERNST* van *Beijeren*, die zich genoodzaakt zag tegen den afgezetten prelaat de wapens optevatten. *Het is deze ongelukkige afvalligheid, welke den Paus noodzaakte eenen nuntius naar Keulen te zenden*, zegt de keurvorst *MAXIMILIAAN* van *Oostenrijk*, in een mandement van den 4 Februarij 1787; in hetwelke hij zich echter, door eene soort van tegenstrijdigheid,

tegen deze zelfde nunciatuur verhief. TRUCHSES begaf zich met zijne zoogenaamde vrouw naar een buitengoed in *Holland*, alwaar hij zijne overige levensdagen, in de vergetelheid en het verdriet wegwijnde, en in 1601 overleed. De protestanten en VOLTAIRE hebben zich wel gewacht TRUCHSES bij dezen oorlog in het ongelijk te stellen; maar BAYLE is van een ander gevoelen, en heeft doen zien dat DU PLESSIS-MORNAY, den wijze der *Henriade*, aan HENDRIK III eene onregtvaardigheid had aangeraden, door dien vorst te willen bewegen, den afgezeten bisschop te ondersteunen. Zie *Réponse aux questions d'un provincial*, 2.e dl. hlz. 211—229.

TRUDO, TRON of TROND (*Heilige*), een godvruchtige en ijverige geestelijke der 7.e eeuw, een der apostelen van *Brabant* en het land van *Luwik*, bekeerde een aantal afgodendieners; want er waren er nog velen in die gewesten, en stichtte het klooster dat zijnen naam draagt, en rondom hetwelk zich langzamerhand eene stad vormde (*). Hij stichtte nog een ander klooster te *Brugge*, in *Vlaanderen*, en overleed in 693. Sommige schrijvers beweren, dat hij het kloosterleven omhelsde, maar dit gevoelen schijnt niet gegrond, ofschoon het vertrouwen dat hij in de kunde en in de lessen van den H. REMACUS stelde,

hem als een leerling van dien Heilige kan doen beschouwen.

TRUXILLO (THOMAS DE), een beroemde kansel-redenaar te *Zurita* in *Estramadura* geboren, werd religieus van *la Merci*. Na eenige geschillen met zijne ordebroeders te hebben gehad, ten tijde dat hij overste van het gesticht zijner orde te *Madrid* was, ging hij te *Barcelona* tot die der dominikanen over. Hij leefde nog in 1596. Men heeft van hem verscheiden werken over de godgeleerdheid en zedekunde, waarvan men de catalogus vindt, in de bibliotheek der paters ECHARD en QUETIF.

TRYPHON of DIODOTUS, uit de stad *Apamea*, veldheer der troepen van ALEXANDER BALAS, diende zijnen meester wel, in de oorlogen, welke hij had te voeren tegen DEMETRIUS NICANOR. Na den dood van BALAS, begaf hij zich naar *Arabië*, van waar hij ANTIOCHUS, zoon van dien vorst medebragt, dien hij in weerwil der tegenkantingen van DEMETRIUS, zijnen mededinger, die overwonnen en op de vlugt gedreven werd, tot koning van *Syrië* deed kroonen. Maar de trouwelooze TRYPHON, die er op uit was, om zelf zich van de kroon meester te maken, was er slechts op bedacht, om zich van ANTIOCHUS te ontdoen; en daar hij vreesde dat JONATHAS MACHABEUS hem in de uitvoering

(*) St. Trond of St. Truijen in het Belgisch Limburg.

zijner plannen zoude dwarsboomen, zoo zocht hij de gelegenheid om hem te doodden. Hij begaf zich te dien einde naar *Bethsan*, werwaarts hij door *JONATHAS* met veertig duizend strijdbare mannen gevolgd werd. Toen *TRYPHON* hem zoo wel vergezeld zag, durfde hij zijn ontwerp niet ten uitvoer brengen, en nam dus toevlugt tot de list. Hij ontving *JONATHAS* met groote eerbewijzen, bood hem geschenken aan, en beval aan zijn geheele leger dien veldheer als hem zelven te gehoorzamen. Toen hij op deze wijze zijn vertrouwen had gewonnen, bewoog hij hem zijne krijgsbenden terug te zenden, en hem naar *Ptolemaïs* te volgen, terwijl hij beloofde hem die stad te zullen overgeven. *JONATHAS*, die geen verraad vermoedde, deed alles wat *TRYPHON* hem voorstelde. Maar na de stad *Ptolemaïs* te zijn binnen getrokken, werden de poorten der stad gesloten, en hij gevangen genomen, terwijl al die hem vergezelden, over den klink sprongen. Na dit schandelijk verraad, trok *TRYPHON* met een talrijk leger naar het land van *Juda*, en het gelukte hem nog om uit de handen van *SIMON*, den broeder van *JONATHAS*, de beide zonen des laatsten met honderd talenten zilver te bekomen, onder voorwendsel van hunnen vader in vrijheid te stellen. Maar tot overmaat van trouweloosheid, doodde hij den vader met de beide zonen en sloeg den weg van zijn land weër in. Deze moordplegingen waren slechts

de voorloopsters eener grootere, die hem de kroon van *Syrië* op het hoofd moest plaatsden. Niet lang duurde het, of hij bragt zijn wreed ontwerp ten uitvoer, door den jongen *ANTIOCHUS* te vermoorden, wiens plaats hij innam, en hij liet zich tot koning van een land uitroepen, hetwelk hij door zijne onmenschelijke wreedheden verwoestte; doch niet lang behield hij het door zijne misdaden overweldigde rijksg gebied. Aan *ANTIOCHUS-SIDETES*, den wettigen troonopvolger, gelukte het den overweldiger te beteugelen, en in het bezit van zijn erfdeel te komen, en al de krijgsbenden, de dwingelandij van *TRYPHON* moede, kwamen zich dadelijk aan eerstgenoemden overgeven. Toen *TRYPHON* zich aldus verlaten zag, nam hij de vlugt naar *Dora*, werwaarts de nieuwe koning hem achtervolgde, en te land en ter zee beoorloogde. Daar deze stad tegen een zoo vermogend leger niet lang bestand was, zoo vond *TRYPHON* het middel, om naar *Orthosiada* te ontvlugten, en van daar bereikte hij *Apamea*, zijne geboorteplaats, alwaar hij eene schuilplaats meende te vinden; maar hij werd er gevangen genomen, en ten dood gebragt, in 143 vóór J. C.

* *TSCHEREPANOF* (*NICEPHORUS*), hoogleeraar der geschiedenis, staathuishoudkunde en aardrijkskunde, aan de universiteit van *Moskau*, te *Viatka*, in 1762 geboren, wijdde zich toe aan het onderwijs. Met eere bekleedde hij verscheiden posten,

en hij werd met eenige wetenschappelijke zendingen belast. Hij is de schrijver van de navolgende werken: 1.º *Beschrijving der door hunnen oorsprong, hunne uitbreiding en hunne taal beroemdste volken der wereld*, uit het Hoogduitsch in het Russisch vertaald, *Moskau*, 1798, in 8.vo; — 2.º *Atlas der oude aardrijkskunde*, naar het Fransch; — 3.º *Algemeene oude en nieuwe geschiedenis*, naar het Hoogd. van SCHROECK; — 4.º *Algemeene geschiedenis*, ten gebruike van het *St. Catharina-Instituut*, naar het Fransch, *Moskau*, 1811, in 8.vo TSCHEREPANOF is te *Moskau*, den 25 Augustus 1823, overleden.

* TSCHERNISCHEFF, een beruchte Russische bedrieger, was van eene geringe geboorte, en daar hij niet beter wist te doen, diende hij in het regiment van ORLOFF. Verscheiden zijner krijgsmakkers en officieren gaven hunne verwondering te kennen, over zijne gelijkenis met czar PETER III, met wien TSCHERNISCHEFF ook ten naasten bij in ouderdom overeenkwam; hij bezat vermetelheid, schoot niet in geest en eene zekere welsprekendheid te kort; en kwam alzoo op het denkbeeld om eenen grooten stap te wagen. Na gedeserteerd te zijn, en zich in het Russische hof te hebben doen opsluiten, liet hij het gerucht verspreiden, dat hij de czar, echtgenoot van CATHARINA was, van wien zij valsche-lijk het gerucht des overlijdens had verspreid. Eenige ligtge-

loovige en ontevredene lieden, sloegen geloof aan deze geruchten. Men eerbiedigde TSCHERNISCHEFF, men gaf hem geld, en de popen verbitterd, dat CATHARINA, noch de godsdienst noch hare bedienaren begunstigde, waren bezorgd TSCHERNISCHEFF omtrent de rol te onderrigten, welke hij te spelen had. Zij werven voor hem een aantal voorstanders, vormden hem eene soort van hof, en voerden hem door verscheiden steden rond, alwaar hij de hulde der inwoners ontving. Het getal zijner aanhangers nam zoodanig toe, dat het kabinet van *St. Petersburg* er door verontrust werd, en gepaste maatregelen beraamde, om de overweldiging te stuiten. Deze laatste was echter reeds zoo ver gevorderd, dat TSCHERNISCHEFF op het punt stond, van openlijk als keizer der Russen te worden gekroond, toen een Russisch kolonel, aan het hoofd van eenige vermomde soldaten, den bedrieger in zijne eigene woning kwam overrompelen. Hij liet hem oogenblikkelijk onthoofden; en door zijn dood keerden de opstandelingen tot hunnen pligt terug.

TSCHIRNHAUSEN (EHRENFRIED WALTER, Graaf van), een beroemde wis- en natuurkundige, in 1651, te *Kislingswald*, eene heerlijkheid zijns vaders, in *Op-per-Lausitz*, geboren. Na aan de hooge-school te *Leyden* de wiskunde beoefend te hebben, trad hij in 1672, als vrijwilliger in Hollandsche dienst; reisde na verloop van 18 maanden door

Duitschland, Engeland, Frankrijk en Italië. In 1682 kwam hij voor de derde maal te *Parijs*, en stelde aan de akademie van wetenschappen de ontdekking dier beroemde *brandlijn (caustique — linea reflectionis —)* voor, welke naar zijnen naam werden genoemd, en waarvan hij de theorie in twee geleerde *Verhandelingen* ontwikkelde. Terwijl deze maatschappij dezelve goedkeurde, nam zij den uitvinder onder hare leden op. In *Duitschland* teruggekeerd, wilde hij de gezichtkunde (*optica*) verbeteren, en bragt drie glasblazerijën of glashutten tot stand, waaruit men bewonderenswaardige nieuwigheden, tot het stuk van *straalbreking (dioptrique)* en natuurkunde behoorende, zag te voorschijn komen, en onder anderen de brandspiegel, welken hij den hertog van *Orleans*, regent van *Frankrijk*, aanbood. Het is ook voornamelijk aan hem dat *Saksen* zijn schoon porselein te danken heeft. Met zijnen letterkundigen roem te vreden, wees hij alle eereposten van de hand, waartoe men hem wilde verheffen. De letteren waren zijn eenig vermaak. Hij spoorde lieden op, die talenten bezaten, hetzij voor nuttige wetenschappen, hetzij voor de kunsten; hij onttrok dezelve aan de onbekendheid en was tegelijkertijd hun medgezel, hun gids en hun weldoener. Deze achtenswaardige geleerde overleed in 1708. Koning *Augustus* bekostigde zijne lijkstaatsie. Men heeft van hem: 1.º *Medicina mentis et corporis*, *Amsterdam*, 1687, in 4.º, een

werk dat, ofschoon wijselijk geschreven en vol nuttige inzichten, thans naauwelijks bekend is; — 2.º *Medicina mentis, seu testamen genuinæ logicæ, in quâ disseritur de methodo detegendi incognitas veritates*, *ibid*, 1697, in 4.º

TUBALCAÏN, Zoon van LAMECH, die in dubbelen echt leefde, en van SELLA (2975 vóór J. C.) was de uitvinder van het ijzersmeden, en het vervaardigen van alle metaal-werken. Het is te vermoeden dat de *VULKANUS* der heidenen, naar dezen patriarch is gecopieerd, zoo als de meeste der personen in de fabelleer voorkomende, overgenomen schetsen zijn van de beroemde mannen, waarvan er in de *H. Schrift* wordt melding gemaakt.

TUBERO (LODEWIJK), in de 16.º eeuw, abt van een religieus gesticht in *Dalmatië*, is bekend door *Commentariën* of verzamelingen van gebeurtenissen, in zijnen tijd in *Hongarijè*, *Turkijè* en naburige landen voorgevallen. Deze zeer belangrijke geschiedenis, in 11 boeken verdeeld, begint met het jaar 1490, en eindigt met 1522. Dezelve is in het Latijn; in eenen zuiveren en vloeienden stijl geschreven. Men heeft dezelve in 1603, te *Frankfort* gedrukt, maar de namen der Hongaren worden er op eene verregaande wijze in verminkt. Ook vindt men dezelve opgenomen, in het 2.º dl. der *Scriptores rerum hungaricarum*, *Leipzig*, 1746, met eene voorrede, verbeteringen, inhouds-

registers enz. door BELIUS. Verscheiden critici zijn van gevoelen, dat de naam van TUBERO slechts uitgedacht is, en dat de schrijver dier commentariën zich onder dezen naam heeft verborgen, om met meer vrijheid en openhartiglijk het ware te kunnen zeggen.

TUBERVILLE-NEEDHAM. — Zie NEEDHAM.

* TUBI of TUBY (JOANNES BAPTISTA), bijgenaamd *de Romein*, een beroemde beeldhouwer onder de regering van LODEWIJK XIV, werd te Rome in 1630 geboren, en heeft een aantal voortbrengselen nagelaten, welke zijn kunstvermogen tot eer verstreken. De voornaamste zijn *het Lierdicht*, in den tuin van Versailles; de *Fontein van Flora*, in den zelfden tuin, waarin men nog van hem ziet *Galathea*, *Amor*, en eene marmeren vaas, waarop zijn uitgehouwen de *Overwinningen van LODEWIJK XIV in Vlaanderen*. Hij heeft daarboven de volgende standbeelden uitgevoerd: dat van de moeder van LE BRUN, op het graf van dien beroemden schilder; dat der *Godsdienst*, op dat van COLBERT; de *Onsterfelijkheid*, op het graf van LA CHAMBRE, lijfarts des konings; het heerlijk *Praalgraf* van TURENNE, thans in de *Invalide* (*), en uitgevoerd volgens de teekeningen van LE BRUN enz. TUBI is te Parijs, in 1700 overleden.

TUCCA (PLAUTIUS), de vriend van HORATIUS en VIRGILIUS, beoefende de Latijnsche dichtkunde, en herzag, op last van AUGUSTUS, met VARIUS, den *Æneïs*.

* TUCKER (ABRAHAM), een Engelsche schrijver, den 2 Septbr. 1705 geboren, wijdde zich geheel aan de wetenschappen toe. Onder zijne verschillende werken heeft men vooral opgemerkt zijne *Nasporingen over het licht der natuur*, 7 dl.ⁿ, in 8.vo, waarvan de drie eerste bij het leven des schrijvers in het licht verschenen, en wel in 1768, onder den verdimten naam van EDUARD SEARCH, en de vier overige verschenen in 1777, twee jaren, na zijnen dood, in 1775 voorgevallen. Dit werk was voldoende om den roem van TUCKER te vestigen. Hij spreekt in hetzelfde met even zoo vele geleerdheid als duidelijkheid, over alle onderwerpen, die de natuur- en bovennatuurkunde betreffen.

TUCKER (JOSIAS), een Engelsche *Publicist* (schrijver over het staatsregt) in 1711 geboren. Na aan de universiteit van Oxford te hebben gestudeerd, trad hij in den geestelijken stand en werd leeraar eener kerk van Bristol, en daarna deken van Gloucester. Hij was een ervaren godgeleerde, en heeft geachte werken over deze wetenschap geschreven. Zijne overige voortbrengselen

(*) Met uitzondering der beelden van de Wijsheid en Dapperheid, die van MARSY zijn.

betreffen den handel en de staatkunde. Gedurende den oorlog over de Amerikaansche onafhankelijkheid, beweerde TUCKER in verschillende zijner losse stukken, dat *Engeland* aan het verlangen der Amerikanen behoorde toe te geven, of dat het derzelve onafhankelijkheid erkende, zonder zich in langdurige geschillen in te laten, waarvan de gevolgen ongelukkig zouden zijn. Het belangrijkste der werken van TUCKER is getiteld: *Verhandeling over het burgerlijk bestuur*, 1781: hij toont zich in dit geschrift in strijd met de gevoelens van LOCKE. TUCKER overleed in 1799.

TUDESCHI of TEDESCHI (NICOLAAS), meer bekend onder den naam van PANORMITANUS of de *Panormiter*, en ook wel NICOLAAS van *Sicilië*, *abt van Palermo* of *Panormitaner abt* genaamd, was van *Catana in Sicilië*, alwaar hij in 1370 geboren werd. Hij maakte zich zoo bekwaam in het kerkelijke regt, dat hij den bijnaam verwierf van *Lucerna juris*. Zijne verdienste verschafte hem de abdijs van *Ste. Agatha*. Hij was bij de kerkvergadering van *Bazel* tegenwoordig, en alzoo ook bij de verheffing van den onwettigen Paus FELIX, die hem in 1440 tot kardinaal, en zijn legaat *a latere in Duitschland* benoemde. Hij volhardde eenigen tijd in de scheuring, maar na dezelve verzaakt te hebben, begaf hij zich in 1443 naar *Palermo*, alwaar hij in 1445 overleed. Men heeft van hem

een aantal werken, voornamelijk over het kerkelijke regt, waarvan de meest gezochte uitgave is die van *Venetie*, 1617, 9 dl.ⁿ in fol. Zijn stijl is ongekuischt, en zijne bouwstoffen al te talrijk, om behoorlijk te kunnen worden aangewend. Men heeft in deze uitgave niet opgenomen: *Defensio concilii Basilienensis adversus Eugenium Papam*, waarvan JOANNES GERBAIS, leeraar der *Sorbonne*, in 1687, eene Fransche vertaling heeft geleverd. Verscheiden critici zijn van gevoelen dat deze verhandeling niet van TUDESCHI is.

TULDEN (THEODORUS VAN), een schilder en graveur, de kweekeling van RUBENS, te 's *Hertogenbosch*, in 1620 geboren, heeft met het beste gevolg historische onderwerpen behandeld: maar zijn smaak sleepte hem vooral mede tot het voorstellen van kermessen, jaarmarkten, dorpsfeesten enz. Bij deze vrolijke onderwerpen wist hij veel leven in zijne beelden te brengen. Ook bewondert men de schoone ordening zijner historische stukken, de naauwkeurigheid zijner teekening, en zijne vernuftige daarstelling van lucht en schaduw. Zijne stukken zijn later geheel verbeterd (*geretoucheerd*). — Men moet hem niet verwarren met DIODORUS VAN TULDEN, doctor in de regten aan de universiteit van *Leuven*, evenzeer te 's *Hertogenbosch* geboren, en den 19 November 1645 overleden, en van wien er eenige werken bestaan.

TULLIA, dochter van SERVIUS-TULLIUS, zesden koning der Romeinen, werd aan ARUNS of ARONCIUS oudste zoon van TARQUINIUS *den Oude* uitgehuwd. Met deze verbindtenis niet zeer te vreden, trachtte zij aan TARQUINIUS *den Trotsche*, te behagen, die met hare zuster gehuwd was. Zij spannen zamen om zich te ontdoen, de eene van haren man, en de andere van zijne vrouw, en na dezen dubbelen moord ten uitvoer te hebben gebracht, vereenigden zij hunne fortuin en hunne woede door het huwelijk. Daar TARQUINIUS den troon van SERVIUS TULLIUS wenschte te bekleeden, zoo stemde zij, in 533 v. J. C. toe in den moord van haren vader. Na deze gruweldaad, liet zij haren wagen over het geheel bebloede lijk van haren vader rijden. Dit gedrogt werd met haren man uit Rome verdreven en eindigde met hem haar verfoejelijk leven in ballingschap.

TULLIA, dochter van CICERO, werd in het jaar 77 voor J. C. geboren. Zij trad tot driemalen in den echt: eerst met CAJUS PISO, een' man van groote verdienste, vol geest en welsprekendheid, en die zeer aan zijnen schoonvader gehecht was, daarna huwde zij FURIUS CRASSIPES, en eindelijk PUBLIUS CORNELIUS DOABELLA, terwijl CICERO landvoogd van *Cilicië* was. Dit derde huwelijk was niet gelukkig, en de onlusten, welke DOABELLA, wiens zaken zeer ongeredderd waren, in Rome verwekte, veroorzaakten CICERO

en TULLIA groot verdriet. Zij overleed in het jaar 44 v. J. C. CICERO troosteloos over een zoodanig verlies, legde zulk eene hevige droefheid aan den dag, dat kwaadsprekers zeiden, dat er meer dan vaderlijke toegenegenheid, tusschen den vader en de dochter had bestaan. Het gene wat hiervan volgens PLUTARCHUS, zeker is, is dat de tweede vrouw van CICERO, zich over den dood van TULLIA verheugde, en dat hij haar uit spijt verstiet, even gelijk hij TERENTIA, de moeder van TULLIA, had verstooten, wijl zij aan hare dochter geene equipage had gegeven, die hem schitterend genoeg toescheen. Het is bij gelegenheid van den dood van TULLIA, dat CICERO zijne verhandeling *de Consolatione* schreef, welke niet meer bestaat en dat SULPICIUS hem denschoonen brief schreef, beginnende: *Posteaquam mihi renuntiatum est*. Men heeft beweerd, dat men onder PAULUS III, aan den Appiaanschen weg, een oud graf vond met dit opschrift: *Tulliolæ filiae meæ*. Men vond er zegt men het lijk eener vrouw in, dat bij den eersten togt der lucht in stof verviel, en eene nog brandende lamp, die echter bij de opening des grafs uitging, na bijna vijftien honderd jaren gebrand te hebben, maar zulks is een belagchelijk sprookje. Men kan er de wederlegging van vinden, in het werk van OCTAVIUS FERRARI, getiteld: *De Lucernis sepulcralibus*.

TULLUS-HOSTILIUS, derde koning van Rome, volgde NUMA

POMPILIUS in 671 v. J. C. op. Deze krijgsvolke vorst liet den tempel van JANUS openen, deed wachten voor hem uitgaan, die roeden-bondels droegen, en trachtte aan zijne volken eerbied voor het koninklijke gezag in te boezemen. De inwoners van *Alba* waren de eersten die de kracht zijner wapens gevoelden. Na het gevecht der *Horatiërs* en *Curatiërs* (zie *HORATIËRS*), liet hij de stad *Alba* slechten, en voerde de rijkdommen en inwoners derzelve naar *Rome* over. Daarna voerde hij den oorlog tegen de Latijnen en andere volken, welke hij in verschillende gevechten versloeg, en waar over hij zegevierde. Hij stierf in 640 v. J. C. en de geschiedschrijvers zijn het niet eens, omtrent de oorzaak en den aard van zijnen dood [*TRITUS-LIVIUS* en *DIONYSIUS HALICARNASSEUS* verhalen dat hij door den bliksem werd getroffen. Laatstgenoemde voegt er echter bij dat verscheiden schrijvers den dood van dien vorst, op rekening stelden van de heerszucht van *ANCUS MARTIUS*, zijnen opvolger, een gevoelen, het welk deze geschiedschrijver verklaart niet te deelen].

† TULP (NICOLAAS), de zoon van een rijk koopman van *Amsterdam*, en aldaar den 11 October 1593 geboren, beoefende de geneeskunde te *Leyden*, en na het doctoraat te hebben bekomen, ging hij zijne kunst in zijne geboorteplaats uitoefenen, alwaar hij meer dan vijftig jaren den roem van een ervaren prak-

tizijn genoot. Tot zesmalen bekleedde hij de waardigheid van raad en schepen van *Amsterdam*, tot dat hij in 1654, het burgemeesterlijk gestoelte beklom, en bij herhaling in dien post werd bevestigd. Behalve hetgeen hij als regent ten beste van stad en vaderland verrigtte, heeft hij zich bij de burgerij verdienstelijk gemaakt, door het bevorderen van nuttige inrigtingen de geneeskunde betreffende; vooral trok de slechte toestand der apotheken zijne aandacht; en hij slaagde volkomen in eene volledige verbetering derzelve, en het waren deze bemoeijingen, die den grondslag tot het *Collegium medicum* hebben gelegd. TULP overleed den 12 September 1674.

* TURBILLY (LODEWIJK FRANCISCUS HENDRIK DE MENON, markies de), in 1717, in de voormalige provincie *Bretagne* geboren, ging in dienst, en onderscheidde zich in dezelve als luitenant-kolonel der ruitery. Daarna begaf hij zich naar zijne landgoederen, alwaar hij ontginningen begon, die aanleiding gaven tot verschillende voor den akkerbouw nuttige waarnemingen. Hij gaf dezelve in twee verhandelingen in het licht: 1.º *Pratique etc. (Praktijk der ontginningen)*, 1760, in 12.mo; — 2.º *Mémoire etc. (Verhandeling over de ontginningen)*, 1762, in 12.mo Men vindt in dezelve de beschrijving eener aardboor, waarvan hij het gebruik aanbeveelt, en die tot op eene aanmerkelijke diepte den grond

doorboort. De heer FRANÇOIS DE NEUFCHÂTEAU had voorgesteld, om in elke onder-prefectuur, een dier werktuigen te deponeren, met eene onderrigting, welke de wijze aanduidde, om er zich van te bedienen, en tevens eenen prijs uitteloven, aan dengenen, die door middel van hetzelfde, eenige belangrijke ontdekking mogt doen. De staten van *Bretagne* hadden aan elk landbouwkundig bureau der provincie eene dergelijke hoort geschenke gegeven. De markies DE TURBILLY is in 1776 overleden. Eenige jaren, vóór dat hij, naar zijne haardstede terug keerde, was hij op het denkbeeld gekomen, om twee prijzen uittereiken voor de schoonste tarwe en de schoonste rogge, in het kanton ingezameld. Deze is de eerste aanmoediging van dien aard, welke in *Frankrijk* is gegeven. Ook is het aan hem, dat men het denkbeeld heeft te danken van de oprigting van landbouwkundige genootschappen, die echter eerst na hem zijn tot stand gekomen.

* TURCHI (ADEODATUS), een kapucijner religieus en bisschop van *Parma*, in 1724 geboren. Zijne verdienste deed hem verkiezen tot leermeester van den infant don LODEWIJK, prins van *Parma*, zoon van den hertog FERDINAND. Hij werd voor zijne zorgen beloond door de benoeming tot het bisdom *Parma*. Even gelijk de bisschoppen van *Italië* zulks gewoon zijn, begaf hij zich te zijner wij-

XXIV DEEL.

ding naar *Rome*. De plegtigheid had plaats den 24 September 1788. Men wil, dat men hem eene herroeping deed onderteekenen, maar men weet niet wat er het onderwerp van was; maar daar in de scholen van den staat van *Parma*, sedert eenigen tijd eene leer de overhand had gehad, of er ten minste door eenige meesters geleeraard werd, die met de voorregten van den H. Stoel in strijd was, zoo doet zich natuurlijk het denkbeeld op, dat de herroeping daarop betrekking had. In zijn diocess teruggekeerd, bestuurde hij hetzelfde met ijver en wijsheid, en gaf er het voorbeeld van alle geestelijke en bisschoppelijke deugden. Men heeft de verzameling zijner *Onderrigtingen*, welke hij onafgebroken aan zijne kudde voordroeg, en welke hij onder den titel van *Homiliën*, in 4 dl.ⁿ, in 12.mo heeft in het licht gegeven. Dezelve zijn alle vol zalving en ademen godsvrucht. Eene derzelve, onder anderen, vermeldt men met veel lof, namelijk die, welke hij vervaardigde voor het feest van den gelukzaligen BARTHOLOMEUS DE BRAGANZA, een' dominikaner en bisschop van *Vicence*, in 1270 overleden, en door Pius VI, in 1794 zalig verklaard. Ook heeft hij *Lijkreden* nagelaten. Deze deugdzame prelaat is in 1803 overleden.

TURCK (HENDRIK), den 21 December 1607, te *Goch*, in het hertogdom *Kleef*, geboren,

werd in 1625 Jesuit, onderwees de humaniora en de wijsbegeerte te *Keulen*, en wijdde al zijne vrije oogenblikken toe aan het inzamelen van bouwstoffen voor de geschiedenis van een gedeelte van *Duitschland*: dezelve was geheel afgewerkt en gereed om ter perse te worden gelegd, toen de dood den schrijver den 19 November 1669 wegmaaide. Deze *Geschiedenis* in handschrift bestaat uit zes deelen in fol. Men bewaart dezelve te *Trier*, het derde door zijne hand geschreven deel is te *Keulen*. Het is de geschiedenis van het keurvorstendom *Keulen*, van de bisdommen *Munster*, *Hildesheim* en *Paderborn*, van de hertogdommen *Gulik*, *Kleef* enz. Er komen breedvoerige bijzonderheden in voor over de verschillende volken, welke eertijds die gewesten hebben bewoond, over de oude Franken, Saksers enz. zij is bij wijze van Jaarboeken geschreven, en loopt tot het jaar 1660. JOHAN GEORGE ECKARD zegt dat pater TURCK eene bijzondere geschiedenis van het bisdom *Hildesheim* heeft geschreven; hij bedriegt zich echter; deze geschiedenis is van pater MARTINUS ÜBERS, een Jesuit: men bewaart dezelve te *Hildesheim*.

* TURCO (THOMAS), in het Latijn TURCUS, generaal van de orde der dominikanen, in het begin der 17.^e eeuw te *Cremona* uit eene fatsoenlijke familie geboren. In het begin met het onderwijs der letteren en godgeleerdheid belast, was

hij in 1698 hoogleeraar der bovennatuurkunde te *Pavia*, vervolgens de senaat van *Venetie*, hem om zijnen roem beroepen, en hem een honorarium van 200 florijnen toegelegd had. Het algemeen procuraat zijner orde kwam opentestaan. URBANUS VIII verlangde dat hij tot hetzelfde mogt benoemd worden. Hij begaf zich in 1643 naar *Rome*, om er de bedieningen van waartenemen. Reeds in het volgende jaar werd hij in een kapittel, op last des Pauses te *Rome* bijeengeroepen, met eenparige stemmen, tot algemeen overste der orde verkozen. Bezorgd om in dezelve de tucht te handhaven, en de studiën te bevorderen, begon hij met dat oogmerk het bezoek zijner provinciën in 1645, en bezocht *Frankrijk*, *België*, *Spanje*. PALLIUS IV, door zijne verdiensten getroffen, verhief hem tot *Grande* van *Spanje*; en wilde, dat deze waardigheid aan zijne opvolgers zoude overgaan. Hij kwam eerst in 1648 te *Rome* terug. Pater TURCO liet in het klooster van de *H. Maria der Minerva*, eene prachtige zaal bouwen voor de congregatie van het *H. Officie*, dat er zijne vergaderingen hield, en tot dusverre niet dan een naauw, en aan hetzelfde weinig betamende lokaal had kunnen betrekken. Deze beroemde religieus overleed in genoemd klooster, in 1654, in den ouderdom van omtrent 50 jaren, en heeft de volgende werken nagelaten: 1.º *Prælectiones theologicæ ab ipso. dum Bononiæ legeret, dictatæ*;

hij is getrouw aan de leer van den H. THOMAS met betrekking tot den vrijen wil, de natuurlijke bevordering en de genade; — 2.º *Lima Molinae*; hierin bestrijdt hij het stelsel van dien Jesuit [MOLINA]. Het schijnt niet dat deze beide werken gedrukt zijn; — 3.º *Twee Verhandelingen over de H. Maagd*; deze zijn te Rome in het licht gegeven; — 4.º eene andere verhandeling *De gratia et libero arbitrio*, tegen de lutheranen en calvinisten; — 5.º *Directorium officii sanctae inquisitionis*; — 6.º *Ordinationes pro conventu et studio generale sancti Dominici, civitatis Bononiae, Bologna, 1645*; — 7.º *Ordinationes pro recto regimine studiorum in gymnasio parisiensi, san Jacobae editae, Parijs, 1664*; — 8.º *Epistolae encyclicae ad universum ordinem*; de verzameling derzelve, wordt te Rome, onder de handvesten der orde bewaard. Hij heeft met groote kosten de werken van eenige der beroemdste dominikanen doen herdrukken, zoo als van PAUS INNOCENTIUS V, van ALBERTUS den Grooten, van den kardinaal HUGO enz.

* TURELL (EBENEZER), een geleerde predikant, in *Massachusetts*, in 1701 geboren, werd in 1711, in het collegie van *Harvard* opgenomen, in 1724 gepromoveerd, en in 1728, tot leeraar van *Medfort* benoemd. Hij volgde de leer van CALVINUS, en was in den oorlog over de onafhankelijkheid der *Vereenigde Staten*, een dergenen, welke

het ijverigste werkten, om den haat der Engelschen te verspreiden. Na zijn predikambt bijna vijftig jaren te hebben waargenomen, overleed TURELL, in 1778. Men heeft van hem het *Leven en het karakter van den Eerwaardigen leeraar COLMAN* 1749 in 8.vo

TURENNE (HENDRIK DE LA TOUR D'AUVERGNE, burggraaf van), veldmaarschalk-generaal der legerscharen des konings van *Frankrijk*, kolonel-generaal der ligte ruitery, was de tweede zoon van HENDRIK DE LA TOUR D'AUVERGNE, hertog van *Bouillon*, en van ELIZABETH VAN NASSAU, dochter van WILLEM VAN NASSAU, prins van *Oranje*. Hij werd te *Sedan*, den 16 September 1611 geboren. Men leerde hem de krijgskunst beoefenen, onder prins MAURITS VAN NASSAU, zijnen moederlijken oom, een' der grootste veldheeren zijner eeuw. Na zich in die school gevormd te hebben, werd hij aan het hoofd van een Fransch regiment geplaatst, met hetwelke hij zich in 1634, bij de belegering van *la Motte*, eene stad in *Lotharingen*, onderscheidde. In 1637 belast om *Solre-le-Château*, in het graafschap *Henegouwen*, te onderwerpen, tastte hij hetzelfde zoo heviglijk aan, dat hij eene bezetting van 2000 man noodzaakte, om zich op genade en ongenade overtegeven. Het is aldaar dat hij aan haren man eene vrouw deed wedergeven, welke men hem als de vrucht

zijner overwinning aanbood. (Zie *SCRIPIO* — *PUBLIUS CORNELIUS* —). Na de inneming van *Nieuw-Brisach*, in 1638, werd hij in 1639 naar *Italië* gezonden. Hij deed het beleg van *Casal* opbreken, en was van groote dienst bij dat van *Turijn*, hetwelk de maarschalk d' *Harcourt* op zijnen raad ondernam. Hij onderscheidde zich niet minder bij de verovering van *Roussillon* in 1642, en in *Italië* in 1643. Hij was in den ouderdom van 23 jaren tot veldmaarschalk verheven, en in 1644, verkreeg hij, na 17 jaren onder verschillende veldheeren gediend te hebben, den maarschalksstaf van *Frankrijk*. Het was alstoen, dat men hem het bevel over het leger van *Duitschland* toevertrouwde, hetwelk gebrek aan paarden en kleeding had; hij stelde hetzelve op zijne kosten in goeden staat. Met 7000 man trok hij over den *Rijn*, en versloeg den broeder van den generaal *Merci*. Hij had, in 1645, het ongeluk van in het gevecht van *Mariendal* geslagen te worden; maar de slag van *Nordlingen*, drie maanden later door den hertog van *ENGHIEN*, met ondersteuning van *TURENNE* gewonnen, herstelde deze nederlaag. Het was in dit zelfde jaar, dat hij den keurvorst van *Trier* in zijne staten herstelde; in het volgende jaar vereenigde hij na eenen marsch van 140 mijlen, het leger van *Frankrijk* met het Zweedsche, en noodzaakte den hertog van *Beijeren* tot de onzijdigheid; maar hij ontving weldra bevel dezelve te verbre-

ken; hij vaardigde tegen hem eene oorlogsverklaring uit, gaf hem de nederlaag in den slag van *Zusmarshausen*, en verdreef hem, in 1648 uit zijne staten. De burgeroorlog begon toenmaals in *Frankrijk* uittebarsten. De hertog van *Bouillon* lokte hem in de partij van het parlement; maar moede van tegen zijnen koning te strijden, begaf hij zich naar *Holland*, van waar hij naar *Frankrijk* terugkeerde, met oogmerk om het hof te dienen. Nadat *MAZARIN* hem het bevel over het leger van *Duitschland* had geweigerd, wendde hij zich tot de zijde der prinsen, en was op het punt hen uit de gevangenissen van *Vincennes* te bevrijden. Men stelde den maarschalk *PLESSIS-PRASLIN* tegen hem over, die hem in 1650, bij *Rethel* sloeg. In 1651 sloot hij den vrede met het hof. Generaal van het koninklijke leger geworden zijnde, belette hij aan de troepen van *CONDÉ*, om over de brug van *Gergeau de Loire* over te trekken. Hij vervolgde dien prins tot in de voorstad *Saint-Antoine*, en zou hem tot in *Parijs* gevolgd zijn, indien *Mademoiselle DE MONTPENSIER*, het geslacht der *Bastille* niet op het leger des konings had doen lossen, hetwelk hem tot den terugtocht noodzaakte. In 1654, deed hij den Spanjaarden het beleg van *Atrecht (Arras)* opbreken, veroverde in 1655 *Condé*, *Saint-Ghislain* en verscheiden andere steden. In het volgende jaar maakte hij eenen eervollen aftogt bij het beleg van *Valenciennes*, maakte zich ver-

volgens meester van *la Capelle*. De inneming van *Saint-Venant* en het fort *Mardick* waren zijne heldendaden van het jaar 1657, met CROMWELL, protector van *Engeland*. De Spanjaarden werden in de duinen verslagen, en deze overwinning werd gevolgd door de verovering van *Duinkerken*, *Oudenaarden*, *Iperen*, en in 1659, door den Pyreneschen vrede tusschen *Spanje* en *Frankrijk*. Nadat de oorlog in 1667 op nieuw begonnen was, bediende de koning zich van TURENNE, bij voorkeur boven alle anderen, om zich zelven in de krijgskunst te oefenen. Hij had hem met den titel van algemeen maarschalk zijner legerbenden vereerd; TURENNE scheen door nieuwe heldendaden zulks waardig: hij veroverde verscheiden steden in *Vlaanderen*, en die voordeelen bragten den vrede aan. Het is alstoen, dat hij het calvinismus afzwoer, uit overtuiging en geenszins uit belang, zoo als de calvinisten zulks hebben uitgestrooid: want men was er nooit in kunnen slagen, hem hetzelfde vroeger te doen verlaten; zelfs niet door hem het vooruitzicht te geven op de waardigheid van connessabel. Sedert lang echter verontruste hij zich omtrent zijne godsdienst, zoo als men zulks kan zien, uit verscheiden brieven, welke hij aan zijne vrouw schreef. » Hij begon, zegt de president HÉNAULT, sedert lang de waarheid inte zien; maar hij was nog aan de dwalingen gehecht door de vooroordeelen der

opvoeding, en door de toegene-
genheid, welke hij aan mevr.
DE TURENNE, zijne echtgenoot
toedroeg, die eene dochter was
van den te goeder trouw han-
delenden calvinist, hertog DE
LA FORGE. Haar dood, in 1666
voorgevallen, en de onderrigtingen van den bisschop van *Meaux*, deden eindelijk TURENNE tot een onherroepelijk besluit komen, en het was voor hem, dat die prelaat zijn werk zamenstelde, getiteld: *Exposition etc.* (*Verklaring van de leer der Catholijke Kerk*), welk beredeneerd en bondig geschrift de protestanten onbeantwoord lieten." — (Zie BOSSUET). Nadat LODEWIJK XIV besloten had den oorlog in *Holland* te voeren, vertrouwde hij hem het opperbevel over zijne legerscharen toe. In 1672 maakte men zich binnen 22 dagen meester van 40 Hollandsche steden. In het volgende jaar vervolgde hij den keurvorst van *Brandenburg*, die de Hollanders te hulp was gekomen, en begunstigde in 1674 de verovering van *Franche-Comté*, daar hij de Zwitsers, door het gerucht van zijnen naam, belette aan de Oostenrijkers doortogt te verleen. Daar de verovering van LODEWIJK XIV, en zijne al te onmatige ontwerpen, de rijksvorsten genoodzaakt hadden, zich tegen zijne veroverende heerschzucht te verbinden, zoo trok TURENNE, die zich in den *Elzas* bevond, aan het hoofd van 10,000 man over den *Rijn*, legde in vier dagen dertig mijlen af, viel te *Sinzheim*, een stadje

van den *Palts*, de Duitschers door den hertog van *Lotharingen* en *CAPRARA* aangevoerd, aan. Dit gevecht was weinig beslissend, en indien, zoo als DE *BEAUVAU* zulks verzekert, de Duitschers geen enkel stuk geschuts hadden, zoo moet men bekennen dat de roem van dien dag aan hunne zijde was. D'*AVRIGNY* bekent dat men den vijand niet achtervolgde, en dat men zich te vreden stelde met de verwoesting van den *Palts*. Deze verwoesting gaat alle schilderingen te boven, welke men er van zou kunnen maken; in de geschiedenis der menschheid, komt er welligt geene andere voor, dan die, welke men in 1688, in den zelfden *Palts* uitoefende, die men met eerstgenoemde kan vergelijken en die dezelve welligt overtrof. Wij willen den heer *BEURAIN* niet navolgen, die in zijne *Histoire etc. (Geschiedenis der vier laatste veldtogten van TURENNE)*, *Parijs 1782*, in fol. getracht heeft om de wezenlijkheid dier gruwelen te ontkennen; en nog minder pater D'*AVRIGNY*, die gemeend heeft dezelve te kunnen regtvaardigen, wij willen slechts zeggen, dat, zoo als men er niet aan kan twijfelen, indien *TURENNE* in last had ontvangen, om het schoonste gewest van *Duitschland* in eene woestijn te veranderen (een ontwerp in 1688 eindelijk volkomen ten uitvoer gebracht), hij zijne natuurlijke edelmoedigheid had behooren te raadplegen, en liever het bevelhebberschap van het leger nederleggen, dan het

werktuig eener zoo verregaande staatkunde te zijn. » Men moet bekennen, zegt *VOLTAIRE*, dat degene die meer menschelijk gevoel dan achting voor de heldendaden des oorlogs hebben, over dezen veldtogt zuchten, die berucht is door de rampen der volken, zoowel als door de krijgsverrigtingen van *TURENNE*. Hij verdelgde te vuur en te zwaard een vlak en vruchtbaar, met welvarende steden en vlekken bedekt land. De *palts*-keurvorst zag boven van zijn kasteel van *Manheim*, twee steden en vijf-en-twintig dorpen in brand staan. Deze troosteloze vorst, daagde in eenen brief, vol verwijtingen, *TURENNE* tot een tweegevecht uit. Nadat *TURENNE* den brief aan den koning had gezonden, die hem verbood de uitdaging aantemen, antwoordde hij op de klagten en de uiteisching van den keurvorst, slechts door een onbepaald en niets beteekenend compliment. Het was gewoonlijk de stijl en het gebruik van *TURENNE*, om zich met gematigdheid en dubbelzinnigheid uittedrukken. » Toen de Duitschers, na den slag van *Sinzheim*, aanzienlijke versterkingen hadden bekomen, trokken zij over den *Rijn* en sloegen hunne winterkwartieren in den *Elzas* op. *TURENNE*, die zich naar *Lotharingen* had begeven, keerde in de maand *December* over het *Vosges*-gebergte, naar het gewest terug, hetwelk hij den schijn had aangenomen van te verlaten, sloeg de keizerlijken te *Mulhausen*, gaf hun eenige

dagen later nog beter de nederlaag te *Turkheim*, en noodzaakte hen, den 6 Januarij 1675, over den *Rijn* terug te trekken. De raad van *Weenen* stelde eenen hem waardigen mededinger, *Montecucculi* namelijk, tegen hem over. De beide veldheeren stonden op het punt om handgemeen te worden, en hunnen roem van het lot van eenen veldslag bij het dorp *Salzbach* te doen afhangen, toen *Turenne*, bij het uitgaan tot het kiezen eener plaats, om eene batterij opterigten, den 27 Julij 1675, door een kanonskogel gedood werd. Men kent de eerbewijzen, welke de koning aan zijne nagedachtenis liet toekomen. Hij werd te *Saint-Denys* begraven; maar, in 1793, werd zijn graf, met dat der koningen verwoest; zijne overblijfselen zijn later in de *Invalides* verplaatst. *Turenne* was in den oorlog niet altijd voorspoedig geweest; hij was te *Marienthal*, te *Rethel*, te *Kamerijk* geslagen; hij maakte nooit schitterende overwinningen en leverde niet die groote geregelde veldslagen, waarvan de uitslag eene natie meesteresse der aarde maakt, maar daar hij altijd zijne nederlagen wist te herstellen en met weinig veel uittevoeren, werd hij voor den bekwaamsten veldheer van *Europa* gehouden, in eenen tijd, waarin de krijgskunst meer dan ooit beoefend werd. En ofschoon men hem zijnen afval in de oorlogen der *Fronde* heeft verweten; ofschoon in den ouderdom van bijna 60

jaren, de liefde hem het geheim van den staat deed openbaren, ofschoon hij in den *Palts* wreedheden heeft uitgeoefend, die geheel en al nutteloos waren, en waartoe hij onder geenerlei voorwendsel, zich had moeten laten bewegen, behield hij echter den roem eens regtschapen mans. Zijne deugden en talenten, die hem persoonlijk toebehoorden, deden zwakheden en misslagen vergeten, welke hem met zoo vele andere menschen aankleefden. Zie hier eenige trekken, om het tafereel der militaire zeden van *Turenne* te voltoojen. Ofschoon hij niet rijk was, was hij edelmoedig geboren. Toen hij eenige regimenten in eenen zeer have-loozen staat zag, en zich heimelijk had verzekerd, dat deze toestand het gevolg van armoede, en niet van nalatigheid der aanvoorders was, deelde hij hun, de tot de geheele uitrusting der corps, vereischte sommen uit. Hij paarde deze weldaad met de kiesche verschalking, als of dezelve van den koning kwam. Met de grootste zorg spaarde hij het leven der soldaten, en laakte openlijk de veldheeren, die dezelve zonder noodzakelijkheid in veldslagen opofferden, welke de omstandigheden niet onvermijdelijk maakten, zeggende dat er dertig jaren gevorderd werden, om eenen soldaat te vormen; hij had er bij kunnen voegen dat het denkbeeld alleen, hetwelk de godsdienst en de rede ons van den mensch geven, voldoende is, om hem als eene *heilige zaak* te doen beschouwen,

volgens de uitdrukking van SE-NECA, en om de gruwelijke heerschzucht te verfoejen, die zonder noodzakelijkheid, zijn leven in de waagschaal stelt en zijn bloed vergiet. Volgens hem, was een leger, dat de 50,000 man te boven ging, lastig voor den veldheer, die er het bevel over voerde, en voor de soldaten waaruit het was zamengesteld. Men heeft de *Geschiedenis van TURENNE* door RAMSAY, *Parijs*, 1735, 2 dl.ⁿ in 4.to; *Luik*, 1774, 4 dl.ⁿ in 12.mo De graaf DE GRIMOARD, heeft, in 1782, in het licht gegeven *Collection etc. (Verzameling van brieven en gedenkschriften in de portefeuilles van den maarschalk DE TURENNE gevonden)*, 2 dl.ⁿ in fol. Sedert de uitgaven dezer stukken, valt er niet meer te twifelen, aan de beruchte uitdaging, den 27 Julij 1674, door den palts-keurvorst, aan TURENNE gezonden; eene uitdaging, welker bestaan de heer COLINI verdacht heeft willen maken, waarschijnlijk om genoemden vorst aan de hevige hekeling van den president HÉNAULT te onttrekken, die zegt dat TURENNE op deze uitdaging antwoordde *met eene gematigdheid, die der opgeblazenheid van den keurvorst tot schande verstrekte.*

— » Maar, zegt, VOLTAIRE, de schande was in de brandstichting gelegen, op een tijdstip dat wij in geen openbaren oorlog met den *Palts* waren, en het was geene opgeblazenheid (*bravade*), in een' billijk vergramden vorst, met den bewerker dier wreede buitensporigheden te willen vechten." [MASCARON en FLECHIER spraken de *Lijkrede* van TURENNE uit, en deze beide *reden* zijn meesterstukken van derzelve bewerkers (*). Er bestaat nog te *Salzbach*, op de plaats waar TURENNE sneuvelde, een gedenkteeken, dat in 1781, door den kardinaal DE ROHAN werd opgericht, en dat in 1801, door den generaal MOREAU hersteld is].

* TURGOT (ANNA ROBERTUS JACOBUS), vrijheer van *Aulne*, minister van LODEWIJK XVI, werd te *Parijs*, den 10 Mei 1727 geboren. Door zijne familie tot den geestelijken staat bestemd, volbragt hij zijne studiën, in het collegie van LODEWIJK *den Grooten*, in *Plessis*, en eindelijk in het seminarie van *St. Sulpice*. Tot dusverre scheen hij gehecht te zijn aan den door hem omhelsden staat, en had vorderingen in de godgeleerde studiën gemaakt. Men heeft,

(*) Men vindt dezelve in het tweede en derde Dl. van *Choix d'Oraisons funèbres etc.* 4 dl.ⁿ *Parijs* 1820, voorafgegaan door eene belangrijke *Levensschets* van TURENNE. FLECHIER, die de zijne den 10 Januarij 1676, in de *St. EUSTACHIUS-kerk* te *Parijs* uitsprak, koos tot tekst: I Machab. IX, 20—21. — Terwijl MASCARON de zijne voordroeg, in de *Karmeliter-klooster-kerk* der hoofdstad, alwaar het hart van TURENNE werd bewaard, en tot tekst nam Psalm CXXXVIII, 23.

zegt men, onder zijne papieren fragmenten gevonden eener *Verhandeling* over het bestaan van God, welke hij in 1748 had zamengesteld, en andere over godgeleerde onderwerpen. Intusschen had hij in dit zelfde jaar aan BUFFON een' brief over zijn stelsel geschreven, waarin hij verscheiden dwalingen kenmerkt, betrekkelijk de beschouwing der aarde; en daar hij meende dat de *Verhandeling van BOSSUET over de algemeene geschiedenis*, niet rijk genoeg was in inzigten, redeneringen en ware kennissen, vervaardigde hij eene andere, waarin hij geen woord over God spreekt; het was welligt op deze wijze, dat hij het werk van BOSSUET verbeterde, waarin men, volgens hem, al te veel over de Voorzienigheid en de godsdienst sprak. Het is waarschijnlijk dat TURGOR omtrent dezen tijd, het kleet, hetwelk hij droeg, reeds moede was. Hij werd niettemin in 1749, tot prior der Sorbonne verkozen, en bij zijne huldiging, in 1750, sprak hij twee Latijnsche redevoeringen uit, de eene *over de voordeelen, welke de christelijke godsdienst aan het menschelijke geslacht heeft verschafft*, welke zeer schoon is, en de andere *over de toeneming van den menschelijken geest*, vijf maanden later uitgesproken, en waarin niet in het minst over de godsdienst wordt gesproken. Het schijnt zeker, dat van dezen oogenblik af, TURGOR zich aan eene soort van studie had overgegeven, en

dat het filozofismus reeds begon zijn hart intenemen. Hij verliet werkelijk den geestelijken staat, in het begin van 1751, *daar hij*, zoo als zeker schrijver hem laat zeggen, *niet kon besluiten, gedurende zijn geheele leven een masker te dragen*. Hij sloot zich aan bij D'ALEMBERT en de Encyclopedisten; en verschafte aan hun werk verscheiden artikels, zoo als onder anderen *existence (bestaan), fondation (grondlegging, stichting)*. In het laatstgenoemde, beschouwt hij de godsdienstige stichtingen als eene kinderlijke ijdelheid, en zegt: » Mogen de volgende beschouwingen met den filozofischen geest der eeuw medewerken, om van de nieuwe fondatiën afkeurig te maken, en een laatst overblijfsel van bijgeloovigen eerbied te verdelgen." Het was omtrent het tijdstip der groote geschillen, betrekkelijk het weigeren der sacramenten, dat TURGOR tot rekwest-meester bij het parlement van *Parijs* werd benoemd (28 Maart 1753). Het was alstoen dat hij zijne beide geschriften in het licht deed verschijnen, *Brieven over de verdraagzaamheid* en *de Bemiddelbaar*, of *Brieven aan een' overheidspersoon*, welke hij, zegt men, met den abbé DE BRIENNE zamenstelde. Deze beide werken hebben ten doel, om aantetoonen, dat geenerlei godsdienst aanspraak heeft, om door den staat beschermd te worden, en dat de vorst even zoo min regt heeft, om wetten betrekkelijk de godsdienst te maken. Men

vindt in den *Bemiddelaar* (*Conciliateur*), zinsneden zoo als de volgende: » Ik begrijp niet, zeide hij, hoe men niet wil begripen, dat de koning aan de bisschoppen niet kan bevelen, den Jansenisten de sacramenten toetedieneu, tenzij men zich het regt aanmatige, om te beslissen, dat zij zulks niet onwaardig zijn, en dat men tevens bepale dat men de burgerregten niet kan genieten zonder dezelve ontvangen te hebben; twee zaken, die klaarblijkelijk het gezag overschrijden.... De weigering behoort niet tot het tijdelijke regtsgebied... De koning kan zich nog minder met de oorzaak derzelve inlaten. Men heeft gevraagd of de koning ten minste de weigering van begraving niet kon voorkomen.... De meer of mindere plegtigheid (ik spreek niet van kerkelijke) bij het ter aarde bestellen van het lijk, ziedaar wat de overheid aangaat. De priesters, de ceremoniën, de gewijde plaats waar de overblijfselen der dooden moeten rusten behooren tot het gebied der Kerk. Men moet haar alzoo meesteresse laten om er over te beschikken. Zij kan de beaardiging niet verleenen, dan aan diegene, welke zij als hare kinderen beschouwt. Haar te willen dwingen zulks te doen, is haar verplichten, dengenen als eenen der haren te behandelen, wolken zij altijd van zich heeft moeten afwijzen; het is aan den waren geloovige een regt benijden, dat hij alleen kan bezitten op de gebeden der bedienaars zijner godsdienst." Deze beken-

tenis van wege TURGOR ten voordeele van de regten der Kerk, baart des te meer verwondering, daar eene geheele zinsnede van zijnen eersten brief over de verdraagzaamheid, tegen de Catholijke godsdienst is gerigt. Daar TURGOR zeer verlangde om VOLTAIRE persoonlijk te kennen, zoö schreef D'ALEMBERT aan laatstgenoemde eenen zeer vleijenden brief, waarin hij aan den filosoof van *Ferney* zeide: » Gij zult weldra een ander bezoek ontvangen, waarvan ik u vooraf kennis geef; namelijk dat van den heer Turgot, rekwest-meester, *vol filosofie*, verlichting en kunde, een' mijner eerste vrienden, die u op goed geluk wil gaan bezoeken; ik zeg op goed geluk want, *propter metum Judaeorum*, hij moet er zich niet al te zeer op beroemen, zoo min als gij." Turgot begaf zich in dezelfde maand December naar *Ferney*, en ontving van VOLTAIRE het goede onthaal dat eene zoodanige aanbeveling verdiende. Kort daarna vergezeldde hij op zijne reizen, den intendant van koophandel, de Gournay, en legde zich toe op de staatkundige huishoudkunde, terwijl hij daarbij de beginselen van QUESNAY, hoofd der economisten, volgde. In 1661, werd hij tot bewindhebber van *Limoges* benoemd, en men komt er in overeen, dat zijn beheer voor dat gewest niet nutteloos was. Gedurende het gebrek aan levensmiddelen, dat er heerschte, oefende hij verscheiden weldadige handelingen uit, en gaf zich vele moeite om de noodzakelijkste

levensbehoefte aanschaffen. Hij deed eene berekeningsdwaling herstellen, ten gevolge van welke het *Limousijnsche*, eene buitengewone overbetaling in de belastingen opbragt: hij opende nieuwe wegen, deed liefdadige werkhuizen inrigten, en trachtte den last der leendiensten te verminderen. In 1774, tot het ministerie van marine beroepen, werd hij eene maand later tot algemeen tegenboekhouder der geldmiddelen verkozen. Turgot bragt in dezelve vele plannen, en weinig gezonde inzichten, ontoereikende middelen voor den loop der zaken eene opgewondene verbeeldingskracht, en eene stelselmatige menschlievendheid. » Deze filozofische minister, zegt een geschiedschrijver, verbeeldde zich, dat telkens als de koning een edikt uitvaardigde, het belang der volken vorderde, dat hij dezelve daarmede vertrouwelijk bekend maakte, met betrekking tot alles wat de administratie en de wetgeving betreft, en dat men, om het koningrijk bloeiend te maken, de grondslagen van het openbare geluk op eene onbepaalde vrijheid moest leggen. Hij sprak niet over de gelijkheid, maar hij plaatste seinpalen, om er toe te geleiden, enz.» De verheffing van Turgot scheen den filozofen eene uitstekende zegepraal toe, en in de daad hij toonde zich een zeer werkzame vriend der hervormingen. In het algemeen vernietigde hij bijna altijd eene bestaande heilzame zaak, om eene betere natejagen, welke hij niet be-

reikte, en in deze verwarring van ontwerpen, baande hij eenen breeden weg voor de wanorde. » De heer TURGOT en ik, schreef DE MALESHERBES, waren zeer regtschappen, wel onderwezen, en hartstogtelijk aan het goede gehechte lieden: wie zou niet gedacht hebben, dat men niet beter kon doen dan ons te kiezen. Desniettegenstaande hebben wij een slecht beheer gevoerd; daar wij de menschen enkel uit de boeken kenden, en in kwaamheid voor staatszaken te kort schoten, zoo hebben wij den koning door DE MAUREPAS laten beheerschen, die zijne geheele zwakheid met die van zijnen kweekeling paarde; en, *zonder het te willen noch te voorzien, hebben wij tot de omwenteling bijgedragen.*» Intusschen schenen de nieuwigheden, die de uitkomst van het stelsel van Turgot waren, aan iedereen niet toe, een onschuldig doel te hebben; men stelde zich niet te vreden, hem in een belagchelijk licht te plaatsen; maar een man van doorzicht stelde in een liedje, waarvan de gebeurtenissen eene profetie hebben gemaakt, al de vruchten ten toon, welke men er van kon verwachten. Men vervaardigde snuifdozen met bespottelijke voorstellingen *turgotines* genaamd, en men bezigde eindelijk alle middelen, om zijne ondernemingen, waarin hij voor het minst eene onvoorzigtige overhaasting aan den dag legde, te dwarsboomen. Eenige derzelve konden haar nut hebben, zoo als de vrijheid van het vervoer der granen, de vrijstelling van

het land van *Gex* van alle indirecte-belasting, het vrije ver-
voer van wijnen, de *Garonne*
en de haven van *Marseille* voor
dien handel geopend enz.; maar
deze nieuwigheden, en vooral
diegene, welke, volgens zijn
ontwerp, de leenregten moesten
verzachten, deden bij de natie
het verlangen ontstaan, om nieu-
we en meer belangrijke te be-
komen. Bij deze nieuwigheden
moet men nog andere meer ge-
vaarlijke ontwerpen voegen, en
die, ofschoon hij dezelve niet
ten uitvoer bragt, niettemin
bekend geraakten, en slechts
dienden om het verlangen te
vermeerderen, om alles omver-
tewerpen. Hij bood aan *LODE-
WIJK XVI* eene *Memorie over de
verdraagzaamheid* aan, en stelde
alle pogingen in het werk, om
de formulieren van den eed te
veranderen, welken de koning
bij zijne zalving aflegde. Men
vindt in het 7.º dl. zijner *Wer-
ken* eene *Verhandeling over de
Municipaliteiten*, bij welke hij
trachtte om in *Frankrijk* eene
nieuwe constitutie, en verschei-
den groote en kleine municipa-
liteiten in te voeren. Hij stelt in
dezelve, daarenboven, eenen
raad van onderwijs voor. » Het
godsdienstig onderwijs, zegt hij,
is voornamelijk bepaald tot de
zaken des hemels, en het is
niet toereikend voor de zedeleer.
Er wordt een ander zedekundig
en maatschappelijk onderwijs
gevorderd. Met behulp van het-
zelve, zou de natie na verloop
van tien jaren niet meer te her-
kennen zijn; het zou een nieuw
volk wezen, iedereen zou geleerd

en deugdzaam zijn.” *TURGOT*
werd in Mei 1717 van het mi-
nisterie ontheven, na in *Frank-
rijk* de eerste zaden der omwen-
teling te hebben uitgestrooid.
Hij overleed aan de jicht, den
20 Maart 1781. *TURGOT* beoe-
fende de letteren, was bijna met
alle talen bekend. Hij heeft uit
het Hebreeuwsch het grootste
gedeelte van het *Hooglied* ver-
taald; uit het Grieksch het be-
gin van den *Ilias*; uit het Latijn,
verscheiden fragmenten van *CI-
CERO, CÆSAR, OVIDIUS, SENECA*,
de zeven eerste hoofddeelen der
Jaarboeken van TACITUS, ver-
scheiden *Oden* van *HORATIUS* in
Fransche verzen, uit het Engelsch
stukken van *ADDISON, JOHNSON,*
SHAKESPEARE, POPE, een bijna
geheel deel met de *Geschiedenis
der STUARTS*, door *DAVID HUME*
enz.; uit het Hoogduitsch het
grootste gedeelte van het eerste
gezag der *Messiede* van *KLOP-
STOCK*, uitgezochte stukken van
den *Dood van ABEL* door *GESS-
NER*, en het eerste boek zijner
Herderszangen. Zijne overige ge-
schriften zijn: 1.º *Discours etc.*
(*Verhandeling over de algemeene
geschiedenis*); — 2.º verschei-
den artikels voor de *Encyclo-
pedie*; — 3.º *Lettres etc.* (*Brie-
ven over de verdraagzaamheid*),
1750; — 4.º *le Conciliateur
etc.* (*De Bemiddelaar of Brieven
aan een' overheidspersoon*), 1754;
— 5.º het begin eener *Geschie-
denis van het jansenismus en
molinismus*; — 6.º *Les XXXVII
etc.* (*De 37 Waarheden, tegen
de 37 goddeloosheden van den
BELISARIUS* — door *MAR-
MONTEL*
— overgesteld, door een' ubi-

quist [*]). Deze boerterij is langwijdig, niet zeer geestig, en in geen deele bondig; de schrijver neemt den schijn aan van te gelooven, dat het omgekeerde van al de gecensureerde stellingen, waarheid is, en terwijl hij zich op deze drogrede grondt, doet hij der *Sorbonne* eene zeer belagchelijke taal voeren, die hij voor zijne lezers als zeer vermakelijk beschouwt; — 7.º *Lettre (Brief)* aan den markies DE CONDORCET, over het boek *l'Esprit (de geest)* genaamd, hetwelk hij noemt, » een wijsgeerig boek zonder logica, met eene letterkunde zonder smaak en eene zedeleer zonder betamelijkheid, den schrijver noemt hij een' ongerijmden zwetser, een opgewonden hoofd, een' door ijdelheid en partijgeest aangevuurden man, die met groote stroomen de verachting en belagchelijkheid, over alle regtschappen gevoelens en stille deugden uitstort;” — 8.º *Mémoire etc. (Verhandeling ten voordeele van het leenen op interest)*, waaruit RULIÉ DE GOUTTES zijne theorie heeft geput over de interest des gelds; — 9.º Eene *Vertaling* van het 4.º boek van den *Aeneis*, en der Herderszangen van VIRGILIUS, in metrische verzen naar de voetmaat der hexameters gescandeerd, eene proeve waarin hij niet beter slaagde dan RONSARD. Hij liet slechts 12 exemplaren van de vertaling trekken, die met de anderen van denzelfden schrijver, door FRANÇOIS DE NEUF-

CHATEAU, in het 1.^e dl. van zijn' *Conservateur*, enz. is opgenomen. De heer DUPONT DE NEMOURS heeft eene uitgave der *Volledige werken van TURGOT* geleverd, *Parijs*, 1808, 9 dl.ⁿ in 8.vo; het 1.^e dl. dat het laatste is verschenen, bevat de *Verhandelingen over het leven, het beheer en de werken van TURGOT*, door CONDORCET, zijn' boezemvriend en bewonderaar. De dood van TURGOT stemde volkomen overeen met de door hem verkondigde beginselen: hij liet geenerlei bewijs van godsdienstig gevoel blijken, en zijne vrienden, die hem in zijne laatste oogenblikken niet verlieten, droegen zorg dat geen priester toegang tot hem kon bekomen. Dit was eene voorzorg welke zij voor elkander hadden, ten einde alle terugkeering tot de waarheid te beletten, die, volgens hen, de filozofie onteerd, en onder de aanhangers eene groote ergernis zou hebben te weeg gebragt.

* TURGY (LODEWIJK FRANCISCUS DE), te *Parijs*, den 18 Julij 1763 geboren, behoorde vóór de Fransche omwenteling tot het huis van LODEWIJK XVI. Toen hij na den 10 Augustus 1792, vernomen had dat de koning, in den *Tempel* moest worden opgesloten, wist hij in denzelfden te komen, en had het geluk er te kunnen blijven, om zijne diensten bij zijne meesters voorttezetten. Bij de prin-

[*] Doctor in de godgeleerdheid aan de universiteit van Parijs, die aan geen bijzonder collegie verbonden was. Vertaler.

sessen geplaatst, bewees hij haar de getrouwste toegenegenheid, en deelde haar datgene mede, waarin zij betrekkelijk de gebeurtenissen van den dag belang konden stellen. De prinsessen vertrouwden hem verscheiden harer briefjes toe, waarvan er eenige aan hem zelve geadresseerd waren. Hij had over dat tijdvak verscheiden geloofwaardige oorkonden bewaard, waarvan een gedeelte na den 18 Fructidor door zijn' schoonvader werd vernietigd, en het andere werd door TURGY aan Madame, hertogin van ANGOULÈME, ter hand gesteld. CLÉRY in zijn *Journal etc. (Dagverhaal van den toren des Tempels)*, en HUE in de *Dernières etc. (Laatste jaren der regering en des levens van LODEWIJK XVI)*, hebben eene schitterende getuigenis afgelegd, van de edele handelwijze van TURGY, ten opzichte van de koninklijke familie. Bij de restauratie verleende LODEWIJK XVIII aan TURGY brieven van adeldom, benoemde hem tot officier van het legioen van eer; en de hertogin van ANGOULÈME nam hem in hare dienst, als eersten kamerheer en deurwaarder van haar kabinet. Hij is te Parijs, den 4 Junij 1823 overleden, en heeft nagelaten: *Fragmens etc. (Geschiedkundige fragmenten betrekkelijk de gevangenschap der koninklijke familie in den toren des Tempels, bijeenverzameld gedurende mijne dienst van den 13 Augustus 1792, tot den 13 October 1793)*. Men vindt deze hoogst belangrijke fragmenten gedrukt, in de 3.e uitgave der *Mémoires etc. (Ge-*

schiedkundige gedenkschriften betrekkelijk LODEWIJK XVII) door ECKARD bladz. 341 — 383, *Parijs*, 1818, in 8.vo

TURINI (ANDREAS), lijfarts der PAUSSEN CLEMENS VII en PAULUS III, en der koningen LODEWIJK XII en FRANCISCUS I, was in het gebied van *Pisa* geboren, en leefde nog in het midden der 16.^e eeuw; maar het tijdstip van zijnen dood is onbekend. Hij verwierf eenen grooten roem door zijne praktijk, en door zijne werken, te *Rome*, in 1544, in fol., in het licht gegeven.

TURLOT (NICOLAAS), licentiaat in de godgeleerdheid, werd achtereenvolgend pastoor, kanonik, aarts-priester en aarts-diaken der kerk van *Namen*, daarna proost derzelfde kerk, en gedurende elf jaren algemeen-vicaris. Hij overleed den 17 Januarij 1651, na genoemde waardigheden, met al die naauwgezetheid te hebben vervuld, welke men van een' den Heer waardigen dienaar verwachten kan. Men heeft van hem: 1.º *Trésor etc. (Schatkamer der christelijke leer)*, *Luik*, 1631, in 4.to, in het Fransch; *Brussel*, 1668, in 4.to, in het Latijn; bij herhaling in *Frankrijk*, en vooral te *Lyon*, herdrukt. Dit werk is zeer geschikt tot onderwijs des volks, vooral ten platten lande, en het is op grond daarvan dat men de onnaauwkeurigheden, en de overdrevene eenvoudigheid van hetzelfde heeft over het hoofd gezien.

* TURLOT (FRANCISCUS CLAU-

mus), oud algemeen vicaris, van Nancy, te Dijon, in 1745, uit eene achtbare magistraats-familie geboren, begon met de opvoeding van den abbé DE BOURBON, natuurlijken zoon van LONDEWIK XV, dien hij op eene reis naar Napels vergezeldé, alwaar die kweekeling in 1787 overleed. TURLOT was ook aalmoezenier van mevrouw VICTOIRE, en sedert 1796, aan de openbare bibliotheek verbonden. Hij is den 21 December 1824 overleden. Naamloos heeft hij in het licht gegeven: 1.º *Etudes etc.* (*Studiën over de bespiegelingen der toekomst of Overwegingen over de wonderen en geheimen der natuur*), Parijs, 1810, 2 dl.ⁿ, in 8.vo, een werk den lof waardig, welken men in de tijdschriften aan hetzelfde heeft toegewaaid; — 2.º *De l'Instruction etc.* (*Over het onderwijs, een werk geschikt om de kundigheden in de lyceums, collegiën en opvoedings-gestichten verkregen verder te ontwikkelen*), Parijs, 1816 en 1819, waarin hij eene keuze der beste boeken en der beste uitgaven heeft aangewezen; — 3.º ABAILARD en HELOÏSE, met een overzicht der 12.º eeuw, in alle betrekkingen met de tegenwoordige eeuw vergeleken, en een tafereel van Parijs, zoodanig als het toenmaals was, 1822, in 8.vo

TURNÈBE (ADRIANUS), in 1512, te Andely, bij Rouanen, geboren, was koninklijk hoogleeraar in de Grieksche taal te Parijs. Hij werd boekdrukker, en had gedurende eenigen tijd, de directie

over de koninklijke drukkerij, vooral met betrekking tot de Grieksche werken. Zijne bekendheid met de schoone letteren, de talen en de regten, verwierf hem bewonderaars te Toulouse en te Parijs, alwaar hij onderwijs gaf. Hij overleed in laatstgenoemde stad, in 1565. HENDRIK ETIENNE zwaait hem eenen grooten lof toe; maar men is van gevoelen, dat TURNÈBE denzelven enkel verdiende, wijl hij dezelfde dwalingen als hij had omhelsd. Intusschen verzekert GENEBRARD, een leerling van TURNÈBE, dat hij Catholijk stierf. GUISBERTUS VOËTIUS plaatst hem onder de gene, welke het protestantismus hebben bevorderd; MARTINUS SCHOOKIUS zegt, dat het aan niemand dan aan God bekend is, hoe TURNÈBE over de godsdienst dacht, dat hij echter een groote vijand der Jesuiten was, zoo als hij zulks door een zijner gedichten bewijst, waarin hij zegt:

Quo nova surrepit secta, et mentitor Jesum,
Dulce latrociniiis præterdons nomen opertis,
Tartareis emissa vadis?

Zijne voornaamste werken, zijn te Straatsburg, in 3 dl.ⁿ, in fol. gedrukt, 1606 Men vindt in dezelve: 1.º *Aanteekeningen* op CICERO, op VARRO, op THUCYDIDES, op PLATO enz.; — 2.º *Vertalingen* van ARISTOTELES, THEOPHRASTUS, PLUTARCHUS, PLATO enz.; — 3.º *Geschriften*, tegen RAMUS; — 4.º *Latijnsche en Grieksche gedichten*; — 5.º bijzondere *Verhandelingen*. Nog heeft men van hem eene verzameling, getiteld: *Adversaria*.

1580, in fol., in 30 boeken, waarin hij al zijne aantekeningen heeft bijeenverzameld, door hem bij het lezen van verschillende werken gemaakt.

TURNER (WILLIAM), een Engelsche godgeleerde en natuurkundige, in 1500 te *Morpeth*, in het graafschap *Northumberland* geboren; studeerde te *Cambridge* onder PEMBROKE-HALL en omhelsde de grondbeginselen der reformatie. Hij beoefende de godgeleerdheid, doorkruiste geheel *Engeland*, ter verspreiding zijner nieuwe leer, en zijne predikingen verschaften hem vele proselieten. Om deze bekeeringszucht te beteugelen, liet de bisschop GARDINER hem in eene gevangenis plaatsen, waarin hij eenigen tijd verbleef. Zoodra hij zijne vrijheid had terugbekomen, begaf hij zich naar *Italië*, hield zich te *Ferrara* op, alwaar hij tot doctor in de geneeskunde werd bevorderd. Toen EDUARD III den troon beklom, kwam TURNER in *Engeland* terug, en werd tot deken van *Wells* benoemd; maar bij de komst van MARIA tot den troon, werd hij verbannen, en keerde eerst na den dood dier vorstin naar zijn land terug. Nadat de koningin ELIZABETH, MARIA was opgevolgd, gaf zij hem al zijne heneficiën terug; hij hield zich daarop enkel met zijne werken bezig, en overleed in 1568. Men heeft van hem; 1.º *Verhandeling over de warme minerale wateren van Engeland en Duitschland*; — 2.º *Volledig kruidboek of Geschiedenis der planten*, in fol.;

— 3.º *Historia de naturis herbarum, scholiis et notis vallata*, in 8.vo; — 4.º *Avium præcipuarum, quarum apud Aristotelem et Plinium mentio est, brevis et succincta historia*, Keulen, 1544, in 8.vo Hij is de eerste, die in het Engelsch een kruidboek heeft in het licht gegeven, *New herbal*; het 1.^e dl. verscheen te Londen, in 1551; het 2.º te Keulen, in 1552, en het 3.^e *ibid.*, 1561, met eene meer volledige uitgave.

TURNER (ROBERT), in *Engeland* geboren, verliet zijn vaderland, wegens de vervolgingen om het Catholijk geloof; vond eene schuilplaats bij WILLEM, hertog van *Beijeren*, en onderwees met roem te *Ingolstadt*. De hertog gebruikte hem in verscheiden gewigtige onderhandelingen; doch later verloor hij de gunst van dien vorst. Hij werd kanonik van *Breslau*, en overleed te *Gratz* in 1597. Men heeft van hem *Commentariën op de H. Schrift*, en andere werken.

* TURNER (DANIËL), een Engelsche heil- en geneeskundige der 18.^e eeuw, heeft verscheiden geachte werken nagelaten, waarvan er eenige in het Fransch zijn vertaald, zoo als: 1.º *Verhandeling over de huid-ziekten in het algemeen, met een beknopt aanhangsel over het uitwerksel der uitwendige middelen, bij de inwendige ziekten, en dezelve invloed op het menschelijke ligchaam*, Londen, 4.e uitgave, 1731, in 8.vo; in het

Fransch vertaald door BOYER DE PRÉBANDIER, *Parijs*, 1743, 2 dl.ⁿ, in 12.mo; — 2.º *Verslag der wateren van Pymont en Spa*, 1734, in 12.mo; — 3.º *Aphrodisiacus*, *Londen*, 1736, in 8.vo Dit is eene verzameling der schrijvers, waarover L. LUSINIUS spreekt, in zijn werk, gedrukt te *Venetie*, 1599, 2 dl.ⁿ in fol. enz. TURNER overleed in 1740.

TUROCZI, THUROCZ of TUOTZI (JOANNES), een Hongaar, bloeide omtrent het jaar 1490. Men heeft van hem eene *Geschiedenis der koningen van Hongarijē*, van ATTILA tot op de krooning van MATHIAS CORVINUS, in 1464, in het Latijn. In deze geschiedenis heeft hij opgenomen de *Kronijk* van JOANNES KIKOLLO, groot-vicaris van *Strigonia*, van het jaar 1342, tot het jaar 1382, en voor het overige zegt hij geput te hebben uit hetgene wat hem het beste voorkwam, maar hij heeft zeer slecht gekozen. Men ziet hem *Katalonië* met de stad *Châlons sur Marne* (*Catalaunia* en *Catalonum*) verwarren. Hij leidt het woord *Hispania* af van *hispan*, hetwelk in het Hongaarsch kapitein beteekent, ofschoon *Spanje* dezen naam reeds had toen men nog niets van Hunnen of Hongaren wist. Alles wat hij van ATTILA zegt is veeleer een roman dan eene geschiedenis. Dit werk is gedrukt te *Augsburg*, 1482; te *Venetie*, 1488, en in de *Scriptores rerum hungaricarum* van SCHWANDTNERUS.

XXIV DEEL.

TUROCZI of TUOTZI (LADISLAUS), uit eene adellijke Hongaarsche familie geboren, werd Jesuit, en onderscheidde zich door zijne deugd en zijne geleerdheid. Men heeft van hem eene *Beknopte geschiedenis van het koningrijk Hongarijē en onderhoorige landen*, onder dezen titel: *Hungaria cum suis regionibus*, *Tirnavu*, 1729, in fol.; met bijvoegselen door STEPHANUS KATONA, *Tirnavu*, 1772, in 4.to Men vindt in deze zeer wel in het Latijn geschreven geschiedenis, eene zeer breedvoerige aardrijkskundige beschrijving van geheel *Hongarijē*, deszells steden, graafschappen, eilanden, meren, rivieren, bronnen, bergen enz.; zeer belangrijke, door andere geschiedschrijvers onaangeroerde bijzonderheden; verbaazende, ongeloofelijke, en nogtans zeer waarachtige feiten, zoo als die van de gravin BATHORI, echtgenoot van zekeren graaf NADASTI, die, in het kasteel van *Schenta*, bij de *Waag*, op 7 mijlen afstands van *Tirnavu* gelegen, meer dan 900 meisjes aan hare schoonheid opofferde, daar zij zich op eene belagchelijke wijze overtuigd hield, dat menschen-bloed aan de gelaatskleur eene zekere blankheid gaf, en die, tot eenen ouderdom genaderd, waarop de ijdelheid der vrouwen, ophoudt aanmatigingen te maken, met genoemde gruwelen niet alleen voortging, maar er zelfs vermaak in schepte, om het vleesch dier ongelukkigen te eten. Turoczi levert eene zeer schilderachtige beschrijving

der onderaardsche gewelven van *Schenta*, waarin die gruwelen ten uitvoer werden gebracht. Toen men in 1767, er aan dacht, om te *Tirnavu*, eene nieuwe uitgave van het *Hungaria* te vervaardigen, waren eenige Jesuiten van gevoelen, er genoemd artikel uittelaten. Maar het is de geheiligde regten der geschiedenis miskennen, indien men haar van datgene zou willen berooven, wat zij in hare jaarboeken heeft opgeteekend; zij moet de grootste euvelheden evenzeer ontsluijeren, als zij de grootste deugden in een helder licht plaatst; aanduiden tot welk top punt eene schoone ziel zich kan verheffen, en welke de diepte is, waarin de misdaad medesleept. *Quis nescit*, zegt CICERO, *primam esse historiarum legem, ne quid falci dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat?* Lib. 2 de *Oratore*. Zie LAVAL (GILLES DE).

TURPIN, TULPIN of TILPIN (TURPINUS), monnik van den heiligen DIONYSIUS, werd uiterlijk in 760, tot aartsbisschop van *Reims* verheven, en ontving in 774 van PAUS ADRIANUS I, het *pallium*, met den titel van primaat. Hij plaatste in 786 ter vervanging der kanoniken, welke er zich in bevonden, benediktijnen in de kerk van den H. REMIGIUS, eene beroemde abdij, en overleed in het jaar 800, na zijne kerk meer dan 40 jaren te hebben bestuurd. Men schrijft hem het werk toe, getiteld: *Historia et Vita Caroli Magni et Rolandi*, maar deze geschiedenis of liever deze fabel is het werk van eenen

monnik der 16.^e eeuw, die den naam van JOANNES TURPINUS heeft aangenomen. Het is uit dezen roman, dat al de sprookjes ontleend zijn, welke men ten opzichte van ROELAND en KAREL den Groote heeft uitgevent. Men vindt denzelfen in *Schardii rerum Germanicarum quatuor vetustiores Chronographi*, *Frankfort*, 1556, in fol.; er bestaat eene Fransche vertaling van, *Lyon*, 1583, in 8.vo

* TURREAU DE LINIÈRES (LODEWIJK), in 1760, in *Normandië* geboren, was de zoon van een' deurwaarder van *Ravières*, en oefende te *Orbec*, zijne geboorteplaats, den post uit van ontvanger der consignatiën en domeinen. Men beweert, dat hij, nog zeer jong zijnde, het ouderlijke huis ontvlood, en een gedeelte der kas medenam. Nadat zijn geld weldra was doorgebracht, begaf TURREAU zich in een regiment, waaruit eene zijner moeijen hem weder vrijkocht. In 1789 trad hij in den echt met de weduwe DAVOUST, moeder van dengenen, die later maarschalk, prins van *Eckmühl* werd (zie DAVOUST). In 1790, werd hij benoemd tot administrateur van het dep.^t der *Yonne*, dat hem in 1791 verkoos, tot plaatsvervangend afgevaardigde bij de wetgeving, waarin hij echter geene zitting nam, en, in 1792 tot afgevaardigde bij de nationale conventie. Steeds ondersteunde hij bij dezelve de meest willekeurige maatregelen, en lokte het betrekken in regten van LODEWIJK XVI uit, voor

wiens dood hij zonder appèl en zonder uitstel stemde. TURREAU was zeer aan de partij der Jakobijnen gehecht, en alzoo de gezworen vijand der *Gironde*. Hij verklaarde zich tegen STENGEL, veldheer onder de bevelen van DOMOURIEZ, en beschuldigde hem van medeplichtigheid met laatstgenoemde. Op den 31 Mei 1793, klaagde hij LANJUNAIS aan, als hebbende de tegenomwenteling te Rennes georganiseerd. Naar het leger der Vendée gezonden, volgde hij gezamenlijk met den generaal TURREAU DE GARAMBOUVILLE, zijnen bloedverwant, het verwoestingsstelsel, hetwelk dit ongelukkige land teisterde. Hij bedreef er ongehoorde wreedheden en knevelarijen, en maakte er, volgens zijne eigene uitdrukking, eene groote verlichting van. De generaal DANICAN verhaalt in zijne *Gedenkschriften*, dat TURREAU, » eene der voorsteden van Saumur, zonder eenige noodzakelijkheid liet afbranden, op het tijdstip, dat de vijand meer dan tien mijlen van dezelve verwijderd was; » en dezelfde generaal verzekert, dat hij in het bezit was van een bevelschrift, door TURREAU onderteeekend, om te Laval, de zieken in hun bed om te brengen. Rijk aan buit op de slagtoffers van de Vendée gemaakt, in de conventie teruggekeerd zijnde, werd hij tot secretaris benoemd, en bleef in gestadige betrekking met de Jakobijnen, tot na den 9 Thermidor, dag van den val van ROBESPIERRE. Hij matigde als

toen eensklaps zijne gevoelens, volgde de beginselen van den dag, en verklaarde zich tegen die zelfde *terroristen*, wier vriend hij was geweest; en hij durfde aan LEBON te zeggen, die zich zelven trachtte te regtvaardigen, door de misdaden zijner ambtgenooten te schetsen: » schilder uw eigen beeld, booswicht! » Bijna tegelijkertijd deed hij FOUQUIER-TAINVILLE in hechtenis nemen. Door deze huichelachtige verandering, wist hij zich aan de beschuldigingen te onttrekken, welke op al de voorstanders en medeplichtigen van ROBESPIERRE drukten; hij werd vervolgens naar het leger van Italië gezonden. TURREAU, rijk geworden zijnde, was er slechts op bedacht, om zijne fortuna te behouden, en bleef getrouw aan zijn nieuw stelsel van gematigheid. Intusschen zochten zijne vijanden, gedurende zijne afwezigheid, zijne wreedheden en verkwistingen in herinnering te brengen: hij schreef alstoen aan de conventie, om zich te verontschuldigen, van in Bretagne de medeplichtige van den generaal TURREAU te zijn geweest. Hij vond verdedigers, en werd verder niet verontrust; hij ging echter niet over in den raad, en op het einde der zitting, werd hij commissaris van het directorium, om de conscrits en opgeroepenen van het dep.^t der Seine te vereenigen. Hij behield eenigen tijd dezen post, verviel daarna in de vergetelheid, en overleed in 1797.

*. **TURREAU DE GARAMBOUVILLE** (de Vrijheer **LODEWIJK MARIA**), luitenant-generaal, te *Evreux*, in 1756 geboren, was kapitein der infanterie, toen de Fransche omwenteling uitbarstte; hij omhelsde de zaak derzelve, en verkreeg eene snelle bevordering. Hij werd eerst geplaatst bij het *Moëzel*-leger, onder **BEURNONVILLE**; vervolgens begaf hij zich naar de *Vendée*, en na de nederlaag der republikeinen te *Coron*, ging hij zich belasten met het bevelhebberschap der *Oostersche Pyreneeën*. Na eenige weinig beslissende voordeelen, onderzocht hij niet anders dan tegenspoeden, en de commissie van openbaar welzijn zond hem naar de *Vendée* terug, alwaar de burgeroorlog een einde scheen te nemen; maar daar **TURREAU** dezelve met nieuwe kracht zag ontwaken, zoo verdeelde hij zijn leger in 12 colonnes, aan welke hij het bevel gaf, om het *Vendeesche* grondgebied in alle rigtingen te verwoesten. Daar dit uitroeijingsstelsel de bevolking des te meer verbitterde, zoo koos hij de partij, om zijne krijgsmagt, langs de grenzen der *Vendée*, in verschanste legerplaatsen op te sluiten. Dit plan werd aangenomen; maar men ontnam hem het bevel over de troepen. Na den dood van **ROBESPIERRE**, werd hij om zijne wreedheden in het Westen aangeklaagd, en hij verdedigde zich met veel nadruk, hetwelk deed vermoeden, dat hij slechts de door hem ontvangen bevelen had ten uitvoer gelegd. Na eene lange gevangenschap deed het

directorium hem vrijspreken, en **BONAPARTE** stelde hem in 1800 bij het reserve-leger aan. Hij voerde later het bevel in *Walliserland*, en werd met het opzigt over de werken van den *Simplon* belast. Na in 1804, tot vrijheer en groot-officier van het legioen van eer te zijn benoemd, werd hij als gevolmagtigd minister naar de *Vereenigde Staten* gezonden, alwaar hij zelden datgene verkreeg, wat hij vraagde. Hij kwam in 1811 terug, werd naar *Duitschland* gezonden, en voerde tijdens den inval van het groote leger het bevel te *Marienburg*. **LODEWIJK XVIII** schonk hem het kruis van den **H. LODEWIJK**; desniet-tegenstaande diende hij op nieuw onder **BONAPARTE** en het provisioneel bestuur: hij trok met het leger achter de *Loire*, en overleed in 1816; op zijn landgoed *Conches*, in het *Eure-dep.*^t Men heeft van hem: 1.º *Mémoires etc.* (*Verhandelingen om te dienen tot de geschiedenis der Vendée*), die twee uitgaven hebben gehad, en die in verscheiden talen vertolkt zijn; — 2.º *Aperçu etc.* (*Overzicht van den staatkundigen toestand der Vereenigde Staten*), 1815.

TURRECREMATA. — Zie **TORQUEMADA**.

TURRET (**PETRUS**), een schrijver der 16.e eeuw, verwierf zulk eenen grooten roem, dat de steden *Dijon* en *Autun* elkander de eer betwistten, hem te hebben zien geboren worden; maar hij zelf beslist in een zijner

werken, het geschilpunt ten voordeele van *Autun*. Zijne voornaamste bekwaamheid scheen in de sterrekunde te bestaan, en meer nog in de sterrekijkkunde, zoo als men zulks ziet door den titel van twee zijner werken, waarvan de eerste is: *Fatales etc. (Noodlottige afscheidingen der sterren, en stand derzelve in de hemelstreek van Jupiter, thans Bourgoigne genaamd, voor het jaar 1529, en verscheiden volgende jaren)*; het tweede voert ten titel: *Le periode etc. (De omloop, dat is het einde der wereld, bevattende de toestand der aardse zaken, door de kracht der hemelligchamen)*. Dit geschrift wikkelde hem in onaangenaamheden, en het schijnt wel dat de schrijver zulks verwacht heeft, wijl hij er noch drukoord, noch jaartal, noch zijnen naam, noch dien des drukkers op liet plaatsen. BAYLE verzekert dat het in 1531 in het licht verscheen; eerst was het in het Latijn geschreven; maar men heeft er nooit van gezien, dan de door den schrijver zelve vervaardigde vertaling in het Fransch. TURRETIN werd te *Dijon*, alwaar hij met roem onderwees, voor het geregt gedaagd, als van ongodsdienstigheid beschuldigd; maar PÉTRUS DU CHÂTEL, die zijn leerling was geweest, nam zijne verdediging op zich, en deed hem vrijspreken. Het juiste jaar van zijnen dood is onbekend. Nog heeft men van hem: *Computus novus*, ten gebruike der geestelijken, *Lyon*, 1529.

TURRETIN OF TURETINO (BENEDICTUS), was uit eene beroemde en oude familie van *Lucca*. Nadat zijn vader de ketterij van CALVINUS had omhelsd, begaf hij zich naar *Geneve*; aldaar werd BENEDICTUS in 1588 geboren, en in den ouderdom van 33 jaren tot predikant en hoogleeraar in de godgeleerdheid bevorderd. Men heeft van hem eene *Verdediging der Overzettingen van Geneve*, tegen pater COTTON, in fol.; en andere thans onbekende werken. Hij stierf in 1631.

TURRETIN (FRANCISCUS), zoon van den voorgaande, in 1623 geboren, reisde door *Holland* en *Frankrijk*, alwaar hij zijne bekwaamheden uitbreidde, en zich met verschillende geleerden verbond. Bij zijne terugkomst werd hij in 1653, hoogleeraar der godgeleerdheid te *Geneve*, en werd in 1661, naar *Holland* gezonden, alwaar hij de som van 75,000 gulden verkreeg, welke diende tot de bekostiging van den aanleg des bolwerks der stad, hetwelk thans nog den naam van *Bastion de Hollande* draagt. Hij overleed in 1687, na verschillende werken te hebben in het licht gegeven. De meest bekende zijn: 1.º *Institutio Theologiae Elencticae*, 3 dl.ⁿ in 4.to; — 2.º *Theses de satisfactione J. C.*, 1667, in 4.to; — 3.º *De secessione ab Ecclesia romana*, 2 dl.ⁿ; — 4.º *Leerreden*, en andere werken, waarvan het bondigste is het bolwerk, hetwelk hij liet aanleggen.

TURRETIN (JOANNES ALFONSUS), zoon van den voorgaande, te *Geneve*, in 1671 geboren, legde zich geheel en al toe op de beoefening der kerkelijke geschiedenis; en het was te zijne gunste, dat men te *Geneve* eenen leerstoel voor dat vak oprigtte. Hij had in *Holland*, *Engeland* en *Frankrijk* gereisd, om zich met de geleerden te onderhouden, en had de kunst verstaan, om uit hun onderhoud partij te trekken. Zijne werken zijn: 1.º verscheiden boekdeelen met *Redevoeringen* en *Verhandelingen*, 1737, in 4.to; — 2.º verscheiden *Geschriften over de waarheid der Joodsche en die der Christelijke godsdienst*, langdradig, maar bondig, 5 dl.ⁿ in 8.vo; — 3.º *Leerrèden*; — 4.º *Beknopte kerkelijke geschiedenis*, 2.e uitgave, 1736, in 8.vo, een geleerd en wel geregeld werk, doch bezoedeld door lievige uitvallen tegen de Catholieke Kerk. Men schrijft hem ook den *Cathechismus* of het *Christelijk onderwijs* toe, welke andere bevereren van JOANNES FREDERIK OSTERWALD (zie dat artikel) te zijn. TURRETIN overleed in 1737. Hij zuchtte over de rampzalige geschillen, welke de protestanten onderling verdeelden en nog verdeelen; geschillen, welke in eene godsdienst, waarin men geene onfeilbare regtbank erkent en waarin de privaat-geest de eenige tolk der H. Schrift is, onvermijdelijk zijn (zie MELANTHON, LENTULUS — SCIPIO —, SERVET enz.)

TURRIANUS (JANELLUS), een

uitmuntend werktuigkundiger 16.^e eeuw, te *Cremona* geboren. De werken, welke hij met even zoo vele gemakkelijheid uitvond, als hij dezelve ten uitvoer bragt, deden hem als den ARCHIMEDES van zijnen tijd beschouwen. KAREL V stelde hem grootelijks op prijs. Deze groote vorst wilde hem bij zich hebben in zijne afzondering van *St. Justus*, en schepte er vermaak in, om op zekere oogenblikken, onder zijne leiding, kunstig gemaakte werktuigen te vervaardigen, onder anderen vogelen, die uit eene kamer naar den tuin en van daar weder terugvlogen; hetwelk eens een religieus van *St. Justus*, die bij hem het middagmaal nuttigde, zoodanig deed verbaasd staan, dat men hem de zaak moest verklaren, om niet van tooverij verdacht te worden. Het is TURRIANUS, die onder andere verbaazende werken, de wateren van den *Taag*, tot op den berg van *Toledo* deed stijgen. Ook is hij het, die de komeet waarnam, welke in 1558, in *Spanje* zoo schitterend was, en die elders niet gezien werd: hetwelk de verhevenheid, die men gewoonlijk aan dezo gesternten toeschrijft, zeer onzeker maakt, en over derzelve geregelden loop twijfelingen verspreidt (zie HALLEY, HEVELKE).

TURRIANUS (FRANCISCUS), wiens ware naam is TORRES, te *Herrera*, in het diocees van *Valencia* in *Spanje*, in 1504 geboren, verscheen in 1562 met roem in de kerkvergadering van

Trente. In 1566 werd hij Jesuit, en begaf zich naar *Duitschland*, alwaar hij voortging met ijver te schrijven. Hij overleed te *Rome* in 1584; na verscheiden werken der Grieksche en Latijnsche kerkvaders vertaald, en *Verhandelingen* in het licht te hebben gegeven, *over de kloostergeloften*, *over den ongehuwden staat*, *over de eucharistie*, *over de geheime huwelijken* enz. De pogingen, die hij in het werk stelde, ter verdediging der valsche pauselijke wetboeken (*Epistola decretales*), geven genoegzaam te kennen, dat zijne critiek niet zeer verlicht was. Hij had zich tot de bewering behooren te bepalen, dat dezelve niets strijdigs bevatten, met de door de Kerk, tijdens derzelver uitvaardiging aangenomen tucht, en dat de verminkingen de hoofdinhoud onaangeroerd hadden gelaten (zie ISIDORUS van *Sevilla* en ISIDORUS *MERCATOR*). — Men moet hem niet verwarren met COSMUS *TURRIANUS*, den medegezel van den heiligen FRANCISCUS *XAVERIUS*, die zich met hem naar *Japan* begaf, met het beste gevolg aan de voortplanting des geloofs werkte, en te *Xequi*, op het eiland *Amacusa*, hetwelk tot dat van *Ximo* behoort, den 20 October 1570 overleed.

TURSELLINUS of *TORSELLINO* (*HORATIUS*), een Jesuit, in 1545 te *Rome* geboren, alwaar hij gedurende 20 jaren de schoone letteren onderwees, waarna men hem het bestuur van eenige huizen opdroeg. Hij werd rec-

tor van het seminarie van *Rome*, vervolgens van het collegie van *Florence*, en eindelijk van dat van *Loretto*. Hij overleed te *Rome*, in 1599, en heeft nagelaten: 1.º *De vita FRANCISCI XAVERII*, in 4.to, *Rome*, 1596, in zes boeken; — 2.º *Historia Lauretana*, in 8.vo; even als het vorige, met vele sierlijkheid geschreven. Ofschoon de stijl van *TURSELLINUS*, minder rijk, en minder indrukwekkend is, dan die van *MAFFEI*, is dezelve echter lossen, vloeiender en in het algemeen zuiver; — 3.º *Verhandeling over de woordleden der Latijnsche taal*; — 4.º *Kort begrip der algemeene geschiedenis*, van het begin der wereld tot het jaar 1598, in 8.vo, door pater *PHILIPPUS BRIET*, tot in 1665 voortgezet. Indien men een vriend is van schoon Latijn, van wijsheid in de grondbeginselen, in de wijze van zien en in de voordragt der gebeurtenissen, dan leest men dit *Kort begrip* met veel vermaak; maar soms is het onnaauwkeurig in de tijdrekening, en in de onderscheiding der feiten. Er bestaat eene Fransche vertaling van hetzelfde.

TURSTINUS. — Zie *CONDÉ* (*TURSTINUS VAN*).

* *TUSSER* (*THOMAS*), een landbouwkundige, bijgenaamd de *Engelsche VARRO*, in 1515, te *Raven-Hall*, in het graafschap *Essex*, uit eene aanzienlijke familie geboren, bragt zijne jeugd aan het hof door, en begaf zich

zich vervolgens naar zijne landgoederen, alwaar hij zich enkel met den akkerbouw bezig hield; waarover hij een vrij breedvoerig werk schreef, hetwelk eene beschrijving bevat, van alle toenmaals in gebruik zijnde landbouwkundige handelwijzen, en waarin verscheiden belangrijke aanmerkingen voorkomen. Dit werk is getiteld: *Vijf honderd artikels over de land-huishoudkunde*, 1586, in 4.to, nieuwe uitgave, 1812, met een Leven des schrijvers, door Dr MAVOR. TUSSEER overleed te *Londen*, in 1580.

* **TUTILO**, een beroemde letterkundige der 9.^e eeuw, bijgenaamd *de Gelukzalige*, werd uit eene aanzienlijke familie geboren, die hem voor eene schitterende loopbaan bestemde; maar hij verkoos de afzondering des kloosters boven alle menscheelijke grootheden, en nam zijnen intrek in de abdij van *St. Gallen*. Hij verdeelde zijn leven tusschen de pligten van zijnen staat, de beoefening der letteren en kunsten, en legde zich even gelukkig toe op de dichtkunst, de welsprekendheid, de toonkunst, de beeldhouwkunde en de schilderkunst. Hij bragt verscheiden werken ten uitvoer, zoo te *Metz*, als in het *St. Albanus*-klooster te *Mainz*; keizer **KAREL de Dikke** wilde hem leeren kennen, en schonk hem zijne achting en bescherming. Maar de godvruchtige en werkzame monnik, leefde bijna altijd in de afzondering, en door de zuiverheid zijner zeden, ver-

diende hij na zijn' dood, den 28 Maart 898 voorgevallen, den titel van *Gelukzalige*, hem door den Paus verleend. Zijne dichtwerken bepalen zich tot godsdienstige onderwerpen, en er bestaan nog van hem drie *Treursangen*, die eenige schoone verzen bevatten.

TYCHO. — Zie **TICHO**.

† **TYDEMAN (MEINARD)**, een ervaren Nederlandsche letterkundige, den 20 Maart 1741, te *Zwolle* geboren, was de zoon van een' luitenant-kolonel der infanterie in 'slands dienst, en ontving zijne eerste ontwikkeling in de Latijnsche school zijner geboorteplaats. Hij zette zijne studiën voort aan de doorluchtige school te *Deventer*, en aan de hoogeschool te *Utrecht*, alwaar hij in 1762 tot doctor in de regten werd bevorderd, na de verdediging eener doorwrochte verhandeling: *De LULPI MARCELLI, Jurisconsulti, vita et scriptis*, opgenomen, zoo als zij zulks verdiende, in het 1.^e dl. van het *Thesaurus novus Dissertationum, in academiis Belgicis habitarum*, door **G. OELRICHS**. In het volgende jaar werd **TYDEMAN** tot rector en gymnasiarch te *Leeuwarden* benoemd, en in 1765, tot hoogleeraar in de welsprekendheid en de Grieksche taal aan de hoogeschool te *Harderwijk*; doch reeds in 1766, ging hij naar de Utrechtsche akademie over als hoogleeraar in het natuur- en openbare regt, en vormde aldaar uitmuntende kweekelin-

gen, waaronder vooral verdien-
 nen genoemd te worden: HIE-
 RONYMUS VAN ALPHEN, PIETER
 LEONARD VAN DE KASTELE, J.
 BOTH HENDRIKSEN en JOANNES
 KNEPPELHOUT. Daar zijne staat-
 kundige beginselen niet strook-
 ten met die, welke in 1786 en
 1787, vooral in *Utrecht* gehul-
 digd werden, zoo bewoog hem
 zulks, om eenen leerstoel in
 de regten te *Harderwijk* te aan-
 vaarden, doch reeds in het vol-
 gende jaar 1788, trad hij te
Utrecht weder in zijnen ouden
 werkkring. Niet lang echter
 duurde het, of er opende zich
 voor hem eene nieuwe loopbaan,
 daar hij in 1790 tot griffier der
 staten van *Overijssel* werd be-
 noemd: met onderscheiding ver-
 vulde hij de pligten dezer nieuwe
 betrekking, tot dat het jaar 1795
 eene nieuwe orde van zaken in
 de *Nederlanden* zag geboren wor-
 den. Hij begaf zich alstoen naar
Kampen, alwaar hij zich bezig
 hield met de vorming van bij
 hem inwonende jongelingen tot
 het akademische onderwijs. In
 1801 vestigde hij zich te *Ley-
 den*, alwaar hij op aanzoek van
 de bezorgers der hooge-school,
 een catalogus vervaardigde van
 de rijk voorziene openbare boe-
 kerij dier akademie. In 1813
 werd TYDEMAN tot hoogleeraar
 dier universiteit benoemd, doch
 zonder bepaalden leerstoel; ter-
 wijl hem als meer dan 70 ja-
 rigen grijsaard, in 1815, het
 emeritaat werd toegekend. Hij
 belastte zich niettemin nog met
 het onderwijs in de *Romeinsche
 oudheden*, hetwelk hij tot groot

genoegen zijner ambtgenooten,
 in de letterkundige faculteit,
 tot aan zijnen dood, den 1 Fe-
 bruarij 1825 voorgevallen, on-
 afgebroken met den grootsten
 lof heeft voortgezet.

TYGRANES. — Zie TIGRANES.

TYMÆUS (JACOBUS), een schrij-
 ver der 15.^e eeuw, te *Amers-
 foort* geboren, van waar hij den
 naam van JACOBUS VAN AMERS-
 FOORT ontleende. Hij omhelsde
 den geestelijken staat, en werd
 prefekt van het collegie van den
 H. LAURENTIUS. Hij was zeer
 ervaren in de godgeleerdheid,
 bekleedde den leerstoel dier fa-
 culiteit aan de hoogeschool van
Keulen, alwaar hij pastoor in
 de kerk van den H. JOANNES
den Dooper was. Hij beoefende
 met even veel geluk de natuur-
 kundige wetenschappen, en heeft
 onder andere werken, nagela-
 ten, twee commentariën, op de
 verhandelingen van ARISTOTE-
 LES, te weten: 1.º *Dé genera-
 tione et corruptione*; — 2.º *De
 meteoris*, in één dl. te *Keulen*,
 in 1497 gedrukt. TYMÆUS over-
 leed in het begin der 16.e eeuw.

* TYNDAL of TINDAL (WIL-
 LIAM), een berucht aanhanger
 van LUTHER, in 1500, in het
 prinsdom *Wallis* geboren. Een
 blinde bewonderaar van dien
 aartsketter zijnde, bevorderde
 hij deszelfs leer door zijne pre-
 dikingen, en om dezelve des te
 beter te verspreiden, ondernam
 hij de vertaling in het Engelsch
 van het *Nieuwe Testament*; maar

daar hij vreesde in zijnen arbeid gestoord te zullen worden, zoo begaf hij zich naar *Duitschland*, en bragt genoemde vertaling in 1527 ten einde. Hij voegde er de vertaling van het *Oude Testament* bij, en plaatste eene *Verhandeling* aan het hoofd van elk boek. Hij begaf zich naar *Saksen*, om LUTHER te leeren kennen, die hem als eenen nuttigen medehelper ontving, met hem verscheiden conferentiën had, en TYNDAL eindigde met zich te *Antwerpen* te vestigen. Op verschillende tijden deed hij reizen door *Duitschland*, en heimelijk door *Engeland*, terwijl hij trachtte alom het lutheranisme te verspreiden. Aan de Hollandsche kusten leed hij schipbreuk, en verloor daarbij zijne boeken en papieren. Middelerwyl scheen zijne vertaling des *Bijbels*, die in *Engeland* veel gerucht maakte, zoo gevaarlijk te zijn, dat de Engelsche geestelijkheid den koning een verzoekschrift aanbood om dezelve te doen verbieden. De vorst vaardigde eene proclamatie uit, waarbij hij het aankopen en het lezen des bijbels van TYNDAL verbood; ondanks dit verbod, werden er een aantal exemplaren ter sluik ingevoerd, terwijl TYNDAL eene geregelde briefwisseling onderhield met de bekeerden tot de nieuwe sekte. In den naam van het Engelsche bestuur, bij de overheden aangeklaagd, werd hij in hechtenis genomen, in het kasteel van *Vilvorden*, tusschen *Brussel* en *Antwerpen*, gevangen gezet, en veroordeeld om gewurgd en ver-

brand te worden, welk vonnis, in 1536, ten uitvoer werd gebracht.

TYPOTIUS (JACOBUS), in 1540, uit eene gegoede familie, volgens eenige te *Brugge*, en volgens anderen te *Diest* geboren, onderwees de regtsgeleerdheid in *Italië*. Hij ging zich vervolgens te *Wurzburg* vestigen, van waar JOANNES III, koning van *Zweden*, hem tot zich beriep. Daar deze onstandvastige en besluitelooze vorst, in zijne gunstige stemming, ten opzichte van de oude godsdienst, welke hij scheen te willen herstellen, niet volhardde, zoo liet hij TYPOTIUS gevangen zetten. Hij werd eerst onder SIGISMUNDUS, in 1594, in vrijheid gesteld. TYPOTIUS begaf zich hierop naar het hof van keizer RUDOLF II, die hem tot zijnen geschiedschrijver benoemde. Hij overleed te *Praag*, in 1601. Men heeft van hem: 1.º *Historia Gotharum*, in 8.vo; — 2.º *Relatio historica de regno Sueciae bellisque ejus civilibus et externis*, *Frankfort*, 1605, in 8.vo; — 3.º *Symbola divina et humana pontificum, imperatorum, regum, cum iconibus*, *Praag*, 1603, 3 dl.ⁿ in fol., een oppervlakkig werk, waarvan de geheele verdienste bestaat in de schoone gravures van GILLES SADERLER. TYPOTIUS gaf slechts de beide eerste deelen in het licht, het 3.º is bezorgd door ANSELMUS DE BOODT. Nog heeft men van hem *Redevoeringen*, en andere al te langdradige werken, en waarvan de stijl niet altijd zuiver is.

TYRANNION, een taalkundige, te *Amisus*, in het koninkrijk *Pontus*, geboren, heette eerst THEOPHRASTUS; maar zijne moedwilligheid, ten opzichte van zijne medeleerlingen, deed hem TYRANNION noemen. Hij was een kweekeling van DIONYSIUS van *Thracië*, te *Rhodus*. hij viel in handen van LUCULLUS, toen die veldheer MITHRIDATES op de vlugt gedreven, en zich van zijne staten meester gemaakt had. MURENA schonk hem zijne vrijheid weder. De gevangenschap van TYRANNION was hem niet nadeelig; zij verschafte hem de gelegenheid om te *Rome* te komen, alwaar CICERO, wiens boekerij hij regelde, hem zijne vriendschap schonk. Hij maakte zich beroemd door zijne lessen, bragt eene aanzienlijke fortuin bijeen, welke hij aanwendde, tot de oprigting eener bibliotheek van meer dan 30,000 boekdeelen. Zijne zucht voor de boeken droeg veel bij tot het behoud der werken van ARISTOTELES, welke hij in de gelegenheid werd gesteld afte schrijven, nadat SYLLA de bibliotheek van APOLLICON naar *Rome* had overgebragt; maar daar het handschrift van TYRANNION aansloordige afschrijvers werd toevertrouwd, zoo is het te betwijfelen of wij de werken van ARISTOTELES wel zoodanig bezitten, als zij uit de pen van dien wijsgeer zijn gevloeid, of zoodanig als zij uit de handen van APOLLICON (zie dat artikel) kwamen. TYRANNION, door de jicht ondermijnd, overleed zeer bejaard te *Rome*. — Men moet hem niet verwarren

met een' ander' beoefenaar der fraaije letteren, eerst DIOCLES genaamd, en die, als leerling van TYRANNION, den naam van zijnen meester aannam.

TYRTHÆUS, een Grieksche dichter, naar men meent, te *Athene* geboren, verwierf eenen grooten roem in den tweeden oorlog van *Messene*. Hij muntte uit in het bezingen der krijgs-dapperheid. Het weinige dat ons van zijne gedichten in de verzameling der Grieksche dichters, van PLANTYN, *Antwerpen*, 1568, in 8.vo overblijft, doet zien dat zijn stijl vol kracht en verhevenheid was. Hij scheen zelf vervoerd te zijn door de geestdrift, waarmede hij zijne hoorders wilde ontvlammen:

*Tyrthaeusque mares animos in martia bella.
Versibus exacuit.* HORAT. *Art. poet.*

De heer POINSINET DE SIVRY heeft de vertaling in Fransche verzen geleverd van de fragmenten van TYRTHÆUS.

TYRWHITT (THOMAS), een beroemde beoefenaar der fraaije letteren, te *Windsor*, in 1730 geboren, studeerde aan de hogeschool van *Oxford*, en verdiende, nog zeer jong zijnde, om onder lord BARRINGTON, tot onder-secretaris bij het departement van oorlog te worden benoemd. In 1761 werd hij eerste secretaris van het lager-huis; maar zes jaren later deed hij afstand van dien post, om zich enkel aan de studie toe te wijden. In 1784, bekleedde hij de betrekking van opziener van het

Britsch museum, en overleed in 1786. Hij was een uitmuntende criticus, en heeft nagelaten: 1.º *De Messias* van POPE, in Latijnsche verzen vertaald; — 2.º de *Schilling* van PHILIPS, mede in Latijnsche verzen; — 3.º *Aanmerkingen en gissingen, betrekkelijk eenige plaatsen van Schakespeare*; — 4.º de *Babrio fabularum Æsopicarum scriptore dissertatio*, Londen, 1776, in 8.vo Dit werk heeft ten doel, om te bewijzen, dat verscheiden fabels, aan ÆSOPUS toegeschreven, van eenen ouden schrijver zijn, BARRIAS genaamd; — 5.º *Gedichten*, aan RAWLY en anderen toegeschreven, vervaardigd in de 15.^e eeuw, met een verklarend woordenboek, in 1778, twee malen herdrukt; — 6.º eene *Uitgave* der vertellingen van *Kantelberg*, door CHAUCER, 4 dl.ⁿ in 8.vo; het 5.^e verscheen in 1778; — 7.º eene *Uitgave* in het Grieksch en in het Latijn van het dichtstuk op de steenen, aan ORPHEUS toegeschreven, Londen, 1781, in 8.vo; — 8.º Verscheiden geleerde *Verhandelingen*, over verschillende letterkundige onderwerpen, enz.

* TYSON (JAMES), een Engelsche dichter, te Londen, den 29 Augustus 1799 geboren, schreef reeds in den ouderdom van 15 jaren staatkundige artikels, voor de *Morning-Chronicle*, en gaf in 1815, onder den titel van *Blik op de oorzaken des vervals van den handel der natiën*, een geschrift over de staatkundige *huishoudkunde* in het licht. Hij reisde (1816) door *Frankrijk*,

Zwitserland en de *Nederlanden*, en schreef uit *Parijs*, aan een' zijner vrienden te Londen, brieven met het jaarmerk 1819, vol wijze overwegingen. Twee door hem vervaardigde Treurspelen, *Leoni* en *Ruffino*, werden op de tooneelen van *Drury-Lane* en *Covent-Garden* afgewezen, wjl hij dezelve niet wilde onderwerpen, aan onbeduidende verbeteringen, de staatkunde betreffende. TYSON gaf de grootste hoop, toen hij te Londen, den 12 Julij 1820, in nog niet volbragten 21 jarigen leeftijd overleed. Zijne geschriften zijn door een' zijner vrienden verzameld, en in het licht gegeven, onder den titel van *Brieven, gedichten en mengelingen van wijlen JAMES TYSON*, voorafgegaan door eene *Levensschets*, en een portret des schrijvers, Londen, 1822, in 12.mo

† TYSSENS (PETRUS), te *Antwerpen*, in 1625 geboren, verwierf, als historie-schilder, zulk eenen grooten roem, dat men hem met RUBENS bijna in denzelfden rang plaatste. De zucht naar gewin deed hem die *genre* verlaten, aan welken hij zijnen roem te danken had, om zich aan het portret toetewijden, en bijna alle personen van enig aanzien in *Vlaanderen*, wilden het hunne van zijne hand hebben. Zijn roem deed den tijd ontwakken, en zijne vijanden bragten eenige zijner portretten, met zulk eene verbittering in minachting, dat hij het raadzaam achtte tot het historische vak terugtekeeren. Met eenen nieuwen ijver legde hij zich op hetzelfde toe, en de

stukken, welke hij ten uitvoer bragt, konden de aanvallen zijner benijders voor hem als een geluk doen beschouwen. De schilderij der *Hemelopneming van MARIA*, welke hij voor het altaar der H. Maagd, in de *St. Jacobskerk* te *Antwerpen* vervaardigde, droeg aller goedkeuring weg, en plaatste hem in den eersten rang der bekwaamste schilders van zijn land. Voor de karmelieten-kerk, vervaardigde hij eenige schilderijen, die niet minder bijval vonden, even gelijk vele andere stukken voor verschillende kerken, voornamelijk in *België*, vervaardigd, zijnen grooten roem handhaafden. Weinig schilders van zijn land hebben zulk eenen uitgelezen smaak in de teekening geopenbaard; zijne uitvoering, vol vuur en verrukking, wordt nog verhoogd, door een vast en stout penseel, en een frisch en krachtvol koloriet; terwijl de achtergronden zijner schilderstukken, van zijne ervarenheid in de bouw- en vergezigt-kunde getuigen. In 1661, was hij directeur der akademie van schilderkunde te *Antwerpen*, en hij overleed in 1692. — Twee zijner zonen beoefenden evenzeer met het beste gevolg de kunst huns vaders.

* TYTLER (JACOBUS), een geleerde Schot, in 1745, geboren, verliet zijn vaderland, in 1796, en ging zich te *Salem* in *Massachusetts*, vestigen. Hij was zonder fortuin, en leefde van de opbrengst zijner werken, op eene kleine landhoeve in de nabijheid der stad. Toen hij in 1804,

in eenen duisteren nacht, naar zijn huis terugkeerde, viel hij in eene gracht, en verdronk in dezelve. TYTLER was een man van uitgebreide kunde, en verschafte aan de Britsche encyclopedie, waarvan hij een der uitgevers was, de artikels: *aërology* (luchtkunde), *aërostation* (luchtweegkunst), *chemistry* (scheikunde), *electricity* (electriciteit), *artillery*, *hydrostatic* (waterweegkunde), *mechanics* (werktuigkunde), *meteorology* (weerkunde of kennis der luchtverschijnselen), vele artikels in verscheiden takken der natuurlijke historie, een gedeelte van het artikel *Movement* (beweging), enz. Hij heeft daarenboven nagelaten: 1.º *Antwoord op de jaren van bescheidenheid* (1.º gedeelte) van PAYNE, *Salem*, 1796; — 2.º een ander *Antwoord*, op het tweede gedeelte van hetzelfde werk; — 3.º *Verhandeling over de pest en de gele koorts*, enz. Hij werkte aan eene *Algemeene aardrijkskunde*, toen hij door den dood werd verrast.

TZETZÈS (JOANNES), een Grieksche dichter, die omtrent het einde der 12.^e eeuw overleed. Men verzekert dat hij de geheele H. Schrift van buiten kende. Hij zelf zegt: » dat God geen mensch had geschapen, die met een sterker geheugen dan het zijne begaafd is geweest, » woorden die geene geringe ingenomenheid en dichterlijke ijdelheid verraden. Er bestaat van hem: 1.º *Bijspreuken op HOMERUS*, *Parijs*, 1616, in 8.vo, welke

hij aan IRENE, gemalin van keizer MANUËL COMNENUS opdroeg; — 2.º *Gemengde geschiedenissen*, in vrije verzen, ook wel *Chiliaden* genaamd, wyl dezelve in 13 chiliaden of duizendtallen van dichtregels zijn verdeeld, *Bazel* 1546, in fol. Het is in het 2.º en 13.º duizendtal, dat men eene beschrijving van den spiegel van ARCHIMEDES vindt, overeenkomstig de theorie van KIRCHER en BUFFON, en volgens hetgene wat ANTHEMIUS, er in zijne verhandeling over de werktuigen van zegt; — 3.º *Punt-dichten* en andere Grieksche dichtstukken, *Geneve*, 1606,

en 1614, 2 dl.ⁿ in fol.; — 4.º Taalkundige en beoordeelende werken, en *Aanmerkingen* op HESIODUS; — 5.º *Commentariën* op het dichtstuk van LYCOPHRON, *Alexander of Cassandra* genaamd. In dit werk komen eene menigte nuttige zaken voor, tot goed verstand der geschiedenis en fabelen. IZAAK TZETZES, zijn broeder, aan wien hij hetzelfde had gegeven, gaf het onder zijnen eigen naam in het licht. PORTER heeft deze *Commentariën* opgenomen, in de schoone uitgave, welke hij in 1697, te *Oxford* van *Lycophon* heeft geleverd.

U.

UBALDINI (PETRUCCIO), een geschiedschrijver, te Florence, in 1524 geboren, stamde af van eene familie, aan welke men eenen Sicamber tot oorsprong gaf (zie UBALDINI, *Istoria della casa degli Ubaldini, Florence, 1588*, in 4.to). Hij studeerde aan de universiteit van Pisa, en bekleedde vervolgens verscheiden gewichtige posten in zijn vaderland. Eenige onaangenaamheden, welke hij er ondervond, deden hem hetzelfde verlaten, en hij ondernam verscheiden reizen. Naar Engeland overgestoken zijnde, verwierf hij aldaar nuttige beschermers, die hem aan EDUARD VI voorstelden. Deze vorst wist zijne talenten op prijs te stellen, nam hem in zijne dienst, en schonk hem eene rijke jaarwedde. Hij overleed te Londen in het begin der 16.^e eeuw, en heeft verscheiden werken nagelaten, waarvan de meest bekende zijn: 1.º *Leven van KAREL den Grooten, Londen, 1581*, in 4.to; waarin men eenige dwalingen, zoo wel met betrekking tot de feiten, als tot de tijdrekening aantreft. — 2.º *Beschrijving van het koningrijk Schotland, en van de eilanden, die hetzelfde omgeven, Antwerpen, 1588*, in fol; — 3.º *Le vite*

delle donne illustri del regno d'Inghilterra e di Scozia, Londen, 1591.

* UBERTI (BONIFAGIUS, of FAZIO DEGLI), klein-zoon, van FARINATA der UBERTI, die in het midden der 13.^e eeuw, hoofd der Gibellijnsche factie, te Florence was, werd reeds bij zijne geboorte in de ongelukken gewikkeld, waaronder de beruchte geschillen van dat tijdvak zijne familie deden gebukt gaan. Als Gibellijn vogelvrij verklaard, hoopte hij den roem van DANTE te deelen door eene dichterlijke beschrijving der aarde te leveren. Zijn dichtstuk, getiteld *Dittamondo*, wordt in zes boeken verdeeld, die weder in een ongelijk aantal hoofddeelen gesplitst zijn. UBERTI had zich voorgesteld om de drie, ten zijnen tijde bekende, deelen der aarde te doorloopen; maar door den dood verrast, had hij zijn onderwerp slechts even aangevoerd, en liet slechts een beknopt overzicht na van Italië, Griekenland en Azië. Zijn werk is doorzaaid met aanhalingen uit PLINIUS, TITUS-LIVIUS, de heilige Schrift, PAULUS OROSES, EUTROPIUS, JUSTINUS enz. waardoor de schrijver de verdienste van

zijn werk meende te verhoogen. Op zijne reizen ontmoette hij SOLINUS (*), aan wien hij het meeste ontleent, en die in zijn *Dittamondo* dezelfde rol vervult als VIRGILIUS, in de *Divina Commedia*, waarvan dit boek voor het overige slechts een gebrek-kig afschrift is. De *Dittamondo* is herdrukt te *Milane*, 1826, in 12.mo, met talrijke verbeteringen, aan welke MONTI veel heeft medegewerkt. Desniettegenstaande, zeide deze schrijver, » dat het *Dittamondo*, door de goedkeuring der *academici della Crusca* beroemd geworden, slechts een armzalig zame-raapsel van belagchelijke namen, feiten en sprookjes is, zonder bevalligheid en zonder kunst voorgesteld, verre beneden des-zelfs roem als dichtstuk, en dat zijne gebreken in stijl niet vergoedt, door de belangrijkheid zijner geschied- en aardrijkskun-dige aanwijzingen." UBERTI bragt zijne laatste jaren in de armoede door, en overleed te *Verona*, kort na het jaar 1367. ALLACCI verzamelde eenige zijner gedich-ten, en andere verschenen ach-ter de *Bella Mano* van CONTI, *Parijs*, 1595, in 12.mo; en in eene verzameling van Toskaan-sche gedichten, te *Florence*, in 1527, in 8.vo, door PH. GUINTA in het licht gegeven. — Zie de *Vite d'illustri Fiorentini* van VIL-LANI, en de *Storia della lette-ratura Italiana*, van TIRABOSCHI.

* UBERTI (JOANNES), een genees-

heer, te *Rome*, in 1759 gebo-ren, onderwees aldaar zijne kunst met veel roem, hij reisde door *Engeland* en *Frankrijk*, en was in 1798 te *Parijs*. Hij maakte zich aldaar gunstig bekend door eene *Verhandeling over de na-tuurkundige opvoeding der kin-deren*. Zich naar *Madrid* bege-ven hebbende, geraakte hij aldaar in kennis met Dr. LUZU-RIAGA, een' der hofartsen, die hem aan KAREL IV voorstelde. UBERTI had den roem van te *Madrid* het eerst eene clinisch-geneeskundige school tot stand te brengen. Hij werd in deze nuttige onderneming met nadruk ondersteund door Dr. SEVERO LOPEZ; uit erkentenis werd hem het beheer dier school, en den titel van lijfarts des konings, met eene jaarwedde van 40,000 realen (ƒ 5,000) opgedragen. Niet lang had UBERTI genot van deze onderscheidingen, eene borstzinking waaraan hij sedert verscheiden maanden leed, sleepte hem, in Februarij 1802, in het graf.

* UBERTINI D'ILIA, meer be-kend onder den naam van UBER-TINI van *Casal*, een franciscaner-religieus, werd in laatsgenoemde stad in de 13.^e eeuw geboren. Hij was een vurig voorstander van PETRUS JOANNES OLIVE, wiens geschriften hij voor CLEMENS V verdedigde (zie OLIVE), en werd een dergenen, welke men *gees-telijke broeders* noemde, in te-genstelling van de overige leden

(*) Dat heet de *Werken van dien Schrijver*.

der orde, welke men *broeders der communitieit* noemde. Laatstgenoemden hadden den regel verzacht: hierdoor was in de orde van den H. FRANCISCUS eene scheuring ontstaan, welke de Paussen trachtten uit den weg te ruimen. CLEMENS V benoemde te dien einde commissarissen. UBERTINI legde aan dezelve eene memorie over, welke vijf-en-derdig hoofdpunten van overtreding bevatten, waaraan de broeders der *communitieit* zich hadden schuldig gemaakt, te weten: vijf en twintig tegen den regel, en tien tegen de bulle van NICOLAAS III. Nadat CLEMENS aan de *geestelijke* broeders, eene provisioneele bulle had verleend, waarbij hij aan de broeders der *communitieit* verbood hen te verontrusten, liet hij in de kerkvergadering van *Vienne* eene constitutie ontwerpen, waarin hij diegene der broeders, welke zich van den geest van den H. FRANCISCUS hadden verwijderd, tot denzelfen terug riep, en aan de *geestelijken* beval, om onder de gehoorzaamheid der oversten terugtekeeren. UBERTINI viel den Paus te voet, en smeekte denzelfen, van aan hem en aan de zijnen toetestaan, om afgezonderd te leven, daar hij, zoo als hij zeide, de vervolgingen voorzag, welke zij van de andere broeders zouden te verduren hebben; maar de Paus wees zijn verzoek van de hand. De scheuring werd intusschen, noch onder CLEMENS V, noch onder JOANNES XXII, zijn' opvolger, opgeheven: Men ziet zelfs dat in

XXIV DEEL.

1325 JOANNES XXII begonnen was UBERTINI, tegen wien men verscheiden hoofdbeschuldigingen had aangevoerd, in regten te betrekken. UBERTINI meende er den uitslag niet van te moeten afwachten. Heimelijk verliet hij *Rome*, en begaf zich naar *Lodewijk van Beijeren*, die met den Paus in geschil was. Het onstuimige leven, dat hij voerde, moede, zag UBERTINI, geen ander middel om zijne rust terug te bekomen, dan in eene andere orde overtegaan. Hij vroeg de vergunning, om die van den H. BENEDICTUS te mogen omhelzen. Dan hetzij dat hij dezelve niet verkregen hebbe, of dat hij van besluit is veranderd, het schijnt ten minste dat hij tot de Karthuizers overging; en PETREIUS, geschiedschrijver dier orde plaatst hem onder de schrijvers die tot dezelve hebben behoord. UBERTINI bezat achtenswaardige hoedanigheden: hij was een naauwgezet religieus, die op eene gestrenge wijze aan zijnen orde-regel gehecht was. Hij was geleerd, en er ontbrak hem niets, dan het vermogen om zijne wijsheid te temperen: *si tantum sobriè saperet*, zegt pater WADING. Men heeft van UBERTINI verscheiden geschriften: 1.º *Arbor vitae crucifixi*, *Venetië*, 1485, een zwaar boekdeél, hetzelve bestaat in handschrift in de bibliotheek van het *Vatikaan*; — 2.º *De septem statibus Ecclesiae juxta septem visiones Apocalypseo*; — 3.º *Tractatus de altissima paupertate CHRISTI et apostolorum*

K

ejus. De keizerlijke bibliotheek van Weenen bezit hiervan een exemplaar in handschrift; — 4.º *Epistolae varias*; — 5.º *Sermones multos*: Zonder hem te noemen, verwijt GERSON, in zijn boek *De caute legendis quorumdam libris*, aan UBERTINI, van in zijne verklaring van den lofzang van SIMEON, *Nunc dimittis*, van de gezonde leer te zijn afgeweken. Het tijdstip des doods van dezen religieus is niet bekend; maar hij schijnt het midden der 14.^e eeuw niet bereikt te hebben. — Men moet hem niet verwarren, met eenen anderen UBERTINI, bijgenaamd *Tiphernes*, die in de 16.^e eeuw leefde, en een der eerste was, die den gewonen regel van den H. FRANCISCUS verliet, om de hervorming der *Capucijnen* te omhelzen. Hij had het middel weten te vinden, om in zijne geboorteplaats een klooster te doen oprigten, eerst door minderbroeders bewoond, doch dat in 1538 tot de hervorming overging, en een gedeelte der nieuwe congregatie uitmaakte.

* UBILLA Y MEDINA (*don ANTONIO DE*), een Spaansche geschiedschrijver, in Kastilië, in 1660 geboren, is de schrijver van een werk getiteld: *Opvolging der Belgen, of Regt van koning PHILIPPUS V op de kroon van Spanje*; en *Dagverhaal der reizen van dien vorst van Versailles naar Madrid, Napels, enz. Milane en Madrid, 1704*. UBILLA bestrijdt het gevoelen der Duitsche schrijvers, die beweerden dat de kroon van Span-

je, aan KAREL III van Oostenrijk (later keizer onder den naam van KAREL VI) toebehoorde, en wel wegens zijne moeder MARIA THERESIA, infante van Spanje, en oudste dochter van PHILIPPUS III. Dit werk verschafte aan UBILLA den post van geschiedschrijver van PHILIPPUS V, dien hij op bijna al zijne reizen volgde.

* UCCELLO (PAULUS), een beroemde schilder van Florence, in die stad, in 1389 geboren, is de eerste, die de regelen der gezigtkunde wel heeft begrepen. Hij was de boezemvriend van den beroemden GIANNOZZO MANETTI, met wien hij zijne eerste studiën gemaakt had. Men ziet zijne schilderstukken in eenige oude kerken van Florence, voornamelijk in het klooster van de H. Maria de Nieuwe, waarin men nog eenige trekken uit de *Geschiedenis van ADAM en NOË* aantreft, en in de *Galerij* der zelfde hoofdstad. UCCELLO overleed in 1472. Een der grootte vermaken van dezen schilder was, een aantal vogelen in zijn huis te hebben, met welker afschildering hij zich onophoudelijk bezig hield. Het is om deze reden, dat men hem den bijnaam van UCCELLO, waaronder hij bekend is, heeft gegeven.

UDALRICH. — Zie ULRICH.

UDINE. — Zie JOANNES van Udine.

UGHELLI (FERDINAND), een geleerde religieus, van de Cister-

cienser-orde, den 21 Maart 1595, te Florence van aanzienlijke ouders geboren; legde zijne geloften af, in een klooster dier stad, tot de congregatie van Lombardijë en Toskane behorende. Daar zijne oversten eenen gelukkigen aanleg in hem bespeurden, zoo zonden zij hem naar Rome, om er zijne wijsgeerige en godgeleerde studiën te volbrengen. Hij had aldaar twee beroemde Jesuiten tot meesters, de pater's FRANCISCUS PICCOLOMINI en JOANNES DE LUGO, waarvan de eerste overste zijner orde, en de andere kardinaal werd. Het is onder hen, dat dom UGHELLI smaak voor de oudheden en de kerkelijke geschiedenis opvatte, een smaak, waarvan later de letteren de vrucht inoogstte. Nadat hij zijne leergangen had voltrokken, begaf hij zich naar de verschillende kloosters der congregatie, alwaar hij eervolle bedieningen bekleedde. De kardinaal KAREL DE MEDICIS koos hem tot zijnen theologant, en de Paus benoemde hem tot *Consultor* van den *Index*. Procureur-generaal zijner orde geworden zijnde, werd hij kort daarna tot president derzelve benoemd, en hield in die hoedanigheid verscheiden kapitels. Men bood hem bisdommen aan, die hij steeds van de hand wees; maar hij nam de in Rome gelegene abdij der Drie fonteinen aan, en werd door ALEXANDER VII tot deszelfs huisprelaat benoemd. Eindelijk verleende hem CLEMENS IX, opvolger van ALEXANDER, eene jaar-

wedde, als eene bemoediging in en eene belooning voor zijne edele werkzaamheden. Men heeft van hem: 1.º *Italia sacra, sive de Episcopis Italiae et insularum adjacentium, rebusque ab eis praeclare gestis*, 9 dl.ⁿ, in fol. van 1642 tot 1648, een belangrijk werk, waarin datgene voor Italië werd uitgevoerd, wat de geleerde Benedictijnen van den H. MAURUS, in hunne uitgave van het *Gallia christiana* voor Frankrijk deden. Door de zorg van den geleerden abbé COLETI verscheen er van 1717 tot 1733 eene tweede uitgave van dat werk, in 10 dl.ⁿ, met nuttige verbeteringen verrijkt, en vermeerderd met het *Sicilia Sacra* van Rocco PIRRO, en een algemeen inhoudsregister. Dom JULIUS AMBROSIIUS LUCENTI, een religieus derzelfde orde, heeft er onder den volgenden titel, eene verkorting van vervaardigd: *Italia sacra R. P. FERDINANDI UGHELLI restricta, aucta, veritati magis commendate, opera et studio JULII AMBROSII LUCENTII, ejusdem ordinis abbatis; opus singulare, tribus tomis novissime distinctum, subsequente quarto in quo ecclesiarum origines, urbium conditiones, jura, principum donationes, et recondita monumenta proferuntur, cum certis notis et praeclaris animadversionibus*, Rome, 1704, in fol.; — 2.º *Cardinalium elogia qui ex sacro ordine Cisterciensi floruerunt*, Florence, 1624, in fol.; — 3.º *Columnensis familiae cardinalium imagines ad vivum expressae et aeri incisae summatimque elogia, exornatae*

a FERDINANDO UGHELLO, *Rome*, 1650, in 4.to; — 4.º *Difesa della nobilita napolitane contra il libro di FRANCESCO ELIO MARCHESI, tradotta del latino di CARLO BORELLI, Rome*, 1655, in 8.vo; — 5.º *Albero et istoria della famiglia de conti di MARSCIANO, Rome*, 1653, in fol.; — 6.º *Genealogia de' Capisucchi, Rome*, 1653, in fol. Hierbij kan men voegen, *aanhangselen* en *aanmerkingen* van pater UGHELLI op de *Levens* der Paussen van CIACONIUS, *Rome*, 1630, in fol.; *aanteekeningen* op het Martyrologium der Grieken, eene *Verhandeling over de schrijvers der Cistercienser-orde*; twaalf boeken met de *Levens der Heiligen* derzelfde orde, en eene *Verhandeling over de gunstbewijzen, door de voorspraak der moeder Gods aan die orde verleend*. Deze geleerde man overleed te *Rome* in 1670. Dom DE VISCH, schrijver eener Bibliotheek der Cistercienser-orde, noemt hem » het sieraad van *Italië*, en eene schitterende ster der Kerk.”

* UGOLINI (BARTHOLOMEUS), een bekwame kerkelijke regtsgeleerde, in 1540, in *Toskanen* geboren, hield zich langen tijd te *Rome* op, en werd door verscheiden kardinalen beschermd. Hij gaf verschillende Latijnsche werken in het licht, die veel bijval vonden, en vooral datgene hetwelk ten titel voert: *Verhandeling over de Sacramenten, Rimini*, 1587, in fol. Hij droeg dit werk aan SIXTUS V op, die den schrijver mildelijk beloofde, en hem, naar men zegt, ver-

scheiden gewigtige betrekkingen toevertrouwde, waarin UGOLINI zich steeds met roem onderscheidde. Hij overleed, hoog bejaard te *Rome*, en legde gedurende zijn geheele leven eene groote verkleefdheid aan de godsdienst aan den dag.

* UGOLINO DE LA GHERARDESCA (de graaf) een heer van *Pisa*, in 1260 geboren, was hoofd zijner familie gebleven, na het vertrek der graven GERARD en GALVANO, die prins CONRADIN, uit het Zwabisch huis, op zijne onderneming tegen *Napels* gevolgd waren. Geroepen, om de partij der *Gibellinen* te leiden, en om zich naar het hoofd der republiek van *Pisa* te plaatsen, wilde de graaf UGOLINO over zijne medeburgers heerschen, en een nieuw vorstendom stichten, naar het voorbeeld der DELLA SCALA's van *Verona*, en der VISCONTI's van *Milane*. Maar het Pisaansch bestuur vrijdeldde zijne listige aanslagen in derzelve geboorte; in eene gevangenis opgesloten, ontsnapte hij uit dezelve, en, door een leger Florentijnen en bewoners van *Lucca* ondersteund, dwong hij zijne stadgenooten hem terug te roepen. Er eenigen tijd daarna in geslaagd zijnde, om zich tot kapitein-generaal der republiek te doen benoemen, bevestigde hij zijn gezag, en ontdeed zich van zijne vijanden, hetzij door dezelve te verbannen of te doen sneven. In één woord zijne buitensporigheden maakten hem den geesel van zijn vaderland. Hij geraakte in oneenigheid met

den aartsbisschop van *Pisa*, **RUTGER DE UBALDINI**, een heerschzuchtig prelaat, die zijnen ondergang bezwoer, en den 1 Julij 1288 het volk de wapens deed opvatten. De graaf **UGOLINO**, in zijn paleis aangevallen, werd, na eenen hevigen tegenstand, met drie zijner zonen en een' zijner kleinzonen, gevangen genomen. **RUTGER** liet deze vijf personen in eenen toren bij de stad opsluiten, sloot de poorten van denzelfden, waarvan hij de sleutels in de *Arno* wierp, en liet hen in deze gevangenis den hongerdood sterven. De gedichten van **DANTE** (*Hel*, 33.^e hfd.), het penseel, de beitel, en de graveerstift van een aantal Italiaansche kunstenaars, hebben de levendigste belangstelling in den ongelukkigen **UGOLINO** doen ontstaan. Het tafereel zijner verschrikkelijke straf heeft tranen doen storten, terwijl zijne misdaden, zoo als de heer **DE SISMONDI**, een zijner levensbeschrijvers, zulks aanmerkt, algemeen vergeten zijn.

UGONIUS (**MATHIAS**), bisschop van *Famagusta* in *Cyprus*, in 1507 overleden. Men heeft van hem: 1.º eene *Verhandeling over de patriarchale waardigheid*, bij wijze van zamenpraak, te *Brescia*, in 1507, in fol. gedrukt; — 2.º eene *Verhandeling over de Conciliën*, onder den titel van *Synodia Ugonia de Conciliis*, *ibid*, 1532, zeer zeldzaam, *Venetië*, 1563, in fol.; goedgekeurd, zegt men, bij eene breve van **PAULUS III**, ofschoon

verscheiden geleerden er onderwerpen in hebben aangetroffen, die aan critiek onderhevig zijn; men wil zelfs, dat het werk, later met meer aandacht onderzocht, te *Rome* werd afgekeurd.

† **UULKENS** (**JACOBUS ALBERTUS**), den 1 Mei 1772, te *Wierum*, een dorpje in de provincie *Groningen*, geboren. Ofschoon slechts een boeren-knaap zijnde, openbaarde hij reeds vroegtijdig, eene buitengewone zucht naar onderzoek en nasporing. Zijn eerste onderwijs in de dorps-school was zeer gebrekkig. Reeds in zijn 5.^e jaar verloor hij zijn' vader, en in zijn 8.^e begaf zijne moeder zich met hem naar *Groningen*, doch deze goede vrouw ontviel hem ook reeds, toen hij nauwelijks zijn 11.^e jaar had bereikt. Daar echter zijne voogden en zijne onderwijzers aan de Latijnsche school, welke hij inmiddels bezocht, reeds spoedig de eerste vonken van zijnen aanleg en zijn vernuft ontwaarden, zoo verzuimden eerstgenoemden ook niet, om hem in de loopbaan van kunde en wetenschappen verder te doen voortstreven. In zijne vroegste studiën gaf hij onophoudelijke blijken van zijn' ijver tot natuurkundig onderzoek en zucht tot overtuiging, welke neiging door zijnen kundigen rector **STRUCHTMEIJER** steeds onderhouden, ja zelfs aangewakkerd werd. In zijn 17.^e jaar ging hij tot de akademische studiën over, en beoefende behalve de godgeleerdheid, die

zijn hoofddoel moest zijn, bijna alle vakken van wetenschappen, en voornamelijk die, welke met de kennis der natuur in aanraking kwamen. In 1795, werd hij tot doctor in de wijsbegeerte en meester in de vrije kunsten bevorderd, en nog in hetzelfde jaar werd hij candidaat in de godgeleerdheid. In 1796, werd hij in het gehucht *Lellens* als predikant beroepen, en bij de waarneming der pligten aan dien stand verbonden, verzuimde hij niet om zijne natuurkundige wetenschappen door onderzoek en oefening levendig te houden. In 1789 verwisselde hij zijne standplaats *Lellens*, met het meer aanzienlijke dorp *Eenrum*, dat hij eerst in 1815 verliet, om als hoogleeraar in de wis- en natuurkunde aan de akademie van *Groningen* op te treden, welke betrekking hij in November van dat jaar aanvaardde, met eene plegtige redevoering *Over den invloed der Landhuishoudkunde op het bestaan en de welvaart der maatschappij*. Hij bekleedde deze betrekking met den meesten roem tot aan zijn dood, na eene slepende ziekte, den 30 Mei 1825 voorgevallen. De hoogleeraar S. STRATINGH Ez., te *Groningen*, huldigde zijne nagedachtenis door eene keurige redevoering, terwijl de geleerde jood J. JOJADA COHEN, 's mans verdiensten verhief in eenen schoonen Hebreeuwschen lijkzang, naast welken door hem eene Hoogduitsche overzetting gevoegd is, waarvan de hoogleeraar B. H. LULORS, mede eene fraaije, vrije Nederduitsche ver-

taling geleverd heeft, in 1825, gezamenlijk in één stukje, te *Groningen* in het licht gegeven. Onder de menigvuldige geschriften van UULKENS willen wij slechts de volgende noemen: 1.º *Korte schets der Natuurkunde*, 1799; — 2.º *Redevoeringen over de volmaaktheden van den Schepper enz.*, 1801 — 1815, 4 dl.ⁿ in 8.vo; een werk, dat alleen genoeg is om zijnen naam onsterfelijk te maken; — 3.º *Natuurkundig Schoolboek*, 1798, het werk van drie achtereenvolgende dagen en nachten, en met dat van den Heer BUIS, door de maatschappij t. N. v. 't Algem. met het gouden eermetaal bekroond; — 4.º *Verhandeling over de vcorordeelen omtrent het onweder*, 1808; — 5.º *Beschrijving van de merkwaardigste voortbrengselen der natuur*, mede met dubbel goud bekroond; — 6.º *Schoolboek over de natuurlijke Historie*; — 7.º *de Katechismus der Natuur van MARTINET*, verkort en nagezien; — 8.º *Bekroonde prijsvraag over het nut der insekten*, 1812; — 9.º *Technologisch Handboek*, 1809 — 1819; — 10.º *Schoolboekje over de Technologie*; — 11.º *Merkwaardige natuurverschijnselen* 1814; tot dit geschrift gaven aanleiding de veel gerucht-makende verschijnsels van het magnetismus enz.

ULFELD of liever ULEFELD (CORNIFIX CORFITO, graaf van), was de tiende zoon van eenen groot-kanselier van *Denemarken*, uit een der eerste huizen van het rijk. CHRISTIAAN IV verhief hem

tot groot-meester van zijn huis; en tot onderkoning van *Noorwegen*, en deed hem met zijne natuurlijke dochter in den echt treden; maar **FREDERIK III**, zoon en opvolger van **CHRISTIAAN IV**, die zijne heerschezucht vreesde, deed hem verscheiden onaangenaamheden verduren. De graaf verliet heimelijk *Denemarken*, en nam de wijk naar *Zweden*. De koningin **CHRISTINA** ontving hem zeer wel, en gebruikte hem in verscheiden gewichtige onderhandelingen, maar toen deze vorstin afstand van den troon had gedaan, verviel hij bij de *Zweden* in ongenade, en werd hij gevangen gezet. Na het middel te hebben gevonden om te ontsnappen, begaf hij zich naar *Koppenhagen*, alvorens zich geregvaardigd te hebben van de verdenking, waaronder hij verkeerde, van onbillijk ten opzichte van zijnen souverein gehandeld te hebben. **FREDERIK III** liet hem alstoen in hechtenis nemen, en zond hem met de gravin, zijne vrouw, in ballingschap, naar het eiland *Bornholm*; maar kort daarna stond hij hun toe te reizen. Naauwelijks waren zij vertrokken, of men beweerde eene verschrikkelijke zamenzwering ontdekt te hebben, door den graaf tegen zijnen vorst gesmeed. Hij had, zeide men, aan den keurvorst van *Brandenburg* voorgesteld, om den koning van *Denemarken* te ontroonen, en de kroon op het hoofd van eerstgenoemden vorst te doen overgaan. **ULFELD** werd den 24 Julij 1663, veroordeeld

om gevierendeeld te worden, als overtuigd van de misdaad van gekwetste majesteit, ten opzichte van het hoofd van den staat. Het vonnis werd aan eene wassen beeldtenis ten uitvoer gelegd. Hij ontving het berigt hiervan, te *Brugge*, van waar hij dadelijk vertrok, om zich naar *Bazel* te begeven, alwaar hij eenigen tijd, met drie zijner zonen en eene dochter onbekend leefde; maar een geschil tusschen een zijner zonen, en een burger der stad ontstaan, maakte hem bekend. Gedwongen om deze schuilplaats te verlaten, zakte hij, ofschoon door de koorts behebt in een schip den *Rijn* af, toen hij door de koude bevangen, in 1664, in den ouderdom van 60 jaren overleed, en aan den voet van eenen boom begraven werd.

* **ULIN** (**JOANNES JACOBUS**), te *Zurich*, in 1570 geboren, was zeer ervaren in de Grieksche taal, welke hij in zijne geboorteplaats met roem onderwees. Hij heeft veel over zoo wel gewijde als ongewijde onderwerpen geschreven, en men haalt onder anderen, de navolgende werken van hem aan: 1.º *Oratio complectens historiam protomartyrum Tigurinatorum, Ragusi*, 1628, in 4.to; — 2.º *De religione antiqua S. S. FELICIS et REGALIS*, ibid. 1628, in 4.to Hij overleed te *Zurich*, in 1639. — Een andere **JOANNES JACOBUS ULIN**, evenzeer te *Zurich* geboren, en in die stad in 1731 overleden, heeft nagelaten *Miscellanea ve-*

tera, nova, theologica, historica, in het Latijn en in het Hoogduitsch, *Zurich*, 1722 — 1724, 3 dl.ⁿ

* ULLERSTON (RICHARD), hoogleeraar aan de universiteit van *Oxford*, en doctor in de godgeleerdheid, bloeide op het einde der 14.^e en in het begin der 15.^e eeuw. Hij is bekend door eene verhandeling *De ecclesie reformatione*, die hij in 1408 op verzoek van den kardinaal ROBERT, bisschop van *Salisbury*, schreef. De voornaamste artikelen, welke de schrijver er in behandelt, zijn: 1.º *Over de verkiezing des Pausen*; — 2.º *Over de Simonie*; — 3.º *Over het misbruik dat van de kerkelijke goederen wordt gemaakt*, — 4.º *Over de dispensatiën*; — 5.º *Over de voorbehoudingen*; — 6.º *Over de meerderheid der beneficiën*; — 7.º *Over de hoogere beroepen*; — 8.º *Over de voorregten*; — 9.º *Over het leven en de zeden der beneficiarissen*; — 10.º *Over de wijze, waarop de heilige diensten moeten gevierd worden*. — Het hof van *Rome* wordt in dit in handschrift gebleven boek, dat in de bibliotheek der hoogeschool van *Cambridge* bewaard wordt, niet gespaard. Hetzelve voert ten titel: *Vragen van RICHARD, ter verdediging van de strijdende kerk*. In het zelfde handschrift komt ook voor eene *Verhandeling over de krijgspligten*, van denzelfden schrijver, vervaardigd op verzoek van KAREL DE COURTENAI, en aan HENDRIK, prins van *Wallis*, opgedragen.

* ULLOA (JOANNES), een Spaarsche Jesuit, onderscheidde zich in zijne orde, door zijne godsvrucht, en zijne uitgebreide theologische ervarenheid. Hij onderscees de godgeleerdheid te *Rome*, in de Gregoriaansche universiteit, met zooveel roem, dat zijn naam er in eere is gebleven, en dat men zijne lessen aanhaalt, als voorbeelden van duidelijkheid, naauwkeurigheid en diepzinnigheid. Men heeft van hem: 1.º *Theologia scholastica, Augsburg*, 1719, 6 dl.ⁿ in fol.; — 2.º *De principio et fine mundi*, ib. zelfde jaar. Hij bloeide in het begin der 18.^e eeuw.

ULLOA (*don ANTONIO DE*), een geleerde Spanjaard, te *Sevilla*, den 12 Januarij 1716 geboren, werd, nog zeer jong zijnde, in de school voor de marine opgenomen, ontving er onderwijs in de natuur-, wis- en sterrekunde, en werd snel bevorderd. In 1735, vergezeldde hij met *don GEORGE JUAN*, de Fransche academici (*BOUGUER, LA CONDAMINE* en *GODIN*), door hun gouvernement naar *Peru* gezonden, om de gedaante der aarde te bepalen. Op zijne terugreis naar *Spanje*, werd hij door de Engelschen gevangen genomen, die hem naar *Londen* vervoerden, alwaar hij met verscheiden geleerden in kennis kwam. De beroemde *FOLKES*, president der koninklijke akademie, werd zijn boezemvriend, die hem de vrijheid en al zijne papieren deed wedergeven, welke de vrucht zijner waarnemingen op zijne reizen waren? ULLOA was zeer

ervaren in alle natuurkundige wetenschappen, in de kunsten, in verschillende takken van nijverheid, en in al deze betrekkingen bewees hij gewigtige diensten aan zijn land. Hij was het die in 1762 werd uitgezonden, om bezit te gaan nemen van *Louisiana*, en er een nieuw bestuur te regelen. Ofschoon hij in deze onderneming, die door de gehechtheid der kolonisten aan de Franschen moeijelijk werd gemaakt, niet slaagde, verzamelde hij ten minste de bouwstoffen tot een werk, dat hij in 1772, te *Madrid* in het licht gaf. Hij maakte het platina en deszelfs eigenschappen bekend, en verspreidde een nieuw licht over de electriciteit. Hij deed te *Madrid* het eerste metallurgisch laboratorium oprigten, en het kabinet der natuurlijke historie met kostbare voorwerpen verrijken. *ULLOA* hield zich te gelijktijd bezig met de verbetering der aardrijkskundige kaarten van *Spanje*. Men groef, volgens zijn ontwerp en plan, in *Oud-Kastilië*, een kanaal van scheepvaart en besproeiing. Hij verbeterde ook de graveerkunst, en gaf middelen aan de hand om het druklettergieten te vereenvoudigen. Het is op zijne ingeving dat het hof van *Spanje*, jongelieden met jaarwedden naar vreemde landen zond, ten einde zich in de vrije en werktuigelijke kunsten te oefenen. Het is ook aan zijnen onvermoeiden ijver, dat men de vermenging der wollen te danken heeft, *Churlas* genaamd, gelijk aan die van *Kantelberg*,

met die welke den naam van *merinos* dragen, uit welke vermenging lakens van de eerste hoedanigheid ontstaan. Voor rekening des konings rigtte hij te *Segovia* eene fabriek op, en eene andere te *Guadalaxara*, waaruit lakens te voorschijn kwamen, welke met die van *Frankrijk* en *Engeland*, zoowel met betrekking tot de vastheid der kleuren, als tot de fijnheid, best konden wedijveren. *KAREL III*, zond aan *GEORGE III*, koning van *Engeland*, de snede (*coupe*) van een volledig, zoo fijn kleeed, dat het geheel in den zak gestoken, niet meer plaats innam dan een gewone zakdoek. Maar de hinderpalen, den handel in de weg gesteld, beletteden de verspreiding dier lakens in vreemde landen; dezelve zijn bijna eeniglijk verspreid in *Spanje* en in de beide *Amerika's*. *ULLOA* verdiende door zijne werken de liefde zijner landgenooten, en de achting van zijnen vorst, die hem met eerbewijzen en weldaden overlaadde. Hij overleed op het eiland *Leon* in 1795. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Reize naar Zuid-Amerika, Madrid, 1748*, 4 dl.ⁿ, in 4.to, mede in het Fransch vertaald; — 2.º *Noticias Americanas of Natuur- en geschiedkundige geprekken over Zuid- en Noord-Amerika, Madrid, 1772*, in 4.to; — 3.º *De zeemagt van Europa en Afrika*, 2 dl.ⁿ ib. 1774; — 4.º *De zonsverduistering van 1778*, enz., ib. 1779.

* **ULLOA** (*don MARTINUS DE*), een Spaansche levensbeschrijver, neef van den voorgaande, te *Sevilla* in 1730 geboren, beoefende de wetten te *Salamanca*, en ontving er den doctoralen hoed; hij oefende gedurende verscheiden jaren; het beroep van advocaat te *Madrid* uit, alwaar de minister **FLORIDA BLANCA**, zijne talenten wist te waarden, hem in zijne loopbaan behulpzaam was, en hem tot den gewichtigen post van voorzitter der koninklijke geregtskamer van *Sevilla* deed benoemen. Ondanks de werkzaamheden, aan dezen post verbonden, wist *don MARTINUS* nog tijd aan andere studiën te wijden, en werken zamentstellen, die met regt zijnen roem als letterkundige vestigden. De belangrijkste zijn: 1.º *Verhandeling over den geest en den oorsprong der Kastiliaansche taal*, *Madrid*, 1770, 2 dl.ⁿ, in 4.to, een zeer geacht werk, en dat ten bewijze verstrekt van de uitgebreide geleerdheid des schrijvers; — 2.º *Verhandeling over het vaderland der Gothen*, *ib.* 1781, in 8.vo; — 3.º *Verhandeling over de reeks der koningen en over de eerste inwoners van Spanje*, *ibid.* 1789, in 8.vo. Deze geleerde verhandeling verspreidt veel licht over de Spaansche geschiedenis, en verbetert verscheiden dwalingen, waarin verschillende schrijvers zijn vervallen; — 4.º *Verhandeling om te dienen tot de tijdrekenkunde van Spanje*, *ibid.* 1789, 2 dl.ⁿ, in 4.to; — 5.º *Verhandeling over de tweegevechten*; — 6.º *Geschiedenis der akademiën van*

Madrid, *ibid.* 1789, 4 dl.ⁿ, in 4.to. Dit is het uitgebreidste werk des schrijvers. De stijl van **ULLOA** is mannelijk, welsprekend en beknopt. Hij was lid der koninklijke akademiën van geschied- en taalkunde; directeur der vaderlandslievende maatschappij, en der akademie van schoone letteren van *Sevilla*. Hij overleed te *Cordova* in Februarij 1800.

* **ULPHILAS**, **GULPHILAS** of **WULPHILAS**, omtrent het midden der 4.^e eeuw, bisschop der *Gothen*, welke *Dacië* en *Thracië* bewoonden. Zijne voorouders, uit *Cappadocië* oorspronkelijk, waren, volgens de getuigenis van **PHILOSTORGUS**, door de *Gothen* gevankelijk medegevoerd, toen die barbaren in 266, in *Klein-Azië* vielen. Hunne gevangenen verspreidden de christelijke godsdienst, en behielden eenen zekeren invloed, onder de meesters, welke zij onderwezen hadden. **ULPHILAS**, een der afstammelingen dier gevangenen, tot priester verkozen zijnde, was bij de kerkvergadering tegenwoordig, welke de *Arianen*, in 360, te *Konstantinopel* belegden. In 377, kwam hij op nieuw te *Konstantinopel*, door de *Gothen* belast, om aan **VALENS** een gewest te vragen, waarin het hun werd toegestaan, zich nedertezetten. Hij slaagde volkomen in zijne zending; en met toestemming van **VALENS**, vestigden zich de *Gothen* aan den regter-oever des *Donau's*. Nadat er geschillen tusschen hen en de Romeinsche veldheeren waren ontstaan, werd **ULPHILAS** op nieuw naar **VALENS**

gezonden, die zijne beden met trotschheid van de hand wees. Men werd, den 6 Augustus 378, handgemeen, en VALENS kwam, na een bloedig gevecht om het leven. Het schijnt dat ULPHILAS in het zelfde jaar overleed. Deze prelaat is in de Kerk en bij de letteren beroemd geworden, door de vertaling welke hij vervaardigde van de H. Schrift in de Germaansche taal. Hij volgt woordelijk den tekst, *nieuwere Byzantijnsche* genaamd; zijne vertaling is des te kostbaarder voor de geleerden, welke de Noordsche oudheden beoefenen, daar zij het oudste geschreven document aanbiedt, dat er in de Noordsche talen bestaat. De vertaling van ULPHILAS is niet geheel tot ons gekomen. Hetgene wat er nog van is, bestaat in twee handschriften, waarvan het eene is de *Codex Argenteus*, en het andere de *Codex Carolinus*; de eerste is in het licht verschenen: 1.º met den Gothischen tekst, en de Angel-Saksische vertaling, *Dordrecht*, 1665, 2 dl.ⁿ, in 4.º; in 1684, te *Amsterdam* herdrukt; — 2.º met den Gothischen tekst, en daartegen over, de Zweedsche en Iersche vertaling, en de *Vulgata*, *Stokholm*, 1671, in 4.º; — 3.º met den Griekschen tekst en de Latijnsche vertaling, *Weissenfels*, 1805, in 4.º In de *Codex Argenteus*, welke slechts het *Evangelie* bevat, zijn de evangelisten in de volgende orde geplaatst: de H. MATHEUS, de H. JOANNES, de H. LUCAS en de H. MARCUS. De *Codex Carolinus*, welke slechts eenige hoofddeelen

van den brief van den H. PAULUS aan de Romeinen bevat, is in het licht verschenen, met den Gothischen tekst, en de Latijnsche en Hoogduitsche vertaling tusschen beide, *Brunswijk*, 1762; herdrukt, *Upsal*, 1763, in 4.º; *Londen*, 1772, en *Leijden*, 1781. Men vindt in de uitgave van *Weissenfels* al de bijzonderheden, betrekkelijk dit, voor de godsdienst en de letteren zoo kostbare denkstuk.

ULPIANUS (DOMITIUS), een beroemde regtsgeleerde, was voogd, en later secretaris en minister van keizer ALEXANDER SEVERUS. Hij verhief zich tot de waardigheid van opperste der lijfwacht, die de aanzienlijkste des rijks is. Zijne verkleefdheid aan de heidensche bijgeloovigheden, boezemde hem eenen hevigen haat tegen de christenen in, aan welke hij, onder eenen hem gunstigen keizer, al het kwaad berokkende, waartoe hij in staat was. Hij werd door de soldaten der lijfwacht, in het jaar 226 gedood. Er bestaan van hem 29 titels van fragmenten, door ARIANUS verzameld, en die in eenige uitgaven van het Burgerlijk regt voorkomen.

ULRICH of UDALRICH (*Heilige*), bisschop van *Augsburg*, uit een beroemd huis van *Duitschland*, in 973, in den ouderdom van 83 jaren overleden, onderscheidde zich in zijn diocees, door eenen apostolischen ijver. JOANNES XV plaatste hem in het concilie van *Lateranen*, in 993 gehouden, onder de Heiligen; dit is het

eerste voorbeeld van heiligverklaring door de Paussen plegtiglijk uitgesproken. De misbruiken, die in deze zaak waren gesloten, en de vereering aan personen bewezen, op al te onbeduidende bewijzen, die eerwaardig gekeurd, noodzaakten eindelijk het zichtbaar Hoofd der Kerk, zich de uitspraak in dergelijke aangelegenheden voorttehouden (zie ALEXANDER III). In het 9.e dl. zijner *Kerkelijke Geschiedenis*, schrijft de abbé BÉRAULT hem eenen *Brief* toe ten voordeele van het celibaat der geestelijken, en haalt dezen brief andermaal met lof in het 10.e deel aan: intusschen bestrijdt de aan den H. bisschop toegeschreven brief de wet van het celibaat; en de critici bewijzen, dat deze brief ondergeschoven is. Zie ZACCARIA, *Præfat. ad Hist. polemicam de sancto cœlibatu*.

ULRICH of UDALRICH, een monnik van *Cluny*, te *Regensburg*, in 1018 geboren, en in het klooster van *Celle*, in 1093 overleden, was een der grootste lichten der klooster-orde. In het *Spicilegium* van dom ACHERI vindt men van hem, eene verzameling der *Oude wetten van Cluny*, welke kan dienen om eenige gebruiken zijner eeuw bekend te maken: hij stond in verscheiden kloosters in groote achting, als een werktuig geschikt om er de orde en godsvrucht in te onderhouden.

ULRICH VAN JUNGINGEN, grootmeester der Teutonische of Duit-

sche orde, onderscheidde zich door zijnen moed, en sneuvelde in den beruchten slag van *Tannenberg*, in 1410 door JAGELLO gewonnen. De Poolse schrijvers beschuldigen hem van heerschzucht en stijfhoofdigheid; doch de baron DE WAL regtvaardigt hem van dit verwijt in het 3.^e dl. van de *Geschiedenis der Teutonische orde*.

* ULRIKA-ELEONORA, echtgenootte van KAREL XI, en moeder van den beroemden KAREL XII, koning van *Zweden*, werd in 1656, te *Kopenhagen* geboren. Zij was de dochter van FREDERIK III, koning van *Denemarken*, en trad in 1680 met KAREL XI in den echt; zij bragt al de haren rang waardige deugden mede op den troon, maar haar gemaal wist dezelve in geen deele te waarderen. Deze opvliegende en gierige vorst, maakte zich bij zijne volken gehaat, terwijl ULRIKA het voorwerp hunner liefde was. Nadat KAREL XI hen met belastingen had overladen, ten einde zich destebeter van hunne goederen meester te maken, rigtte hij tegen hen eene zoogenaamde liquidatie-kamer, eene soort van gerechtshof op, dat bij alle *Zweden* luide klagten verwekte. Een aantal inwoners van *Stokholm*, tot volslagen armoede vervallen, doorkruisten onder oproerige kreten de straten, en kwamen dagelijks aan de deuren van het paleis, wanhopige toonen aanheffen, en smeekten vruchteloos den koning, de liquidatie-kamer te willen afschaffen. De konin-

gin, gevoelig voor hunne ongelukken, verleende hun alle hulp, die in hare magt stond. Zij gaf hun haar geld, hare edelgesteenten, hare meubelen, verkocht zelfs hare kleederen, en deelde de opbrengst onder hen uit. Maar deze hulpmiddelen waren nog op verre na niet toereikend, om in de behoeften dier ongelukkigen te voorzien; en daar zij niets meer had om hun te geven, ging zij in tranen smeltende, zich voor de voeten des konings werpen, om zijne goedertierenheid of liever zijne regtvaardigheid, te gunste zijner eigene onderdanen interoepen. Hij was doof voor hare beden, en zeide haar op eenen strengen toon: »Mevrouw, wij hebben u genomen om ons kinderen, en niet om ons raad te geven.» Sedert dat tijdstip namen zijne slechte behandelingen ten opzichte van de koningin nog toe; zij bezweek onder dezelve na eene langdurige ziekte, in April 1693. Haar dood was een algemeene rouw onder de Zweden, die haar als hunne beschermster en moeder beschouwden.

ULRIKA-ELEONORA, tweede dochter van KAREL XI, koning van Zweden, en zuster van KAREL XII, werd in 1688 geboren. Zij bestuurde Zweden gedurende de afwezigheid haars broeders, met eene wijsheid, die deze vorst moest bewonderen. Na den dood van dezen vorst, werd zij in 1719, door de algemeene stemmen der natie als koningin uitgeroepen. Zij stond in het volgende jaar

de kroon af aan haren echtgenoot FREDERIK, erf-prins van *Hessen-Cassel*; maar zij regeerde met hem. De te *Stokholm* vergaderde staten, bewogen deze vorstin om op eene plegtige wijze van alle erfregten op den troon afstand te doen, ten einde daardoor denzelven enkel van de vrije keuze der natie te ontvangen. De monarchale magt werd alstoen afgeschafft: de staten schreven eenen vorm van bestuur voor, welken zij door de vorstin deden bekrachtigen; het gezag des troons werd getemperd door dat der staten en des senaats. ULRIKA-ELEONORA overleed den 6 December 1744. Met haar stierf de dynastie van *Tweebruggen* uit, die sedert KAREL X den Zweedschen troon bekleed had.

* ULSTAD (PHILIPPUS), een geneesheer, te *Neurenberg*, in 1485 geboren; hij verwierf veel roem in zijne kunst, die hij te *Freyburg* met eere en gedurende verscheiden jaren uitoefende. Hij overleed in de eerste helft der zestiende eeuw en heeft nagelaten: 1.º *De epidemia tractatus, Basilæ, 1526*, in 8.vo; — 2.º *Cælum philosophorum, seu de secretis nature liber*, enz. *Argentorati, 1528*, in fol., *Parijs 1544*, in 8.vo

ULUG-BEIG, een Perzisch vorst, die zich op de sterrekunde toellegde. Zijn *Catalogus der vaste sterren*, voor het jaar 1434 verbeterd, werd in het licht gegeven, door den geleerden THOMAS HYDE, te *Oxford, 1665*.

in 4.to, met zeer belangrijke aantekeningen (zie FLAMSTEED). Nog schrijft men hem een werk toe, over de tijdrekenkunde getiteld: *Epochæ celebriores Chaldaeorum, Syro-Græcorum, Arabum, Persarum et Charasmiorum*. Deze Latijnsche vertaling is van JOANNES GREAVES, die te *London*, in 1650 met het oorspronkelijk Arabisch in 4.to, in het licht werd gegeven. Deze vorst werd, in 1449, na te *Samarcand*, omtrent veertig jaren geregeerd te hebben door zijn' eigen zoon van het leven beroofd.

* UNIE (*don* LODEWIJK FIRMIN DE CARVAJAL Y VARGAS, graaf der), een Spaansch veldheer, te *Lima*, in Augustus 1752 geboren, begaf zich reeds in den ouderdom van 12 jaren, in het regiment der Spaansche gardes, en had eene snelle bevordering. Hij behoorde tot het Fransch-Spaansche leger, dat in 1779, *Gibraltar* berende, daarna tot dat, hetwelk in 1781 *Minorca* veroverde. Hij kwam vervolgens voor *Gibraltar* terug, en onderscheidde zich aldaar door zijne dapperheid. Hij was in 1791, tot veldmaarschalk benoemd, toen hij naar de kusten van *Afrika* werd gezonden, met het leger door den generaal COURTIN aangevoerd, en dat bestemd was ter ondersteuning van *Oran*. Men had aan zijne tegenwoordigheid van geest en aan zijne dapperheid het behoud van den toren *del Nacimiento* te danken, welke de mooren met eene aanzienlijke strijdmagt belegerden. Tijdens den oorlog

van *Spanje* met de Fransche republiek, diende hij als tweede beveldehebber onder *don RICARDOS*, en droeg grootelijks bij tot de overwinningen van dien veldheer. De graaf der UNIE onderscheidde zich meer bijzonder in den slag van *Trouillas* (22 September) in dien van *Céret* (26 November), en gaf bij elke gelegenheid bewijzen van beleid en dapperheid. Nadat *don RICARDOS* overleden was, en dat O'REILLY, die hem was opgevolgd, hem slechts weinige maanden overleefd had, zoo riep de keuze des konings den graaf der UNIE, tot het opperbevel van het leger, *Roussillon* genaamd, en te gelijkertijd werd hij benoemd tot kapitein-generaal van *Katalonië*, en president van het koninklijk landvoogdij-schap van dat gewest (1794). Maar hij, die in den tweeden rang geschitterd had, telde tot den eersten gestegen, niet anders dan tegenspoeden. Hij beproefde eenen aanval, om de sterkte *Bellegarde* te ontzetten, en hij werd nadrukkelijk teruggedreven. Daar hij deze nederlaag meende te moeten wijten, aan een corps van 6000 man, hetwelk niet bij tijds was aangekomen, zoo liet hij hetzelfde geheel ontwapenen. De verontwaardiging werd algemeen, toen hij een dag-bevel liet afkondigen, hetwelk bepaalde, dat verscheiden officieren van dat corps, door de legerplaats, en in het gezigt van het geheele leger, moesten wandelen, met eenen spinrok in plaats van degen op zijde. Het is onnoodig te zeg-

gen, dat geen der officieren zich aan zulk een even zoo eigenzinnig als ootereend bevel onderwierp: zij vereenigden zich gezamenlijk, besloten om zich tot het uiterste te verdedigen, en vraagden om hun ontslag. Men gaf hun zulks eerst na eenige maanden gevangenschap. Voor het overige was de kwade uitslag van den aanval op *Bellegarde*, slechts het gevolg van kwalijk beraamde maatregelen. Van dien oogenblik af verloor de graaf der UNIE het vertrouwen van zijn leger, dat hem niet dan met tegenzin gehoorzaamde. Men bereidde zich voor tot eenen algemeenen slag, ten einde de sterkte van *Figueras* te dekken. De graaf der UNIE rekende veel op zijne verschansingen, en meer bijzonder op eene zeer sterke en hooge batterij, die naar zijne meening de republikeinen moest verpletteren. De strijd begon, de Franschen worden eerst teruggedreven; doch vernieuwen weldra den aanval en bestoken de geduchte batterij, die een vervaarlijk vuur op hen uitbraakte. De grond wordt met hunne lijken bedekt, die op elkander gestapeld, den aanvallers als tot stormladder dienen. De batterij wordt met geveld bajonnet veroverd, en bijna gelijktijdig bevindt zich het Spaansche leger in eene volslagene verstrooiing. Men moet der heldhaftige dapperheid van den graaf der UNIE recht doen wedervaren: hij was overal, geen gevaar schrikte hem af; doch vruchteloos trachtte hij zijn leger weder te vereenigen.

Eindelijk door de scherf eener granaat, in de borst gekwetst, viel hij dood ter aarde. De Spanjaarden weken hierop in allerijl naar *Gironne*, en deze zegepraal verschaftte weinige dagen daarna aan de republikeinen het fort van *Figueras*, dat de bevelhebber hun overgaf, zonder toetestaan dat men den minsten tegenstand bood. De Fransche generaal liet het lijk van den graaf der UNIE bij zich brengen, aan hetzelfde het hoofdhaar afsnijden, en hetzelfde onder zijne officieren verdeelen, als een bewijs van hulde aan de dapperheid van zijnen vijand toegebracht. Hij gaf het lijk aan de Spanjaarden terug op verzoek van den hertog DE SAN-CARLOS, vader van den graaf der UNIE, en groot-vader van den hertog DE SAN-CARLOS, die FERDINAND VII, in zijne gevangenschap te *Valençay* vergezelde, en die in 1828 overleed.

* UNROCH I (HENDRIK OF ERICH), hertog van *Frioul*, onderscheidde zich door zijne dapperheid en door zijne getrouwheid ten opzichte van KAREL den Groote. De Hunnen waren nog steeds oproerig, en schenen op nieuw het rijk en de Kerk te bedreigen. De Fransche vorst zond in 795 UNROCH tegen hen op, die naar *Pannonië* trok, en de Hunnen in een' slag versloeg, waarin twee hunner bekwaamste legerhoofden sneuvelden. Van de eene overwinning tot de andere, trok hij op hunne hoofdstad aan, maakte zich meester van dezelve, zoowel als van de onnoemelijke schat-

ten, welke ATTILA in de talrijke door hem veroverde gewesten had verzameld. Hij liet al deze schatten aan KAREL den Grooten ter hand stellen, die een gedeelte derzelve aan PAUS ADRIANUS I ten geschenke gaf, en het overige onder zijn soldaten verdeelde. De Hunnen, die zich steeds weder van hunne verliezen herstelden, werden nog tweemaal aangevallen en overwonnen door UNROCH, die hun den vrede enkel verleende op voorwaarde dat zij zich aan den keizer zouden onderwerpen, en het doopsel ontvangen. Een hunner aanvoerder, THEUDON genaamd, christen geworden zijnde, leefde sedert langen tijd aan het hof van KAREL den Grooten, en had aan deze laatste oorlogen geen deel genomen. Maar, toen hij zijne natie geheel onderworpen en van hare dapperste veldheeren beroofd zag, verliet hij plotseling het hof, begaf zich naar zijne landgenooten, moedigde hen andermaal aan tot den opstand, en stelde zich aan hun hoofd. UNROCH trok in 799 tegen hem op, overwon hem volkomen, en nam hem gevangen; maar door eene werpspies doorboord, stierf hij te midden dier zegepraal. De muniteling THEUDON werd op bevel des keizers onthoofd.

* UNTZER of UNZER (MATHIAS), een beroemde arts te Halle in Saksen geboren, studeerde aan verschillende universiteiten van Duitschland en Italië, en eindigde zijnen leergang te Bazel, alwaar hij den doctoralen hoed

ontving. Hij oefende de geneeskunde in Zwitserland en in zijn geboorteland met het beste gevolg uit. Men heeft van hem: 1.° *De nephritide, seu renum calculo*, Hall, 1614, in 4.°; — 2.° *De lue pestifera libri tres*, ibid, 1615, in 4.°; — 3.° *Tractatus medico-chymici, septem libri etc.* ibid, 1634, in 4.°; — 4.° *De sulfure tractatus medico-chymicus* ibid, 1629, in 4.° UNTZER overleed in 1620.

* UNZER (JOANNES AUGUSTUS), een Duitsche genees- en letterkundige, in 1727, te Halle, in het hertogdom Maagdeburg geboren, oefende de geneeskunde uit, in zijne geboorteplaats, te Hamburg en te Altona, alwaar hij eenen buitengewonen opgang maakte, en alwaar hij den 2 April 1799 overleed. De voornaamste zijner talrijke werken zijn 1.° *Nieuwe leer betrekkelijk de aandoeningen onzer ziel en de verbeeldingskracht*, Halle, 1746 in 8.°o, welke veel tegenspraak vond; — 2.° *Gedachten over den slaap en de droomen*, zelfde jaar in 8.°o; — 3.° *Wijsgeerige bespiegelingen van het menschelijke ligchaam*, 1750, in 8.°o; — 4.° *de Arts of Geneeskundig Dagboek*, 1759 tot 64, Hamburg, in 8.°o; dit werk werd in het Zweedsch, Deensch en Nederduitsch vertaald; — 5.° *Verzameling van geschriften en verhandelingen over de natuur- en geneeskunde*, Hamburg, 1768, 3 dl.ⁿ, in 8.°o; welke in Duitschland evenzeer verscheiden uitgaven heeft

gehad, en in het Deensch en Nederduitsch is vertaald; — 6.º *Handboek der geneeskunde, Hamburg, 1770*, 2 dl.ⁿ, in 8.vo; een werk dat evenzeer verscheiden uitgaven heeft gehad, en mede in het Deensch en Nederduitsch vertaald is; — 7.º *Physiologie der dierlijke natuur in de levende ligchamen, Leipzig, 1771*, in 8.vo; — 8.º *Physiologische nasporingen, betrekkelijk de beoordeelingen der Physiologie van UNZER, Leipzig, 1773*, in 8.vo Hij is een der medewerkers aan het *Hamburger-Magazijn* geweest, enz. — Zijne echtgenoot, JOANNA CHARLOTTE UNZER, in 1782 overleden, heeft in het licht gegeven *Gedichten en Grondbeginselen van gedrag en wijsheid voor de vrouwen*, 2.º uitg. 1767.

UPTON (NICOLAAS), een Engelschman, was in 1428 bij het beleg van *Orleans* tegenwoordig. Hij was later kanonik en onderwijzer of grootzanger van *Salisbury*. EDUARD BISSÆUS heeft eene verhandeling van dien kanonik in het licht gegeven, getiteld: *De studio militari*, met andere dergelijke werken vereenigd, *Londen*, 1554, in fol. UPTON leefde nog in het jaar 1453.

URANIUS (HENDRIK) of VON DEM HIMMEL, een priester en ervaren letterkundige, te *Rees*, in het hertogdom *Kleef*, tegen het einde der 15.^e eeuw geboren, werd rector van het collegie van *Emmerik*, alwaar hij gedurende

vijf-en-twintig jaren, met den meesten ijver aan het onderwijs der jeugd werkte, en in 1579 overleed. URANIUS was grondig ervaren in het Latijn, Grieksch en Hebreuwsch; met deze bekwaamheden paarde hij eene groote godsvrucht, en eene onkreukbare verkleefdheid aan het geloof zijner vaderen. Men heeft van hem: 1.º *Grammatica Hebraea Compendium*, 1559, in 12.mo; — 2.º *De usu litterarum servilium*, *Keulen*, 1570: een werk, dat met het voorgaande in verband staat; — 3.º *De re nummaria, mensuris et ponderibus*, *Keulen*, 1569, in 4.to; — 4.º *Commendatio linguae Graecae*, *Keulen*, 1571; — 5.º *Grammatica Latina*, *Keulen*, enz.

URBANUS (*Heilige*), een leerling van den H. Apostel PAULUS (*Rom. XVI, 9*), was Bisschop van *Macedonië*; maar men weet niets bijzonders van zijn leven.

URBANUS I (*Heilige*), Paus na CALIXTUS I, den 22 October 223; werd onder de regering van ALEXANDER SEVERUS, den 25 Mei van het jaar 230, voor het geloof van J. C. onthoofd. Als een apostolisch man had hij zijne waardigheid bekleed.

URBANUS II, vroeger OTTO of ODDON genaamd, een religieus van *Cluny*, te *Châtillon-sur-Marne* geboren, geraakte tot de eerste posten zijner orde. GREGORIUS VII, even als hij een benediktijner, met zijne godsvrucht en kunde bekend, ver-

eerde hem met het Roomsche purper. Na Paus Victor III, werd hij den 12 Maart 1088, op den Stoel van den H. PETRUS geplaatst. Hij gedroeg zich met vele voorzigtigheid, gedurende de scheuring van den onwettigen Paus GUIBERT. In 1095, hield hij de beroemde kerkvergadering van Clermont, in *Auvergne*. Er werd in bepaald, dat men zoude communiceren, door afzonderlijk het ligchaam en het bloed van J. C. te ontvangen; hetwelk aanduidt, dat het gebruik nog bestond, om onder beide gedaanten te communiceren; maar men voegde bij dit besluit: *Indien er geene noodzakelijkheid of eenige voorzorg bestaat, die noodsaakt anders te handelen*: een onbetwistbaar bewijs dat zulks slechts een besluit van tucht was. Men kondigde aldaar ook den eersten kruistogt aan, ter herovering van het *Heilige Land*. De bedevaarten der christenen van het Westen naar de heilige plaatsen gaven aanleiding tot dit verbond. De muzelmannen stonden, wel is waar, aan de christenen hunne onderdanen, de vrije uitoefening hunner godsdienst toe; zij vergunden de bedevaarten; trokken zelve naar *Jeruzalem*, dat zij het *Heilig Huis* noemden, en waarvoor zij eerbied hadden; doch vierden zij hun' haat jegens de christenen op duizenderlei wijze bot: zij overlaadden hen met schattingen, hielden hen van alle posten en bedieningen verstoken, en dwongen hen, zich te onderscheiden, door het dragen van een kleed, dat bij

hen voor verachtelijk werd gehouden; eindelijk verboden zij hun nieuwe kerken te bouwen, en hielden hen in eenen dwang, die als eene onafgebrokene vervolging kon beschouwd worden. Deze barbaren dreigden daarenboven, de overige gewesten der christenheid, en zelfs *Europa*, te overweldigen, zoo als zij zulks later werkelijk deden. Deze overwegingen wekten den ijver van URBANUS II op- (zie BERNARDUS, GODEFRIDUS VAN BOUILLON, LODEWIJK VII enz.). URBANUS overleed te *Rome*, den 29 Julij 1099. Men heeft van hem negenen-vijftig *Brieven*, in de *Conclien* van LABBE. Dom RUINART heeft zijn *Leven* in het Latijn beschreven; hetzelfde is even zoo fraai als belangrijk. Men vindt het in de *Nagelatene werken* van dom MABILLON. PASCHALIS II volgde hem op.

URBANUS III, vroeger ULBERT PRIVELLI of CRIVELLI genaamd, in het *Milanesche* geboren, werd na LUCIUS III, op het einde van November 1185, tot Paus verkozen. Hij had groote geschillen met keizer FREDERIK BARBAROSSA, betrekkelijk het grondgebied, door de gravin MATHILDA, aan de Kerk van *Rome* nagelaten, en overleed te *Ferrara*, den 19 October 1187, na het noodlottige berigt te hebben ontvangen der inneming van *Jeruzalem* door SALADIN. Het was dit verlies, dat zijn laatste uur verhaastte, zoo levendig was zijne herderlijke bezorgdheid. GREGORIUS VIII volgde hem op.

URBANUS IV (JACOBUS PANTALEON), bijgenaamd *de Court-Palais*, te Troyes, in Champagne geboren, was de zoon van eenen schoenlapper, verhieft zich door zijne verdiensten, en werd achtereenvolgend aartsdiaken der kerk van *Luik*, bisschop van *Ferdun*, patriarch van *Jerusalem*. Na den dood van ALEXANDER IV, werd hij, den 29 Augustus 1261, op den Pauselijken Stoel geplaatst. Hij schreef eenen kruistogt uit tegen MANFRED, overweldiger van het koninkrijk *Sicilië*, welke Saracenen op het grondgebied der kerk had gezonden. Deze horden werden door de kruisvaarders overwonnen, en de Paus gaf het koninkrijk *Sicilië*, aan KAREL VAN ANJOU, broeder van den H. LODEWIJK, koning van *Frankrijk*. In 1263, stelde hij het feest in van het H. Sacrament, dat hij voor de eerste maal vierde, op den donderdag, na het octaaf van Pinksteren, 1264. Hij liet het officie van dat feest door den H. THOMAS VAN AQUINO zamenstellen; dit is hetzelfde wat wij nog gebruiken (zie THOMAS VAN AQUINO). Maar daar Paus URBANUS in hetzelfde jaar te *Perosa* overleed, werd het vieren dezer plegtigheid gedurende meer dan veertig jaren gestaakt. Zij was reeds aanbevolen, in het jaar 1246, door ROBERT DE TOROTE, bisschop van *Luik*, bij gelegenheid der openbaringen, welke eene heilige religieuze JULIANA (zie dat artikel) genaamd, dienaangaande gehad had. Men heeft

van URBANUS IV, eene *Omschrijving* van den Psalm *Miserere*, in de bibliotheek der kerkvaders, en een-en-zestig *Brieven*, door MARTENNE in zijne *schatkamer enz.* medegedeeld, welke tot de kerkelijke en ongewijde geschiedenis van den tijd kunnen dienen.

URBANUS V (WILLEM DE GRIMOALD), zoon van den vrijheer van ROURE en van EMPHELISE DE SEBRAN, zuster van den heiligen ELZÉAR, te *Grisac*, in het diocees van *Mende* geboren, begaf zich onder de Benediktijnen, en werd abt van *Saint-Germain d'Auxerre*, daarna van *St. Victor van Marseille*. Na den dood van INNOCENTIUS VI, in 1362, verkreeg hij de Pauselijke waardigheid. De H. Stoel was toenmaals te *Avignon* gevestigd; URBANUS V, verplaatste denzelfden in 1367 weder naar *Rome*. Hij werd aldaar met groote vreugde ontvangen, te meer, daar sedert het jaar 1304, toen BENEDICTUS XI die stad verliet, er geen Paus zijn verblijf had gehouden. In 1370, verliet URBANUS *Rome*, om zich weder naar *Avignon* te begeven, met oogmerk echter, om later voor goed naar de hoofdstad der christen-wereld terugtekeeren. De H. BRIGITTA liet hem zeggen, die reis niet te ondernemen, wijl hij dezelve niet ten einde zoude brengen. Hij vertrok niettemin, en kwam den 24 September te *Avignon* (zie GREGORIUS XI) aan, alwaar hij dadelijk door eene hevige ziekte werd aangetast, die hem

den 19 December daaropvolgende in het graf sleepte. Zijn stoffelijk overblijfsel, werd kort daarna naar de abdij van *St. Victor*, te *Marseille* vervoerd; de mirakelen, die bij zijn graf plaats hadden, deden hem door verscheiden kerken als heilig vereeren; te *Avignon* wordt zijn feest op den 19 December gevierd. **URBANUS V** had verscheiden kerken gebouwd, verschillende kapittels van kanoniken gesticht, zijn bestuur onderscheiden, door het beteugelen der haarkloverijen, den woeker, de ongeregeldheden der geestelijken, de simonie, en de meerderheid van beneficiën; hij liet, ter vereering der geloovigen, de hoofden van de **H. H. PETRUS** en **PAULUS**, in de kerk van *Lateranen* uitstellen; hij onderhield steeds duizend scholieren, aan de verschillende hoogeschoolen, en voorzag dezelve van alle noodige boeken. Te *Montpellier* stichtte hij een collegie voor twaalf studenten in de geneeskunde. Men heeft van hem eenige weinig belangrijke brieven.

URBANUS VI (**BARTHOLOMEUS PRIGNANO**), te *Napels*, geboren, en aartsbisschop van *Bari*, werd den 9 April 1378, op den Stoel van den **H. PETRUS** verheven. Vijftien der kardinalen, die vijf maanden vroeger **URBANUS** verkozen, en hem gedurende drie maanden, zonder den minsten tegenstand, als Paus erkend hadden, gebelgd, naar men zegt, over de al te groote gestrengheid van dien Opperpriester, verkozen op den 21 September des

zelfden jaars **ROBERT VAN GENEVE**, die den naam van **CLEMENS VII** aannam (zie **GENEVE**). Deze dubbele verkiezing was de oorsprong eener even zoo langdurige als treurige scheuring in de Kerk. **URBANUS** werd erkend door het grootste gedeelte van het Duitsche rijk, door *Boheme*, *Hongarij* en *Engeland*. In 1383 liet de Paus in *Engeland* eenen kruistogt prediken tegen *Frankrijk* en tegen Paus **CLEMENS VII**, zijnen mededinger, en, om denzelfden te kunnen doorzetten, beval hij de ligting eener geheele tiende op al de Kerken van *Engeland*; maar deze onderneming had weinig gevolg. **URBANUS** deed zes zijner kardinalen in hechtenis nemen, welke zamengezworen hadden, om hem te doen afzetten en als ketter te verbranden. Deze zamenspanning bestond werkelijk. Na hen de pijnbank te hebben doen verduren deed **URBANUS** de schuldigen sterven. Hij zonderde er slechts een' kardinaal-bisschop van *Londen* van uit, dien hij op verzoek des konings van *Engeland* uitleverde. Hij overleed in 1399, na drie belangrijke instellingen te hebben gedaan. De eerste was van den tusschentijd van het jubilé te verminderen; hij bepaalde denzelfden op 33 jaren, terwijl hij zich op het gevoelen grondde, dat **J. C.** dat getal jaren op de wereld heeft geleefd. De tweede was de instelling van het feest der bezoeking van de *H. Maagd*. Eindelijk bepaalde hij, dat men, ondanks eenig interdict, op het feest van het *H. Sacrament*, de *H. Mis* zou

mogen opdragen, en dat degene welke het H. Sacrament (*viaticum*) van de kerk tot bij eenen zieke, en van den zieke tot in de kerk zouden vergezellen, honderd dagen aflaat konden verdienen. De schrijver van het Leven van GREGORIUS XI, en der geschiedenis der daaropvolgende verkiezing, voorkomende in de *Vies etc. (Levensbeschrijvingen der Paussen van Avignon)*, door BOSQUET, stelt alle pogingen in het werk, om de wetigheid der verkiezing van URBANUS krachteloos te maken; maar ABRAHAM BZOVIVS en ODO-RICH RAINALDI, voortzetters der *Kerkelijke jaarboeken*, hebben een aantal oorkonden verzameld, die het tegendeel bewijzen. Pater PAPEBROCH verhaalt in het *Propylæum*, op eene zeer uitgebreide wijze de *Geschiedenis* dezer verheffing, door een' gelijktijdigen schrijver, welke geschiedenis URBANUS VI in alles zeer gunstig is. BONIFACIUS IX was zijn opvolger.

URBANUS VII, een Romein, vroeger JOANNES BAPTISTA CASTAGNA genaamd, en kardinaal, onder den titel van den heiligen MARCELLUS, verkreeg de *tiara*, na SIXTUS V, den 15 September 1590. Zijne godsvrucht en geleerdheid gaven groote verwachtingen van zijn bestuur; maar hij overleed 12 dagen na zijne verheffing. Zijne onderwerping bleek in zijne laatste oogenblikken. *De Heer*, zeide hij alvorens den geest te geven, *ontslaat mij van de bunden, welke mij nood-*

lottig hadden kunnen zijn. GREGORIUS XIV volgde hem op.

URBANUS VIII, van *Florence* (MAFFEO BARBERINO), beklom den Pauselijken troon, na GREGORIUS XV, den 6 Augustus 1623. Hij vereenigde het hertogdom *Urbino* met den heiligen Stoel, keurde de orde der *Visitatie* goed, en vernietigde die der *Jesuitessen*. De Paus vaardigde in 1642 eene bulle uit, welke die van Pius V tegen BAIUS en anderen vernieuwde, welke verbieden om over onderwerpen der genade te handelen. De zelfde bulle van URBANUS verklaart dat de *Augustinus* van JANSENIUS reeds veroordeelde stellingen bevat. Hij overleed in 1644, na alles te hebben vervuld, wat men met regt van eenen deugdzamen en verlichten Paus mag verwachten. Zijne gematigdheid en voorzigtigheid kenmerkten zich voornamelijk in de zaak van GALILEI, waarbij hij zich bepaalde om diens dogmatiserende inborst te beteugelen, zonder zich in het minst intelaten met zijn gevoelen, als sterrekundige stelling. GALILEI zelf prijst de goede handelwijze van dien Paus, die hierin het gedrag van PAULUS V (zie dat artikel en GALILEI) volgde. URBANUS was zoo wel met het Grieksch bekend, dat men hem de *Attische bij* noemde. Ook slaagde hij wel in de *Latijnsche dichtkunde*. Hij verbeterde de lofzangen der Kerk. Zijne gewijde *Latijnsche dichtwerken* zijn in het *Louws* te

Parijs, in fol. onder dezen titel gedrukt: **MAFFEI BARBERINI** *poemata*. De voornaamste dier stukken zijn: 1.º *Omschrijvingen* van eenige Psalmen, en eenige lofzangen van het oude en nieuwe Testament; — 2.º *Gezangen* en *Oden* op de feesten des Heeren, der heilige Maagd en van verscheiden Heiligen; — 3.º *Puntdichten* op verscheiden beroemde mannen. Deze verschillende werken bezitten verhevenheid, doch schieten te kort in vuur en verbeelding. Men heeft ook van hem *Italiaansche Gedichten*, *Rome*, 1640, in 12.mo Het was **URBANUS VIII**, die van de kardinalen, aan de drie kerkelijke keurvorsten, en aan den grootmeester van *Maltha* den titel van *Uitmuntenste* (*eminentissime*) gaf.

URBANUS VAN BELLUNO (**VALERIANUS** of **BOLZANUS**), een Franckiskaner religieus, en leermeester van Paus **LEO X**, overleed in 1524, in den ouderdom van 84 jaren; hij is, volgens **Vossius**, de eerste, welke in het Latijn, eene *Grieksche spraakkunst*, heeft in het licht gegeven, die eenige belangstelling verdient, *Parijs*, 1543, in 4.to Ook heeft hij onder den titel van *Thesaurus Cornucopiae*, *Venetie*, 1496, in fol. eene verzameling van oude spraakkunsten geleverd.

URCÆUS (**ANTONIUS**), bijgenaamd *Codrus*, in 1446, te *Herberia* in het hertogdom *Modena* geboren, onderwees onder het genot eener aanzienlijke belooning de schoone

letteren te *Forli*. Van daar begaf hij zich naar *Bologna*, alwaar hij hoogleeraar der Grieksche en Latijnsche talen en der rhetorica werd. De ongodsdienstigheid en losbandigheid, onteerden zijne jeugd, en, ofschoon hij den vrijdenker speelde, sloeg hij echter geloof aan de belagchelijkste voortteekens; maar weldra berouwden hem zijne goddeloosheden en afdwalingen, en hij overleed te *Bologna*, in 1500, in groote gevoelens van godsvrucht. Men plaatste op zijn graf geen ander opschrift dan: *Codrus eram*. Zijne gezondheid was steeds zeer wankelbaar geweest. Bij een zacht uiterlijk, had hij eene oplopende en scherpe inborst. Hij was karig in zijne lofspraken, en verkwistend in critiek, vooral ten opzichte van nieuwere schrijvers. Men heeft van hem: 1.º *Redevoeringen*; — 2.º *Mengel-, Hekel- en Puntdichten* en *Herderszangen* in het Latijn, waarvan er verscheiden uitgaven bestaan, niettegenstaande het gebrekkige derzelve het goede overtreft. **URCÆUS** was niettemin een man van verstand steeds opgeruimd en vol kwinkslagen. Nadat de prins van *Forli* zich eens bij hem had aanbevolen, zeide **URCÆUS**: *De zaken gaan wel, JUPITER beveelt zich bij CODRUS aan*; sedert dit gezegde werd hem steeds den naam van **CODRUS** gegeven. Zijne werken zijn vrij zeldzaam, vooral de uitgave van *Bologna*, 1502, in fol. **BAYLE**, die geene gelegenheid had gehad dezelve te zien, heeft in het art. **URCÆUS CODRUS** vele misslagen begaan.

URFÉ (HONORÉ D'), graaf van *Château-Neuf*, markies van *Valromery*, te *Marseille*, in 1567 geboren, en te *Villefranche*, in 1625 overleden; heeft zich beroemd gemaakt door zijne *Astrea*, 4 dl.ⁿ, in 8.vo, door BARO, zijnen secretaris met een 5.e vermeerderd. Deze geestige herderszang, is, zegt CARLENGAS, gedurende meer dan 50 jaren, tot in het overdrevene door geheel *Europa* nagejaagd. Dezelve is een tafereel van alle standen des menschelijken levens; de feiten zijn vooral niet uit de lucht gegrepen, maar hebben, onder eenen zeer geestigen sluier bedekt, derzelver waren grond in de geschiedenis des schrijvers, of in die der minnarijën van het hof van HENDRIK IV. Dit werk was bij zijn overlijden nog niet ten einde gebracht: zoo als gezegd is, legde zijn secretaris, BARO, volgens de handschriften van d'URFÉ de laatste hand aan hetzelfde. De beste uitgave van dit werk is die van *Parijs*, 1753, 10 dl.ⁿ, in 12.mo door den abbé SOUGHAI. Nog heeft men van d'URFÉ: 1.º een dichtstuk, getiteld *la Sirène*, 1611, in 8.vo; — 2.º een ander, *la Savoisiade*, waarvan er slechts een gedeelte gedrukt is; — 3.º een herderszang in rijmlooze verzen, getiteld: *la Sylvanire*, in 8.vo; — 4.º *Epitres etc. (Zedekundige Brieven)*, in 12.mo, 1620. — Zijn broeder, ANNA D'URFÉ, was graaf van *Lyon*, en overleed in 1621, in den ouderdom van 66 jaren. Men heeft van hem klinkdichten, lofzangen en

andere gedichten, 1608, in 4.to die slechts eene middelmatige verdienste bezitten.

URIAS de Hethiter (*vuur des Heeren*), echtgenoot van BETHSABÉ, die zwanger was uit de echtbreuk, welke zij met DAVID bedreven had; zij gaf daarvan berigt aan dien vorst, die om zijne misdaad bedekt te houden, URIAS aanspoorde zijne vrouw te bezoeken. Maar, wijl hij weigerde, om in zijn huis te gaan, zoo zond DAVID hem terug na het beleg van *Rabba*, van waar hij kwam, met eenen brief voor JOAB, die het bevel ontving, URIAS op de gevaarlijkste plaats te stellen, en hem alsdan te verlaten, ten einde hij omkwame. Dit arglistige en wreede bevel werd ten uitvoer gelegd, en URIAS viel met verscheiden andere van JOABS krijgers. (II *Kon.* XI); voor DAVID werd zulks, zoo wel als zijn overspel, het onderwerp eener langdurige en opregte boetvaardigheid.

URIAS, opvolger van SADOR II, in het hooge-priesterschap der joden, leefde onder koning AHAZ. Nadat deze vorst TEGLATH-PHALASAR, te *Damascus* was te gemoet gegaan, en aldaar een ongewijd altaar had gezien, waarvan de vorm hem behaagde, zoo zond hij er dadelijk de teekening van aan den hooge-priester URIAS, met last om [in strijd met de voorschriften bepaald bij *Exod.* XXVII, 1 en volg.] volgens dit model een altaar voor

den tempel te doen vervaardigen. De hooge-priester bragt naauwkeuriglijk het bevel des konings ten uitvoer, en overlaadde zich, door aldus zijne heilige bediening te verraden, met eene eeuwige schande (IV *Kon.* XVI, 10, 11 — 15, 16) [Deze hooge-priester was een tijdgenoot van den profeet *Isaïas*, VIII, 2].

URIAS, zoon van SEMEÏ, profeteerde in den naam des Heeren, tegelijkertijd met JEREMIAS, en hij voorzeide tegen *Jeruzalem* en het geheele land van *Judea*, dezelfde zaken als deze profeet. Nadat koning JOAKIM en de grooten van zijn hof hem gehoord hadden, wilden zij zich van hem meester maken en hem doen sterven. URIAS, die daarvan onderrigt werd, nam de vlugt naar *Egypte*; maar JOAKIM liet hem achtervolgen, en hij werd gevangen genomen en naar *Jeruzalem* gevoerd, alwaar de koning hem door het zwaard deed sneven, en beval dat men hem zonder eenige eerbewijzen in de graven van de geringsten des volks zou beaardigen. (JEREMIAS XXVI, 20 — 23).

* URQUIJO (*don MARIANO-LUIS* DE), Spaansch minister van staat, in *Oud-Kastilië*, in 1768 geboren. Nog zeer jong zijnde werd hij naar *Engeland* gezonden, en bij zijne terugkomst in *Spanje*, trad hij de diplomatische loopbaan in. Nadat hij eene vertaling had geleverd van den dood van CÆSAR, door VOLTAIRE, voorafgegaan door eene voorrede, over den oorsprong en den te-

genwoordigen toestand van het Spaansche tooneel, en deszelfs onvermijdelijke hervorming; dit gewrocht, waarin men vele nieuwe denkbeelden aantrof, verwekte hem eenige onaangenaamheden van wege het heilige officie, hetwelk echter verschoonend te werk ging, en zich bepaalde tot hem *ligtelijk verdacht* te verklaren, van de dwalingen der nieuwe filozofen te deelen, en hem eenige geestelijke boetdoeningen oplegde. URQUIJO werd aangesteld in de bureaux der buitenlandsche zaken, en werkte achtereenvolgend onder de ministeriën van FLORIDA BLANCA, van ARANDA, van den *prins des Vredes* en van SAAVEDRA. Toen deze laatste zijn ontslag nam, stelde GODOY hem voor als minister, of liever gedoogde dat hij tot dien gewigtigen post benoemd werd (Augustus 1798), waartoe hem de koningin bevorderd had. De prins des vredes meende in URQUIJO, een voor zijnen wil gedwee werktuig te hebben gevonden; maar de ondervinding bewees hem het tegendeel. De eerste handelingen van zijn gezag waren den oorlog te verklaren aan de inquisitie en aan de geheele geestelijkheid van *Spanje*. Hij wilde genoemde regtbank vernietigen, en aan de geestelijkheid het grootste gedeelte harer goederen ontrooven: hij vond aan beide zijden den billijken tegenstand, welken hij moest verwachten. Hij verloor echter den moed niet, en op de vertoogen, hem bij herhaling door den nuntius gedaan, antwoordde hij met trotschheid.

Sterk, door de bescherming der koningin, verbeeldde hij zich Godoy te kunnen trotseren, die steeds zijne meesters en *Spanje* beheerschte, en eenen afkeer tegen URQUIJO had opgevat. Deze verijdelde een van den alvermogens gunsteling uitgegaan bevel, en durfde een ander geheel tegenstrijdig uitvaardigen. Godoy veinsde, en op denzelfden dag noodigde hij URQUIJO tot een' grooten diplomatischen maaltijd uit. Godoy overlaade URQUIJO met beleefdheden; laatstgenoemde schreef dezelve toe, aan den invloed, welken hij dacht op den koning en de koningin uitte oefenen, en verbeeldde zich dat deze invloed Godoy zijne vijandschap deed vreezen. Deze begoocheling was van korten duur. In zijn hotel teruggekeerd, vond hij er het bevel oogenblikkelijk zijne portefeuille nederteleggen. Tegelijkertijd vervolgden de inquisitie, en de voornaamste prelaten des koninkrijks hem in regten. URQUIJO, op het einde van het jaar 1800 in ongenade vervallen, werd naar *Pampeluna* vervoerd, en in eene gevangenis geworpen, waarin hij eenige maanden doorbragt; hij werd vervolgens naar zijn geboorteland verbannen. Tijdens de omwenteling van Maart 1808, tegen den prins des vredes, en den afstand van KAREL IV, verscheen hij weder te *Madrid*, en de nieuwe soeverein FERDINAND VII, gebruikte hem, na hem den eed van getrouwheid te hebben doen afleggen, in eenige aangelegenheden. Maar

daar de Fransche troepen, die *Spanje* bemagtigd hadden, hem eene groote verandering in het Spaansche bestuur deden voorzien, zoo bleef hij niet ten achteren, om zich intredingen bij MURAT, hun' opperbevelhebber, en zwager van BONAPARTE. Ook volgde hij FERDINAND niet naar *Bayonne*, alwaar die vorst en zijne geheele doorluchtige familie van hunne staten beroofd werden. URQUIJO wachtte te *Madrid* de gebeurtenissen af; en toen koning JOZEF BONAPARTE er eene overweldigde kroon kwam in bezit nemen, was URQUIJO een der eersten, om hem zijne hulde aanbieden. Door JOZEF tot minister en secretaris van staat benoemd, gaf hij hem bewijzen van eene onbegrensde verkleefdheid. Toen de nieuwe koning zich in 1814 genoodzaakt zag *Spanje* te verlaten, volgde URQUIJO hem naar *Frankrijk*, en, na de herstelling van FERDINAND VII op den Spaanschen troon, werd hij begrepen in de wet tegen de *afrancesados*, dat is, tegen diegene, welke den eed aan JOZEF hadden afgelegd. URQUIJO woonde te *Parijs*, toen hij ziek werd. Ten allen tijde had hij er naar gehaakt om een *sterke geest* te schijnen; ook toen hij, ondanks de hoop welke hem zijne geneesheeren gaven, zijn einde voelde naderen, zeide hij tot zijn' bediende: »Verwijder u niet, gij zult zoo even zien, hoe een mensch sterft,» en eenige sekonden daarna gaf hij den laatsten snik. Dit viel voor op den 16 Mei 1817. Het ontbrak

Unquijō niet aan geleerdheid; maar tot de kunst om te regeren, was hij van de vereischte hoedanigheden ontbloot.

URSAGES. — Zie VALENS.

URSATUS. — Zie ORSATO.

URSICINUS of URSINUS, onwetige Paus, werd in 384, door eene factie tot bisschop van Rome verheven, op denzelfden dag dat de H. DAMASIUS, op eene wetige wijze op den Stoel van den H. PETRUS werd geplaatst. Zijne voorstanders wilden hunne keuze door de wapens handhaven, en vele christenen verloren ten gevolge van dien twist het leven. URSICINUS werd door keizer GRATIANUS uit Rome verbannen; maar teruggekomen zijnde, verwekte hij op nieuw onlusten. Eindelijk werd hij voor altijd verbannen, en DAMASIUS op den pauselijken Stoel gehandhaafd.

URSINS (JOANNES JUVENALIS DES), een geleerde overheids-persoon, in 1388 geboren, oefende met eene weinig gewone regtschapenheid, den post van rekwest-meester en verscheiden andere waardigheden uit. Zijne neiging voor de godsvrucht, bewoog hem den gestelijken staat te omhelzen, en hij werd achtereenvolgend bisschop van Beauvais, van Laon, en in 1449, aartsbisschop van Reims. Hij overleed in 1473. Men heeft van hem eene *Histoire etc.* (*Geschiedenis der regering van KAREL VI*) van het jaar 1380 tot 1422. De schrijver helt veel

meer over tot de partij van Orleans, dan tot die van Bourgondië; de laatste spaart hij niet, terwijl hij den andere grooten lof toezwaait. Zijne geschiedenis is bij jaarkringen beschreven, zonder eenig verband dan dat der feiten. THEODORUS GODEFROI liet dezelve in 4.to drukken; en DIONYSIUS, zijn zoon, gaf dezelve later, in fol. met vermeerderingen in het licht. — Zijn oudste broeder, WILLEM JUVENALIS DES URSINS, in 1472 overleden, was kanselier van Frankrijk, verviel in ongenade, doch werd door LODEWIJK XI hersteld. Deze familie heeft niets gemeens met het beroemde huis der URSINS of URSINO's in Italië.

URSINS (ANNA MARIA DE LA TRIMOUILLE, prinses des), ging een tweede huwelijk aan met FLAVIO DES URSINS, hertog van Bracciano; zij was eene vrouw met veel verstand begaafd en met vele heerschzucht beziel; zij speelde te Rome eene rol, en droeg niet weinig bij tot de ongenade van den kardinaal DE BOUILLON. De kardinaal PORTO-CARRERO, de voornaamste bewerker van het testament van KAREL II, ten gunste van Frankrijk, deed haar benoemen tot *camerera mayor*, van LOUISE MARIA van Savooije, eerste vrouw van PHILIPPUS V, koning van Spanje. Zij verwierf zulk eenen invloed, op den geest van den koning en de koningin, dat LODEWIJK XIV, bevreesd dat zij zijnen kleinzoon, tot onberaden stappen mogt bewegen, haar in 1704 deed wegzenden.

De koningin van *Spanje*, welke zij geheel beheerschte, was troosteloos; hare hofdame werd haar teruggegeven, en had meer invloed dan ooit. Zij bestierde alle beraadslagingen, zonder bij de raadsvergaderingen, waarin dezelve behandeld werden, tegenwoordig te zijn. Nadat de koningin in 1712 overleden was, ging PHILIPPUS een tweede huwelijk aan met ELIZABETH FARNÈSE, dochter en erfgename van den hertog van *Parma*, die hare regering begon, met de haar te gemoet snellende prinses DES URSINS weg te jagen; eene onverschoonlijke handelwijze ten opzichte eener persoon, aan welke zij haar huwelijk te danken had; ten minste indien deze stap, zoo als men vrij algemeen geloofst, niet door LODEWIK XIV, in overeenstemming met zijnen klein-zoon, beraamd, en aan de vorstin voorgeschreven was. De prinses DES URSINS overleed te *Rome*, in 1722.

URSINUS. — Zie URSICINUS.

URSINUS (ZACHARIAS), een protestantsche godgeleerde, te *Breslau*, in 1534 geboren, was de vriend van MELANCHTHON. Daar hij zich met de godgeleerden der Augsburgsche geloofs-belijdenis niet kon verstaan, zoo nam hij de wijk naar *Zurich*, en overleed te *Neustadt*, in 1583. Men heeft van hem verscheiden werken, *Heidelberg*, 1511, 3 dl.ⁿ, in fol. Dezelve handelen bijna alle over geschilpunten. Hij is de schrijver van den *Heidelberg-schen Catechismus*, waarvan zich

de calvinisten van *Duitschland* en de *Nederlanden* nog bedienen; hij leert uitdrukkelijk in denzelfden dat de Catholijken in hunne godsdienst kunnen zalig worden; men weet dat de luthersche leeraars van *Helmstadt*, in de beruchte consultatie van den 28 April 1707, dezelfde uitspraak deden.

URSINUS (JOANNES HENDRIK), een luthersche godgeleerde, opperbewindhebber der kerken van *Regensburg*, alwaar hij den 14 Mei 1667 overleed, was een man die eene uitgebreide gewijde en ongewijde geleerdheid bezat. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Exercitationes de Zoroastro, Hermete, Sanchoniatone, Neurenberg*, 1661, in 8.vo; — 2.º *Sylva Theologica Symbolica*, 1685, in 12.mo; — 3.º *De ecclesiarum germanicarum origine et progressu*, 1664, in 8.vo; — 4.º *Arboretum biblicum in quo arbores et fructus passim in sacris litteris occurrentes, notus exponuntur et illustrantur*, *Neurenberg*, 1662, in 8.vo, en 1685, 2 dl.ⁿ, in 12.mo; — 5.º *Parallela Evangelii*; — 6.º *Commentariën op Joël, Amos, Jonas, den Ecclesiastes*; — 6.º *Sacra analecta*; — 8.º *Jeremiae Virgu vigilans*.

URSINUS (GEORGE HENDRIK), zoon van den voorgaande, een letterkundige, overleed den 10 September 1707, in den ouderdom van 60 jaren. Men heeft van hem: 1.º *Diatribes de Traprobana, Cerne et Ogyride veterum*; — 2.º *Disputatio de*

locustis; — 3.º *Observationes philologicae de variis vocum etymologiis et significationibus*; — 4.º *De primo et proprio acris-torum usu*; — 5.º Beoordeelende *Aanteekeningen* op de herders-zangen van VIRGILIUS, op den *Troadis* van SENECA, den treur-spel-dichter; — 6.º *Grammatica Graeca*; — 7.º *Dionysii terræ orbis descriptio cum notis*; — 8.º *De creatione mundi*. Deze werken zijn een ondubbelzinnig bewijs van de geleerdheid des schrijvers.

URSULA (*Heilige*), de dochter van eenen vorst uit *Groot-Brittannië*, ontving bij *Keulen* met verscheiden maagden, die haar vergezelden, volgens het algemeen gevoelen, in 384, door de Hunnen de martelaarskroon. Verscheiden schrijvers hebben gezegd, dat de gezellinnen van de H. URSULA ten getale van elfduizend waren, en noemen dezelve de *elfduizend maagden*; dit gevoelen wordt vrij algemeen door de Legende-schrijvers gevolgd; maar het Roomsche-martelaarsboek, noemt eenvoudig de *heilige URSULA en hare gezellinnen*, zonder er het getal van te bepalen. USUARDUS, die in de 9.^e eeuw leefde, zegt slechts, dat zij in grooten getale waren, WANDELBERG, een monnik van *Pruijn*, in het jaar 820, zegt *verscheiden duizenden*. Bij het graven op eene plaats *Ager Ursulanus* genaamd, alwaar men meent dat deze maagden den marteldood hebben ondergaan, heeft men in 1250, de gebeenten van bijna 500 lichamen

gevonden, welke men als relikwiën dier heiligen heeft verdeeld; anderen beweren, dat zij in het geheel slechts ten getale van elf waren, en dat de dwaling der elfduizend maagden, uit het dubbelzinnige van het Romeinsche getalmerk is ontstaan. XI. M. V. (XI *Martyres Virgines*), hetwelk men verkeerdelijk heeft verklaard; of uit het woord *Undecimilla*, hetwelk men voor den naam van eene der gezellinnen van de H. URSULA houdt. De schrijver der aanteekeningen op de Fransche vertaling van het *Roomsche Martyrologium*, zegt dat dit laatste gevoelen geestig, maar zonder bewijs is: hij bedriegt zich, wijl het steunt op het gezag van een oud missaal, hetwelk in de *Sorbonne* wordt bewaard, waarin het feest der H. URSULA aldus is aangeduid: *Festum S. S. URSULA, UNDECIMILLAE et sociarum virginum et martyrum*. De kronijk van *St. Truijn* maakt gewag van eene heilige URSULA, overste van een vrouwen-klooster bij *Keulen*, met elf harer gezellinnen door de barbaren gedood. SURIUS heeft een *Leven* van de H. URSULA in het licht gegeven, dat louter een verlichtsel is. PATER CROMBACH, heeft een zwaar deel in fol. uitgegeven, getiteld: *URSULA vindicata, Keulen, 1647*; een werk, waarin de ligtgeloovigheid ten top gevoerd wordt. » Intusschen (zegt een criticus, die voor het overige deze verhalen der legenden zeer streng beoordeeld heeft), moet men bekennen, dat in die tijden van barbaarschheid en onkunde,

het algemeene denkbeeld van den prijs der maagdelijke zuiverheid, der christelijke standvastigheid, ofschoon gevoed door verdachte geschiedenissen, niet anders dan goede en stichtelijke uitwerkse- len kon hebben." Er bestaat in de Kerk eene religieuze orde, de *Ursuliner* genaamd. De gelukzame ANGÈLE DE BRESSE, stichtte dezelve in *Italië*, in 1537. (Zie ANGÈLE — MERICI en BUS).

URSULUS, bewindhebber der geschenken, onder keizer CONSTANTIUS, werd in het begin der regering van JULIANUS *den Afvallige*, in 325, ten dood gebracht. Toen CONSTANTIUS JULIANUS naar *Gallië* zond, had hij uitdrukkelijk aanbevolen, dat men hem het middel benemen zoude om milde geschenken aan de troepen te doen. URSULUS, welke dien prins genegenheid toedroeg, had geheime bevelen gegeven, om hem zoo veel geld ter hand te stellen, als hij zoude verlangen; en daardoor had hij hem de vervulling zijner bedoelingen gemakkelijk gemaakt. Zijne straoefening stelde JULIANUS aan de algemeene verachting ter prooi; men beschouwde hem als een gedrogt van ondankbaarheid. De keizer verdedigde zich door te verklaren, dat URSULUS buiten zijn weten was geëxecuteerd, en dat men hem had opgeofferd aan de wraak der soldaten, die verbitterd waren over de trotschheid, waarmede die minister hen bij het beleg van *Amida* behandeld had. AMMIANUS bekent dat de verdediging ongerijmd is.

URSUS (NICOLAAS-RAYMARUS), een Deensch wiskunstenaar, te *Henstädt*, in het district *Dithmarsen* geboren, hoedde in zijne jeugd de zwijnen. Eerst in zijn 18.^e jaar begon hij te leeren lezen; maar snel waren zijne vorderingen, en hij werd, bijna zonder meester, en, als 't ware door de eenvoudige beschouwing des hemels, waarvan hij, door zijnen stand, een bestendige en opletende waarnemer was geweest, een der geleerdste sterrekundigen en der bekwaamste wiskunstenaars van zijnen tijd (zie ANICH). Met roem onderwees hij te *Straatsburg* de wiskunde, en werd vervolgens door den keizer beroepen, om dezelfde wetenschap te *Praag* te onderwijzen, alwaar hij in 1600 overleed. Men heeft van hem eenige wiskundige geschriften. Hij voerde een hevig geschil met TICHO-BRAHÉ, die hem beschuldigde hem zijn stelsel ontroofd te hebben.

USSERIUS (JACOBUS), in het Engelsch USHER, te *Dublin* in 1580, uit eene oude familie geboren, studeerde aan de universiteit zijner geboorteplaats, door HENDRIK USHER, zijnen oom, aartsbisschop van *Armagh*, opgerigt. Zijn doordringend verstand maakte hem de beoefening aller wetenschappen gemakkelijk. Talen, dichtkunde, wel-sprekendheid, wiskunde, tijdrekenkunde, gewijde en ongewijde geschiedenis, godgeleerdheid, niets werd hij hem over het hoofd gezien, wat tot sieraad van zijnen geest kon verstreken.

In 1615, ontwierp hij, in eene Iersche vergadering de artikelen, betrekkelijk de godsdienst en de kerkelijke tucht, en deze artikelen werden door koning JACOBUS goedgekeurd, ofschoon dezelfde van die der Anglikaansche kerk verschilden; daar niets bepaald is in de sekten die zich eenmaal van de groote Kerk der Christenen hebben afgescheiden. Deze vorst gaf hem in 1620 het bisdom *Meath*, en in 1626 het aartsbisdom *Armagh*. USSERIUS stak in 1640 naar *Engeland* over en daar hij, naar het door burgeroorlogen verscheurde *Ierland* niet kon terugkeeren; zoo liet hij zijne bibliotheek naar *Londen* overbrengen. Al zijne goederen werden hem in dien vloed en die ebbe van verdeeldheden ontnomen, gedurende welke hij niettemin voortging verscheiden werken in het licht te geven, die zijner geleerdheid en oordeelkunde tot eere verstreken. De voornaamste zijn: 1.º *Tijdkenkenkundige geschiedenis of Jaarboeken van het Oude en Nieuwe Testament*, *Geneve*, 1722, 2 dl.ⁿ, in fol., waarin hij de gewijde geschiedenis overeenbrengt, en de voornaamste gebeurtenissen van beide verhaalt, terwijl hij zich van de eigen bewoordingen der oorspronkelijke schrijvers bedient: zijne berekeningen hebben niets ongeloofelijks. Hij deed de tijdrekening der Assyriërs onder een' regelmatig vorm verschijnen, door, met HERODOTUS, het bestaan hunner monarchie, tot vijfhonderd jaren te bepalen, terwijl de meeste ge-

schiedschrijvers, door DIODORUS van *Sicilië* bedrogen, hetzelfde tot 1400 jaren uitstrekten; — 2.º *De oudheid der kerken van Brittannië, Londen*, 1687, welke hij tot op den tijd van de zending der Apostelen doet opklimmen; intusschen zijn de acten, welke hij ter ondersteuning dezer bewering aanvoert, zeer verdacht; — 3.º *Geschiedenis van GOTESCALG*, *Dublin*, 1631, in 4.to; — 4.º eene *Uitgave der Brieven van den heiligen IGNATIUS*, en van den H. POLYCARPUS, met zeer geleerde aantekeningen, *Oxford*, 1644, en *Londen*, 1647, twee afdl.ⁿ, in 1 dl. in 4.to Deze verzameling is even zoo zeldzaam als gezocht; — 5.º *Verhandeling over de uitgave der Zeventigen*, *Londen*, 1655, in 4.to, waarin hij bijzondere gevoelens verdedigt, die niet door iedereen worden aangenoemen; — 6.º *Gravissimæ questionis de christianorum ecclesiarum successione et statu, historica explicatio*, *Londen*, 1613, in 4.to Het doel dezes werks is om aantetoonen dat de Paus de antichrist is; dat deze antichrist in het begin der zevende eeuw is geboren; dat hij in de elfde eeuw den mannelijken ouderdom heeft bereikt enz. RICHARD STANYHURST, de oom van USSERIUS, deed zijn best, om zijn' neef van deze dwaasheid te genezen, door, onder den titel van *Brevis præmunilio*, een antwoord te doen drukken; maar hij had het geluk niet van te slagen. USSERIUS was op eene onkreukbare wijze aan koning KAREL I gehecht; hij viel in

onmacht bij het zien van den eersten toestel tot de strafoefening van dien vorst. Zijne trouw werd door CROMWELL geëerbiedigd, die hem aan zijn hof deed komen, en hem beloofde van hem schadeloos te zullen stellen, voor een gedeelte der verliezen, welke hij in *Ierland* had geleden. Hij verzekerde hem ook dat men de episkopaalsche geestelijkheid verder niet zou veront-rusten; maar hij hield hem geen woord. USSERIUS overleed aan eene pleuris, in 1655. Zijn *Leven*, door RICHARD PARR komt voor aan het hoofd zijner *Brieven*, *Londen*, 1686, in fol.

* USTARIZ (*don HILARIUS*), een geleerde Spanjaard, in *Navarre* geboren, en tegen het einde der achttiende eeuw overleden, onderscheidde zich door zijne uitgebreide bekwaamheden in de staatkundige huishoudkunde. Men heeft hem te danken: *Bespiegeling van den handel en de zeevaart*, in 4.to, welke verscheiden uitgaven heeft gehad, en in verschillende talen is vertolkt. USTARIZ was lid van verscheiden geleerde genootschappen van *Europa*, en bekleedde in zijn vaderland eervolle bedieningen, welke hem echter vergunden, verschillende reizen te ondernemen, waarop hij nuttige waarnemingen kon maken, voor het werk, hetwelk hij voor het publiek bestemde. — Een andere USTARIZ (GABRIËL), te *Caracas* geboren, volgde de loopbaan der wapens, nam, in 1810, deel aan de omwenteling van dat land, en werd in 1814,

door de koningsgezinde troepen gedood.

USUARD of USUARDUS, een benediktijner der 9.^e eeuw, de leerling van ALCUIN of ALCUINUS, is de schrijver van een *Martyrologium*, dat hij aan KAREL den *Kale* opdroeg. Dit werk is zeer beroemd, maar de levens-bijzonderheden van deszelfs schrijver zijn onbekend. De beste uitgaven zijn die van MOLANUS *Leuven*, 1568, in 8.vo; en van pater SOLLIER, Jesuit, in fol., *Antwerpen*, 1714, die belangrijk en met vele zorg bewerkt is. MOLANUS heeft verscheiden uitgaven van hetzelfde werk geleverd; maar die van 1568 is de uitvoerigste, wijl in de overige, zijne censurs hem noodzaakten verscheiden aantekeningen wegtelaten, welke verdienden bewaard te blijven. Er bestaat eene uitgave van hetzelfde *Martyrologium*, *Parijs*, 1718, in 4.to, door dom BOUILLART, een' benediktijner van den H. MAURUS; maar dezelve wordt minder gezocht, dan die van SOLLIER.

USUN-CASSAN of OZUM-ASEM-BECH, uit het geslacht der *Assembleers*, was de zoon van ALIBEIG, en werd koning van *Perzië*. Men verzekert dat hij van TAMERLAN afstamde, en dat hij uit den stam sproot de *Witte Ram* genaamd. Hij was landvoogd van *Armenië*, toen hij in 1467, den standaard des oproers uitstak, tegen den koning van *Perzië* DJIHAN-CHAH. Na hem, zoo wel als zijnen zoon HACAN-ALI, het leven te hebben be-

nomen, beklom hij den troon, en, met de christenen vereenigd, deed hij de Turken den oorlog aan; maar zijne heldendaden waren den eerstgenoemden niet van het minste voordeel. Deze vorst overleed in 1478; algemeen bekend als onstuimig, heerschzuchtig en wreed te zijn geweest.

* UVA (*dom* BENEDICTUS DELL'), een Benediktijner der congregatie van *Monte-Cassino*, uit een oud en doorluchtig huis van *Capua* gesproten, werd in die stad omtrent het midden der 16.^e eeuw geboren, en legde zijne geloften af in *Monte-Cassino*, den 1 Februarij 1563. Hij was, door zijne deugden, door zijne schoone begaafdheid voor de dichtkunde, het sieraad zijner congregatie, en genoot een groot aanzien, meer nog wegens zijne persoonlijke verdiensten als wegens zijne geboorte. Hij overleed in jeugdigen leeftijd, onder het pausschap van GREGORIUS XIII. Men heeft van hem een aantal werken, alle over godsdienstige onderwerpen; de voornaamste zijn: 1.º *Le Virgini prudenti, cioè il martirio di S. Agatha, di S. Lucia, di S. Agnese, di S. Guistina, di S. Caterina*; — 2.º *Il pensier della morte, e il Doroteo, Florence, 1582, 1588, in 4.to*; — 3.º *Le Virgini prudenti enz.; Con le*

altre di lui rime, Venetië, 1737 en 1760. Bij deze werken, moet men voegen een *Dichtstuk over het onderwijs*, een *Treurspel van JEPHTÉ*, de *Zegepraal der Maagden, belijders en gelukzaligen*; een *Commentarium op DANTE*, en een boekdeel met *Brieven*, dat in *Monte-Cassino* bewaard werd. MARINI, SCIPIO AMMIRATO, en verscheiden schrijvers van dien tijd, spreken met veel lof over *dom* UVA.

UXELLES (NICOLAAS CHALON DU BLÉ, markies d') wijdde zich eerst aan den geestelijken staat, maar nadat zijn oudste broeder in 1669 overleden was, nam hij de wapens op, en onderscheidde zich voornamelijk in *Mainis*, waarvan hij gedurende 56 dagen het beleg wederstond. Evenzeer geschikt, om te onderhandelen, als om te strijden, was hij gevolmachtigde te *Geertruidenberg* en te *Utrecht*, en overleed, zonder gehuwd te zijn geweest, in 1730. Hij had in 1703 den veldmaarschalks-staf van *Frankrijk* bekomen, en was in 1718 regentschapsraad geweest, waarin van hem niet dan goede raadgevingen uitgingen, die niet alle opgevolgd werden: Hij was een koel, stilzwijgend man, doch vol gezond verstand (*).

UYTTENHOVE (KAREL), te *Gend*, in 1536 geboren, werd zorg-

(*) Men verhaalt van hem de volgende bijzonderheid: Nadat de koning hem eens gevraagd had, waarom hij niet trouwde, antwoordde de markies: » Sire, wijl ik nog geene vrouw heb gevonden, waarvan ik de man, noch een man, waarvan ik de vader wilde zijn."

vuldig opgevoed door zijnen vader, een' man, die zich even zeer door zijne deugd als door zijne welsprekendheid onderscheidde, maar aan wiens zorg hij niet beantwoordde. Naar *Parijs* gezonden, om er zijne studiën te volbrengen, verbond hij zich aldaar met TURNÈBE, die hem tot onderwijzer der drie dochters van JOANNES MOREL bevorderde. Van *Parijs*, stak hij naar *Engeland* over, alwaar hij schreef ten gunste, der met het bloed van de ijverigste verdedigers van het Catholijke geloof bevelkte koningin ELIZABETH. Eindelijk begaf hij zich naar *Keulen*, alwaar hij, in 1600, aan eene beroerte overleed. Men heeft van hem Latijnsche gedichten en andere werken; de voornaamste derzelve zijn: 1.° *Epigrammata, Epitaphia, Epithalamia Græca et Latina*; — 2.° *Xeniorum liber*, *Bazel*, 1564, in 8.°; — 3.° *Epistolarum Centuria*, *Keulen*, 1597, in 8.°; — 4.° *Mythologia Æsopica, metro elegiaco*, *Steinfurt*, 1607, in 12.°

UZEDA (de hertog van). — Zie LERME.

* UZZANO (NICOLAAS D'), een beroemde staatkundige, in 1350, op het kasteel van *Uzzano* (thans verdelgd), grondgebied van *Florence*, geboren. Hij kwam, nog zeer jong zijnde, in die stad,

alwaar zijne vroegrijpe talenten hem spoedig gewigtige bedieningen deden erlangen. Hij toonde zich een der vurigste verdedigers der republiek, en, gedurende de drie malen, dat hij tot den verheven post van bewindhebber (*gonfalonier*) der regterlijke magt werd verheven, wist hij de heerschzucht der verschillende patriciërs, die naar de opperste magt haakten, te beteugelen. Door zijne naburen gevreesd, door de vreemde mogendheden geacht, door de grooten ontzien, en door het volk bemind, wijdde hij zijn geheele leven aan het heil van zijn land toe. Hij bezat eene zeldzame scherpzinnigheid, eene weinig gewone welsprekendheid: zijne redevoeringen, vol kracht en vuur, verpletterden zijne vijanden, en bragten de opstandelingen tot zwijgen. Hij overleed in 1432; de gezagvoerders van *Florence*, deden hem in de kerk *de Santa Croce*, alwaar de asch van verscheiden groote mannen van dat land rust, een praalgraf oprigten.

* UZZIEL (JONATHAN), een door zijne uitgebreide kunde beroemde rabbijn. Hij bloeide in de 16.° eeuw, en heeft nagelaten, eene chaldeeuwsche omschrijving van de boeken van JOZUÉ, der *Koningen*, van ISAIAS, JEREMIAS, en der twaalf kleine profeten. UZZIEL was ook zeer ervaren in de wiskundige wetenschappen.

V.

VACA (ALVAR-NUNEZ CABEZA DE). — Zie CABEZA.

* VACA DE GUZMAN (JOZEF MARIA), een Spaansche dichter, in het koninkrijk Grenada, in 1745, geboren, en in 1805 overleden, was advokaat, en blijvend rector van het St Jacobs-collegie, te *Alcala de Henares*. Men heeft van hem drie *Herderszangen*, en twee in 1778 en 79, door de akademie van *Madrid* bekroonde *Dichtstukken*, het eene op de *Vernieling der Schepen van CORTEZ*; het andere op de *Overgave van Grenada*; vier *Brieven* tegen de lasteraars zijner gedichten.

* VACCA-BERLINGHIERI (FRANCISCUS), in 1732, bij *Pisa* geboren, was hoogleeraar der heekunde dier stad. Om zijnen tachtigjarigen vader niet te verlaten, wees hij den post van lijfarts des konings van *Polen* van de hand. Hij overleed in 1812, na verscheiden werken in het licht te hebben gegeven, die hem in den eersten rang der geneesheeren van *Italië* plaatsten. De voornaamste zijn: 1.º *Considerazione intorno alle malattie putride*, *Lucca*, 1781, in 8.vo; — 2.º *Saggio intorno alle principali e piu frequenti malattie del corpo umano*, 2.º uitgave, 1766, in 8.vo; — 3.º *Lettere*

fisico-mediche, 1790, in 4.to; — 4.º *Riflessioni sui mezzi di stabilire e di conservare nell'uomo la sanita e la robustezza*, *Pisa*, 1792, in 4.to, 2.^e uitgave, *Venetië*, 1801, in 8.vo; — 5.º *Codice elementare di medicina pratica*, *Pisa*, 1794, 2 dl.ⁿ in 8.vo; — 6.º *Filosofia della medicina*, *Lucca*, 1801, in 8.vo — Zijn zoon, in 1826, te *Pisa* overleden, alwaar hij hoogleeraar in de heel- en ziektekunde was, was een der bekwaamste heelmeesters van zijnen tijd.

* VACCARO (LAURENTIUS), een bouwkundige, beeldhouwer en schilder, te *Napels*, in 1655 geboren, had het opzigt en de leiding van de oprigting van verscheiden gebouwen; en was een zeer goede portretschilder, doch als beeldhouwer heeft hij zich het meest onderscheiden. Men bewonderde van hem in de kapel der schatkamer, de standbeelden van den H. JOZEF, van den H. JOANNES den *Dopper*, en vooral dat van PHILIPPUS II, in metaal, dat in 1707, door het volk omvergeworpen en verbrijzeld werd. Zijn zoon, DOMINICUS ANTONIUS, beoefende dezelfde kunsten als zijn vader, werkte aan de verfraaijing van *Napels*, en bouwde een' door de kenners grootelijks geprezen schouwburg.

VACE. — Zie WACE.

* VACHER (J), een bekwame heelmeeſter, te *Moulins*, in 1690 geboren, oefende met eere zijne kunst uit. Na met de dochter van den beroemden heelmeeſter MORAND in den echt te zijn getreden, vestigde hij zich te *Besançon*. In zijne jeugd was hij de legers gevolgd, en was conſulterend chirurgijn-majoor der koninklijke legerscharen geworden. Hij werd vervolgens ontleedkundig betooger; hij was cor-respondent en lid der koninklijke akademiën van wetenschappen en heekunde van *Parijs*, en lid van die van *Besançon*. Hij overleed in 1760, en heeft nagelaten: 1.° *Observations enz. (Heekkundige waarnemingen)*, 1737, in 12.mo; — 2.° *Dissertation etc. (Verhandeling over den kanker)*, *Besançon*, 1740, in 12.mo; — 3.° *Histoire etc. (Geschiedenis van broeder JACOBUS)*, steensnijder van *Franche-Comté*, *ibid*, 1756, in 12.mo De oudste zijner beide zonen was hoofd van het militaire hospitaal te *Rijssel*, en bezat vele begaafdheid voor allerlei operatiën.

VACHÈRES. — Zie RAMBAUD DE VACHÈRES.

VACHET (JOANNES ANTONIUS LE), priester, insteller der *zusters van de christelijke Unie*, en gewensbestuurder der hospitaliter-zusters van *Saint-Gervais*, in 1603, te *Romans in Dauphiné* uit eene adellijke familie geboren. Na zijn goed aan de armen

te hebben uitgedeeld, nam hij zijnen intrek in *Saint-Sulpice*, legde zich toe op de missiën ten platten lande, en bezocht de gevangnissen en ziekenhuizen. Zijne verstervingen en zijn onvermoeide arbeid, haalden hem eene ziekte op den hals, waaraan hij in 1681 overleed. De abbé RICHARD gaf in 1692, zijn *Leven* in het licht. Er bestaat van hem: 1.° *l'Exemplaire etc. (Het Voorbeeld der kinderen Gods)*; — 2.° *la Voie etc. (De weg van J. C.)*; — 3.° *l'Artisan etc. (De Christelijke handwerksman, of het Leven van den goeden HENDRIK, meester-schoenmaker, insteller en overste der broeders schoenen- en kleermakers)*, *Parijs*, 1670, (zie BUCHE); — 4.° *Reglementen voor de dochters en weduwen, die in het seminarie van de zusters der christelijke Unie leven*. Deze werken zijn met zalving geschreven, en kunnen niet dan de beste uitwerkselen te weeg brengen.

* VACQUERIE (JOANNES DE LA), in de 15.^e eeuw, eerste president van het parlement van *Parijs*. Toen LODEWIJK XI, in 1476; zich van *Atrecht (Arras)*, dat aan MARIA VAN BOURGONDIË, dochter van KAREL den *Stoute*, toebehoorde, wilde meester maken, weigerde LA VACQUERIE, in den naam aller inwoners, de stad overtegeven. LODEWIJK XI nam dezelve stormenderhand in; maar hij wist den moed van LA VACQUERIE te waarden, liet hem te *Parijs* komen, en gaf hem in 1481, den eersten post bij het parlement.

LA VACQUERIE onderscheidde zich door zijne regtschapenheid, en door zijne fermeit in de uitoefening der pligten van zijnen post. Verscheiden edikten des konings hadden het volk verontrust en deszelfs klagten opgewekt: in plaats van genoemde edikten te registreren, diende LA VACQUERIE, aan het hoofd van het parlement zich bij LOUWIS XI aan, en zeide hem: » Wij komen onze posten in uwe handen nederleggen, bereid om alles te verduren, wat gij over ons beschikken moogt, liever dan om ons geweten te bezwaren." Deze edelmoedige trouw behaagde den koning, en hij trok zijne edikten in. Deze eerbiedwaardige overheidspersoon, deed ook nadrukkelijke vertoogen betrekkelijk het regentschap en overleed in 1497. » Hij beval zich oneindig meer aan door zijne armoede, zegt de kanselier L'HÔPITAL, dan ROLIN, kanselier van den hertog van *Bourgondië*, door zijne rijkdommen." Dit is de schoonste lof, welke men aan een' regtschapen man kan toezwaaijen.

VADDÈRE (JOANNES BAPTISTA DE), te *Brussel* geboren, werd kanonik van *Anderlecht*, en overleed den 3 Febr. 1681, na een groot gedeelte van zijn leven te hebben doorgebracht, in de nasporingen der oude handvesten en in de beoefening der geschiedenis. Men heeft van hem: *Traité etc. (Verhandeling over den oorsprong der hertogen en des hertogdoms Brabant enz.)*, *Brussel*, 1672, in 4.to De

heer PAQUOT heeft er een nieuwe uitgave van geleverd, *Brussel*, 1784, 2 dl.ⁿ, in 12.mo, in den stijl verbeterd, en met geschiedkundige en critische aanmerkingen verrijkt. Men bewaart in verscheiden bibliotheken van *België* een aantal werken in handschrift van VADDÈRE; hij haastte zich niet om dezelve te doen drukken: zijne geliefkoosde spreuk was *Ama nesciri*.

VADÉ (JOANNES JOZEF), een kluchtdichter, in 1720 te *Ham* in *Picardië* geboren, is de schepper eener nieuwe soort van dichtkunde *genre poissard* (visch-wijven-lied) genaamd; eene *genre*, die de handelingen en gesprekken der lagere klassen des volks ten onderwerp heeft. Zijne *Œuvres (Werken)* zijn gezamenlijk uitgegeven, 4 dl.ⁿ, in 12.mo Nog heeft men van hem een dl. nagelatene gedichten, bevattende *Vertelsels*, in dichtmaat en onrijm, *fabels*, *brieven*, *zangstukjes*, *pots-pourris*, enz. waaruit voor weldenkenden en edele zielen weinig te putten valt. Dit alles is verzameld, in de uitgave, in 6 dl.ⁿ in 16.mo *Parijs*, 1785. Het gedrag des schrijvers beantwoordde volkomen aan de onderwerpen welke hij bezong: de vrouwen, het spel en de tafel verdeelden zijn leven. Hij had het geluk van zijne dwalingen in te zien, en den 4 Julij 1757, in zeer christelijke gevoelens te sterven.

VADIANUS (JOACHIM WATT, bijgenaamd), te *St. Gall* in *Zwitserland*, in 1484 geboren,

maakte zich bekwaam in de schoone letteren, de aardrijkskunde, de wijsbegeerte, de wis- en geneeskunde. Hij onderwees de schoone letteren te *Weenen*, en verdiende de laauwer kroon, welke de keizers aan diegene schonken, die in de dichtkunde uitmuntten. Hij overleed in 1551, na in zijn vaderland de eerste posten te hebben bekleed. Men heeft van hem: 1.º *Commentariën op Pomponius MELA*, 1577, in fol.; — 2.º *Verhandeling over de dichtkunde*, 1518, in 4.to; en andere werken in het Latijn.

VAGHI (KAREL), te *Parma* geboren, begaf zich in 1660, te *Mantua* in de congregatie der karmelieten, onderwees in dezelve de wijsbegeerte en godgeleerdheid, werd in 1703 tot definitior zijner congregatie benoemd, en overleed in 1729. Men heeft van hem: *Commentarium fratrum et sororum ordinis B. M. V. de monte Carmelo congregationis Mantuanæ, Parma*, 1725, in fol. Het is de geschiedenis dier congregatie en der personen van beide seksen, welke dezelve beroemd hebben gemaakt. Dezelve is vol nasporingen, en meestal op de geloofwaardigste gedenkstukken gegrond.

VAHL (MARTINUS), een natuurkundige, in 1749, te *Bergen* in *Noorwegen* geboren. Hij beoefende de geneeskunde te *Kopenhagen*, vanwaar hij zich naar *Upsal* begaf; in laatstgenoemde

stad leerde hij de natuurlijke historie en meer bijzonder de kruidkunde onder LINNEUS. Nadat deze beroemde man vriendschap voor hem had opgevat, nam hij hem in zijn huis op, en maakte van hem een' zijner bekwaamste kweekelingen. De koning van *Denemarken* gaf hem den post van koninklijk lector in den botanischen tuin, en later dien van hoogleeraar. VAHL reisde op last van het hof door *Lapland, Duitschland, Holland, Frankrijk, Italië, Spanje, Barbarijë* enz. en maakte kostbare ontdekkingen in de kruidkunde. In dien tusschentijd had hij verschillende geschriften in het licht gegeven, die in het begin niet genoeg geacht werden; en gedurende verscheiden jaren leefde hij in de vergetelheid. Nadat eindelijk zijne verdienste erkend was, verkreeg hij den post van hoogleeraar in de kruidkunde aan de hoogeschool van *Kopenhagen*, alwaar hij den 24 December 1804 overleed, op den oogenblik, dat hij zich bezig hield met de voorzetting der *Deensche Flora*. Hij heeft nagelaten: 1.º *Symbolæ botanicae sive plantarum, tam earum quas in itinere imprimis orientali collegit Pet. Forskael, quam aliarum recenter detectarum descriptiones*, 1790—1794; 3 dl.ⁿ in één hand in fol. met 15 platen; — 2.º *Eclogæ americanæ, seu descriptiones plantarum præsertim Americæ meridionalis nondum cognitarum, Hafniæ*, 1796 tot 1807, in fol. met 30 platen; — 3.º *Icones illustrationi*

plantarum americanarum in eclogis descriptarum inservientes, Hafniae, 1798, in fol. met 30 platen; — 4.º Enumeratio plantarum, vel ab aliis, vel ab ipso observatorum, cum earum descriptionibus succinctis, Hafniae, 1805—1807, 2 dl.ª in 8.º

VAILLANT DE GUELLIS (GERMANUS VALENS GUELLIUS, PIMPONTIUS) abt van *Painpont*, daarna bisschop van *Orleans*, zijne geboorteplaats, te *Meung-sur-Loire* in 1587 overleden, verdiende door zijnen smaak voor de schoone letteren, de bescherming van FRANCISCUS I. Men heeft van hem: 1.º een *Commentarium* op VIRGILIUS, *Antwerpen, 1575, in fol.*; — 2.º een *Dichtstuk*, dat hij in zeventigjarigen ouderdom vervaardigde, en dat men vindt in de *Deliciae poetarum gallorum*.

VAILLANT (JOANNES FOY), een beroemde oudheidkundige, te *Beauvais* in 1632 geboren, werd door zijnen moederlijken oom zorgvuldig in de wetenschappen opgevoed, en tot de beoefening der geneeskunde bestemd; maar zijn smaak bepaalde zich niet tot dat vak. Hij legde zich geheel en al toe op de beoefening van de gedenkstukken der oudheid, vormde in korten tijd een in dat vak zeldzaam kabinet, en deed verscheiden reizen naar vreemde landen van waar hij zeer zeldzame gedenkpenningen medebragt. Het verlangen om zijne letterkundige rijkdommen te vermeerderen, bewoog hem te *Marseille* scheep te gaan,

om zich naar *Rome* te begeven; maar hij werd door een' kaper buit gemaakt, naar *Algiers* gevoerd, en als slaaf gekluisterd. Omtrent vier maanden daarna stond men hem toe, naar *Frankrijk*, terugtekeeren, om zijnen losprijs te verzoeken. Hij ging dus aan boord van een fregat, dat op zijne beurt door een' kaper van *Tunis* werd aangevallen. Op het gezigt van dit nieuwe ongeluk, zwolg VAILLANT, ten einde niet alles te verliezen, zoo als hij zulks op het eerste schip had gedaan, een vijftiental gouden medailles, die hij bij zich had, in; en na verscheiden malen op het punt te zijn geweest van te bezwijken, vond hij eindelijk het middel, om zich met de boot te redden. Eenigen tijd daarna, gaf de natuur, zegt men, hem den schat terug, welken hij aan dezelve had toevertrouwd. Te *Parijs* teruggekeerd; ontving hij bevelen van het hof, om eene nieuwe reis te ondernemen. VAILLANT zette zijne nasporingen door, tot in het binnenste van *Egypte* en *Perzië*, en vond er de kostbaarste en zeldzaamste gedenkpenningen. Bij de vernieuwing der akademie van opschriften en schoone letteren, werd hij eerst als lid derzelve aangenomen, en verkreeg kort daarna de betrekking van pensionaris. Hij was tweemaal gehuwd geweest, en bij eene bijzondere dispensatie van den Paus, was hij achtereenvolgend met twee zusters in den echt getreden. Hij overleed in 1706. Zijne werken zijn: 1.º *Histoire*

etc. (*Geschiedenis der keizers*) tot aan den val van het Romeinsche rijk, 1694, 2 dl.ⁿ, in 4.to Deze geschiedenis is te Rome herdrukt, onder den titel van *Numismata imperatorum etc.* 1743, 3 dl.ⁿ in 4.to, met vele vermeerderingen van den uitgever, pater FRANCISCUS BALDINI; — 2.º *Seleucidarum imperium sive Historia regum Syriae ad fidem numismatum accommodata*, Parijs, 1681, in 4.to; — 3.º *Historia Ptolemæorum, Egypti regum, ad fidem numismatum accommodata*, Amsterdam, 1701, in fol.; — 4.º *Nummi antiqui familiarum romanarum perpetuis illustrationibus illustrati*, Amsterdam, 1703, 2 dl.ⁿ, in fol.; — 5.º *Arsacidarum imperium, sive regum Parthorum historia, ad fidem numismatum accommodata*, Parijs, 1725, in 4.to; — 6.º *Achaemenidarum imperium, sive regum Ponti, Bosphori, Thraciae et Bithyniae, Historia, ad fidem numismatum accommodata*, Parijs, 1725, in 4.to; — 7.º *Numismata aerea imperatorum*, 1688, 2 dl.ⁿ, in fol.; — 8.º *Numismata Graeca*, Amsterdam 1700, in fol.; — 9.º eene tweede *Uitgave* van het kabinet van SEGUIN. 1684, in 4.to; — 10.º Verscheiden *Verhandelingen* over verschillende gedenkpenningen. Al deze werken strekken zijner geleerdheid tot eer en hebben veel bijgedragen tot opheldering der geschiedenis. De schrijver was niet alleen achtenswaardig wegens zijne kunde, maar ook wegens zijn karakter.

VAILLANT (JOANNES FRANCISCUS FOY), zoon van den voorgaande, te Rome, in 1665 geboren, volbragt zijnen leergang voor de geneeskunde te Parijs, en schreef eene *Verhandeling over de hoedanigheid en het gebruik der koffij*. In 1702 nam men hem op in de koninklijke akademie van opschriften. Hij gaf verscheiden belangrijke *Verhandelingen* in het licht over de gedenkpenningen en andere onderwerpen. Gedurende de twee jaren, welke hij zijnen vader overleefde, was zijne gezondheid zeer wankelbaar, en hij overleed in 1708.

VAILLANT (SEBASTIAAN), te Vigny, bij Pontoise, in 1669, geboren, openbaarde reeds in zijne teederste jeugd eene buitengewone neiging voor de kennis der planten. Hij was eerst organist bij de hospitalister-nonnen van Pontoise, daarna heemeester, en later secretaris van FAGON, eersten lijfarts van LODEWIJK XIV. Nadat deze bekwame geneesheer de talenten van VAILLANT voor de kruidkunde had leeren kennen, verkreeg hij voor hem het opzigt over den koninklijken tuin, dien hij met zeldzame planten verrijkte. De akademie van wetenschappen nam hem in 1716 in haar midden op. De voornaamste zijner werken zijn: 1.º uitmuntende *Aanmerkingen* op de onderrichtingen over de kruidkunde van TOURNEFORT; — 2.º *Discours etc.* (*Verhandeling over de samenstelling der bloemen, en*

over het gebruik van derzelver verschillende deelen), — 3.º Livre etc. (Boek der planten, welke in den omtrek van Parijs ontluiken), te Leyden, onder opzicht van BOERHAVE, in 1727, onder den titel van *Botanicum Parisiense* etc. met 300 platen gedrukt. Dit werk, de vrucht eener veertigjarige nasporing, wordt zeer gezocht; — 4.º een klein *Botanicum, Leyden*, 1743, in 12.mo VAILLANT overleed in 1722.

VAILLANT (FRANCISCUS LE): — Zie LEVAILLANT.

VAIR (WILLEM DU), Zoon van JOANNES DU VAIR, ridder en procureur-generaal der koningin MARIA DE MEDICIS, werd te Parijs, in 1556 geboren. Hij was achtereenvolgend raadsheer bij het parlement, rekwest-meester, eerste president van het parlement van Provence, en eindelijk in 1616 zegelbewaarder. Hij omhelsde den geestelijken staat, en werd in 1618, tot bisschop van Lisieux gewijd. Hij bestuurde zijn diocces met vele wijsheid. Liever deed hij afstand van de zegels, dan zich te voegen naar de bedoelingen van den maarschalk d'ANCRE, die misbruik maakte van de gunst, waarin hij stond. Hij eindigde zijn leven te Tonneins (fr. dep.^t Lot-et Garonne), alwaar hij zich bevond in het gevolg van den koning, gedurende het beleg van Clérac, in 1621. Du VAIR bezat eene buitengemeene scherpzinnigheid, en eene voor zijne eeuw weinig gewone welspre-

kendheid. De wijze, waarop hij over zich-zelfen spreekt, in het eigenhandig (olographisch) testament, dat hij te Villeneuve-le-Roi, den 10 Junij 1620 schreef, verraadt een zedig, wijs en opregt christelijk man, die de geheime en weldadige bedoelingen der Voorzienigheid, met even zoo vele juistheid als bewondering en dankbaarheid begrijpt. » Geboren, zoo als ik was, met eene zeer zwakke gezondheid, met een niet zeer werkzaam ligchaam en een' tragen geest, met een zeer zwak geheugen, terwijl ik van de natuur geene andere gaven had ontvangen, dan eene, wel is waar zoo groote scherpzinnigheid, dat ik niet weet, dat er ooit, sinds ik den mannelijken ouderdom heb bereikt, iets gewigtigs, het zij, met betrekking tot den staat, tot het publiek, of mij bijzonder betreffende, is voorgevallen, dat ik niet voorzien had. Wijl daarenboven mijne ouders, die met geene fortuin bedeeld waren, mij niets konden bezorgen dan een' post van kerk-raad, en eene prove van Meaux, daarenboven nog met den gebrekkelijken ouderdom mijns vaders en met de zorg van zijn ten uiterste vervallen huis belast, op het tijdstip dat men waande dat de staat deszelfs val nabij was: heeft God mij echter zoo wonderdadig bijgestaan en begunstigd, dat ik mij tot de grootste eereposten des koninkrijks zie verheven, waaraan overvloedige inkomsten, en zelfs meer dan ik verlangd had, verbonden zijn; daarbij heb ik de openbare goed-

keuring en welwillendheid genoten, zoodanig als ik dezelve begeeren kon: waarin ik moet erkennen dat zijne goddelijke goedheid, mijne zwakheid heeft willen kiezen, om zijne magt en weldadigheid te doen uitschitteren, enz." De werken van du VAIR komen in een zwaar boekdeel in fol. voor, *Parijs*, 1641. Men vindt in hetzelfde *Redevoeringen, Vertalingen*, die minder dan de overige voortbrengselen van zijnen tijd den stempel van den kwaden smaak dragen, die toenmaals heerschte, maar die er echter niet geheel vrij van zijn. Men erkent op elke blz. derzelve den overheids-persoon, den christen, en den regtschappen man. Men moet hem niet verwarren met LEONARDUS VAIR of VAIRO, doctor in de godgeleerdheid, en prior van de H. SOPHIA van *Benevento*, van wien er eene verhandeling bestaat *de Fascino*, vol nasporingen, oordeelkundige en bondige inzigten. — Zie verder VAIRO.

* VAIRA (ANTONIUS), bisschop van *Adria*, te *Venetië* in 1650 geboren. Men beschouwde hem als zeer ervaren in het kerkelijke regt, en hij werd hoogleeraar in hetzelfde aan de universiteit van *Padua*. Zijne kunde en zijne diensten werden beloond, met het bisdom *Parenzo* in *Istrië*. Hij werd vervolgens verplaatst naar dat van *Adria* in het *Paduaansche*. Hij overleed te *Rovigo*, in 1732, en heeft nagelaten eene geschiedkundige verhandeling, getiteld: *de Prerogativa*

oecumenicae nomenclationis et potestatis romani pontificis, a Constantinopolitanus praesulibus usurpata, Padua, 1704, in fol.

VAIRAC. — Zie VAYRAC.

* VAIRO (dom LEONARDUS), een benedictijner uit het klooster van de H. SOPHIA te *Benevento*, doctor in de godgeleerdheid, bloeide in de 16.^e eeuw, en werd bisschop van *Pozzuoli* of *Puzzuolo*. Hij is de schrijver van een geleerd en belangrijk werk, getiteld: *De fascino libri tres, in quibus omnes fascini species et causae describuntur, et ex philosophorum sententiis scite et eleganter explicantur; nec non contra praestigia, imposturae, illusionesque daemonum, cautiones et amuleta praescribuntur ac denique nugae quae de iisdem narrari solent dilucide confutantur, Parijs, 1583, in 4.to* Men heeft van denzelfden schrijver vijf *Leerraden*, in de kapel des Pauses uitgesproken, en in 1579, in 4.to gedrukt. Hij was doctor in de godgeleerdheid en groot-prediker.

VAISSETTE (dom JOZEF), te *Gaillac*, in 1685 geboren, oefende gedurende eenigen tijd den post uit van procureur des konings, in het *Waldenser* of *Albigenser-land*. Der wereld moede, werd hij in 1711 Benedictijner van de congregatie van den H. MAURUS, in de priorij van *Daurade* te *Toulouse*. Zijn smaak voor de geschiedenis deed hem in 1713, door zijne over-

sten naar *Parijs* beroepen, terwijl zij hem tevens belastten, om met dom CLAUDIUS DE VIC (zie dat art.) aan de geschiedenis van *Languedoc* te werken. Het 1.º dl. van dit werk verscheen in 1730, in fol.: »Weinig algemeene geschiedenissen, zegt de abbé DES FONTAINES, zijn in onze taal (de Fransche), beter geschreven, de geleerde aanmerkingen in hetzelfde zijn diepzinnig en aangenaam.» Men heeft op het einde zeer geleerde aantekeningen gevoegd over verschillende punten der geschiedenis van *Languedoc*; deze aantekeningen zijn als zoo vele verhandelingen over belangrijke onderwerpen. Nadat dom VIC in 1734 overleden was, bleef dom VAISSETTE alleen met dit groote werk belast, hetwelk hij met roem ten uitvoer bragt, en waarvan hij de 4 overige deelen in het licht gaf. Deze geleerde overleed te *St. Germain-des-Prés*, in 1756 door iedereen betreurd. Zijne overige werken zijn: 1.º eene *Verkorting* zijner geschiedenis van *Languedoc*, 6 dl.ⁿ, in 12.mo, 1740. Dezelve is voldoende voor degene, die niet tot dat gewest behooren; maar de inwoners van *Languedoc* vinden dezelve te schraal, en beschouwen ze slechts als een inhouds-register;— 2.º Eene *Algemeene Aardrijkskunde*, 4 dl.ⁿ, in 4.to, en 12 dl.ⁿ, in 12.mo Ofschoon er, zoo als in bijna alle aardrijks-beschrijvingen, vele onnaauwkeurigheden in voorkomen, wordt dezelve nog door geleerde mannen geraadpleegd. De schrijver heeft, zoo veel als

het hem mogelijk was, uit zui-vere bronnen geput. Het is alzoo dat, om met oordeel over de beroemde zendingen van *Paraguai* te spreken, hij don ANTONIO ULLOA, oud-bevelhebber van *Peru*, heeft geraadpleegd, volgens wiens verslagen, hij het belangrijk tafereel heeft geschetst, hetwelk van deze missiën voorkomt in het laatste deel zijner *Aardrijkskunde*; een tafereel, dat terwijl het de droefheid van weldenkenden en ware wijsgeeren opwekt, diegene aan de algemeene verachting zal prijs geven, die aan de vernietiging eener zoodanige inrigting de hand hebben geleend.

* VALARESSO (FANTINUS), aartsbisschop van *Candia*, te *Venetie*, in 1392, uit eene aanzienlijke familie geboren, omhelsde den geestelijken staat, en werd, reeds in 1412, door JOANNES XXIII, tot het bisdom *Parentino* benoemd. Nadat JOANNES, in 1415, in de kerkvergadering van *Constans*, was afgezet, werd de benoeming van VALARESSO als van geene waarde beschouwd; maar Paus MARTINUS V benoemde hem in 1417 op nieuw tot het zelfde bisdom. In 1426, werd hij op den aartsbisschoppelijken stoel van *Candia* verplaatst. In die hoedanigheid en met den titel van legaat, was hij bij de kerkvergadering van *Florence* tegenwoordig, alwaar hij last had, om aan de vereeniging der Grieken te werken. Het is onbekend waar en wanneer hij stierf; maar hij leefde nog in 1422. Nog heeft

men van hem eene verhandeling: *De conciliorum auctoritate et de communione Latinorum et Græcorum*, welke hij in dat jaar zamenstelde, en welke men bewaarde in de bibliotheek van den H. JOANNES en den H. PAULUS van de orde van den H. DOMINICUS te Venetië. Pater UGHELLI, in zijn *Italia sacra*, over FANTINUS VALARESSO sprekende, zegt van hem dat hij was *Latine ac Græcæ linguæ eruditissimus ac multiplici doctrina vir clarissimus*. Hij spreekt met lof over zijne verhandeling en over de brieven van dien aartsbisschop, welke in handschrift, met die van den aartsbisschop MAFFEI VALARESSO, zijn' neef, in de Barberijnsche bibliotheek bewaard worden.

* VALARESSO (ZACHARIAS), mede te Venetië, uit eene patricische familie, ongetwijfeld dezelfde als die van den voorgaande, geboren, was een der beste dichters van zijnen tijd. De abt LAZZARINI had een treurspel geleverd, getiteld *Ulisse il giovane (Ulysses de Jonge)*, en niet *Ulysses Joannes* zoo als men zulks in het *Dictionnaire universel* heeft vertaald, daar JOANNES in het Italiaansch *Giovanni* heet). Om het belagchelike dezer smakelooze zamenstelling te doen gevoelen, gaf VALARESSO, onder den geleenden naam van CATTUFFIO PANCHIANO, eene soort van keerdicht (*Parodie*) van dit werk in het licht, getiteld; *Il Rutzvanscad il Giovane, arcisopratragedi-chissima tragedia*, 1724. Dit stuk vond den grootsten bijval.

Het werd herdrukt te Venetië, 1791, in een deel van den *Parnasso Italiano* (50.^e dl. bladz. 207), en te Parijs, in 1736. VALARESSO overleed den 23 Maart 1769.

VALART (JOZEF), een priester, in het gehucht *Sortel* bij *Hesdin*, in het diocees van *Amiens*, in 1698 geboren, en in de hoofdstad van *Picardijë*, in 1781 overleden, heeft zich eenen naam gemaakt, onder de Latijnsche taalkundigen; hij trad omtrent verschillende vraag- of geschilpunten betrekkelijk dezè oude, rijke, krachtvolle en voortreffelijke taal, met verscheiden beroemde letterkundigen in het strijdperk, en bewees daarbij dat hij dezelve in den grond kende. Nadat pater DESBILLONS zijne *Fabels* had in het licht gegeven, maakte VALART eenige beoordeelende aanmerkingen, waarvan er eenige zeer gegrond werden bevonden, de geleerde en zedige Fabelschrijver trok er nut uit. Men heeft van hem eene *Rudimenta*, eene *Prosodie*, de *Gelijkenissen van het Evangelie*, in een voor beginnenden bevattelijk Latijn overgebracht, met de tusschenregelige vertaling (in het Fransch), eene *Aardrijks-beschrijving*, eene *Fransche spraakkunst*, eene *Vertaling van CORNELIUS NEPOS*. Maar hetgene, waardoor hij de meeste bekendheid heeft verworven, is eene Latijnsche uitgave der *Navolging van J. C.*; niet wijl dezelve bijval vond, maar wijl dezelve de geleerden en de ware vrienden van dit voortreffelijke geschrift

tegen hem in het harnas joeg; die verontwaardigd waren, hetzelfde, onder voorwendsel van het in goed Latijn te brengen, verminkt en op duizenderlei wijzen misvormd zagen. In 1764 heeft hij eene tweede uitgave van dit zoo zeer verminkte werk, en in 1766 eene Fransche vertaling van hetzelfde in het licht gegeven. —

* VALAZÉ (KAREL ELEENOR DUFricHE), den 22 Januarij 1751 te Alençon geboren, volgde eerst de loopbaan der wapens en daarna de balie. Tijdens de Fransche omwenteling was hij advokaat en landbouwend eigenaar. In 1716, omhelsde hij de volks-partij; in 1792, werd hij maire van *Essay*, een stadje bij Alençon, alwaar hij de meest revolutionnaire besluiten ten strengste ten uitvoer deed leggen, terwijl hij tevens het platte-land doorkruiste, om er de beginselen van den dag voortteplanten. Tot de nationale conventie benoemd, omhelsde hij er de partij der *Gironde*, en gaf zich aan de geheele onstuimigheid zijner inborst over. Hij voer tegen de priesters, de adellijken en het hof uit, deed het verslag der misdaden, aan LODEWIJK XVI te last gelegd, en stemde voor den dood van dien vorst. Hij stond in naauwe vriendschapsbetrekking met VERGNIAUD, en ondersteunde al de ontwerpen deszelfs. MARAT bestempelde hem met den naam van *hoofd der staatsmannen*. Hij verhief zijne stem tegen de gemeente van *Parijs*, en toonde zich de

onverzoenlijke vijand der Jakobijnen; ook werd hij den 31 Mei, in den val der Girondijnen medegesleept, na dezelve met moed tot op den laatsten oogenblik te hebben verdedigd. Hij wilde niet de vlugt nemen, en den 2 Junij zag hij zich in staat van beschuldiging gesteld, en hij werd den 30 October 1793 ten dood veroordeeld; zoodra hij zijn vonnis had vernomen, beroofde hij zich met dolksteken van het leven. De onverzoenbare vijanden der Girondijnen, lieten zijn lijk op eene kar tot aan den voet van het schavot voeren, waarop verscheiden zijner medegenooten het leven verloren. Hij heeft nagelaten: 1.° *Lois etc. (Strafwetten in de natuurlijke orde der pligten, der ondeugden en der misdaden)*, 1784, in 8.°; in 1802 door de zorg van den regtsgeleerde DUFricHE DE FOULAINES herdrukt. De *Mercur de France* en andere dagbladen gaven er een zeer voordeelig verslag van. Men vindt er goede zaken in, maar beneveld door eene overdrevene zucht om menschenliefde uittekramen, die hem deed vergeten, dat de goede orde en de openbare veiligheid het bestraffen der misdaad vorderen; — 2.° *Le Rêve (de Droom)*, een verhaal, voorkomende in de bibliotheek der romans, *Parijs*, 1785; — 3.° *A mon fils (Aan mijn' zoon)*, ib. 1785, in 8.°; — 4.° *Rapports etc. (Verslagen en Redevoeringen in de Conventie uitgesproken)*, in 8.°; — 5.° *Défense etc. (Verdediging der beschuldigten op den 31*

Mei 1793), in 8.vo — De schrijver vervaardigde dit geschrift in de kluisters, maar na vernomen te hebben, dat men aan de beschuldigten geenerlei middel van verdediging toestond, hield hij het in zijne gevangenis verborgen, waar een zijner lotgenooten het vond, en hetzelfde later in het licht gaf. Al de hierboven aangevoerde werken (met uitzondering zijner *Verdediging*), hebben in het algemeen hunnen grondslag op die beginselen van *philosophisme*, die hem in den maalstroom der omwenteling trokken, en zijn treurig uiteinde te weeg bragten. VALAZÉ heeft eenige handschriften nagelaten, zoo als een vervolg op de *Strafwetten*, eene *Verhandeling over de oorzaken van het opstijgen der dampen in den dampkring*, enz.

VALCARCEL (*don JOZEF-ANTONIO*), een Spaansche landbouwkundige, te *Valencia* in 1724 geboren. Een gedeelte van *Spanje*, voornamelijk het koninkrijk *Valencia* en *Katalonië*, hadden den akkerbouw zien bloeijen onder den beroemden ALFONSO DE HERRERA, in 1560 overleden, maar de verschillende oorlogen, vooral die der erfopvolging, hadden die schoone landen weder in de ellenden gedompeld. VALCARCEL hield zich met de zorg onledig om den landbouw in zijn vaderland weder op te beuren, en, na verschillende deelen van *Europa* bezocht en zich gevoed te hebben, met de beoefening der classieke werken over het on-

derwerp, hetwelk hij wilde behandelen, gaf hij verschillende geschriften in het licht, zoo als 1.º *Onderrigtingen over het aankweeken der rijst*, een der rijkste voortbrengselen van den grond van *Valencia*; — 2.º *Onderrigtingen over den vlasbouw*, enz. Maar het werk dat hem het meest tot eer verstrekte was zijne *Algemeene landbouwkunde, Valencia, 1765—1786, 7 dl.ⁿ* in 4.to, welke een aantal uitgaven heeft gehad. VALCARCEL was lid van verscheiden akademien, en van bijna alle genootschappen, welke den naam van *Landvrienden* voerden, en die in verscheiden Spaansche provinciën gevestigd waren. Na een zeer godsdienstig en zuiver leven geleid te hebben, overleed hij in 1793.

* VALCARCEL-PIO (*don ANTONIO*), graaf van *Lumiarès*, een Spaansch oudheidkundige, te *Alicante*, in 1738 geboren, was de zoon der prinses Pio van *Savooije*, weduwe van den graaf van FUEN-SALIDA, Groote van *Spanje*, en van den markies DE VALCARCEL, edelman der prinses, en later haar echtgenoot. Dit huwelijk deed de prinses Pio van het hof verwijderen, en zij werd naar *Alicante* verbannen. Zelf wegens zijn ongeregeld gedrag, door zijn vader in het kasteel van *Alicante* opgesloten, maakte *don ANTONIO* aldaar kennis, met den beroemden VELASQUEZ, markies van VALDEFLORES, toenmaals staatsgevangene, die hem smaak voor de oudheden inboezemde. Onder

de leiding van dezen geleerde, maakte VALCARGEL-PIO zich bekend met de oude talen, de geschiedenis, de wiskunde, de toonkunst, Fransche, en Italiaansche talen, welke hij volmaakt wel sprak. De graaf van *Lumiarès* was de boezemvriend van den markies DE ROMANA, Spaansch veldheer. Bij het laatste bezoek, hetwelk de graaf van *Lumiarès*, na den dood van zijn' vader, aan het hof deed, verzocht hij, van den kant zijner moeder, zuster en erfgenaame van den prins Pro, den titel van prins en groote van *Spanje*. Maar zijn hekelachtige geest en weinig geregelde zeden, maakten zijne pogingen vruchteloos, en deze titels werden later enkel aan den oudsten zijner beide zonen verleend. VALCARGEL-PIO overleed te *Valencia*, in Februarij 1801. Hij heeft nagelaten: 1.º *Verzameling van onbekende gedenkpenningen der oude volken van Spanje, met derzelver verklaring, Valencia, 1775*. Dit voortreffelijk stuk bragt den schrijver op het denkbeeld, tot het aanleggen van zijn kabinet van gedenkpenningen, welke hij tot 1500 stuks bijeenbragt; — 2.º *Verhandeling over de gedenkstukken, Barros Saguntinos genaamd, met de opschriften van Sagunta (thans Morviedro), ibid. 1779, in 8. vo*; — 3.º *Beschrijving van Lucentum, eene oude stad, thans Alicante genaamd, met de verklaring der opschriften, standbeelden, gedenkpenningen enz., in hare bouwvallen gevonden, ibid. 1780*; — 4.º *Opschriften van Carthago*

Nova, eene oude stad, thans Carthagena genaamd, ibid. 1782; — 5.º *Verklaring der oude opschriften en standbeelden van Almazarron, eene stad van het koninkrijk Murcia, Valencia, 1776—1783*; — 6.º *Bedenkingen over de ligging der volkplanting Illici, ibid. 1784*. —

* VALCARENGHI (PAULUS), een geneesheer van *Cremona*, alwaar hij in 1720 geboren werd, onderwees achtereenvolgend zijne kunst in de hooge school van *Pavia*, en in de Palatijnsche school van *Milane*, en schreef een aantal werken, waarvan de voornaamste zijn: 1.º *De anevrysmate aortae observationes binæ cum animadversionibus, Cremona, 1731*; — 2.º *Dissertatio medica epistolaris de virgine Cremonensi quæ per plures annos maleficiata fuit, ibid. 1746*. Het onderwerp dezer verhandeling is een jong meisje, dat op onbepaalde tijdstippen, steenen, naalden, stukken ijzer en glas braakte. VALCARENGHI tracht dit verschijnsel te verklaren, [hetwelk ANDREAS FROMOND en pater CADONICI, aan het werk van den geest der duisternis toeschreven]. — 3.º *In Ebenbitar tractatum de malis limoniis commentaria, ibid. 1758*. Dit werk is in twaalf hoofdstukken verdeeld, waarin hij over de slijken of modders in het algemeen, over derzelver verschil en eigenschappen, enz. spreekt. VALCARENGHI was lid van verscheiden geleerde genootschappen, en van de geneeskundige collegiën van *Milane, Cremona, Ferrara, Bologna*

enz. Hij overleed in 1786.

VALCKE (PETRUS FRANCISCUS), pastoor van *Rumbeke*, en landdeken van *Rousselaar* of *Roulers*, in het diocees van *Brugge*, den 23 Januarij 1787, in den ouderdom van 79 jaren overleden, na in eenen langen levensloop, het schitterendste schouwspel der herderlijke deugden te hebben gegeven, en na, niet alleen onder zijne kudde, maar alom, waar hij toegang kon vinden, de vruchten van eenen verlichten, werk- en liefdadigen ijver te hebben vermenigvuldigd. Zijne *Leerreden*, die zich door eene ongekunstelde, treffende en zalvende welsprekendheid onderscheiden, zijn onder het opzigt van den heer BRENART, bisschop van *Brugge*, gedrukt; zijne jaarlijksche *Vermaningen* of *Opwekkingen* aan de pastoors, bij gelegenheid der uitdeeling der heilige Oliën, zijn, in 1785, te *Brugge*, in het licht verschenen. Nog heeft men van hem de vertaling in het Vlaamsch van verscheiden stichtelijke werken.

* VALCKENAER (LODEWIJK KASPER), een beroemde kenner der Grieksche taal; in 1715, te *Leeuwarden* geboren, was een der voornaamste leerlingen van HEMSTERHUIS, dien hij aan de hoogeschool van *Leyden* opvolgde, na eenigen tijd hoogleeraar aan die van *Franeker* te zijn geweest. Weinig nieuwe philologen hebben over de Grieksche letterkunde zoo veel licht verspreid als hij. Zijn geheele leven werd toegewijd aan de erns-

tigste beoefeningen der meeste van de oude schrijvers van *Griekenland*. Hij overleed te *Leyden*, in Maart 1785, en liet de volgende werken na: 1.º *Ammonius de adfinium vocabulorum differentia*, *Leyden*, 1739, in 4.to; — 2.º *Euripides Phænissæ*, *Franeker*, 1755, in 4.to; — 3.º *Euripidis Hippolytus*, *Leyden*, 1768, in 4.to; — 4.º *Virgilius, cum græcis scriptoribus collatus, opera Fulvii Ursini*, nieuwe uitgave, met aantekeningen, *Leeuwarden*, 1747, in 8.vo; — 5.º *Diatriba in perditas Euripidis tragædias*, *Leyden*, 1767, in 4.to; — 6.º *Theocriti decem Idyllia*, *Leyden*, 1773, in 8.vo; — 7.º *Theocritus, Bion et Moschus*, *ibid.* 1779, in 8.vo; — 8.º *Tib. Hemsterhusi et L. G. Valckenarii Orationes*: drie derzelve zijn van VALCKENAER, te weten: *De rerum Belgicarum in annum 1718*; — *De Philippi Amyntæ indole, virtutibus, rebus, gestis, causis externis fractæ Græcorum libertatis*; — *De critica emendatrice in libris sacris novi Testamenti a litteratoribus, quos vocant, non adhibenda*. Men vindt daarenboven in hetzelfde boekdeel geleerde *aanmerkingen* van VALCKENAER op twee verhandelingen van den H. JOANNES CHRYSOSTOMUS, en *aanteekeningen* op verschillende teksten van het nieuwe Testament; — 9.º *De Ritibus in jurando a Veteribus Hebræis maxime ac Græcis observatis*, *Franeker*, 1755, in 4.to; — 10.º *Specimina academica*, *ibid.* 1757, in 4.to Hij heeft werken nagelaten, die

in het licht zijn gegeven, onder den titel van *L. G. Valckenarii opuscula philologica, critica, oratoria nunc primum conjuncta etc.*, Leyden, 1808. Bijna al de geschriften van dezen werkzaam geleerde, hebben verscheiden uitgaven gehad.

* VALCKENAER (JOANNES), Zoon van den voorgaande, in 1760 te Leyden geboren, werd hoogleeraar in de regten aan de akademie van *Franecker*, en na, tijdens de onlusten van 1786, zich onder de vijanden van het huis van *Oranje* geschaard te hebben, verving hij, in laatstgenoemd jaar, den hoogleeraar TYDEMAN, een' voorstander des stadhouders, op den leerstoel van het regt, aan de Utrechtsche hoogeschool. Niet lang echter bekleedde hij dezen post; nadat het stadhouderschap hersteld was, verliet hij zijn vaderland, en kwam zich in 1793 te *Parijs* vestigen. Hij trad aldaar op, onder de Hollanders, die bij de nationale conventie, op het zenden van eene Fransche legermagt naar de *Nederlanden* tot bijstand der patriotten en tot uitroeijing van het huis van *Oranje* aandrongen. Toen twee jaren later deze wensch vervuld werd, keerde VALCKENAER naar zijn vaderland terug, gaf een tijdschrift in het licht, getiteld: *De advokaat der Bataafsche vrijheid*, en verkreeg te gelijkertijd, eenen leerstoel voor het openbare regt. Kort daarna werd hij gekozen als fiskaal, in het besloten onderzoek van het gedrag des raadpensionaris

VAN DE SPIEGEL, staats-gevangene, als beschuldigd de schatkist verspild te hebben. VALCKENAER bewees in zijn verslag dat de gevangene onschuldig was, en dat hij in alles slechts volgens de bevelen zijner overheden gehandeld had. Hij was in 1796 reeds *Senator academicus*, toen hij in hoedanigheid van gezant naar *Spanje* werd gezonden; drie jaren later verliet hij dat land, om er kort daarna met eene buitengewone zending terugtekeeren. In 1801 kwam hij uit *Spanje* terug, nam deel aan het aanleggen der sluizen te *Katwijk*, en werd daarop naar het hof van *Berlijn* gezonden, om met hetzelfde, wegens de betaling der Oostenrijksche leening, waarvoor men *Silezië* tot onderpand gegeven had, eene overeenkomst te treffen. Ofschoon deze onderhandelingen met geen goeden uitslag bekroond werden, handhaafde VALCKENAER bij dezelve echter den roem van een kundig en geoefend staatsman, dien hij reeds vroeger in *Spanje*, *Frankrijk* en de *Nederlanden* verworven had. Toen LODEWIJK NAPOLEON, in 1806 koning van *Holland* geworden, in 1810, het bezetten van dat koninkrijk door Fransche troepen, wilde verhoeden, zond hij VALCKENAER tot zijn' broeder NAPOLEON, die echter van niets wilde hooren, wjl hij zijn *vas-telandsstelsel* niet wilde laten varen. Toen *Holland* eindelijk bij het Fransche keizerrijk werd ingelijfd, leefde hij, nu eens op zijn landgoed, dan te *Amsterdam* of te *Haarlem*, in welke laatste

stad hij in Januarij 1821 overleed. Hij werd voor een' bekwaamen diplomaat gehouden; was met de roode-adelaars-orde van *Pruissen* versierd, en was lid van het Nederlandsche instituut. Behalve de reeds genoemde werken heeft men van VALCKENAER: 1.° *De peculio quasi-castrensi veteribus jurisconsultis incognito, ejusque vera origine*, Leyden, 1780; — 2.° *De duplici legum quarumdam in Pandectis interpretatione*, Leyden, 1781; — 3.° met (BAVIUS WORDA) *Regterlijk advies in de zaak van den erfstadhouder WILLEM V*, ibid. 1796. — IZAAK VALCKENAER, oom van LODEWIJK KASPAR, was achtereenvolgend rector der Latijnsche scholen van *Leeuwarden* en 's *Gravenhage*, en heeft in het licht gegeven: *CICERONIS epistolæ selectæ*, *Leeuwarden*, 1716, in 8.°

* VALDEN (THOMAS VAN), een karmelieter religieus, dus genoemd naar het dorp *Valden* in *Engeland*, zijne geboorteplaats, onderscheidde zich in zijne orde door zijne kunde. Hij had aan de hoogeschool van *Oxford* gestudeerd, alwaar hij tot doctor in de godgeleerdheid was gepromoveerd. Hij was bij de kerkvergaderingen van *Pisa* en *Constans* tegenwoordig. HENDRIK V, koning van *Engeland*, verkoos hem tot zijn' Biechtvader; hij vergezelde dien koning op zijnen togt tegen *Frankrijk*, alwaar hij in 1430 overleed. Men heeft van pater VALDEN een werk getiteld; *Leer*

XXIV DEEL.

der oudheid, betrekkelijk het geloof der catholijke Kerk, tegen de aanhangers van WICLER en Hus, in 3 dl.ⁿ, te *Parijs*, en later te *Salamanka* en *Venetieë*, met goedkeuring van Paus MARTINUS V, aan wien het is opgedragen, gedrukt. VALDEN bestrijdt in hetzelfde nadrukkelijk, de dwalingen dier ketters. In zijn eerste deel, wederlegt hij die, welke betrekking tot de eigenschappen van God, tot de natuur van den mensch en tot de menschwording hebben. Hij bewijst den voorrang des Pauses, en de goddelijke instelling van het episkopaat; hij verdedigt het regtsgebied en de voorregten deszelven, ontwikkelt de regten der overige herders, regtvaardigt de geloften en de religieuse professie enz. In het tweede deel verklaart hij de leer der Kerk betrekkelijk de Sacramenten, en betoogt, tegen WICLER, dat derzelve kracht niet afhangt, van de gesteldheid en heiligheid der geestelijken, maar dat deze, al mogten zij ook in staat van zonden zijn, op eene wettige wijze consacreren en de Sacramenten bedienen, en na bewijzen te hebben aangevoerd, ter staving van de wezenlijke tegenwoordigheid en de transsubstantiatie, toont hij aan, dat de communie onder de beide gedaanten geene volstreckte noodzakelijkheid is. In het derde deel toont hij het onderscheid aan dat er tusschen bisschoppen en priesters bestaat, en de hoogere waardigheid der eerste. Hij behandelt vervolgens de door WICLER aan-

N

gerande geloofspunten, en verdedigt dezelve. De wijze van behandelen van pater VALDEN, is te beginnen met het aanhalen der dwalingen, welke hij zich voorstelt te bestrijden; met aanhalingen uit de H. Schrift, de kerkvaders en andere kerkelijke schrijvers tegenover dezelve te stellen, en met korte woorden de gevolgtrekkingen die er uit voortvloeijen, voortstellen; zoodat de hoofdinhoud van zijn werk in eene verzameling van aanhalingen en teksten bestaat, die alle tot het door hem behandelde onderwerp in betrekking staan: hetwelk hetzelfde grootelijks van nut heeft gemaakt voor de godgeleerden en zintwisters, die na hem zijn gekomen, door hun geheel bereide bouwstoffen aantebieden.

VALDO (PETRUS), een aarts-ketter, in het vlek *Vaud*, in *Dauphiné*, vanwaar hij zijnen naam ontleende, geboren. Hij liet den Bijbel vertalen tot gebruik der armen, en begon in 1180 te *Lyon* te dogmatiseren. Zijne leerlingen werden naar hunnen meester *Waldensers* genaamd; of *Bedelaars van Lyon*, naar de stad, waar deze sekte haren oorsprong nam. De dood van een' vriend van VALDO, die in zijne tegenwoordigheid plotselijk den geest gaf, trof hem zoo zeer, dat hij dadelijk aan de armen eene groote som gelds uitdeelde. Deze edelmoedigheid lokte er een verbazend aantal in zijn gevolg. Hun weldoener wilde weldra hun meester worden. Daar hij eenigzins gelet-

terd was, verklaarde hij hun het nieuwe Testament in de volkstaal. Nadat de geestelijken zijne vermetelheid gelaakt hadden, voer hij tegen hen en tegen hun gezag uit, terwijl hij de leeken met hen gelijk stelde. Er zijn schrijvers die beweren, dat VALDO zijne dwalingen niet verder dreef; maar dat zijne leerlingen, na zich in *Dauphiné*, *Languedoc*, *Katalonië* enz. verspreid, en zich met de *Arnaldisten* en *Albigensers* vermengd te hebben, verscheiden dwalingen dezer laatsten aannamen. Verscheiden protestanten, en VOLTAIRE, in zijne *Algemeene Geschiedenis*, hebben de Albigensers en Waldensers met elkander willen verwarren, maar BOSSUET (*Gesch. der Veranderingen*; 9.e Bk.), en de protestant LIMBORCH (*Gesch. der Inquisitie*), hebben onbetwistbare bewijzen geleverd van de onderscheiding, welke men moet maken tusschen de Albigensers en Waldensers. De *Waldensers*, uit het overige *Europa* verdreven, hebben zich in de drie dalen van *Piémont*, waar zij zich het eerst gevestigd hadden, nog gehandhaafd; zij maken aldaar eene bevolking uit van 20,000 zielen, en bezitten er 13 kerken. De koning van *Sardinië* heeft hun toegestaan (bevelschrift van 10 Januarij 1824), een ziekenhuis voor hunne armen te bouwen, en dit gesticht te doen bedienen door een' arts en een' heelmee-ster van hunne geloofsleer.

VALENÇAI. — Zie ESTAMPES
VALENÇAY.

VALENCE. — Zie PARES of PERES (JACOBUS).

* VALENCE (CYRUS MARIA ALEXANDER DE TIMBRUNE-TIMBRONE, graaf DE), te Agen, in 1757, uit eene oude familie geboren, waarvan een zijner voorouders, met den rang van kapitein, bij den slag van *Bouvines* tegenwoordig was. De vader van den graaf DE VALENCE was luitenant-generaal, en zijne oomen generaal-officieren. Tot de dienst der artillerie bestemd, begaf hij zich in 1774 naar *Straatsburg*, om er zijne studiën te volbrengen. In 1778 tot kapitein bij het koninklijk ruitery-regiment benoemd, werd hij achtereenvolgend, tot adjudant van den maarschalk DEVAUX, en in 1784, tot tweeden kolonel van het regiment van *Bretagne* bevorderd. Zijn huwelijk met de dochter van mevrouw de gravin DE GENLIS, deed hem den post bekomen van eersten schildknaap van den hertog van *Orleans*, met den rang van kolonel van het *Chartres*-dragonder-regiment, en het kruis der orde van den *H. Lazarus*. In 1789, werd hij door den adel van *Parijs* verkozen, tot een' der plaatsvervangende afgevaardigden bij de algemeene staten, maar hij nam geene zitting; tegelijkertijd vertrouwde men hem het bevelhebberschap over het dep.^t der *Sarthe* toe. Tijdens de reis van LODEWIJK XVI naar *Varennes*, en na de gebeurtenissen van den 23 Junij, vertoonde hij zich voor de con-

stituerende vergadering, en legde in handen derzelve den eed van trouw af. Deze zijne handelwijze was zijner bevordering gunstig. In 1792 ging hij, in hoedanigheid van veld-maarschalk, onder den maarschalk LUCKNER, tot het Noorder-leger over. Weldra kwam de rampzalige 10 Augustus dagen, die gevolgd werd door de nederlagen van *Bergen* en *Doornik*, en den moord van den generaal DILLON: het toenmalig bestuur was van gevoelen om onder die omstandigheden het leger te moeten reorganiseren: het stelde den generaal VALENCE aan het hoofd aller grenadiëren en benoemde hem tot luitenant-generaal. Hij was het, die de eerste stad en het eerste geschut op de Oostenrijkers veroverde. In den slag van *Valmy*, voerde hij het bevel over den linker-vleugel, ontving de capitulatie van *Verdun*, en onderteevende vervolgens met den hertog van *Brunswijk*, die van *Longwy*. Door deze heldendaden tot generaal-en-chef van het Ardenner-leger benoemd, wendde hij zich naar *Givet* en *Charlemont*, maakte zich meester van *Dinant* en *Charleroi*, en van het geheele land tusschen de *Sambre* en *Maas* gelegen, van *Nivelle*, het bosch van *Soignies* enz. en droeg alzoo bij tot de ontruiming van *België*. Hij belegerde het kasteel van *Namen*, tegen BEAULIEU en SCHREDER, die hij te *Vivier-Lagneau* sloeg. Na deze overwinning maakte hij zich meester van *Namen* en van 4,000 krijgsgevangenen. Het bestuur

had hem bestemd, om het bevel te voeren, over de onderneming tegen de *Oost-Indiën*, welke heimelijk werd voorbereid; maar deze onderneming had niet plaats. Op verzoek van den generaal DUMOURIEZ, keerde VALENCE naar *België* terug. Hij onderscheidde zich te *Tirlemont* of *Tienen*, en vooral in den slag van *Neerwinden*, waarin hij over den regter-vleugel het bevel voerde. Na zich aan het hoofd der ruitery te hebben gesteld, wierp hij de Oostenrijkers overhoop, voerde de infanterie andermaal ten strijd aan; heroverde, op eene dappere wijze, door het centrum, onder de bevelen van den hertog van *Chartres* (later koning LOUIS-PHILIPPE) ondersteund, de verloren dorpen; maar de wanorde, die in den linker-vleugel heerschte, benam den Franschen de zegepraal. Na eene verwonding in het aangezicht te hebben ontvangen, liet de generaal VALENCE zich naar *Brussel* vervoeren. Hij vraagde om een *congé*, hetwelk hem door den minister van oorlog BEURNONVILLE geweigerd werd; zoodat hij, zoodra zijn toestand hem zulks toeliet, zich naar *Valenciennes* begaf, doch op aanzoek van DUMOURIEZ, naar *Brussel* terugkeerde. Nadat kort daarna laatstgenoemde tot de Oostenrijkers was overgegaan, zag zich VALENCE, door DUBUISSON, commissaris van den uitvoerenden raad, beschuldigd van tegenwoordig te zijn geweest bij de conferentie, waarin DUMOURIEZ, zijne ontwerpen van opstand had aan den dag gelegd.

Wat hier ook van wezen moge, VALENCE zond zijn ontslag in aan den president der conventionnele vergadering, en begaf zich naar *Londen*, alwaar PITT hem niet toestond te verblijven. Tegelijkertijd vraagde ROBESPIERRE, dat de geheele familie van den generaal VALENCE door de revolutionnaire regtbank mogt geoordeeld worden. Deze veldheer nam de vlugt naar eene afgelegene landhoeve in het *Holsteinsche*, door zijne oudste dochter en zijne schoonmoeder, mevrouw DE GENLIS, vergezeld. Wyl hij grootelijks zorg droeg van geenerlei gemeenschap met de uitgewekenen te onderhouden, zoo werd hij niet begrepen, in de wet van het jaar 4 (1795), tegen laatstgenoemden. Intusschen had hij verzocht, dat er regters mogten worden benoemd om zijn gedrag te onderzoeken; maar het Directorium weigerde zulks. Na den 18 Brumaire, kwam hij weder in *Frankrijk*, en in 1801, presideerde hij in het kanton *Very* (*Marne-dep.t*), waarvan het kiescollegie hem in 1803 tot den senaat verkoos. Hij had zitting in denzelven in 1805, en ontving tegelijkertijd den titel van commandeur van het legioen van eer. Twee jaren later werd hij bevelhebber van de vijfde reserve-divisie, en in 1808 trok hij naar *Spanje*. In het volgende jaar werd hij met het groot-kruis van den *H. Hendrik van Saksen* versierd, en in 1812 begaf hij zich naar het grootte leger, waarbij hij in *Lithauen*, onder de bevelen van den

generaal DE NANSOUTY, eene divisie aanvoerde; in den slag van *Mohilow* onderscheidde hij zich door zijne dapperheid. Eene ziekte, die hem te *Smolensko* overviel, noodzaakte hem naar *Frankrijk* terugtekeeren: hij vermeed alzoo de gevaren van den noodlottigen terugtogt van *Moskau*. In December 1813, werd hij als buitengewoon commissaris naar *Besancon* gezonden, en voorzag in de verdediging dier stad. Nadat de bondgenooten zich reeds op het Fransche grondgebied bevonden, vereenigde VALENCE eene colonne regelmatige troepen, met welke hij zich in Januarij 1814 naar *Gray* rigtte, alwaar hij met zulk eene bekwaamheid manoeuvreerde, dat hij den vijand gedurende zeven dagen in bedwang hield, en verscheiden krijgsgesvangenen maakte. Den 1 April te *Parijs* teruggekomen, bewilligde hij in de vervallen-verklaring van BONAPARTE, en men vindt zijnen naam als secretaris van den senaat, in de *akte*, waarbij dezelve wordt uitgesproken. Den 4 Junij 1814 in de benoeming der pairs van *Frankrijk* begrepen, verkreeg hij weinige maanden daarna, het kruis van groot-officier van het legioen van eer. Bij de terugkomst van BONAPARTE van het eiland *Elba*, bleef hij niettemin in de kamer der pairs, en na den slag van *Waterloo* (Junij 1815), scheen hij de beweging te willen belemmeren, welke strekte om het gezag aan de handen van NAPOLEON te ontwringen. Zijne re-

devoeringen verwekten gemor onder de meerderheid der vergadering. PONTÉCULANT en BOISSY-D'ANGLAS bedreigden hem, van hem tot de orde terugte roepen. Desniettenstaande was hij op denzelfden dag, 21 Junij, een der commissarissen, welke het provisioneel bestuur, tot BLÜCHER afzond, om eene wapenschorsing te vragen, welke die veldheer van de hand wees. In de zitting van den 7 Julij, beklagde hij zich openlijk over de Pruisen, die het paleis van de kamer der pairs overweldigd hadden. Bij de tweede restauratie werd hij van de kamer der pairs uitgesloten, en op retraite gesteld. Den 21 November 1819 in dezelfde kamer hersteld, schaarde hij zich onder de vaan der oppositie, verklaarde zich voor de wet der verkiezingen van 5 Februarij, bestreed de ontwerpen tegen de vrijheid der drukpers en der persoonlijke vrijheid. Hij stond op het punt om zich te verbinden aan de associatie der *nationale inschrijvingen*, waarvan het doel was om hulpmiddelen te verschaffen, aan hen die om staatkundige misdrijven, zonder vonnis gevangen werden gehouden; maar de ministers betrokken deze vereeniging voor de regibanken, en zij werd ontbonden. In 1820, sprak hij in de kamer der pairs de *Lofrede* van den generaal COLAUD, zijnen ambtgenoot, uit, en in 1822, vraagde hij in eene welsprekende redevoering, de *rehabilitatie* van LESURQUES, onder het directo-

rium geëxecuteerd, en als onschuldig erkend aan een' diefstal, op eene diligence gepleegd. Hij heeft den uitslag dezer zaak niet kunnen zien, daar de dood hem den 4 Febr. van hetzelfde jaar 1822 verraste. De graaf DE VALENCE werd op het kerkhof van *Père-la-Chaise* begraven: de generaal DULAULOY sprak bij zijn graf eene *Redevoering* uit, en LACÉPÈDE, hield den 23 Maart zijne *Lijkrede* in de kamer der pairs. De graaf DE VALENCE, heeft slechts twee dochters nagelaten, waarvan de oudste is gehuwd geweest met den graaf DE CELLES, tijdens de vereeniging van *Holland* met *Frankrijk*, prefekt van het dep.^t *der Zuyderzee* (*Noord-Holland* en *Utrecht*), en later afgevaardigde ter tweede kamer der staten-generaal van de *Nederlanden*; en de tweede was gehuwd met den maarschalk GÉRARD, lid van de kamer der afgevaardigden in *Frankrijk*. Gedurende zijn verblijf in het hertogdom *Holstein*, heeft de generaal VALENCE een geschrift in het licht gegeven, getiteld: *Essai etc. (Proeve over de geldmiddelen der fransche republiek, en over de middelen om de assignaten te vernietigen)* Hamburg, 1796.

VALENS (VALERIUS), was landvoogd van *Achaaje*, toen een gedeelte van het Oosten tegen GALLIENUS opstond, en MACRIANUS uitriep. Daar de nieuwe keizer vreesde, dat VALENS zich tegen hem zoude wapenen, zond hij eene kleine legerschaar, onder aanvoering van Priso tegen hem

op, ten einde hem te overrompelen en van het leven te berooven. Zoodra VALENS zich vervolgd zag, deed hij zich in *Macedonië* als keizer erkennen, en ontdeed zich van Priso. Maar hij werd weinige dagen daarna, in Junij 261, na eene regering van zes weken, door zijne soldaten van het leven beroofd.

VALENS (FLAVIUS), Romeinsch keizer, was de tweede zoon van GRATIANUS, bijgenaamd *de Lijndraaijer* (zie GRATIANUS). Hij werd in 328, bij *Cibalis*, in *Pannonië*, geboren, en in 364, door zijn' broeder VALENTINIANUS I aan het rijks-bestuur verbonden, terwijl hem door dien vorst in 365 de regering van het Oosten werd gegeven. De beide keizers onderscheidden het begin van hun bestuur door verscheiden wetten, ten gunste van het christendom; maar niet lang duurde het of VALENS liet zich door de Arianen verschalcken, en verklaarde zich openlijk hun beschermer. Verschrikt door den opstand van PROCOPIUS, wilde hij eerst het purper nederleggen; maar hij schepte weder moed, versloeg zijnen vijand, in 366, in een' veldslag in *Phrygië*, en deed hem onthoofden. Na het rijk bevredigd te hebben, liet hij zich doopen door EUDOXIUS van *Konstantinopel*, een' Ariaan, die hem bij eede deed beloven zijne dwalingen te zullen handhaven. Ligtelijk bewoog hij hiertoe eenen keizer, die de regt-zinnigen reeds vervolgd had; zijn haat tegen laatgenoemden werd nog versterkt door ALBIA

DOMINICA, zijne vrouw. Hij vaardigde een edikt uit om de catholijke prelaten te verbannen; welk bevelschrift met de uiterste gestrengheid ten uitvoer werd gebracht. Maar de trotschheid van den dwingeland was niet bestand tegen de onverschrokkenheid van den H. BASILIUS. Hij zag zich genoodzaakt dien grooten man te eerbiedigen, en deed het tegen hem uitgevaardigde verbanningsbesluit verscheuren. Men kent het antwoord, hetwelk de heilige bisschop aan den landvoogd MODESTUS gaf (zie BASILIUS). Hij gedroeg zich niet anders ten opzichte van den keizer. » Ofschoon VALENS, zegt de H. GREGORIUS van *Nazianze*, niet kon besluiten, om werkelijk in gemeenschap met den heiligen BASILIUS te treden, wijl hij zich schaamde om van partij te veranderen, deed hij zulks echter uiterlijk door in de kerk te komen. Hij kwam er dus eens op den feestdag van de Openbaring des Heeren, door zijne geheele lijfwacht omringd, en mengde zich welstaanshalve, onder het catholijke volk. Toen hij het gezang der psalmen hoorde, die ontelbare schare zag, en de orde die in het heiligdom heerschte, de gewijde bedienaren, meer gelijkende naar Engelen dan menschen, den H. BASILIUS voor het altaar het ligchaam onbewegelijk, den blik op God gevestigd en den geest met Hem vereenigd, even als of er niets buitengewoons was voorgevallen, degene die hem omringden met vrees en eerbied vervuld; toen VALENS,

zeg ik, dit alles zag, werd zijn hoofd duizelig en zijn gezigt beneveld. Men ontdekte zulks niet dadelijk, maar toen men zijne offerande op de heilige tafel moest brengen, welke hij, daar hij zag dat niemand dezelve zoo als gewoonlijk ontving, wijl men niet wist of de heilige BASILIUS zijn offer zou willen aannemen, met de hand deed, waggelde hij zoo zeer, dat, indien een der altaar-bedienden hem de hand niet had toegereikt om hem te ondersteunen, hij zou gevallen zijn." Zijne wreede goddeloosheid bleef zich elders beter gelijk. Hij begaf zich naar *Antiochië*, alwaar hij MELECIUS verbande; naar *Edessa* en elders, alwaar hij de regtzinnigen en vooral de monniken wreedelijk vervolgde. Hij deed den Gothen den oorlog aan, wijl zij aan PROCOPIUS hulp hadden verleend. Deze oorlog had den gelukkigsten uitslag. De Barbaren, door de overwinningen van VALENS verschrikt, noodzaakten hunnen koning ATHALARICH den vrede te vragen. VALENS wilde hun denzelven in 370 wel verleenen; maar op voorwaarden, welke hij hun voorschreef. Het werd den Gothen verboden, den *Donau* overtetrekken, en den voet anders dan om handelaangelegenheden, op Romeinsch grondgebied te zetten. Zij hadden daarenboven niet meer, zoo als vroeger, de vrijheid om in alle, aan de gehoorzaamheid van den keizer onderworpen plaatsen handel te drijven. Daar zijn voorspoed hem trotsch gemaakt, zijne wreedheid en zijn vertrouwen

in de Ariaansche leer vermeerderd had, zoo werd hij door dezelfde Barbaren gestraft aan welke hij de wet had voorgescreven. De oorlog begon op nieuw met meer woede dan ooit, en nadat LUPICINUS, veldheer van het Romeinsche leger, geslagen was, trok VALENS in persoon tegen de vijanden op. In 378, kwam het bij *Adrianopolis* tot een' slag, dien de Romeinen verloren. De nacht overviel den keizer, alvorens hij besloten had, welke partij te kiezen: en de soldaten, die zich rondom hem geschaard hadden, droegen hem in een huis, hetwelk de Gothen in brand staken, en waarin hij alzoo levend verbrandde. VALENS was een vreesachtige wreede en gierige vorst. Onbekwaam om de ware verdiensten te beoordeelen, verhief hij enkel diegene tot aanzienlijke posten welke zijne zwakheden toejuichten. Hij deed al degene sterven wier naam met *Theod.* begon, wyl een toovenaar hem gezegd had, dat zijn schepter in handen zou vallen, van een' man, wiens naam aldus begon, en graaf THEODOSIUS, vader van THEODOSIUS *den Grooten*, bevond zich ongelukkiglijk onder dat getal. Een beschermer van het Ariaanismus zijnde, berokkende hij den geloovigen even zoo veel kwaad, als de wreedste vervolgers der Kerk.

VALENS, bisschop van *Mursa*, en URSAES, bisschop van *Singidonum*, leerlingen van ARIUS, verklaarden zich openlijk tegen den H. ATHANASIUS, en werden

in 347, in het concilie van *Sardica* afgezet en geëxcommuniceerd. Zij beproefden daarop de dwalingen van hunnen meester, in het Westen te verspreiden; maar daar zij zagen dat keizer CONSTANTIUS I, den H. ATHANASIUS beschermde, en zij de partij der Arianen als verloren beschouwden, zwoeren zij uit staatkunde, in het concilie van *Milane*, het arianismus af. Het concilie verwees hen tot den H. Stoel, aan wiens beoordeeling het hen onderwierp; URSAES en VALENS onderteekenden in 349 eene herroeping, en schreven vervolgens aan den H. ATHANASIUS, op eene voor dezen heiligen geloofsverdediger zeer vereerende wijze; maar niet lang duurde het, of zij keerden tot hunne dwalingen terug, waren tegenwoordig bij de conciliën van *Sirmium*, en *Rimini*, en bij de vergadering van *Nizza* in 459, en speelden alom, door hunne arglistige uitdrukkingen, de rol van bedriegers. Zij waren de voornaamste bewerkers der verschalking den Catholijken bisschoppen van *Rimini* aangedaan. VALENS droeg veel bij, om de arianen bij keizer KONSTANS ingang te doen vinden, die hem met zijne bevelen belastte, om de Catholijken te vervolgen; een last, waarvan hij zich niet dan al te wel kweet. VALENS en URSAES werden in 369, in de kerkvergadering van *Rome* andermaal veroordeeld.

VALENS (PETRUS), wiens ware naam was STERCK, te *Groningen*, in 1570 (en niet in 1561, zoo

als NICERON en GOUJET beweren) geboren, legde zich met goed gevolg toe op de dichtkunde, de welsprekendheid, en al de deelen der schoone letteren. Hij deed eene reis naar *Parijs*, alwaar hij door zijne talenten, eenen post van hoogleeraar in het koninklijk collegie verwierf. Hij overleed in 1641. Men heeft zijne *Redevoeringen* gedrukt, die hem met regt als een der welsprekendste mannen van zijnen tijd doen beschouwen; en zijne Latijnsche *Gedichten*, in 8.vo, en in 4.to, die gelukkige verzen aanbieden, doch niet die verbeeldingskracht verraden, welke den waren dichter uitmaakt.

* VALENTI GONZAGA (SILVIUS), een beroemde en geleerde kardinaal, uit eene oude en adellijke familie, werd te *Mantua*, den 1 Maart 1690 geboren. Hij volbragt zijne eerste studiën, in het collegie der Jesuiten te *Parma*. Van daar begaf hij zich naar *Rome*, en verkreeg spoedig de nunciaturen van *Vlaanderen* en *Spanje*, waarin hij eene voorzigtigheid en bekwaamheid aan den dag legde, die hem zoo wel de achting des Pauses, als der souverainen verwierf bij welke hij goresideerd had. De waardigheid van kardinaal, waartoe CLEMENS XII, in zijne tiende promotie, hem den 19 December 1738 verhief, was eene waardige belooning zijner diensten. Nadat BENEDICTUS XIV dien Paus was opgevolgd, dacht hij geen bekwaamer minister te kunnen vinden, dan den kardinaal VA-

LENTI; hij benoemde hem tot staats-secretaris, en vervolgens tot kamerling der H. Kerk. De kardinaal VALENTI wist de verschillende belangen der vorsten in hunne betrekkingen met den heiligen Stoel te ontzien, en had het zeldzame geluk geen' derzelve ontevreden te maken. Hij schafte verscheiden misbruiken af, die in de administratie waren gesloopen, handhaafde de regten der Kerk en de voorregten van zijn hof; beschermde de letteren en moedigde dezelve aan; hij stichtte leerstoelen voor de schei- en natuurkunde, welke hij aan het collegie *Sapiencia* verbond. Hij liet aan de topographische kaart van den *Kerkelijken Staat* arbeiden, en belastte den beroemden pater Boscovich met die taak. Hij heropende de teeken-akademie, deed de oude fabrieken herleven, en bragt nieuwe tot stand; hij begunstigde den handel, vermeerderde de inkomsten van den staat, zonder nieuwe belastingen intevoeren, en verbeterde alle takken des bestuurs. Gaarne deed hij zich door geleerden omringen; hij ontving dezelve te aller uur, en onderhield zich gemeenzaam met hen. Het onderwerp dier gesprekken was altijd eenig punt van wetenschap, of voorwerpen van openbaar nut. Deze beroemde kardinaal overleed te *Viterbo*, den 28 Augustus 1756. Zijne *Lofrede* door den abbé TUDESCHI, is in 1766 gedrukt.

VALENTIA of liever VALENCIA (GREGORIUS), een Jesuit, te *Me-*

dina-del-Campo, in Oud-Kastilië geboren, onderwees de godgeleerdheid aan de universiteit van *Ingolstadt*, te *Dillingen* en te *Rome*. Hij was tegenwoordig bij de congregatiën *de Auxiliis*, redetwistte heviglijk tegen *LEMOs*, en overleed bij *Napels*, in een kasteel van *TIBERIUS CARAFFA*, den 26 Maart 1603, in den ouderdom van 60 jaren. Men heeft van hem *Commentariën* op het kort begrip der godgeleerdheid van den *H. THOMAS*, 4 dl.^r, in fol. en verscheiden godgeleerde en zintwistende verhandelingen, gezamenlijk in 5 zware deelen in fol. in het licht gegeven.

VALENTIN of VALENTYN (*BASILIUS*); het is onder deze vermomming, dat zich een bekwame scheikundige der 16.^e eeuw verborgen hield, die sommigen hebben vermoed, een benediktijnermonnik van *Erfurt* te zijn, doch wiens ware naam onbekend is. Zijne in het Hoogduitsch geschreven werken zijn te *Hamburg*, in 1677, 1717 en 1740, in 8.vo gedrukt. De meeste zijn in het Latijn en in het Fransch vertaald. Onder de Latijnsche is het meest bekende *Currus triumphalis antimonii*, *Amsterdam*, 1671, in 12.mo Tot de in het Fransch vertaalde behooren: 1.º *het Azoth der filozofen*, met de 12 Sleutelen der filozofie, *Parijs*, 1660, in 8.vo, met de afbeelding dier 12 sleutels; — 2.º *Verklaring der geheimen van de hoofdkleuren der zeven metalen en derzelve geneeskundige kracht*, *Parijs*; 1646, in 4.to;

— 3.º *Testament van BASILIUS VALENTIN*, *Londen*, 1671, in 8.vo

VALENTIN (*MOZES*), een schilder, in 1600, te *Coulommiers* (*Fr. Seine-et-Marne dep.^t*) geboren, en in den omtrek van *Rome*, in 1632 overleden, kwam, nog jong zijnde, in de school van *VOUET*, en begaf zich kort daarna, naar *Italië*. De schilderijën van *CARAVAGGIO* troffen hem, en hij volgde denzelven na. Hij legde er zich voornamelijk op toe, om concerten, spelers, soldaten, en landloopers of goedgelukzeggers voortstellen. Ook ziet men van dezen meester historische schilderijën en andere die godsdienstige onderwerpen voorstellen; doch dezelve zijn niet zeer talrijk, en moeten in het algemeen bij zijne overige voortbrengselen onderdoen. VALENTIN vond eenen beschermer in den kardinaal *BARBERINI*. Het is op diens aanbeveling dat hij voor de *St. Pieters-Kerk* van *Rome* schilderde den *Marteldood van den H. PROCESSUS en MARTINIANS*, een zeer geacht stuk. [Het *Museum* van het *Louvre* bezit elf schilderijen van dezen bekwamen kunstenaar, wiens voortbrengselen voor het grootste gedeelte gegraveerd zijn].

VALENTIN of VALENTYN (*MICHAEL BERNARD*), hoogleeraar in de geneeskunde te *Giessen*, alwaar hij den 26 November 1657 geboren werd, beoefende met den besten uitslag de kruidkunde, en overleed den 13 Maart 1729. Men heeft van hem: 1.º *Historia simplicium reformata*, *Frank-*

fort, 1716, in fol. 16 pl.ⁿ; 1723, in fol. 23 pl.ⁿ; — 2.º *Amphitheatrum zootomicum*; Frankfort, 1720, in fol. met pl. Dit werk was in het Hoogduitsch in het licht verschenen te Frankfort, 1704 — 1714, 3 dl.ⁿ in fol.; het is in het Latijn vertaald door JOANNES KOENRAAD BECKER. Bij de Latijnsche uitgaven heeft men eene beknopte berijmde *Levensschets* van VALENTIN gevoegd, door hem-zelfen vervaardigd; — 3.º *Medicina nova antiqua*, Frankfort, 1713, in 4.to Dit is een leergang der geneeskunde; — 4.º *Cynosura materiae medicae*, Straatsburg, 1726, 2 dl.ⁿ, in 4.to; — 5.º *Viridarium reformatum*, Frankfort, 1720, in fol., met schoone platen; — 6.º *Corpus juris medico-legale*, Frankfort, 1722, in fol.; — 7.º *Physiologiae biblicae capita selecta*, Giessen, 1711, in 4.to

* VALENTIN (LODEWIJK ANTONIUS), lid der oude koninklijke akademie van heekunde, in 1736 geboren, maakte zeer goede genezingen, en werd honorair lid der koninklijke akademie van geneeskunde. Hij is te Parijs in Augustus 1823 overleden, en heeft nagelaten: 1.º *Question etc.* (Heekundig onderzoek betrekkelijk de zaak van Meisvrouw FAMILIN, echtgenoot van den heer LANERET, beschuldigd van wegschaffing of ondersteuning van een kind), Berlijn, 1768; — 2.º *Eloge etc.* (Lofrede van den heer LE CAT), Parijs, 1769; — 3.º *Recherches etc.* (Critische nasporingen

betrekkelijk de nieuwere heekunde, met brieven aan den heer LOUIS), 1772, in 12.mo enz.

* VALENTIN (LODEWIJK), een beroemde heelmeester, den 14 October 1758, te Soulanges, bij Vitry-le-Français, uit eene ongegoede familie van landbouwers geboren, kwam in den ouderdom van 16 jaren als kweekeling in de heekundige school, van het koninklijke infanterieregiment, waarvan zijn oom als den majoor toegevoegde heelmeester was, en verkreeg weinige jaren daarna in dezelfde school den titel van professor. Ook verkreeg hij den post, welken zijn oom bekleedde. Nadat het regiment des konings, in 1790 ontbonden was, begaf doct.^r VALENTIN zich met zijn gezin naar St. Domingo, alwaar hij bij de legerbenden den post van eersten geneesheer bekleedde. In 1793 vernielde de brand aan de Kaap zijn geheele vermogen, zijne bibliotheek, zijne handschriften, en zijn rijk door hem zamengesteld anatomisch kabinet, en stelde hem aan groote gevaren bloot. Het gelukte aan VALENTIN zich in te schepen, en van alles ontbloot, landde hij aan de kusten van Noord-Amerika, alwaar hij zijne echtgenoot wedervond, welker verlies hij betreurd had, even gelijk zij dat van haren echtvriend beweeende. De consul van Frankrijk vertrouwde hem het beheer der hospitalen van Virginia toe. In 1799, in Frankrijk teruggekeerd, vestigde hij zich eerst te Nancy, daarna te

Marseille, hetwelk hij weder verliet voor *Nancy*. Hij reisde vervolgens door *Engeland*, *Duitschland*, *Italië* en *Zwitserland*, verzamelde een aantal waarnemingen, waarvan hij in talrijke werken aanteekening hield. Dr. VALENTIN was versierd met de orden van het legioen van eer en van den heiligen MICHAEL, en overleed te *Plombières*, den 11 Febr. 1829. Men heeft van hem: 1.º *Dissertatio medica de optima methoda variolas inoculandi et inoculatas tractandi*, *Nancy*, 1786, in 4.to; — 2.º *Dissertatio medico-chirurgica de struma branchocele dicta et de hemeralopia*, *Nancy*, 1787, in 4.to; — 3.º *Mémoire etc.* (*Verhandeling over het kropgezweel*), een door de koninklijke akademie van heekunde, in 1790, bekroond werk; — 4.º *Mémoire etc.* (*Verhandeling over de nacht- en dagblindheid — héméralopie en nyctalopie*) in 1790, aan de voormalige koninklijke maatschappij van geneeskunde ingezonden: dit handschrift is in de handvesten der koninklijke maatschappij niet wedergevonden, en het oorspronkelijke is bij den brand van *Cap Français* eene prooi der vlammen geworden; — 5.º *Mémoire etc.* (*Verhandeling over eene kroon van zes franken, door een grenadier van het regiment des konings ingezwolgen enz.*), *Cap Français*, eiland *St. Domingo*, 1791; — 6.º *Mémoire etc.* (*Verhandeling over de ongelijkaardigheid der verschillende Venerische giften, in de dierlijke huishouding enz.*) *Cap-Fran-*

çais, 1792. De schrijver vermoedde dat beide laatstgenoemde verhandelingen verbrand waren, met het lokaal, bevattende de archiven, het museum en de bibliotheek der maatschappij van wetenschappen en kunsten der *Kaap*, alwaar zij waren nedergelegd, na in eene openbare vergadering te zijn voorgelezen; — 7.º *Mémoire etc.* (*Verhandeling over de behandeling en het verdrijven der halsgezwellen enz.*) *Boston*, 1792; — 8.º *Traité etc.* (*Geschiedkundige en praktische verhandelingen over de inenting*), door F. DEZOTHEUX en L. VALENTIN, *Parijs*, jaar 8 (1799), in 8.vo; — 9.º *Résultats etc.* (*Uitkomsten der koepok-inenting in de departementen der Mewrthe, der Maas, der Vosges en des Opper-Rijns*) *Nancy*, 1812, in 8.vo; — 10.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de gele koorts in Amerika*), *Parijs* 1803, in 8.vo De schrijver beschouwt de ziekte aan het land eigen, en niet als besmettelijk; — 11.º *Coup d'œil etc.* (*Blik over het aankweelen van eenige vreemde gewassen in de departementen van Frankrijk, en aanteekeningen over den tegenwoordigen staat der natuurkundige wetenschappen, en over eenige ontdekkingen in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika gedaan, enz.*), van 1806 — 1808, in de akademie van *Marseille* voorgelezen, *Marseille*, in 8.vo; — 12.º *Coup d'œil etc.* (*Blik over de verschillende wijzen van behandelen der kramp van het gansche ligchaam — Tetanos — in Amerika*), *Parijs*, 1811, in 8.vo; — 13.º *Mémoi-*

res etc. (*Verhandelingen en waarnemingen betrekkelijk de goede uitwerkselen der tegenwoordige fontenel of des zijpgats, op het hoofd of in den nek aangewend, in verscheiden oogziekten, in hersenontstekingen enz.*), Nancy, 1815, in 8.vo; — 14.º *Mémoires etc.* (*Verhandelingen over de borst-zinkingen*), Nancy, 1815, in 8.vo; — 15.º *Voyage etc.* (*Reis door Italië, in het jaar 1820 gedaan*), 2.e uitgave, verbeterd en vermeerderd met nieuwe aanmerkingen en waarnemingen, op eene tweede reis, in 1824 gemaakt, *Parijs (Nancy)* 1826, in 8.vo; de eerste uitgave was van 1822; — 16.º *Notice etc.* (*Geschiedkundig verslag, betrekkelijk doctor JENNER uitvinder der koepokinënting, gevolgd door ophelderende aantekeningen*), 1823; en 2.^e herziene en vermeerderde uitgave, Nancy, 1824, in 8.vo

* VALENTINA-GALEAS, dochter van JOANNES GALEAS, hertog van Milane, werd in die stad, in 1370 geboren. Zij trad in den echt met LODEWIJK van Frankrijk, hertog van Orleans, en was even zoo beminnelijk als geestig. VALENTINA leefde langen tijd aan het hof van KAREL VI, koning van Frankrijk, en beheerschte dien vorst op eene willekeurige wijze, hetwelk het gerucht deed verspreiden, dat zij hem betooverd had. Men begon tegen VALENTINA te morren, die, wijl zij vreesde aan de beledigingen van het gemeen te worden blootgesteld, dadelijk het hof verliet. Kort daarna werd haar echtge-

noot op last van den hertog van Bourgondië vermoord, en te vergeefs riep zij de gerechtigheid tegen den moordenaar in. Het verdriet hierover sleepte haar den 5 December 1408 in het graf. Alvorens den geest te geven, liet zij hare kinderen bij zich komen, onder welke zich bevond JOANNES, natuurlijke zoon van den hertog van Orleans, later zoo beroemd onder den naam van graaf DUNOIS. Zij zag hem teederlijk aan, en even als of zij voorzag wat hij eenmaal moest zijn, zeide zij: » dat hij hem ontroofd, en geen zijner kinderen, zoo wel gevormd was, als dit, om den dood zijns vaders te wreken." Het is van den kant dezer prinses, dat de hertog van Orleans, later LODEWIJK XII, koning van Frankrijk, aanspraak maakte op het hertogdom Milane, hetwelk aanleiding gaf tot zoo vele oorlogen, en aan Frankrijk zoo vele verliezen kostte, en dat eindelijk in de magt viel van den gelukkigen KAREL V.

* VALENTINI (*dom EUSEBIUS*), een benediktijner der congregatie van Monte-Cassino, te Modena, uit eene aanzienlijke familie geboren. Daar hij zich voor den religieuzen staat geroepen gevoelde begaf hij zich in het klooster der abdij van den heiligen JOANNES te Parma, en legde er den 11 November 1515 zijne geloften af. Met vrucht had hij de letteren beoefend, en muntte uit in de Latijnsche dichtkunde. De vermaardheid zijner talenten, had hem door de beroemdste letterkundigen zijner

eeuw doen onderscheiden, en gedurende een verblijf te *Ferrara*, kwam hij in vriendschaps-betrekking met den geleerden CELIO CALCAGNINI en ARIOSTO. Hij overleed in jeugdigen leeftijd te *Parma*, in 1539. Men heeft van hem op godsdienstige onderwerpen, zoo als de *Geboorte*, het *Lijden*, de *Opstanding des Verlossers*; op de *heilige Maagd*, op den H. JOANNES, enz. verschillende dichtstukken, die gedrukt zijn achter de *Gedichten* van dom PROSPERUS MARTINENGO, monnik van *Monte-Cassino, Rome*, 1589. Een dichtstuk op den *Moord der onnoozele kinderen* van dom VALENTINI, komt voor in de uitgave van het gedicht van SANNAZAR; *De partu Virginis, Venetië* 1533. Er wordt over EUSEBIUS VALENTINI op eene zeer gunstige wijze gesproken in de brieven van ISIDORUS CLARI, later bisschop van *Foligno*, en van CORTESIO of CORTEZ, die kardinaal werd, en met VALENTINI tot dezelfde benediktijner congregatie behoorde.

* VALENTINI (PHILIPPUS), te *Modena* geboren, beoefende, even als de voorgaande de dichtkunde. Hij stond in naauwe vriendschapsbetrekking met LODEWIJK DE CASTELVETRO, een' beroemden geleerde, die zich vijanden had berokkend door zijne hekelzucht, en die daarenboven beschuldigd werd de nieuwe leerstellingen te hebben omhelsd, en zelfs een werk van MELANCHTHON in het Italiaansch vertaald te hebben. VALENTINI werd verdacht gehouden dezelfde gevoelens te

deelen en zag zich alzoo aan verschillende onaangenaamheden blootgesteld. Hij was gedurende eenigen tijd aan den kardinaal CONTARINI verbonden geweest; maar daar hij vreesde in de vervolgingen gewikkeld te worden, welke het heilige Officie tegen zijnen vriend in het werk stelde, zoo nam hij de vlugt, en men weet niet waar hij zijne dagen geëindigd heeft, het schijnt dat hij in 1567 nog leefde. Behalve een *Klinkdicht*, dat gedrukt is, heeft hij eenige onuitgegeven *Gedichten* nagelaten, die te *Modena* bewaard werden. Er wordt van dezen VALENTINI gewag gemaakt in het *Leven van CASTELVETRO*, door MURATORI zamengesteld en in het licht gegeven. (Zie CASTELVETRO).

VALENTINIANUS I, keizer van het Westen, oudste zoon van GRATIANUS, bijgenaamd *den Lijn-draaijer*, van *Cibalis*, in *Pannonië*, verhief zich door zijne dapperheid en verdiensten op den keizerlijken troon. Hij werd na den dood van JOVIANUS, den 26 Februarij 364, te *Nicea* tot keizer uitgeroepen. Hij verbond VALENS, zijnen broeder, aan het rijksbestuur, gaf hem het Oosten, en behield het Westen voor zich, alwaar hij zich door zijnen moed geducht maakte. Hij dreef de Germanen terug, die *Gallië* verwoestten, bevredigde het muitende *Afrika*, beteugelde de Saksers, die tot aan de oevers van den *Rijn* waren doorgedrongen, en bouwde een aantal versterkingen langs die rivier en langs den *Donau*. Nadat de Qua-

den in 374 de wapens hadden opgenomen begaf hij zich naar hun land, om hen te tuchtigen. Hij vervolgt alles te vuur en te zwaard, verbrand dorpen, werpt steden omver, en laat overal sporen zijner woede achter. Hij trekt den *Donau* weder over, en gaat te *Bregelium*, een kasteel in *Pannonië*, uitrusten. Daar zonden hem de Quaden afgevaardigden om zijne goedertierenheid aftesmeeken. Deze afgevaardigden waren onbeschaafde, arme en slecht gekleede mannen. Daar VALENTINIANUS zich verbeeldde, dat men hem dezelve gezonden had, om hem te beleedigen, ontstak hij in zulk eene woede, en sprak met zulk eene hevigheid tot hen, dat hem eene ader sprong. Hij gaf kort daarna den geest, den 17 November 375. Hij had den ouderdom van 55 jaren bereikt. VALENTINIANUS openbaarde in zijn gedrag verstand, moed, beschaafdheid en verhevenheid. Hij deed steeds eenen grooten ijver voor de catholijke godsdienst blijken, en had dezelve onder JULIANUS, met gevaar zijner fortuin en zijns levens, edelmoediglijk beleden. Maar JUSTINA, zijne tweede vrouw, die ariaansch was, slaagde er dikwijls in, om zijne goede bedoelingen te verijdelen; en bragt zijnen roem even zoo veel nadeel toe, als zijne driftige en oploopende inborst. *Ad animum illius immitem ac superbum*, zegt SULPITIUS SEVERUS, *uxor accesserat ariana*. enz. Maar dezelfde geschiedschrijver verhaalt van hem trekken van wijsheid en goedheid, die ten

duidelijkste doen zien, dat hij werkelijk geen slecht vorst was. Het is eene lastering te zeggen, dat deze vorst twee vrouwen te gelijk had, SEVERA en JUSTINA. SOCRATES die eene eeuw na VALENTINIANUS leefde, heeft dit van allen grond ontbloote sprookje uitgevonden, zoo als BARONIUS zulks bewezen heeft (*ad annum 370. N.º 125*). Hij had bij SEVERA, zijne eerste vrouw GRATIANUS, die hem opvolgde, en bij JUSTINA VALENTINIANUS II verwekt.

VALENTINIANUS II, zoon van den voorgaande, in 371 geboren, werd door de legioenen van *Illyrië*, den 22 November 375, als keizer begroet. In 383 volgde hij zijn' broeder GRATIANUS op, en werd in 387, door den tiran MAXIMUS van zijne staten beroofd. Hij nam zijne toevlugt tot THEODOSIUS, die MAXIMUS versloeg, hem in 388 deed onthoofden, VALENTINIANUS herstelde, en met hem *Rome* zegevierend binnen trok. De jonge keizer, door de raadgevingen, de onderrigtingen en het voorbeeld van THEODOSIUS gevormd, liet vroegtijdig de indrukken varen, welke zijne moeder JUSTINA hem tegen het catholijke geloof had ingeboezemd. Men hield hem van eenige der jeugd zoo zeer gemeenzame ongeregeldheden verdacht; zoodra hij zulks vernam, onttrok hij zich aan alles wat aanleiding tot deze valsche geruchten zou kunnen geven. Men vond dat hij te veel vermaak schepte in de spelen van het renperk; om zich daarvan te verbeteren schafte hij

zels diegene af, welke op den verjaardag van de geboorte der keizers werden gegeven. Na vernomen te hebben, dat sommigen hem laakten, wyl hij al te zeer op dieren-gevechten gesteld was, liet hij op denzelfden dag al de dieren dooden, welke tot dat gebruik bestemd waren. Deze waren echter de eenige daden niet, welke zijne deugd deden uitblinken. Na dat de hoofden eener aanzienlijke familie van eene zamenzwering beschuldigd waren, onderzocht hij zelf daarvan de bewijzen; en daar zijne goedertierenheid er hem de kracht van deed verzwakken, zoo liet hij de schuldigen in vrijheid stellen, terwijl hij daarbij alle wantrouwen en verdenking verachtte, *die, zoo als hij zeide, slechts dwingelanden kwellen.* Naardien hij zich meer met het heil zijner onderdanen, dan met zijn eigenbelang bezig hield, verminderde hij de belastingen aanmerkelijk; en toen zijne officieren verlangden dat hij dezelve vermeederen zoude, ten einde zij zelve er genot van konden hebben, antwoordde hij hun: » Hoe zou het mogelijk kunnen zijn, dat ik nog nieuwe lasten oplegde, aan hen, die reeds vele moeite hebben, om de oude te betalen.» Hij deed den vrede, de rechtvaardigheid, en den overvloed in het rijk heerschen, toen ARBOGASTES, een oorspronkelijke Galliër, aan wien hij het bevel over zijne legerscharen had toevertrouwd, aan het muiten sloeg, en hem op den 15 Mei 392, te *Vienne in Dauphiné* deed wurgen; hij was nog geen 21

jaren oud, waarvan hij er 9 geregeerd had. VALENTINIANUS II was nog slechts catechumeen, en had het doopsel niet ontvangen; maar de H. AMBROSIUS, in de schoone lofredde, welke hij van dien vorst hield, twijfelt niet, of het verlangen dat hij daartoe in zijne laatste oogenblikken gehad heeft, de levendigheid zijns geloofs en de vurigheid zijner liefde, hebben bij hem de uitwerkselen van het Sacrament gehad. THEODOSIUS de Grootte volgde hem op, en wreekte zijn dood.

VALENTINIANUS III (FLUVIUS PLACIDUS), keizer van het Westersche rijk, zoon van den generaal KONSTANS en van PLACIDIA, dochter van THEODOSIUS den Grootte, werd te Rome in 419 geboren en te *Thessalonica* met den titel van Caesar vereerd, doch hij werd te Rome eerst den 23 October 425, na de volkomen nederlaag van JOANNES, die zich van het rijksbestuur had meester gemaakt, als keizer erkend. In het begin had PLACIDIA het geheele gezag in handen; en de wijsheid dier vorstin kon het verlies van *Afrika* niet vóórkomen, dat de graaf BONIFACIUS, in 428 aan de Wandalen overgaf, die er eenen zeer magtigen staat stichtten. De generaal AÉTIUS beschermde door zijne dapperheid de overige gewesten. De Bourgondiërs, de Gothen, de Alanen, de Franken, de Hunnen werden in verschillende gevechten geslagen, en genoodzaakt om den vrede te vragen; slechts

de Sueven van *Gallicië* was men niet in staat te beteugelen. Zulke groote verplichtingen werden door VALENTINIANUS slecht erkend. Gebelgd, dat AÉTIUS, de Hunnen, na hen geslagen te hebben, had laten ontsnappen, doodde hij eigenhandig dien veldheer; maar ook kort daarna moest hij sneven. Na de vrouw van PETRONIUS MAXIMUS verkracht te hebben, liet deze beleedigde echtgenoot hem in 455, midden in *Rome*, van het leven berooven. Hij was de laatste uit het geslacht van THEODOSIUS. VALENTINIANUS was een domme vorst, die zijnen roem en zijne belangen aan zijne hartstogten opofferde, en zijne hartstogten sleepten hem steeds mede van de eene misdaad tot de andere.

VALENTINOIS (hertog van). — Zie BORGIA (CÆSAR), en POITIERS (DIANA DE).

VALENTINUS, een aartsketter der 2.^e eeuw, was een Egyptenaar en een aanhanger van de wijsbegeerte van PLATO. Hij onderscheidde zich in den beginne, door zijne kunde en zijne welsprekendheid; maar gebelgd dat men hem de bisschoppelijke waardigheid had geweigerd, scheidde hij zich af van de Kerk en baarde duizende dwalingen. Hij verspreidde dezelve te *Rome*, onder het bestuur van Paus HYGINUS, en ging voort met dogmatiseren, tot dat van ANICETUS, van 140 tot 160. Hij had een geslachtregister uitgedacht van ÆONS, wier godheid

XXIV DEEL.

hij uit een zette en die hij noemde *πληθῆμα* of *Volheid*, onder wien de vervaardiger dezer wereld stond, zoo wel als de engelen, aan welke hij het beheer derzelve toeschreef. Die *Æons* waren mannelijke en vrouwelijke, en hij verdeelde dezelve in verschillende klassen. VALENTINUS had vele aanhangers, die zijne leer verspreidden, en talrijke sekten vormden, vooral in *Gallicië*, ten tijde van den H. IRENEUS, die ons het meeste licht over deze ketters heeft verspreid.

VALENTINUS, een Romein, Paus na EUGENIUS II, overleed den 21 September 827, den 40.sten dag na zijne verheffing.

* VALERA (DIEGO), een Spaansch geschiedschrijver, in 1402, te *Cuença* in *Kastilië*, uit eene aanzienlijke familie geboren. Als page trad hij in dienst bij JOANNES II, koning van *Kastilië*, en reisde daarop gedurende verscheiden jaren door *Frankrijk*, *Italië* en *Duitschland*. In zijn vaderland teruggekeerd, diende hij op eene nuttige wijze JOANNES II, en diens opvolger HENDRIK IV (in 1454, als koning uitgeroepen) en nam verschillende gezantschappen bij de koningen van *Frankrijk*, *Engeland* en *Hongarijē* waar. De stad *Cuença* benoemde hem in 1458, als afgevaardigde bij de te *Tordesillas* gehouden Cortès. Hij openbaarde aldaar eenen grooten moed, door zich tegen de bedoelingen des konings te verzetten, die de groote muitelingen

door het vuur en het zwaard wilde straffen. VALERA voorzag dat strenge maatregelen de onlusten van het door burger-oorlogen reeds al te zeer geteisterde *Spanje*, nog zouden vermeederen. Intusschen was hij reeds in zijn hart der infante *dona ISABELLA*, zuster van HENDRIK IV toegedaan; en toen deze vorstin en FERDINAND *de Catholijke*, in 1474, den troon beklommen, beijverden deze monarchen zich om de diensten, door VALERA aan zijn vaderland bewezen, te beloonen. Zij benoemden hem tot hunnen geschiedschrijver, daarna tot hunnen raad en verheven hem eindelijk tot den post van groot-opperhofmeester des paleizes. Hij overleed in 1480, en heeft nagelaten: 1.º eene goede *Kronijk van Spanje, Saragossa, 1494; Salamanka 1499; Segovia 1534, 1567*, in fol.; — 2.º *Verhandeling over de Voorzienigheid, Sevilla, 1495*; en andere werken, die de tijd heeft doen vergeten. VALERA was een der beste Latinisten van *Spanje*.

* VALERIA (GALERIA), keizerin der Romeinen, was de dochter van DIOCLETIANUS en van PRISCA. In het jaar 292 trad zij in den echt met GALERIUS-MAXIMILIANUS, door DIOCLETIANUS, die hem als zoon had aangenomen, tot Cæsar benoemd. Zij strekte den troon tot luister door hare deugden, en de liefde voor hare onderdanen, aan welker geluk zij zich geheel en al toewijde. Men is vrij algemeen van gevoelen, dat VALERIA, naar het voorbeeld harer moeder PRISCA, het chris-

tendom had omhelsd, en dat zij enkel de offeranden der valsche goden bijwoonden, om niet te mishagen aan DIOCLETIANUS en aan GALERIUS, die uit hare weigering, daarenboven haar geheim hadden kunnen ontdekken. Daar zij geene nakomelingschap had, zoo nam zij CANDIDIANUS, natuurlijken zoon van haren echtgenoot, in kinds plaats aan. Na den dood van GALERIUS, begaf zij zich met hare moeder aan het hof van MAXIMINUS DAZA, neef van DIOCLETIANUS, die haar in het begin zeer wel bejegende, maar zich later ten haren opzigte kwalijk gedroeg. Hij verbande haar met PRISCA naar de woestijn van *Syrië*. Zij ondergingen er duizende kwellingen. DIOCLETIANUS, zegt men, stierf van hartzeer, bij het vernemen der wreede handelwijze van MAXIMINUS; hij deed intusschen niets om er zich over te wreken. Na den dood van MAXIMINUS, in Augustus 313, vleiden zij zich haar lot te zien veranderen; maar LICINIUS, door GALERIUS tot het rijksbestuur verheven, en op wien zij hare hoop bouwden, werd hun wreedste vervolger. Daar deze dwingeland de vrees koesterde, dat CANDIDIANUS een' hinderpaal voor zijne heerschzucht zoude worden, liet hij hem ten dood brengen, en daar hij vreesde dat VALERIA eenmaal hare aanspraak op het rijksbestuur mogt doen gelden, gaf hij bevel haar met PRISCA in hechtenis te nemen. Deze ongelukkige vrouwen, te midden der grootheden geboren, zagen zich verpligt, zich, met lompen

bedekt, verborgen te houden, en van de eene schuilplaats naar de andere rond te dwalen. Zij werden eindelijk, op het laatst van 314, door de huurlingen van LICINIUS, te *Thessalonica* ontdekt; deze dwingeland liet haar in tegenwoordigheid van het vergaderde volk onthoofden, en hare lijken werden in de zee geworpen. VOLTAIRE beweert dat de christenen de bewerkers der vermoordingen van CANDIDIANUS, van VALERIA en PRISCA waren; maar men vindt geen ander bewijs ter staving dezer bewering, dan de bekende zucht des schrijvers, om de christenen en het christendom, in een hatelijk daglicht te stellen. Men heeft vrij zeldzame gedenkpenningen van VALERIA in het goud en zilver; maar die in half-metaal komen nog al dikwijls voor.

VALERIANUS (PUBLIUS LICINIUS), Romeinsch keizer, in het jaar 253 na J. C. als zoodanig uitgeroepen, verbond zijnen zoon GALLIENUS mede aan het rijksbestuur, en regeerde zeven jaren gezamenlijk met denzelven. In de eerste jaren zijner regering, openbaarde hij eenige genegenheid voor de christenen; maar MACRIANUS, een zijner veldheeren, veranderde zijne gezindheid, en er ontstond in het geheele rijk, eene hevige vervolging. VALERIANUS, genoodzaakt om den Gothen en Scythen het hoofd te bieden, bedaarde eenigzins in zijne woede. Weldra hield hem weder een andere oorlog bezig: hij moest zijne strijdkrachten inspannen

tegen SAPOR, koning van *Perzië*, die verbazende vorderingen maakte, in *Syrië*, *Cilicië* en *Cappadocië*. De beide legers ontmoetten elkander in *Mesopotamië*, en VALERIANUS werd in 260 krijgsgevangen gemaakt. Koning SAPOR voerde hem naar *Perzië*, alwaar hij hem op eene schandelijke wijze behandelde, zoodanig zelfs dat hij hem tot voetbank deed dienen, wanneer hij te paard steeg. Hij overleed in gevangenschap, in 263, in 71 jarigen ouderdom. Volgens AGATHIAS, deed SAPOR hem levend villen, en zout in zijn bloedend vleesch strooijen. Na zijnen dood, liet hij zijne huid bereiden, roodverwen en in eenen tempel ophangen, om tot een eeuwig schandmerk der Romeinen te dienen. — Men moet hem niet verwarren met VALERIANUS *den Jonge*, zijn' klein-zoon (zie GALLIENUS).

VALERIO of liever VALLERIO (AUGUSTINUS), te *Venetië* in 1531, uit eene der beste familiën dier stad geboren, werd doctor in de godgeleerdheid en het kerkelijke regt, en in 1558, hoogleeraar in de zedekunde in zijne geboorteplaats. De ijdele vermaken der wereld moede, aanvaardde hij het geestelijke gewaad, en werd, bij het ontslag van den kardinaal BERNARDUS NAVAGERO, zijnen oom; in 1565, bisschop van *Verona*. Zijn apostolische ijver, zijne wakker- en bekwaamheid, bragten hem in nauwe vriendschapsbetrekking met den H. CAROLUS BORROMEUS. GREGORIUS XIII beriep hem naar

Rome, alwaar hij hem, na hem in 1583 met het Roomsche purper te hebben vereerd, aan het hoofd van verscheiden congregatiën plaatste. VALERIO overleed heiliglijk in die stad, in 1606. Zijne meest geachte werken zijn: *Redeneerkunde des predikers*, op raad, en volgens het plan van den H. CAROLUS BORROMEUS in het licht gegeven. Dit bondige en leerrijke werk bevat oordeelkundige overwegingen over de kunst om het gevoel der hoorders op te wekken, om de voordragt te verfraaijen of te versterken, over de gebreken, waarin christelijke redenaars kunnen vervallen. Het is in het Latijn, maar de abbé DINOUART heeft er eene vertaling in het Fransch van geleverd, *Parijs*, 1750, in 12.mo; — 2.º *De recta philosophandi ratione*; — 3.º *De acolythorum disciplina*; — 4.º *De optima episcopi et cardinalis forma*; — 5.º *Vita BERNARDI NAVAGERII cardinalis*; — 6.º *De cautione adhibenda in edendis libris*, 1719, in 4.to In dit geschrift vindt men de naamlijst van al de overige werken van AUGUSTINUS VALERIO, zoo gedrukte als in handschrift.

VALERIO VINCENTINI, wiens ware naam is VALERIO DE' BELLI, een graveur op sijne steenen, te *Vicenza* geboren, in 1546 overleden. Hij was een der nieuwe graveurs, die het naaste aan de ouden zijn genaderd, welke zich in die genre onderscheiden hebben. Men heeft van hem een aantal kostbare steenen, door zijnen arbeid verfraaid. Hij heeft zich ook geoesend op de kristal-

lon en vele stempels voor gedenkenningen gegraveerd. CLEMENS VII, die hem achting toedroeg, hield hem langen tijd bezig; onder andere stukken graveerde hij voor dien Paus, een fraai koffertje van rotskristal, hetwelk de opperherder aan FRANCISCUS I ten geschenke gaf.

VALERIUS MAXIMUS, een Latijnsche geschiedschrijver, bloeide onder de regering van TIBERIUS. Hij sproot uit de familie der VALERIUSSEN en die der FABIUSSEN. Zijn smaak voor de letterkunde benam hem niet dien der wapens; hij volgde SEXTUS-POMPEJUS in den oorlog. Bij zijne terugkomst schreef hij eene *Verzameling* der belangrijkste daden en woorden der Romeinen en andere beroemde mannen. Dit werk voert ten titel: *De dictis factisque memorabilibus*; het is in 9 boeken verdeeld en aan TIBERIUS opgedragen. Sommigen zijn van gevoelen, dat het werk, hetwelk wij onder dien titel bezitten, slechts eene verkorting van het zijne is, door NEPOTIANUS van *Afrika* zamengesteld. Zijne beoordeeling is dikwerf in gebreke; zijn smaak voor het vreemde en buitengewone, belet hem de feiten met die naauwgezetheid te beoordeelen, welke de geschiedenis vordert. De beste uitgave van dezen schrijver is die van *Leyden*, 1670, in 8.vo, *cum notis variorum*; en 1726, in 4.to Ook wordt die van *Parijs* op prijs gesteld, 1679 in 4.to [In 1822, heeft de heer HASE er eene nieuwe uitgave in 8.vo van ge-

leverd; dezelve maakt een deel uit van de *Verzameling der classieke schrijvers* door LEMAIRE.]

VALERIUS (*Heilige*), tweede bisschop van *Trier*. De H. HIERONIMUS maakt er gewag van in zijn *Martyrologium*. In de 11.^e eeuw werd zijn gebeente, dat tot dusverre in de kerk van den H. MATHIAS, te *Trier*, bij dat van den H. EUCHERIUS of EUCHARIUS, zijn' voorganger had gerust, op verzoek van keizer HENDRIK III, en met toestemming van den aartsbisschop EVERARDUS, naar *Goslar* vervoerd. De gedenkschriften, welke zijne levensbijzonderheden bevatten, zijn niet tot ons gekomen.

VALERIUS-PUBLICOLA of PUBLIOLA (PUBLIUS), was een der grondleggers van de Romeinsche republiek. Hij zegevierde met BRUTUS op TARQUINIUS en de Toskaners, in het jaar 507 vóór J. C. Tot viermalen was hij consul, en stierf zoo arm, dat men verplicht was eene inzameling te doen, om in de kosten zijner lijkstaatsie te voorzien.

* VALERIUS-PUBLICOLA-POTITUS, was een der Tienmannen, welke *Rome* tiranniseerden; intusschen kwelde VALERIUS het volk niet zoo zeer als zijne ambtgenooten zulks deden, ook bragt hij hetzelfde tot bedaren, toen het tegen hen opstond. Na de uitroeijing van het Tienmanschap, werd hij in het jaar 449 vóór J. C. tot consul benoemd. Hij be-

haalde eene overwinning op de Volkers en de Equers, en verderde als belooning de eerbewijzen van den zegetogt; maar de senaat weigerde hem dezelve. Hij liet ze vragen door den gemeensman JULIUS, die dezelve verkreeg. VALERIUS-PUBLICOLA is de eerste die deze eerbewijzen in weerwil van den senaat heeft ontvangen; hij deelde ze met zijnen ambgenoot M. HORATIUS BARBATUS.

VALERIUS-SORANUS, een Latijnsch dichter ten tijde van JULIUS CAESAR, in het jaar 50 vóór J. C. werd ten dood gebragt, wjl hij redevoeringen had gehouden, die tot de godverzaking leidden; want deze noodlottige dwaling werd bij de heidenen met het zwaard der wet getroffen, zoo als men zulks ziet uit de geschiedenis van SOCRATES, en van vele anderen. VARRO haalt van hem twee dichtregelen aan, over de natuur van God, welke schijnen te bewijzen, dat hij geen anderen God kende dan de wereld, of de verzameling aller wezens van dit heelal, met één woord, den God van SPINOSA.

Jupiter omnipotens, regum rex ipso, Deus-
que.
Progenitor genitrixque Deum, Deus unus et
omnis.

VALERIUS - FLACCUS - SETINUS BALBUS (CAJUS), een beroemde Latijnsche dichter, te *Sassa* of te *Padua* geboren, bloeide onder de regeringen van VESPASIANUS en TITUS. Hij was de vriend van PLINIUS, van JUVENALIS, van QUINTILIANUS, van MARTIALIS,

welke laatste het dichttalent van VALERIUS-FLACCUS niet schijnt te prijzen, daar hij hem vermaant het verzen-maken vaarwel te zeggen, om zich aan de pleitzaal toetewijden (*Epigr. I, 27*). Zijn heldendicht over de Reis der Argonauten, in acht boeken verdeeld, en aan keizer VESPASIANUS opgedragen, heeft verscheiden uitgaven gehad, te weten: *Bologna, 1474*, in fol; *Utrecht, 1702*, in -12.mo; *Leyden, 1724*, in 4.to; *Altenburg, 1781* in 8.vo, uitgave van HARLES, met aantekeningen van BURMANN. Men voegt dit deel bij de verzameling der *Variorum*. Nog bestaat er eene andere geachte uitgave van J. A. WAGNER, *Göttingen, 1805*, 2 dl.ⁿ in 8.vo Het eerste bevat den tekst en het register, en het tweede het commentarium. Dit werk is in eenen slaauwen stijl geschreven; de schrijver schendt in hetzelfde nu en dan de regels der kunst, en men moet zich verwonderen dat het ondanks deze gebreken over den tijd heeft gezegevierd. Een vroegtijdige dood belette den schrijver zijn dichtstuk te voltooien.

VALERIUS (CORNELIUS), in 1512, te Oudewater (en niet te Utrecht, zoo als GASPARUS BURMANN en de vervolgers van MORERI zulks beweren) geboren, onderwees de schoone letteren in zijn vaderland en te *Leuven*, alwaar hij in 1578 overleed. Hij vormde uitmuntende leerlingen. Men heeft van hem eene *Rhetorica*, in 4.to; eene *Spraakkunst*, in 4.to; eene *Wijsbegeerte*, in fol., alle met duidelijkheid en orde

geschreven. Nog bestaan er andere werken van hem.

VALESIO OF VALLES (FRANCISCUS), bijgenaamd *Covarruvias*, zijne geboorteplaats in *Oud-Kastilië*, was eerst hoogleeraar in de geneeskunde te *Alcala de Henares*. Hij werd lijf-arts van PHILIPPUS II, koning van *Spanje*; en verkreeg dien post, wijl hij aan genoemden vorst had aangeraden, zijne door de jicht gekwelde beenen, in een bad van laauwe melk te steken: een eenvoudig middel, dat een gelukkig uitwerksel had. Men heeft van hem: 1.º eene verhandeling *De methodo mendedi*, *Leuven, 1647*, in 8.vo, die voor uitmuntend wordt gehouden; — 2.º *Controversiarum medicarum et philosophicarum libri decem*, *Lyon, 1625*, in 4.to Hij doet er de voorkeur in uitkomen, welke de Griekscheschool op die der Arabieren moet hebben; — 3.º *De sacra philosophia, sive de iis quae scripta sunt physice in libris sacris*, *Frankfort, 1680*, in 8.vo; — 4.º *Commentariën* op HIPPOCRATES en GALENUS, in fol, enz.

VALET DE REGANHAC. — Zie REGANHAC.

* VALETTE (BERNARD DE NOGARET, Heer de LA), admiraal van *Frankrijk* enz., werd in 1553 geboren. Hij was de broeder van den hertog van *Epemon* (zie het volgende artikel), in wiens trotschheid, heerschzucht en schitterende ondeugden, die hem berucht maakten, hij nie deelde, en maakte zich beroem.

door de diensten, welke hij aan zijn vaderland bewees, terwijl hij het spoor van zijn' vader JOANNES DE LA VALETTE, luitenant-generaal van *Guyenne*, volgde. BERNARD DE LA VALETTE leefde onder HENDRIK II, FRANCISCUS II, KAREL IX en HENDRIK III; en in de onstuimige tijden, welke de regering dier beide laatste vorsten kenmerkten, bleef hij hun bestendig getrouw. Hij was de loopbaan der wapens ingeslagen; onderscheidde zich in den oorlog van *Piémont*, en verkreeg, in 1573 het gouvernement van *Dauphiné*. Bij den overtocht der *Isère*, versloeg hij, door den generaal ORNANO ondersteund, 400 Fransche buschieters en 300 Zwitseraars. In 1576, werd hij tot gouverneur van *Provence* benoemd, en onderwierp in het volgende jaar, *Valensoles* en *Digne*, twee steden, die zich aan de gehoorzaamheid des konings onttrokken hadden. Bij het beleg van *Valensoles*, dat hij stormenderhand veroverd had, gewond, toonde hij niettemin zijne gematigdheid, door na alle inwoners vergeving te hebben geschonken, de plundering te verbieden. Hij ging vervolgens den hertog van *Savooye* te gemoet, die in *Provence* was gevallen, deed hem het beleg van *Barcelonnette* opbreken, sloeg hem in 1591, bij *Epernon*, daarna te *Vinon* en noodzaakte hem, om, in volslagen wanorde, de *Alpen* weder overtetrekken. Deze voorspoed werd gestaakt door eenen vroeglijdigen dood, hij werd in het beleg van *Ro-*

quebrune, bij *Frejus*, den 11 Februarij 1592, door een schot uit een vuurroer gedood, zonder nakomelingschap natelaten. Terwijl DE THOU over dezen veldheer spreekt, zegt hij: *In periculis imperterribus, in adversis constant, in prosperis moderatus*. Verscheiden geschiedschrijvers zwaaijen hem echter denzelfden lof niet toe. Zijn *leven* is beschreven door MAUROY, zijn' secretaris. Welke ook de militaire bekwaamheid en de goede hoedanigheden van BERNARD DE LA VALETTE mogen geweest zijn, is echter het portret, door MAUROY van hem geschilderd, wat al te zeer geveild.

VALETTE (JOANNES LODEWIJK DE NOGARET DE LA), hertog van *Epernon*, werd in 1554 geboren, uit een huis, waarvan de oorsprong niet zeer oud was. BUSBEC maakt van hem, den kleinzoon van een' notaris, maar de abbé LE GENDRE zegt, dat hij van een' schepen of raadsheer (*capitou*) van *Toulouse* afstamde. Hij begon de wapens te voeren, bij het beleg van *la Rochelle*, in 1573, en verbond zich aan HENDRIK IV, toenmaals koning van *Navarre*, dien hij kort daarna weder verliet. Nadat de oorlog tusschen de Hugenooten en Catholijken was uitgebarsten, onderscheidde hij zich, onder den hertog van *Alençon* bij de veroveringen van *la Charité*, *Issoire* en *Brouage*. HENDRIK III, wiens gunsteling hij was, stapelde op zijn hoofd eene menigte waardigheden. Na den dood van

dien vorst verklaarde hij zich eerst voor, en later tegen HENDRIK IV, die hem met den titel van landvoogd naar *Provence* zond. EPERNON onderwierp weldra al de steden van zijn gewest; maar de haat, welken hij den Provençalen inboezemde, was zoo sterk, dat men aanslagen op zijn leven maakte. HENDRIK IV zond hem naar *Languedoc* en *Béarn*. Hij onderwierp de steden *Saint-Jean d'Angely*, *Lunel* en *Montpellier*. Tijdens de geschillen, welke er na den noodlottigen dood van HENDRIK IV aan het hof ontstonden, begunstigde hij de partij van MARIA DE MEDICIS, aan wie hij het regentschap had doen geven. Nadat die vorstin verbannen was, ging hij haar uit het kasteel van *Blois* bevrijden, hetwelk haar als verblijf was aangewezen, en voerde haar terug, naar haar landgoed bij *Angoulême*, even als een soeverein, die hulp aan zijnen bondgenoot verleende. LODEWIJK XIII moest met hem, als van gelijke tot gelijke onderhandelen, zonder zelfs zijne gevoeligheid te durven doen blijken. De hertog van *Epernon* werd op het einde zijner dagen minder ontzien. Een geschil dat hij had met SOURNIS, aartsbisschop van *Bordeaux*, vervulde zijnen ouderdom met bitterheid. (Zie ESCOURLEAU — HENDRIK —). Hij ontving bevel om zich naar *Loches* te begeven, alwaar hij in 1642 overleed. Hij was landvoogd van *Guyenne*, en trok uit dat gewest meer dan een millioen inkomsten. Zijne ijdelheid, zoowel als zijne heersch-

zucht waren onbegrensd; terwyl zijne talenten verre beneden zijne aanmatigingen waren. Zijne lijfwachten waren genoodzaakt dezelfde proeven afteleggen, als de ridders van *Malta*.

VALETTE (LODEWIJK DE NOGARRET DE LA), Zoon van den voorgaande, werd met eene sterke neiging voor de wapens geboren; maar zijne ouders bestonden hem voor de Kerk, en verkregen voor hem de abdijs van den H. VICTOR van *Marseille*, en het aartsbisdom *Toulouse*. PAULUS V vereerde hem, in 1621, met het purper, zonder dat deze waardigheid hem zijne krijgszuchtige neigingen kon doen vergeten. Hij droeg veel bij tot de bevrijding der koningin MARIA DE MEDICIS van het kasteel van *Blois*; maar hij verliet later hare partij, om zich geheel aan den kardinaal DE RICHELIEU te verbinden. Deze minister gaf hem de eerste oorlogs-posten, voorzag hem van het gouvernement van *Anjou* en dat van *Metz*, en zond hem in *Duitschland* met den hertog van *Weimar* tegen de Catholijke confederatie, daarna in *Franche-Comté*, tegen den generaal GALAS, vervolgens in *Picardijë* en in *Italië*, alwaar hij te *Rivoli*, bij *Turijn*, in 1639, in den ouderdom van 47 jaren overleed. Aldus zag men een' aartsbisschop, een' prins der Roomsche Kerk, met de wapens in de hand sterven, en zulks om het lutheranisme in *Duitschland* te doen zegevieren. Te vergeefs had PAUS URBANUS VIII hem be-

dreigd, hem van de kardinaalswaardigheid te berooven, indien hij dit beroep des bloeds niet wilde doen varen; hij was voor alles ongevoelig. Zijne heerschende ondeugden, waren de trotschheid, de hebzucht, de verkwisting en de wulpschheid. JABOBUS TALON, zijn secretaris, heeft *Gedenkschriften* over het leven van dien kardinaal geschreven, te *Parijs*, in 1722, 2 dl.ⁿ in 12.mo, volgens het oorspronkelijke handschrift gedrukt, in het kasteel van *Beaupuy*, in *Guyenne* gevonden.

VALETTE (BERNARD, hertog DE LA), landvoogd van *Guyenne*, te *Angoulême* in 1792 geboren. Om eene verdrietige zaak, welke zijn vader, JOANNES LODEWIJK, hertog van *Epernon*, met den aartsbisschop van *Bordeaux* had gehad, te doen vergeten, trad hij in den echt met de dochter van den baron DE PONT-CHÂTEAU, bloedverwante van den kardinaal DE RICHELIEU. Hij volgde zijn vader op, in het gouvernement van *Guyenne*, en deed er zich, even als hij, door zijne roofzucht en trotschheid verfoeijen. Hij had steeds een aantal, zoo mannelijke als vrouwelijke gunstelingen, die hij ten koste der provincie verrijkte; desniettegenstaande bewees hij eenige diensten aan den staat door in *Guyenne* de factie, der *Croquans* (stroopers, schoften) genaamd, te verdelfen, en door de Spanjaards uit dat gewest te verdrijven. Intusschen kon zijn trotsch en onafhankelijk karak-

ter, aan den kardinaal DE RICHELIEU, die daarenboven nog andere redenen had om zich over hem te beklagen, niet anders dan mishagen. Nadat LA VALETTE, in 1639, tegen het gevoelen des kardinaals, het beleg van *Fontarabië* had opgebroken, stelde laatstgenemde hem daarvoor verantwoordelijk, en dagvaardde hem, om reenschap van zijn gedrag te komen afleggen. Daar LA VALETTE, voor de gevolgen zijner ongehoorzaamheid vreesde, zoo stak hij naar *Engeland* over. Men liet door commissarissen zijn proces opmaken, en op aandrang van zijnen minister, was de koning zelf bij de debatten tegenwoordig. De president DE BELLEÏRE had den moed, hem te zeggen: »Zal uwe majesteit het gezigt kunnen verdragen van een' edelman op de bank der beschuldigten, die zijne tegenwoordigheid enkel zal verlaten, om het schavot te beklimmen? Zulks is onbestaanbaar met de koninklijke majesteit: de vorst moet alom genade met zich voeren; al degene, die in zijne tegenwoordigheid verschijnen, moeten hem verheugd verlaten.» Deze overwegingen hadden niet den minsten invloed op LODEWIJK XIII, die bij het vonnisvellen tegenwoordig was, ten gevolge waarvan LA VALETTE ten dood veroordeeld werd, welk vonnis bij zijne afwezigheid, te *Parijs*, te *Bordeaux* en te *Bayonne*, in beeldtenis werd ten uitvoer gebracht. Na den dood van dien vorst, appeleerde LA VALETTE

op dit vonnis: hetzelfde werd in het begin der regering van **LODEWIJK XIV**, onregtvaardig geoordeeld en ingetrokken. **LA VALETTE**, in *Frankrijk* teruggekeerd, overleed aldaar in 1661.

VALETTE-PARISOT (**JOANNES DE LA**), uit een beroemd huis van *Provence*, groot-meester van *Malta*, na **CLAUDIUS DE LA SANGLE**, in 1557, vervolgde zoo zeer de Turken, dat in minder dan vijf jaren, hij hun 50 schepen ontnam. Door deze verliezen gebelgd, beproefde **SOLIMAN** om zich meester te maken van *Malta*, en zond een leger van meer dan 80,000 man derwaarts, die in de maand Mei 1565, het eiland belegerden. **LA VALETTE** bood hun gedurende vier maanden met zoo veel moed tegenstand, dat zij, na meer dan 20,000 man verloren te hebben, zich genoodzaakt zagen afteedeinzen. Er werden gedurende het beleg 70,000 kanonschoten op *Malta* gelost; ook was hetzelfde geheel verwoest; maar de groot-meester herstelde alles. Men bouwde eene nieuwe stad, welke *la Valette* werd genoemd. Dagelijks hield hij 8,000 werklieden bezig, tot in 1568, als wanneer hij even zoo stichtend overleed, als hij gedurende zijn leven moed en voorzigtigheid had aan den dag gelegd. **Pius V** had hem met het purper willen vereeren; maar hij had zulks van de hand gewezen, daar hij deze waardigheid als onbestaanbaar beschouwde met het beroep der wapens.

VALGUARNERA (**don MARIANO**), een edelman van *Palermo*, alwaar hij in 1564 werd geboren, was evenzeer ervaren in de geleerde en nieuwere talen. Paus **URBANUS VIII** beriep hem tot zich en vereerde hem met zijne achting. Na eenigen tijd te *Rome* te hebben doorgebracht, leende hij het oor aan de herhaalde uitnoodigingen van **PHILIPPUS VI**, koning van *Spanje*, begaf zich aan het hof van dien vorst, die hem eene rijke jaarwedde verleende, en hem in verscheiden zaken raadpleegde. **VALGUARNERA** stond in briefwisseling met de voornaamste geleerden van *Europa*; op het einde zijner dagen, kwam hij in zijne geboorteplaats terug, alwaar hij in 1534 overleed. Onder zijne verschillende werken, alle in het Italiaansch geschreven, noemt men zijne uitmuntende *Verhandeling over den oorsprong en de oudheid van Palermo, en der eerste inwoners van Sicilië en Italië, Palermo, 1664*; een werk, vol geleerde aanmerkingen.

VALGULIO (**KAREL**), te *Brescia*, in *Italië*, geboren, gaf in die stad, in 1507, in het licht, eene door hem vervaardigde Latijnsche vertaling van de *Verhandeling over de toonkunst* van **PLUTARCHUS**, kl. in 4.to Nog heeft hij in dezelfde taal overgebracht, het werk van **PLUTARCHUS** over de *Gevoelens der wijsgeeren*, met andere stukken van denzelfden Griekschen schrijver verzameld, en te *Parijs*, in 1514 gedrukt.

VALIDA of **VALIDÉ** (*de Sultane*). — Zie **CARA-MUSTAPHA**.

* VALIGNANI (ALEXANDER), een vrome geestelijke, in 1537, te *Chieti*, uit eene adellijke familie geboren; volbragt zijne studiën te *Padua*, ontving de heilige wijdingen, en werd abt van den H. STEPHANUS van *Casal*; in 1559 werd hij tot kanonik, en in 1561 tot abt van den heiligen ANTONIUS verheven. Zich naar *Rome* begeeven hebbende, ging hij aldaar onder de Jesuiten, en werd kort daarna tot algemeen visitator van *Japan* benoemd. Gedurende dertig jaren bleef zijn ijver steeds dezelfde, en bragt een aantal bekeeringen te weeg. In 1573, naar *Oost-Indië* gezonden, overleed hij te *Macao*, den 20 Januarij 1606; hij heeft eenen Latijnschen *Brief* nagelaten, aan den president zijner maatschappij gerigt, betrekkelijk vijf missionarissen, die in *Indië* den marteldood ondergingen. — FREDERIK VALIGNANI, uit dezelfde familie als de voorgaande, beoefende met het beste gevolg de letterkunde. Hij overleed tegen het einde der 15.^e eeuw en heeft nagelaten: 1.º *Onpartijdige bedenkingen op de Joodsche Brieven*; — 2.º *Honderdtal geschiedkundige klinkdichten*, *Napels*, 1729.

VALINCOUR (JOANNES BAPTISTA HENDRIK DU TROUSSET DE), in 1653, uit eene adellijke van *Saint-Quentin*, in *Picardië*, oorspronkelijke familie geboren. Hij was algemeen secretaris der *Marine*, academicus *della Crusca*, honorair lid der akademie van wetenschappen, en werd in 1699, in de Fransche akademie opge-

nomen. Hij maakte zijne eerste studiën met weinig geluk bij de Jesuiten te *Parijs*; maar nadat hij zijne humaniora volbragt had, ontwikkelde zich zijne genie, en zijne scherpzinnigheid schitterde met luister. BOSSUET verschafte hem in 1685, ingang bij den graaf van *Toulouse*, admiraal van *Frankrijk*. Hij werd algemeen secretaris van zijn bewind, en was zelfs secretaris der *Marine*, toen die prins in 1704, op de hoogte van *Malaga*, aan de Engelsche en Hollandsche vloot eenen slag leverde, waarvan beide partijen zich de eer toeschreven. VALINCOUR was altijd aan zijne zijde en werd bij die gelegenheid gewond. LODEWIJK XIV had hem tot zijn' geschiedschrijver benoemd; hij verving in die betrekking RACINE, zijnen vriend. Met BOILEAU, die zijnen tweeden brief aan hem rigtte, werkte hij aan de geschiedenis van dien vorst, die dikwerf begonnen en nooit geëindigd werd; de brand, die het huis van VALINCOUR, te *Saint-Cloud*, in 1725 verteerde, vernietigde, behalve verscheiden andere handschriften, ook de fragmenten van dit werk. Hij leed dit verlies met de gelatenheid eens christens en eens wijsgeers. » Ik zou, zeide hij, weinig nut uit de boeken hebben getrokken, indien ik er niet uit geleerd had derzelve verlies te kunnen verdragen. » Deze beroemde man overleed te *Parijs*, in 1730, door alle welkenenden betreurd. De openhartigheid en de regtschapenheid waren de hoofdtrekken van zijn

karakter; en ofschoon hij aan het hof had verkeerd, wist hij noch te veinzen noch te vleijen. Men heeft van hem: 1.º *Lettre etc.* (*Brief aan Mevrouw de markgravin van over de prinses van Kleef*), Parijs, 1678, in 12.mo Deze beoordeeling is het toonbeeld eener redelijke critiek, de schrijver laakt met gematigdheid en prijst met vermaak; — 2.º *La vie etc.* (*Het leven van FRANCISCUS van Lotharingen, hertog van Guise*), 1681, in 12.mo, vrij onpartijdig geschreven; — 3.º *Observations etc.* (*Critische aanmerkingen*) op den OEDIPUS van SOPHOCLES, in 4.to In weerwil zijner ernstige bezigheden, heeft VALINGOUR, zich nu en dan de dichtkunst, waarvoor hij smaak en talent bezat, tot eene uitspanning gekozen. Men heeft van hem berijmde *Vertalingen* van eenige *Oden* van HORATIUS, *Rustgedichten*, en verscheiden *Vertelsels*, waarin eene opgebruimde verbeeldingskracht doorstraalt.

VALISNIERI (ANTONIUS), in 1661, in het kasteel *Tresilico*, bij *Reggio*, geboren, werd te *Bologna* tot doctor in de regten bevorderd. De republiek van *Venetie* beriep hem, om een' hoogleeraarstoel in de geneeskunde aan de universiteit van *Padua* te bekleeden. Deze beroemde geleerde overleed in 1730, door de voornaamste geleerden van *Europa*, met welke hij in briefwisseling was, betreurd. Zijn zoon heeft zijne werken verzameld, en dezelve

te *Venetie*, in 1733, in 2 dl.ⁿ in fol. onder den titel van *Opere fisicomediche*, in het licht gegeven; dezelve bestaan uit verhandelingen over de natuur- en geneeskunde en de natuurlijke historie, in het Italiaansch. De voornaamste zijn: 1.º *Over den oorsprong van verscheiden insecten*; — 2.º *Geschiedenis van het Afrikaansche Kameleon en van verscheiden dieren van Italië*; — 3.º *Geschiedenis van de voortteling des menschen*; hij randt in dit geschrift verscheiden gevoelens betrekkelijk dit onderwerp aan, ondernijmt het stelsel van LEEUWENHOEK, en bestrijdt evenzeer het ovarismus (eijerstelsel). — Zie GRAAF (REINIER DE); — 4.º *Over de zee-lichamen, welke men op de bergen vindt, derzelver oorsprong; over den toestand der wereld vóór, gedurende en na den zondvloed*; — 5.º *Over de voor- en nadeelen der warme of koude baden en dranken*; — 6.º *Over den oorsprong der fonteinen*. Hij heeft veel bijgedragen tot de vernietiging van verscheiden volksdwalingen, met eene goede natuurkunde in strijd. Hij is de eerste die de geslachts-deelen der palingen heeft ontdekt, aan welke de gemeene man vreemde en ongerijmde wijzen van ontstaan toeschreef, zoo als MICHELI het zaad der paddestoelen ontdekte: zoodat men aan deze beide natuurkundigen de uitroeijing te danken heeft van alle begoochelingen en vooroordeelen, die er nog ten opzichte van die dierlijke voorttelingen bestonden, en de zekerheid van het algemeen be-

staan der zaadkiemen, hetwelk DIDEROT met regt als het graf der godverzaking beschouwt.

VALKENAER. — Zie VALCKENAER.

VALLA of VALLE (LAURENTIUS), een geleerde letterkundige, te *Piacenza*, in 1415 geboren, was een dergenen, die het meest bijdroegen, tot het herleven der schoonheid van de Latijnsche taal, en tot het verdrijven der gothische onbeschaafdheid uit dezelve. Hij beoefende het Grieksch, onder den geleerden JOANNES AURISPA; maar het is vooral als Latinist, dat hij zich onderscheidde. Nog jong zijnde, begaf hij zich naar *Rome*, alwaar men hem, wegens zijne jeugd den post van apostolisch secretaris weigerde. Hij begaf zich daarop naar *Pavia*, alwaar hij eenen leerstoel der welsprekendheid bekleedde, en keerde daarop naar *Rome* terug. Zijn verblijf in die stad, verwierf hem het burgerregt; maar zijne hekelachtige inborst, noodzaakte hem die stad te verlaten. Hij nam alsnu de wijk naar het hof van ALFONSUS, koning van *Napels*, beschermer der letteren, die, in den ouderdom van 50 jaren van hem het Latijn wilde leeren. VALLA was niet gematigder te *Napels*, dan hij te *Rome* was geweest; het viel hem in de geestelijkheid te censureren, en valsche leerstukken omtrent het geheim der Drieënhed, over den vrijen wil, over de geloften van onthouding, en over verscheiden andere gewig-

tige punten voortedragen; hetwelk hem eene voorgebeeldige tuchtiging berokkende en hem deed veroordeelen om rondom het Jakobiter-klooster, met roeden gegeeseld te worden. Daar VALLA, na deze vernedering niet te *Napels* kon blijven, keerde hij naar *Rome* terug, alwaar hij beschermers vond, die hem bij Paus NICOLAAS V in een gunstig daglicht stelden en, voor hem de vergunning verwierven van te mogen onderwijzen. Niet lang duurde het of hij geraakte aldaar in hevige geschillen met den beruchten Poggio. Deze geleerden schonden en lasterden elkander als het gemeenste graauw. Zij verweten elkander eene trotsche, onrustige en hekelachtige inborst; beiden hadden gelijk, en het is te vergeefs dat de abbé VIRGINI en DUPIN getracht hebben VALLA te regtvaardigen; zijne geschriften getuigen tegen hem. Hij overleed te *Rome*, in 1457, en werd in de kerk van den H. JOANNES van *Lateranen* begraven, waarvan men zegt, dat hij kanonik was. Men heeft van hem: 1.º zes boeken over de *Sierlijkheden der Latijnsche taal*: een schatbaar werk, te *Venetië*, in 1471, in fol.; te *Parijs*, in 1575, in 4.to, en te *Cambridge* in 8.vo gedrukt (zie SATURNIUS — LAZARONEUS —); 2.º *De falso credita et ementita Constantini donatione declamatio*; — 3.º *De libero arbitrio*; — 4.º *De voluptate et vero bono libri III*, de vrucht eener volslagene epikurische wijsbegeerte; — 5.º *Geschiedenis der regering van FERDINAND, koning van Ar.*

ragon, 1521, in 4.to, in eenen al te oratorischen stijl geschreven; — 6.º *Vertalingen* van THUCYDIDES, HERODOTUS en den *Ilias* van HOMERUS. Deze vertalingen zijn ontrouwe omschrijvingen. VALLA was het Grieksch niet zoo volmaakt meester als het Latijn; — 7.º *Aanteekeningen* op het N. Testament, van meer belang dan zijne *Vertalingen*; — 8.º *Fabels*, in het Fransch vertaald; en zonder jaartal, in gothische letters in fol. gedrukt; — 9.º eene verhandeling *over het valsche en ware*, welke eenige goede overwegingen aanbiedt. Gedurende zijn geheele leven scheen de schrijver ARISTOTELES te verachten, maar hij was een warm aanhanger van EPICURUS. Zijne werken werden in 1540, te *Bazel*, gezamenlijk in fol. in het licht gegeven; [TIRABOSCHI heeft van VALLA eene goede *Levensschets* geleverd, welke door GINGUENÉ, in het 3.e deel zijner *Letterkundige Geschiedenis van Italië* is overgenomen].

VALLA (GEORGE), te *Piacenza* geboren, geneesheer en hoogleeraar der schoone letteren te *Venetië*, werd wegens de zaak der TRIVULCEN in hechtenis genomen. Na in vrijheid te zijn gesteld overleed hij in 1460, en, volgens anderen in 1497. Zijn boek *De expectandis et fugiendis rebus, Venetië*, 1501, 2 dl.ⁿ in fol. is belangrijk en niet zeer algemeen. Hij heeft eene Latijnsche *Vertaling* vervaardigd van NERESUS, in 1555 gedrukt. ELLEBODIUS zegt, dat

daar VALLA het Grieksch niet wel verstond, hij genoemden schrijver op eene belagchelijke wijze verminkt heeft. Nog heeft men van VALLA *Vertalingen* van verscheiden andere Griekse werken.

* VALLA (JOZEF), priester van het *Oratorium*, te *Hôpital*, een stadje in het voormalige Fransche graafschap *Forez* geboren, maakte zijne studiën bij de Oratoristen van *Montbrison*, en begaf zich, na dezelve volbragt te hebben, in hunne congregatie. Hij onderwees er op zijne beurt, en bekleedde verschillende posten. Hij is bekend door zijn verzet tegen de bulle *Unigenitus*. De heer DE FIRZ-JAMES, bisschop van *Soissons*, in wiens diocees dit verzet niet van posten uitsloot, vertrouwde hem dien van overste van zijn seminarie toe. Pater VALLA bleef te *Soissons* tot aan den dood van dien prelaat. De heer DE BOURDEILLES, die hem opvolgde, dacht anders, en pater VALLA zag zich verplicht zich te verwijderen. Hij behoorde tot het diocees van *Lyon*, en keerde alzoo naar hetzelfde terug. De heer DE MONTAZET, die er aartsbisschop van was, nam hem op, gaf hem den post van hoogleeraar en bediende zich van hem tot de zamenstelling van verscheiden werken, ten gebuike van zijn diocees. Men heeft van hem: 1.º *Institutiones philosophicae, auctoritate D. D. archiepiscopi Lugdunensis, ad usum scholarum suae dioecesis editae, Lyon*, 1782, 5 dl.ⁿ, in 12.mo Met veran-

deringen en verbeteringen heeft men er eene tweede uitgave van geleverd, onder den titel van *Institutionum philosophicarum cursus, ad usum studiosæ juventutis præsertimque seminariorum accommodatus*, Lyon, 1808, 3 dl.ⁿ, in 12.mo Nog bestaat er eene nieuwere uitgave van, door den abbé DONEY, te Besançon, met aantekeningen verrijkt; — 2.º *Cours etc. (Theologische leergang)* bijgenaamd van Lyon, op last van denzelfden aartsbischop zamengesteld, waartegen een besluit bestaat van de congregatie van den Index, van 17 September 1792. Pater VALLA droeg met pater GUIBAUD, en eenige andere Oratoristen, bij tot het *Dictionnaire etc. (Geschiedkundig en beoordeelend Woordenboek)*, zamengesteld en in het licht gegeven door den abbé BARRAL, Soissons en Troyes, 6 dl.ⁿ in 8.vo Pater VALLA was te Dijon in afzondering gaan leven, en hij overleed aldaar den 26 Febr. 1790. Hij bezat voorbeeldige zeden, en men kan hem geene geleerdheid betwisten. Het ware te wenschen geweest dat zijne gevoelens en geschriften meer overeenkomstig de leer der Kerk waren.

* VALLAM (ANTONIUS), een Spaansche arts, in 1740, te Salamanka geboren, alwaar hij den doctoralen hoed ontving, verwierf eenen grooten roem te Madrid, alwaar hij in 1809 overleed. Er bestaat van hem in het Spaansch, een *Woordenboek der geneeskunde*, Madrid, 1805—1807, 7 dl.ⁿ in 8.vo;

dit werk wordt zeer op prijs gesteld. VALLAM heeft talrijke handschriften betrekkelijk de klinische geneeskunde nagelaten.

* VALLARSI (DOMINICUS), een geleerde Italiaansche oudheidkundige, te Verona den 13 November 1702 geboren, strekte door zijne geleerde schriften en zijne diepe kennis tot luister van zijn land. De gewijde studiën en de Grieksche en Hebreuwsche talen hielden hem voornamelijk bezig. BENEDICTUS XIV gaf hem een beneficie in het diocees van Vicenza, en benoemde hem bij het heilige officie tot revisor voor de Oostersche talen. Hij overleed den 14 Augustus 1771. Zijn meest geacht werk is eene uitgave van den H. HIERONYMUS, welke hij onder dezen titel in het licht gaf: 1.º *S. HIERONYMI opera omnia post monachorum e congregatione S. MAURI recensionem, quibusdam ineditis monumentis aliisque lucubrationibus aucta, notis et observationibus illustrata, studio ac labore Dominici Vallarsi, Verona, 1754, 12 dl.ⁿ in fol.*; Venetië, 1766, 24 dl.ⁿ in 4.to; — 2.º *Tyranii Rufini Aquileiensis opera, cum notis et observationibus Dominici Vallarsi, Verona, 1745.* Hier van verscheen slechts het eerste deel in het licht. — 3.º *S. HILARIJ episcopi opera, studio et labore monachorum S. BENEDICTI illustrata et aucta, Verona, 1730, 2 dl.ⁿ, in fol.* De naam van VALLARSI wordt er niet bij gevonden, maar men weet door den uitgever, dat hij er aan

medewerkte. Dit werk werd te *Venetië*, in 1749 herdrukt; — 4.º *La realtà e lettura delle sacre antiche iscrizioni sulla cassa di piombo continente le reliquie de' SS. Fermo e Rustico, Verona*, 1753, in 4.to De zinnrijke verklaring, welke VALLARSI van deze opschriften gaf, strekte hem zeer tot eer. Hij bewijst er in dat de relikwiën, in de kist bevat, werkelijk die van deze beide heiligen zijn. De stad *Verona* wees hem voor dit werk eene belooning van honderd oncen zilver toe; — 5.º *Insigniora ecclesie veronensis monumenta, quibus aut anecdota, aut non bene satis ad huc perspecta historiae loca, proferuntur aut illustrantur; praesertim episcoporum ejus perpetua series describitur*. De abbé VALLARSI had den tijd niet dit werk ten einde te brengen. Hij had ook alles in gereedheid gebragt tot eene volledige uitgave der *Werken van PANVINIUS*, zijn stadgenoot, en een der eersten, die de loopbaan der kerkelijke wetenschap openden; maar nadat hij vernomen had, dat men zich te *Milane* met eene bezig hield, staakte hij zijn voornemen. Nog heeft men van hem *Aanmerkingen* op het *Verona illustrata* en het *Museo veronese* en verscheiden andere geleerde *Verhandelingen*. De graaf ZACHARIAS BETTI, een geleerde letterkundige en dichter, heeft de lofrede van den abbé VALLARSI vervaardigd: dezelve komt voor in het 9.e deel der *Elogi italiani*, in 1782 te *Venetië* gedrukt.

VALLE (PETRUS DELLA), een Romeensch edelman, den 2 April 1586 geboren, beoefende de letteren en de dichtkunde, en was lid van de akademie der *Umoristen*; hij nam dienst in zijn vaderland tegen de Venetianen; nadat deze oorlog geëindigd was, ging hij, in 1611, aan boord eener Spaansche vloot en sloeg de Barbarijers. In *Rome* teruggekeerd, deed eene wettige, doch slecht wedervergelde liefde, in hem het verlangen ontstaan, om het Oosten te bezoeken. Hij bevond zich alstoen te *Napels*, en na de Mis te hebben gehoord, ontving hij van den celebrant het pelgrimsgevaad, zoodat hij voortaan bij zijn naam steeds dien van *il pellegrino* voegde. Na te *Venetië*, te zijn scheep gegaan, reisde hij gedurende twaalf jaren (1614—1626), door *Turkië*, *Egypte*, het *Heilige-land*, *Perzië* en *Indië*, en maakte zich bekwaam in de Oostersche talen. In *Rome* teruggekeerd, gaf hij zijne *Reizen* in het Italiaansch in het licht, waarvan het verhaal eene reeks van 54 brieven uitmaakt, uit de plaatsen zelve geschreven, en aan eenen Napolitaanschen arts, zijn vriend, gerigt. Deze brieven zijn in een levendigen, vluggen en ongedwongen stijl, die behaagt den lezer boeit; dezelve hebben noch het dorre van een dagverhaal, noch de gedwongenheid van een verslag, volgens aantekeningen zamengesteld. Men vindt weinige reisbeschrijvingen, die zoo belangwekkend zijn, en zoo vele verscheidenheden aan-

bieden. Zij zijn vooral belangrijk, met betrekking tot *Perzië*, alwaar de schrijver (daarenboven een zeer geleerd man, en vol bekwaamheden) een meer dan vierjarig verblijf had gehouden. Hij aarzelt niet om feiten te verhalen, welke het bestaan van tooverijen en duivelskunsten schijnen te bevestigen. De godgeleerden, overheidspersonen en wijsgeeren van zijnen tijd geloofden er evenzeer aan. PETRUS DELLA VALLE, trad op zijne reizen in den echt en huwde te *Bagdad*, eene deugdzame jonge dochter, MAANI-GIOERIDA genaamd, te *Mardin*, in *Mesopotamië*, van christelijke en aanzienlijke ouders geboren. Na eene vijfjarige echtverbindtenis verloor hij haar te *Minah*, aan den *Perzischen zeeboezem*. Eene zonderlinge omstandigheid, en die van de gehechtheid getuigt, welke hij haar toedroeg, is dat hij haar lijk deed balsemen, met oogmerk om het naar *Rome* te vervoeren, en in de kapel zijner familie aldaar bijzetten; en, na genoemd lijk alzoo werkelijk in eenen staat te hebben doen brengen, dat deszelfs vervoering geenerlei beletsel opleverde, nam hij het, gedurende vier jaren, dat zijne reizen nog duurden, overal met zich mede; en hij smaakte eindelijk de voldoening hetzelfde in den grafkelder te *Rome*, waar de overblijfselen zijner voorouders rustten, te kunnen bijzetten. De lijkplegtigheden en de uitvaart van MAANI waren buitengemeen plegtig. DELLA VALLE zelf sprak

XXIV DEEL.

hare lijkrede uit, welke men vindt in het *Verhaal zijner Reizen*. Deze beroemde reiziger overleed in 1652. De beste uitgave zijner *Reizen*, is die van *Rome*, 1662, 6 dl.ⁿ in 4.to

VALLÉE (GODFRIED), een beruchte deïst van *Orleans*, in het begin der 16.e eeuw geboren, werd op het *Grève-plein*, te *Parijs*, verbrand, wyl hij een goddeloos geschrift had in het licht gegeven, getiteld: *La Béatitude etc. (De gelukzaligheid der Christenen of de geescl des geloofs)*. Hij kraamt in hetzelfde een gemakkelijk deïsmus uit, hetwelk eenen God leert kennen zonder hem te vreezen, en zonder voor straffen na den dood beducht te zijn. GODFRIED VALLÉE was de oud-oom van den beruchten DES BARREUX (zie dat artikel). Het schijnt dat het ongelooft in deze familie erfelijk was.

VALLEMONT (PETRUS DE), een priester en werkzame schrijver, heette LE LORRAIN, en nam den naam van abbé DE VALLEMONT aan. Hij werd te *Pont-Audemer* in 1649 geboren, en overleed aldaar in 1721. Met het onderwijs der geschiedenis aan COURCILLON, zoon van den markies DE DANGEAU, belast, is het voor dezen kweekeling dat hij zijne *Elémens etc. (Grondbeginselen der geschiedenis)* schreef. De abbé DE VALLEMONT was een onrustig man, die zich in verschillende onaangenaamheden wikkeld, en zich in geenerlei

P

betrekking wist te handhaven. Men heeft hem eenige werken te danken, die opgang hebben gemaakt: 1.º *La Physique etc.* (*De geheime natuurkunde, of de voorzeggende roede*); een door pater LE BRUN wederlegd, en te Rome, den 26 October 1701 veroordeeld werk. Hij schijnt in hetzelfde het gebruik dezer roede al te gunstig, die beroemde verdedigers heeft gehad, zoo als MAJOLI, PEUCER, FLUDD enz.; maar die door ROBERTI, STENGELIUS, FABRI, KIRCHER, ALDROVANDUS, SCHOTT, MENESTRIER, ALEXANDRE, enz., als hersenschimmig en bijgeloovig is beschouwd (zie AYMAR-JACOBUS); 2.º *Elémens etc.* (*Grondbeginselen der Geschiedenis*). De beste uitgave is die van 1758, 5 dl.ⁿ in 12.mo, met verscheiden aanmerkelijke bijvoegselen. De grondbeginselen der geschiedenis, aardrijks- en wapenschildkunde worden in dit werk met genoegzame duidelijkheid, orde en naauwkeurigheid verklaard. Ouders en onderwijzers, die op goede beginselen gesteld zijn verkiezen dit werk boven de *Grondbeginselen* enz. van den abbé MILLOT (zie dat artikel); — 3.º *Curiosités etc.* (*Zeldzaamheden der natuur, en over de voortbrenging der planten*), herdrukt in 1753, 2 dl.ⁿ in 12.mo; — 4.º *Dissertations etc.* (*Godgeleerde en geschiedkundige verhandelingen betrekkelijk het geheim der heilige mysteriën of Verdediging van de rubriek der missalen, welke beveelt den canon der mis in stille uittespreken*), 2 dl.ⁿ in 12.mo

VALLENSIS (ANDREAS DE VAULX of), een regsgeleerde, te Andenne, in de Belgische provincie Namen, in 1569 geboren, was hoogleeraar in het kerkelijk regt te Leuven, alwaar hij den 26 December 1636 overleed. Men heeft van hem: 1.º eene *Verklaring der Decretalen*, waarvan men een aantal uitgaven heeft geleverd; de beste is die van 1759, in 4.to Dit werk wordt op prijs gesteld; het is beknopt, zonder duister te zijn; — 2.º eene *Verhandeling over de Beneficiën*, Mechelen, 1646, in 4.to

VALLES (FRANCISCUS). — Zie VALESIO.

* VALLET (PETRUS), een advokaat, bloeide in de 18.^e eeuw: hij bekleedde verscheiden posten, en in de laatste plaats, dien van luitenant-generaal van policie te Grenoble, alwaar hij in 1780 overleed. VALLET beoefende met goed gevolg de letteren, en trad in het gebied derzelve op met eenige *twist-schriften*, die in den tijd werden toegejuicht. Daarenboven heeft men van hem: 1.º *Méthode etc.* (*Wijze om snelle vorderingen in de wetenschappen en kunsten te maken*), 1767, in 12.mo Dit werk is wel geschreven, en bevat wijze en nuttige inzigten; — 2.º *l'Art etc.* (*De kunst om voor altijd de gronden af te bakenen*), 1769, in 12.mo

* VALLIER (FRANCISCUS KAREL), graaf van Saussay, te Parijs in 1703, geboren. Hij was eerst president bij het parlement van

Parijs, omhelsde daarop den militairen stand, onderscheidde zich in denzelfden, verkreeg het kruis van den H. LODEWIJK, en werd kolonel der infanterie. De graaf DE SAUSSAY verdeelde bijna zijnen geheelen tijd tusschen de wapens en de letteren, en beoefende de dichtkunst niet zonder eenig goed gevolg. Hij heeft nagelaten: 1.º *l'Amour etc.* (*De vaderlandsliefde*), een dichtstuk, 1754, in 8.vo; — 2.º *Journal etc.* (*Berijmd dagverhaal van hetgene wat er in de legerplaats van Richemont heeft plaats gehad*), 1745, in 4.to; — 3.º *Le Citoyen* (*De Burger*), een dichtstuk in drie zangen, 1759, in 8.vo; — 4.º *Odes etc.* (*Lierzangen op de wateren van Baréges en Bagnères*), met eene *Proeve over den oorlog*, en eenen *Brief* in onrijm, 1762, in 8.vo; — 5.º *Epitre etc.* (*Brief aan de grooten en rijken*), 1764, in 8.vo Deze brief dong mede naar den prijs der Fransche akademie; — 6.º *Eglé*, berijmd blijspel in één bedrijf, met een voorspel, te *Fontainebleau*, in 1765, ten tooneele gevoerd; — 7.º *Epitre etc.* (*Brief aan de Fransche natie over de gestichten der Invaliden, der Militaire school enz.*); — 8.º *Eloge etc.* (*Lofrede van CHEVERT*), enz. Men vindt in deze zamenstellingen achteloos- en onnaauwkeurigheden, maar ook een dichtvuur dat dikwerf door schoone schilderingen, nieuwe denkbeelden, en verscheiden gelukkige verzen wordt ondersteund. VALLIER overleed te *Parijs* in 1778. Hij was lid der

akademiën van *Amiens* en *Nancy*.

VALLIÈRE (GILLES DE LA BAUME LE BLANC, DE LA), in 1616, in het kasteel *Vallière*, bij *Tours*, geboren. Hij was eerst kanonik van den H. MARTINUS van *Tours*, en werd vervolgens tot het biskdom *Nantes* verheven, waarvan hij in 1677 afstand deed. Hij overleed in 1709, eenen grooten roem van kunde en deugd nalatende. Men heeft van hem eene verhandeling, getiteld: *La Lumière etc.* (*Het licht des Christens*), te *Nantes*, in 1693, in 2 dl.ⁿ, in 12.mo herdrukt.

* VALLIÈRE (FRANCISCUS DE LA BAUME LE BLANC, DE LA), ridder van *Malta*, onderscheidde zich in verschillende belegeringen en gevechten, vooral te *Lerida*, alwaar hij in 1644 den dood vond. Hij was luitenant-generaal van de legerscharen des konings van *Frankrijk*. Men heeft van hem: 1.º eene verhandeling getiteld: *Pratiques etc.* (*Gebruiken en grondregels des oorlogs*); — 2.º *le Général etc.* (*De Veldheer*). Deze beide werken bewijzen, dat hij evenzeer ervaren was in de theorie der krijgskunst, als bekwaam in de praktijk derzelve.

VALLIÈRE (LOUISE FRANÇOISE DE LA BAUME LE BLANC, hertogin DE LA), was uit hetzelfde huis als de voorgaanden. In 1644 geboren, werd zij tot eere-maagd verheven van HENRIETTE van *Engeland*, eerste vrouw van PHILIPPUS, hertog van *Orleans*. Ofschoon deugdzaam, bezat zij

een zeer teeder en gevoelig hart. Na de minnares van **LODEWIJK XIV** te zijn geworden, vergat zij nooit dat zij kwaad deed; maar hoopte steeds beter te handelen. Het was daarom dat zij groote vreugde gevoelde, toen een arme religieus, aan wien zij eene aalmoes had gegeven, haar aldus bedankte: » Ach! mevrouw, gij zult zalig worden; want het is niet mogelijk, dat God iemand late verloren gaan, die uit liefde tot Hem, zoo mildelijk geeft." De wispelturigheid des konings diende om haar tot de godsdienst terugtevoeren. In 1675, begaf zij zich onder de Karmelitessen van *Parijs*, en volhardde daarin tot aan haren dood. Zich met een boetkleed te dekken, blootsvoets te gaan, gestrengelijk te vasten, des nachts in het koor in eene onbekende taal te zingen: dit alles, schrikte eene vrouw niet af, die aan zoo veel luister, weelde en vermaken gewoon was. Zij leefde in die verstervingen van 1675 tot 1710, in welk jaar zij, onder den naam van *Zuster LOUISE der Barmhartigheid* overleed. Men had haar in de wereld willen houden om dezelve door hare voorbeelden te stichten, doch zij antwoordde op dit voorstel: » Het zou eene verregaande laatzinnigheid van mij zijn, mij geschikt te achten mijnen naaste behulpzaam te zijn. Wanneer men zich-zelve zoo verre is te buitengegaan, is men noch waardig, noch bekwaam, om anderen te dienen." Toen men haar het berigt van het overlijden van

haren zoon, den graaf **DE VERMANDOIS** mededeelde, zeide zij: » Dat zij niet te veel tranen voor zich had, en dat het over haar zelve was, dat zij moest weenen." Zij voegde er nog deze, reeds zoo dikwijls aangehaalde woorden bij: » Ik moet de geboorte van dien zoon meer beweenen dan zijn' dood." Het was met dezelfde standvastigheid en dezelfde onderwerping, dat zij later den dood vernam van den prins **DE CONTI**, die met mejufvrouw **DE BLOIS**, hare dochter, gehuwd was. Hetgene wat men van haar geduld in hare ziekte verhaalt is bewonderenswaardig, en zou ongelooflijk schijnen, indien men niet wist wat de genade vermag. Eene hevige roos, die op haar been geschoten was, deed haar vele smart verduren, zonder dat zij er iets van wilde zeggen. De kwaal nam zoo zeer toe, dat men zulks ontdekte, en haar verplichtte naar de ziekenkamer overtegaan. Op de verwijtingen, welke de moeder-priorin haar, wegens hare achterhoudendheid deed, antwoordde zij: » Ik wist niet wat het was, ik had er geen acht op geslagen." Men heeft van haar: *Réflexions etc. (Overwegingen over de Barmhartigheid Gods)*, in 12.mo, vol zalving, en *Sentiments etc. (Gevoelens eener boetvaardige ziel)*, *Lyon*, 1712, in 12.mo Er zijn verscheiden uitgaven van in het licht verschenen. Men weet dat het tafereel der *Boetvaardige MAGDALENA*, een der meesterstukken van **LEBRUN**, naar deze beroemde vrouw werd geschetst,

die de zondares even zoo opregtelijk in hare boetvaardigheid navolgde, als zij zulks in hare zwakheden gedaan had.

* VALLIÈRE (LODEWIJK CAESAR DE LA BAUME LE BLANC, hertog DE LA), achterneef van de voorgaande, en de laatste mannelijke spruit zijner familie, werd te *Parijs*, den 9 October 1708 geboren. Hij beminde en beschermde de letteren, en hield zich meer bijzonder bezig met het lezen van tooneelkundige werken. Zijne bibliotheek was eene der rijkste van *Parijs*; de *catalogus* dezer verzameling is in twee hoofdafdeelingen verdeeld. DEBURE *ainé*, gaf het eerste, waarin de zeldzame boeken voorkomen, in 3 dl.ⁿ in 8.vo, in het licht: hetzelfde bevat 5668 artikels, waarvan de opbrengst (in 1734) 454,677 *livres* 8 *sous* is geweest. Het 2.e gedeelte, door NYON *Vainé*, in 6 zware dl.ⁿ in 8.vo in het licht gegeven, bevat 26,537 artikels, die door den markies DE PAULMY gekocht werden; hij vereenigde dezelve met zijne reeds aanzienlijke bibliotheek. De hertog DE LA VALLIÈRE heeft in het licht gegeven: *Bibliothèque etc.* (*Bibliotheek van het Fransche tooneel sedert deszelfs oorsprong*), *Dresden (Parijs)*, 1768, 3 dl.ⁿ, in 8.vo Dit is een uittreksel van al de stukken voor dat tooneel vervaardigd, sedert de *Mysteriën* tot PETRUS CORNEILLE, gevolgd door eene tijdrekenkundige lijst, der sedert CORNEILLE tot 1768 vervaardigde stukken. Het

werk eindigt met eene lijst en ontleding van verscheiden nieuwe blijspelen. De ontleding der oude stukken is niet vrij van verwijtingen. Behalve dat de schrijver in dezelve niet genoegzame bescheidenheid aan den dag legt, vindt men er weinig critiek in. De hertog DE LA VALLIÈRE is te *Parijs*, den 16 November 1780, overleden.

* VALLOT (ANTONIUS), een geneesheer, in 1594, te *Reims* of, volgens anderen, te *Montpellier*, geboren, werd lijfarts van ANNA van *Oostenrijk* en van LODEWIJK XIV. Hij was een der eersten, die tegen het gevoelen zijner kunstbroeders in *Frankrijk* het gebruik van den braakwijn, van de kina en van het *laudanum* (aftreksel van opium) invoerde. Het was vooral met het eerste dier geneesmiddelen, dat hij LODEWIJK XIV, van eene ernstige ziekte genas; waarvan die vorst in 1658 te *Calais* overvallen werd. Hij had niet hetzelfde geluk met HENRIETTE van *Engeland*, dochter van HENDRIK den Grooten. Deze vorstin had de wijk naar *Frankrijk* genomen, om zich aan de woede der partijen te onttrekken, die tegen haren echtgenoot KAREL I, waren opgestaan. Daar VALLOT haar in behandeling had gehad, zoo schreef men haar dood toe, aan de geneesmiddelen haar door dien arts voorgeschreven. Hij was een uitmuntende kruidkundige, en had het opzigt over den koninklijken planten-tuin; welke betrekking

hij met de meeste eer vervulde. Onder zijnen naam gaf men in het licht, *Hortus regius, Parijs*, 1665, in fol.; maar dit boek behoort aan drie aan zijne administratie verbondene artsen. Zijn roem, en vooral de nieuwe wijze, welke hij in zijne behandelingen had aangenomen, berokkenden hem een aantal vijanden.

* VALMIKI, de oudste en beroemdste der Indische heldendichters, enkel bekend door zijn dichtstuk, *Ramayana* genaamd; dit dichtstuk bevat niet minder dan 24 duizend *Slokas* of koppelgedichten, in 7 boeken verdeeld, waarvan elk weder in een aantal onderdeelen wordt gesplitst. De beide eerste boeken zijn met eene letterlijke vertaling in het Engelsch, in het licht gegeven door de heeren CAREY en MARSHMAN, te *Serampore* of *Serampour*, van 1806 — 1810, 3 dl.ⁿ, in 4.to FR. VON SCHLEGEL heeft de beide eerste onder-afdeelingen des eersten boeks, in Hoogduitsche verzen overgebracht. De heer CHEZY heeft er twee *Episoden* van in het Fransch vertaald, welke het doen betreuren, dat deze geleerde, die uitgave niet voortgezet heeft. Het onderwerp van dit dichtstuk is de zegepraal van RAMA op den reus RAVANA, koning van *Lanka* of *Ceylon*. Verscheiden belangrijke bijverdichtsel en verbinden zich met hetzelfde. Even gelijk van elk heldendicht bij de Indianen, is ook van het onderhavige, het onderscheidend kenmerk, diep zedelijk en godsdienstig.

* VALMIRE (N. SISOUS DE), oud advocaat des konings (van *Frankrijk*), in *Champagne*, in 1740 geboren, is minder bekend door zijne rekenkundige talenten, dan door het werk getiteld: *Dieu et l'homme (God en de mensch)*, *Amsterdam*, 1771, gr. in 12.mo; een geschrift, hetwelk men niet moet verwarren met dat van VOLTAIRE, hetwelk ten titel voert: *God en de menschen, een theologisch, maar redelijk werk, enz.* SISOUS DE VALMIRE zond een exemplaar van zijn boek aan den patriarch van *Ferney*, die er hem bij eenen brief van den 27 December 1771, voor bedankte. In de daad het werk van VALMIRE was geheel geschoeid op de leest der Voltairiaansche grondbeginselen; ook bragt het te *Troyes*, alwaar het schijnt, dat dit goddelooze werk gedrukt is, eene groote ergernis te weeg. Wel verre van zijnen naam verborgen te houden, zond de schrijver een exemplaar van zijn werk aan den bisschop, aan verscheiden geestelijken, en liet het zelfs door een' zijner vertrouwelingen uitdeelen. Al deze omstandigheden, gevoegd bij zijne hoedanigheid van advocaat des konings, welke hem den pligt oplegde, niet om in het licht te geven, maar om werken, welke de godsdienst aanrandden te vervolgen en te doen veroordeelen, deden de ergernis nog aanmerkelijk toenemen. De pastoor der *MACDALENA*-kerk van *Troyes*, waarvan VALMIRE parochiaan was, duidde hem op den zondag *Sexagesima*, van den predikstoel aan. De schrijver, daar over hevig ge-

stoord, bragt eene klagte in van lastering; maar op den raad van den luitenant-crimineel, die hem had doen opmerken, dat indien hij zich als beschuldiger van den pastoor opwierp, hij zich zelve als den schrijver des boeks zou verklaren, trok hij zijne aanklagte weder in. Een groote storm scheen hem te bedreigen: hij dacht denzelven aftewenden, door aan den bisschop van Troyes eenen brief te schrijven, in welken hij verklaarde, zich te onderwerpen. Tegelijkertijd (15 April) boden de pastoors der stad den prelaat eene *aanklagte* van het werk aan. Sissoùs de Valmire, die slechts op zekere voorwaarden had toegestemd, eene herroeping te doen, leverde den 17 derzelfde maand eene algeheele en onbeperkte eigenhandig onderteekende *herroeping* van zijn werk in. De prelaat vaardigde den 18 een *mandement* uit, hetwelk in de verschillende kerkdiensten werd voorgelezen, en waarbij hij het werk veroordeelde, » als vol bedriegelijke en ergerlijke stellingen, beledigend voor de Kerk, en eene leer bevattende, die de voornaamste grondslagen der godsdienst en der vrijheid des menschen ondermijnt." Maar hij maakte tevens bekend dat de schrijver er *de volledigste en meest voldoende herroeping* van had gedaan. Het werk van Sissoùs de Valmire, in eenen schoolschen stijl geschreven, is vol van eene duistere bovonnatuurkunde, doorzaaid met on-

godsdienstige leerstellingen, die zich reeds overal begonnen te verspreiden. De schrijver neemt wel is waar, in hetzelfde het bestaan van God aan; maar verklaart op eene valsche en belagchelike wijze de verhevenste geheimen, zoo als de Drieëenheid, de schepping, de openbaring, en al zijne listige redeneringen loopen slechts op een blind *fatalismus* en een louter *materialismus* uit. Sissoùs de Valmire had alzoo den treurigen roem van mede te werken tot de verspreiding dier noodlottige leerstellingen, welke eenige jaren later den troon en het altaar deden wankelen. Hij is te Troyes, in Februarij 1819 overleden.

* VALMONT DE BOMARE (JACOBUS CHRISTOPHORUS) een beroemde natuurkundige, den 17 September 1731, te Rouanen geboren, was de zoon van een' advocaat bij het parlement van Normandië. Hij begon zijne studiën bij de Jesuiten zijner geboorteplaats, en maakte snelle vorderingen in de Grieksche taal. Zijn vader bestemde hem voor de pleitzaal; maar de neiging van den jongen VALMONT sleepte hem mede tot de beoefening der natuur. Hij begon de ontleedkunde te leeren onder den beroemden LECAT, en legde zich vervolgens toe op de artsnijbereidkunde. In 1750 te Parijs gekomen, legde hij zich gedurende verscheiden jaren toe op de beoefening der natuurkundige wetenschappen, waarvan hij zoo wel gebruik maakte, dat

de hertog d'ARGENSON, minister van oorlog, hem den last opdroeg, om in den naam van het gouvernement te reizen. VALMONT bezocht de voornaamste kabinetten van *Europa*, onderzocht de werkplaatsen der delfstoffen, de ligging der mijnen, en de diepte van derzelve uitgravingen. Hij begaf zich naar *Lapland* en *Island*, maakte eene naauwkeurige beschrijving der vulkanen van laatstgenoemd land, en verzamelde in beide kostbare bouwstoffen, waarmede hij te *Parijs* terug kwam. Hij werd er door de geleerden en studerenenden met geestdrift ontvangen, en den 16 Julij 1756, opende hij voor de verschillende takken der natuurlijke historie, eenen leergang, dien hij tot 1788 voortzette. Een aantal geleerde genootschappen namen hem in hun midden op. Hij ontving dringende uitnoodigingen van de hoven van *Rusland* en *Portugal*; maar, daar hij niet kon besluiten zijn vaderland te verlaten, wees hij al hunne aanbiedingen van de hand. In 1795, werd hij tot het instituut be-roepen, en kort daarna bij de centrale school, tot hoogleeraar in de natuurlijke historie be-noemd. Na een werkzaam leven, overleed VALMONT te *Parijs*, den 24 Augustus 1807. Hij heeft nagelaten: 1.º *Catalogue etc.* (Naamlijst van een kabinet der natuurlijke historie), *Parijs*, 1758, in 12.mo; — 2.º *Extrait etc.* (Beknopt naamregister van het volledig stelsel van delfstofkunde), ib. 1759; — 3.º *Nouvelle etc.* (Nieuwe verklaring van het

mineraalrijk), 1761—1762, 2 dl.ⁿ, in 8.vo, tweede uitgave, 1774, 2 dl.ⁿ, in 8.vo; — 4.º *Dictionnaire etc.* (Algemeen beredeneerd Woordenboek der natuurlijke historie), hetwelk verscheiden uitgaven in 8.vo en in 4.to heeft gehad, en mede in het Nederduitsch vertaald, in 3 dl.ⁿ, in 4.to, in het licht is gegeven. Dit is het belangrijkste werk des schrijvers en het eerste wat van dien aard is vervaardigd. Het heeft daarenboven tot voorbeeld en grondslag gediend, van al de woordenboeken, welke later over de natuurkundige wetenschappen zijn vervaardigd; maar wijl deze wetenschap snelle vorderingen heeft gemaakt, zoo begint het *Woordenboek* van VALMONT DE BOMARE te verouderen.

VALMY (Hertog van). — Zie KELLERMANN.

VALOIS (Graaf van). — Zie MARIIGNY (ENGUERRAND DE).

VALOIS. — Zie MARGARETHA VAN VALOIS, koningin van *Navarre*.

VALOIS (HENDRIK DE), in 1603, te *Parijs*, uit eene adellijke, uit *Normandië* oorspronkelijke, familie geboren, werd in 1622 naar *Bourges* gezonden, om er het burgerlijk regt te leeren. Na gedurende zeven jaren te *Parijs* de pleitzaal te hebben bezocht, begon hij weder aan de beoefening der schoone letteren, en legde zich met ijver toe op de Grieksche en Latijnsche, kerkelijke en ongewijde

schrijvers. Zijne groote inspanning bij het lezen, verzwakte hem het gezigt zoo zeer, dat hij het regter oog verloor, en met het andere bijna niet meer zag. In deze omstandigheid hield hij echter niet op met de samenstelling van werken, naardien zijn geheugen hem vrij getrouwelijk, de aanhalingen uit de door hem gelezen boeken te binnen bragt. In 1633 verleende de president DE MESMES hem eene jaarwedde van 2,000 *livres*, op voorwaarde dat hij hem zijne verzamelingen en aanmerkingen zoude afstaan, en de geestelijkheid van *Frankrijk* eene van 600, welke later vermeerderd werd. In 1658, verkreeg hij er eene van 1500 *livres* van den kardinaal MAZARIN. Twee jaren later, werd hij met den titel van geschiedschrijver des konings en eene aanzienlijke jaarwedde vereerd. Deze geleerde eindigde zijne loopbaan, in 1676. Zijne voornaamste werken zijn: 1.° eene *Uitgave* der *kerkelijke geschiedenis* van EUSEBIUS, in het Grieksch, met eene goede vertaling in het Latijn, en geleerde aantekeningen; — 2.° der *Geschiedenis* van SOCRATES en SOZOMENUS, in het Grieksch en in het Latijn, met aantekeningen, waarin de geleerde kennis met volle handen is uitgestrooid; — 3.° der *Geschiedenis* van THEODORETUS, en die van EVAGRIUS, den *Scholastiker*, mede in het Grieksch en Latijn, met geleerde aantekeningen; — 4.° eene nieuwe *Uitgave* van AMMI-

ANUS-MARCELLINUS, met uitmuntende aanmerkingen; — 5.° *Emendationum libri V*, *Amsterdam*, 1740, in 4.° De gezonde critiek, de verlichte geleerdheid, schitteren in deze werken uit; maar de schrijver gevoelt al te zeer de voordeelen, welke hij bezat op de geleerden, die hem waren vooruitgegaan, en behandelt hen soms op eene al te harde of ligtzinnige wijze; daar hij er niet op schijnt te letten dat in dergelijke zaken, het gemak en het voordeel steeds aan den kant der laatstaangekomenen zijn.

VALOIS (ADRIANUS DE), tweede broeder van den voorgaande, volgde het voorbeeld zijns broeders, met wien hij door de banden des bloeds, des harten en des geestes verbonden was. Hij legde zich op de geschiedenis van *Frankrijk* toe, in welke hij zich zeer bekwaam maakte. De koning vereerde hem met den titel van zijn' geschiedschrijver, en gaf hem in 1664 eene gratificatie. Deze schrijver overleed in groote gevoelens van godsvrucht, in 1692, in den ouderdom van 80 jaren, en liet eenen zoon na, die de *Valesiana* in het licht heeft gegeven. ADRIANUS was niet zoo bekwaam in de Grieksche taal als zijn broeder, en bezat ook denzelfden schoonen geest niet; maar hij was werkzaam, schreef zuiver in het Latijn, en was een goede criticus. Zijne meest geachte werken zijn: 1.° *Histoire etc.* (*Geschiedenis van Frankrijk*),

1658, 3 dl.ⁿ in fol. Naauwkeurigheid en geleerde aanmerkingen onderscheiden dit werk, maar het gaat slechts tot de afzetting van CHILDERIK III; — 2.º *Notitia Galliarum, Parijs*, 1675, in fol, een zeer nuttig werk om *Frankrijk* onder de eerste stamhuizen te leeren kennen; — 3.º eene *Uitgave*, in 8.vo van twee oude dichtstukken, het 1.^e is de *Lofrede van BERENGARIUS*, koning van *Italië*, en het 2.^e, eene soort van *heheldicht*, door *ADELBERON*, bisschop van *Laon*, tegen de ondeugden der kloosterlingen en hovelingen, zamengesteld; — 4.º een tweede en nieuwe uitgave van *AMMIANUS MARCELLINUS*; — 5.º *Dissertatiode Basilicis*, waarin hij handelt over de beteekenis van den naan *basilica*, aan de oude kerken gegeven. Deze verhandeling werd aangerand door *D. LAUNOIS*; maar *VALOIS*, verdedigde dezelve door een zegerierend wederantwoord, in 1660 in het licht gegeven; — 6.º Verscheiden andere in hunne soort, uitmuntende geschriften.

VALOIS (LODEWIJK LE), een Jesuit, te *Melun*, in 1639, geboren, werd biechtvader der prinses, klein-zonen van *LODEWIJK XIV*, en overleed te *Parijs*, in 1700, als een man naar *Godsharte* beschouwd. Men heeft van hem *Oeuvres etc. (Geestelijke werken)*, *Parijs*, 1758, 3 dl.ⁿ in 12.mo, en een klein geschrift tegen de gevoelens van *DESCARTES*. Zijne ascetische werken zijn vol licht en zalving.

* *VALORY (FRANCISCUS FLORENTIUS*, graaf van), te *Toul*, den 9 Februarij 1763, uit eene oude familie geboren, die zich in de loopbaan der wapens onderscheiden had. De graaf van *VALORY* was de jongste van zes kinderen; hij begaf zich onder de lijfwacht. Hij was tot den rang van kapitein gestegen, toen op de verschrikkelijke dagen van 5 en 6 October, het *Parijsche* graauw, door *Muitelingen* aangevoerd, het kasteel van *Versailles* kwam aanvallen. *VALORY* legde bij deze gelegenheid den grootsten ijver aan den dag, om de appartementen des kasteels te verdedigen, en deze getrouwheid was de oorzaak dat de voorstanders der regering-loosheid, hem met andere militairen van zijn corps afdankten. Zijne beproefde trouw deed hem tot een der couriers verkiezen, toen *LODEWIJK XVI*, zijne ongelukkige reis naar *Varennes* ondernam. Ten gevolge der in hechtenisneming van dien vorst werd ook *VALORY* in *l'Abbaye* opgesloten, welke hij na verloop van 11 weken, den 14 September 1791, krachtens de amnistie, bij gelegenheid der aanneming van de constitutie verleend, weder verliet. Na een gehoor bij den koning en de koninklijke familie te hebben gehad, verliet hij den 16 *Parijs*, begaf zich naar *Brussel*, en bragt aldaar verscheiden commissiën ten uitvoer, waarmede hem de koningin voor mevrouw de prinses van *LAMBALLE*, die zich in laatstgenoemde stad bevond, belast had. Van *Brussel* begaf hij zich naar *Ber-*

lijn, trad in dienst van *Pruissen*, en werd adjudant van den generaal KALKREUTH. Eerst na de restauratie (1814) kwam hij in, *Frankrijk* terug. De koning benoemde hem tot veld-maarschalk, en onder-majoor der lijfwacht bij de compagnie van *Wagram*. Bij de terugkomst van NAPOLEON, volgde hij LODEWIJK XVIII naar *Gend*, en kwam met dien vorst te *Parijs* terug, die hem tot opper-regter in het *Doubs-dep.* benoemde, hem tot commandeur van den H. LODEWIJK, en tot officier van het legioen van eer verhief. VALORY was ook verdiend met de Pruisische orden van den H. LAZARUS en van *Verdiensste*. Hij is te *Toul*, den 17 Julij 1822 overleden, en heeft nagelaten: *Précis etc. (Beknopt verslag der reis van Z. M. LODEWIJK XVI; van de aanhouding der koninklijke familie te Varennes, en van derzelve terugvoering naar Parijs), Parijs, MICHAUD, 1816, in 8.vo*

VALSALVA (ANTONIUS MARIA), een geneesheer te *Imola*, in 1666 geboren, overleden in 1723; was de leerling van MALPIGHI, en onderwees met den meesten roem de ontleedkunde te *Bologna*. Men heeft van hem *Ontleedkundige verhandelingen*, in het Latijn, *Venetië*, 1750, 2 dl.ⁿ in 4.to, door MORGAGNI, die dezelve met aantekeningen en geleerde aanmerkingen verrijkt heeft. Met dezelfde onpartijdigheid heeft hij de schoonheden derzelve doen uitkomen, als hij er de gebreken van gelaakt en verbeterd heeft. De anatomisten stellen vooral

op prijs zijne verhandeling: *De Aure humana, Bologna, 1707*, in 4.to, die, volgens de getuigenis van MORGAGNI, aan den schrijver 19 jaren arbeid heeft gekost.

VALSECCHI (VIRGINIUS), een geleerde Benediktijner, te *Brescia* in 1681 geboren, maakte zijne eerste studiën in zijne geboorteplaats, en begaf zich, nog zeer jong zijnde, in de congregatie van *Monte-Cassino* te *Florence*. Hij onderwees in dezelve met bijval de wijsbegeerte, de gewijde wetenschappen en het kerkelijke regt, en werd door den groot-hertog COSMUS III, tot de leerstoelen der H. Schriften, der kerkelijke geschiedenis aan de universiteit van *Pisa* benoemd. Reeds in jaren gevorderd zijnde, begaf pater VALSECCHI zich naar zijn klooster, werd abt in hetzelfde, en overleed den 5 Augustus 1739. Onder zijne werken, noemt men de volgende: 1.º *De M. Aurelii Antonini Elagabali tribunitia potestate dissertatio*, enz, *Florence, 1711*; — 2.º *De initio imperii Severi Alexandri Augusti dissertatio*, *ibid. 1715*; — 3.º *Epistola de veteribus Pisanæ civitatis constitutis*, *ibid. 1727*, enz.

* VALSECCHI (ANTONINUS), een beroemde dominikaner, te *Verona*, in 1708, geboren, begaf zich in den ouderdom van achttien jaren in de congregatie van *Salomoni*. Na zijne studiën volbragt te hebben, werd hij met het onderwijs der wijsbegeerte belast. Met een' justen geest en een

bondig oordeel begaafd, bewees hij de zwaarte der lucht, waaruit de volslagen val ontstond van het verouderde stelsel, van den afschuw voor het ledige. Hij genoot zoo veel roem in het predikambt, dat hij weldra voor een' der beste predikers van Italië werd gehouden; de universiteit van Padua verkoos hem in 1758, tot eersten hoogleeraar in de godgeleerdheid. Hij eindigde zijne loopbaan te Padua, den 15 Maart 1791. Men heeft van hem: 1.° *Dei fundamenti della religione, e dei fonti dell' empieta, Padua, 1765*, 3 dl.ⁿ, in 4.to Hij verklaarde in dit werk de grondslagen der natuurlijke godsdienst, en staaft dezelve door overtuigende bewijzen. Hij wederlegt vervolgens de drogredenen, met welke men dezelve aanrandt; gaat daarna over tot de geopenbaarde godsdienst, en bestrijdt de godisten; — 2.° *La religione vincitrice relativa ai libri, dei fundamenti, Padua, 1776*, 2 dl.ⁿ Hij gaat hierin voort met de behandeling van hetzelfde onderwerp als in het vorige werk; hij onderzoekt in hetzelfde eenige nieuwere werken, en wederlegt op eene ontegensprekelijke wijze het *Examen etc.* (Onderzoek der verdedigingschriften van de christelijke godsdienst), aan FRÉRET toegeschreven, en thans algemeen erkend te zijn van BURIGNY; — 3.° *La verita della religione cattolica romana, Padua, 1787*. Deze werken van pater VALSECCHI genoten het gunstigst onthaal. Men heeft dezelve verscheiden malen herdrukt, en

in bijna alle Europesche talen vertolkt; — 4.° *Riflessioni sopra la lettera responsiva intorno la Quaresima appellante, Venetië, 1740*; — 5.° *Orazione funebre in morte di Apostolo Zeno, Venetië, 1750*. VALSECCHI had in nauwe vriendschapsbetrekking met dezen geleerde gestaan, en meende deze hulde aan zijne gedachtenis te moeten brengen (zie ZENO); — 6.° *Oratio ad theologiam, Padua, 1758*; — 7.° *Prediche quaresimali 1792*. Deze leerreden werden eerst na den dood des schrijvers gedrukt; — 8.° *Panegirici e Discorsi, Bassano, 1792*, evenzeer nagelaten. In de *Novelle letterario di Firenze*, N.° 51., 23 December 1791, komt eene schoone lofrede van dezen beroemden religieus voor.

* VALTRINI (JOANNES ANTONIO), te Rome, in de 16.° eeuw geboren, begaf zich onder de Jesuiten; hij is de schrijver van het volgende werk: *De re militari veterum Romanorum, libri VII, Keulen, 1597*, in 8.vo Dit werk is zeer nuttig tot goed verstand der *Paralleli militari* van FRANCISCUS PATRIZI (zie dat artikel). Nog schrijft men aan pater VALTRINI andere werken toe, die de tijd heeft doen vergeten.

* VALVASONE (ERASMUS), een Italiaansche dichter, in 1523, in Frioul geboren, overleed in 1593, en is de schrijver der navolgende werken: 1.° *de Jagt*, een dichtstuk, in afsnijdingen van 8 elflettergeregige verzen

(*ottava*) geschreven, in vijf boeken of gezangen verdeeld, en waarover TASSO met lof spreekt; — 2.º de *Thebaïde* van STATIUS, in Italiaansche verzen vertaald; — 3.º de *Tranen* van MAGDALENA, een dichtstuk; — 4.º de *Strijd der goede Engelen tegen de afvallige*, mede een dichtstuk in *octaven*; — 5.º de *Electra* van SOPHOCLES, in vrije rijmlooze verzen (*Versi sciolti*); — 6.º de vier eerste gezangen van het dichtstuk: *il Lancellotti*; — 7.º *Klinkdichten*, *Oden*, *Treurzangen*, enz.

VALVERDI (BARTHOLOMEUS), een godgeleerde van *Padua*, in 1540 geboren, en in 1600 overleden, heeft zich in het gebied der letteren bekend gemaakt door een werk over het vagevuur, onder dezen titel gedrukt: *Ignis purgatorius post hanc vitam, ex graecis et latinis patribus assertus, Padua, 1581*, in 4.to, een geleerd werk, dat zeer zeldzaam is geworden, en door de liefhebbers gezocht wordt.

* VANALESTI (SAVERIUS), een beroemde Jesuit, te *Napels*, den 8 December 1678 geboren. Na de loopbaan van het onderwijs te hebben afgelegd, volgde hij die van het predikambt, waarin hij vele begaafdheid aan den dag legde. Zijne welsprekendheid was treffend, en zijne met zalving voorgedragen leerreden, oefenden op den geest zijner toehoorders eenen levendigen indruk uit. Hij overleed te *Napels*, den 3 Maart 1741. Men heeft van hem: 1.º *Prediche quaresimali*,

Venetië, 1742. Aan het hoofd der uitgave is zijn portret geplaatst, met dit onderschrift: *Concionatorum nostri aevi nulli secundus, clarus apud homines ab editis libris etc.*; — 2.º *Panegyrici sacri, Venetië, 1746*; — 3.º *Discorsi per le novene, ibid.* — 4.º *Discorsi morali distributi per tutti i venerdi di un biennio et per le feste principali tra l'anno, detti nell' esercizio della buona morte, Venetië, 3 dl.ⁿ, in 4.to Napels, 1782*. In de voorrede zijner *Vaste-preken*, vindt men eenige levensbijzonderheden van dezen godvruchtigen Jesuit.

* VAN BAALE. — Zie BAALE.

VAN BEMMEL. — Zie BEMMEL (WILLEM en JOANNES GEORGE VAN).

VAN BEMMELEN. — Zie BEMMELEN (ABRAHAM VAN).

VAN DALE of DALEN. — Zie DALE (ANTONIUS VAN).

VAN DALEN. — Zie DALEN (THEODORUS en CORNELIS VAN).

† VANDAMME (DOMINICUS JOZEF), graaf van *Huneburg*, en Fransch luitenant-generaal, te *Cassel* of *Mont-Cassel*, in het F.^r Noorder dep.^t den 5 Novb. 1771 geboren; was de zoon van een' apotheker, en begaf zich, nog zeer jong zijnde, in dienst bij een koloniaal-regiment, dat hij echter in 1789 weder verliet, om naar *Frankrijk* terugtekeeren. In 1792 voerde hij het bevel over de vrije compagnie *Jagers**

van *Mont-Cassel* genaamd, welke hij georganiseerd had: hij bevond zich in het volgende jaar, in hoedanigheid van brigadegeneraal bij het Noorder-leger. In de maand October van *Duinkerken* vertrokken, met een klein corps infanterie, en het 5.^e regiment jagers te paard, dat hij in twee colonnes verdeelde, nam hij de rigting naar *Feurne*, sloot deze stad in, maakte er zich meester van en deed tevens de blokkering van *Nieuwpoort* opbreken: kort daarna was hij bij het beleg en de inneming van *Iperen* tegenwoordig, alwaar hij zich door zijn beleid en zijne zeldzame onverschrokkenheid onderscheidde. Bij de opening van den veldtogt van 1794, maakte hij zich, gezamenlijk met den generaal-en-chef *MOREAU*, meester van *Meenen*, en veroverde *Schenkenschans*. Nadat de generaal en chef vernomen had, dat de bezetting van *Wezel*, een corps van 500 man in *Buderich* gelegd had, gaf hij bevel aan *VANDAMME*, hetzelfde aantetasten; dadelijk stelt hij zich in beweging, overweldigt de verschansingen, en verdrijft den vijand uit dezelve. Zijne divisie maakte vervolgens den veldtogt mede van 1795, bij het leger van *Sambre-en-Maas*, onder de bevelen van den generaal *JOURDAN*, die, meer dan eenmaal aanleiding vond, om zijn schitterend gedrag bij het gouvernement te kenmerken. Hij onderscheidde zich in de verschillende gevechten langs de *Waal* geleverd, en waarin hij veel moed en be-

kwaamheid aan den dag legde. Gedurende den veldtogt van 1796 behoorde hij tot het leger van den *Rijn*, en voerde het bevel over de *centrum colonne* der afdeling *Duhesme*, die zich met geveld geweer meester maakte van den verschansten post van *Alpersbach*, en daarna met eene buitengewone koelbloedigheid en onverschrokkenheid de *Lech* overtrok. Bij den aanval der hoogten van *Friedberg*, stort hij aan het hoofd van drie regimenten lichte ruitery op den vijand in, ontweldigt aan denzelfden zestien stukken geschuts, maakt zich meester van zijne stelling en achtervolgt hem tot in het *Saardal*. Na den roemrijken terugtogt van het *Rijn- en Moezel*-leger, verschanste de vijand zich voor de vesting *Kehl*, en de brug van *Huningen*, waarvan men de vestingwerken herstelde; *VANDAMME* ontving bevel, die verschansingen aantetasten, en voerde die onderneming met het beste gevolg uit. De veldtogt van 1797, werd den 20 April door eenen nieuwen overtogt van den *Rijn* geopend. *VANDAMME* voerde daarbij het bevel over de voorhoede der ontscheping, en stond met moed de aanvallen des vijands uit, terwijl het leger de rivier overtrok. In zijn verslag zwaaide de generaal-en-chef, den grootsten lof aan de dapperheid van *VANDAMME* toe. Hij onderscheidde zich den volgende dag in het gevecht van *Biersheim*, waarin hem het paard, waarop hij gezeten was, werd doodgeschoten. De amnestie, door den overwinnaar van *Ita-*

lië onderteekend, eindigde dien veldtocht en kluisterde voor eenigen tijd de dapperheid van VANDAMME. Den 5 Februarij 1799, werd hij tot divisie-generaal benoemd, en nam het bevel op zich van den linkervleugel van het *Donau*-leger, waarbij hij nieuwe bewijzen van bekwaamheid gaf. Met de organisatie belast der middelen van verdediging, op de noordwestelijke zeekusten aantebrengeu, kweet hij zich van die taak van vertrouwen, met den grootsten ijver en het meeste beleid. Na den afloop dier werkzaamheden, zond het gouvernement hem, naar het gallo-bataafsche leger. Zijne militaire talenten, en de gepastheid zijner krijgswegingen, droegen op eene krachtadige wijze bij tot den goeden uitslag van dien veldtocht. De gevechten van *Bergen* en *Castricum* in *Noord-Holland*, waren de getuigen zijner schitterende dapperheid. De generaal VANDAMME maakte in 1800 den veldtocht mede bij het leger van den *Rijn*; trok het eerst, aan het hoofd zijner divisie, over die rivier tusschen *Stein* en *Schaffhausen*, deed de sterkte *Hohen-Twiel*, door vier-en-twintig stukken van zwaar kaliber verdedigd, kapituleren, en had deel aan de overwinningen van *Engen* en *Mörskirch*. In den volgendeu veldtocht naar het Graauwbunder-leger gezonden, werd hij bij den vrede tot bevelhebber der 16.^e militaire afdeeling benoemd. Op den 3 Sept. 1803, ontving hij een schitterend bewijs der bijzondere tevredenheid des eer-

sten consuls, die hem tot beëlooning zijner uitstekende diensten, een paar eere-pistolen ten geschenke gaf. Bij de eerste uitdeeling der kruisen van het legioen van eer, ontving de generaal VANDAMME, de insigniën van groot-officier dier orde; hij verkreeg vervolgens het bevel over de 2.^e afdeeling van het kamp van *St. Omer*. In September 1805, tot het groote leger overgegaan zijnde, maakte hij, den 4 October daaropvolgende, zich meester van de brug van *Donauwerth*, trok den 6 op *Augsberg* aan, en drong stormenderhand die stad binnen. Na zich in *Opper-Zwaben*, en bij den slag van *Austerlitz* onderscheiden te hebben, benoemde de keizer hem tot groot-kruis van het legioen van eer. Hij maakte den veldtocht van 1806 met dezelfde onderscheiding mede: onderteekende in Januarij 1807, de capitulatie van *Breslau*, en had verscheiden gevechten te voeren. In den veldtocht van 1809 had hij het bevel over de Wurtemburgsche afdeeling, en onderscheidde zich in het gevecht van *Urfort*, en voor het brug-hoofd van *Linz*; aldaar wierp hij drie Oostenrijksche colonnes overhoop, en dreef dezelve geheel en al op de vlugt. Gedurende de jaren 1810 en 1811, werd VANDAMME met de inspectie der ruitertroepen belast. In Januarij 1811, zat hij vóór in het kiescollegie van het arrondissement *Hazebrouck*, (Fr. dep.^t du Nord), tot welke onderscheiding hij door de stem zijner medebur-

gers geroepen was. Volgens de *Beschrijving der zegepralen, en overwinningen*, en die der *Tijdgenooten*, zouden vrij hevige geschillen tusschen *HIERONYMUS*, koning van *Westfalen*, en *VANDAMME*, aan laatstgenoemde de ongenade des keizers berokkend hebben, en hem tevens van de treurige eer beroofd hebben, om den veldtogt van 1812 tegen de Russen mede te maken. Wat hier ook van wezen moge, zijne ongenade was van korten duur: in het begin van 1813 verkreeg hij het bevel over een leger-corps in *Saksen*: dit corps was belast om den vijand aan de grenzen van *Boheme* gadetslaan. Den 25 Augustus maakte hij zich meester van *Pirna* en *Höndorff*, viel den 26 het corps van den hertog van *Witttemberg* aan, versloeg hetzelfde en maakte 2000 krijgsgevangenen. Den 29 zette hij zijne voorwaartsche beweging voort, en trok op *Kulm* aan: maar na eenen moorddadigen en hardnekkigen strijd te hebben gevoerd, zag hij zich verplicht terugte wijken. Den 30, op nieuw aangevallen, van alle kanten ingesloten, zonder eenig middel van aftogt, verloor hij zijne geheele artillerie, en werd met zesduizend man krijgsgevangen gemaakt. Men heeft aan den generaal *VANDAMME* verweten, zich al te onvoorzigtiglijk te hebben gewaagd, zonder eenig middel van achteruittogt, in moeilijke en gevaarlijke bergpassen. Naar het Russische hoofdkwartier gevoerd, liet de groot-hertog *KONSTANTIËN* hem zijnen

degen ontnemen; maar keizer *ALEXANDER*, een waardiger waarderder van den militairen roem, deed hem denzelven oogenblikkelijk teruggeven. Ten Noorden van *Kazan*, tot twintig mijlen van *Siberië*, vervoerd, bragt de generaal *VANDAMME* aldaar een groot gedeelte zijner gevangenschap door. Den 11 September 1814, in zijn vaderland teruggekeerd, bleef hij er buiten betrekking, tot aan de terugkomst van *NAPOLEON* van het eiland *Elba*, die hem tot pair van *Frankrijk*, en tot bevelhebber der 2.^e afdeeling van het Noorder-leger benoemde; hij vertrouwde hem kort daarna dat van het 3.^e leger-corps toe. In de maand Junij 1815, behaalde hij groote voordeelen bij den aanval van *Wavres*, na den slag van *Fleurus*: zijne troepen achtervolgden den vijand, toen hij de nederlaag van *Waterloo* vernam; hij bewerkstelligde zijnen aftogt in goede orde, en het gelukte hem zijn leger-corps, bijna ongeschonden, benevens een aanzienlijk materieel van artillerie, en krijgstoerustingten terugtevoeren. Na de vereeniging van het corps van *VANDAMME*, met het overschot van *Waterloo*, bevond men dat het onder de muren van *Parijs* vereenigde leger, nog tachtig-duizend strijdbare mannen telde; men bood hem het bevel over dezelve aan, hetwelk hij echter van de hand wees. In de ordonnantie van den 24 Julij begrepen, begaf hij zich naar het dep.^t der *Haute-Vienne*, alwaar hij eigendommen bezat. Doch weldra door het nieuw

bestuur van *Frankrijk* achtervolgd, nam hij de wijk naar *Gend*, en van daar naar *Amerika*. Hij kwam echter eenigen tijd daarna weder in *Europa* terug, ging een landgoed bewonen, dat hij in de nabijheid van *Gend* bezat; hij vernam echter kort daarop de beruchte ordonnantie van de maand September 1824, die hem met een aantal generaal-officieren, die zijnen roem en zijne gevaren gedeeld hadden op pensioen stelde. De generaal VANDAMME is te *Cassel*, den 15 Julij 1830, aan de gevolgen eener kortstondige, maar smartelijke ziekte overleden.

VAN EFFEN. — Zie EFFEN (JUSTUS VAN).

VAN EVERDINGEN. — Zie EVERDINGEN (ALBERTUS VAN).

VAN HEMERT. — Zie HEMERT (PAULUS VAN).

VAN HUYSUM. — Zie HUYSUM (JOANNES VAN).

VANIÈRE (JACOBUS), een Jesuit te *Causses*, een vlek in het diocees van *Beziers*, in 1664 geboren; hij was de erfgenaam van den smaak zijner ouders, die al hun genoegen in de bezigheden van den akkerbouw vonden. Deze beroemde man studeerde onder pater JOUBERT, die in hem in het begin geenerlei smaak voor de dichtkunst ontwaarde, zoodat ook de leerling zijnen regent verzocht hem van

een' arbeid te verschoonen, waarvan hij een' afkeer had. Eindelijk ontwikkelde zich zijn genie, en in korten tijd doorgrondde hij de kunst der Muzen. De Jesuiten namen hem op en bestemden hem voor het onderwijs der *humaniora*. Zijn talent kondigde zich in *Frankrijk* door twee dichtstukken aan, het eene *Stagna* en het andere *Columba* getiteld, welke hij later in zijn groot dichtwerk opnam. Nadat SANTEUIL, in de gelegenheid was geweest dezelve te zien, zeide hij dat, » deze nieuw-aangekomene hen op den *Parnassus* alle in de war had gebracht." Wat de roem van pater VANIÈRE ten top deed stijgen, was zijn *Prædium rusticum*, een dichtstuk in 16 zangen, in den smaak der Landgedichten van VIRGILIUS. Niets is aangenaamer dan de natuurlijke schildering, welke pater VANIÈRE van de landelijke vermaken geeft. Men wordt evenzeer bekoord door den rijkdom en de levendigheid zijner verbeeldingskracht, den glans en de harmonie zijner poëzij, de keuze en de zuiverheid zijner uitdrukkingen. Men verwijt hem echter kleine en nuttelooze bijzonderheden, onnoodige uitweidingen, slecht gekozen beelden enz. De beste uitgave van het *Prædium rusticum*, is die van BORDELET, *Parijs*, 1756, in 12.mo; ook heeft BARBOU er schoone van in 12.mo geleverd. Wij hebben daarenboven nog van pater VANIÈRE, eene *Versameling van Latijnsche gedichten*, in 12.mo: men vindt in dezelve

herderszangen, brieven, punt-dichten, lofzangen enz. Ook heeft hij in het Latijn, in 4.to een *Dichtkundig Woordenboek* in het licht gegeven, dat zeer op prijs wordt gesteld; hij had er mede een in het Fransch en Latijn ondernomen, dat uit 6 dl.ⁿ, in fol. moest bestaan. Pater VANIERE overleed te *Toulouse*, in 1739, en verscheiden dichters versierden zijn graf met bloemen. Zijne inborst had even zoo vele aanspraak op hunnen lof als zijne talenten.

VANINA D'ORNANO. — Zie SANPIETRO.

VANINI (LUCILIO), in 1585, te *Tavrozano*, in het land van *Otranto* geboren, legde zich met ijver toe op de wijsbegeerte, de geneeskunde, de godgeleerdheid en de sterrekijkkunde, van welke laatste hij de droomerijen aannam. Na zijne studiën te *Parijs* volbragt te hebben, werd hij tot priester gewijd, en begon te prediken. Maar hij verliet het predikambt, waartoe hij niet geroepen scheen, om zich op nieuw op de studie toeteleggen. Zijne geliefkoosde schrijvers waren ARISTOTELES, AVERROES, CARDAN en POMPONAZZI. Na van de eene onzekerheid in de andere te zijn vervallen, eindigde hij met te besluiten (indien eene zoodanige gevolgtrekking mogelijk is), dat er geen God was. Te *Napels* teruggekeerd, vormde hij aldaar, volgens pater MERSENNE, in zijn *Commentarium* op het boek *Genesis*, het vreemde ontwerp, om met 12 deelgenoo-

ten zijner goddeloosheid, de ongodisterij, door de geheele wereld te gaan prediken. Maar dit voornemen schijnt twijfelachtig, ofschoon in een zoo verregaand verward hoofd, alle dwaas- en buitensporigheden ingang kunnen vinden; het zekere hiervan is, dat de president GRAMOND, die zich te *Toulouse* bevond toen VANINI geoordeeld werd, niet zegt, dat hij deze bekentenis aan zijne regters heeft gedaan. Wat hier ook van wesen moge, de Italiaansche godverzaker doorkruiste *Duitschland*, *België* en *Holland*, van waar hij zich naar *Geneve* en van daar naar *Lyon* begaf. Het vergif zijner dwalingen had hem bijna in de gevangenis gebracht; hij ontsnapte deze tuchting enkel door zijne vlugt naar *Engeland*, alwaar hij in 1614, als belijder van de Catholieke Godsdienst werd opgesloten. Na eene gevangenschap van 49 dagen, weder losgelaten, stak hij de zee weder over, en begaf zich naar *Genua*, alwaar hij steeds eenen verwarden geest en een bedorven hart openbaarde. Hij trachtte de jeugd met zijne verfoeijelijke grondbeginselen te besmetten, en deze nieuwe onvoorzigtigheid noodzaakte hem zich andermaal naar *Lyon* te begeven. Hij speelde aldaar den opregten Catholiek, en schreef zijn *Amphitheatrum*, tegen CARDAN. Eenige dwalingen, behendiglijk in dit voortbrengsel uitgestrooid, waren op het punt om een nieuw onweder tegen hem te doen ontstaan, toen hij naar *Italië* terugkeerde. Deze

rondzwervende atheïst kwam echter weder in *Frankrijk*, alwaar hij in *Guyenne* monnik van men weet niet welke orde werd. De ongeregeldheid zijner zeden deed hem uit zijn klooster verjagen, en hij nam de vlugt naar *Parijs*. Kort daarna liet hij aldaar, in 1616, zijne zamenkomsten: *De admirandis naturæ arcanis* drukken; hij droeg dezelve op aan den maarschalk DE BASSOMPIERRE, die hem tot zijn' aalmoezenier had aangenomen. De censuur van dit werk door de *Sorbonne*, noodzaakte hem de Fransche hoofdstad te verlaten. Na zijne wispelturigen goddeloosheid van de eene stad naar de andere te hebben rondgedragen, hield hij zich te *Toulouse* op, alwaar hij leerlingen aannam, voor de geneeskunde, de wijsbegeerte en de godgeleerdheid. Hij was zelfs behendig genoeg, om zich bij den eersten president ingang te verschaffen, die hem met het geven van eenige lessen aan zijne kinderen belastte. VANINI maakte misbruik van het geschenken vertrouwen door zijne godverzaking te verspreiden. Zoodra zijne dogmatiserende woede beproven was, werd hij, in 1619, nadat hem de tong was afgesneden, aan de vlammen ter prooi gegeven. Men heeft van VANINI: 1.º *Amphitheatrum æternæ Providentiæ*, in 8.º, *Lyon*, 1615; — 2.º *De admirandis naturæ, reginæ deæque mortalium arcanis*; *Parijs*, 1616, in 8.º; — 3.º eene *Verhandeling over de sterrekunde*, welke niet ge-

drukt is. Eenige advokaten van kwade zaken hebben getracht VANINI wegens zijne godverzaking te regtvaardigen. Men beweert, dat in het eerste verhoor, hetwelk hij onderging, men hem vraagde of hij in het bestaan van God geloofde; en dat hij, na zich gebukt te hebben, van den grond een' stroohalm oppraapte, en zeide: » Ik heb slechts zulk eene stoppel noodig, om mij van het bestaan van een scheppend wezen te overtuigen; » en hield, zegt men, eene lange redevoering over de Voorzienigheid. De president GRAMOND, die over deze redevoering spreekt, zegt dat het veeleer uit vrees dan uit overtuiging was, dat hij dezelve voordroeg; maar zoodra hij zich veroordeeld zag, nam hij het masker af, en stierf zoo als hij geleefd had. » Ik zag hem (voegt deze geschiedschrijver er bij) op de kar, toen men hem naar de strafplaats voerde, den spot drijven met den franciskaner monnik, dien men hem had toegevoegd, om hem tot berouw optewekken, en den Zaligmaker lasteren, door deze goddelooze woorden: *Hij zweette uit vrees en zwakheid, en ik sterf onverschrokken*. Deze booswicht had geen grond van te zeggen, dat hij zonder vrees stierf; ik zag hem integendeel zeer neerslagtig, en een zeer slecht gebruik maken van de filosofie die zijn stokpaardje was." Wat er van deze laatste gevoelens ook wezen moge, zeker is het dat zijne werken vol eerloos- en goddeloosheden

zijn. Intusschen ontsnapte zijn *Amphitheatrum aeternae Providentiae* in het begin aan de censuur, en werd eerst na eene nauwkeuriger en ernstiger herziening, verboden: zijne dwalingen worden er op eene duistere en verwarde wijze in voorgesteld: men vindt er zelfs eene zeer indrukwekkende en uitgebreide verklaring van God in. Indien men geene andere werken van hem had, zou men zijne bedoelingen nog in twijfel kunnen trekken. Hij spreekt duidelijker in zijne zamenspraken, *De admirandis etc.*, in 8.vo; welke reeds bij derzelver geboorte werden opgehouden; hetwelk dit laatste werk veel zeldzamer heeft gemaakt dan het voorgaande. De losbandigen en goddeloozen, vinden evenveel voldoening bij het lezen dier zamenspraken. De 39.º over het huwelijk is met eene toemellooze ongebondenheid geschreven, zoo ook de 48.º Het staat na dat alles aan BAYLE schoon, de zeden van dezen godverzaker te willen verdedigen: even als of men niet wist dat de ongodsdienstigheid, aan alle hartstogten, en vooral aan den wellust den vrijen teugel viert, overeenkomstig deze woorden van den H. PAULUS: *Desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitiae, in operationem immunditiae omnis.* » De natuurlijkste gezellin der goddeloosheid, zegt een ascetisch schrijver, is de ontucht: de eerste stelt wegens de straf der tweede gerust; en deze is blind ten opzichte van de buitensporigheden der eerste." De heer JOLY, verhaalt dat hij zijne eigene

zuster verleide, en langen tijd in bloedschandige gemeenschap met haar leefde. DURAND heeft zijn *Leven* in het licht gegeven, *Rotterdam*, 1717, in 12.mo FREDERIK ARPE heeft zijne nuttelooze *Verdediging*, in het Latijn doen drukken. *ibid.* 1712, in 8.vo Ondanks het atheïsme van VANINI, van SPINOSA, en van eenige anderen, die openlijk voor deze buitensporigheden zijn uitgekomen, heeft men lang getwist, of een atheïst een mogelijk bestaanbaar wezen was.

VAN LOON. — Zie LOON (GERARD VAN).

* VANNETTI (JOZEF VALERIANUS), in 1719, te Roveredo geboren, alwaar hij de zucht voor de studiën deed herleven. Hij stichtte te dien einde eene akademie, en rigtte zijn eigen huis tot een lyceum in, waarin hij al degene ontving, die zich onder zijne leiding, of onder die van bekwame meesters wilden oefenen. Hij bekleedde verscheiden eervolle bedieningen, en kweekte met het beste gevolg verscheiden takken van letterkunde aan; hij slaagde vooral in boertige samenstellingen. Hij heeft in het Italiaansch nagelaten: 1.º *Luimige gedichten*, gevolgd door de berijmde *vertaling* van een dichtstukje over den bliksem en het onweder, door TRILLER, hoogleeraar te Wittenberg, *Roveredo*, 1750; — 2.º eene *Verhandeling* over den baard, met eenige dichtstukken, 1759; — 3.º *Lessen over de landtaal van Ro-*

veredo, 1762. Hij overleed in 1780.

* VANNETTI (CLEMENTINUS), Zoon van den voorgaande, heer van *Willanova*, een beroemde letterkundige en Latijnsche schrijver der 18.^e eeuw, werd te *Roveredo*, den 14 November 1754 geboren. In den ouderdom van twaalf jaren was hij zijne schoolwetschappen reeds ten einde, en dertien jaren oud zijnde, gaf hij reeds verschillende losse stukjes, in het Latijn en in het Italiaansch in het licht, die in hem een even zoo vroegrijp als onderscheidend talent deden bewonderen. Hij legde zich toe op de beoefening der oude classieke schrijvers, zonder de wiskunde, de gewijde geschiedenis, en zelfs de schoone kunsten te verzuimen: want hij was bekend, met de beeldhouw- en bouwkunde, en muntte als schilder uit in de landschappen. VANNETTI stond in betrekking met de voornaamste geleerden van zijn tijdvak, en werd lid van verscheiden akademien. Men telt meer dan veertig goede geschriften, uit de pen van dezen letterkundige gevloeid, onder welke vooral melding verdienen: 1.º *Commentarius de vita Alexandri Georgii, accedunt nonnullae utriusque epistolae*, 1779; — 2.º andere *Commentarien*, op *PLAUTUS* en *TERENTIUS*; — 3.º *Epistola di Q. Orazio et di P. Virgilio Marone all' imperatore Guiseppo II, Roveredo*, 1781; — 4.º *Introduzione ad una farsa intitolata Pullone volante*, *ibid*, 1785;

— 5.º *Epistola sopra la villa di Q. Orazio Flacco*, *ibid*, 1790; — 6.º *Osservazioni intorno ad Orazio*; *ibid*, 1792, 3 dl.ⁿ, in 12.mo enz. VANNETTI schreef met zuiverheid en sierlijkheid, zowel in het Italiaansch als in het Latijn. Hij overleed aan eene pleuris, den 13 Maart 1795.

VANNI of VANNIUS (FRANCISCUS), een schilder, te *Sienna* in 1563 geboren, en te *Rome*, in 1609 overleden, volgde de manier van *FREDERIK BAROCHE*. Hij was zeer vindingrijk en bragt vele naauwkeurigheid in zijne teekeningen. Godsdienstige onderwerpen behaagden hem het meest, ook slaagde hij het best in dezelve. De kardinaal *BARONIUS* stelde dezen schilder grootelijks op prijs, en het was door de handen van dien kardinaal, dat *PAUS CLEMENS VIII*, hem de *CHRISTUS-ORDE* verleende. VANNIUS had daarenboven de eer, de peet of doopheffer van *FABIO CHICI* te zijn, die later, onder den naam van *ALEXANDER VII*, *PAUS* werd. Hij heeft eenige stukken in sterk water geëst nagelaten, die zeer gezocht zijn.

VANNIUS (VALENTIÏN), in *Zwaben*, in 1530 geboren, en omtrent het einde derzelfde eeuw overleden. Hij was lutersch predikant te *Kronstadt*, en om zich bij zijne partij aan te bevelen, schreef hij eenige verhandelingen tegen de catholijke Kerk. De meest bekende is zijn *Judicium de missa*, *Tubingen*, 1557, in 8.vo Hij tracht in dit geschrift

tegen de algemeene getuigenis der oudheid, en het geloof der christenen aller eeuwen, de gewaande nieuwhed dezer verhevene offerande te bewijzen. Met dezelfde inzigten gaf hij ook in het licht: *Missæ historia integra*, 1563, in 4.to

VANNUCCHI. — Zie SARTO.

VAN OOST. — Zie OOST (JACOBUS VAN).

VAN OOSTERWIJK. — Zie OOSTERWIJK (MARIA VAN).

VAN OSTADE. — Zie OSTADE ADRIANUS (VAN).

VAN SPAENDONCK. — Zie SPAENDONCK (GERARDUS VAN).

VAN SWIETEN. — Zie SWIETEN (GERARD VAN).

VAN SWINDEN. — Zie SWINDEN (JAN HENDRIK VAN).

VAN TULDEN. — Zie TULDEN (THEODORUS VAN).

VAN VIANE. — Zie VIANE (FRANCISCUS VAN).

VARADE. — Zie BARRIÈRE (PETRUS).

* VARANO, de naam eener oude familie der mark *Ancona*, waarvan verscheiden leden, gedurende de 14.^e, 15.^e en 16.^e eeuwen, eene rol in de geschiedenis van *Italië* hebben gespeeld. Tot dit huis behoorde CONSTANTIA DE VARANO, eene beroemde

vrouw, in 1428 geboren. Zij had tot vader PETRUS GENTILIS DE CAMERINO, en tot moeder ELIZABETH, dochter van BAPTISTA DEMONTEFELTRO. CONSTANTIA werd opgevoed door hare grootmoeder, eene vrouw van veel verstand, en, op eenen nog jeugdigen leeftijd, was haar de Latijnsche taal reeds eigen, terwijl zij in verscheiden wetenschappen ingewijd was. De burgeroorlogen hadden aan hare familie de heerlijkheid van *Camerona* doen verliezen, hetwelk haar in eenen staat, bijna beneden eenen middelmatigen welstand deed leven. Hare talenten en hare welsprekendheid veranderden weldra haar lot. Toen BLANCA MARIA VISCONTI, echtgenoot van den graaf SFORZA, de mark *Ancona* bezocht, werd haar de toenmaals veertienjarige CONSTANTIA voorgesteld, die haar, in eene Latijnsche redevoering om de teruggave der domeinen harer voorouderen verzocht. BLANCA stelde zich voor haar in de bres, maar had geen invloed genoeg, om haar voornoemde teruggave te doen bekomen. De jeugdige CONSTANTIA werd echter niet moedeloos, en kort daarna rigtte zij met hetzelfde doel eene Latijnsche redevoering aan ALFONSUS VAN ARAGON, koning van *Napels*; en zij had het geluk haren vader in zijne oude regten hersteld te zien. CONSTANTIA bezat eene zeldzame begaafdheid voor de Latijnsche dichtkunde. In 1445, trad zij in den echt met ALEXANDER SFORZA, heer van *Pesaro*, en overleed in 1460. Hare *Gedichten* zijn gedrukt in

het 7.e dl. der *Mengelingen* van den abbé LAZZARINI.

VARCHI (BENEDICTUS), een dichter en geschiedschrijver, te *Florence*, in 1502 geboren, en in dezelfde stad, in 1566 overleden, heeft Latijnsche en Italiaansche gedichten vervaardigd; maar het meest bekende zijner werken is eene *Geschiedenis der belangrijkste gebeurtenissen in zijnen tijd, voornamelijk in Italië en te Florence voorgevallen, Keulen, 1721*, in fol. Dezelve bevat belangrijke bijzonderheden betrekkelijk de omwenteling die ALEXANDER DE MEDICIS, op den troon van *Florence* bragt, en over de regering van dien vorst. VARCHI schrijft met eene vrijheid, die aan de ongebondenheid grenst, en, ofschoon hij de pen had opgenomen op last van COSMUS DE MEDICIS, zijn' beschermer, spaarde hij dat huis niet in het minst. Zijne gedichten, *Capitoli* genaamd, werden gedrukt met die van BERNI, MAURO, en, wegens derzelve oneerbaarheden, verboden: zulks heeft echter aan eenige litzinnigen niet belet dezelve op nieuw uittegeven.

VAREN of VARENIUS (BERNARDUS), een bekwame, te *Amsterdam* geboren, arts, van wien men in het Latijn heeft eene *Beschrijving van Japan en van het koninkrijk Siam, Cambridge, 1673*, in 8.vo; hij is echter meer bekend, door zijne aardrijkskunde, die ten titel voert: *Geographia universalis, in qua affectiones generales telluris ex-*

plicantur, Cambridge, 1672, in 8.vo Zijn boek bevat vele stelselmatige denkbeelden, waarvan de meeste het onderzoek niet kunnen doorstaan, ofschoon NEWTON hetzelfde waardig oordeelde in zijne taal te worden overgebracht, en hetzelfde met aantekeningen naar zijnen smaak te versieren, waarbij JURIN nog weder van de zijne heeft gevoegd.

VARENIUS (JOANNES), in 1462, te *Mechelen* geboren, werd zeer ervaren in de kennis der Grieksche en Latijnsche talen, en overleed te *Lier*, den 11 October 1536. Hij heeft eene *Woordgronding der Grieksche taal* nagelaten, *Antwerpen, 1578*, eene der beste, welke in de 16.^e eeuw is in het licht verschenen.

VARENIUS (AUGUSTUS), een luthersche godgeleerde, in 1620, in het hertogdom *Luneburg* geboren, en in 1684 overleden, maakte zich bekwaam in de Hebreuwsche taal. Men beschouwt hem in *Duitschland*, na de BUXTORFEN, als dengenen onder al de protestanten, die het stelsel der Hebreuwsche klinkerpunten, het verste, en men kan zeggen al te ver gedreven heeft (zie CAPPEL — LODEWIJK —). Men heeft van hem een *Commentarium* op ISAÏAS, te *Leipzig*, in 1708, in 4.to herdrukt, en andere werken.

VARET (ALEXANDER), te *Parijs* in 1631 geboren. Na zijne godgeleerde studien, in de scholen der *Sorbonne* te hebben volbragt,

reisde hij door *Italië*. In *Frankrijk* teruggekeerd, werd hij door den heer GOUDRIN, aartsbisschop van *Sens*, tot groot-vikaris verkozen. Na den dood van dien prelaat, werd hij van zijn ambt ontzet, en begaf hij zich naar de afzondering van *Port-Royal-des-Champs*, alwaar hij, in 1676, overleed. Men heeft van hem: 1.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de eerste opvoeding der kinderen*), in 12.mo; — 2.º *Défense etc.* (*Verdediging van het vredesverslag van CLEMENS IX*), 2 dl.ⁿ; — 3.º *Lettres etc.* (*Geestelijke Brieven*), 3 dl.ⁿ; — 4.º *Défense etc.* (*Verdediging der kerkucht van Sens, betrekkelijk de openbare boetdoening*), in 8.vo, te *Rome*, in 1679, veroordeeld, enz. — Men moet hem niet verwarren met FRANCISCUS VARET, bewerker eener *Fransche Vertaling* van den Catechismus van het concilie van *Trente*.

VARGAS (ALFONSUS), een Augustijner religieus, te *Toledo* geboren, en doctor van *Parijs*, werd tot bisschop van *Osma*, daarna van *Badajoz*, en eindelijk tot aartsbisschop van *Sevilla* verheven; alwaar hij in 1366 overleed. Men heeft van hem *Commentariën* op het Boek der Spreuken, welke hij te *Parijs*, in 1345, had voorgelezen; *Venetie*, 1490, in fol.

VARGAS (FRANCISCUS), een Spaansche regtsgeleerde in de 16.^e eeuw, bekleedde onder de regeringen van KAREL V en PHILIPPUS II, verscheiden regterlijke posten. In 1548 naar

Bologna gezonden, protesteerde hij in den naam des keizers, tegen de verlegging van het concilie van *Trente*, in die stad, en drong sterk op de terugkeering der kerkvergadering naar *Trente* aan, welke hij aldaar twee jaren later, in hoedanigheid van gezant van KAREL V bijwoonde. PHILIPPUS II zond hem naar *Rome*, ter vervanging van den afgevaardigde, hij genoot aldaar het vertrouwen des Pauses, die in verschillende gelegenheden betrekkelijk het concilie van *Trente*, van zijne dienst gebruik maakte: hetwelk alleen genoeg is, om de lasteringen van LE VASSOR te wederleggen. In *Spanje* teruggekeerd, werd hij tot staatsraad benoemd. Van de begoochelingen der wereldsche vermaken en der hoop des hofs teruggekomen, nam hij de wijk, naar het klooster van *Cislos*, bij *Toledo*, en overleed aldaar in 1560. Men heeft van hem in het Latijn: 1.º eene verhandeling *Over de regtsmagt des Pauses en der bisschoppen*, in 4.to; — 2.º *Brieven en Gedenkschriften betrekkelijk het concilie van Trente*. LE VASSOR heeft dezelve in het Fransch overgebracht, 1700, in 8.vo; terwijl hij dezelve op eene verregaande wijze verminkt, en aan dezen beroemden Spanjaard den geheel haat leent, dien hij zelf, sedert zijne afvalligheid, aan het concilie van *Trente*, en aan al les wat tot de catholieke Kerk behoort, toedroeg. GEORGE TRAUTWEIN toont, in zijn werk, *Vindiciarum adversus Justinii Febronii librum singularum liber singula-*

ris, dat hij onder den naam van **GEORGIUS DE VIGILIBUS** in het licht heeft gegeven, niet alleen de onwaarschijnlijkheid, maar zelfs de onmogelijkheid aan, dat **VARGAS** van het concilie van *Trente*, en van deszelfs doorluchtige prelaten de dwaasen openbare valschheden zou gezegd hebben, welke de zoogenaamde vertaler hem laat zeggen. Vóór **TRAUTWEIN** hadden de dagbladschrijvers van *Trévoux*, de valscheit dier Brieven reeds ontmaskerd, en de heer **SCHRAM**, die, in 1704, dus vier jaren na de vertaling, te *Brunswijk*, de zoogenaamde oorspronkelijke Brieven heeft in het licht gegeven, heeft geene enkele van derzelver aanmerkingen verzwakt. Sommige critici beweren dat deze Brieven niet alleen verminkt, maar geheel gefabriceerd zijn. Het genie van **LE VASSOR**, en zijne valsche en boosaardige inborst, zijne overdrevene dweepzucht, die hem zelfs bij de protestanten gehaat maakte, en hem uit het huis van milord **PORTLAND** deed verdrijven, pleiten zeer voor de grondheid dezer bewering. Wat er ook van wezen moge, de klaarblijkelijkheid dezer vervalsching of onderschuiving, heeft **FEBRONIUS**, en andere lasteraars van den **H. Stoel** niet weêrhouden, om deze Brieven als geloofwaardige stukken aantevoeren.

VARGAS (**LODEWIJK DE**), een schilder, te *Sevilla*, in 1528 geboren, en in die stad in 1590

overleden, maakte in *Italië* de tot zijne kunst noodige studiën. Na eenen zevenjarigen vlijtigen arbeid, keerde hij naar zijn vaderland terug; maar **ANTONIUS FLORES** en **PETRUS CAMPANA** waren zoo zeer boven hem in verdiensten verheven, dat zij hem noodzaakten naar *Italië* terugtekeeren, om er nog gedurende zeven andere jaren nieuwe bekwaamheden optezamelen. Na verloop van dien tijd had **VARGAS** geene mededingers meer te vreezen; hij noodzaakte op zijne beurt **PEREZ DE ALEZIO**, een beroemden schilder, de vergelijking met hem te vermijden. Deze kunstenaar muntte niet minder uit in het portret, dan in de historische stukken; met de gelukkigste talenten, paarde hij de strengste deugden des christendoms: dikwijls sloot hij zich in eene doodkist op, en oefende op zijn ligchaam gestrengheden uit, die men in de kluisenaars zou bewonderen.

VARGAS (**CARVAJAL Y**). — Zie **SAN-CARLOS**.

VARGAS. — Zie **UNIE**.

* **VARICOURT** (**PETRUS ROUPH DE**), lijfwacht van **LODEWIJK XVI**, beroemd wegens zijnen moed en zijn getrouwheid; hij was in het land van *Gex* uit eene adellijke familie gesproten. Op den 5 October 1789, had **VARICOURT** de wacht aan de deur van het appartement der koningin. De muitelingen, die het kasteel overstroonden, eischten

met luide kreten den dood dier ongelukkige vorstin: zij drongen door tot voor haar appartement: Er bleef aan VARICOURT niet meer tijd over, dan om in de zij-kamer te gaan en te schreeuwen: *Redt de koningin!* De oproerige menigte viel op hem aan, en vermoordde hem. MIOMANDRE, zijn krijgsmakker, nam bedaardelijk het musket op, en stelde zich in zijne plaats, door den ingang te verdedigen. Hij werd met verwondingen overdekt. Het woedend graauw hieuw aan VARICOURT het hoofd af, plaatste het op eene piek, en droeg het zegevierend naar *Parijs*, naast het rijktuig van LODEWIJK XVI, welken men met zijne familie derwaarts voerde, en schepte er vermaak in, dit afgrijsselijke voorwerp voor de oogen der koningin te houden.

* VARICOURT (PETRUS MARINUS ROUPH DE), broeder van den voorgaande, bisschop van *Orleans*, te *Gex*, den 3 Mei 1755 geboren. Zijn vader was officier bij de lijfwacht. PETRUS DE VARICOURT omhelsde den geestelijken staat, en volbragt zijne studiën in het seminarie van *Saint-Sulpice*. In zijne provincie teruggekeerd, werd hij tot kanonik van *Annecy*, en pastoor van *Gex* benoemd. Door de geestelijkheid van zijn gewest, tot de algemeene staten afgezonden, onderscheidde hij zich aldaar door een eervol gedrag, en onderteekende alle protesten en verklaringen ten gunste der godsdienst en der monarchie. Na geweigerd te hebben, den

zoogenaamden *burger-eed* afteleggen, verliet hij *Frankrijk*; maar keerde weldra in hetzelfde terug, en vestigde zich in een aan de grenzen liggend kanton ten einde aan de vervolgingen te kunnen ontsnappen, die tegen de aan hunne pligten getrouw gebleven priesters gericht werden. Hij leefde onbekend tot op het tijdstip van het concordaat in 1801, als wanneer hij in zijne pastorie hersteld werd. In 1817, tot het bisdom *Orleans* benoemd, ontving hij den 12 December 1819, de bisschoppelijke wijding. Na van zijnen stoel bezit te hebben genomen, bezocht hij verscheiden malen zijn diocees, en ondersteunde aanhoudend alle ongelukkigen, terwijl hij door zijn godvruchtig gedrag het voorbeeld aller deugden gaf. Deze waardige prelaat overleed den 2 December 1823.

VARIGNON (PETRUS), een priester, te *Caen*, parochie van *St. Ouen*, in 1654 geboren. Nadat de werken van DESCARTES hem in handen waren gevallen, las hij dezelve met gretigheid, en gevoelde eene buitengewone zucht voor de wiskunde in zich ontwaken; de vorderingen, die hij in dat vak maakte, verhieven hem tot lid der akademie van wetenschappen van *Parijs*, en tot hoogleeraar der wiskunde aan het collegie *Mazarin*. Op zijnen grooten roem, was hij in 1711, tot de akademie van *Berlijn* toegelaten. Hij overleed plotseling in 1722. Zijn karakter was even zoo eenvoudig, als zijn genie verheven was. » Ik

heb nooit iemand gezien, zegt FONTENELLE, die naauwgezetter was, ik wil zeggen, die er zich meer op toelagde, om aan het inwendig gevoel zijner pligten te voldoen, en die zich minder met den schijn te vreden stelde." De filozofie had zijn geloof niet verzwakt. In eene *Verzameling op de Eucharistie, Geneve, 1730*, in 8.vo, vindt men een werk van VARIGNON, om te bewijzen » dat een stoffelijk wezen, hoe klein het ook zij, een menschelijk ligchaam kan bevatten," en andere mogelijkheden, geschikt om dit geheim te verdedigen, tegen opwerpen uit de natuur- of de bovennatuurkunde ontleend. LIGNAC, MALEBRANCHE en andere geleerden hebben over hetzelfde onderwerp, inzichten voorgedragen, die voor werktuigelijke en stoffelijke natuurkundigen verbazend zijn, maar die voor diep onderwezen menschen niets vreemds hebben. Men kan zelfs zeggen, dat geen enkel godsdienstig geloofspunt in de natuur nadrukkelijker zinnebeelden vindt. Nog heeft men van hem: 1.º *Projet etc. (Ontwerp eener nieuwe werktuigkunde)*, 1687, in 4.to; — 2.º *Nouvelle etc. (Nieuwe werktuigkunde)*, 1725, 2 dl.ⁿ, in 4.to; — 3.º *Nouvelles etc. (Nieuwe gissingen omtrent de zwaartekracht)*, 1692, in 12.mo; — 4.º *Elémens etc. (Grondbeginselen der wiskunde)*, 1731, in 4.to; — 5.º verscheiden andere *Geschriften*, in de *Gedenkschriften der akademie van wetenschappen*.

VARILLAS (ANTONIUS), in 1624,

te *Guéret*, in *Frankrijk* geboren, wijdde zich geheel toe aan de beoefening der geschiedenis. GASTON van *Frankrijk*, hertog van *Orleans*, vereerde hem met den titel van zijnen geschiedschrijver, en verschafte hem in 1655, eenen post in de bibliotheek des konings. Hij werkte in dezelve met veel ijver, tot in 1662, als wanneer hij eene jaarwedde van 1200 livres bekam, waarvan COLBERT hem later weder beroofde. De heer DE HARLAY, aartsbisschop van *Parijs* verschafte hem eene andere van wege de geestelijkheid van *Frankrijk*. Deze schrijver overleed in 1696, verscheiden vrome legaten nalatende, waarvan men zich bediend heeft, tot het fonderen van het collegie, hetwelk de Barnabiten te *Guéret* bezaten. Hij leefde steeds als een filozoof, eenvoudig in zijne kleederen en in zijne meubelen, ofschoon hij voor het overige wel gegoed was. Zijne *Histoire etc. (Geschiedenis van Frankrijk)*, bevat in 15 dl.ⁿ in 4.to, eene reeks van 176 jaren van af de geboorte van LODEWIJK XI, in 1423, tot aan den dood van HENDRIK III, in 1589, en behandelt daarenboven de minderjarigheid van den heiligen LODEWIJK, welke een deel beslaat. Zijne *Geschiedenis der Ketterijen*, bestaat uit 6 dl.ⁿ, in 4.to, *Parijs*, 1686—1690, en in 12 dl.ⁿ in 12.mo, 1687—1690. Men vindt in dezelve de geschiedenis der omwentelingen, in *Europa* met betrekking tot de godsdienst van 1374 tot 1590, voorgevallen. Toen dit werk in het licht ver-

scheen, vond men er verscheiden feilen in. Bij eene ontmoeting van MÉNAGE en den schrijver, zeide eerstgenoemde hem: » Gij hebt eene *Geschiedenis der Ketterijen* in het licht gegeven, die vol ketterijen is." Zulks belet echter niet, dat het in de hoofzaak een goed werk zij; men erkent in hetzelfde den geleerden, zoowel als den godsdienstigen en opregt Catholijken schrijver. Nog heeft men van hem: 1.º *Pratique etc.* (*Praktijk van de opvoeding der Vorsten, of Geschiedenis van WILLEM DE CROU*); — 2.º *Politique etc.* (*Staatkunde van FERDINAND den Catholijke*); — 3.º *Politique etc.* (*Staatkunde van het huis van Oostenrijk*); — 4.º *Anecdotes etc.* (*Geheime geschiedenissen van Florence*), in 12.mo VARILLAS had in zijne jeugd zoo veel gelezen, dat hij er het gezigt door verloor. Door aangewende middelen werd het eenigzins bij hem hersteld; maar het bleef hem zoo zwak, dat hij niet dan bij helder daglicht kon lezen. Daarom sloot hij ook zoodra de zon aan het ondergaan was, zijne boeken, en hield zich met de zamenstelling zijner werken bezig. Hoe gelukkig zijn geheugen ook zijn mogt, was het echter onvermijdelijk, dat het hem dikwijls bedroeg, en hierin kan men den grond vinden van talrijke fouten, welke men hem verwijt: verminkte eigennamen, klaarblijkelijk valsche feiten, onnaauwkeurige tijdrekening enz. Hij heeft somtijds oorkonden aangevoerd, die nooit bestaan hebben; maar het is te voor-

onderstellen, dat zijn geheugen zich in de titels bedroeg. Hij verhaalt bijzonderheden, welke men als ondergeschoven heeft geoordeeld, wijl men dezelve nergens beschreven vond: het staat te weten, of hij dezelve niet uit goede bronnen putte. Zijn ijver voor de regtzinnigheid, de al te levendige en waarachtige kleuren, waarmede hij de sektarissen heeft afgeschilderd, hebben hem bij de nieuwere filozofen bijzonder gehaat gemaakt, welke alzoo ook niet ten achteren zijn gebleven, om de gebreken zijner *Geschiedenissen* te overdrijven, en om verscheiden volkomen bewezen feiten, als sprookjes te verwerpen.

VARIUS, een Latijnsche dichter, de tijdgenoot van VIRGILIUS en HORATIUS, had veel deel aan de vriendschap der beide beroemde schrijvers, en aan de goedheid van keizer AUGUSTUS; hij schreef *Treurspelen*, die niet tot ons zijn gekomen. Men vindt eenige fragmenten zijner gedichten in het *Corpus poetarum* van MAITTAIRE.

VARLET (DOMINICUS MARIA), te Parijs in 1678 geboren, werd in 1706, leeraar der Sorbonne, en werkte gedurende zes jaren, in hoedanigheid van missionaris in Louisiana. CLEMENS XI benoemde hem in 1718 tot bisschop van Ascalon, en tot coadjutor van den heer PIMOU DE SAINT-OLON, bisschop van Babylonie, die kort daarna overleed. Van dit tijdstip af begon hij het masker optelig-

ten, en zijn verzet tegen de bulle *Unigenitus* te openbaren. Hij ontving bevel van de *Propaganda*, om zich naar den nuntius te *Parijs* te begeven; doch in plaats van te gehoorzamen, vertrok hij naar *Holland*, en bediende te *Amsterdam* het vormsel, krachtens zoogenaamde volmagten, hem door de zich noemende kapittels van *Haarlem* en *Utrecht* verleend. VARLET begaf zich vervolgens naar *Perzië*; maar de bisschop van *Is-pahan* ontving last van den Paus, hem elke uitoefening zijner bediening te verbieden. Na deze eerkwetsing, keerde hij naar *Holland* terug, stelde het zegel op zijnen opstand, verachtte de censuren, welke hij zich op den hals had gehaald, beriep zich op de toekomstige kerkvergadering, oefende al de bedieningen van het episcopaat uit en wijdde te *Amsterdam* den 15 October 1724, tot aartsbischop van *Utrecht*, CORNELIUS STEENHOVEN, welke wijding, door Paus BENEDICTUS XIII, den 21 Februarij 1725, als *ongeoorloofd en afschuwelijk*, en de verheffing als *nietig* werd verklaard. Hij was het ook die de handen oplegde aan de drie opvolgers van STEENHOVEN, die evenzeer door den H. Stoel geëxcommuniceerd werden. Dit gedrag verbitterde iedereen: te vergeefs trachtte hij zich te regtvaardigen door twee *Verdedigingschriften*, die, met de bewijsstukken, een zwaar deel in 4.to uitmaken. De heer LANGUET, bisschop van *Soissons*, toonde er het bedriegelijke van aan. Hij overleed in 1742, in

den omtrek van *Utrecht*, door de Catholijken als een muiteling en scheurmaker, en door de Jansenisten als een CHRYSOSTOMUS beschouwd.

VARLET (JACOBUS), kanonik van *Saint-Amé* van *Douay* overleed in 1736. Men heeft van hem *Brieven*, onder den naam van een? *Geestelijke van Vlaanderen*, aan LANGUET, bisschop van *Soissons*, gerigt, vol van den sekten partijgeest, en door denzelfden bisschop wederlegd.

VAROLI (KONSTANS), een bekwaame heelmeester en geneeskundige van *Bologna*, alwaar hij in 1543 geboren werd, overleed te *Rome* in den ouderdom van 32 jaren als lijfarts van GREGORIUS XIII, en als hoogleeraar der ontleedkunde. Of-schoon in den bloei zijner jaren overleden, heeft hij zich onsterfelijk gemaakt door zijne ontdekking der gezigtzenuwen.

VARRO (CAJUS TERENTIUS), Romeinsch consul, even zoo moedig als onvoorzigtig, verloor in het jaar 216 vóór J. C. door zijne schuld den slag van *Cannes* tegen HANNIBAL. Wel verre dat het volk bij zijne terugkomst te *Rome* hem rekenschap van deze nederlaag zou hebben gevraagd, bewees het hem een groote hulde, *wijl hij na zulk een groot verlies, het heil der republiek niet als hopeloos had beschouwd*.

VARRO (MARCUS TERENTIUS), in het jaar 116 vóór J. C. ge-

boren, was luitenant van POMPEJUS, in den oorlog tegen de zeeroovers, en verdiende eene zee-kroon. Minder gelukkig in Spanje, zag hij zich genoodzaakt, zich aan CAESAR overtegeven. Het ongeluk deed hem verbannen; maar hij vond eene schuilplaats bij CALENUS (zie dat artikel). Hij werd honderd jaren oud, en bragt zijnen geheelen levensloop, in den arbeid en de studiën door. Men beschouwt hem als den geleerdste der Romeinen. Hij verzekert zelf, dat hij meer dan 500 boekdeelen over verschillende onderwerpen had zamengesteld. De H. AUGUSTINUS was een der bewonderaars der kunde van VARRO; maar het is valsch dat hij uit de werken van dezen Romein, zijne bewonderenswaardige verhandeling *De Civitate Dei*, zou geput hebben (zie AUGUSTINUS — AURELIUS — *Heilige*). VARRO stond in vriendschapsbetrekking met CICERO, aan wien hij zijne *Verhandeling over de Latijnsche taal* opdroeg. Hij vervaardigde eene andere over het landleven *De Rustica*, die zeer op prijs wordt gesteld. Deze beide laatste werken zijn tot ons gekomen. De beste uitgaven van het eerste zijn van Venetië, 1474, in fol., die zeldzaam is, en van Rome, 1557, in 8.vo, met de aantekeningen van ANTONIUS AUGUSTINUS. De verhandeling *De Rustica*, kwam te Venetië, in 1472, in fol. in het licht, met de overige schrijvers over het landleven, waarvan de meest gezochte uitgave, is die van Leipzig, 1735, 2 dl.ⁿ, in 4.to

VARRO, de Gallier (TERENTIUS), een Latijnsch dichter onder JULIUS CAESAR, te Atace, aan de rivier de Aude, in de provincie Narbonne geboren, vervaardigde een dichtstuk *De bello seguanico*. Ook bragt hij in Latijnsche verzen het dichtstuk der Argonauten van APOLLONIUS van Rhodus. Men vindt van hem eenige fragmenten in het *Corpus poetarum*.

VARUS (QUINTILIUS), een Romeinsch landvoogd, uit eene familie, meer beroemd door hare posten, dan wegens haar adeldom, was eerst landvoogd van Syrië, en daarna van Germanië. Zijn zorgeloos beheer deed bij ARMINIUS of HERMAN (zie eerstgenoemd artikel), aanvoerder der Cheruskers, het denkbeeld ontstaan, de Romeinsche legioenen uitteroeyen; hij viel dezelve onverhoeds op het lijf, versloeg ze, en de door schaamte geheel verbijsterde VARUS, bragt, in het jaar 9 na J. C. zich-zelfen om het leven. — Hij verschilt van eenen anderen QUINTILIUS VARUS, die in het jaar 205, vóór J. C. eene roemrijke overwinning behaalde op Mago, broeder van HANNIBAL.

VASARI (GEORGE), in 1512, te Arezzo in Toskanen geboren, en te Florence, in 1574 overleden, heeft zich in de schilderkunst slechts eenen middelmatigen roem verworven; de noodzakelijkheid was de voornaamste beweegreden, die hem tot de uitoefening dier schoone kunst overhaalde. Intusschen ver-

schaften hem zijn ijver bij den arbeid, de raadgevingen van ANDREAS DEL SARTO en van MICHAËL ANGELO, en de beoefening van de schoonste stukken der ouden, hem gemakkelijkheid en smaak voor de teekening; maar het koloriet heeft hij al te zeer veronachtzaamd. Zeer wel was hij met het stuk van versieringen bekend, en bezat vele begaafdheid voor het bouwkundige. Het huis Medicis stelde hem langen tijd te werk, en verschafte hem eene redelijke fortuin. Men heeft van hem *Levensbeschrijvingen der beste Italiaansche schilders, beeldhouwers en bouwkunstenaars, Florence, 1568, 3 dl.ⁿ in 4.to, en Rome, 1759, mede 3 dl.ⁿ in 4.to* Dezelve zijn in het Italiaansch, met genoegzame bescheidenheid zamengesteld, maar de schrijver is niet naauwkeurig. Wijl hij in eenen tijd schreef, waarin verscheiden schilders, waarover hij spreekt, nog leefden, zoo is hij er meer op bedacht geweest, hen te prijzen, dan om hunne ware verdienste te doen kennen. De heer BORTARI, onder wiens opzigt, de uitgave van Rome is geschied, heeft er vermeerderingen bijgevoegd, en verscheiden onnaauwkeurigheden verbeterd. De teekeningen der portretten, welke aan het hoofd dezer levensbeschrijvingen gevonden worden, zijn volgens sommigen van CALCAR, en volgens anderen van VASARI zelven, en van zijne kweekelingen. Het museum van het Louvre bezit twee zijner schilderijen *de Boodschap des Engels* en het *Lijden van J. C.*

De Verhandeling over de schilderkunde, te Florence, in 1619, in 4.to in het licht gegeven, is van GEORGE VASARI, neef van den voorgaande, ofschoon meer dan een levensbeschrijver dezelve aan den oom heeft toegekend.

VASCONCELLOS (MICHAËL DE), zoon van den kanselier P. BARBOSA, werd te *Lissabon*, in 1600, geboren, en begaf zich jong naar Spanje, alwaar zijne diplomatische talenten hem de welwillendheid van den graaf en hertog d'OLIVARÈS verwierven, die hem in hoedanigheid van secretaris van staat, zond naar de onderkoningin van Spanje, MARGARETHA van Savooije, hertogin van Mantua, moei van PHILIPPUS IV. Portugal stond sedert het jaar 1580 onder Spaansche overheersching, in welk jaar de hertog van ALBA, het in 3 weken tijds voor PHILIPPUS II veroverde. Intusschen torschten de Portugeezen sedert lang met ongeduld het juk hunner overwinnaars, en ondanks de geheele staatkunde van het hof van Madrid, wachtten zij slechts den gunstigen oogenblik af om aan het muiten te slaan. De gelegenheid daartoe bood zich wel dra aan, en men kan zeggen, dat VASCONCELLOS dezelve slechts verhaastte. Als een onderworpen slaaf van den hertog d'OLIVARÈS bragt hij zijne geringste bevelen niet alleen ten uitvoer, maar ging dikwijls zelfs nog verder. Hij was de dwingeland des volks, dat hij met knevelarijen en belastingen overlaadde. Op den 1 December 1640, maakte eene

gewapende menigte, door personen van hooger rang aangevoerd, zich meester van het paleis. Laatstgenoemden gaven eerbiediglijk aan de onderkoningin te kennen, dat van dien oogenblik af, haar gezag had opgehouden. Andere zamengezwoorenen drongen in de kamer van VASCONCELLOS door, en vonden hem geheel met papieren bedekt, in eene kas verborgen, die in eenen dikken muur was aangebragt. Na hem met verscheiden degensteken doorboord te hebben, wierpen zij hem uit het venster, terwijl zij riepen: » De tiran is dood! leve de vrijheid en don JUAN IV, koning van Portugal!» Het is op deze wijze dat *Spanje*, na een zestigjarig bezit, dit schoone koninkrijk verloor, zoo wel door de dwingelandij van VASCONCELLOS; als door de valsche staatkunde van den hertog d'OLIVARÈS en het zwakke en zorgeloze karakter van PHILIPPUS IV. VASCONCELLOS had kinderen, die later posten bekwamen, en hunne afstammelingen werden onder de eerste heeren van *Portugal* gerangschikt.

VASCONCELLOS. — Zie CABBEDO (MICHAËL en GEORGE).

VASCOSAN (MICHAËL DE), een beroemde boekdrukker te *Parijs*, te *Amiens* geboren, trad in den echt met eene der dochters van BADIUS, en werd alzoo de zwager van ROBERT ETIENNE, die met de andere gehuwd was. VASCOSAN wordt met regt voor een' der eerste meesters zijner

kunst gehouden. De liefhebbers azen voornamelijk op de *Vies etc.* (*Levens der beroemde mannen*) en de *Œuvres etc.* (*Zedekundige werken*) van PLUTARCHUS, uit het Grieksch vertaald door AMYOT, welke deze drukker in 1567, in 13 dl.ⁿ in 8.vo in het licht gaf.

* VASI (JOZEF), een Italiaansche schilder en graveur, in *Sicilië*, in 1720 geboren. Zijne zucht voor de kunsten dreef hem naar *Rome*, alwaar hij les nam van de bekwaamste meesters, en het hem gelukte zich eenen naam te maken, door de schoonheid zijner houdingen, en door de zuiverheid zijner tekening. Hij heeft over de stad *Rome* verscheiden werken nagelaten, volmaakt wel gegraveerd en wel geschreven, en die ten titel voeren: 1.º *In -en uitwendige schoonheden van Rome, zoo wel oude als nieuwere, met al de belangrijkste gebouwen, tuinen en fonteinen*, bestaande uit 200 gravures, *Rome, 1747—1761*; — 2.º *Veroverde schat of de hoofdkerken, kerken, begraafplaatsen, en andere godsdienstige gebouwen van Rome*, *ibid. 1778*, 2 dl.ⁿ; — 3.º *Wegwijzer in Rome voor de bouw-en beeldbouwkunde en de schilderkunst*, *ibid. 1777*. VASI overleed in 1785.

VASQUEZ. — Zie AYLON (LUCAS).

VASQUEZ (GABRIËL), een Jesuit, te *Belmonte*, in het diocees van *Cuença* geboren, onderwees met roem de godgeleerdheid te *Rome* en te *Alcala*, en eindigde in

1604, zijne loopbaan, in laatstgenoemde plaats. Zijne werken zijn in 1620, te *Lyon*, in 10 dl.ⁿ in fol. herdrukt. Zijne tijdgenooten hebben hem genoemd den *AUGUSTINUS van Spanje*, en *BENEDICTUS XIV*, noemt hem, in zijne verhandeling *de Synodo diocesana*, het *licht der godgeleerdheid*. Intusschen vindt men in zijne werken eenige niet zeer juiste stellingen, welke de gewone leer der godgeleerden van dien tijd waren, en nuttelooze vraagpunten, die het toenmaals gebruikelijk was te behandelen (zie *SUARÈS — FRANC. — THOMAS VAN AQUINO ENZ.*)

VASSÉ (*ANTONIUS FRANCISCUS DE*), beeldhouwer des konings van *Frankrijk*, lid der koninklijke akademie van schilder- en beeldhouwkunde van *Parijs*, was te *Toulon* geboren, en overleed te *Parijs*, in 1736, in den ouderdom van 53 jaren. Hij heeft verscheiden kerken met de voortbrengselen zijner kunst versierd, waarvan men de bijzonderheden kan vinden in den *Mercure de France*, van 1736.

VASSÉE. — Zie *VASSEUS*

* *VASELIN* (*GEORGE VICTOR*), een letterkundige, te *Parijs*, in 1767 geboren, beoefende de letteren met het beste gevolg. Hij omhelsde de beginselen der omwenteling, doch met gematigheid. Den 10 Julij 1792 droeg hij voor de balie der wetgevende vergadering eene redevoering voor, waarin hij, na den minister

XXIV DEEL.

SERVAN te hebben aangerand, met nadruk het koninklijk voorrecht verdedigde, hetwelk de geheele vergadering in beweging bragt. Een der leden beschuldigde hem van aan het *Journal de Paris* medetewerken, en een der secretarissen van *DUPORT-DUTERTRE* te zijn; maar *VASELIN* maakte deze beschuldiging krachteloos. Door in de afzondering te leven, ontsnapte hij aan het schrikbewind. In 1796 deed hij een geschrift in het licht verschijnen, dat veel opspraak maakte, en dat ten titel voort: *Respect etc* (*Eerbied voor het eigendomsrecht, of het eenige punt van toenadering tusschen vertegenwoordigers en vertegenwoordigden, en tusschen bestuurders en bestuurden*). Dit is een met kracht en stoutheid geschreven werk, waarin de schrijver het recht tracht te bewijzen, dat elke burger moet hebben, om zijn land, wanneer het door groote ongeregeldheden bedreigd wordt, te verlaten. Hij spreekt te gelijkertijd van het eigendomsrecht, waarvan de afwezigheid de eerste bezitters, wettiglijk niet kan uitsluiten. Het schijnt niet dat *VASELIN* in zijnen laatsten leeftijd zich met staatkundige aangelegenheden bemoeide. Hij overleed in 1802, en heeft nog verder nagelaten: 1.º *Mémorial etc*. (*Revolutionnair gedenkschrift der Conventie of Geschiedenis der omwentelingen van Frankrijk, van den 20 September 1792, tot den 26 October 1795*), *Parijs*, 1797, 4 dl.ⁿ, in 12.mo; een

R

werk dat bijval vond en zeldzaam is geworden; — 2.º *Cours etc. (Leergang voor het burgerlijke regt)*, 7 afleveringen, uitmakende één dl. in 8.vo Dit laatste is door GUYNEMER in het licht gegeven.

VASSEUR (LE). — Zie LEVASSEUR.

VASSEUS (JOANNES), van *Brugge*, onderwees de schoone letteren te *Praag*, te *Evora* en te *Salamanka*, alwaar hij in 1562 overleed. Alom vormde hij kweekelingen voor de godsdienst en deugd, zoo wel als voor de ongewijde wetenschappen. Men heeft van hem *Chronica Hispaniae, Salamanka*, 1552, in fol., en *Keulen*, 1577, in 8.vo Men vindt dezelve ook in het *Hispania illustrata etc.* van pater ANDREAS SCHOTT.

VASSOR (MICHAËL LE), te *Orleans* geboren, begaf zich in de congregatie van het oratorium. Daar hij zich door zijne gevoelens verdiende onaangenaamheden had berokkend, verliet hij in 1690 genoemde congregatie, begaf zich in 1695 naar *Holland*, stak van daar naar *Engeland* over, alwaar hij het anglicanisme omhelsde, en, op verzoek van BURNET, bisschop van *Salisbury*, van den prins van *Oranje* eene jaarwedde bekwam. Deze afvallige overleed in 1718, in den ouderdom van 70 jaren. Hij was gedurende zijn leven veracht en werd na zijnen dood weinig betreurd. Men heeft van hem eene *Verhandeling over de*

wijze om de godsdienst-geschillen te onderzoeken, in 12.mo Maar hij is voornamelijk bekend door eene *Geschiedenis van LODEWIJK XIII*, vol zonderlinge feiten en zeer verdachte bijzonderheden, welke van 1710 tot 1711, te *Amsterdam*, in 20 dl.ⁿ, in 12.mo, in het licht verscheen. In 1756, is dezelve in 7 dl.ⁿ, in 4.to herdrukt. De schrijver was ten huize van milord PORTLAND, toen hij er het eerste deel van zamenstelde. Alvorens hetzelfde in het licht te geven, deelde hij het mede aan JACOBUS BASNAGE, zijn' vriend, die hem aanraadde dat werk niet te doen drukken, wijl het veeleer eene hevige hekeling van levenden en dooden, dan eene geschiedenis is, en daarenboven in eenen langdragen en loggen stijl is geschreven, en zeer gevaarlijke grondstellingen bevat. LE VASSOR verachtte dezen raad. Milord PORTLAND, hierover verontwaardigd, verdreef hem uit zijn huis, en BASNAGE brak alle betrekking met hem af. Hij verloor alzoo door het vermaak om te liegen en te beleedigen, zijne fortuna, zijne beschermers en zijne vrienden. BAYLE zeide dat *hij beter zou hebben gedaan te blijven waar hij was*, als wilde hij daardoor te kennen geven, dat zijne afvalligheid der hervorming niet tot eere verstrekte. Hij was een man, die eenen lichtzinnigen en ijdel geest, een hevig en onstuimig karakter bezat, die zich tot alles in staat gevoelde, wanneer het te doen was, om aan zijnen haat voldoening te geven, en die

daarenboven in zijne hartstogten dien schijn van eer en gematigdheid niet bragt, welke zelfs de boosaardigheid en het bederf trachten aantenemen. Nog heeft men van hem eene zoogenaamde vertaling in het Fransch der *Brieven en Memoriën* van FRANCISCUS VARGAS, door PETRUS MALVENDA, betrekkelijk het concilie van *Trente*, in 8.vo; een werk, ondernomen, om die groote vergadering der christelijke Kerk te lasteren, en tevens de beroemde mannen, aan welke hij toedicht, hetgene zij nooit gezegd hebben. (Zie VARGAS). De geschriften, door hem, toen hij nog catholijk was, voortgebracht, zijn: *Traité etc.* (*Verhandeling over de ware godsdienst*), in 4.to; en *Omschrijvingen* op de Evangelieën van den H. MATTHEUS en den H. JOANNES, en op de brieven van den H. PAULUS.

* VASSOULT (JOANNES BAPTISTA), te *Bagnolet*, bij *Parijs*, in 1667 geboren; werd, na den geestelijken staat te hebben omhelsd, aalmoezenier van mevrouw de *Dauphine*. Hij is bekend door eenige werken, bijzonder door eene vertaling der *Apologie of verdediging der christenen*, door TERTULLIANUS, in 4.to, en in 12.mo; dezelve wordt wegens hare getrouwheid en naauwkeurigheid op prijs gesteld. Intuschen wordt die van GOURCY nog boven die van VASSOULT verkozen (zie GOURCY). Nog vertaalde VASSOULT eenige andere boeken van TERTULLIANUS; maar deze vertalingen zijn onuitgegeven

gebleven. Men heeft verder van hem: *Psalmen bij wijze van christelijke gebeden*. Hij overleed te *Versailles* den 24 Januarij, 1745.

VAST of WAST (*Heilige*). — Zie VEDASTUS.

VATABLE of liever WATEBLED of GASTEBLED (FRANCISCUS), hoogleeraar in de hebreuwsche taal, was, niet te *Amiens*, zoo als de president DE THOU gemeend heeft, maar in een stadje van *Picardijë*, *Gamaches* genaamd, geboren. FRANCISCUS I benoemde hem in 1530 of 1531, tot hoogleeraar voor het Hebreuwsch; bij het door dien vorst opgerigte koninklijke collegie. Hij werd vervolgens tot abt van *Bellozane* verheven. Nadat ROBERT ETIENNE de *Aanteekeningen* verzameld had, welke hij in zijne openbare lessen op de H. Schrift had gemaakt, nam hij dezelve op in zijne uitgave van den bijbel van LEO DE JUDA, 2 dl.ⁿ in 8.vo; maar wijl deze aanteekeningen, naar men meent, door genoemden drukker, die tot het calvinismus was overgegaan, verminkt waren, zoo werden dezelve door de theologische faculteit van *Parijs* veroordeeld. De inquisitie van *Spanje* beval aan de godgeleerden van *Salamanka*, dezelve van datgene te zuiveren, wat ze kettersch mogten bevatten, en stond toe dat zij aldus verbeterd, in 1584 in het licht werden gegeven. ROBERT ETIENNE verdedigde dezelve tegen de godgeleerden van *Parijs*; maar

men gevoelt ligtelijk, dat deze verdediging door eene belanghebbende hand neêrgesteld, niet meer waardig was, dan de dwalingen, welke de aantekeningen van Vatable verbasterd hadden. Dezelve worden voor het overige op prijs gesteld, wijl zij duidelijk, naauwkeurig en natuurlijk zijn. De laatste uitgave is van 1729, 2 dl.ⁿ, in fol. Deze geleerde overleed te *Parijs*, in 1547.

VATEAU. — Zie WATTEAU.

VATER (ABRAHAM), in 1684 geboren, werd door zijne verdienste, hoogleeraar in de kruiden geneeskunde, te *Wittemberg*, zijne geboorteplaats. Hij had door *Duitschland*, *Engeland* en *Holland* gereisd, alwaar de beroemde Ruisch (zie dat artikel) hem vooral de kunst dier schoone inspuitingen leerde, welke zijn groot talent was. VATER maakte zoo wel gebruik van de lessen van Ruisch, dat hij, na zijn leerling te zijn geweest, zijn mededinger werd. Deze bekwame man overleed in zijne geboorteplaats, in 1751, als lid der akademie van natuuronderzoekers der koninklijke maatschappij van *Londen*, en van die van *Pruissen*. Men heeft van hem een aantal akademische redevoeringen en eenige bijzondere verhandelingen in het Latijn geschreven, onder welke men onderscheidt: 1.º *Over het nut der ontleedkunde*, tegen degene, welke beweren, dat de geneeskunst, in het algemeen geene vorderingen heeft gemaakt, ge-

evenredigd aan het belang dat men in de ontleedkunde stelt: hetwelk niet dan al te gegrond schijnt (zie HEROPHILUS); — 2.º *Joannis Curvi Semmedi Pugillarum rerum indicarum*, *Wittemberg*, 1722, in 4.to; — 3.º *Beschrijving van het kabinet van Ruisch en van de voornaamste kabinetten der natuurlijke historie in Duitschland*. Men heeft de beschrijving van het zijne geleverd, onder dezen titel: *Vaterie Museum anatomicum proprium*, in 4.to

VATTEL (EMER DE), in 1714, in het prinsdom *Neuschâtel* in *Zwitserland* geboren, is de schrijver van eenige verhandelingen over de natuurkunde en regtsgeleerdheid. Zijn voornaamste werk is *het Regt der volken of de Grondbeginselen van de wet der natuur, toegepast op het gedrag der natiën en der vorsten*, 1758, 2 dl.ⁿ in 4.to, en 3 dl.ⁿ in 12.mo; een oppervlakkig en hoogdravend werk, dat de dweepzucht van den sektegeest, met de dwalingen van het deïsmus vereenigt; de godsdienst wordt in hetzelfde als eene zaak der staatkunde en zelfs der luimen behandeld. Men onderzoekt in hetzelfde op eene ernstige wijze, wat den vorst te doen staat, *wanneer de natie hare godsdienst moede wordt en eene andere verlangt*. Trotsch op den bijval der filozofen, kwam hij in 1765 te *Brussel*, bood zich aan bij in betrekking staande personen, om de wetgeving en de nationale begrippen te verbasteren, en om zijne onchristelijke regtsgeleerdheid, zijn

deïsmus en zijne dweepzucht ingang te doen vinden. Maar de voorwaarden welke hij vorderde, om aan de Belgen eene zoo uitstekende dienst te bewijzen, deden hem *manibus vacuis* afwijzen, vooral nadat de keizerin, MARIA THERESIA, had te kennen gegeven, dat deze gelukzoekende advokaat haar zeer mishaagde. VATTEL werd geheimraad van den keurvorst van Saksen, en overleed te Neufchâtel, in 1767. In eene, in 1768 gedrukte verhandeling heeft de abbé CAUSSIN, lid der akademie van wetenschappen van Brussel, eenige dwalingen van VATTEL wederlegd, maar deze zijn de geringste en de meest onverschillige; hij zou, had hij aan zijnen ijver den teugel willen vieren, en ware hij minder ingenomen geweest met een' schrijver, die men niet anders dan als een' gebrekkigen aap van GROTIUS en PUFENDORF, en eenen tegenstrijdigen en gevaarlijken publicist kan beschouwen, er vele andere en meer gewigtige gevonden hebben.

VAUBAN. — Zie de artikels PRESTRE.

* VAUBERT (LUCAS), een Jesuit, te Noyon, den 8 October 1644 geboren, begaf zich den 21 September 1662 in de maatschappij. Na zijn noviciaat te Parijs te hebben volbragt, werd hij met het onderwijs belast, en wel achtereenvolgend met de humaniora, de rhetorica, en de filosofie. Den 2 Februarij 1678,

legde hij de vier geloften af, en bepaalde hij zich voornamelijk tot de prediking. Hij oefende tegelijkertijd verschillende posten uit, want hij werd lector en later prefekt der kostgangers, in het collegie van Lodewijk den Groote te Parijs. Zijne voornaamste werken hebben alle eene geestelijke strekking en zijn: 1.º *Exercices etc. (Godvruchtige oefeningen voor de leden der gedurige aanbidding van het allerheiligste Sacrament)*, Parijs, 1699, in 12.º, herdrukt, ibid. 1711, zelfde formaat; — 2.º *Traité etc. (Verhandeling over de communicatie of Handleiding om waardiglijk te communiceren)*, Parijs, 1704, in 12.º; — 3.º *la Dévotion etc. (De godsvrucht tot onzen Heer J. C. in de Eucharistie)*, Parijs, 1706, 2 dl.º in 12.º, dikwerf herdrukt; — 4.º *Serenissimo duci Enguinensium post captum Limborgum et liberatam obsidione Hagenoani, Carmen*, Parijs, 1673, in 4.º. Het schijnt dat dit het eenige gedrukte dichtstuk is, dat men van pater VAUBERT bezit. Hij overleed te Parijs, den 5 April 1716.

VAUCANSON (JACOBUS DE), te Grenoble, in 1709 geboren, heeft zich onder de werktuigkundigen der 18.º eeuw, eenen beroemden naam verworven, en was lid der koninklijke akademie van wetenschappen van Parijs. Er zal welligt niemand zijn, die niet van zijne automaten heeft hooren spreken [zoo als van zijne bijzonder kunstige eend,

die al de bewegingen eener levende of natuurlijke maakte, het voor haar gestrooide voedsel opnam en langs den natuurlijke weg weder ontlastte, van den schalmeispeler, en van den beroemden fluitspeler, van natuurlijke gestalte, wiens lippen en vingers zich regelmatig op de fluit bewogen]; maar de voor den staat meer nuttige en meer kostbare werken, zijn de werktuigen zijner vinding, in *Languedoc* en elders tot het haspelen van zijde in gebruik. Hij overleed te *Parijs*, den 21 November 1782. —

VAUGE (GILLES), priester van het Oratorium, te *Berec*, in het diocees van *Vannes* geboren, onderwees met roem de schoolwetenschappen en de rhetorica, en later de godgeleerdheid, in het seminarie van *Grenoble*. De kardinaal LE CAMUS, bisschop der stad en MONT-MARTIN, zijn opvolger, hebben zijne talenten grootelijks op prijs gesteld. Pater VAUGE, onder den arbeid en de jaren gebukt, nam zijn' intrek, in het gesticht van het oratorium te *Lyon*, alwaar hij zeer hoog bejaard, in 1739 overleed. Zijne werken zijn: 1.° *Catechisme etc.* (*Catechismus van Grenoble*); — 2.° *Le Directeur etc.* (*De gewetensbestuurder der boetvaardige zielen*), 2 dl.ⁿ, in 12.mo; — 3.° *Traité etc.* (*Verhandeling over de christelijke hoop*), tegen den geest van kleinmoedigheid en wantrouwen, en tegen de overdreven vrees, in 12.mo. Dit diepzinnige en bondige werk, vol zalving en licht, is in het Italiaansch vertaald,

door LODEWIJK RICCOBONI. Men heeft er eene nieuwe uitgave van geleverd, in 1777; — 4.° Eenige geschriften over de zaken van den tijd, waaruit men kan ontwaren dat hij met de aanhangers van de Janseniste partij verkeerde.

VAUGELAS. — Zie FAYRE (CLAUDIUS).

VAUGONDY. — Zie ROBERT DE VAUGONDY.

VAUGUYON. — Zie QUÉLEN, hertog van *la Vauguyon*.

VAUMORIÈRE (PETRUS D'ORTIQUE, heer van), een edelman uit *Apt*, in *Provence*, kwam te *Parijs*, alwaar hij door zijnen geest den post verdiende van onder-directeur eener letterkundige akademie of liever bonte vereeniging, door den abbé d'AUBIGNAC zamengesteld. Hij overleed zeer arm, in 1693. Zijne regtschapenheid, zijne bescheidenheid en zijne vrolijkheid, verschaften hem meer aanhangers, dan zijne boeken. Men heeft van hem: 1.° *l'Art etc.* (*De kunst om in den omgang te behagen*), in 12.mo, vrij goed; — 2.° eene vrij slecht gekozen verzameling, in 4 dl.ⁿ, in 12.mo van *Harangues etc.* (*Redevoeringen over allerlei onderwerpen, met de kunst om dezelve zamentestellen*); — 3.° eene verzameling van *Brieven met de Wijze, om dezelve te schrijven*, 2 dl.ⁿ, in 12.mo; — 4.° een aantal langdradige en van alle waarschijnlijkheid ontbloote *Romans*.

VAUQUELIN. — Zie FRESNAYE (LA).

VAUQUELIN DES IVETAUX. — Zie IVETAUX.

* VAUQUELIN (LODEWIJK NICOLAAS), een beroemde scheikundige, den 16 Mei 1793, te *Saint-André-d'Hébertot (Calvados)*, uit eene geringe familie geboren, en in dezelfde plaats, in 1830, overleden, begaf zich in den ouderdom van 14 jaren te *Rouanen* in dienst bij eenen artsensjebereider. Het was aldaar dat hij smaak voor de wetenschap opvatte, aan welke hij later zijnen roem te danken had. In 1779, begaf VAUQUELIN zich naar *Parijs*; zijne buitengewone inspanning bij de studie haalde hem eene ziekte op den hals, ten gevolge waarvan hij in een Godshuis ter verpleging werd opgenomen. Daarna kwam hij op nieuw bij een' apothekar, alwaar Foucroy, die hem zag, genegenheid voor hem opvatte, en hem aan zich verbinden wilde. VAUQUELIN had weldra eene apotheek voor zijne eigene rekening en het duurde niet lang of hij maakte zich door zijne werken bekend. Hij werd achtereenvolgend inspecteur der mijnen, keurmeester van goud- en zilverwerken, lid der oude akademie van wetenschappen, daarna van het instituut, ridder der orden van het legioen van eer en van den H. MICHAËL, onderwijzer bij het museum der natuurlijke historie, en bij de koninklijke school voor de arsenijbereidkun-

de, hoogleeraar der geneeskundige faculteit, en van het collegie van *Frankrijk*, lid van een aantal geleerde genootschappen. De schrijvers, die over de scheikunde handelen, halen elken oogenblik zijnen naam aan, en werkelijk heeft hij door zijne geleerde aanmerkingen, en zijne oordeelkundige nasporingen, een groot licht over deze wetenschap verspreid. Het departement van *Calvados* had hem in zijne laatste jaren, eene eervolle getuigenis van vertrouwen gegeven, door hem tot deszelfs afgevaardigde te verkiezen. Vóór zijn overlijden had VAUQUELIN zijne toevlugt tot de H. Sacramenten en andere troostmiddelen der godsdienst genomen. Op zijnen hoogleeraarsstoel, ondervond hij eenige moeilijkheid om zich uitte drukken; maar hij was eenvoudig, methodisch, en bezat het talent der ontleding. Deze geleerde heeft *ex professo* niets in het licht gegeven dan het *Manuel etc.* (*Handboek voor den goud- en zilverkeurder*), 1812, in 8.vo Maar hij heeft *Verhandelingen* nagelaten, voorkomende in de *Annales de chimie*, in het *Journal des mines*, in de *Annales du museum*, in het *Journal de Physique*, in de *Encyclopédie méthodique*, en in de *Recueils de l'académie des sciences*. De belangrijkste zijn: 1.º *Sur etc.* (*Over de natuur van den aluin (Annales de chimie)*, 1797; — 2.º *Over de nieuwe bergstoffelijke zelfstandigheid in het roode lood van Siberië bevat*, *ibid* 1798. — 3.º *Beschrif-*

ving der *Brezilie-aarde*, *ibid.* Deze aard-soort was vóór VAUQUELIN onbekend; — 4.º *Verhandelingen over de pis*, gezamenlijk met FOURCROY, *ibid.* 1799; — 5.º *Over het water in het vlies, dat onmiddellijk de vrucht omringt (Amnios) bij de vrouwen en de koeijen*; *ibid.* — 6.º *Over het Spiesglas of de antimonie*, *ibid.*; — 7.º *Over de steenen, die gezegd worden van den hemel te zijn gevallen*, *ibid.* 1803; — 8.º *Over het platina of wit goud*, gezamenlijk met FOURCROY, *ibid.*, 1804; — 9.º *Over het bestaan van een nieuw phosphoriek aardachtig zout, in de beenderen van dieren, enz.*, gezamenlijk met FOURCROY, *ibid.*, 1807; — 10.º *Ontleding der hersenstof van den mensch en van eenige dieren*, *ibid.*, 1812; — 11.º *Ontleding van de pis des struisvogels, en profneming op de uitwerpselen van eenige andere vogelgestachten*, gezamenlijk met FOURCROY (*Annales du museum d'histoire naturelle*), *Parijs*, 1811, enz. enz. VAUQUELIN was in 1788 een der stichters van de beroemde maatschappij van vrienden der wetenschappen.

VAUVENARGUES (LUCAS DE CLAPIERS, markies DE), te *Aix*, den 6 Augustus 1715, uit eene adellijke familie van *Provence* geboren, diende reeds vroegtijdig, en werd kapitein bij het regiment des konings. De terugtocht van *Praag*, langs eenen ijsweg van 30 mijlen, haalde hem hevige ziekten op den hals, die hem het gezigt deden verliezen,

en reeds in 1747, zijnen dood ten gevolge hadden. Wij bezitten van hem eene *Introduction etc.* (*Inleiding tot de kennis van den menschelijken geest, gevolgd door overwegingen en grondregels*), *Parijs*, 1746, in 12.mo Er komen goede zaken in voor, die echter doormengd zijn met tegenstrijdige en soms niet zeer godsdienstige aanmerkingen; het is hierdoor dat hij verdiend heeft door VOLTAIRE genoemd te worden, een *wonder van ware wijsbegeerte en ware welsprekendheid*. Om zich den lof van den grooten filozof des te vaster te verzekeren, heeft VAUVENARGUES, in de tweede uitgave, die hij van zijn werk heeft geleverd, deze belangrijke zinsnede weggelaten: » NEWTON, PASCAL, BOSSUET, RACINE, FÉNELON, dat is te zeggen, de meest-verlichte mannen der wereld, in de wijsgeerigste aller eeuwen, en in de kracht van hunnen geest en van hun leven, hebben in JESUS CHRISTUS geloofd; en de groote CONDÉ herhaalde al stervende deze edele woorden: Ja wij zullen God zien, zoo als Hij is: *Sicuti est, facie ad faciam.*” Er bestaan verscheiden uitgaven van VAUVENARGUES: eene door den heer FORTIA, 1797, 2 dl.ⁿ in 12.mo; [eene andere van SUARD, 1806, 2 dl.ⁿ in 8.vo; waarin verminingen voorkomen, en waarin de uitgever tracht te bewijzen, dat VAUVENARGUES een ongelovige was. Ook komen dezelve voor in het werk *Moralistes Français*, *Parijs* 1834, gr. in 8.vo, en wel met aanteekeningen van

VOLTAIRE, MORELLET, FORTIA; SUARD en BRIÈRE]. De filozofen beschouwen hem als een' der hunnen, en in de daad er zweemt in eenige plaatsen zijner geschriften eene tint van philosophisme (men leze zijn artikel in het *Lycée* van LA HARPE); [doch andere stukken wederspreken dit vermoeden, zoo als bijv. zijne *Méditation etc.* (*Overweging over het geloof*), welke met een *Gebet tot God* eindigt. De werken van VAUVENARGUES zijn door de filozofische schrijvers al te zeer geprezen. Zijne *Inleiding tot de kennis van den menschelijken geest*, biedt slechts fragmenten van verschillenden aard aan, welke bouwstoffen waren van een groot werk, dat de aanhoudende ziekte des schrijvers, gevolgd door eenen vroegtijdigen dood, hem niet toelieten, teneinde te brengen. Zijn beste werk is de *Recueil etc.* (*Verzameling zijner grondspreuken*), waarin men noch het zinrijke, noch het schilderachtige van LA BRUYÈRE, noch het afgemetene der bevoording van DUCLOS aantreft, maar hij heeft meer verbeeldingskracht in den stijl van dezen laatste, en spreekt beter tot de ziel, dan een van beide].

* VAUVILLIERS (JOANNES FRANCISCUS), een ervaren kenner der Grieksche taal, te *Parijs*, den 24 September 1737, geboren, was de zoon van JOANNES VAUVILLIERS, hoogleeraar in de welsprekendheid, aan de universiteit van *Parijs*, en die later lector des konings, en hoog-

leeraar in het Grieksch bij het koninklijk collegie werd. De jonge VAUVILLIERS verliet zijne klassen met zoo vele kennissen verrijkt, dat hij reeds vroegtijdig zijnen vader in deszelfs lessen bij de universiteit kon vervangen. In 1766, werd hij benoemd tot adjunct van den abbé VATRY, toenmaals titularis van den leerstoel voor het Grieksch bij het koninklijk collegie. In 1669 volgde hij hem op, en werd hij lid der akademie van opschriften en schoone letteren. VAUVILLIERS deed zich opmerken door zijne godsdienstige grondbeginselen, op een tijdstip, waarop dezelve zeldzaam begonnen te worden, onder diegene, welke de wetenschappen beoefenden. Hij hield zich voor het overige enkel bezig met zijnen leerstoel, en met wetenschappelijke onderwerpen, en het is waarschijnlijk dat hij zich nimmer met iets anders zou hebben bezig gehouden. In 1789, werd hij tot plaatsvervangend afgevaardigde bij de algemeene staten benoemd. Hij was godvreezend en koningsgezind, en toch werd hij bij de oprigting der mairie van *Parijs*, tot adjunct-maire benoemd. In deze hoedanigheid zat hij voor in het bureau der levensmiddelen, met de approviandering der hoofdstad belast. Hij vervulde deze moeilijke taak met de nauwgezetste rechtschapenheid. Verscheiden malen werd hij aan de havens en op de publieke pleinen aan den haat en de beleedigingen des gemeens blootgesteld. Overal

waar eenig oproer was, vertoonde hij zich met kalmte, en indien hij zijne welsprekende stem kon doen verstaan, was hij zeker van te overtuigen. Bij de ontdekking echter van het beruchte *Rode Boek*, vond hij er zich voor eene som van 5,000 francs op gebracht. Dit was toenmaals eene misdaad. VAUVILLIERS gaf betrekkelijk deze gratificatie eene aannemelijke verklaring, en deed zien, dat dezelve niet anders dan eene billijke schadeloosstelling was. Desniettenstaande eene betrekking moede, die niets dan gevaren aanbood, diende hij in 1791, zijn ontslag van den post van administrateur in. In 1797, vond hij zich betrokken in de zamenzwering van BROTTIER en LAVILLEHEURNOIS, als algemeen directeur der approvianderingen in het plan dier zamenzwering. Voor de crimineele regtbank van *Seine-en-Oise* gevoerd, werd hij er vrij gesproken. Bij het nazien zijner papieren vond men eene memorie over de vertegenwoordigende vergaderingen, met betrekking tot welke, de minister van policie COCHON, in Februarij, een verslag aan den raad der Vijfhonderden indiende. In April van hetzelfde jaar, verkoos het dept. van *Seine-en-Oise* hem tot lid van dien raad, en op den 4 September (18 Fructidor) daaropvolgende, bevond hij zich onder het getal dergenen, welke men tot de verbanning veroordeelde. Hij was gelukkig genoeg om zich aan de uitvoering des besluits te onttrekken. Hij had zich naar *Zwitserland* begeven,

en ontving aldaar eenen brief van PAUL I keizer van *Rusland*, die hem eene vestiging in zijne staten aanbood. Bij zijnen doortogt te *Berlijn*, om zich naar *Petersburg* te begeven, werd hij door de toenmaals zich aldaar bevindende Franschen, met al den eerbied en de gevoelens van achting ontvangen, welke zijne persoonlijke verdienste, en het door hem gehouden gedrag verdienden. PAUL I ontving hem met onderscheiding, en kende hem eene jaarwedde toe van 4,000 roebels. Nief lang had hij er genot van, daar hij te *Petersburg* reeds in 1801 overleed. Men heeft van hem, de volgende werken: 1.º *Lettre etc.* (Brief aan de schrijvers van het Journal des savans, over HORATIUS), 1767, in 12.mo; — 2.º *Examens etc.* (Geschied- en Staatkundig onderzoek van het bestuur van Sparta, of Brieven over de wetgeving van LYCURGUS, in antwoord op de twijfelingen, door MABLY voorgesteld), 1769, in 12.mo; — 3.º *Essai etc.* (Proeve over PINDARUS, bevattende eene vertaling van dien dichter, met eene beredeneerde ontleding, en geschied-, staat- en taalkundige aantekeningen), het geheel voorafgegaan door eene verhandeling over PINDARUS, en de ware wijze om te vertalen, 1772, in 12.mo, 1779, in 12.mo; — 4.º *Ludovici XV, laudatio funebris*, 1774, in 4.to; — 5.º *Sophoclis, tragediae septem graecae cum interpretatione latina et scholiis veteribus ac novis; edit. curavit Capperonnier; eo defuncto, edidit notas, praefationem et*

indicem adjecit J. F. VAUVILLIERS, 1781, 2 dl.ⁿ in 4.to; — 6.º *Idylle etc. (Herdersdicht op de geboorte van den Dauphin)*, 1781; — 7.º *Abrégé etc. (Kort begrip der algemeene geschiedenis)*, in platen, met daarop betrekkelijke verklaringen, 1787, en volg. jaren, 1 dl. gr. in 8.vo; — 8.º *Vies etc. (Levensbeschrijvingen voor de verzamelingen van portretten, der beroemde mannen en vrouwen aller natiën)*, door DUFLOS, 1787, in fol.; — 9.º *Extraits etc. (Uittreksels van verschillende Grieksche schrijvers, ten gebruike der militaire school)*, met de Fransche vertaling, en de taalkundige verklaringen der woorden, 1788, 6 dl.ⁿ in 12.mo; — 10.º *Le témoignage etc. (De getuigenis der rede en des geloofs over de burgerlijke constitutie der geestelijkheid enz.)*, Parijs, 1792, in 8.vo; — 11.º *Doctrine etc. (Leer der theologanten of 2.º gedeelte der Getuigenis)*, 1792; — 12.º *Questions etc. (Vraagstukken betrekkelijk de eeden of staatkundige beloften in het algemeen, en in het bijzonder betrekkelijk de geloften van eeuwigen haat aan het koningschap)*; een nagelaten werk; *Bazel*, 1794, in 8.vo Hierbij zou men kunnen voegen de *Mémoire* of het *theoretisch werk over de vertegenwoordigende vergaderingen*, waarvan wij boven hebben gesproken. Dit geschrift bood eene verzameling van algemeene denkbeelden aan over de vorming, de zamenstelling en de regtsmagt der vertegenwoordigende vergadering. Het schijnt dat de schrijver van gevoelen was, dat de

beste wijze van vertegenwoordigend bestuur zoude zijn, de regtsmagt in eene altijd blijvende vergadering te vereenigen.

* VAUX (NOËL DE JOURDA, graaf van), maarschalk van *Frankrijk*, in 1705, op het kasteel *Vaux*, in het diocees van *Puy*, uit eenen zeer armen tak, der oude en adellijke familie van *JOURDA*, oorspronkelijk van *Gévaudan*, in *Velay* gevestigd, geboren. In 1724, als luitenant bij het regiment van *Auvergne*, in dienst getreden, was hij tegenwoordig bij de belegeringen van *Pizzighetone* en het kasteel van *Milane*; in 1734 kapitein geworden zijnde, bevond hij zich bij den aanval van het kasteel van *Colorno*, en werd in de veldslagen van *Parma* en *Guastalla* gekwetst. In 1738, stak hij naar *Corsika* over, en voerde in 1739, het bevel te *Corté*, met eene afdeeling van tweehonderd manschappen van zijn regiment. In het klooster van *Gersamani*, door tweeduizend Corsikanen aangevallen, werd hij door twee geweerschoten gekwetst, doch het gelukte hem echter zijnen post te behouden. Nadat het regiment van *Auvergne*, in 1743, naar *Bohème* was gezonden, onderscheidde zich de graaf DE VAUX, bij de verdediging van *Praag*: met achthonderd manschappen, in den bedekten weg der stad gedetacheerd, dreef hij aldaar den vijand verscheiden malen terug, en verliet dien post niet dan na den afloop van het beleg. De bewijzen van moed en beleid, welke hij aldaar

gaf, verschaften hem het bevel over het regiment van *Angoumois*. In 1744 en 1745 bij den staf des legers geplaatst, was hij tegenwoordig bij de belegeringen van *Menen*, *Iperen* en *Veurne*, bij het gevecht van *Rietzvaux*, bij het beleg van *Friburg*, bij den slag van *Fontenoy*, en onderscheidde zich bij de belegeringen van *Doornik* en *Dendermonde*, hetwelk hij met 1500 man beschermdde. Tot belooning voor zijne diensten benoemde hem de koning tot bevelhebber van *Oudenaarden*. Toen de maarschalk van *Saksen* het beleg van *Brussel* ondernam, werd de graaf *DE VAUX*, aan het hoofd van vijfduizend man, met den overtocht van het kanaal van *Vilvorden* belast; hij maakte twee-honderd krijgsgevangenen in de wijkschansen, wierp eene brug over het kanaal, en bij de berenning der stad, werd hij in eene der voorsteden derzelve gedetacheerd, op twee honderd schreden afstands der grachten, die hij met verschansingen dekte. Na de inneming der stad, belastte de maarschalk hem, om het berigt daarvan aan den koning overtebrengen, die hem tot brigadier benoemde, en hij diende in deze hoedanigheid, bij de belegeringen van *Antwerpen* en *Namen*, en in den slag van *Rocoux*. In 1747 vertrouwde men hem de insluiting van *Sas van Gend* toe: met 6,000 manschappen, maakte hij alle voorbereidselen om dit beleg te beginnen, veroverde een fort en maakte 200 krijgsgevangenen. Bij het beleg van *Bergen-op-Zoom*,

werd hij door eene bom-scherf getroffen. Andermaal naar *Corsika* gezonden, om er zich aan het hoofd der troepen te plaatsen, werd hij tot luitenant-generaal benoemd, en in 1760 bij het leger van den maarschalk *DE BROGLIE* geplaatst. Hij was bij den slag van *Corbach* tegenwoordig, werd met de verdediging van *Friedberg* belast, en voerde het bevel over eene colonne, die de verschansingen van *Cassel* aantastte, en er de vijanden uit verdreef; in de maand Augustus daaropvolgende, ontving hij bevel, om de achterhoede, van een uit tien-duizend man bestaand corps aantetasten, en hij dreef dezelve op de vlugt. Op het einde van dezen veldtocht tot bevelhebber van *Göttingen* benoemd, werd hij in die stad berend, door het leger van prins *FERDINAND* van *Pruissen*: bij herhaling viel hij op de troepen aan, die in de naburige dorpen verschenen waren, hakte een gedeelte derzelve in de pan, maakte het andere krijgsgevangenen, en noodzaakte eindelijk prins *FERDINAND* het beleg op te breken, na hem bij verschillende uitvallen, meer dan drie duizend man ontweldigd te hebben. In 1762, deed hij op nieuw zijne dapperheid uitblinken, in het gevecht van *Johannisberg*, en in dat, hetwelk hij met den markies *DE POYANNE* aan de ligte vijandelijke troepen leverde. In 1764, tot commandeur der orde van den *H. LODEWIJK* benoemd, werd de graaf *DE VAUX* in 1769 ter onderwerping van *Corsika* gezonden, dat tot dusverre,

eenen onoverwinnelijken tegenstand had geboden. Hij landde aldaar den 9 April, sloeg de Corsikanen den 5 Mei, maakte zich meester van hunne legerplaats van *St. Nicolaas*, en verdreef hen den 7 van de hoogten van *Sento*, alwaar hij zijn hoofdkwartier vestigde. Nadat de Corsikanen op den 8 derzelfde maand, beproefd hadden, om de legerplaats der Franschen te overrompelen, werden zij met een aanmerkelijk verlies teruggedreven, en den 14 Junij was de graaf DE VAUX meester van het geheele eiland (zie PAOLI.) In de *Gedenkschriften van Dumouriez* vindt men bijzonderheden over dezen veldtogt; deze generaal, aan wien men eene groote militaire bekwaamheid niet kan betwisten, zwaait billijken lof aan den graaf DE VAUX toe. Deze overwinning, de eenige die uit de regering van LODEWIJK XV is behouden gebleven, had invloed op het lot van *Frankrijk*; op den 15 Augustus van hetzelfde jaar (1769), werd te Ajaccio NAPOLEON BONAPARTE geboren. DE VAUX werd achtereenvolgend geplaatst bij de generaliteit van *Parijs*, bij de afdeelingen van *Provence* en den *Elzas*, en in het kamp van *Vossieux*. In 1779 en 1780 voerde hij het bevel over het leger der kusten van *Bretagne* en *Normandije*. De bewijzen van moed en beleid, die hij gedurende bijna zestig jaren had gegeven in negentien belegeringen, tien gevechten en vier veldslagen, verwierven hem de waardigheid van maarschalk van

Frankrijk, hem door LODEWIJK XVI, den 14 Junij 1783 opgedragen. Naar *Dauphiné* gezonden, om er de eerste gistingen der omwenteling te dempen, overleed de maarschalk DE VAUX te *Grenoble*, den 14 September 1788. Een ijverige onderhouder der tucht, gestreng, maar regtvaardig en menschlievend, onbaatzuchtig, een vijand van die trotsche toerusting, welke een leger evenzeer verwijfd maakt, als zij aan hetzelfde tot last strekt, gaf de maarschalk DE VAUX gedurende zijn geheele leven het voorbeeld der militaire deugden, en vooral eene naauwgezette regtschapenheid. Na bevel te hebben gevoerd over de onderneming, die tegen *Engeland* bestemd was, bleef hij in 1781, nog aan het hoofd der in *Bretagne* vereenigde troepen, op het einde van de eerste dienstmaand, kwam de schatmeester des legers hem dezelfde som brengen, welke hij hem in het vorige jaar voor de gelijke maand had uitbetaald: » Ik moet er slechts de helft van hebben, zeide de graaf DE VAUX; wyl ik dezelfde uitgaven niet meer te doen heb, heb ik ook dezelfde bezoldiging niet meer noodig:» en hij schreef dadelijk in dien zin aan den minister van oorlog: deze antwoordde hem, dat hij zijnen brief onder de oogen des konings had gelegd, en dat Z. M. wilde, dat hij de geheele som zoude ontvangen, als bewijs van 's vorsten tevredenheid, over zijne diensten. » Ik kan schreef de graaf, dit bewijs van de goedheid des konings niet aannemen,

en dit zal het eenige bevel van Z. M. zijn, waaraan ik gedurende den geheelen loop mijns levens, heb gemeend, niet te moeten gehoorzamen." De maarschalk DE VAUX, overleed zonder mannelijke nakomelingen: hij had slechts twee dochters, de markiezinnen DE VAUBOREL, en DE FOUGIÈRES; er bestaan in zijn huis nog slechts twee jongere takken, de Jourda's DE VAUX DU RHULLIER, en de Jourda's DE VAUX DE FOLETIER. — ALEXIS DE VAUX DE RHULLIER, in 1795, door die noodlottigheid, waarvan zoo vele Franschen de slagtoffers werden, op de kusten van *Quiberon* geworpen, ziende dat zijn oudste broeder doodelijk gewond was, droeg hem, ofschoon hij door eene verwonding zelf veel bloed verloor, al zwemmen-de naar het schip, en keerde terug om in de gelederen zijner makkers te strijden. — Gedurende het bloedbad, dat te *Lyon*, na de belegering plaats had, had een kind de agenten van ROBESPIERRE schijnen te treffen. » Jonge burger, zeiden zij hem, het is zeker uw vader, dié u verleid heeft; zweer zijne beginselen af, en gij zult het leven behouden. — *Mijn vader heeft mij niet verleid*, antwoordde de jonge DE VAUX DE FOLETIER, *hij zal voor zijn' God en zijn' koning sterven; ik dien de zelfde zaak, en ik acht mij gelukkiger, met mijn' vader te sterven, dan onder u te leven.*" De beulen bonden den arm des kinds aan dien des vaders, en gezamenlijk werden zij naar de strafplaats gevoerd.

VAUX. — Zie DEVAUX.

* VAUXCELLES (SIMON HIERNY-MUS BOURLET DE), te *Versailles*, in 1734 geboren, omhelsde den geestelijken staat en verwierf grooten roem als prediker des konings. De lijkrede van den graaf van *Eu*, prins van *Dombes*, welke hij uitsprak, verwierf hem eene abdijs en den post van bibliothekaris van het arsenaal. Hij reisde door *Italië*, en keerde daarvan terug met uitgebreide kennissen over de kunsten verrijkt. Met een' beschaafden geest begaafd, stond hij in betrekking met al de beroemde mannen zijner eeuw, en voornamelijk met DELILLE, THOMAS, LAHARPE en FONTANES. Het *Memorial*, een tijdschrift, dat hij met beide laatstgenoemden uitgaf, deed hem begrijpen in de *Proscriptie* van den 18.e fructidor; maar hij had het geluk er zich aan te onttrekken. Hij overleed den 17 Maart 1802. Men heeft van hem: 1.º *Eloge etc.* (*Lofrede van D'AGUESSEAU*), 1760, in 8.vo; — 2.º *Panégyrique etc.* (*Lofrede van den H. LODEWIJK*), 1761, in 8.vo; — 3.º *Oraison etc.* (*Lijkrede van LODEWIJK XV*), 1774, in 4.to; — 4.º *Discours etc.* (*Redevoering voor de kinderen van den hertog van Orleans op den dood van hunnen grootvader*), 1786, in 8.vo; — 5.º *Voorrede tot de tweede uitgave der Brieven van SEVIGNÉ, Parijs*, 1801; — 6.º een aantal *Letterkundige Verhandelingen*, in tijdschriften opgenomen, en die van zijnen smaak getuigen. Hij is een der medewerkers geweest aan het

Woordenboek der akademie, door SCHMITT in het licht gegeven.

Vaux-Cernay (PETRUS DE), een religeus van de Cistercienser orde, in de abdij van *Vaux-Cernay*, bij *Chevreuse*, schreef in het jaar 1216, de *Geschiedenis der Albigenzen*. NICOLAAS CAMUSAT, kanonik van *Troyes*, heeft in 1615, eene goede uitgave van dat werk geleverd, hetwelk nuttig kan zijn voor de gebeurtenissen der 13.e eeuw, en om nieuwere schrijvers te wederleggen, die deze dweepers hebben willen verdedigen.

VAUZELLE (PETRUS). — Zie HONORÉ DE SAINTE-MARIE.

* VAVASSEUR (Pater FRANCISCUS), een Jesuit, in 1605, te *Paray*, in het diocees van *Aulun* geboren, werd verklaarder der H. Schrift, in het collegie der Jesuiten te *Parijs*, alwaar hij zijne dagen in 1681 eindigde, en den roem naliel van eenen religieus, die eene opregte godsdienst bezat, zonder zich met beuzelingen optehouden. Pater VAVASSEUR heeft zich voornamelijk onderscheiden op den Latijnschen *Parnassus*; maar hij beveelt zich meer aan door de sierlijkheid en zuiverheid des stijls, dan door de levendigheid der beelden ende verhevenheid der gedachten. Pater Lucas, zijn orde-broeder, heeft in 1683, de verzameling zijner gedichten in het licht gegeven. Men vindt in dezelve: 1.º het heldendicht *Job*; — 2.º verscheiden *gewijde gezangen*; — 3.º het *Theurgycon* in 4 boeken,

of de *mirakelen van J. C.*; — 4.º een boek met *Treurzangen*; — 5.º vier boeken met *Punt-dichten*, waaronder er verscheiden zijn, die het aan pit ontbreekt. De goede critici verwijten hem eene al te angstvallige nauwkeurigheid, die meer aan een^t taalkundige dan aan een^t dichter past. Zijne verzen zijn vaak gewrongen. Zijne overige werken zijn in 1705 te *Amsterdam* gezamenlijk in fol. in het licht gegeven. Zij bevatten: 1.º een *Commentarium* op *Job*, en op *OZEAS*; — 2.º *De forma Christi, Parijs*, 1649, in 8.vo In dit geschrift wederlegt hij het gevoelen van NICOLAAS RIGAULT, die in aantekeningen op *TER-TULLIANUS*, en in eene verhandeling aan het einde zijner uitgave van den heiligen *CYPRIANUS*, beweerd had, dat *J. C.* wanstallig was geweest. Hij verklaart zich in hetzelfde evenzeer tegen diegene, die in eenen al te letterlijken zin, deze woorden van den 44.^{en} psalm: *Speciosus forma prae filiis hominum* op den Verlosser toepassen; — 3.º eene Verhandeling *De ludicra dictione* of over den kluchtigen schrijfstijl, tegen welken hij zich met nadruk verzet. — 4.º eene Verhandeling *over het Puntdicht*, welke eenige goede overwegingen aanbiedt enz.

VAVASSEUR (LODEWIJK LE). — Zie MASSEVILLE.

VAYRAC (de abbé JOANNES DE), in *Auvergne* geboren, van waar hij zich naar *Spanje* begaf, alwaar hij twintig jaren verbleef,

en in 1710 te *Parijs* terug kwam. Hij is de vervaardiger eener goede *Vertaling* (in het Fransch) der gedenkschriften van den kardinaal BENTIVOGLIO, en van eene beschrijving van den *tegenwoordigen staat van Spanje*, *Amsterdam*, 1719, 4 dl.ⁿ, in 12.mo: een naauwkeurig werk, waarin hij bewijst, dat alles wat mevrouw d'AUNOY over *Spanje* heeft geschreven, slechts eene aaneenschakeling van labels of geestige boerterijen zijn, om de Spanjaards in een belagchelijk licht te stellen. Er is geen andere Fransche schrijver, die volgens zulke zekere en onpartijdige navorschingen over de Spaansche inquisitie heeft gesproken, als de abbé DE VAYRAC (zie LIMBORCH — PHILIPPUS V.) [Onder de verschillende werken van dezen schrijver, noemt men ook nog zijne *Histoire etc. (Geschiedenis der Spaansche omwenteling)*, *Parijs*, 1719, 4 dl.ⁿ, in 12.mo, en later in 5 dl.ⁿ, in 8.vo]

VECCHIETTI (HIERONYMUS), een geleerde florentijner der 17.^e eeuw, omhelsde den geestelijken staat, beoefende met ijver de godgeleerdheid, en werd er in gepromoveerd; vervolgens hield hem de tijdrekenkunde bezig. Hij is in het gebied der letteren vooral bekend door het volgende werk: *Opus de anno primitivo et de sacrorum temporum ratione*, lib. 8, in fol. Dit zeldzame werk, vol geleerde nasporingen, werd te *Augsburg* in 1621 gedrukt. De schrijver tracht de gewijde tijdrekening met de Juliaansche overeen te brengen. Hij

overleed in tachtigjarigen ouderdom in de gevangenis, wyl hij niet had willen herroepen hetgene wat hij in zijn werk had beweerd, dat *J. C. het pascha niet hield in het laatste jaar zijns levens, en dat Hij zich bij het avondmaal, niet van ongezuurd brood bediende*: een gevoelen dat, wanneer men den zin en de verklaring des schrijvers in aanmerking neemt, wellicht zulk eene strenge behandeling niet verdiende.

* VECCHIETTI (JOANNES BAPTISTA), een priester en kenner der Oostersche talen, broeder van den voorgaande te *Cosenza* in 1552 geboren, beoefende met het beste gevolg de Oostersche talen, en vooral het Arabisch en het Perzisch. Hij werd aan het hof van *Rome* verbonden, dat hem met het ondernemen van reizen door *Perzië* en *Egypte* belastte, waardoor hij zich beroemd maakte; gedurende verscheiden jaren doorkruiste hij die landen. Deze schrijver, heeft een *Verslag van Perzië* zamengesteld, hetwelk niet gedrukt is, en waarvan het handschrift bestaat te *Venetië* in de bibliotheek *Nanni*, waarin men ook het *Leven* des schrijvers vindt, door zijn' broeder HIERONYMUS. Deze *Levensbeschrijving* is in het licht gegeven door MARELLI, aan het einde van den *Catalogus der Italiaansche handschriften van NANNI, Venetië, 1776*. VECCHIETTI overleed in 1619.

VECCUS (JOANNES), *Charltophylax*, dat is bewaarder van

de schatkamer der oorkonden, van de *St. Sophia-kerk te Konstantinopel*, werd door keizer MICHAËL PALEOLOGUS, naar de kerkvergadering van *Lyon* gezonden, alwaar de vereeniging, der Grieksche met de Latijnsche Kerk, in 1274 beslist werd. Hij droeg door zijne welsprekendheid en zijnen verzoenenden geest, veel bij tot het beëindigen van dit groote werk. Nadat JOZEF, patriarch van *Konstantinopel*, die het vuur der scheuring aantookte, was afgezet, werd VECUS, in 1275, op den patriarchalen stoel verheven. Zijn ijver, ter handhaving der vereeniging, berokkende hem den haat der Grieksche scheurmakers, die lasterlijke beschuldigingen tegen hem inbragten. Deze vervolging bewoog hem om, in 1279, aan den keizer den afstand van zijn patriarchaat intezenden, en de wijk naar een klooster te nemen: maar de vorst riep hem spoedig daarna terug. Nadat MICHAËL PALEOLOGUS overleden was, verzettede zich zijn opvolger ANDRÖNICUS, die zich door de prinses EULOGIA, zijne moei, liet besturen, tegen de vereeniging, liet VECUS afzetten, en in eene nauwe gevangenis opsluiten, waarin deze groote prelaat, in 1298 van kommer stierf. Hij had verscheiden *Geschriften* zamengesteld ter verdediging der waarheid, en hij laschte in zijn testament, zijne geloofsverklaring betrekkelijk het artikel van den H. Geest, geheel overeenkomstig met de leer der Latijnsche Kerk.

XXIV DEEL.

VEDASTUS (*Heilige*), VAST of WAST, volgens het meest algemeen gevoelen, op het einde der 4.^e eeuw, in eenige westelijke provincie van *Frankrijk* geboren, begaf zich naar het diocees van *Toul*, en werd tot de priesterlijke waardigheid verheven. Toen CLOVIS of CLODOVEUS, na den slag van *Tolbiac*, genoemde stad doortrok, onderwees VEDASTUS hem in de grondleer des christendoms, en vergezelde hem tot *Reims*, alwaar de heilige REMIGIUS den vorst verder onderwees, en hem doopte. De H. VEDASTUS, werd door den H. REMIGIUS, in 499 tot bisschop van *Atrecht (Arras)* gezalfd, en overleed heiliglijk in 539 of 540, betreurd door zijne kudde, die hij met even zoo veel ijver als wijsheid bestuurd had.

VEDELIUS (NICOLAAS), in 1596, te *Hegenhausen*, in den *Palts* geboren, onderwees de wijsbegeerte te *Geneve*, daarna de godgeleerdheid en het Hebreeuwsch, te *Deventer* en te *Franeker*, en overleed den 26 September 1642. Men heeft van hem: 1.º eene Verhandeling tegen de Arminianen, getiteld: *De arcanis arminianismi*, 1632 en 1634, 4 dl.ⁿ, in 4.to Hij beweert dat de Arminianen een sluw atheïsmus willen invoeren, eene onverdiende aanwrijving, waaruit de partijgeest zich openbaart; het gomarismus zou meer godverzakkers vormen dan het arminianismus; — 2.º verscheiden geschriftjes, bijna alle tegen BARONIUS en BELLARMINUS; zelfs

de aanhangers zijner partij waren er zoo weinig mede te vreden, dat zij zich beijverd hebben om ze te wederleggen.

VEEN (OTTO of OCTAVIO VAN) VENIUS, een vermaarde kunst-schilder te *Leyden*, in 1556 geboren. Om hem van de onlusten te vermijden, die in zijn vaderland door de sektarissen waren ontstaan, zonden zijne voogden hem, in den ouderdom van 15 jaren naar *Luik*, ter verdere beoefening der taalkennis. [Hij werd aldaar door den kardinaal GERARDUS VAN GROESBEEK, toenmaals prins-bisschop dier stad, welwillend ontvangen, en kort daarna met aanbevelingsbrieven van dien prelaat, aan den kardinaal MADUCCIO, naar *Rome* gezonden, door tusschenkomst van laatstgenoemde] werd hij geplaatst in de school van FREDERIK ZUCCHARO, die toenmaals onder de schilders van *Italië*, den eersten rang bekleedde. VAN VEEN raadpleegde middelerwijl de oudheid, en de stukken der uitmuntende nieuwere schilders; gedurende de zeven jaren, die hij in *Italië* doorbragt, vervaardigde hij verscheiden schoone schilderijen. Hij begaf zich daarop naar *Duitschland*, alwaar de keizer hem in zijne dienst nam, en de keurvorsten van *Beijeren* en *Keulen*, zijn penseel bezig hielden en hem de voordeeligste aanbiedingen deden, om hem aan zich te verbinden. Doch de zucht naar het vaderland behield bij hem de overhand, en hij keerde naar de *Nederlanden*

terug. Te *Brussel* schilderde hij het portret van den prins van *Parma*, levensgroot, ten voete uit, en geheel geharnast. Na den dood van dien landvoogd begaf VAN VEEN zich naar *Antwerpen*, alwaar hij de kerken dier stad, met verscheiden heerlijke schilderijen versierde. De aartshertog ALBERT van *Oostenrijk*, opvolger van *PARMA*, in het landvoogdijschap der *Nederlanden*, beriep hem naar *Brussel*, en benoemde hem tot opziener der geldmunten. LODEWIJK XII, koning van *Frankrijk*, deed pogingen om VAN VEEN in zijne dienst te bekomen; doch deze verkoos in de *Nederlanden* te blijven. VAN VEEN overleed te *Brussel*, den 6 Mei 1634. Hij vereenigde in zich alle hoedanigheden, die een uitmuntend schilder vormen, en hij was vooral groot als historie- en portretschilder; hij liet twee dochters na, die mede in de schilderkunst uitmuntten. VAN VEEN heeft zich zoowel door zijne pen als door zijn penseel beroemd gemaakt, en verscheiden schriften in het licht gegeven, die hij met door hem zelve geteekende platen en portretten versierd heeft. De voornaamste derzelve zijn: 1.° *Bellum Batavicum cum Romanis, ex Cornelio Tacito*, 1612, in 4.° met 36, door TEMPESTA gegraveerde platen; — 2.° *Historia Hispanica Septem infantium Lara, cum iconibus*, LARA is de naam van eene der beroemdste familiën van *Spanje*; — 3.° *Conclusiones physicae et theologicae, notis et figuris dispositae*, *Ley-*

den; — 4.º *Horatii Flacci emblemata, cum notis*, 1607, in 4.to; te *Brussel*, in 1683 herdrukt, met aanteekeningen, in het Latijn, Italiaansch, Fransch en Nederduitsch. Dit werk is ook gedrukt te *Parijs*, in 1646, onder den titel van: *Instruction etc. (Onderrigting en pligten van een' jongen vorst)* en aan den nog jeugdigen LODEWIJK XIV opgedragen door TANCRÈDE DE COMBERVILLE. Daar deze letterdieverij, niet dadelijk ontdekt werd, zoo ontving de uitgever een schoon geschenk; — 5.º *Amorum emblemata*, 1608, in 4.to; — 6.º *Vita S. Thom. Aquinatis*, 32 iconibus illustrata; — 7.º *Amoris divini emblemata*, 1615, in 4.to; — 8.º *Emblemata ducenta*, *Brussel*, 1624, in 4.to; en datgene, waardoor VAN VEEN de meeste aanspraak op de erkenenis der nakomelingschap heeft verworven, is dat de groote RUBENS zijn leerling is geweest. — GILBERTUS en PETRUS VAN VEEN, zijne broeders, legden zich toe, de eene op de graveer- en de andere op de schilderkunst, en onderscheidden zich beide in genoemde vakken.

VEENHUISEN (JOANNES), een Hollandsche letterkundige van het einde der 17.^e eeuw. Hij onderwees met roem de schoone letteren, en werkte aan de uitgave van verscheiden classieke schrijvers. De voornaamste uitgaven, welke wij hem te danken hebben, zijn die van STATIUS en van PLINIUS den Jonge,

bijgenaamd *Variorum*. De STATIUS werd te *Leyden*, in 1661, in 8.vo; en de PLINIUS, in 1669, *ibid*, in 8.vo gedrukt.

VEGA (ANDREAS), een schoolsche godgeleerde, te *Segovia* geboren, begaf zich in de orde van den H. FRANCISCUS, en overleed in 1570, na met roem bij de kerkvergadering van *Trente* tegenwoordig te zijn geweest. Men heeft van hem: 1.º de verhandelingen *de Justificatione; de Gratia; de Fide, operibus et meritis*, *Alcala*, 1564, in fol.; — 2.º een *Commentarium* op de Psalmen.

VEGA (LOPÈS DE), een Spaansche dichter, ook wel FELIX LOPE DE VEGA CARPIO genaamd, werd te *Madrid*, in 1562, uit eene adellijke familie geboren. Zijne talenten verwierven hem posten en onderscheidingen. Hij werd secretaris van den bisschop van *Avila*, daarna van den graaf van *Lemos*, van den hertog van *Alba*, enz. Na den dood zijner tweede vrouw, omhelsde hij den geestelijken staat, werd priester gewijd en tot aalmoezenier der orde van *Malta* verheven. Deze dichter werd wegens zijne zachte zeden en zijnen vrolijken geest algemeen gezocht. Nooit was een genie vruchtbaarder in de samenstelling van *Blijspelen*. Die welke men verzameld heeft, maken vijf- en-twintig boekdeelen uit, waarvan elk twaalf tooneelstukken bevat. Men verzekert zelfs dat deze dichter tot acht-tien honderd dichtstukken had

vervaardigd. Men begrijpt ligtelijk dat eene zoo verbazende vruchtbaarheid, niet altijd gepaard gaat met oordeel en smaak. Zijne tooneelstukken hebben verscheiden gebreken, maar men vindt in dezelve eenen schitterenden en classieken stijl, vindingrijkheid, en ze zijn voor verscheiden Fransche dichters nuttig geweest. Men heeft ook nog andere werken van dezen schrijver; zoo als de *Voga del Parnasso*, verscheiden *Novelles*; — *Laure del Apollo*. [*Ines de Castro*; *Jeruzalem conquistada*, een heldendicht; *Mamarraguiz*, een kluchtdicht; andere dichtstukken en een aantal lierzangen. Middelmatige schrijvers verhieven zich tegen hem; maar CERVANTES verklaarde hem voor een *wonder der natuur*]. LOPÈS DE VEGA overleed in 1635.

VEGA (GARCILASSO DE LA). — Zie GARCÍAS.

VEGA (ALFONSUS CARRILLO LASSO DE LA). — Zie CARRILLO.

VEGETIUS (FLAVIUS RENATUS), een schrijver die in de 4.^e eeuw leefde, ten tijde van keizer VALENTINIANUS II, aan wien hij zijne *Militaire instellingen* opdroeg; een werk waarin hij op eene zeer geregelde en naauwkeurige wijze, al datgene behandelt, wat de Romeinsche krijgsmagt betreft. Dit werk is in zeer zuiver Latijn geschreven. VEGETIUS heeft ook eene *Artis Veterinariae* in het licht gegeven, voorkomende in *Rei rusticae scriptoris*, Leipzig, 1735, 2 dl.ⁿ, 4.to; —

Beide genoemde werken zijn ook in het Fransch vertaald.

VEÏENTO. — Zie FARRICIUS-VEÏENTO.

VEIL (KAREL MARIA DE), de zoon van een' jood van *Metz*, werd door den grooten BOSSUET bekeerd. Hij begaf zich onder de orde der Augustijnen, en later onder de reguliere kanoniken van de heilige GENOVEVA. Men zond hem naar *Angers*, alwaar hij den doctoralen hoed ontving, en alwaar hij in de scholen de godgeleerdheid onderwees. Hij verliet vervolgens zijnen leerstoel voor de pastorijs van den H. AMBROSÍUS, te *Melun*, viel kort daarna weder af, daar hij in *Engeland* de catholieke godsdienst afzwoer, om met de dochter van een' doopsgezinde in den echt te treden, en overleed in 1699, na *Commentariën* in het licht te hebben gegeven, op verscheiden boeken der heilige Schrift. Hij is de eerste die zijne stem verheven heeft tegen de *Histoire etc.* (*Critische geschiedenis van het oude Testament*), door RICHARD SIMON, in éenen gedrukten en aan den heer BOYLE gerigten brief.

* VEITH (LAURENTIUS FRANCISCUS XAVERIUS), een Jesuit en godgeleerde, den 3 December 1725 te *Augsburg* uit eene achtbare familie geboren, legde in 1760, te *Dillingen* zijne geloften af; hij werd tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd, en na de redekunst en de wijsgeerte te hebben onderwezen,

bekleedde hij eenen leerstoel voor de H. Schrift en de geschilpunten, te *Ingolstadt*. Bij de vernietiging der maatschappij in 1773, werd hij hoogleeraar in de godgeleerdheid aan het catholijk lyceum van *Augsburg*, en hij wijdde zijne talenten en zijne geleerdheid toe aan de verdediging der catholieke leerstellingen. Hij overleed den 9 October 1796. Men heeft hem verscheiden zeer goede werken te danken: 1.º *De primatu et infallibilitate romani pontificis*, 1781, in 8.vo, te *Mechelen*, in 1824 herdrukt, en opgedragen aan onzen heiligen Vader, Paus LEO XII, bij dit geschrift zijn verscheiden belangrijke bewijsstukken gevoegd; — 2.º *Edmundi Richerii doctoris Parisini systema de ecclesiastica et politica potestate singulari dissertatione confutatum*, 1783, in 8.vo; nieuwe uitgave, *Mechelen*, 1825, met eene voorrede over het leven en de geschriften van MARCUS ANTONIUS DE DOMINIS, aartsbisschop van *Spalatro*. Dit werk vond bij deszelfs verschijnen veel bijval, en Pius VI zond aan den schrijver eene breve van tevredenheid; — 3.º *De gemina delectatione caelestis ac terrena relative victrice*, 1785, in 8.vo, en *Mechelen*, 1826; — 4.º *Raadgevingen en regels, voor degene, die de H. Schrift willen beoefenen*; — 5.º *Scriptura sacra contra incredulos propugnata*, *Augsburg*, van 1789 tot 1795, 8 dl.ⁿ; te *Mechelen* herdrukt, 1824, 5 dl.ⁿ in 12.mo, met eene *Levensschets* des schrij-

vers. Ook dit werk verwierf hem, onder dagteekening van 1 Junij 1790, eene breve van tevredenheid der Pauses. VEITH doorloopt in hetzelfde al de tegenwerpingen, welke de nieuwe ongeloofigen tegen de gewijde boeken gemaakt en herhaald hebben, en voert er de oplossingen der H. Vaders, der oude en nieuwe Fransche, Duitsche, Italiaansche verdedigers, enz., in aan.

* VELASCO (GREGORIUS HERMANDEZ DE), een Spaansche dichter, te *Toledo*, in 1540 geboren, studeerde aan de hoogeschool van *Alcala de Henarès*, alwaar hij de godgeleerdheid beoefende, doch hij wijdde zich geheel en al toe aan de schoone letteren. VELASCO werd onder de beste dichters zijner natie geteld. Er blijven van hem slechts twee vertalingen over, waarvan de verdienste den roem regtvaardigt, welken hij verworven had. Deze vertalingen in Spaansche verzen zijn: 1.º de *Aeneis* van VIRGILIUS, *Alcala*, 1585, in 8.vo, te *Toledo*, *Madrid*, *Antwerpen*, *Saragossa*, *Valencia*, enz. herdrukt; — 2.º *El parte de la Virgen*, eene vertaling van het dichtstuk van SANNAZAR, te *Toledo*, *Madrid* enz. gedrukt.

VELASCO. — Zie PALOMINO DE VELASCO.

VELASQUEZ (JOANNES ANTONIUS), een Jesuït, te *Madrid*, in 1585 geboren, overleed in 1669. Na verscheiden malen rector te

zijn geweest, werd hij tot provinciaal verheven. Koning PHILIPPUS IV liet hem aan zijn hof komen, en benoemde hem tot raad der onbevleete ontvangenis. Men heeft van hem: 1.º een Latijnsch *Commentarium* op den Brief aan de Philippieërs, 2 dl.ⁿ, in fol., even zoo wijdloopig als geleerd; — 2.º verscheiden *Geschriften*, ter verdediging der onbevleete ontvangenis der heilige Maagd.

VELASQUEZ (JACOBUS - RODRIGUEZ DE SYLVA Y), een schilder te *Sevilla*, in 1599 geboren, begaf zich naar *Madrid*; werd aldaar het hoofd der Spaansche school, en zijne talenten verschaften hem eene vermogende bescherming bij de koninklijke familiën. Een stout genie, een levendig koloriet, krachtvolle penseelstreken maken van hem eenen beroemden kunstenaar. PHILIPPUS IV beminde hem, schiepte vermaak in zijn bijzijn, en vooral in hem te zien schilderen. Bij de eerbewijzen, waarmede hij hem reeds overladen had, voegde hij in 1658 nog de waardigheid van ridder van St. JACOB, en liet bij zijn overlijden, den 7 Augustus 1660 overgevallen, prachtige plegtigheden voor hem vieren.

* VELASQUEZ DE VELASCO (LODEWIK JOZEF), een geleerde Spanjaard, markies van *Valdeflores*, ridder van de St. JACOBS-orde, enz., te *Malaga*, den 5 Nov. 1722 geboren. Hij volbragt zijne studiën te *Grenada* en te *Malaga*, in het collegie der Je-

suiten, en begaf zich naar *Madrid*, alwaar hij zich geheel op de beoefening der geschiedenis en oudheden toelegde. De bijval, welken zijne werken vonden, verschaftte hem als lid den toegang tot de akademie der geschiedenis van *Madrid*, tot die der opschriften en schoone letteren van *Parijs*, en tot verscheiden andere geleerde genootschappen van *Europa*. Hij zou gerustelijk den roem hebben kunnen genieten, welke zijne talenten hem billijkerwijze hadden verworven, en zelfs in de gunstbewijzen van het hof deelen, indien niet een al te onafhankelijk karakter, en niet zeer regtzinnige grondbeginselen, hem van deze voorregten hadden verstoken gehouden. VELASQUEZ, die denkbeelden van valsche filozofie had aangenomen, had in zijn huis strengelijk verboden boekwerken, en was zelfs onvoorzigtig genoeg om zijne gevoelens in het openbaar aan den dag te leggen. De regering en de godsdienst waren beurtelings het voorwerp zijner spotreden. Hij had van de burgerlijke en kerkelijke gezagvoerders reeds verscheiden vruchteloze vermaningen ontvangen, toen er gedurende de onlusten van *Madrid* (1766), die door de verbanning van den minister ESQUILACHE gevolgd werden, verscheiden schotschriften verscheenen, die aan den markies DE VALDEFLORES werden toegeschreven. Hij wist zich echter van deze beschuldiging vrij te pleiten; maar een werk dat hij omtrent denzelfden tijd over den

minnenhandel in het licht gaf, deed de aandacht van het bestuur ontwaken. Hij werd in October van hetzelfde jaar 1766, in zijn huis gearresteerd, en in het kasteel van *Alicante* opgesloten. Men maakte zich meester van zijne papieren, onder welke men verscheiden werken te betreuren heeft, die tot de wetenschappen betrekking hebben, en die de markies later vruchteloos reclameerde. Nadat verscheiden vrienden zich te zijne gunste in de bres hadden gesteld, verkregen zij voor hem eindelijk de vrijheid; hij begaf zich alstoen naar een buitengoed bij *Malaga*, alwaar hij in December 1772 aan eenen aanval van beroerte overleed. Zijne voor naamste werken zijn: 1.º *Proeve over de alphabets der onbekende letterteekens, op enige gedenkpenningen en gedenkteekens van Spanje* gegraveerd, *Madrid*, 1752, in 4.to; — 2.º *Oorsprong der Kastiliaansche taal- en dichtkunde*, een uitmuntend werk, dat verscheiden uitgaven heeft gehad; — 3.º *Jaarboeken der Spaansche natie, van haren oorsprong tot op den inval der Romeinen, Malaga*, 1759, in 4.to; — 4.º *Beoordeeling der gedenkpenningen van de Gothische en Suevische koningen van Spanje, Malaga*, 1759; — 5.º *Ver slag over de reis door Spanje, gedaan op last des konings, en over de algemeene geschiedenis dier natie, van de vroegste tijden af, tot het jaar 1516, volgens de denkstukken op die reis verzameld, Madrid*, 1765, in 4.to;

— 6.º *Galanteriopolis, enz., Madrid*, 1766. Dit boek is een hevig hekelschrift tegen de zeden van den tijd, en in het bijzonder tegen het Spaansche bestuur. Het bevat daarenboven vrij ligtzinnige schilderingen, en was ongetwijfeld gedeeltelijk oorzaak, van de onaangenaamheden, welke de schrijver te verduren had. Zijne overige meermalen gedrukte werken, zijn: — 7.º *Natuurlijke historie van Spanje*; — 8.º *Aardrijksbeschrijving van Spanje*; — 9.º *Proeve eener algemeene geschiedenis*; — 10.º *Geschiedenis der stad Malaga*; — 11.º *Bespiegeling over de gedenkpenningen van Spanje*; — 12.º *Beschrijving van Tunis en Marocco*; — 13.º *Dichtwerken*, die zeer op prijs worden gesteld, en den schrijver in den rang der goede Spaansche dichters plaatsen, enz. De markies DE VELASQUEZ had verscheiden reizen ondernomen op de kusten van *Afrika*, door *Italië* en *Frankrijk*, hij vertoefde eenigen tijd te *Parijs*, alwaar hij, zegt men, met verscheiden filozofen gemeenzaam omging.

† VELBRÜCK (FRANCISCUS KAREL Graaf DE), den 11 Junij 1719, uit eene oude familie, op een landgoed bij *Dusseldorp* geboren, is niet door de Voorzienigheid op een tooneel geplaatst, hetwelk hem in staat stelde om eenen grooten invloed op zijne eeuw uitte oefenen; maar den 16 Januarij 1772, tot prins-bisschop van *Luik* verkozen, maakte hij het geluk

uit, van een half-miljoen aan zijne zorgen toevertrouwde menschen, en zijn beheer verdient als voorbeeld aangevoerd te worden. Talrijke gestichten van weldadigheid, ziekenhuizen, bedelaarsgestichten, scholen, genootschappen ter aanmoediging van wetenschappen en kunsten, kenmerken zijne twaalfjarige regering. Deze prélaat overleed te *Luik*, den 30 April 1784. **VELBRÜCK** zag zich gaarne door kunstenaars en geleerden omringd, en bezat zelf eenen zeer beschaafden geest. De meeste zijner mandementen, en onder anderen het eerste dat hij uitvaardigde, en waarin hij zijne denkbeelden en ontwerpen ontwikkelde, leveren daarvan de ontegensprekelijkste bewijzen. Hij was in zeker opzigt de schepper van *Spa*, dat weldra de ontmoetingsplaats (*rendez-vous*) van geheel *Europa* werd. De door hem in de stad *Luik* gestichte maatschappij van naijver (*Société d'Emulation*), plaatste zijn borstbeeld in de zaal harer vergaderingen, en zijne Lijkrede (*éloge funèbre*) werd in dezelve uitgesproken door den dichter **REYNIER**, blijvend secretaris dier maatschappij: dezelve maakt een los stukje uit van 10 bladz. in 4.to, *Luik*, 1785.

VELD (JACOBUS), een geleerde Augustijner religieus van *Brugge* in *Vlaanderen*, werd in 1571 doctor van *Lewen*, en achtereenvolgend prior en provinciaal zijner orde; te *St. Omer*, werwaarts hij zich begeven had, toen de magistraat van *Brugge*, die de partij

der kettters had gekozen, hem in 1578 uitgebannen had, in het klooster van *St. Bertin*, in 1583 overleden. Deze geleerde religieus heeft zamengesteld: 1.º *Tabula in Evangelia et epistolas quadragesimales*, *Lewen*; — 2.º *Omschrijvingen* op de Evangelien, de Epistels van de Vaste, en de Passie; — 3.º *Commentaria in Daniele prophetam*, 1576, in 8.vo Dit Commentarium is enkel voor predikers geschikt.

† **VELDE (ISAÏAS VAN DEN)**, een schilder, te *Leyden*, in 1597 geboren, was de kweekeling van **PETRUS DENEIN** of **VAN NEIN**. Hij maakte zich een' zeer beroemden naam door zijne voorstellingen van veldslagen. De onderwerpen, welke hij gaarne behandelde, waren ontmoetingen van ruiters of aanvallen van dieven. Hij beoefende ook het graveren met sterk water, en men heeft vier stukken van zijne hand, die met veel vernuft uitgevoerd zijn.

† **VELDE (JOANNES VAN DEN)**, broeder van den voorgaande, te *Leyden*, in 1598 geboren. Hij muntte uit in het schilderen van landschappen, kermissen, boeren-gezelschappen; maar het is vooral als graveur dat hij meer bijzonder bekend is. Zijne gravures onderscheiden zich door eene buitengewone netheid. **JOANNES** leefde nog in 1677.

† **VELDE (WILLEM VAN DEN)**, bijgenaamd *de Oude*, een teekenaar, te *Leyden* in 1610 geboren. Nog zeer jong zijnde

wijdde hij zich aan de zeevaart toe, en deed in die betrekking verscheiden zeereizen. Ofschoon hij geen anderen meester dan zijn genie had, zag men eensklaps uit zijne hand schoone teekeningen op papier te voorschijn komen, die allerlei soorten van schepen voorstelden. Zoodra hij vernam dat men een zeegevecht ging leveren, ging hij scheep zonder ander doel, dan om getuige van den strijd te zijn, en om er al de omstandigheden met te meer naauwkeurigheid van voortstellen. De staten van *Holland* lieten een klein fregat of jagschip voor hem uitrusten, met last aan den kapitein om zich in alle rigtingen te wenden, welke VAN DEN VELDE hem zou voorschrijven. Men zag hem alstoen in den hevigsten strijd, te midden der vijandelijke vloot, ten einde hare bewegingen gadeslaan. De admiraal *OBDA*M, kon zich niet onthouden, den moed van den kunstenaar te bewonderen, en noodigde hem bij zich aan boord op het middagmaal, en naauwelijks had VAN DEN VELDE, hem eenen oogenblik verlaten of het admiraal-schip sprong in de lucht. In 1666 werd hij door de staten belast, om den slag afte teekenen, die in het gezigt van *Ostende*, tusschen de Engelsche en Hollandsche vloten, onder de bevelen van *MONCK* en *DE RUYTER* plaats had. Elke beweging van dat gevecht, hetwelk van den 11 tot den 14 Junij duurde, werd met zulk eene naauwkeurigheid afgebeeld, dat de staten

zich van zijne teekeningen konden bedienen, om de bewegingen en het gedrag van de officieren der vloot te kennen. Zijn roem verspreidde zich weldra door geheel *Europa*. Koning *KAREL II* beriep hem aan zijn hof, en nam hem in zijne dienst, en hij genoot dezelfde gunst onder *JACOBUS II*, opvolger van dien vorst. Hij vervaardigde voor die beide monarchen een aantal teekeningen, waarin men de naauwkeurigheid niet genoeg kan bewonderen, waarmede hij al wat de zee majestueus en ontzettend aanbiedt, wist voortstellen. Hij teekende gewoonlijk op wit papier op gewit linnen, of op papier dat op linnen geplakt was. Nooit heeft iemand met meer gemakkelijheid, met meer kunst en vernuft gebruik gemaakt van de pen. Op het einde van zijn leven beproefde hij om te schilderen; maar zag zich verplicht daar weder van af te zien. Hij overleed te *Londen*, den 16 December 1693, en werd in de *St. Jacobs*-kerk begraven.

† *VELDE* (*WILLEM VAN DEN*), bijgenaamd *de Jonge*, zoon van den voorgaande, te *Amsterdam*, in 1633 geboren. Zijn vader leerde hem het teekenen van zeestukken; maar na aan het hof van *Engeland* te zijn beroepen, vertrouwdde hij gedurende zijne afwezigheid den jongen *WILLEM* toe aan de zorgen van *SIMON DE VLIET*ER, een' geacht *Amsterdamsch* scheepsschilder. *VAN DEN VELDE* was weldra in staat zijnen meester te kunnen

missen. Eenige zee - stukken , welke hij aan zijnen vader zond , deden dezen verbaasd staan : hij toonde dezelve aan koning JACOBUS II , die zich haastte om den jongen kunstenaar , met eene aanzienlijke jaarwedde aan zijn hof te doen komen. De vervaardiging der stukken welke men hem bestelde namen zijnen geheelen tijd in. Hij werd belast met het schilderen van al de gedenkwaardige bedrijven der Engelsche vloten , om in de koninklijke gebouwen geplaatst te worden. Zijn roem werd in *Engeland* zoo groot , dat , niet te vreden met het bezit van den kunstenaar , de Engelsche liefhebbers zijne voortbrengselen op het vaste land met groote kosten deden opsporen ; hetwelk de schilderijen van W. VAN DEN VELDE , Jr. , buitengemeen hoog in prijs heeft doen stijgen , en dezelve zeer zeldzaam gemaakt heeft. Hij werd in zijnen tijd als de bekwaamste schilder van zeegezigten beschouwd , dien men tot dusverre gezien had , en heeft dien roem tot op onzen tijd gehandhaafd (zie SCHOTEL). WILLEM VAN DEN VELDE overleed zeer rijk te *Londen* , den 6 April 1707.

† VELDE (ADRIAAN VAN DEN), mede zoon van WILLEM VAN DEN VELDE den Oude , een der grootste landschapsschilders , welke *Holland* heeft voortgebracht , werd te *Amsterdam* , in 1639 geboren. Zelfs voor dat hij meesters had gehad , vervaardigde hij reeds schilderijen. Deze zeldzame aanleg bewoog zijn vader , aan eene neiging

toe te geven , waartegen hij zich eerst verzet had. Hij plaatste hem bij JAN WIJNANDSZ , die getroffen werd door den smaak en de naauwkeurigheid , waarmede hij uit zichzelf , geitjes , schaapjes en koeitjes had geschilderd. Onder zulk een' bekwamen meester duurde het niet lang , of de jonge ADRIAAN maakte snelle vorderingen. WIJNANDSZ schepte er behagen in , hem met al de geheimen zijner kunst bekend te maken , en leerde hem vooral , wat de hoofdzaak voor een' kunstenaar is , de natuur wel te beoefenen. Hij had zijne studie niet enkel tot het landschap bepaald : hij legde zich ook bijzonder op het gelaat toe , hetwelk eene groote waarde aan zijne werken gaf , en hem in staat stelde zijne landschappen met verscheiden kunstenaars , van den eersten rang te versieren , zoo als RUIJSDAEL , HOBBERMA , MOUCHERON , VAN DER HEIDEN , en zelfs van zijnen eigen meester , die tot dat hij had ingezien , dat hij zonder vrees gebruik kon maken van het talent zijns kweekelings , zich steeds van het penseel van WOUWERMAN bediend had. Maar ofschoon ADRIAAN voornamelijk als schilder van landschappen en dieren beroemd is , heeft hij echter niet gevreesd , om eenige historiestukken in het groot te behandelen ; en de goede uitslag , waarmede hij zulks deed , bewijst dat hij ook in die *genre* , geen vreemdeling was. Verscheiden R. C. kerken te *Amsterdam* , bezitten van hem schilderijen of Altaar-stukken , onder anderen

eene *Afneming van het Kruis*, in de H. AUGUSTINUS-kerk. VAN DEN VELDE overleed te *Amsterdam*, den 20 Januarij 1672, en bereikte dus slechts den ouderdom van naauwelijks 33 jaren. Ook heeft men van dezen meester een aantal uitmuntend gegraveerde platen.

* VELDE (KAREL FRANS VAN DER), te *Breslau*, den 17 Septemb. 1779 geboren, bekleedde in *Silezië* verschillende overheidsbetrekkingen, en onderscheidde zich in de letteren. Hij leverde eerst *kleine dichtstukken en verhalen* voor de tijdschriften, daarna werkte hij voor de tooneelen; maar wijl hij daarin slechts weinig bijval vond, zoo legde hij zich uitsluitend toe op de samenstelling zijner romans, die zoo zeer gezocht werden, dat men hem den bijnaam gaf van *Duitschen* WALTER SCOTT. Ofschoon hij den Schotsen romanschrijver op verre na niet evenaarde, staat hij echter soms met hem gelijk, in zijne zeer naauwkeurige en treffende schilderingen der zeden. Een vroegtijdige dood heeft hem in April 1824 aan de letteren onttrokken. Sedert 1817 werkte hij mede aan de *Abendzeitung*, en dit blad heeft aan hem den opgang te danken, welken het sedert dien tijd maakte. Zijne gezamenlijke *Werken*, werden na zijnen dood, door BÖTTIGER en THEOD. HELL, met aanmerkingen en eene levensbeschrijving van VAN DER VELDE, te *Dresden* in 1824 en volg. jaren, in 25 dl.ⁿ in het licht gegeven.

VELEZ. — Zie GUEVARA (LODEWIJK VELEZ).

VELLEJUS-PATERCULUS, uit eene beroemde van *Napels*, oorspronkelijke familie geboren, werd krijgs-overste, en in het jaar des overlijdens van AUGUSTUS, onder wien hij gediend had, *Prætor*. Hij maakte veldtogten in verschillende landen, volgde TIBERIUS op al zijne ondernemingen, en was zijn luitenant in *Duitschland*. Men heeft van hem eene *Beknopte geschiedenis van Griekenland, van het Oosten, van Rome en van het Westen*. Dit werk is niet geheel tot ons gekomen. Wij bezitten slechts een fragment der oude Grieksche geschiedenis, met de Romeinsche geschiedenis van de nederlaag van PERSEUS af tot op het zesde jaar van TIBERIUS. Deze schrijver is onnavolgbaar in zijne schilderingen; hij doet zulks met eenen enkelen trek. Hij heeft met eene geestigheid en bevalligheid geschreven, die het moeilijk is natevolgen: maar men verwijt hem TIBERIUS en SEJANUS te zeer gevleid te hebben. Hij zag in hen slechts weldoeners van PATERCULUS, terwijl het overige van het menschelijke geslacht, er gedroegen in zag. RHENANUS heeft dezen schrijver in 1520 in het licht gegeven, en sedert dien tijd heeft hij een aantal uitgaven gehad. [Die van DAVID RHUNKENIUS, *Leyden* 1777, wordt voor de beste gehouden].

VELLY (PAULUS FRANCISCUS), den 9 April 1709, en volgens anderen, in 1711, te *Crugny*,

bij *Reims* geboren, begaf zich in de orde der Jesuiten, en na dezelve, na verloop van elf jaren weder te hebben verlaten, wijdde hij zich geheel toe aan de geschiedkundige nasporingen. Zijne *Geschiedenis van Frankrijk* ruimt hem eenen rang in onder de geschiedschrijvers. Hij heeft er de zes eerste deelen in 12.mo van in het licht gegeven; het zevende, hetwelk hij had voltooid, en het achtste, waaraan hij bijna de laatste hand had gelegd, zijn door VILLARET, ten druk bevorderd. Zonder dat zich zijn stijl door kracht of sierlijkheid onderscheidt, is dezelve echter los, eenvoudig, natuurlijk en vrij naauwkeurig. Dezelve ademt een' geest van opregtheid en waarheid die in het stuk van geschiedenis bevalt; maar men moet er zich niet mede bedriegen: de schrijver heeft zijne vooroordeelen en zijne vooringenomenheden, waaraan hij geene bedenking maakt, de meestbekende feiten opteofferen. Volgens de aanmerking van PALLISSOT, wordt de geestelijkheid in dit werk niet altijd met onpartijdigheid behandeld. VILLARET heeft deze geschiedenis tot aan het 17.e dl. voortgezet. (Zie VILLARET-CLAUDIUS-); hij heeft tot opvolger gehad GARNIER veroordeeld om vervangen te worden, door den langdradigen en vervelenden FANTIN-DESODOARDS. De onpartijdigheid is van geen dezer schrijvers het kenmerk. De abbé VELLY overleed den 4 September 1759. Hij had zich in het gebied der letteren aangekondigd, door eene Fran-

sche vertaling van het hekel-schrift van Dr SWIFT, getiteld JOHN. BULL of *het eindeloos proces*; handelende over den door den vrede van Utrecht geëindigden oorlog.

* VELTHEIM (AUGUSTUS FERDINAND, graaf von), een delfstofkundige, lid der koninklijke maatschappij van *Londen*, en van die van *Helmstadt*, den 18 September 1741, in het hertogdom *Maagdeburg* geboren, bekleedde gedurende verscheiden jaren den post van opper-bewindhebber der mijnen, in het keurvorstendom *Hanover*. Hij gaf over de *Delfstofkunde* verschillende werken in het licht, die zijnen roem vestigden. De hoogeschool van *Hanover* gaf hem den doctoralen graad, en de koning van *Pruissen* schonk hem den titel van graaf. Hij legde den post van opperbewindhebber neder, en begaf zich naar zijne landgoederen, alwaar hij zich enkel met zijne geliefkoosde studie bezig hield. Hij schreef aldaar belangrijke aanmerkingen, het zij op de *Reukwater der ouden*, op de *onyxsteenen*, op het *Standbeeld van Memnon in Egypte*, enz., en gaf dezelve bij wijze van kleine verhandelingen in het licht. Nog heeft men van hem verscheiden belangrijke *Verhandelingen*, over de kunst om spiegels te vervaardigen; eene *Nieuwe verklaring der vaas van Barberini* enz. De graaf von VELTHEIM overleed te *Brunswijk*, den 2 October 1801.

VELTHUYSEN (LAMBERTUS), VELTHUSIUS, te *Utrecht*, in 1622 geboren, verdedigde met ijver de gevoelens van DESCARTES. Hij was gedurende eenige jaren lid der magistraat zijner geboorteplaats; maar de buitengewone geestdrift, waarmede hij de regten der burgerlijke overheden, in de kerkelijke vergadering verdedigde, deed hem in 1674 afzetten. Hij leefde vervolgens in de afzondering tot aan zijnen dood, in 1685* voorgevallen. Zijne werken in 1680, te *Rotterdam* gezamenlijk in 2 dl.ⁿ, in 4.to in het licht gegeven, bevatten: 1.º *Tractatus moralis de naturali pudore et dignitate hominis, in quo agitur de incestu, voto castitatis* etc., waarin goede zaken voorkomen, gepaard met valsche beweringen; — 2.º *De usu rationis in theologia*; — 3.º eene *Verdediging* der verhandeling *de Cive*, van HOBBS, welke verstomde lieden niet deed terugkomen van het denkbeeld, hetwelk zij zich van dezen goddelooze hadden gevormd, en die den goeden naam van den verdediger zeer benadeelde; — 4.º *De articulis fidei fundamentalibus et cultu naturali*; een werk vol wonderspreuken.

VELZEN (GERARD VAN). — Zie FLORIS V.

VENANTIUS (*Heilige*), te *Cammerino*, eene stad in de mark van *Ancona* geboren, was nog zeer jong, toen hij gedurende de vervolgingen van DECIUS, in het jaar 250 voor het geloof ten dood werd gebracht. De

hymnussen, welke in zijn officie voorkomen zijn zeer schoon en vol dichtvuur.

VENANTIUS-FORTUNATUS (HONORIUS CLEMENTIANUS), bij *Treviso*, in *Italië* geboren, volbragt zijne studiën te *Ravenna*, en ging zich vervolgens te *Tours* vestigen. Zijne talenten en zijne deugden bragten hem in naauwe vriendschapsbetrekking met GREGORIUS, bisschop dier stad. De vrome koningin RADEGONDE noodigde hem uit om te *Poitiers* te komen, en nam hem in hare dienst; hij gaf aan SIEGBERT, die veel belang in hem stelde, staatkundige voorschriften. Hij werd te *Poitiers*, in 565 tot priester gewijd, en volgens het meest algemeen gevoelen, op den bisschoppelijken stoel dier stad geplaatst, na het ontslag van PLATO. FORTUNATUS eindigde heiliglijk zijn leven, in 609, en men viert zijn feest te *Poitiers*, den 14 December. Men heeft van hem: 1.º een berijmd *Leven van den H. MARTINUS*, gevolgd naar het *Leven van den zelfden heilige* door Sulpitius-Severus. VENANTIUS-FORTUNATUS zegt, dat hij dit dichtstuk vervaardigde uit erkenenis jegens den H. MARTINUS, wijl hij door zijne voorpraak van eene oogkwaal genezen was; — 2.º verschillende *Gedichten*, in 11 boeken, in het licht gegeven, met het *Leven van den H. MARTINUS*, door pater BROUWER, een' Jesuit, *Mainz*, 1630, in 4.to; — 3.º eene *Verklaring van het gebed des Heeren*, welke men als zijn meesterstuk beschouwt, in de

Bibliotheek der kerkvaders en in de *Orthodoxographa*, met de *Verklaring van het Symbolum der Apostelen*, van den zelfden schrijver; — 4.º *Verklaring van het Symbolum van den H. ATHANASIUS*, door MURATORI in de *Anecdota latina* medegedeeld; — 5.º *Levensbeschrijvingen* van den H. HERMANUS (GERMAIN) van *Parijs*, van den H. ALBINUS (AUBIN) van *Angers*, van den H. PATERNUS van *Avanches*, van den H. AMANDUS van *Rhodes*, van den H. REMIGIUS van *Reims* en van de H. RAGEDONDE. Van al deze levensbeschrijvingen wordt slechts de laatste op prijs gesteld; in de overige openbaart hij zeer weinig critiek; — 6.º het hymnus *Vexilla regis prodeunt* etc. DU PIN schrijft hem ook toe *Pange lingua gloriosi, praelium certaminis* (*), en ook deze lofzang komt in eenige uitgaven zijner werken, met het *Vexilla regis* voor; maar dom CEILLIER, wiens gevoelen waarschijnlijker is, schrijft hetzelfde toe aan CLAUDIANUS MAMERTINUS (zie dat artikel). Het dichtwerk van FORTUNATUS is vrij welluidend voor de eeuw, waarin hij leefde, maar zijn proza is al te onbeschaafd. De beste uitgave der *Werken* van VENANTIUS is die van Mainz, 1617. Pater LABBE had er eene in gereedheid gebragt, welke niet in het licht is verschenen. — Men moet, in navolging van

CAVE, VENANTIUS-FORTUNATUS niet verwarren met den heiligen FORTUNATUS, bisschop in *Lombardijë*, die, waarschijnlijk door de Barbaren van zijnen stoel verdreven, de wijk nam naar den omtrek van *Chelles*, bij den H. HERMANUS, bisschop van *Parijs*, zeer in achting stond, en in 569 overleed. Men heeft van hem het *Leven* van den heiligen MARCELLUS van *Parijs*.

VENCE (HENDRIK FRANCISCUS DE), een priester, leeraar der *Sorbonne*, proost der *primatiale* kerk van *Nancy*, staatsraad van LEOPOLD, hertog van *Lotharingen*, en onderwijzer zijner kinderen, maakte zich bekend, door de uitgave, welke hij leverde van de *Commentariën* van pater DE CARRIÈRES, *Nancy*, 1738—1743. De abbé DE VENCE voegde er 6 dl.ⁿ bij met *Ontledingen en Verhandelingen van en over het Oude-Testament*, en 2 dl.ⁿ, met eene *Ontleding of Verklaring der Psalmen*. Dom CALMET stelde deze verhandelingen zeer op prijs. Dezelve zijn geleerd, bondig en zuiver geschreven. De schrijver had de gewijde boeken wel beoefend, en zijne kennis strekte zich tot verscheiden wetenschappen uit. Hij overleed te *Nancy*, den 1 November 1749. De heer RONDET heeft de meeste dezer verhandelingen opgenomen in de uitgave welke hij, in het Latijn

(*) Sedert de verbetering van dit Hymnus, leest men, ter vermindering van een pleonasmus, *Laureum certaminis*. Maar de dichter wilde door *praelium*, *schok*, *aanval*, *ijver*, *vuur*, tot den strijd verstaan hebben.

en Fransch, van den *Bijbel* heeft geleverd, *Avignon*, 1767—1773, 17 dl.ⁿ, in 4.to; hetwelk aanleiding heeft gegeven, dat deze Bijbel, soms onder den naam van *Bijbel van den abbé DE VENCE* wordt 'aangeduid, en waarvan er eene schoone uitgave bestaat, in 25 dl.ⁿ, in 8.vo; met een' atlas in 4.to [Eene nieuwe uitgave des Bijbels van den abbé DE VENCE is onder dezen titel in het licht verschenen: *Sainte Bible etc. (Heilige Bijbel van VENCE, in het Latijn en in het Fransch, met letterkundige, beoordeelende en historische aantekeningen, ontleend aan het Commentarium van D. CALMET, abt van Senones, van den abbé VENCE en van andere meest beroemde schrijvers, tot goed verstand der H. Schrift met platen en aardrijkskundige platen verrijkt)*, 5.e uitgave zorgvuldig herzien en met een aantal aantekeningen verrijkt, door den heer DRACH, bekeerden Rabbijn, en met nieuwe verhandelingen vermeerderd, 26 dl.ⁿ, in 8.vo]

VENDÔME (CAESAR, hertog van), zoon van HENDRIK IV en van GABRIELLE D'ESTRÉES, overleed in 1665, was landvoogd van *Bretagne*, hoofd- en opperbe-windhebber der scheepvaart. Daar het hertogdom *Vendôme*, oud *apanage*, van eenen tak uit het huis van *Bourbon*, in den persoon van HENDRIK IV, met de kroon was vereenigd, zoo gaf hem deze vorst hetzelfde.

VENDÔME (LODEWIJK JOZEF, hertog van), achter-klein-zoon

van HENDRIK IV, was de zoon van LODEWIJK, hertog van *Vendôme*, later kardinaal en van LAURA MANGINI. Hij werd in 1654 geboren. Na als officier van fortuin, alle rangen te zijn doorgelopen, steeg hij op tot dien van generaal, en werd naar *Katalonië* gezonden, alwaar hij in 1697, *Barcelona* innam. De koning van *Frankrijk* benoemde hem in 1702, om in de plaats van VILLEROY die niets dan nederlagen had ondervonden, het bevel in *Italië* te gaan voeren. VENDÔME leverde den slag van *Luzara*, waarvoor men zoo wel te *Weenen* als te *Versailles* het *Te Deum* zong. Hij drong daarop verder door in het *Trentinische*, en veroverde er eenige steden. Nadat de afval van den hertog van *Savooije*, hem genoodzaakt had zich naar *Piëmont* te wenden, maakte hij zich meester van *Aosta*, *Vercelli* en andere plaatsen, na de achterhoede van den hertog, den 7 Mei 1704, bij *Turin* verslagen te hebben. Hij behaalde te *Cassano*, in 1705, eenige voordeelen op prins EUGENIUS (de Oostenrijkers stemmen zulks niet toe), en in 1706 op den graaf von REVENTLAU, te *Calcinato*. Na vruchteloos getracht te hebben de zaken van *Vlaanderen* te herstellen, werwaarts hij na de nederlaag van *Ramilies*, was gezonden, en alwaar hij in 1708, bij *Oudenaurden* zelf geslagen werd, begaf hij zich daarop naar *Spanje*, alwaar hij gelukkiger was. Hij voerde PHILIPPUS V naar *Madrid*. terug, maakte STANHOPE met 5,000 Engelschen krijgsgevan-

gen, en leverde den 10 December 1710 den slag van *Villaviciosa*, waarvan het geheele voordeel aan zijne zijde bleef, niettegenstaande de graaf van *Stahremberg*, volgens DE BERWICK, het slagveld behield; daar deze generaal, door de gevangenneming van STANHOPE verzwakt, had moeten wijken, en een aantal gewigtige posten verlaten, zoo ging VENDÔME voort, den vijand te achtervolgen, tot dat hij in 1712, te *Tignaros*, aan eene onverteering overleed, en in het klooster van het *Eskuriaal*, in het graf der infanten van *Spanje*, begraven werd. Een bekwaam en dikwerf gelukkig veldheer zijnde, doordacht hij zijne ontwerpen niet diepzinnig genoeg, zag de kleinigheden te zeer over het hoofd, en liet de krijgstucht vervallen. Zijne verwijfdheid stelde hem meer dan eens aan het gevaar bloot om opgeligt te worden. De achteloosheid en ongeregeldheid, welke hij in zijn leger bragt, heerschte in eenen uiterst hoogen graad, in zijn huis en in zijnen persoon. Door de pracht te haten, verviel hij in eene cynische morsigheid, waarvan men te vergeefs een voorbeeld zoekt. De hertog van VENDÔME was in 1710 met eene der dochters van den prins van CONDÉ gehuwd, bij welke hij geene kinderen verwekte, en die in 1718 overleed. De ridder DE BELLERIVE heeft de *Histoire etc.* (Geschiedenis zijner veldtogten) geleverd, *Parijs*, 1714, in 12.mo De hertog DE SAINT-SIMON heeft dezen veldheer in zijne *Memoriën* al te zeer verongelijkt;

het is moeilijk te ontdekken, dat hij met vooroordeel over hem spreekt. Men kan echter niet ontkennen, dat zijne zorgeloosheid en zijne hoofdigheid hem groote misslagen hebben doen begaan. Men kan zich hierin verlaten, op hetgene wat tegen het einde van den veldtogt van 1708, de dauphin, hertog van *Bourgondië*, een prins wiens waarheidsliefde en nauwgezette regtvaardigheid men niet kan verdenken, schreef: » Wellicht dat de heer DE VENDÔME zijn ontslag zal vragen, zoo als ik daarvan iets vernomen heb. Ik zal daaromtrent mijn gevoelen aan den koning niet zeggen: hij zal zelf moeten beoordeelen, welk antwoord hem daarop te geven staat. Zeker is het, dat zulks eene gelegenheid zoude zijn, om aan de dienst eenen man te onttrekken, die door zijne hoofdigheid, en andere al te wel bekende gebreken, aan dezelve meer tot nadeel verstrekt, dan haar nuttig is.» *Vie du Dauphin*, 2.^e dl. blz. 161.

VENDÔME (PHILIPPUS DE), grootprioor van *Frankrijk*, en broeder van den voorgaande, te *Parijs*, in 1655 geboren. Hij onderscheidde zich eerst onder den hertog DE BEAUFORT, zijn oom, dien hij op zijnen togt naar *Candia* vergezeld. Hij volgde vervolgens in 1672, LODDEWIJK XIV, ter verovering van *Holland*, en onderscheidde zich bij verschillende gelegenheden. In 1693 tot den rang van luitenant-generaal verheven, werd hem in 1695 het opperbevel van

Provence opgedragen, in de plaats van den hertog van *Vendôme*, zijn' broeder, die zich naar *Katalonië* begaf. In den successie-oorlog werd hij naar *Italië* gezonden, alwaar hij eenige steden op de keizerlijken veroverde; maar hij verviel in ongenade, na den slag van *Cassano*, den 16 Augustus 1705 geleverd, en waarbij hij verzuimd had tegenwoordig te zijn. Hij nam de wijk naar *Rome*, na afstand te hebben gedaan, van de meeste zijner talrijke beneficiën. De koning legde hem eene jaarwedde toe van 24,000 livres. In *Frankrijk* teruggekeerd, vernam hij in 1715 dat de Turken *Malta* bedreigden; hij snelde die stad te hulp, en werd tot opperbevelhebber der godsdiensttroepen benoemd; maar, daar de belegering van genoemd eiland niet plaats had, zoo keerde hij in de maand October deszelfden jaars naar *Frankrijk* terug. In 1719 legde hij zijn groot-prioorchap neder, behield den titel van prioor van *Vendôme*, en overleed te *Parijs*, den 24 Januarij 1727.

VENDÔME. — Zie MATTHEUS VENDÔME.

VENEL (GABRIËL FRANCISCUS), te *Pezenas* (Fr. *Herault* dept.) geboren, onderscheidde zich als arts, en behaalde bij eene medestreving (*concours*) in 1758, eenen leerstoel voor de geneeskunde, te *Montpellier*. Reeds in 1753 was hij benoemd tot algemeen-inspecteur der berg- of minerale wateren van *Frankrijk*.

XXIV DEEL.

Hij werkte verscheiden jaren aan de ontleding dier wateren, met den heer BAYEN, een' beroemden kunstenaar, die met het daaraan verbonden handwerk belast werd. Hij overleed te *Montpellier*, in 1777, in den ouderdom van 54 jaren. Men heeft van hem: 1.° *Examen etc.* (*Onderzoek der minerale wateren van Passy*), *Parijs*, 1755; — 2.° *Instructions etc.* (*Onderrichtingen over het gebruik der steenkool of kool-aarde*), *Avignon*, 1775, een zwaar deel in 8.°o, met platen. De staten der provincie hadden hem belast met het onderzoek van den aard, de eigenschappen en het gebruik der steenkool; dit werk bevat de uitkomst van dit onderzoek; hij bewijst er in dat de steenkool niet nadeelig is voor de gezondheid, en wel uit de ondervinding dergenen, die er een bestendig gebruik van maken; — 3.° *Analyse etc.* (*Ontleding der wateren van Seltz*), in de *Gedenkschriften der akademie van wetenschappen*; — 4.° *Aquarum Galliae mineralium analysis*, een handschrift, in 2 dl.ⁿ, in 4.°o; dit is de vrucht zijner nasporingen en togten; — 5.° *Précis etc.* (*Kort begrip van de leer der geneesmiddelen — materia-medica* —), door den heer CARRIÈRE, met vermeerderingen in het lichtgegeven, 2 dl.ⁿ in 8.°o, *Parijs*, 1787.

VENERONI (JOANNËS), te *Verdun* geboren, heette VIGNERON; maar daar hij het Italiaansch had beoefend, en in die taal te *Parijs* lessen wilde geven,

T

zoo gaf hij zich voor een' Florentijner uit, en *italianiseerde* zijnen naam. De duidelijkheid zijner beginselen verschafte hem vele scholieren. Hij is een der schrijvers, die in de 17.^e eeuw het meeste hebben bijgedragen, om in *Frankrijk* den smaak voor de Italiaansche letterkunde te verspreiden. Zijne werken zijn: 1.º *Grammaire etc. (Spraa-kunst om het Italiaansch te leeren)*, in 12.mo, *Parijs* en *Lyon*, in 8.vo Men heeft er verscheiden uitgaven, in verschillende formaten van geleverd; zij is duidelijk, doch eenigzins wijdloopig; — 2.º *Dictionnaire etc. (Italiaansch-Fransch en Fransch-Italiaansch Woordenboek)*, 1768, in 4.to Hetzelve is verdrongen door dat van ALBERTI; — 3.º *Fables etc. (Uitgelezen fabels)* met de Italiaansche vertaling. Men heeft er eene uitgave van met eene Hoogduitsche vertaling en platen, *Augsburg*, 1709, in 4.to; — 4.º *Brieven van LOREDANO*, in het Fransch vertaald, zoo als ook *Brieven van den kardinaal BENTIVOGLIO*. Zijn stijl is meer ongedwongen dan zuiver. — Zie VERGANI.

* VENETO (PAULUS), een religieus van de orde der kluizenaars van den H. AUGUSTINUS, bloeide in het begin der 15.^e eeuw, en werd voor den Vorst der godgeleerden van zijnen tijd gehouden. Hij onderwees te *Padua* in het klooster zijner orde, en overleed aldaar in den bloei zijner jaren, den 15 Junij 1429. Hij heeft talrijke geschriften nagelaten, waarvan de ti-

tels zijn: 1.º *Contra Judæos liber unus*; — 2.º *Sermones de tempore*; — 3.º *Sermones de sanctis*; — 4.º *Sermones quadragesimales*; — 5.º *De Conceptione B. M. Virginis*; — 6.º *De Incarnatione Verbi Dei*; — 7.º *De excellentia Verbi Dei*; — 8.º *Super sententias libri quatuor*; — 9.º *Ad libros physicorum libri octo*; — 10.º *Super libros de generatione et corruptione libri duo*; — 11.º *Super libros de anima libri tres*; — 12.º *Summa philosophiæ naturalis libri sex*; — 13.º *De conceptione mundi qui astronomiæ janua nuncupari potest, liber unus*; — 14.º *De circulis componentibus mundum*; — 15.º *De compositione mundi*; — 16.º *Super libros Porphyrii liber unus*; — 17.º *Super prædicamenta liber unus*; — 18.º *Super libros posteriorum libri duo*; — 19.º *Logica parva*; — 20.º *Logica magna*; — 21.º *De quadratura circuli*; — 22.º *Super consequentis Strodi*. Wat er ook van de verdiensten van deze, tegenwoordig vergeten schriften moge zijn, zij duiden ten minste in pater VENETO eenen zeer werkzamen schrijver aan, die voor zijnen tijd met uitgebreide kundigheden verrijkt was. — Men moet hem niet verwarren met PAULUS VENETO, een' Serviter monnik, die in dezelfde eeuw leefde, en van wien men de volgende werken heeft: 1.º *De notitia Dei*; — 2.º *De condendo christiano testamento*; — 3.º *De ordine et progressu sui ordinis*; — 4.º *Explicatio Dantis Aligerii poetæ florentini*. — De Levensbeschrijvers maken

melding van twee andere VENETO'S. De eerste ANDREAS, was mede een Serviter-monnik, hij leefde in de 14.^e eeuw, en was hoogleeraar te *Bologna*. Onder verschillende werken, waarvan hij de schrijver is, noemt men: 1.º een *Commentarium* op ARISTOTELES, *de rebus naturalibus*; — 2.º *Liber variarum orationum*; — 3.º *Campus florum*. — De andere JOANNES VENETO, was een Karthuizer, en leefde in de 15.^e eeuw. Zijne geschriften zijn: 1.º *Nosse te ipsum*; — 2.º *De patientia et humilitate liber unus*; — 3.º *Speculum morientium, libri tres*; — 4.º *Corona sensuum, liber unus*; — 5.º *Sermones varii*; — 6.º *Epistole variae*.

VENETTE (NICOLAAS), doctor in de geneeskunde, in 1698, in den ouderdom van 65 jaren te *la Rochelle*, zijne geboorteplaats, overleden. Hij had te *Parijs*, onder GUIDO PATIN en PETRUS PETIT gestudeerd, en na door *Italië* en *Portugal* gereisd te hebben, keerde hij naar zijne geboorteplaats terug, alwaar hij zich geheel aan de uitoefening der geneeskunde toewijdde. Men heeft van hem verschillende werken: 1.º *Traité etc. (Verhandeling over de scheurbuik)*, *la Rochelle*, 1671, in 12.mo; — 2.º *Traité etc. (Verhandeling over de steenen, die in het menschelijke ligchaam ontstaan)*, *Amsterdam*, 1701, in 12.mo. Er komen goede aanmerkingen in voor; maar de theorie des schrijvers over de vorming der

steenen is ongerijmd; — 3.º *Tableau etc. (Tafereel der huwelijksliefde)*, 3 dl.ⁿ, in 1 2.mo, met platen; vol met oneerbare afbeeldingen en geschiedenissen, geschikt om het bederf in de harten der jonge lieden uitte-strooijen. De schrijver had zich in de eerste uitgave, onder den naam van *Salonici* verborgen gehouden, en hij zou wél hebben gehandeld indien hij zijn werk met zijn' naam verborgen had. Een latere schrijver heeft het uitgeplunderd, om er een opwarmsel van te maken, dat niet beter is.

VENIERO (DOMINICUS), een edele Venetiaan, in 1581 overleden, onderscheidde zich onder de Italiaansche dichters van zijnen tijd. Zijne *Gedichten* zijn het eerst gedrukt, in de *Verzamelingen* van DOLCE en RUSCELLI, en later te *Bergamo* in 1750, in 8.vo, met die van LODEWIJK en MAFFEUS VENIERO, zijne neven. DOMINICUS was de broeder van HIERONYMUS, FRANCISCUS en LODEWIJK, even als hij door verschillende werken in onrijm en dichtmaat bekend. LOEWIJK (ALOYSIUS) oenteerde zijne pen door een verregaand ligtzinnig dichtstuk in drie zangen, getiteld *la Putana errante*, gevolgd door een ander, niet minder zedeloos, in één gezang *Il Trent' uno* genaamd; gezamenlijk te *Venetie*, in 1531, in 8.vo gedrukt. Deze beide schandelijke voortbrengselen zijn door eenige levensbeschrijvers ten onregte aan ARETINO toegeschreven, en

lasterlijk aan **MAFFEUS VENIERO**, aartsbisschop van *Corfu*, zoon van dezen zelfden **LODEWIJK**, door een' protestantschen uitgever, die dezelve in 1651 te *Lucern* liet drukken: eene beschuldiging, die gemakkelijk te wederleggen valt, want genoemde prelaat was in 1531, toen zijn vader deze beide gedichten in het licht gaf, nog niet geboren. **LODEWIJK VENIERO** overleed in 1550.

VENINI (IGNATIUS), een Jesuit, bijgenaamd *de Massillon van Italië*, den 10 Februarij 1711, te *Como*, van eerbare ouders geboren, begaf zich den 26 Januarij 1728 in de maatschappij van **JESUS**, en onderwees er, volgens gebruik, al de klassen. Zijne oversten bestemden hem voor den kansel, en hij regtvaardigde de hoop, welke men van zijne talenten had opgevat. Hij schiep, als 't ware, een nieuw tijdvak in de Italiaansche welsprekendheid. Men bewonderde in zijne leerreden, de orde, de schoonheid des plans, de diepzinnigheid, de schoone voordragt. Zijn stijl was vol, sierlijk, welluidend. Hij wist de meest gewone denkbeelden te veredelen, en ofschoon zijn spreektoon niet zeer gelukkig was, boeide echter zijne rede zoo zeer, dat zijn gehoor altijd was zamengesteld uit personen, die den meest kieschen smaak bezaten: de aanzienlijkste steden van *Italië* wilden hem hooren. Nadat de orde der Jesuiten in 1773 vernietigd was, bleef pater **VENINI**, toenmaals rector

van het collegie van *Milane*, in die stad wonen. Hij overleed aldaar in groote gevoelens van godsvrucht, den 25 Augustus 1778. Hij had bij zijn leven niets in het licht gegeven. De abbé **ANTONIUS LODEWIJK CARLI**, vroeger zijn orde-broeder, verzamelde de door hem nagelatene geschriften en gaf dezelve in het licht: het is aan zijne zorgen, dat men te danken heeft: 1.° *Panegirici, Milane, 1782*. Er verscheen hiervan in het zelfde jaar eene tweede uitgave te *Venetië*; — 2.° *le Prediche quaresimali, Milane, 1780, Venetië 1783*.

* **VENINI** (de abbé **FRANCISCUS**), een geleerde Italiaan, te *Milane*, in 1737 geboren, legde zich toe op de beoefening der wiskunde, der wijsbegeerte, der schoone letteren, en bekleedde verschillende leerstoelen aan de universiteit van *Parma*. Vreemd aan de staatkundige aangelegenheden, gedurende de beslissingspunten, waaraan *Italië*, ten gevolge der Fransche omwenteling was blootgesteld, hield hij zich enkel met zijne studiën bezig, en leefde onbekend te midden der krijgsbewegingen en der regeringen, welke elkander zoo kortstondig opvolgden. Hij kwam te *Parijs*, wjl hij aldaar meer rust waande te vinden, dan in zijne geboorteplaats; maar in zijne hoop bedrogen, keerde hij weinige maanden daarna naar *Milane* terug. De abbé **VENINI** gaf over de door hem onderwezen wetenschappen verschillende geschriften in het licht, die ver-

scheiden uitgaven hebben gehad: een der meest geachte is dat hetwelk ten titel voert: *De principis etc. (Over de grondbeginselen der toonkunstige en dichtertelijke harmonie, en derzelver toepassing op de theorie en de praktijk der Italiaansche versificatie)*, Parijs, 1798, in 8.vo Hij is te Milane, den 5 April 1820 overleden.

VENIUS. — Zie VEEN (OTTO OF OCTAVIO VAN).

VENTIDIUS-BASSUS, een Romein, van geringe geboorte, was eerst muilezeldrijver. Hij schitterde zoo zeer onder JULIUS CAESAR en onder MARCUS-ANTONIUS, dat hij gemeensman of volks-tribuun, praetor, pontifex, en eindelijk consul werd. In drie groote veldslagen overwon hij de Parthers, en zegevierde over dezelve in het jaar 38 vóór J. C. Zijn dood was een rouw voor Rome, en zijne lijkplegtigheden werden ten koste van het publiek gevierd.

VENTIMIGLIA (MARIANUS), een karmeliet van Napels, onderscheidde zich in zijne orde door zijne deugden en zijne kunde, en werd den 29 Mei 1762 algemeen prior. Men heeft van hem: *Historia chronologica priorum generalium ordinis B. Mariae de Monte Carmelo, Napels, 1773*, in 4.to, met platen. De schrijver levert in hetzelfde eene beknopte levensschets van elken generaal zijner orde, van den H. BERNARDUS, stichter derzelve af, in

1145, en een kort begrip der gedenkwaardige gebeurtenissen, onder hun beheer voorgevallen. Er straalt in dit geschrift vele geleerdheid door, de stijl van hetzelfde is zuiver en vloeiend. De schrijver stierf kort na deszelfs uitgave.

VENTURA (ANTONIUS PRADO), een Spaansche trinitaris-religieus, den 10 Junij 1701, uit eene aanzienlijke familie van Cordova in Andalusië geboren. In den ouderdom van 16 jaren begaf hij zich in het klooster der mathurijnen zijner geboorteplaats, en legde er zijne geloften af. Met het onderwijs der wijsbegeerte belast, kweet hij zich van die taak tot tevredenheid zijner oversten, die hem naar Sevilla zonden, om er akademische graden te erlangen, hij ontving aldaar den doctoralen hoed. Eenige jaren daarna werd hij aan dezelfde universiteit tot hoogleeraar der godgeleerdheid benoemd. VENTURA was ervaren in de aardrijkskunde, de geschiedenis en het kerkelijke regt. Hij predikte met bijval, en was vlug in het vervaardigen van verzen. Pater VENTURA overleed te Cordova, in 1753. Men heeft van hem: 1.º een *Gedicht op den H. RAPHAËL*, in 4.to; — 2.º *Leerreden op de Heiligen*, 2 dl.ⁿ, in 4.to; — 3.º *Leven van den martelaar FR. MARCUS CRIADO*, in 8.vo; — 4.º *Lijkrede van den kardinaal CISNEROS*, uitgesproken bij de lijkplegtigheden, die de universiteit van Alcala van dezen

prelaat liet vieren enz. Hij heeft, zegt men, veel bijgedragen tot de ontwikkeling der Spaansche taal. — VENTURA (WILLEM), te Asti, in 1250 geboren, schreef of liever vervolgde de *Geschiedenis* dier stad. Dezelve was begonnen door OGERIUS ALFERIUS, die haar tot 1294 had voortgezet; die van VENTURA begint met 1260, en loopt tot 1325. VENTURA had de wapens gevoerd, en was in 1273 gevangen genomen. Zijn werk heeft tot titel *Gedenkschrift* enz. LODEWIJK ANTONIUS MURATORI heeft het met *aanteekeningen* opgenomen in het 2.^e dl. zijner groote *Verzameling der schrijvers over de Geschiedenis van Italië*, in fol., Milane, 1727. — VENTURA (SECUNDINUS), bloedverwant van den voorgaande, burger van en notaris te Asti, vatte het werk van WILLEM weder op, en zette het voort; hij schreef de *Geschiedenis van Asti*, van 1419 tot 1457. Dit vervolg komt mede voor in het boven aangevoerde boekdeel van MURATORI.

* VENTURE (MARDOCHEUS), een jood, die in het begin der 17.^e eeuw bloeide, en een der geleerdste mannen zijner natie was. Men heeft van hem de volgende werken: 1.º *Dagelijksche gebeden ten gebuike der Portugesche of Spaansche joden*, waarbij men eenige ophelderende aanteekeningen heeft gevoegd, 1772, 3 dl.ⁿ, in 12.mo; — 2.º het *Hooglicd van SALOMON*, met de Chaldeeusche omschrijving, en de *Verhandeling van ABOH*, of

van de *Vaders der leer*, uit het Hebreuwsch, Chaldeeusche en Rabbijnsch vertaald, met ophelderende aanteekeningen, tot goed verstand derzelve, 1774, in 12.mo

* VENTURI (de ridder JOANNES BAPTISTA), een letter- en wiskundige, in 1746, te Bibiano, in het hertogdom Reggio geboren. Tijdens de oprigting der Italiaansche republiek, werd hij lid van het wetgevende lichaam van Milane, en toen men te Modena eene school voor de genie stichtte, werd hij tot onderwijzer bij dezelve benoemd. VENTURI werd vervolgens hoogleeraar in de natuurkunde aan de universiteit van Pavia, daarna zaakgelastigde van het koninkrijk Italië te Bern. Ook bekleedde hij eenen leerstoel voor de wiskunde, en zijne leergangen werden zeer gevolgd. VENTURI gaf verschillende werken in het licht, over de *landmeetkunde*, de *waterleikunst*, de *vestingbouwkunde*, verscheiden *levensbeschrijvingen van beroemde mannen*, en een aantal *verhandelingen* over de *oude gedenkteekenen* en de *kunsten*. Hij heeft de *Lierdichten* van BOYARDO, schrijver van het dichtstuk *de verliefde ROELAND* met aanteekeningen verrijkt: onder zijne geschriften wordt vooral met billijken lof vermeld zijne *Verhandelingen over de handschriften van LEONARDO DA VINCI en van GALILEI*. Hij stond op het punt om eene *Verhandeling over de gezigtkunde*, in 2 dl.ⁿ in 4.to, in het licht te geven, toen hij te Milane, den 10 September 1822 door den

dood werd verrast. Hij was lid van het instituut van *Bologna*, van verscheiden andere geleerde genootschappen, en diep ervaren in de wiskundige wetenschappen, en in de oude en nieuwe letterkunde.

* VENUSTI (NICOLAAS MARCELLUS, markies DE), ridder van den H. STEPHANUS, te *Cortona*, in 1700 geboren, studeerde achtereenvolgend te *Bologna*, *Sienna* en *Pisa*. Hij leerde in laatstgenoemde stad de regsgeleerdheid, de natuur- en bovennatuurkunde. Hij begaf zich naar *Napels*, alwaar hij werd benoemd tot oppertoezener der koninklijke bibliotheek en des museums, en tot onderzoeker der te *Herculanum*, *Pompeja* enz. gemaakte ontdekkingen. Te *Cortona* teruggekeerd zijnde, stichtte hij er verscheiden voor de letteren nuttige inrigtingen; onder anderen, de beroemde Toskaansche akademie, die de aanzienlijkste mannen van *Italië* onder hare leden heeft geteld. Men heeft van hem: 1.º eenen Latijnschen *Brief over de oudheid van Cortona*; — 2.º *Beschrijvingen der te Herculanum gemaakte ontdekkingen*, Rome, 1748, enz. Hij overleed in Junij 1755.

VENUTI (RODOLFINO), een beroemde Romeinsche oudheidkundige, in het jaar 1700 geboren, bezat eene uitgebreide kennis, van de oude gedenkenningen en gedenkteekens. Paus BENE-DICTUS XIV vereerde hem met

zijne welwillendheid, en benoemde hem tot opziener van het kabinet van oudheden van het Vatikaan, hetwelk VENUTI met verscheiden kostbare voorwerpen verrijkte. Hij overleed in 1763, en heeft nagelaten: 1.º *Collectanea antiquitatum romanarum*, Rome, 1736, in fol.; — 2.º *Antiqua numismata maximi moduli ex museo Alex, cardinalis Albani, in vaticanam bibliothecam translata*, Rome, 1739 — 44, 2 zware dl.ⁿ, in fol.; — 3.º *Accurata e succincta descrizione topografica delle antichità di Roma*, Rome, 1763, 2 dl.ⁿ in 4.to, met platen, 2.e vermeerderde uitgave, 1803, 2 dl.ⁿ, in 4.to, met pl.; — 4.º *Accurata descrizione topografica ed istorica di Roma moderna, opera postuma*, Rome, 1766, 2 dl.ⁿ; in 4.to, met pl.; — 5.º *Numismata imperatorum praestantiora a Martino V ad Benedictum XIV*, 1774, in 4.to; — 6.º *Vetera monumenta quae in hortis Caesimontanis et in aedibus Matheorum adservantur collecta à Venutio*, 1779, 3 dl.ⁿ in fol., platen.

VENUTI (de abbé PHILIPPUS), te *Cortona* in 1709 geboren, beoefende met het beste gevolg de letteren. De kanoniken van den H. JOANNES van *Lateranen* zonden hem naar *Parijs*, om de inkomsten te beheeren der abdij van *Clérac* in *Guyenne*, welke HENDRIK IV aan dat kapittel had gegeven. Zijne bescheiden en beschaafde manieren, en zijn vlugge geest, verschaften hem

vele vrienden, onder welke hij den president DE MONTESQUIEU telde. Deze laatste, zeer te vreden met de vertaling in het Italiaansch, welke de abbé VENUTI van het dichtstuk *de Godsdienst* van RACINE had vervaardigd, gebruikte den invloed van den abbé DE SAINT-CYR bij den heer BOYER, bisschop van *Mirepoix*, ten einde van hem eenig beneficium voor zijn' gunsteling te bekomen. Men stelde aan dezen prelaat de dienst voor, welke de abbé VENUTI aan de Kerk had bewezen, door de vertaling van het dichtstuk van RACINE. Niets was in staat den bisschop te bewegen, die eindelijk antwoordde, » dat hij meer belang stelde, in hen, welke de godsdienst bedienden, dan in hen, welke haar bewezen." De abbé VENUTI keerde in 1750 naar *Rome* terug, en overleed te *Cortona*, in 1769. Hij heeft in Italiaansche verzen vertaald: 1.º de *TELEMACHUS*, 2 dl.ⁿ, in 4. to; — 2.º het reeds genoemde dichtstuk *de Godsdienst* van RACINE; — 3.º het treurspel *Dido* van LEFRANC DE POMPIGNAN.

* VERAC (KAREL OLIVIER DE SAINT GEORGES, markies DE), een Fransch luitenant-generaal, in *Poitou*, in 1743 geboren, was in den ouderdom van 10 jaren, titularis van den post van luitenant-generaal van dat gewest. In 1757, begaf VERAC zich onder de musketieren, en vier jaren later, maakte hij zijnen eersten veldtogt mede, als adjudant van den hertog d'HARRÉ, zijn' schoonvader. Hij werd door het ka-

nonschot gekwest, dat dien veldheer doodde, en niet lang duurde het, of hij werd tot kolonel benoemd; maar kort daarna (1772) begaf hij zich in de diplomatie; werd gevolmagtigd minister bij den landgraaf van *Hessen-Kassel*, ging vervolgens in dezelfde hoedanigheid aan het hof van *Denemarken* over, en werd in 1779 naar CATHARINA II gezonden, om de onzijdigheid van *Rusland* te onderhandelen, in den oorlog van *Frankrijk* tegen *Engeland*. Vijf jaren later ging hij als gezant, eerst naar *Holland*, daarna naar *Zwitserland*. Hij bekleedde in 1791 laatstgenoemden post; toen hij, na het aanhouden des konings te *Varennos*, zijn ontslag inzond. VERAC kwam eerst in 1801 in *Frankrijk* terug. Onder het keizerlijk bestuur genoot hij de bezoldiging van veld-maarschalk; bij de restauratie verkreeg hij weder zitting in de kamer, welke LODEWIJK XVI hem in 1779 verleend had, en werd luitenant-generaal; in 1816 op pensioen gesteld, is hij in de maand November 1828 overleden.

VERANUS. — Zie SALONIUS.

VERARDO (KAREL), in 1440, te *Cesena*, in *Romagna*, geboren, overleed in 1500, was kamerheer en secretaris der breven van de Paussen PAULUS II, SIXTUS IV, INNOCENTIUS VII en ALEXANDER VI. Men heeft van hem een zonderling werk getiteld: *Historia de urbe Granata, singulari virtute, felicibusque*

auspiciis Ferdinandi et Elisabeth regis et reginae expugnata, Rome, 1493, in 4.to Dit is eene geschiedenis bij wijze van tooneelstuk geschreven.

VERBIEST (FREDINAND), een Jesuit, in 1630 te *Brugge* geboren, maakte groote vorderingen in de wiskunde, en wijdde zich toe aan de bekeering der Sinezen. Hij werkte met vrucht in de provincie *Chensi*, toen hij in 1660 aan het hof werd be-roepen, en door den invloed, dien hij bij den keizer had, der christelijke godsdienst grootelijks van dienst was. Maar na den dood van dien vorst bewerkte de afgunst der wiskunstenars en Sinesche priesters, dat men hem gevangen zette. Eene zons-verduistering, waarvan hij het juiste tijdstip voorzeide, en ten opzichte van welke de Sinesche sterrekundigen zich op eene lompe wijze bedrogen, gaf hem zijn aanzien terug, doch hij werd eerst eenigen tijd later weder in vrijheid gesteld. Het voorzitterschap der wiskundige regt-bank, hetwelk na den dood van pater SCHALL, aan eenen Sinees was gegeven, werd zoo slecht waargenomen, dat de misnoegde keizer het in 1669 aan pater VERBIEST gaf, die de dwalingen der Sinezen hersteld had. Deze post werd in het vervolg altijd aan een' Jesuit toevertrouwd, tot op pater HALLESTEIN, die in 1774 overleed; want de wetenschap der Sinezen is zoo bepaald, zelfs in zaken, daar zij eenen bijzonderen ophief mede

maken; dat er niemand gevonden wordt, in staat om eenen goeden almanak te vervaardigen. De juiste dag van den dood van VERBIEST is ons onbekend: [Men noemt van dezen Jesuit eene *Berekening der zons- en maans-verduisteringen voor twee duizend jaren*, bestaande uit 32 deelen met kaarten en verklaringen; *Verhaal van twee Reizen door Tartarijē*, en verschillende sterrekundige werken].

VERCINGETORIX, generaal der Galliërs, werd eerst uitgeroepen als koning der Arverniërs, en later als hoofd van het verbond, dat in *Gallië* tegen CÆSAR gevormd werd. Na zich in *Alise*, tegenwoordig *Sainte-Reine*, met 80,000 man te hebben opgesloten, werd hij door CÆSAR krijgsgevangen gemaakt, die, volgens Dion, hem, na hem tot zijn' zegetogt te hebben doen dienen, deed sterven. Het stilzwijgen, hetwelk CÆSAR omtrent het lot van dezen doorluchtigen gevangene in acht neemt, bewijst genoeg dat dezelve niets vereerends voor zijnen overwinnaar bevat.

VERDIER (ANTONIUS DU), heer van *Vauprivas*, in 1544, te *Montbrison* in *Forez* geboren, overleden in 1600, was geschiedschrijver van *Frankrijk* en gewoon edelman des konings. Hij overstroomde het publiek met compilatiën, waarvan de minst slechte is zijne *Bibliotheek der Fransche schrijvers*, ofschoon er niet veel critiek of nauwkeurigheid in gevonden wordt. Dezelve

werd voor de eerste maal gedrukt te *Lyon* in 1585. De heer RIGOLEY DE JUVIGNY heeft er eene nieuwe uitgave van geleverd, als mede van de bibliotheek van LA CRÉIX-DU-MAINE, *Parijs*, 1772 en 1773, 6 dl.ⁿ, in 4.to De aantekeningen van den geleerden uitgever, verbeteren de dwalingen van het oorspronkelijke, en maken dit boek onmisbaar voor degene die de oude Fransche letterkunde willen kennen. — CLAUDIUS DU VERDIER, zoon van ANTONIUS, advokaat bij het parlement van *Parijs*, zocht zich brood te verschaffen door zijne pen. Hij gaf verscheiden *werken* in het licht, die slecht onthaald werden, en voerde een lang en vergeten leven, na het groote vermogen te hebben doorgebracht, hetwelk zijn vader hem had nagelaten. Hij overleed in 1649, in den ouderdom van 80 jaren: hij was geleerd maar een slechte criticus.

VERDIER (CÆSAR), een heelemeester, en koninklijke betooger in *Saint-Côme* te *Parijs*, was in 1685, te *Molières* bij *Avignon* geboren. Zijne lessen en zijne ontleedkundige leergangen werden sterk bezocht, en hij vormde goede kweekelingen. Deze achtenswaardige man leefde in den ongehuwden staat, en werd altijd door eene opregte godsvrucht bezielde. Vol rechtschapenheid, zocht hij aan niemand te mishagen; maar juist deze rechtschapenheid heeft hem moeten overtuigen, dat zulks niet altijd mogelijk was. Gaarne sprak hij dit woord uit, hetwelk zijne

spreuk was: *Vriend van iedereen*; maar deze algemeene vriendschap, welke bijna een denkbeeldig wezen is, belette hem soms de partij zijner bijzondere vrienden ter harte te nemen. Hij overleed te *Parijs* in 1759, na in het licht te hebben gegeven eene *Beknopte ontleedkunde*, *Parijs*, 1770, 2 dl.ⁿ in 12.mo; en met de aantekeningen van SABATIER, 1775, 2 dl.ⁿ in 8.vo De schrijver heeft veel gebruik gemaakt van de *Ontleedkundige verklaring* van WINSLOW. Men heeft nog van hem: *Aantekeningen op de Beknopte Verhandeling over de verloskunde* (in de Gedenkschriften der heilkundige akademie); *Nasporingen over de blaasbreuken*; *Waarnemingen betrekkelijk eene buikwond*, en *betrekkelijk eene keelwond*.

* VERDIER (SUZANNA ALLUT, vrouwe) te *Montpellier*, den 19 Januarij 1745 geboren, en te *Uzès*, den 27 Februarij 1813 overleden, openbaarde reeds in den ouderdom van tien jaren smaak voor de dichtkunst. Maar zij deelde aan niemand, zelfs niet aan haren vader, de vruchten van haar kinderlijk dichtvuur mede; eerst twee jaren later, kwam zij daarmede te voorschijn, toen zij in eenen kleinen *treuzang* de gevoelens van afschuw uitdrukte, welke haar de aanslag deed ondervinden, door PETRUS DAMIENS, op den persoon van LODEWIJK XV gemaakt. Haar vader, een hartstogtelijk beminnaar der letteren en kunsten, bekoord door de hoop, welke

zijne dochter gaf, bragt haar naar *Parijs*, alwaar zij, door hem geleid, hare begaafdheid voor de studie versterkte, en zich met de oude en nieuwere talen gemeenzaam maakte. Haar huwelijk met een' rijken handelman van *Uzes* vestigde haar in die stad, en hare kinderen, waarvan zij zelve de eerste leermeesteres was, plukte in het vervolg de vruchten der zorgvuldige opvoeding, welke zij had ontvangen. Hare voortbrengselen onderscheiden zich vooral door welluidendheid, bevalligheid en eene diepe gevoeligheid. Al deze hoedanigheden worden aangetroffen in de *Idylle* of het landdicht *de Fontein van Vaucluse*, door LAHARPE onder de schoone stukken der Fransche poëzij geplaatst, en dat hem heeft doen zeggen:

Et VERDIER dans l'Idylle a vaincu DES-
(NOUVELLÈRES.

De dood van haren echtgenoot, in de kracht zijner jaren wegge-maaid, die eener geliefde dochter, een broeder naar het schavot gesleurd (zie ALLUT), de rampspoeden van *Frankrijk*, gedurende het revolutionnaire tijdvak, en andere minder smartelijke gebeurtenissen, deden haar beurtelings de lier tokkelen. Men vindt de meeste harer stukken in den Franschen *Muzen-Almanak* van de jaren 1775, 1777, 85, 86, 87. De *Notice des travaux de l'académie du Gard*, voor 1807 en 1810, bevat lange fragmenten van *Languedocsche landgedichten*, een dichtstuk in vier zangen, het uitgebreidste

en laatste der werken van mevrouw VERDIER. Ofschoon de schrijfster den tijd niet heeft gehad, er de laatste hand aan te leggen, zal dit dichtstuk echter een harer titels van roem zijn. Vóór de vernietiging der akademie van *Toulouse*, werd mevrouw VERDIER in de Bloemspelen tot driemaal gekroond, en bij de herstelling derzelve, werd zij er tot meester van benoemd. Zij was ook lid van de Arkadische van *Rome*, van die van *Gard* en van het atheneum van *Vaucluse*. Mevrouw VIOT zeide van haar, terwijl zij tot mevr. DUFRESNOY sprak: » Wij zijn eene menigte doedelzakken (*musettes*); mevrouw VERDIER alleen is eene muze." Met de talenten, die haar onderscheiden vereenigde zij de hoedanigheden eener vrouw van orde en van eene goede huismoeder. De uitgave van de volledige verzameling harer werken, zou ongetwijfeld den roem des te meer bevestigen, welken zij in de Fransche letterkunde geniet.

VERDUC (LAURENTIUS), gezworen heelmester van *St. Côme*, te *Parijs*, te *Toulouse* geboren, was een man vol opregtheid en liefkladigheid. Gedurende een aantal jaren onderwees hij de heekunde en zijne schoolleerde bekwame leerlingen op. Het was te hunne gunste dat VERDUC in 1689, zijne uitmuntende verhandeling in het licht gaf, getiteld: *La manière etc. (De wijze, om door verbanden de breuken en verrekkingen, die aan het menschelijke ligchaam*

overkomen, te genezen). Hij klimt hierin op tot de grondbeginselen der heilkunde en de geschiedenis der beenderen. Dit werk is in het Nederduitsch vertaald, en te *Amsterdam*, in 1691, in 8.vo gedrukt. VERDUC overleed te *Parijs*, in 1695.

VERDUC (JOANNES BAPTISTA), zoon van den voorgaande, doctor in de geneeskunde, is bekend door 1.º *Opérations etc. (Heelkundige kunstbewerkingen of operatiën met eene ziektekunde — Pathologie —)*, 1739, 3 dl.ⁿ in 8.vo Dit geschrift is in het Hoogduitsch vertaald, en te *Leipzig*, in 1712, in 4.to gedrukt. De ziektekunde is vol stellingen, waarop men niet altijd veel staat kan maken; — 2.º *Nowelle etc. (Nieuwe verhandeling over het gebeente)*, *Parijs*, 1695, vrij goed. — Zijn broeder, LAURENTIUS VERDUC, in 1703 overleden, heeft in het licht gegeven: *Le maitre etc. (De heelmeeester)*, 1704, in 12.mo

VERDUIN. — Zie DUNIUS.

VERDURE (NICOLAAS JOZEF DE LA), te *Aine* geboren, en te *Douai* in 1717, in den ouderdom van 83 jaren overleden, was doctor aan de Hoogeschool van laatstgenoemde stad, eerste hoogleeraar in de godgeleerdheid en deken der kerk van *St. Amé*. Hij was een man, die eene diepe kunde en eene zeldzame onbaatzuchtigheid bezat. De doorluchtige FENÉLON vereerde hem met zijne vriendschap. Men heeft

hem eene *Verhandeling over de bootvaardigheid* te danken in het Latijn, waarvan de beste uitgave is van 1698.

VERDUSSEN (JOANNES PETRUS), lid der akademie van schilderkunde van *Marseille*, den 31 Maart 1763 overleden, is een der beroemdste schilders geweest in het voorstellen van veldslagen. Wegens zijne talenten, in 1744, aan het hof van den koning van *Sardinië* gelokt, vergezeldte hij dien vorst op zijne veldtogten door *Italië*, en wendde zijne talenten aan, om aan de nakomelingschap den roem zijner heldendaden overtebrengen. Hij koos daarna *Avignon* tot zijne woonplaats.

VERELIUS (OLAUS), een Zweedsche geschiedschrijver, in 1680 overleden, heeft in het licht gegeven: 1.º *Runographia Scandinavica antiqua*: de schrijver, die geheel *Zweden* doorreisde had, om er oude opschriften te vinden, bekent dat dezelve bijna geen licht verspreiden over de oude geschiedenis dier gewesten; — 2.º *Historia Gothrici et Rolfi, Westrogothiae regum*, in de Gothische taal, met eene Zweedsche vertaling, en aanteekeningen in het Latijn, *Upsal*, 1664, in 4.to Deze beroemde Commentator heeft in zijne aanteekeningen met vele geleerdheid al datgene verklaard, wat de godsdienst der oude Noordsche volken betreft; — 3.º *Historia Hervaræ* in de Gothische taal, met eene Latijnsche vertaling en breedvoerige aanteekeningen, *Upsal*

1672, in fol.; — 4.º *Bijvoegsel* tot de voorgaande geschiedenis, *Upsal*, 1774; in fol. enz.

* VERGECE (ANGELO), bloeide in de 16.^e eeuw. Hij was een oorspronkelijke Cretenser, en schreef het Grieksch zoo wel, dat FRANCISCUS I, hem naar *Frankrijk* liet komen, en hem met het afschrijven van verscheiden boeken belastte en hem ook het vervaardigen opdroeg (1544) van eenen alphabetischen catalogus van 260 handschriften, die in zijne bibliotheek gevonden werden. Daar dezelfde vorst Grieksche letterstempels voor zijne drukkerij wilde doen graveren, vertrouwde hij aan VERGECE de zorg toe, om er de modellen van te ontwerpen, en dezelve aan GARAMOND te leveren, die ze nauwkeurig heeft nagevolgd. Deze matrijzen, die langen tijd verloren waren, werden door den geleerden DE GUIGNES, in de koninklijke boekdrukkerij gevonden, alwaar men er zich tegenwoordig nog van bedient. Na den dood van FRANCISCUS I (1547) bleef VERGECE verbonden aan de dienst van zijn' zoon en opvolger HENDRIK II, die hem gebruikte tot het afschrijven van het *Cynegeticon*, of dichtstuk op de jagt van OPPINUS, hetwelk hij aan DRANA DE POITIERS ten geschenke gaf. Nog vindt men dit schoone handschrift in de koninklijke bibliotheek (N.º 2637). Zijne dochter verrijkte zijne handschriften met teekeningen, en die van het *Cynegeticon* worden als van hare hand beschouwd.

VERGENNES. — Zie GRAVIER.

VERGER DE HAURANE (JOANNES DU), te *Bayonne*, in 1581, uit eene adellijke familie geboren. Na zijne studiën in *Frankrijk* en te *Leuven* volbragt te hebben, werd hij in 1620 voorzien met de abdij van *St. Cyran*, en was in hetzelfde jaar tegenwoordig bij de beruchte conferentie van *Bourfontaine*, die van eene andere te *Bordeaux* was voorafgegaan (zie FILLEAU, VILLIERS). Na den dood van JANSENIUS, zijnen vriend, verdubbelde hij zijne pogingen, om der nieuwe sekte ingang te doen vinden. *Parijs* scheen hem het geschiktste tooneel toe, om te dogmatiseren. Hij stelde er alle middelen in het werk, om proselieten te maken, en beweerde zelfs openbaringen te hebben. Ja, zeide hij eens aan den H. VINCENTIUS VAN PAULA, *ik beken het u, God heeft mij groot licht geschonken, en schenkt mij zulks nog. Hij heeft mij te kennen gegeven, dat er geene Kerk meer bestaat*, en toen de heilige bij deze taal de grootste verwondering aan den dag legde, ging de dweeper voort: *Neen, er bestaat geene Kerk meer, God heeft mij doen weten dat er sedert vijf of zes honderd jaren, geene Kerk meer is. Voor dat tijdstip was de Kerk als een groote stroom van helder water; maar hetgene wat ons tegenwoordig de Kerk toeschijnt, is slechts modder. De bedding dezer schoone rivier is nog dezelfde, maar het zijn niet meer dezelfde wateren.* » Wel hoe, mijnheer!

zeide hem de heilige man, gij wilt liever uwe bijzondere gevoelens, dan het woord des Heeren gelooven, die gezegd heeft dat Hij zijne Kerk zoude bouwen, en dat de poorten der hel niets tegen haar zouden vermogen?" *Het is waar*, antwoordde de abbé, *dat J. C. zijne Kerk op de steenrots heeft gebouwd; maar er is een tijd om te bouwen en een tijd om aftebreken. Zij was zijne bruid; maar zij is eene overspeelster, eene hoer: daarom heeft hij haar verstooten, en gewild dat men eene andere in hare plaats zoude stellen, die hem getrouw was.* De arglistige predikant was niet op eens tot deze stoutmoedigheid gekomen. In verscheiden andere ontmoetingen, had hij getracht zijnen vromen vriend er ongevoeliglijk toe voortebereiden. Toen deze hem eens met de H. Schrift in de handen had aangetroffen, wijdde hij zeer uit over het bijzondere licht dat God hem verleende tot goed verstand der H. Boeken, en ging zelfs zoo ver van te zeggen, *dat zij in zijnen geest meer licht verspreidden, dan zij zelve bezaten.* Indien deze wartaal niet het calvijsche leerstuk van den bijzonderen zin uitdrukt, bedekt het iets dat nog gevaarlijker nog trotscher is. Bij eene andere gelegenheid, bij welke zij met elkander spraken, over eenig artikel der leer van CALVINUS, nam de abbé de partij van den aartsketter op, en verdedigde formeel eenige dwalingen. De heilige stelde hem voor dat deze leer door de Kerk veroordeeld werd, waarop de abbé

hernam: *De zaak van CALVINUS was zoo slecht niet; maar hij heeft dezelve slecht verdedigd: hij heeft slecht gesproken, maar zeer wel gedacht.* Toen men een andermaal over het concilie van Trente sprak, zeide hij: *Spreek mij toch niet over dat concilie, het was een concilie van den Paus en de schoolgeleerden, waarin slechts kuiperijen en kabaal heerschten.* Er was niet meer noodig om alle banden van vriendschap tusschen den heilige en den nieuwigheidsprediker te verbreken. Maar indien laatstgenoemde er van moest afzien om dezen deugdzaamen en regtzinnigen man aan zich te verbinden, hij slaagde elders niet dan al te wel. Zijn eenvoudige en vervallen voorkomen, zijne zachte en indringende woorden verschafften hem vele voorstanders. Priesters, leeken, vrouwen uit de stad en van het hof, geestelijke dochters, namen zijne denkbeelden aan. Het hof van dit begin van sekte-stichting onderrigt; beschouwde den abt van St. Cyran, als een gevaarlijk man, en de kardinaal DE RICHELIEU deed hem in 1638 opsluiten. Na den dood van dien minister verliet hij zijne gevangenis weder; doch had niet lang genot van zijne vrijheid, daar hij te Parijs, in 1643 overleed. Men heeft van hem: 1.° *La Somme etc.* (Het kort begrip der voorname fouten en valscheden, voorkomende in het kort begrip der godgeleerdheid van pater FRANCISCUS GARASSE). Dit werk moest uit 4 dl.ⁿ bestaan, doch slechts de beide eerste zijn in

het licht verschenen, benevens de verkorting van het vierde; 1626, 3 dl.ⁿ, in 4.to; — 2.º *Lettres etc. (Geestelijke Brieven)*, 2 dl.ⁿ, in 4.to, of in 8.vo, herdrukt te Lyon, 1679, 3 dl.ⁿ, in 12.mo; — 3.º *Apologie etc. (Verdedigingschrift van den heer DE LA ROCHE-POSAY, tegen degene die zeggen, dat het aan de geestelijken niet geoorloofd is, om, ingeval van nood, zijne toevlyt tot de wapens te nemen)*, 1615, in 8.vo; — 4.º *Question etc. (Koninklijk vraagstuk, waarin men onderzoekt, in welk witerste de onderdaan genoodzaakt zou kunnen zijn, om het leven des vorsten, ten koste van het zijne te behouden)*, 1609, in 12.mo, in hetzelfde jaar nagedrukt. Deze beide werken maakten veel gerucht, vooral het laatste. De Jesuiten kondigden hem alom aan als den apostel van den zelfmoord, en hij leert denzelfen werkelijk, doch op de zachtste wijze, en zonder veel smart, zoo als door belemmering van de ademhaling, of door de opening der aderen. Hij stelt vooreerst het denkbeeldige geval, dat een koning, op zee door een' orkaan overvallen, en op eene woeste kust geworpen, zich op het punt zoude zien, om van honger omtekomen. In deze vooronderstelling, of dit droombeeld eener heete koorts, verklaart de deftige zedemeester dat een onderdaan die den vorst vergezeld, verplicht zou zijn, zijn eigen moordenaar of liever zijn slagter te worden, ten einde zijn soeverein zich met zijn vleesch kon voeden. Van den

pligt der onderdanen gaat hij tot dien der slaven over, en beslist bepaaldelijk dat deze, krachtens het voorschrift dier rede, welke de plaats der rede van God bekleedt, zich verplicht kunnen vinden, zich het leven door vergift te beuemen, ten einde het leven van hunnen meester te behouden. Is, voegt hij er als bewijs bij, de mensch minder meester over zijne vrijheid dan over zijn leven? Heeft God hem niet zoo wel het eene als het andere gegeven? maar heeft Hij hem niet het eene om het andere gegeven, wijl Hij hem niet heeft kunnen doen leven dan opdat hij vrij zoude leven? Ook wil hij dat de kinderen voor hunnen vader, en de vader voor zijne kinderen zich van het leven kunnen berooven. Ik geloof, zegt hij, dat onder de keizers TIBERIUS en NERO de vaders verplicht waren, zich voor hunne familie en kinderen van het leven te berooven. Al het overige is even ongerijmd. In de wijze waarop hij over de rede en de oude wijsgeeren spreekt, erkent men duidelijk den deïst, maar een' zeer dweepzieken deïst; — 5.º Een zwaar deel in fol. ten koste der Fransche geestelijkheid gedrukt, onder den naam van *Petrus Aurelius*, met den abbé DE BARCOS, zijn' neef (zie SMITH — RICHARD —). Ofschoon een zwak en langdradig schrijver, zoowel in het Latijn als in het Fransch, zonder bevalligheid, zonder naauwkeurigheid en zonder duidelijkheid, bezat hij echter eenig vuur in de verbeeldingskracht, maar daar dit vuur

niet werd geleid door het gezond verstand en den smaak, zoo deed het hem in wartaal ontaarden. Zijne *Brieven* zijn vol van dezelve. De meesten dergenen, die hem thans zoo zeer prijzen, zouden niet willen veroordeeld zijn om hem te lezen. Zijn grootste roem in de oogen der Jansenistepartij is, van het klooster van *Port-Royal* eene zijner veroveringen te hebben gemaakt, en de ARNAULD's, de NICOLE's en PASCAL's tot leerlingen te hebben gehad. Een geacht schrijver heeft van hem de volgende schildering gemaakt: » Met eenen zeer gewonen of liever van het gezond verstand verwijderden en aan raaskalling grenzenden geest, bezat hij in eenen hoogen graad den geest van doorslepenheid en verleiding. Dat men er over oordeele uit het punt tot hetwelke hij Dr ANTONIUS ARNAULD en zoo vele anderen verblindde. Ziedaar de reden waarom de kardinaal DE RICHELIEU hem buiten staat stelde om verwaringen te maken, door hem in eene gevangenis te doen opsluiten, waarin hij tot aan den dood van dien minister verbleef. Zijn voornaamste werk is een groote foliant, getiteld *Petrus Aurelius*, en dat een zeer klein boek zou worden, indien men er al de zotternijën uit weglief, welke hij aan de Jesuiten toevoegt. Hij was listig genoeg om het ten koste der geestelijkheid van *Frankrijk* te doen drukken, maar niet genoeg om aan het hof te beletten hetzelfde te verbieden. Zijn *Koninklijk vraagstuk*, eene volslagene ver-

dediging van den zelfmoord, en in vele gevallen van den manslag, verdient onder dat oogpunt bijna geene aanmerking, zoozeer heeft hij hierin nog meer laakbare grondbeginselen, heidensche stellingen en dogma's allerlei grof- en buitensporigheden weten te verzamelen. Zijne *Verdediging van den Rozenkrans van het H. Sacrament*, zijne *Gemeenzame godgeleerdheid*, en verscheiden zijner *Brieven*, die zeer talrijk zijn, dragen evenzeer den stempel eener dwaze en belagchelijke opgeblazenheid, zonder den bedorven grond der onderwerpen in aanmerking te nemen. Maar het belagchelijke is daarbij zoo zeer in het oogvallend, dat het daardoor alleen tot tegengif kan dienen. Indien de kerkelijke overheden, bij de verschijning van de meeste dier ongerijmde voortbrengselen, er eenige van veroordeeld hebben, was zulks minder om zelfs de eenvoudigsten, tegen dezen valschen leeraar te waarschuwen, dan om hen op hunne hoede te doen zijn, tegen de geveinsde bewondering zijner listige lofredenaars." Zie FILLEAU, JANSENIUS, MONTGERON, PARIS, ROCHE.

* VERGERA (JOANNES), een geleerde Spanjaard, zeer ervaren in de Hebreuwsche taal, werd in 1470 geboren. De kardinaal XIMENES maakte van zijne dienst gebruik bij de zamenstelling van den *Polyglot-bijbel*, die zijnen naam draagt, eene taak, waarvan VERGERA zich met eere kweet. Hij verbeterde in verscheiden boeken, vele plaatsen van den

tekst, die in de Vulgata onvertaalenbaar waren. Hij hield zich verscheiden jaren met dezen arbeid bezig, waarvoor hij edelmoediglijk beloond werd. De druk van den Bijbel in verschillende talen, te *Alcala de Hénarès* ondernomen, werd in 1514 begonnen, en in 1517, in 4 talen en 6 dl.ⁿ in fol. ten einde gebracht.

VERGERIO (PETRUS PAULUS), een wijsgeer, regsgeleerde en redenaar, te *Capo-d'Istria*, aan de *Golf van Venetië* geboren, was bij de kerkvergadering van *Constans* tegenwoordig. De hoedanigheden van zijn hart en zijnen geest, deden hem door keizer SIGISMUNDUS, aan wiens hof hij in 1431, in den ouderdom van omtrent 80 jaren overleed, beminnen en hoogachten. MURATORI heeft in zijne groote verzameling der Italiaansche geschiedschrijvers, 16.^e dl. in fol., de *Geschiedenis der vorsten uit het huis van CARRARI*, door VERGERIO geschreven, benevens verscheiden verhandelingen en brieven van denzelfden geleerde medege-deeld. Hij heeft andere werken zamengesteld, waarvan eenige nog in handschrift zijn. Men heeft lof toegezwaaid aan zijne verhandeling: *De ingenuis moribus et liberalibus adolescentiae studiis*, 1493, in 4.to, en zij verdient zulks in zeker opzigt.

VERGERIO (PETRUS PAULUS), een beruchte afvallige, te *Capo-d'Istria* op het einde der 15.^e eeuw geboren. Hij was een bloedverwant van den voorgaan-

de, en werd door de Paussen CLEMENS VII en PAULUS III, betrekkelijk het houden, eener algemeene kerkvergadering naar *Duitschland* gezonden. Hij ontving tot belooning het bisdom van *Capo-d'Istria*, zijne geboorteplaats, van hetwelk hij afstand deed, om het protestantismus te omhelzen. Deze afvallige eindigde zijne dagen te *Tubingen*, in 1565. Hij is de schrijver van verscheiden werken, die zelfs door de protestanten veracht worden. De voornaamste zijn: 1.º *Ordo eligendi pontificis*, 1556, in 4.to; — 2.º *Quomodo concilium christianum. debeat esse liberum*, 1537 en 1557, in 8.vo; — 3.º *Operum adversus papatum, tomus 1*, 1563, in 4.to: van het uitbraken van beleedigingen vermoeid, zette hij dit werk niet voort; — 4.º *De natura sacramentorum*, 1559, in 4.to; — 5.º verscheiden geschriften in het Italiaansch, waarin de dweepzucht der sekte heerscht. — J. B. VERGERIO, zijn broeder, bisschop van *Pola* in *Istrië*, werd even als hij afvallig.

VERGNE (PETRUS DE TRESSAN DE LA), in 1618, uit een oud huis van *Languedoc* geboren, werd in de zoogenaamde hervormde godsdienst opgevoed, die hij in den ouderdom van twintig jaren afzwoer. Na eenige jaren aan het hof te hebben doorgebracht, begaf hij zich tot PAVILLON, bisschop van *Aleth*. Het deel welk hij nam, aan het werk getiteld: *Théologie etc.* (*Zedekundige godgeleerdheid der*

Jesuiten) — door het parlement van *Bordeaux* veroordeeld om verbrand te worden, en wederlegd door de paters CAUSSIN en LE MOINE —, deed hem verbannen; maar kort daarna gaf de koning hem zijne vrijheid weder, waarvan hij niet lang genot had. Zich den 5 April 1684, naar *Parijs* begevende, verdrong hij bij het kasteel van *Terarques*. Zijn voornaamste werk is: *Examens etc. (Algemeen onderzoek van alle staten en standen, en der zonden, welke men in dezelve kan bedrijven)*, 2 dl.ⁿ in 12.mo, 1670, onder den naam van heer van *Saint-Germain*. De schrijver had er eene derde, herziene, verbeterde en aanmerkelijk vermeerderde uitgave van in gereedheid gebragt, die te *Parijs*, in 1711, in 2 dl.ⁿ in 8.vo, in het licht is verschenen.

VERGNE (LODEWIJK ELIZABETH DE LA), graaf van *Tressan*, luitenant-generaal der Fransche legers, te *Mans*, in 1705 geboren, heeft zich eenen naam gemaakt in de letterkunde. Zijne *Œuvres diverses* te *Parijs*, in 1776, in 8.vo gedrukt, bevatten verscheiden stukken eener schitterende verbeeldingskracht, en eener fijnheid van smaak, die dagelijks zeldzamer wordt. Men ontwaart met genoegen in dezelve, dat ondanks zijne gemeenschap met ongodsdienstige schrijvers, en de bijna belachelijke geestdrift, die hem voor VOLTAIRE bezielde, de graaf de *Tressan*, niet alleen aan de ware grondbeginselen is getrouw gebleven, maar dezelve met na-

druk verdedigd heeft. » Toen *l'Homme machine (de mensch een werktuig)* van LA METTRIE, in het licht verscheen — zegt hij in het berigt, aan het hoofd der verzen geplaatst, welke deze gedrogtelijkheid bestrijden —, schreef een mijner bloedverwanten mij eenen berijmden brief, waarin hij dat werk verdedigde, ik achtte mij verplicht hetzelfde te wederleggen, en openlijk voor de beginselen uittekomen, waarvan ik mij nooit heb verwijderd, en waartoe de ware wijsbegeerte altijd zal terugvoeren.” Het is waar dat de redevoering, welke hij den 25 Januarij 1781, dag zijner opneming in de Fransche akademie, uitsprak, niet geheel overeenkomstig deze verklaring is toegeschenen; maar in eenen tijd, en in omstandigheden, waarin de loftuitende geest, soms het oordeel bedwelmt en de opregtheid verzwakt, moet men de uitdrukkingen niet naar de letter opnemen; en men kan zijne rede, in 1761, bij de akademie van *Nancy* uitgesproken, als een bij voorraad gedaan protest aanmerken, van hetgene wat hem zou overkomen bij de Fransche akademie te zeggen. Nog heeft men van hem een uittreksel van den *Amadis des Gaules*, dat de 21 of 22 deelen van dien roman, tot 2 dl.ⁿ, in 12.mo bepaalt. Ook heeft hij *Uittreksels van ridder-romans* geleverd, 4 dl.ⁿ in 12.mo Zijne *Vertaling* van den ARIOSTO, is veeleer eene navolging, waarin men noch het vuur, noch de levendigheid, noch de losse vrolijkheid van het oorspronkelijke

wedervindt. Drie weken voor zijnen dood had hij eene *Lofrede van FONTENELLE* in het licht gegeven, ten einde te beantwoorden aan de bedoelingen der akademie, die dit onderwerp als eene prijsvraag had uitgeschreven. Hij overleed te *Parijs* den 1 Nov. 1783, in zeer christelijke gevoelens, terwijl hij eenige filosofische denkbeelden, waarvoor hij zich niet genoeg in acht genomen had, herriep en veroordeelde. Men heeft zijne *Œuvres choisies (Uitgezochte werken)*, 1787—1788, in 12 dl.ⁿ in 8.vo, in het licht gegeven. Zijn *Essai etc. (Proeve over de electrieke vloeistof)*, een nagelaten werk, te *Parijs*, in 1786, in 2 dl.ⁿ in 8.vo in het licht gegeven, is met vele zaken vermeerderd, die niet van den schrijver zijn.

* **VERGNE (N. LA)**, abbé van *Tressan*, zoon van den voorgaande, in het *Boulonnesche*, in 1749 geboren, beoefende meer bijzonder de gewijde letteren, en erfde den smaak zijns vaders voor de ridder-romans, in welke genre hij zich eenen naam verwierf. Tijdens de eerste onlusten van *Frankrijk* zag hij zich genoodzaakt om uitte wijken; hij doorkruiste *Duitschland*, hield zich eenigen tijd in *Rusland* op, en werd alom wel onthaald. Nadat hij naar *Engeland* was overgestoken, gaf hij aldaar een nagelaten werk zijns vaders in het licht: de *Ridder ROBERT* genaamd, een roman, die veel bijval vond, en dien hij aan **PAUL I**, keizer van *Rusland*, opdroeg. Ook had

hij te *Londen* doen drukken zijne *Mythologie etc. (Fabelleer met de geschiedenis vergeleken)*, 1776, in 8.vo Het eerste dezer werken werd in 1800, te *Parijs*, bij zijne terugkomst in die hoofdstad, herdrukt; in 1803 leverde de abbé **DE TRESSAN** eene nieuwe uitgave zijner *Fabelleer* enz. De 8.º is in 1826 in het licht verschenen. Men heeft hem ook eene goede *Vertaling* (in het Fransch) der Leerreden van **HUGO BLAIR** te danken. Hij had zich naar het land begeven, alwaar hij den tijd, dien hij niet aan de studie toewijdde, aanwendde tot de zorgvuldige aankweeking eener kudde Spaansche schapen. Hij is in de maand Julij 1809 overled.

* **VERGNIAUX OF VERGNIAUD (PETRUS VICTORINUS)**, een der hoofden van de Girondijnsche partij, tijdens de eerste wetgevende vergadering en de conventie in *Frankrijk*, in 1759, te *Limoges* geboren, was de zoon van een' beroemden advokaat dier stad, en bezocht er eenigen tijd de pleitzaal. Hij begaf zich daarop naar *Bordeaux*, alwaar hij voortging hetzelfde beroep uitte oefenen; op het tijdstip der omwenteling, werd hij administrateur van het *Gironde-dep.*^t; in 1791 werd hij tot de wetgevende vergadering verkozen. Reeds in de eerste zittingen verklaarde hij zich tegen den koning en de monarchie; de stoutmoedigheid, met welke hij zijne gevoelens bloot lag, deed hem door de partij der *Gironde*, als een harer voornaamste hoofden

beschouwen, en hij werd dadelijk tot het voorzitterschap bevorderd. Hij nam een vrij werkzaam aandeel, aan de gebeurtenissen van den 20 Junij 1792; lokte den oorlog uit tegen *Oostenrijk*, en bewerkte verscheiden besluiten tegen de uitgewekenen. Daar hij echter voorzag, dat hij den vorst niet zou kunnen treffen, indien hij zijne verdedigers niet deed vallen, zoo sprak hij in de maand Julij eene redevoering uit, waarin hij, na zich de hevigste schimpreden te hebben veroorloofd, tegen degene die het met het hof hielden, tegen de ministers en veldheeren uitvoer, en tegen hen de onregtvaardigste en strengste maatregelen verwierf. De noodlottige dag van 10 Augustus, gaf aan VERGNIAUX aanleiding, om het ontwerp van besluit voortstellen, dat de afzetting van *LODEWIJK XVI*, en de zamenstelling eener nationale conventie uitsprak. Het is van dit tijdstip af, dat de verschrikkelijke worsteling dagteekent tusschen de *Girondijnen* en *Jakobijnen*: laatstgenoemden begonnen den grooten invloed der eersten te vreezen, die er naar streefden, om in *Frankrijk* eene federative republiek in te voeren. De heimelijke kuiperijën der *Jakobijnen*, en hunne demagogische denkbeelden, deden aan hunne tegenstrevers meer gematigde gevoelens aannemen. Ten gevolge daarvan verzette zich VERGNIAUX den 25 en 26 Augustus, tegen de verbanning der priesters. Hij verhief zich met even veel klem tegen *JOANNES DEBRY*, die de

oprigting van een corps *Tiranenmoorders* voorstelde. Daar hij later voor het lot der gevangenen van *Orleans* vreesde, deed hij den 4 September het besluit nemen, dat men hun eenige krijgsmagt zou te gemoet zenden, ten einde het volk de wet te doen eerbiedigen. Maar de *Jakobijnen* verijdelden dezen maatregel, en de ongelukkige gevangenen werden alle vermoord. Bij de nationale conventie tot afgevaardigde van *la Gironde* verkozen, verklaagde VERGNIAUX in dezelve de gemeente van *Parijs*, aan welke hij de in die stad bedreven misdaden te last legde. In eene vrij hevige woordenwisseling, behandelde hij *ROBESPIERRE* vrij slecht, verklaagde vervolgens de oproerige geschriften van *MARAT*, en vroegde de vervolging van laatstgenoemde. De *Girondijnen* hadden al hunne pogingen in het werk gesteld, om de monarchie te doen vallen, maar zij hadden het niet op het leven des monarchs gemunt; den 31 December stelde VERGNIAUX voor, om de zaak van *LODEWIJK XVI* aan de beoordeeling des volks overtelaten: dit was het gevoelen van bijna al zijne ambtgenooten; een gevoelen dat de *Jakobijnen* nog meer verbitterde, en dat in de eerste dagen van 1793, hevige debatten tusschen hen en de *Girondijnen* uitlokte; maar ditmaal werden de *Jakobijnen*, door den moed en de welsprekendheid hunner vijanden tot zwijgen gebragt. Intusschen stelden eerstgenoemden hunne geheele boosaardigheid

in het werk, om den Girondijnen en al dengenen, die het leven van den ongelukkigen LODEWIJK XVI trachtten te redden, schrik aan te jagen. Op den dag van het vonnis, bekleedde VERGNIAUX den voorzittersstoel. Na op nieuw de verzending der uitspraak aan het volk te hebben gevraagd, stemde hij even als de overige Girondijnen, door het bedreigend geschreeuw der Jakobijnen uit de tribunes verschrikt, voor den dood. De woede der Jakobijnen tegen de Girondijnen nam van dag tot dag toe, dezelve steeg ten top, toen VERGNIAUX zich verzette, tegen de invoering der revolutionnaire regtbank, en bij die gelegenheid zeide hij: » Waaron moet men onophoudelijk de vrijheid en gelijkheid, onder de gedaante van twee tijgers voorstellen, die elkanderen verscheuren, terwijl men dezelve behoorde aantebieden, als twee broeders die elkanderen omhelzen? Indien men de vrijheid afweert, geschiedt zulks omdat men haar enkel onder eenen bloedigen sluijer ontwaart. Meent gij, dat toen de volken, voor de eerste maal, voor de zon nederknielden, en haar de moeder der natuur noemden, dit hemelligchaam zich met wolken bedekte, die den storm aanvoeren? neen voorzeker schitterende van luister, zweefde zij door de onmetelijke ruimte, en verspreidde alom vruchtbaarheid, koesterende warmte en licht." ROBESPIERRE beschuldigde hem daarop de vijand der republiek te zijn, en sprak eene

bijtende schimprede uit, waarop VERGNIAUX door eene voor de vuist uitgesproken rede antwoordde, die als een voorbeeld van dien aard werd beschouwd: hij zeide bij deze gelegenheid deze woorden, die als eene profetie werden: » Even als SATURNUS, verslindt de republiek hare kinderen." Den 18.^e weerde hij andermaal de aanvallen der Jakobijnen af, en stemde de vergadering ten gunste zijner partij: dit was zijne laatste zegpraal. Zijne vijanden stelden al hunne huurlingen en de sectiën van *Parijs* in beweging, die op den 31 Mei 1793, luidkeels de verbanning der Girondijnen kwamen eischen. Terwijl VALAZÉ, GUADET en RABAUT zich met de meeste geestkracht verdedigden, was VERGNIAUX voor de eerste maal, niet in staat om van zijne middelen gebruik te maken. Hij wanhoopde aan zijn heil, en hoorde bijna met onverschilligheid de welsprekende en nadrukkelijke redevoeringen aan, door welke zijne ambtgenooten nogmaals de geheele woede der *berg-partij* trotseerden. De gevangenneming van de afgevaardigden der *Gironde* werd gedecreteerd: VERGNIAUX kon niet uit *Parijs* ontsnappen; hij werd in hechtenis genomen, in staat van beschuldiging gesteld, voor de revolutionnaire regtbank gevoerd, die hem ten dood veroordeelde, » als overtuigd de bewerker of medeplichtige eener zamenzwering te zijn, tegen de éénheid en onverdeelbaarheid der republiek, de vei-

ligheid en vrijheid des Franschen volks gerigt." Hij werd in de *Conciergerie* opgesloten, alwaar hij tot ongeluksgezellen had, FONFRÈDE, GENSONNÉ, DUCOS en VALAZÉ; en zij bragten den nacht, die hun vonnis vooraf ging door, met zingen, schertsen en over het lot van *Frankrijk* te redeneren. VERGNIAUX, met een *republikeinsch stoicismus* beziel, haalde uit zijn zak een vergif te voorschijn, dat hij reeds sedert lang bewaarde, en terwijl hij het wegwierp, zeide hij: »Wijl er niet genoeg is, om het met mijne ambtgenooten te deelen, zal ik hen niet verlaten; maar met hen het zelfde lot ondergaan." Hij sprak vervolgens met zijne gewone welsprekendheid over de gouvernementen. Hij werd daags na zijne veroordeeling, den 31 October 1793 geëxecuteerd, en stierf met den moed eens opgewonden mans, en niet met de gelatenheid en onderwerping eens christens. VERGNIAUX onderscheidde zich door zijne talenten, veel meer dan door zijne inborst, en ofschoon hij niet met dezelfde gemakkelijheid voor de vuist sprak als GUADET, GENSONNÉ, VALAZÉ en andere redenaars der *Gironde*, bezat hij eene levendige kracht, en eene groote buigzaamheid in de spreekorganen, en zijne redevoeringen, dikwerf meer met beelden dan redeneringen opgevuld, en soms in het hoogdravende vervallende, bragten niettemin veel uitwerksel op de vergadering te weeg; mogt het hem niet gelukken te overtuigen, hij verwekte toch

altijd aandoening. Wat zijn karakter betreft, zoo komt ieder een overeen, om hem afte schilderen als een lui, ongevoelig mensch, die de grootste minachting voor zijne natuurgenoeten koesterde. Men heeft geene bijzondere verzameling zijner *redevoeringen* in het licht gegeven; de voornaamste derzelve zijn te vinden in den *Moniteur*, of in de *Choix etc.* (*Keuze, van verslagen gevoelens en redevoeringen in de nationale tribune uitgesproken*), 1.^e serie, *Parijs*, 1815—1825, 24 dl.ⁿ, in 8.vo VERGNIAUX bezat eenige begaafdheid voor de dichtkunde: in den *Mercure* voor September 1782, leest men een *Epître etc.* (*Brief aan de sterrekundigen*), die niet zonder verdienste is. De *Lofrede* van VERGNIAUX, door den heer GEDEON GENTY DE LABORDERIE, is den 24 Mei 1809, door het akademisch genootschap van *Limoges* bekroond.

VERGY (GABRIELLE DE). — Zie FAÏEL.

VERHAAR OF VAN DER HAAR. — Zie HARAEUS.

VERHEYEN (PHILIPPUS), in 1648, in het dorp *Verbrouck* in het land van *Waes* geboren, was de zoon van eenen landman, [en tot in den ouderdom van 22 jaren, zijn' vader in die betrekking behulpzaam, daar echter de pastoor van het dorp in hem eenen gelukkigen aanleg voor de wetenschap scheen te ontwaren, zoo spoorde hij hem aan om te studeren. VERHEYEN

legde er zich met zoo veel ijver op toe, dat hij in 1677, in de godgeleerdheid zoo verre ervaren was, dat hij op het punt stond om den geestelijken staat te omhelzen. Maar daar eene ontsteking aan een zijner beenen, de artsen in de noodzakelijkheid had gebragt hem hetzelfde afzetten, zoo zag hij zich daardoor van den stand uitgesloten, waarnaar hij haakte, en legde hij zich op de beoefening der geneeskunde toe, waarin hij zulke uitstekende vorderingen maakte], dat hem, na te *Leuven* den doctoralen hoed te hebben ontvangen, aldaar in 1689 de leerstoel voor de ontleedkunde ten deel viel, waarbij in 1693, ook die der heelkunde werd gevoegd. Men heeft van hem: 1.º eene uitmuntende verhandeling *De Corporis humani anatomia*, *Brussel*, 1710, 2 dl.ⁿ, in 4.to; en *Amsterdam*, 1731, 2 dl.ⁿ, in 8.vo, dit werk werd in het Hoogduitsch vertaald; **MORGAGNI** en **HEISTER** hebben hetzelfde met al te veel gestrengheid gehegeld; **HALLER** is te zijnen opzigte billijker geweest; — 2.º eene verhandeling *De febribus*, en andere voortbrengselen. Hij overleed te *Leuven*, den 28 Januarij 1710, na gedurende den loop zijns levens, al de pligten des christens, des rechtschaps mans, en des geneesheers vervuld te hebben.

† **VERHUELL** (**KAREL HENDRIK**), vice-admiraal, pair van *Frankrijk*, groot-kruis van het legioen van eer, ridder der koninklijke

militaire orde van verdienste, werd den 11 Februarij 1764, te *Doetinchem* in *Gelderland*, geboren. Hij behoorde tot eene der oudste en aanzienlijkste Geldersche familiën, wier leden sedert eeuwen in de Nederlandsche magistratuur, het leger en de zeemagt, de aanzienlijkste posten hebben bekleed. Zijn moederlijke grootvader was grootcommandeur der Teutonische of Duitsche orde. Zijn vader **Mr QUIRIJN MAURITS VERHUELL**, was burgemeester der stad *Doetinchem*, en zijne moeder **JUDITH ELSABEC ANNA**, baronesse van **ROUWENOORDT**. In 1775, nauwelijks 11 jaren oud zijnde, begaf de jonge **KAREL HENDRIK**, zich als kadet onder een regiment infanterie; maar, daar hij na verloop van vier jaren meer roeping voor de zeedienst gevoelde, ging hij als kweekeling aan boord van een fregat van vier-en-veertig stukken, onder het bevel van den beroemden kapitein, later admiraal **KINSBERGEN**, mede een Gelderschman. Het kon niet missen, of onder zulk een' meester moest hij zich weldra vormen, tot het zeemansberoep, en tot het bevelhebberschap. Toen in 1780 *Holland* zich met *Frankrijk* had vereenigd, om tegen de Engelschen den oorlog te voeren, welken de onafhankelijkheids-verklaring der volkplantingen van *Noord-Amerika* had uitgelokt, werd het fregat, aan boord van hetwelke de jonge **VERHUELL** zich bevond, op eene active wijze, tot verschillende kruis-

vaarten in de *Noord-zee* gebruikt. In 1781, nam hij op hetzelfde fregat deel aan den gedenkwaardigen slag, welken de admiraal ZOUTMAN, op *Doggersbank* aan de Engelschen leverde. Dit fregat stelde zich in den rang der linie-schepen, en handhaafde zich in denzelven bijna zoo lang als het gevecht duurde. Ook was hetzelfde met kogels doorboord, bijna geheel ontmast, en schier de helft van deszelfs bemanning was buiten staat van gevecht. Tot driemaal ontstond er brand aan boord, en het fregat ontsnapte er slechts aan als door een wonder, of liever door de onbegrijpelijke inspanningen der officieren en manschappen, die onder de slagen des vijands niet bezweken waren. De jonge VERHUELL, die zich bij deze gelegenheid had onderscheiden, en die eene ligte wonde had bekomen, bleef, met den bevelhebber, als eenige officier van den staf over, in staat om na het gevecht de dienst waartenemen. Hij werd bevestigd in den rang van scheeps-luitenant, waarvan hij provisioneel de bedieningen waarnam, en met de medaille versierd, welke het hoogè bestuur toekende aan de officieren, welke zich in dezen slag hadden onderscheiden. Zoo lang als de oorlog duurde, was hij bijna altijd op zee, en werd, terwijl hij ten Noorden van *Engeland* kruiste, met het bevel over een korvet bekleed, waarvan de titulaire kapitein was ziek geworden. Bij zijne terugkomst, werd hij op een linie-schip geplaatst, waarmede hij in twee

jaren vier togten in de *Middelandsche Zee* en in de *Noord-Zee* deed. Hij onderscheidde zich bij die gelegenheid door een trek van onverschrokkenheid, die den roem, welken hij reeds genoot, nóg vermeerderde. De bemanning van een ander schip was aan het muiten geslagen, had al zijne officieren gevangen genomen, en onderhield zich reeds gedurende verscheiden dagen, in dezen staat van opstand. De luitenant VERHUELL werd belast, om er de orde te gaan herstellen. Hij begaf zich met twee andere officieren, eenige getrouwe matrozen en eene compagnie soldaten in eene sloep, naderde het schip bij overrompeling, schoot toe bij de aanklamping, en in minder dan een half-uur was de orde hersteld: de hoofden der opstandelingen werden gevangen genomen, en aan het geregt overgeleverd. In den tusschentijd van den oorlog, wegens de Amerikaanse onafhankelijkheid en de Fransche omwenteling en die van *Holland*, voerde VERHUELL verschillende malen het bevel, en werd met verschillende missiën belast, zoo als het organiseren van een corps kanoniers voor de marine, het onderzoeken der kusten van *Guiana*, en het plaatsen van kruisers in de nabuurschap der Hollandsche koloniën in *Amerika*. Bij den val van het stadhouderschap, verliet hij, met bijna al de officieren van het corps der marine, de dienst. De rang van scheepskapitein was hem verleend; maar de gebeurtenissen hadden belet er hem den aanstellings-

brief van toe te zenden. Hij vestigde zijn verblijf op het land, en hield zich enkel bezig met huisselijke aangelegenheden. Tijdens de landing van het Anglo-Russische leger, op de kusten van *Noord-Holland*, in 1799, vereenigde hij zich met den erfprins van *Oranje*, die hem tot zich had geroepen, en na de capitulatie, die aan deze onderneming een einde maakte, keerde hij naar zijne haardstede terug. Hij had het denkbeeld geheel laten varen, om zich weder aan de zee-dienst toetewijden, toen de bewinds-mannen der *Bataafsche Republiek*, die intusschen meer vastheid en bestendigheid had bekomen, hem in 1803 voorstelden, de dienst weder optevatten. Hij werd tot schout-bij-nacht benoemd, en met eene krijgs- en staatkundige zending bij het Fransche gouvernement belast. Kort daarna werd hij tot opperbevelhebber benoemd van de geheele hulpvloot, welke *Holland* leverde, om aan de groote onderneming tegen *Engeland* medetewerken. De regter-vleugel van het expeditie-leger, moest zich op dit gedeelte inschepen, welks vereeniging met de vloot van *Boulogne*, eene even zoo moeilijke als gevaarlijke onderneming was. De admiraal VERHUELL bragt dezelve met even zoo veel moed als onverschrokkenheid ten uitvoer, en stond met het beste gevolg verscheiden gevechten uit, tegen de Engelsche kruisers, die zich tegen den doortogt zijner *flotille* wilden verzetten.

Dat vooral, hetwelk hij onder kaap *Grinez* leverde, alwaar het geheele smaldeel van den admiraal KEITH zich geposteerd had, om hem te beletten uit het *Naauw van Kalais* in het *Kanaal* te loopen, en de haven *Ambleteuse* te bereiken, wekte de geestdrift op van het geheele leger, dat naar de kusten was gesneld, om van dit tooneel getuige te zijn, en verdiende hem van wege keizer NAPOLEON betuigingen der hoogste tevredenheid. Hij had tot getuige en bewonderaar zijner schoone en stoute manoeuvre gehad den dapperen maarschalk DAVOUST, die, bij deze omstandigheid zijne gevaren had willen deelen. Om trent dezen tijd was hij tot minister van marine der *Betaafsche Republiek* benoemd; maar hij had geweigerd dien post te aanvaarden, alvorens zijne *flotille* met die der Franschen te hebben vereenigd, en aan de landing te hebben medegewerkt. Hij aanvaardde de portefeuille eerst toen de onderneming was uitgesteld, en dat het leger in optogt was om de lauwers van *Austerlitz* te gaan plukken. In 1806, werd de admiraal VERHUELL met den groot-adelaar van het legioen van eer versierd, en het *Bataafsche* bestuur zond hem in hoedanigheid van buitengewoon gezant tot keizer NAPOLEON. Kort daarna werd de *Bataafsche Republiek* in een koninkrijk herschapen, en LODEWIJK BONAPARTE, broeder des Franschen keizers, tot koning van hetzelfde verheven. De admiraal VERHUELL,

werd tot de waardigheid van maarschalk van *Holland* verheven, en bij de instelling van de orde der reunie was hij de eerste, die het groote kruis derzelve ontving. Tegen het einde van 1807 verliet hij het ministerie van marine, en werd op nieuw tot gezant in *Frankrijk* benoemd. In 1809, riep koning *LODEWIJK* hem van zijn gezantschap terug, om aan hem het bevel over de zeemagt op te dragen, bestemd om de *Maas* en *Zeeland* te verdedigen, bedreigd door de Engelschen, die aan de monden van de *Wester-Schelde*, eene landing hadden gedaan. Hij heesch zijne vlag op het schip *de koninklijke Hollander* genaamd, van tachtig stukken geschuts, en nam wijze maatregelen om de eilanden te dekken, die de Engelschen nog niet hadden aangetaast. Nadat in 1810 het koninkrijk *Holland* met *Frankrijk* vereenigd was, werd de admiraal *VERHUELL* tot president van den raad benoemd, belast, om de zaken van zijn land te regelen. Ten gevolge der vereeniging ging hij met zijnen rang van onder-admiraal, over bij de *Fransche Marine*, en ontving het algemeen bevel over de zeemagt des keizerrijks langs de kusten van de *Noord- en Oostzee*, van de rivier de *Eems* tot *Dantsig*. Hij spreidde in die betrekking eene buitengewone werkzaamheid ten toon, en *NAPOLEON* had hem de oprigting van scheepstimmerwerven, in de havens van *Hamburg*, *Bremen* en *Lubek* te danken. Zijne werkzaamheden werden in 1812,

beloond door de waardigheid van groot-officier des keizerrijks, en algemeen inspecteur der kusten van de *Noord-Zee*. Bij den dood van den admiraal *DE WINTER* (2 Junij 1812), ontving hij het bevel over het smaldeel van *Texel*, en over de langs de *Hollandsche kusten*, ten Noorden der *Maas* gestationeerde flotilles. De tegen het einde van 1813 uitgeborsten opstand, verplaatste den admiraal *VERHUELL* in eenen zeer neteligen toestand. Daar de bemanning van zijn smaldeel partij koos voor hare gedrukte en misnoegde landgenooten, zoo was het hem onmogelijk haar te beteugelen. Hij verkreeg echter van zijne manschappen, dat zij, alvorens hunne schepen te verlaten, behulpzaam zouden zijn, om dezelve in de haven van het *Nieuwe Diep* te doen binnenloopen. Eerst na geslaagd te zijn, om op deze wijze zijn smaldeel in veiligheid te brengen, verleende hij ordelijk ontslag aan zijne zeelieden, die slechts de eerbied voor hunnen aanvoerder, zoo lang bij hunnen pligt had gehouden. Deze in de jaarboeken der omwentelingen ongehoorde trek, is evenzeer vereerend voor hen en voor hem. Al de zorgen van den admiraal *VERHUELL* bepaalden zich alstoen, om de forten, die den ingang der haven beschermden, waarin hij zijn smaldeel zoo gelukkig in veiligheid had gebragt, in den best mogelijken staat van verdediging te stellen. Persoonlijk sloot hij zich op, met de equipage van een Fransch oorlogschip, en de ge-

heele Fransche bezetting van den *Helder* in het fort *Lasalle*, terwijl hij tevens ook het fort *Morland* deed bezetten. In deze beide sterkten handhaafde hij zich tot na den uitslag der gebeurtenissen van *Parijs*, terwijl hij allerlei pogingen verijdelde, die in het werk werden gesteld, om hem zijnen post te doen verlaten. Alle opeischingen waren vruchteloos. Van den anderen kant hielden de door hem genomen verdedigende maatregelen, de verbondene corps, welke de forten omsingelden, terug om geweldigerhand eenen aanval te ondernemen, en zij bepaalden zich tot eene blokkering. De admiraal VERHUELL besloot eerst in de maand April 1814, tot de ontruiming der beide schansen, en wel op bevel van Z. K. H. MONSIEUR, luitenant-generaal van het koninkrijk *Frankrijk*. Hij ging met zijnen geheelen staf aan boord van een Fransch korvet, dat hem naar *Havre* voerde; het garnizoen, en de bemanning van het Fransche oorlogsschip, begaven zich te land naar *Frankrijk*. LODEWIJK XVIII ontving den admiraal VERHUELL met de grootste welwillendheid. Hij liet hem zijnen rang en zijne titels bij de zeemagt behouden, en verleende hem groote naturalisatie-brieven, die, aan de beide kamers onderworpen, verschillende redenaars in de gelegenheid stelden, om op de eervolste wijzen de diensten te vermelden, welke de admiraal VERHUELL aan zijn eigen vaderland en aan *Frankrijk* had bewezen. Van dit tijdstip af bepaalde hij zijn verblijf onafgebroken, in

het land aan welks roem en belangen, hij zich sedert zoo langen tijd had toegewijd. Hij overleed te *Parijs*, den 25 October 1845; nadat hem in 1819, de deuren van de kamer der pairs van *Frankrijk* waren geopend. — De broeder van den admiraal, CHRISTIAAN ANTHONIE VERHUELL, was onder koning LODEWIJK NAPOLEON, ambassadeur van *Holland*, aan het hof van *Spanje*.

* VERHULST (PHILIPPUS LODEWIJK), een Vlaamsche godgeleerde, te *Gend* geboren, omhelsde de grondbeginselen der Janseniste-partij. Aan het hoofd van een collegie in de stad *Diest* geplaatst, verloor hij weldra dien post, en keerde naar *Louwen* terug, alwaar hij tegen de Jesuiten schreef. In 1729, begaf VERHULST, met verscheiden leeraars van *Louwen*, die het Jansenismus waren toegegaan, zich naar het seminarie van *Amersfoort*. Gedurende meer dan 20 jaren gaf hij aldaar godgeleerde lessen, en ging voort met in denzelfden geest geschriften in het licht te geven. Wij willen van hem aanvoeren: 1.° *Imposturae et errores Jesuitarum lovaniensium contra IV theses PP. Marin et Leonardi Grinsven*, 1711, in 4.°; — 2.° *Grinsvenius male defensus ab erroribus et impostura*, 1712, in 4.°; — 3.° *De waarheid die zich beklaagt over de verslapping der Jesuiten*, 1713; — 4.° *De auctoritate romani pontificis, dissertatio tripartita*, 1719; — 5.° *De vaste gronden van het Catholijke gebove*, be-

trekkelijk de wezenlijke tegenwoordigheid van J. C. in het *H. Sacrament des altaars*, 3 dl.ⁿ, in 6 stukken in 12mo, 1739—1741, onder den verborgen naam van ZEELANDER. [Dit bondig geschreven werk werd uitgelokt door eene verhandeling over hetzelfde onderwerp, doch in eenen tegenovergestelden geest van den Leydschen hoogleeraar J. VAN DEN HONERT. — Zie dat artikel —]; — 6.º *Verhandeling over den titel van algemeenen bisschop*, 1752; — 7.º *Præfatio ante acta quædam ecclesiæ ultrajectensis*, 1737. Hij had grootelijks deel aan genoemde handelingen, door VAN DER CROON enz. in het licht gegeven. VERHULST overleed in het seminarie te Amersfoort, in de maand Mei 1753.

VERINA (ÆLIA), zuster van BASILISCUS, en echtgenoot van keizer LEO, hield zich, zoo lang als haar man leefde, enkel met hare pligten bezig; maar na zijnen dood gaf zij zich aan de heerschzucht en de liefde over. Nadat zij in 474, haren schoonzoon ZENO tot keizer had doen verheffen, trad zij later tegen hem in zamenzwering, om PATRICIUS, haren minnaar, in zijne plaats te stellen. Zij kon er niet in slagen. ZENO verloor, wel is waar, het rijkswind; maar BASILISCUS broeder van VERINA, die in zijne plaats verkozen werd, deed PATRICIUS ombrengen. Deze listige vorstin wreekte zich hierop, over den dood van haren minnaar, door BASILISCUS te doen verbannen,

en ZENO op den troon te herstellen. Deze liet haar eerst mederegeren; maar nadat VERINA op nieuw kabaal had gemaakt, verbande hij haar naar het binnenste van *Isaurië*. Het is aldaar dat zij, na verscheidene malen beproefd te hebben, eenige nieuwe rol te spelen, in 484 overleed.

VERINO (HUGOLINUS), te Florence, in 1442 geboren, en in 1505 overleden, een Latijnsch dichter, die verscheiden werken heeft zamengesteld, welke hem slechts eenen middelmatigen roem hebben verworven. Men heeft van dezen dichter, de *Krijgstogten van KAREL den Groote*, de *Inneming van Grenada*, een *Dichtstuk*, ter eere van PHILIPPUS BENITA. De drie boeken, door hem tot lof zijner geboorteplaats vervaardigd, *De illustratione Florentiæ*, *Parijs*, 1583, in 4.to, worden onder al zijne werken, het meeste op prijs gesteld. — Zijn zoon MICHAËL VERINO, mede van Florence, en in 1487, in den ouderdom van omtrent 19 jaren overleden, heeft zich beroemd gemaakt door zijne *Zedelijke Koppeldichten*, waarin hij de zedelessen der Grieksche en Latijnsche wijsgeeren, benevens de spreuken van SALOMON heeft weten te bevatten. [BERN. MICHELOTTI vervaardigde op hem het volgende koppeldicht, waarin hij hem doet zeggen, terwijl hij zich tot zijnen vader rigt:

*Ne flet vivo; fruor tandem, pater optime, veris
Deliciis: colo, posteritate, Deo.]*

Zijne versificatie is los en sier-

lijk. Zijne *Koppeldichten*, *Florence*, 1487, zijn in *Frankrijk* in 8.vo, herdrukt, en in Fransche verzen en in onrijm vertaald.

VERJUS (ANTONIUS), een Jesuit, broeder van den graaf van *Crécy*, werd te *Parijs*, in 1632 geboren. Deze ijverige missionaris, die in 1706 overleed, is de schrijver: 1.º eener *Histoire etc. (Geschiedenis van den heiligen FRANCISCUS DE BORGIA)*, in 4.to, geacht, ofschoon eenigzins langdradig; — 2.º eener *Vertaling* (in het Fransch) van den Catechismus van pater CANISIUS, *Parijs*, 1688, en van een *Leven van den heer NOBLETZ, missionaris in Bretagne*. Pater VERJUS had een' anderen broeder, die als bisschop van *Grasse* is gestorven.

* VERKOLJE (JOANNES), een Hollandsche schilder, den 9 Februarij 1650 te *Amsterdam* geboren, was de zoon van eenen slotenmaker, en zou welligt het beroep van zijn' vader zijn gevolgd, zonder een toeval, dat diende om zijnen smaak voor de schoone kunsten te ontwikkelen. Eene ligte verwonding, door den steek eener naald aan de groote voetspier te weeg gebragt, had hem bijna het leven gekost, en hield hem gedurende drie jaren aan het bed gekluisterd. Tot tijdkorting in eene zoo langdurige ziekte, hield hij zich bezig met het naschetsen van beelden en platen, en slaagde daarin zoo gelukkig, dat hij te rade werd, zich geheel aan die kunst toe-

tewijden. Na zijne herstelling, leerde hij alleen uit boeken, en zonder eenigen meester binnen den tijd van eene maand, de gronden der doorzigtkunde, waarna hij zich ook op het schilderen met olieverw toelegde. Hij onderscheidde zich vooral als portret-schilder, welk vak hem groote voordeelen aanbragt; ook vervaardigde hij eenige geschiedkundige stukken, die, vooral ook uit aanmerking van de geringe hulpmiddelen, welke hem te dienst hadden gestaan, om tot dien graad van volkomenheid te geraken, door alle kenners bewonderd werden. Onder zijne beste stukken noemt men voornamelijk: *Venus en Adonis*, een *Trompetter*, eene geknielde *Boetelinge*, door eene lamp verlicht, enz. Hij overleed te *Delft*, in 1693. — Zijn zoon NICOLAAS, in 1673, te *Delft* geboren, was de kweekeling zijns vaders, en onderscheidde zich vooral als graveur. Zijne voornaamste voortbrengselen zijn: *Diana en Endymion*, *Bacchus en Ariane*, beide volgens NETSCHER, eene *Heilige familie*; ook heeft hij een aantal portretten nagelaten. Zijne teekening was naauwkeurig, en zijn graveerwerk, een der meest bekuischte. Hij overleed te *Delft*, den 21 Januarij 1746.

VERLENIS (HIERONYMUS), te 's *Hertogenbosch* in het begin der 16.^e eeuw geboren, onderwees de godgeleerdheid te *Utrecht* en bestuurd er eene parochie; vervolgens verkreeg hij een kanonikaat in de hoofdkerk van

Haarlem, en werd er algemeen-vikaris. Hij overleed aldaar in 1586. Men heeft van hem: 1.º eene Latijnsche *Vertaling* van *EPICETUS*, met aanmerkingen, 's *Hertogenbosch*, 1543, en *Antwerpen*, 1550, in 12.mo; — 2.º *Commentarium* op de Psalmen van *DAVID*, *Lewen*, 1558; — 3.º eene uitgave der *Brieven* van den *H. IGNATIUS*, met eene Latijnsche vertaling en aantekeningen, *Antwerpen*, *USSERIUS* en *COTELIER* hebben er gebruik van gemaakt, voor hunne uitgave.

VERMANDER (KAREL), een schilder en dichter, in 1548, te *Meulebeke* in *West-Vlaanderen* geboren, en den 11 September 1606, te *Amsterdam* overleden, heeft verscheiden snaaksche schilderijen, en landschappen zoowel in water- als olieverw vervaardigd. Hij was het, dien men te *Weenen* belastte, met het vervaardigen der eerebogen, bij de plegtige intrede van keizer *RUDOLF*. In zijn vaderland teruggekeerd, werkte hij voor verscheiden kerken, die nog tegenwoordig met verscheiden zijner voortbrengselen prijken. Daarop begaf hij zich naar *Holland*, en vestigde zich te *Haarlem*, alwaar hij door tuschenkomst van een aantal kunstkeners een ruim bestaan vond. Men heeft van dezen schilder eene *Verhandeling over de schilderkunst*, in dichtmaat, waarbij men van denzelfden schrijver heeft gevoegd: 1.º *Verklaring der herscheppingen van Ovidius*; — 2.º ... *van de beelden der oud-*

heid; — 3.º *Levensbeschrijvingen der beroemdste schilders der oudheid*; — 4.º ... *der nieuwere schilders*, *Amsterdam*, 1618, in 4.to; — 5.º *Levensbeschrijving der Nederlandsche schilders*, door *HOUBRAKEN* vervolgd. Hij heeft daarenboven de Nederduit-sche vertalingen geleverd van eenige oude dichters. — Zijn zoon, insgelijks *KAREL* genaamd, was de erfgenaam van de bekwaamheid zijns vaders in de schilderkunst, en begaf zich door den koning van *Denemarken* daartoe beroepen, naar *Kopenhagen*, alwaar hij, na zijne talenten aan het hof ten toon te hebben gespreid, overleed.

VERMANDOIS (HERBERT II, graaf van), achter-klein-zoon van *BERNARD*, koning van *Italië*, was een wegens zijn' moed beroemden vorst. Hij maakte *KAREL den Eenvoudige*, te *Saint-Quentin* krijgsgevangen, en zond hem naar *Peronne*, alwaar hij zijne dagen eindigde. *HERBERT* overleed in 943. — Zijn zoon *RUDOLF* of *ROEL DE VERMANDOIS*, landvoogd van *Frankrijk*, had het regentschap des koninkrijks gedurende de overzeesche reis van *LODEWIJK VII*, in 1147, en overleed in 1152. Hij was in 1142, geëxcommuniceerd, wyl hij *ALIËNOOR* van *Champagne*, zijne eerste vrouw, bij welke hij *Hugo* verwekte, die onder den naam van *FELIX DE VALOIS*, met den *H. JOANNES DE MATHA*, de orde der *H. Drieëenheid*, ter bevrijding van gevangenen stichtte, had verstooten. Uit zijn tweede huwelijk met *ALIX van Guyenne*,

werden dochters, en een zonder nakomelingschap overleden zoon geboren.

VERMANDOIS (LODEWIJK DE BOURBON, graaf van). — Zie IJZEREN-MASKER EN VALLIÈRE.

VERMEULEN. — Zie MOLANUS.

† VERMEULEN (CORNELIS), een teekenaar en graveur, te *Antwerpen* in 1644 geboren, ging zich te *Parijs*, toenmaals de eerste graveerschool van *Europa*, ontwikkelen: eerlang onderscheidde hij zich, door de bekwaamheid waarmede hij het portret graveerde. Weinige kunstenaars hebben het in dat vak verder gebragt; zijne geschiedkundige onderwerpen worden minder gezocht; de teekening derzelve schiet in nauwkeurigheid te kort. Deze graveur overleed te *Antwerpen* in 1702.

† VERMEULEN (GIJSBERTUS ANTONIUS), den 28 September 1781, te *Utrecht* van deugdzaame Catholijke ouders geboren. Na zich te *Weert* gedurende twee jaren in de Fransche taal geoefend te hebben, begaf hij zich reeds in zijn twaalfde jaar naar de Latijnsche school te *Megen*, welke destijds met roem bekend was, en druk bezocht werd. Daar reeds muntte de jeugdige VERMEULEN door zijne vlijt en schranderheid, boven zijne medeleerlingen uit, en maakte door zijne vorderingen, door zijne godsvrucht, en door zijnen beminnelijken omgang, zich geacht bij zijne onderwijzers, bij

zijne makkers en bij ieder die hem kende. Een zeer gelukkige aanleg, welks ontwikkeling met het toennemen der jaren gelijken tred hield, bezielde iedereen die hem gadesloeg met de overtuiging, dat hij tot hoogere studiën geroepen was; dáár reeds noemde men hem *Verè lumen* (het anagramma van zijn' naam). Nadat de veelbelovende jongeling zich gedurende 5 jaren te *Megen* met de voorbereidende wetenschappen onledig had gehouden, begaf hij zich naar *Vreden* in het Munstersche, en begon aldaar zich op de wijsbegeerte toeteleggen. Twee jaren later werd hij student in de godgeleerdheid in het seminarie te 's *Heerenberg*. De herinnering aan het tijdvak aldaar in de kweekschool voor het Heiligdom doorgebragt, was voor VERMEULEN in lateren leeftijd altijd de aangenaamste verpoozing: ook hier was hij, even als vroeger te *Megen* en te *Vreden*, de vraagbaak en raadsman zijner medestudenten, die, terwijl zij volgaarne zijn dieper doorzigt erkenden en huldigden, als het ware een zeker ontzag voor hem koesterden, waarvan hij echter nooit dan in liefde gebruik maakte; bijzonder genoegelijk was hem ook steeds de herinnering aan zijnen waardigen hoogleeraar te 's *Heerenberg*, pater LEMMERS, en men heeft het aan VERMEULEN te danken, dat de levensschets van dien voortreffelijken man in dit Woordenboek (14.^e dl. blz. 365) is opgenomen. Na te 's *Heerenberg* zijne studiën met den meesten

roem ten einde te hebben gebragt, werd hem, daags voor den feestdag van den H. Apostel **MATHIAS** (23 Februarij) 1803, te *Grave* het subdiaconaat, en vervolgens het diaconaat toegediend; en in het volgende jaar werd hij tot priester gewijd. Na het ontvangen der H. Priesterwijding werd hij als kapellaan naar het dorp *Soest* gezonden: daar de kring zijner ambtsbezigheden in die betrekking niet te uitgebreid was, zoo vond hij aldaar den tijd en de rust, om nog dieper intedringen in die kennissen, zich nog meer te bezielen met die deugden, welke hij zich groepen zag, aan anderen mededeelen. Na zeven jaren in dit nederige oord te hebben doorgebragt, werd hij als kapellaan naar *Amersfoort* gezonden, alwaar hij een' zeer uitgebreiden werkkring vond, te meer wijl zijn brave, doch afgeleefde pastoor **BERENDSEN** niet meer in staat was om den zielenlast zijner vrij talrijke gemeente te torschen. Tien jaren was hij te *Amersfoort* als kapellaan onvermoeid werkzaam, en legde in dat tijdverloop aldaar de eerste gronden eener Catholijke Armeschool, welke hij later altijd krachtdadig bleef ondersteunen. Tot het herdersambt bevorderd, was *Uithoorn* de eerste getuige, hoe hij zich van de zware pligten dier verhevene bediening poogde te doordringen, hoe hij dezelve tot heil der zielen in uitvoering wist te brengen. Ruim negen jaren had hij die gemeente door leer en voorbeeld gesticht toen hij tot pastoor der gemeente *Soli*

Deo Gloria, te *Amersfoort* benoemd werd; ook daar beantwoordde hij weder volkomen aan zijne roeping, ook daar was hij geheel herder der zielen, en hoe menigvuldig aldaar zijne werkzaamheden ook waren, altijd wist hij nog tijd te vinden om zich met nuttige studiën bezig te houden. Zijne en door studiën, en door ondervinding verkregene bekwaamheden, ontsnapten der aandacht zijner geestelijke overheid niet: dikwijls werd in moeilijke zaken door haar zijn' raad en oordeel ingewonnen, en na het overlijden van zijnen boezemvriend, den hoog Eerw. heer **G. van Nooy** (zie dat art., mede door tusschenkomst van **VERMEULEN** geplaatst), werd hij den 1 Januarij 1833, door den vice-superior der Hollandsche zending tot aarts-priester van het distrikt *Utrecht* aangesteld, en het bleek spoedig dat hij voor dezen moeilijken en uitgebreiden werkkring alle vereischten in zich vereenigde. Wist hij zich als pastoor verdiensten te verschaffen, hij wist dit ook als aarts-priester; was de gemeente gelukkig **VERMEULEN** tot zielenherder te hebben, het distrikt *Utrecht* kon zich niet minder gelukkig achten, hem aan het hoofd zijner geestelijkheid geplaatst te zien; van die geestelijkheid, welke zijne diepe en uitgebreide kennis, zijn schrandere oordeel, zijn helder verstand, als helschijnende fakkels voorlichtten, door welke hij in de neteligste zaken met onbepaald vertrouwen werd geraadpleegd; die hij door de beminnelijkheid

van zijnen omgang en zijne opgeruimde godsvrucht, boeide. Met hoe vele moeilijkheden de betrekking van aartspriester in het algemeen ook gepaard gaat, VERMEULEN wist dezelve door zijn wijs beleid en zijn schrandere doorzigt te boven te komen. Den 23 Februarij 1843, juist op den verjaardag, waarop VERMEULEN vóór 40 jaren de eerste H. Wijdingen had ontvangen, hield hij op aartspriester te zijn. VERMEULEN, die van zijne jeugd af getoond en geleerd had aan zijne geestelijke overheid te gehoorzamen niet alleen; maar ook blijmoedig te gehoorzamen, verzaakte nooit zijne godsdienstige beginselen: hoe groot en grievend ook de omstandigheden waren, die hem nu en dan troffen, nooit verflaauwde zijn geloof, nooit wankelde in het minst zijne gehechtheid aan den H. Stoel, steeds eerbiedigde hij met volkomen onderwerping den wil zijner overheid. Men verhaalde hem eens, na zijne aftreding als Aartspriester, dat de jansenisten, wier moedige bestrijder hij steeds was, de aanmerking hadden gemaakt, dat hetgeen aan hem was wedervaren, een tegenhanger was, van hetgeen met een' hunner voorgangers was geschied. » Welnu, » was zijn antwoord, » indien dit ook zoo ware, mogten zij dan ook, wat hij ongelukkiglijk niet heeft willen doen, mijn voorbeeld volgen, en zich onderwerpen. » Nu vond hij weder meer tijd, om zich met de geestelijke belangen zijner gemeente bezig

XXIV DEEL.

te houden, en de uren, welke hem daarvan nog overschoten, wendde hij aan tot het gebed en de studie. Na veertig jaren met onvermoeiden ijver in den wijngaard des Heeren gearbeid te hebben, overleed VERMEULEN te *Amersfoort*, den 13 November 1844, betreurd als een sie-raad der Kerk, een voorbeeld voor priesters, een vader zijner gemeente, een vriend en weldoener van ongelukkigen, een bevorderaar van alles wat nuttig is; en indien het waarheid moge heeten, dat men den mensch het best uit zijne werken kan leeren kennen en beoordeelen, dan voorzeker zal men uit de eenvoudige vermelding van die van GJSBERTUS ANTONIUS VERMEULEN, de overtuiging bekomen, dat hij zijne talenten geenszins begraven, maar dezelve tot eer van God en tot heil der menschen aangewend heeft. Behalve de boven vermelde R. C. Armeschool, waartoe hij reeds als kapellaan te *Amersfoort* de eerste gronden legde en met zijnen vermogenden ijver altijd krachtig ondersteunde, was hij aldaar ook de grondlegger van een Catholijk instituut voor jonge dochters uit den aanzienlijken stand, eene inrigting, waarop niet alleen de Catholijken van *Amersfoort*, maar van geheel *Nederland* billijk trotsch mogen wezen; — krachtdadig werkte ook VERMEULEN mede aan de oprigting der maatschappij van goede boeken, die echter door de onverdraagzaamheid dier tijden spoedig na hare geboorte moest te

V

gronde gaan, en hem alsnu naar middelen deed uitzien, om ten minste de Catholijken van *Amersfoort* en alle, die er naar mogten streven, in de gelegenheid te stellen hunnen leeslust te bevredigen, zonder gevaar, maar veel-
 eer met voordeel voor hunne godsdienst en deugd: hij bragt te dien einde de Catholijke boekverzameling tot stand, die nog bij voortduring de heerlijkste vruchten draagt: — Sedert lang hadden de Catholijken er te *Amersfoort* vruchteloos naar uitgezien, om een gesticht of toevlugtsoord voor arme, afgeleefde menschen tot stand te brengen; de geheel van liefde voor zijnen evenmensch blakende VERMEULEN wist de hinderpalen die zich tegen dit edele plan opdeden, uit den weg te ruimen of te bezijden, en het liefde-huis, dat armen gesticht, waarin zoo vele afgeleefde evenmenschchen, die soms als verwilderd en verdierlijkt aan den rand des grafs gekomen zijn, worden gehuisvest, naar ligchaam en ziel verpleegd en verzorgd, God en de deugd leeren kennen en liefhebben, en hunne weldoeners zegenen, werd door hem in het leven geroepen; — aan weinigen is het welligt bekend, dat het in 1841 te *Laren* opgerigte, doch later naar *Eemnes* verplaatste, gesticht voor blinden van de Cath. godsdienst mede zijn bestaan aan VERMEULEN te danken heeft; maar al mogten ook die ongelukkigen, hier op aarde nimmer weten wie de eerste grondlegger van hun geluk was, eenmaal in den hemel zal hun zulks niet verbor-

gen blijven, daar zullen zij kranzen vlechten, en die op den schedel van hunnen weldoener plaatsen, enz. — Waar zulke feiten spreken, daar voorzeker kan men het spreekwoord toepassen: *goede wijn behoeft geenen krans*. — Ook voor het gebied der letteren was VERMEULEN niet werkeloos: veelvuldig zijn de geschriften, door hem ter bevordering van godsdienstzin, wetenschap en deugd in het licht gegeven, enkele malen met zijnen naam, doch meestal naamloos. Hij belastte zich daarenboven met de redactie van *de Godsdienstvriend* en andere Catholijke tijdschriften tijdens de heer J. G. LE SAGETEN BROEK te 's *Gravenhage* gevangen zat. Hij was de ontwerper van, en krachtdadige medewerker aan het tijdschrift *de Christelijke Mentor*, dat, ofschoon het zich slechts op een tweejarig bestaan moge beroemen, voornamelijk aan VERMEULEN de kern zijner stukken, gewoonlijk met de initialen van zijn naam geteekend, te danken heeft. Eindelijk beschouwt steller dezes het als de vervulling van eenen plicht van dankbaarheid, alhier openlijk te verklaren dat het GIJSBERTUS ANTONIUS VERMEULEN is, aan wiens edele bedoelingen, wijze raadgevingen en krachtdadige medewerking, de *Nederduitsche uitgave van dit Woordenboek* haar ontstaan en eersten opgang te danken heeft; billijker wijze wordt hem dus in hetzelfde de hulde toegebracht, waarop zijne uitstekende verdiensten buitendien aanspraak

moesten maken. — Volgens het bestek, bij het behandelen van Levensschetsen in dit *Woordenboek* tot regel gemaakt en gevolgd, zou men hiermede kunnen en moeten eindigen, daar echter VERMEULEN met deze onderneming te naauw in verband heeft gestaan, en aan dezelve werkzaam is geweest, zoo zal het zeker niet ten kwade worden geduid, dat te zijnen opzichte hieromtrent eene uitzondering worde gemaakt: er blijft dus nog over, om met een enkel woord van zijn sterfbed te gewagen, dat nimmer liegt, en dat het treffendste bewijs opleverde, hoezeer VERMEULEN ten allen tijde voor God leefde, en hoe hij nog in die laatste, beslissende oogenblikken de vurigste liefde voor zijnen Schepper aan den dag legde; en ten tweede zijne lijkplegtigheden en uitvaart te vermelden, die ten sprekendste bewijze verstreken van de hooge achting en liefde, waarin hij bij al zijne geloofs- en stadgenooten deelde. Tot de schildering van het eerste zou men bezwaarlijk eene hartroerender schets kunnen aantreffen, dan die, welke de Eerw. heer J. G. WENNEKENDONK, ambtgenoot van den ontslapene, in zijne voortreffelijke Lijkrede van hetzelfde levert: » Het was, » zegt die redenaar, » de 13 Novb., toen het

in den vroegen ochtend van dien dag maar al te zichtbaar werd, dat zijn laatste uur weldra zou geslagen hebben. Zijn medehelper en getrouwe vriend (*), dien hij hierom, als een laatste bewijs van zijne vriendschap had verzocht, verwittigde hem van den staat, waarin hij verkeerde en van de noodzakelijkheid, om zich door de H. Sacramenten der stervenden, tegen den geduchten oogenblik, die naderde te versterken. O, zeide hij, *ik ben bereid, ik dank u.* Hij verzocht de omstanders eenen oogenblik het vertrek te verlaten. Zij gingen. Toen stond hij op van zijne legerstede en kleeedde zich, en toen zij weder binnen kwamen — O heilige Engelen, gij die zijne ziel verbeiddet, met welke verrukking aanschouwdet gij dat tooneel! — daar lag de stervende man op zijne kniën op den grond, met gevouwen handen, stil en bedaard, zijnen God, zijnen Jesus wachtende. En, wie zal het nu zeggen, — wie zal het kunnen verhalen, wat er in zijn hart is omgegaan, in die laatste H. Communie? » » O, mijn Jesus, mijn God! zoo dikwijls in mijn leven, dagelijks heb ik U ontvangen, thans is het voor de laatste maal! O, lieve Jesus! nog eenige oogenblikken, en ik zal U niet meer onder den slui-

V 2

(*) De Eerw. heer H. BLUM, thans de waardige opvolger van wijlen den HoogEerw. heer VERMEULEN, als pastoor in de kerk Soli Deo Gloria te Amersfoort.

Vertaler.

jer der heilige gedaanten, maar van aanschijn tot aanschijn zien! O, mijn Jesus, Gij zult mijn register zijn; maar Gij weet, dat ik U altijd heb bemind, dat ik alles voor U gedaan, alles voor U geleden heb; o, lieve Jesus Gij zult mij genadig zijn.”” Maar wat waag ik? mijn hart is te koud, mijne tong te zwak, om dien liefdegloed te gevoelen en te schetsen, die de aardsche banden van zijne smachtende ziel verslond. — Hij legde zich weder neder, onophoudelijk bezig met heilige overpeinzingen, verdiept in onuitsprekelijke verrukkingen. Zijne ziel zweeft reeds aan de grenzen der zaligheid; het vuur der goddelijke liefde ontvlamt met hooger en hooger kracht; hij kan dien gloed niet langer binnen houden, deze slaat naar buiten. Daar rigt hij zich op; — ziet! liefde zweeft hem op de lippen, liefde, hemelsche liefde straalt hem uit de oogen. Hij ziet de omstanders aan: — *nu*, zegt hij, *knielt allen neder, en zegt met mij: leve Jesus! dat Jesus leve! voor Jesus heb ik geleefd! voor Jesus leef ik nog! voor Jesus alleen! nog eens, zegt allen met mij: leve Jesus, dat Jesus leve!* Deze waren zijne laatste woorden, en nu legde hij zijn hoofd neder, om dien lofzang van liefde, hier op aarde aangeheven, met de engelen des Hemels eeuwig te vervolgen.” — De algemeene deelneming in het verlies van VERMEULEN was vooral zichtbaar op den dag, toen aan zijn stoffelijk overblijfsel de laatste eer werd bewezen. Na den af-

loop van de plegtigheden in de kerk, schaarde zich eene overgrootte menigte van alle kanten toegestroomd, om het lijk naar de R. C. Begraafplaats, even buiten *Amersfoort*, te volgen. De lijkkoets, met vier paarden bespannen, werd voorafgegaan door zestien in het zwart gekleede misdienaars, die leliën droegen, en gevolgd door tien rijtuigen, waarin de naaste bloedverwanten, de geestelijken van *Amersfoort*, en de notabelste catholijken dier stad gezeten waren; terwijl het geheel begeleid en voor den aandrang der volksmassa beschermd werd, door het corps rijdende artillerie, dat in *Amersfoort* garnizoen hield, en dat door gepast lijkmuzijk den indruk vermeerderde. De meeste ingezetenen der stad, zonder onderscheid van godsdienstige gezindheid openbaarden bij deze gelegenheid de ondubbelzinnigste blijken van achting voor den overledene, terwijl de droefheid als 't ware, op elks gelaat te lezen stond: indrukwekkend vooral was de eerbiedige en diepe stilte, die op den oogenblik dat het lijk in het graf werd nedergelaten, onder de ontelbare menigte heerschte. Tien dagen na de begravenis, werd in de kerk, waarin de overledene eene reeks van jaren met zoo veel luister het herdersambt bekleed had, de plegtige uitvaart gevierd. De kerk was te dien einde op de doelmatigste, en meest indrukwekkende wijze versierd. Van des morgens vijf ure af, werd er onafgebroken aan drie altaren het heilig Mis-offer voor de ziele-

rust des overledenen opgedragen, en ten tien ure de solemneele Hoogmis gecelebreerd door den hoogerw. heer J. HARTMAN, opvolger van VERMEULEN als aarts priester van het distrikt *Utrecht*, in die heilige bediening door acht geestelijken bijgestaan, terwijl eene schaar van dertig priesters zich rondom het opgerigte *Catafalco* geplaatst had, en de vrij ruime kerk letterlijk eivol met geloovigen en andere belangstellenden was opgepropt. Het was onder deze plegtige H. Mis-offerande, dat de wel- eerw. heer J. G. WENNEKENDONK, pastoor in de Lieve-Vrouwe-kerk te *Amersfoort*, de uitmuntende lijkrede voordroeg, waaruit boven eene aanhaling. ZEW. koos tot tekst JACOB. I, 12, had tot *thema*: » 's menschen leven is eene afwisseling van geluk en ongeluk, van vreugde en leed, van voor- en tegenspoed, van verheffing en vernedering — die mensch alleen is waarlijk groot die op beide deze wegen beproefd, getrouw en standvastig, nimmer afwijkt van de paden van godsdienst en deugd, die zich door den voorspoed niet laat opblazen, noch door den tegenspoed ter neder slaan, maar op het toppunt des geluks, zoowel als in den afgrond des verdriets, altijd aanbiddend, altijd overgegeven, zijn hart vereenigd houdt met God, die hem het eene zoowel als het andere, ter beproeving en heiligmaking overzendt.” Hierop betoogde ZEW. met het hem eigen talent van welsprekendheid, dat de wijd-

heroemde en hoogerw. heer GIJSBERTUS ANTONIUS VERMEULEN, beide deze beproevingen in den volsten zin des woords had doorgestaan, dat het geluk hem evenzeer had toegelagchen, als het ongeluk hem moest ter nederslaan, dat hij echter zoo min door het een of het ander een haar-breed van den weg van godsdienst of deugd was afgeweken. Dat men alzoo terecht op hem kon toepassen, de gekozen tekstwoorden: *Zalig is de man, die beproefd wordt; want wanneer hij getrouw zal bevonden zijn, zal hij de kroon des levens ontvangen, welke God beloofd heeft aan degene, die Hem beminnen.*

VERMEYEN of VERMEYN (JOAN- NES CORNELIS), een Hollandsche schilder, in 1500 te *Beverwijk* geboren, en in 1559, te *Brussel* overleden. Deze kunstenaar had, zegt men, zulk een' langen baard, dat als hij overeind stond, dezelve nog over den grond sleepte, hetwelk hem den spotnaam van *JAN den Gebaarde of den Baardige* deed geven. Keizer KAREL V, die hem beminde, nam hem op verschillende reizen mede in zijn gevolg, onder anderen op zijne onderneming tegen *Tunis*, waarvan VERMEYEN verscheiden schilderijen vervaardigde, die KAREL V, later in tapijtwerken liet overbrengen, dat in *Portugal* nog bestaat. De abdij van *St. Vast* in *Vlaanderen* prijkt ook met verscheiden schoone stukken van dezen meester.

VERMIGLI (PETRUS MARTELAAR of), te *Florence* in 1500 geboren, begaf zich onder de reguliere kanoniken van den H. AUGUSTINUS. Door zijne leerreden en zijne kunde, verwierf hij zich eenen naam in *Italië*; maar het lezen van ZWINGLIUS en BUCER, deed hem tot ketterij vervallen. Terwijl hij te *Napels* in bijzondere huizen dogmatiseerde, was hij op het punt van in hechtenis te worden genomen. Hij nam de wijk naar *Lucca*, verleidde er verscheiden personen, met welke hij besloot tot de kettters overtegaan. Hij nam met zich BERNARDINUS OCHINUS, overste der kapucijnen, en begaf zich naar *Zurich*, daarna naar *Bazel*, en vervolgens naar *Straatsburg*, alwaar hij met eene jonge non in den echt trad. Veracht, wegens zijne dwalingen en zijne zeden, stak hij in 1547, met zijne vrouw naar *Engeland* over. Hij verkreeg aldaar aan de universiteit van *Oxford*, eenen leerstoel voor de godgeleerdheid; maar nadat in 1553 EDUARD VI door koningin MARIA was opgevolgd, verdreef deze hem met de overige kettters uit hare staten. PETRUS begaf zich naar *Augsburg*, van waar hij naar *Zurich* ging, alwaar hij in 1562 overleed, evenzeer verfoeid door de calvinisten als door de catholijken. Men heeft van hem een aantal werken, bijna alle vereenigd onder den titel van *Loci communes theologici*, 1624, 3 dl.ⁿ, in fol. Het grootste gedeelte derzelve schreef hij, ter verdediging zijner dwalingen. Nog bestaat er van dezen afvallige,

eene verzameling van *Brieven*, in het Latijn, met eenige werken van FERDINAND DE PULGAR, door ELZEVIR, in 1670, in fol. gedrukt.

VERMOLANUS. — Zie GRAVIUS (HENDRIK).

* VERNAGE (STEPHANUS FRANCISCUS), te *Parijs*, in 1652 geboren, omhelsde den geestelijken staat. Hij werd kapellaan van *St. Nicolas-des-Champs*, alwaar hij meer dan 40 jaren werkzaam was en zich door zijnen ijver en zijne godsvrucht onderscheidde. Men heeft van dezen verlichten en voorbeeldigen priester: 1.º *Nouvelle etc. (Nieuwe overwegingen, of zedelijke en praktische zinspreuken en grondregels)*. Er zijn verscheiden uitgaven van geweest, de tweede is van *Parijs*, 1691, kl. in 12.mo; de 3.e mede van *Parijs*, 1694, in 12. Dit boek is aan mevrouw DE MAINTENON opgedragen; — 2.º *Pensées etc. (Christelijke gedachten uit de H. Vaders ontleend, voor alle dagen der maand)*, *Parijs*, 1717, in 12.mo; — *Traité etc. (Verhandeling over de christelijke liefde, volgens den H. PAULUS)*, *Parijs*, 1711, kl. in 12.mo, herdrukt in 1712, met eene *Verhandeling over de nieuwe wet*, door den abbé PACORY. De abbé VERNAGE overleed den 12 October 1723. Hij droeg bij tot de instelling der boetvaardige dochters (*filles repentines*), en bestuurde die inrigting gedurende eenige jaren. Zijn geheele leven was aan de goede werken toegewijd.

* VERNES (JAKOB), te Geneve in 1728 geboren, was eerst protestantsch predikant te Coligny, bij Geneve; en werd in 1770, in dezelfde betrekking, naar laatstgenoemde stad beroepen. Hij behoorde tot de partij der Patriotten, en nadat die partij in 1782, de nederlaag had bekomen, werd de leeraar VERNES in derzelve val gewikkeld; maar hij werd in 1789 bij de omwenteling te Geneve teruggeroepen. Hij overleed in den loop van het jaar 1796, of in het begin van 1797. Men heeft van hem: 1.º *Choix etc. (Letterkundige keuze)* van 1755 tot 1760, 24 dl.ⁿ, in 8.vo; een tijdschrift, dat, ofschoon weinig bekend, niet zonder verdienste is, en voor hetwelk VERNES, zelf schrijver van verscheiden stukken, uit de geschriften van alle landen geput heeft; — 2.º *Lettres etc. (Brieven over het Christendom van J. J. ROUSSEAU)*; — 3.º *Dialogues etc. (Zamen- spraken over het Christendom van denzelfde)*; — 4.º *Réponse etc. (Antwoord op eenige Brieven van denzelfde)*, deze drie geschriften verschenen in 1763 in het licht; — 5.º *Confidence etc. (Wijsgeerige vertrouwelijkheid)*, 1771, in 8.vo; tweede, herziene en vermeerderde uitgave, Geneve, 1776, 2 dl.ⁿ, in 8.vo; eene soort van roman, waarvan het doel is, om de beginselen der ongelooovigen te wederleggen; — 6.º *Catéchisme etc. (Catechismus ten gebuik van alle Christelijke gezindheden)*. Onder voorwendsel van er geene be-

twiste punten in te doen voorkomen, en alle geschillen te vermijden, wordt er noch over de Drieëenheid, noch over de erfzonde in gesproken. Indien men dezen regel wilde volgen, zoo zou, daar er bijna geen punt des christendoms bestaat, dat niet door een' of anderen ketter bestreden is, er al wat christelijk is, uit moeten worden weggelaten, en de *Catechismus, ten gebuik van alle christelijke gezindheden* zou niets christelijks meer bevatten. Het schijnt dat de catechismus van VERNES oorspronkelijk was zamengesteld, ter onderrigting dergenen; welke zich tot de deelneming aan het Avondmaal voorbereiden. Dezelve werd in 1774, in 8.vo in het licht gegeven: het is die van OSTERWALD, met veranderingen; — 7.º *Sermons (Leerreden)*, waarvan zijn zoon FRANCISCUS de uitgever is geweest, die dezelve met de *Lofrede* zijns vaders vermeerderd heeft: dezelve worden gezocht; — 8.º *Onderzoek deser vraag: Behoort het getal der leerreden, die te Geneve worden voorgedragen, verminderd te worden?* 1775, in 8.vo VERNES heeft met ROUSTAN gewerkt aan de *Geschiedenis van Geneve*. Dit werk is niet in het licht verschenen. Ook heeft hij eene *Verhandeling over de kanselwespreekendheid* zamengesteld, die mede onuitgegeven is gebleven.

* VERNET (JACOB), een protestantsch predikant, te Geneve, in 1698 geboren, beoefende met

ijver de letteren, en reisde, ter uitbreiding zijner kennissen. Hij bezocht *Italië, Frankrijk en Engeland*, en werd bij zijne terugkomst tot een' der predikanten der kerk van *Geneve* verkozen. In 1739 werd hij tot eenen leerstoel der schoone letteren benoemd, en in 1756 tot eenen der godgeleerdheid. Gedurende eenigen tijd had hij met *ROUSSEAU* eenen vrij vertrouwelijken omgang, en zijn naam komt voor in de brieven van dien wijsgeer; maar hunne betrekkingen liepen op eene verdeeldheid uit. Hij wordt ook genoemd in de briefwisseling van *VOLTAIRE*. *VERNET* is de schrijver van de navolgende werken: 1.º *Anecdotes etc. (Kerkelijke bijzonderheden, ontleend aan de geschiedenis van Napels, door Giannone), Amsterdam, 1738, in 8.vo* Ofschoon het *Dictionnaire etc. (Woordenboek der ongenoemden)*, 1.e dl., blz. 27, N.º 237, dit werk aan *VERNET* toeschrijft, berigt het echter 4.e dl. blz. 407, dat zulks twijfelachtig is. Sommigen zijn van gevoelen dat de abbé *PREVOT* er de schrijver van is; — 2. *Dialogues etc. (Socratische Zamenkomsten of Zedekundige onderzettingen), Parijs, 1754 en 1755; — 3.º Lettres etc. (Brieven over het nieuwere gebruik om zich van het vous, in plaats van het tu te bedienen), 's Gravenhage, 1752, in 12.mo; — 4.º La Sainte bible (De H. Bijbel, of het oude en het nieuwe Testament in het Fransch vertaald, volgens den Hebreusch en Grieksch tekst, door*

de predikanten en hoogleeraars der kerk van Geneve) Geneve, 1805, in fol. en 3 dl.ⁿ in 8.vo Dit groote werk is niet van eene enkele hand; het werd, zegt men, gedurende tachtig jaren door verschillende personen voortgezet. *VERNET* was een der mede-arbeiders. Men is van meening dat hij vooral heeft bijgedragen tot het boek *Genesis* en de Brieven van den *H. PAULUS*; — 5.º eene *Uitgave* (de 3.e) van de *Bespiegeling der aangename gevoelens*, door *LODEWIJK JOANNES LÉVESQUE DE POUILLY* (zie dat art.) *Geneve, 1747*, met eene *voorrede* van *VERNET*; — 6.º eene *uitgave* (de 1.e) van den *Geest der wetten* van *MONTESQUIEU*: het schijnt dat de schrijver *VERNET* met die taak belastte; — 7.º *Losse stukken over de eucharistie*, aan *MALEBRANCHE, VARIGNON* en anderen toegeschreven; *VERNET* heeft dezelve met eene door hem vervaardigde *voorrede* in het licht gegeven, *Geneve, 1730, in 8.vo; — 8.º Traité etc. (Verhandeling over de waarheid der Christelijke godsdienst)*, naar het Latijn van *TURRETIN, Geneve, 10 dl.ⁿ in 8.vo; — 9.e een Latijnsch Commentarium over de schepping, volgens de heidenen en volgens Mozes; — 10.º Dissertations etc. (Verhandelingen over de tijddrekening van Mozes, over de godheid van *JESUS CHRISTUS*, en over verscheiden schrifuurteksten) enz. *VERNET*, is den 26 Maart 1789 overleden.*

* *VERNET (CLAUDIUS JOZEF)*, een beroemde schilder, te *Avi-*

gnon in 1714 geboren, was de kweekeling van zijn' vader ANTONIUS, een' vrij bekwamen schilder. De jonge VERNET begaf zich in den ouderdom van 18 jaren naar Rome, ontwikkelde zich aldaar verder, en reisde door geheel Italië, om er de schoonste liggingen van te onderzoeken. Om de natuur te beschouwen, stelde hij zich aan het grootste gevaar bloot. Hij legde er zich vooral op toe, om de verschillende uitwerkselen van licht en licht-donker gade te slaan, welke de uitwasemingen van den dampkring, en de stand der wolken, zoowel bij dag als bij nacht te weeg brengen. Na eene afwezigheid van 22 jaren in Frankrijk teruggekeerd, schilderde hij alle zeehavens van dat land; hetwelk eene der schoonste reeksen van schilderijen uitmaakt, die bestaan. Stille zeeën en stormen, de verschillende bewegingen der zee, de terugkaatsingen van het licht op bedaarde golven, worden er met eene treffende getrouwheid in voorgesteld. De frischheid zijner tinten, en de kunst, waarmede hij de verschillende uren van den dag voorstelt, worden door de kenners bewonderd. Zijne werken zijn door geheel Europa verspreid: men ziet te Petersburg, in het paleis Michailow, een aantal landschappen, door VERNET geschilderd. Mevrouw DU BARRY kocht, in 1772, twee zijner schilderijen voor 50,000 livres, plaatste dezelve te Lucienne, en dezelve bevinden zich thans in het koninklijk museum

van Frankrijk. Zijne stukken trokken bij de jaarlijksche tentoonstelling in het Louvre, steeds boven alle andere de bewondering tot zich. Toen de koningin deze tentoonstelling eens was gaan bezoeken, zeide zij aan VERNET: » Ik zie wel, dat gij het altijd zijt, die hier regen en schoon weder maakt." Men toonde eens aan eenen landman, eene schilderij van dezen meester, voorstellende eene opgaande zon, en een door eene ondergaande zon verlicht landschap: zonder zich te verwonderen, zeide de boer enkel uit instinkt: » Wel, dat zien wij bij ons op het land alle dagen." VERNET was zoo hartstogtelijk aan zijne kunst verkleefd, dat, op eene reis ter zee (toen hij van Livorno naar Frankrijk terugkeerde), hij zich, zegt men, aan den mastboom van het schip liet binden, ten einde de bulderende lucht, de bruisende golven, de verbroken masten en touwwerken, en het beangste en in volle verwarring zijnde scheepsvolk te kunnen beschouwen. » Welk een verheven tooneel! riep hij uit, laat mij dadelijk, en voor dat ik omkome, die heerlijke uitwerkselen afschilderen." Weinig schilders hebben zoo grooten roem genoten als VERNET, en weinigen ook hebben zoovele kunststukken voortgebracht: men heeft met regt van hem gezegd, dat zijn genie noch kindsheid noch ouderdom had gehad. Hij was sedert 1743 lid der akademie van St. Lucas te Rome, van de akademie van schilder-

kunde te *Parijs*, alwaar hij in December 1789 overleed. — Zijn zoon *CARLE*, en zijn klein-zoon *HORATIUS*, hebben evenzeer als schilders veel roem verworven.

VERNEY (GUICHARD JOZEF DU), lid der akademie van wetenschappen en hoogleeraar der ontleedkunde in den koninklijken tuin, was de zoon van een' arts, en werd in 1648 te *Feurs en Forez* geboren. Hij begaf zich vroegtijdig naar *Parijs*, en verscheen aan het hof, alwaar hij aan den grooten Dauphin ontleedkundige lessen gaf. Hij overleed te *Parijs* in 1730, en heeft nagelaten: 1.º eene uitmuntende *Verhandeling over het zintuig des gehoors*, *Parijs*, 1683, in 12.mo; *Leyden*, 1731; in het Hoogduitsch, *Berlijn*, 1732; in het Latijn, *Neurenberg*, 1684, in 4.to De platen der eerste uitgave zijn uitmuntend uitgevoerd; — 2.º *Traité etc. (Verhandeling over de beender-ziekten)*, *Parijs*, 1751, 2 dl.ⁿ, in 12.mo; — 3.º *Œuvres etc. (Ontleedkundige werken)*, *Parijs*, 1761, 2 dl.ⁿ, in 4.to Deze beide nagelatene werken zijn door *SÉNAC* in het licht gegeven; — 4.º een aantal *Verhandelingen* in de Gedenkschriften der akademie. Hij was een zeer levendig, doch goed mensch, vol geestdrijf voor zijne kunst, vurig en opregt godsdienstig; steeds verweet hij zich zelve, zich al te zeer met zijn beroep bezig te houden, uit vreeze van zulks niet genoeg met den Schepper der natuur te doen.

* **VERNIER (PETRUS)**, uitvinder van het sterrekundige werktuig, hetwelk zijn' naam draagt, werd in 1580, te *Orleans*, in *Franche-Comté*, geboren, en reeds vroegtijdig in de wiskundige wetenschappen ingewijd door *CLAUDIUS VERNIER*, zijn' vader, een zeer geleerd man. Nadat de jonge *VERNIER* zich door zijne talenten had bekend gemaakt, werd hij, zoo in *Vlaanderen* als in *Bourgondië*, tot verschillende commissiën gebruikt, welke hij met eere vervulde, en werd kapitein-bevelhebber van het kasteel van *Ornans*, raad des konings van *Spanje*, en algemeen directeur der munten in het graafschap *Bourgondië*. In 1636, werd hij belast om de stad *Gray* in staat van verdediging te stellen. Kort daarna ziek geworden zijnde, werd hij in die betrekking vervangen door *TISSOT*, zijn' schoonbroeder. *VERNIER* overleed te *Ornans*, den 14 Septb. 1637, en liet een werk na, getiteld: *La Construction etc. (De zamenstelling, het gebruik en de eigenschappen van den nieuwen quadrant voor de wiskunde enz.)*, *Brussel*, 1631, in 8.vo, met eene plaat. In zijne *Geschiedenis der hedendaagsche sterrekunde*, levert *DELAMBRE*, eene breedvoerige ontleding van dit zeer zeldzaam geworden werk. Dit vernuftig uitgedachte werktuig had van eenige sterrekundigen den naam van *NONIUS* bekomen; maar de reclamatiën van *LALANDE*, hebben de eer deszelven aan den waren uitvinder teruggegeven. » De aan dit werktuig gemaakte verbeteringen, zegt

DELAMBRE, zijn een geheel natuurlijk gevolg, van latere uitvindingen. Dewelke bepalen zich tot de bijvoeging van het mikroskoop, en veranderingen in den verrekijker. Het moet dus met de meeste billijkheid, ten allen tijde, den naam van VERNIER dragen." Nog schrijft men hem toe eene *Verhandeling over de artillerie*, die in handschrift moest blijven. Maar men kent er geen afschrift van.

* VERNIER (THEODORUS), pair van *Frankrijk*, in 1731, te *Lons-le-Saulnier* geboren, volgde eerst in zijne geboorteplaats de pleitzaal. Tot lid der constituerende vergadering benoemd, werd hij in 1791, president derzelve; hij vraagde in dezelve wijze hervormingen, vooral met betrekking tot de geldmiddelen; hij was ook lid der conventie, en had in het proces van LODEWIJK XVI den moed, om te verklaren, dat hij zijn regter niet was; hij stemde als wetgever, voor de verbanning, en voor het beroep op het volk. Een verklaarde vijand der Jakobijnen zijnde, werd hij, als zich verklaard hebbende tegen de proscriptie der girondijnen, in staat van beschuldiging gesteld (31 Mei 1793). Hij ontvlugtte naar het *Jura*-gebergte, nam vervolgens de wijk naar het kanton *Zurich*, welks inwoners hem brieven van burgerschap aanboden. In 1794 tot de conventie teruggeroepen, werd hij voorzitter derzelve, en hij bekleedde den presidialen stoel, op de beruchte dagen van prairial (Mei

1795), waarop hij de bedreigingen van een woedend graauw dat het schrikbewind terug vorderde wist te trotseren. VERNIER was ook president van den raad der ouden, en het is in die hoedanigheid, dat hij in 1796, zijnen eed van haat tegen het koningschap uitsprak. Na grootelijks deel te hebben gehad aan de gebeurtenissen van den 18 Brumaire, kwam hij in den senaat en werd lid van een' der geheimraden van BONAPARTE. LODEWIJK XVIII benoemde hem in 1814 tot lid van de kamer der pairs, en hij werd onder de tweede restauratie, bij die waardigheid gehandhaafd. VERNIER is te *Parijs* in 1818 overleden, en heeft nagelaten: 1.° *Elémens etc. (Grondbeginselen van den staat der geldmiddelen) Parijs*, 1791, in 8.°; — 2.° *Caractères etc. (Kenmerken der hartstogten aan den natuur- en zedelijken toestand)*, ibid. 1796, in 8.°; 2.° uitg. ib. 1807, 2 dl.ⁿ, in 8.°; — 3.° *Sur l'éducation (Over de opvoeding)*, ibid. 1802, in 8.°; — 4.° *Notices etc. (Aanteekeningen, en bedenkingen, om het lezen der Proeven van MONTAIGNE te vereenvoudigen en gemakkelijk te maken)*, ib. 1810, 2 dl.ⁿ in 8.°

* VERNIER (JOANNES BAPTISTA THADEUS), priester, directeur der Diocesaan-missie van *Besançon* in 1760, te *Ouvans*, in het fr. *Doubs* dept. uit eene brave familie van landbouwers geboren. Na zijn eerste onderwijs in eene landelijke kostschool te hebben ontvangen, werd hij naar *Be-*

sançon gezonden, alwaar hij zich door zijne vorderingen in zijne studiën onderscheidde. Hij was diaken, toen hij zich, in 1784, onder de missionarissen van *Beaupré* (diocees van *Besançon*) begaf, en, reeds bij de eerste missiën, waartoe hij gebruikt werd, deed hij groote verwachtingen van zich opvatten, die niet zijn te leur gesteld. In 1791, werden de missionarissen van *Beaupré*, die alle den eed aan de burgerlijke constitutie der geestelijkheid geweigerd hadden, verjaagd en verstrooid, en in het volgende jaar noodzaakten hen de verbannings-wet hun vaderland te verlaten. VERNIER nam met een' jongen broeder, thans advokaat, de wijk naar *Landeron*, een catholiek stadje, in het prinsdom *Neuchâtel*. Nadat hunne goederen ten voordeele der natie waren verkocht: en hunne moeder hun niet dan bezwaarlijk eenige ondersteuning kon zenden, zoo leefden de beide broeders gedurende eene meer dan tweejarige ballingschap van brood en water, want de kiescheheid van VERNIER, belette hem om deel te nemen, aan de liefdadigheden, waarmede men de behoeften der verbannen priesters te gemoet kwam. Na den 9 Thermidor, jaar 2, in *Frankrijk* teruggekeerd, oefende de abbé VERNIER er op nieuw met ijver de bedieningen van zijnen stand uit. Hij moest daarvoor, zoo te *Baume-les-Dames*, als te *Besançon* verscheiden maanden gevangenis verduren. Na de omwenteling van den 18 *Fructidor* (1797), die nieuwe ver-

volgingen tegen de geestelijkheid uitlokte, bleef de abbé VERNIER in *Frankrijk*, om er te midden der dreigende gevaren, zijnen apostolischen arbeid voortzetten. Hij droeg hij met den abbé BREUILLOT, zijnen vriend, tot het herstel der kerkelijke studiën, en in November 1798, trok hij met verscheiden jongelieden, naar het dorpje *Surmont*, alwaar hij zich gedurende twee jaren met hunne opleiding belastte, zonder de zoo achterdochtige waakzaamheid der politie van dat tijdvak optewekken. In 1800, kwam hij met zijne kweekelingen te *Ouvans* terug, alwaar hij na het Concordaat van 1801, tot *deservitor* werd benoemd, en alwaar hij nog gedurende zes jaren voortging, de godgeleerdheid te onderwijzen. De ingenomenheid van den heer LECOZ (zie dat artikel) tegen de onbeëdigde priesters verklaart ligtelijk de reden, waarom VERNIER niet tot bedieningen geroepen werd, die meer in overeenstemming met zijne talenten waren. Maar in 1814 benoemde hem de aartsbisschop eindelijk op aandrang der directeurs van het seminarie, en in zeker opzicht op last van den prefekt van het *Doubs* dep.^t, om de godgeleerdheid in het seminarie te onderwijzen, en er conferentiën over de kerkleer en zedekunde te houden. Hij verbleef aldaar drie jaren. In Februarij 1816, was de congregatie der missie van *Beaupré*, bij koninklijke ordonnantie hersteld. Dit genootschap bezat slechts nog vier zijner oude leden, de heeren CONSTANT, over-

ste, LÉTOUBLON, GERBET en VERNIER, die vier andere geestelijken aan zich verbonden. Nadat zijne drie oude ambtgenooten, kort daarop gestorven waren, viel aan VERNIER, in 1821, de titel van directeur of overste ten deel, dien hij tot aan zijnen dood, den 24 Mei 1834 voorgevallen, behouden heeft. In 1821 had hij er veel toe bijgedragen, om het ledige dat zich in het personeel der geestelijkheid van het diocees van *Besançon*, zoo zeer deed gevoelen, aantevullen, en de jonge lieden, welke hij vereenigde, werden, dank zij zijnen onvermoeiden ijver, in korten tijd bekwaam gemaakt, om met eer en het beste gevolg de heilige bedieningen waartenemen. Ondanks zijne menigvuldige werkzaamheden, heeft de abbé VERNIER verscheiden werken nagelaten. Zijne *Theologie*, in 1828, in 2 dl.ⁿ, in 8.vo gedrukt, onderscheidt zich door eenen even zoo duidelijken als beknopten geest van ontleding, en men staat verbaasd zoo vele zaken, in zoo weinige boekdeelen te vinden, hetwelk sommigen hem heeft doen verwijten van al te kort te zijn. De schrijver had dit verwijt reeds vooraf wederlegd, door te doen opmerken, dat hij zich voorstelde, om veeleer eene soort van handleiding te vervaardigen, voor hen, welke de godgeleerdheid reeds ernstig beoefend hadden, dan voor degene, die deze studie beginnen. Verscheiden bisschoppen en een aantal oversten van seminariën, hebben het bondige en nauwkeurige zijner zedeleer

toegejuicht. Twee andere werken hebben nog de vrije oogenblikken van den abbé VERNIER ingenomen. Hij had overwegingen gevoegd bij die van pater MÉDAILLE, ten einde er eene op elken dag van het jaar te bekomen, op de evangeliën der zondagen en andere dagen, en kort voor zijnen dood, gaf hij in het licht: *Méditations etc.* (*Overwegingen over de waarheden des christelijken en geestelijken levens*), die hij volgens de bouwstoffen van BEUVELET zamenstelde. Verscheiden dezer overwegingen zijn geheel zijn werk; hij heeft daarenboven de menigvuldige en rijke aanhalingen, welke het werk van BEUVELET zoo zeer aanbevelen en zoo nuttig maken, behouden. De volledige werken van VERNIER zijn in 1834 en 1835, te *Besançon* in het licht gegeven. De kardinaal DE ROHAN, had VERNIER tot lid van zijnen raad, en tot algemeen-vikaris benoemd.

* VERNINAC DE SAINT-MAUR (RAIMUNDUS), in 1762, te *Gourdon*, in *Quercy* geboren, kwam zeer jong te *Parijs*, alwaar hij de balie volgde, en eenige dichtstukjes aan den Franschen *Muzen Almanak* leverde. Tijdens de omwenteling, in 1791, was hij een der commissarissen, door LODEWIJK XVI naar *Avignon* gezonden, ten einde de onlusten te beteugelen, waardoor het *Venaissinsche* verscheurd werd. Het gelukte aan VERNINAC en aan zijne beide ambtgenooten. LESCÈNE DES MAISONS en den abbé MULOT, in den beginne.

den vrede in de verschillende gemeenten te herstellen; maar dezelve werd weldra gestoord door de geheime kuiperijën van DUPRAT, ROVÈRE, MAINVIELLE en andere muitelingen. Het schijnt dat de vrouw van DUPRAT eene soort van heerschappij op VERNINAC uitoefende, waaraan men het overwigt toeschreef, hetwelk de revolutionnairèn aannamen. Te *Parijs* teruggekeerd, verschenen de drie commissarissen den 10 septb. voor de balie der constituerende vergadering, ten einde verslag te geven van hunne zending. VERNINAC verklaarde zich op eene meer gunstige wijze ten opzichte van de opstandelingen van het graafschap, dan zijne beide ambtgenooten; maar alle drie werden heviglijk aangerand door den abbé MAURY; die vraagde dat zij naar het hooger gerechtshof van *Orleans* mogten verwezen worden; deze voordragt werd verijdeld, door de meerderheid der vergadering die de muitelingen beschermde. Krachtens deze bijzondere bescherming, werd VERNINAC benoemd tot zaakgelastigde van *Frankrijk*, bij het hof van *Zweden*, en hij kwam te *Stokholm* aan, den 16 Mei 1792, kort na den moord en de lijkplegtigheden van GUSTAAF III. VERNINAC werd in *Zweden* voor eenen *uitzinnigen Jakobijn* gehouden, en hij had twee bekwame agenten der uitwijking, D'ESCARS en DE BOMBELLES te bestrijden. Na den dood van LODEWIJK XVI, naar *Parijs* teruggeroepen, werd hij, in Februarij 1795, in hoedanigheid

van buitengewoon gezant, naar *Konstantinopel* gezonden; hij werd er luisterrijk ontvangen: na de gebruikelijke redevoeringen, gaf de Vizier in zijn antwoord aan VERNINAC den titel van *Citoyen* (burger), welk woord hij in het Fransch uitsprak, als hebbende er geen even krachtig in de Turksche taal. VERNINAC deelde aan den vizier het vredesverdrag mede, door *Frankrijk* met *Pruissen* gesloten, deed de Fransche republiek erkennen, en verkreeg dat er een gezantschap der Ottomannische porte te *Parijs* zou resideren. VERNINAC is de eerste vreemdeling geweest, die te *Konstantinopel*, eene in zijne taal geschreven courant heeft doen drukken en verspreiden. Intusschen was het voornamelijk doel zijner zending, den grooten heer te bewegen om gemeene zaak met *Frankrijk* te maken. Dit doel werd door den invloed van *Engeland* en *Rusland* verijdeld; een invloed, die niet kon opgewogen worden door dien van *Zweden* en *Pruissen*, toenmaals met het Fransche bestuur bevriend. VERNINAC verzocht zijne terugroeping, en werd vervangen door AUBERT DUBAYET. Den 9 Junij 1797, vertoonde hij zich voor het directorium, en bood aan hetzelfde eenen Ottomannischen standaard en een diploma van SELIM III aan, welke hij van dien vorst had ontvangen. Kort daarna trad hij in den echt met de dochter van KAREL DE LACROIX, toenmaals minister van buitenlandsche zaken. Nadat BONAPARTE eerste consul was geworden, benoemde hij VER-

NINAC tot prefekt van het *Rhône-dep.*† In 1801 begaf hij zich met eene zending naar het *Walliserland*, hetwelk hij in eene republiek herschiep, die onder de bescherming van *Frankrijk* stond. Hij verkreeg in 1805, de regten en titels van burger van *Walliserland*. Een vurige republikein zijnde, verzette hij zich tegen het keizerlijke stelsel, hetwelk hem in ongenade deed vervallen. In 1816 en 1820, wendde hij in het *Lot-dep.*† vruchteloze pogingen aan, om tot lid van de kamer der afgevaardigden te worden verkozen. Hij overleed, in de vergetelheid, op de domeinen, die hij te *Mansle*, bij *Angoulême* bezat, in de maand Junij 1822. Men heeft van hem: 1.º *Recueil etc.* (*Verzameling van gedichten*), 1787, in 8.mo; — 2.º *Recherches etc.* (*Nasporingen over de crimineele gerechtshoven en gerechtsgedingen in Engeland, getrokken uit de commentariën van BLAKSTONE, op de Engelsche wetten*), 1790, in 8.vo; — 3.º *Description etc.* (*Natuur- en Staatkundige beschrijving van het departement der Rhône, Parijs*, 1802, in 8.vo

VERNULÆUS (NICOLAAS), den 10 April 1583, te *Robertmont* in het hertogdom *Luxemburg* geboren, en te *Leuven*, in 1649 overleden, verkreeg eenen post van hoogleeraar aan de universiteit van laatstgenoemde stad, en werd vereerd met den titel van raad en geschiedschrijver van keizer FERDINAND III. VERNULÆUS deed zich algemeen hoogachten door de hoedanigheden

des harten en des geestes. Hij was een vrij goede dichter, en men ziet uit zijne werken, die zeer talrijk zijn, dat hij met de geschiedenis, de oudheid, de zedekundige wijsbegeerte en de staatkunde bekend was. De voornaamste derzelve zijn: 1.º eene *Geschiedenis der hoogeschool van Leuven*, in het Latijn, welke later vermeerderd werd door LANGENDONCK, 1667. Dit is veel eer een tafereel dan eene geschiedenis. Men verkiest de *Jaarboeken* van VALERIUS ANDREAS; — 2.º *Historia Austriaca*, 1651, in 12.mo; — 3.º *Tragediæ*, 1631. Hij heeft er verscheiden vervaardigd, die even zeer gezocht worden om den stijl en de zuiverheid van taal, en die in deze verzameling niet zijn opgenomen; — 4.º *Institutiones politicæ, morales, æconomicæ*, 3 dl.ⁿ, in fol., afzonderlijk gedrukt; — 5.º eene *Verzameling van redevoeringen*, waarvan men verscheiden uitgaven heeft geleverd. Deze redevoeringen worden op prijs gesteld; de stijl derzelve is welluidend, vloeiend, levendig en oordeelkundig, verscheiden, de beelden bevallig en de onderwerpen vrij wel gekozen; — 6.º *De Arte dicendi*. De beste uitgave is die van *Neurenberg*, 1631. Hij heeft werken in handschrift nagelaten, die over de Romeinen handelen.

VERON (FRANCISCUS), missionaris van *Parijs*, begaf zich onder de Jesuiten, en verliet dezelve eenigen tijd daarna weder. Hij wijdde zich aan de missiën toe, en was het werktuig des heils

van verscheiden zondaars, en van een aantal calvinisten. Hij had te *Caen* eene conferentie met den beroemden BOCHARD, den geleerdste der protestantsche predikanten, bij welke gelegenheid de hugenooten zelfs zijne zedigheid zoowel als zijne bekwaamheid bewonderden. Hij overleed heiliglijk in 1649, als pastoor van *Charenton*. Men heeft van hem eene uitmuntende *Wijze van zintwisten*, en vooral een *Regel des Catholijken Geloofs*, en andere werken, waarvan de meeste herdrukt zijn, in 2 dl.ⁿ, in fol. VERON had zich eerst bekend gemaakt, door een geschrift, onder den zonderlingen titel van *Le baillon des jansenistes*, (*De jansenistenmondstopper*), dat hem den lof dier partij geenszins verwierf. Zijn ijver voor de regtzinnigheid is levendig, maar voorzigtig en verlicht. Het voornaamste doel van zijn *Regel des geloofs*, is, om een duidelijk onderscheid aan te wijzen tusschen de leerstellingen en de verklaringen, welke de godgeleerden er van gegeven hebben, of de bijvoegselen, die zij er aan hebben durven toevoegen, en alzoo de soort van verwarring aftewenden, welke de weetgierigheid of de vermetelheid der menschen in de wetenschap der christenen heeft te weeg gebracht. Er is eene Latijnsche vertaling van dit werk te *Keulen*, in het licht verschenen, 1779, in 8.vo — Een abbé VERON, mede Jesuit en gewetensbestuurder der religieuzen van *Sainte-Aure*, te *Parijs*, een man vol ijver en kunde, was een der slagtoffers

van den 3 September 1792, in het seminarie van *St. Firmin*.

VERONESE of VERONESUS. — Zie CALIARI.

* VERONESE of VERONESUS (N.), Kardinaal, den 4 Maart 1684 te *Venetië* geboren, kwam zijne studiën te *Rome*, en te *Padua* maken, werd in laatstgenoemde stad tot het doctoraat bevorderd, ontving in 1708 een kanonikaat in de hoofd-kerk van *Padua*, werd groot-vikaris onder den kardinaal REZZONICO, die Paus werd onder den naam van CLEMENS XIII. Na de bisdommen van *Trevisa* en *Famagusta* van de hand te hebben gewezen, zag hij zich verplicht dat van *Padua* aantenemen. In het volgende jaar werd hij tot kardinaal verheven, en overleed den 1 Februarij 1767, door zijne diocesanen, en door alle die hem gekend hadden, betreurd. Hij heeft verscheiden *Brieven* en *Herderlijke onderrigtingen* nagelaten, die waardig zijn gekeurd, om in het licht te worden gegeven. Men heeft van hem slechts een geschrift, getiteld: *De necessaria fidelium communione cum apostolica sede*, 1783, in 4.to, gedrukt door de zorg van monsignor NANNI, bisschop van *Brescia*.

VERONICA (*Heilige*), in een dorp bij *Milane* geboren, onderscheidde zich door alle christelijke deugden; werd een voorbeeld van het religieuze leven, en overleed te *Milane* in 1497. Haar naam komt in het Room-

sche Martyrologium, door BENE-DICTUS XIV, in 1749 in het licht gegeven, op den 13 Januarij voor. — Men heeft den naam van *Veronica* gegeven aan eene afbeelding van het aangezigt des Heeren, op een' doek gedrukt, welken men te *Rome* in de St. Pieters-kerk bewaart. Sommigen zijn van gevoelen dat zulks de zweetdoek is, die op het aangezigt van J. C. na zijnen dood werd gelegd; anderen beweren dat het de doek is, waarmede eene heilige vrouw het met bloed en zweet bedekte aangezigt des Verlossers afwischte, toen Hij met zijn kruis beladen, *Kalvarië* beklom. Wat hier ook van wezen moge, deze doek wordt *Veronica* genaamd, hetwelk waar afbeeldsel beteekent, daar het is zamengesteld uit *vera* en *iconica*, een woord dat men bij eenige ouden in de plaats van *icon* aantreft. Het gevoelen dergenen, welke beweren, dat *Veronica* de naam der godvruchtige vrouw is, welke zij zeggen het aangezigt des Zaligmakers te hebben afgewischt, schijnt enkel te steunen op zekere schilderijen, waarop eene vrouw wordt voorgesteld, die het *Veronica* of *ware afbeeldsel* in hare handen houdt. Het feest van het *Veronica* is in eenige kerken enkel ingesteld, om den Verlosser te vereeren, bij gelegenheid van een afbeeldsel van zijn gezegend aangezigt. — Zie PAPEBRÖECK (*Act. Sanct. maii.* 7 dl. blz. 536), en de aantekeningen van CHASTELAIN, op het Roomsche-Martyrologium, blz. 201.

XXIV DEEL.

VERRATI (JOANNES MARIA), een karmeliet, te *Ferrara* geboren, en, volgens zijn grafschrift, dat men te *Ferrara* ziet, den 20 Julij 1562 overleden, heeft een zeer uitgebreid *Commentarium* vervaardigd op de Evangelien, en eene *Godgeleerdheid*. Zijne werken zijn in 1571, te *Venetie*, in 6 dl.ⁿ in het licht gegeven.

VERREPÆUS, een beroemde beoefenaar der fraaije wetenschappen, in de 16.^e eeuw in de Meijerij van 's *Hertogenbosch* geboren, bragt zijn geheele leven door met het onderwijzen der schoone letteren, en overleed als kanonik van 's *Hertogenbosch*, den 10 November 1598, in den ouderdom van 75 jaren. Hij heeft een aantal classieke werken en eenige ascetische in het licht gegeven.

VERRES (CAJUS LICINIUS), in het jaar 119 na J. C. geboren; werd epikurist, en openbaarde eene groote zucht voor schilderijen en standbeelden. Na te *Rome* en in *Sicilië* den post van *prætor* met even zoo vele gewelddadigheid als wreedheid te hebben uitgeoefend, werd hij van, geldafpersingen beschuldigd. Cicero hield tegen hem de zes schoone redevoeringen, welke wij nog bezitten. Ondanks het vertrouwen dat VERRES in zijn geld en in de bescherming van HORTENSIVS stelde, vond hij het echter geraden zelf zich te verwijderen, alvorens men het vonnis van ballingschap tegen hem uitsprak. [Zijne zeden waren even

W

zoo ongeregeld, als zijne ziel begerlijk was. Hij liet te *Lamp-sacus* den vader en broeder eener jonge dochter ten dood veroordeelen, wijl zij zich met geweld verzet hadden, tegen zijne misdadige bedoelingen op den persoon hunner dochter en zuster].

* **VERRI** of **VERRY** (de Graaf **ALEXANDER**), in 1741 te *Milane* geboren, trad eerst met roem op in de pleitzaal. Daar hij echter weldra de gebreken der burgerlijke en crimineele wetgeving van zijn land ontdekte, en bij de verschillende natiën, tot de ware bronnen van het openbare regt wilde opklimmen, begon hij met de beoefening van **GROTIUS**, **PUFENDORF**, **MONTESQUIEU**, en andere beroemde publicisten. Hij leefde in den omgang met **CARLI**, **FRISI** en **BECCARIA**, met welke hij een tijdschrift in het licht gaf, dat veel opgang maakte. In 1766, kwam hij te *Parijs*, geraakte aldaar in kennis met de filozofen, deed vervolgens eene reis naar *Rome*, alwaar hij twee *Treurspelen* vervaardigde, waarvan de bijval dubbelzinnig was. Hij overleed in die stad, den 23 September 1816, met christelijke gevoelens, die door zijne beginselen van onafhankelijkheid niet gekrenkt waren. Hij nam geenerlei deel aan de onlusten van *Italië*, en ontsnapte altijd aan de verleidingen van **BONAPARTE**. Hij heeft nagelaten: 1.° *Biblioteca scelta di opere Italiane antiche e moderne*, een aantal wijsgeerige en letterkundige artikels bevattende, *Milane*,

1828, in 12.°; — 2.° *Proeve over de algemeene geschiedenis van Italië, sedert de stichting van Rome tot op onze dagen*, waarvan er eene Fransche vertaling bestaat; — 3.° *Panthea en de Zamenzwering van Milane*, treurspelen, gedrukt onder den titel van *Dramatische proeven*; — 4.° de *Ilias* van **HOMERUS**, verkort, met aanteekeningen; — 5.° *Ontleding en toelichting van de Cyropedia* van **XENOPHON**; — 6.° *Toelichtingen, ontledingen en beoordeelingen der voornaamste Grieksche redenaars*; — 7.° *De Romeinsche Nachten, bij het graf der Scipio's*, die in *Italië* en in *Frankrijk* meer dan 10 uitgaven in verschillende formaten hebben gehad. Dezelve zijn in het Hoogduitsch, Engelsch en het Fransch vertaald door den heer **LESTRADE**, 3.° uitgave, *Parijs*, 1826, 3 dl.ⁿ in 8.°; — 8.° *Leven van HEROSTRATUS*, mede door **LESTRADE** in het Fransch vertaald. — Zijn broeder **PETRUS VERRI**, een letterkundige en staatsman, te *Milane*, in 1728 geboren, begaf zich eerst in Oostenrijksche dienst, en was bij den slag van *Sorau*, in *Saksen*, tegenwoordig. Doch hij verliet weldra de militaire loopbaan, en werd achtereeenvolgend vice-president van de rekenkamer, staatsraad en voorstander der vaderlandsche maatschappij, te *Milane* gesticht ter aanmoediging van den akkerbouw, de kunsten en het fabriekwezen; maar ten gevolge eener nieuwe organisatie van het hertogdom *Milane*, verloor hij al de posten. Tijdens den intogt der Franschen

te *Milane*, in 1796, werd hij tot lid der municipaliteit beroepen, en hij overleed in 1797, op het stadhuis, door eene beroerte getroffen. Men heeft van hem: 1.º *Meditazioni sull' economia politica, Milane, 1771; Turin, 1801; — 2.º Riflessioni sulle leggi vincolanti principalmente il commercio de grani, Milane, 1796, in 8.vo; — 3.º Scritti inediti del comte PIETRO VERRI, Londen (Lugano), 1825, in 8.vo*

VERRIUS-FLACCUS.— Zie FESTUS.

VERROCHIO (ANDREAS), een beroemde kunstenaar, in 1488, in den ouderdom van 56 jaren overleden, vereenigde in zich meer dan één talent. Hij was zeer ervaren in het goudsmidswerk, de meetkunst, de vergezigtkunde, de toonkunst, de schilder-, beeldhouw- en graveerkunst. Hij vatte zeer gemakkelijk de gelijkenis der zaken, en voerde het gebruik in, om in pleister de aangezichten van levende en doode personen te drukken, ten einde er de portretten van te vervaardigen. Het penseel van VERROCHIO was hard, en hij verstond het koloriet zeer slecht; maar de teekening was hij volkomen meester.

† VERSCHUUR (HENDRIK), een beroemde Nederlandscheschilder, in 1627 te *Gorinchem* geboren; leerde de eerste gronden zijner kunst in zijne geboorteplaats, bij den portretschilder DIRK GOVERTSZ; doch genoot zijn voornaamste onderwijs van den vermaarden Utrechtschen schilder

JAN BOT. Door liefde voor de kunst uitgelokt, ondernam hij eene reis naar *Italië*. Te *Rome* bezocht hij vlijtig de schilderakademie, hield zich ook eenigen tijd te *Florence* en *Venetië* op, alwaar hij, zoowel wegens zijn gedrag als uit hoofde van zijne talenten, algemeen geacht werd. Op zijne terugreis naar het vaderland, ontmoette VERSCHUUR, te *Parijs* den zoon van den Amsterdamschen burgemeester MAARSEVEEN; die hem bewoog met hem naar *Italië* terugtekeeren, alwaar hij andermaal nog 3 jaren vertoefde, na verloop van welke hij in 1662 te *Gorinchem* terugkwam. Hij wendde zijn kunst-penseel nu voornamelijk aan, tot het schilderen van legers en veldslagen. Om in die *genre* tot hoogere volmaaktheid te stijgen, volgde hij in 1672 en 1673 het leger van den staat, dikwijls niet zonder zich in dreigend gevaar te stellen, en bragt het daardoor zoo ver, dat zijne legerplaatsen, veldslagen en slagvelden, door alle kenners als meesterstukken bewonderd en tot verbazend hooge prijzen verkocht werden. Hij was tot lid der regering zijner geboortestad gekozen, toen een ongelukkig toeval een einde aan zijn leven maakte. Na zich op zekeren tijd te hebben sloop begeven, werd het vaartuig, waarin hij zich bevond, op den 26 April 1690, op twee uren afstands van *Dordrecht*, door eenen hevigen storm overvallen, die hetzelfde omsloeg, en allen die aan boord waren in de golven den dood deed vinden.

* **VERSÉ** (NOËL-AUBERT DE), te *Mans*, in de 17.e eeuw geboren, maakte zich berucht door zijne veranderingen in het stuk van godsdienst. Hij was in het Catholijke geloof opgevoed; verliet hetzelfde om het calvinismus te omhelzen, en was gedurende eenigen tijd evangelisch-predikant. Later verliet hij het calvinismus weder om sociniaan te worden, verbond zich met **CHRISTOFFEL SANDIUS**, den zoon, een' beruchten antitrinitaris, en nam dezelfde beginselen aan. Eindelijk keerde hij terug, of scheen ten minste tot den schoot der Catholijke Kerk terugtekeeren, en stierf in denzelfden. Hij had zich tot doctor in de geneeskunde doen bevorderen, en te *Amsterdam*, brieven van burgerschap genomen. Met den predikant **JURIEU** geraakte hij in hevige geschillen. Men heeft van hem verscheiden geschriften, sommigen naamloos, anderen onder eenen verdichten naam. De voornaamste derzelve zijn: 1.º *l'Avocat etc.* (*De advokaat der protestanten, of Verhandeling over de scheuring, waarin men tegen NICOLE, BRUEYS en FERRAND, de afscheiding der protestanten verdedigt*), door S. A. D. V., *Amsterdam*, 1687, in 12.mo **NICOLE** wordt er in gehavend, en **JURIEU**, met wien hij nog niet overhoop lag, geprezen; — 2.º *l'Impie etc.* (*De goddelooze overtuigd, of Verhandeling tegen SPINOSA, waarin de grondslagen zijner ongodisterij worden wederlegd*), *Amsterdam*, 1684, in 8.vo Het is niet alleen **SPINOSA**, dien de schrijver aan-

randt, het is welligt meer bijzonder nog **DESCARTES** en pater **MALEBRANCHE**, wiens geschriften, hij hekelt, en als met Spinozismus besmet, wil doen doorgaan; — 3.º *le Protestant etc.* (*De vredelievende protestant, of Verhandeling over den vrede der kerk*), tegen **JURIEU**, onder den verdichten naam van **LEO DE LA GUITONNIÈRE**, *Amsterdam*, 1684, in 8.vo Het doel des schrijvers is om te bewijzen dat, volgens de beginselen der hervormden, het geloof der Catholijke Kerk de grondslagen der zaligheid niet schokt, en dat zij niet alleen de Catholijken, maar de christenen aller gezindheden, socinianen, wederdoopers, kwakers enz. moeten dulden. — 4.º *Le tombeau etc.* (*Het graf van het socinianismus*), *Frankfort*, 1687, in 12.mo Ofschoon de schrijver nog niet weder Catholijk was geworden, schijnt het echter dat hij reeds opgehouden had sociniaan te zijn. — 5.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de vrijheid van geweten of over het gezag van den Souverein op de godsdienst der volken*), door L. D. L. G. — **LEO DE LA GUITONNIÈRE** —, *Keulen*, 1687, in 16.mo; — 6.º *le Nouveau etc.* (*de Nieuwe Rotterdamsche geestdrijver, of Onderzoek der geheimsinnige vergelijkingen van JURIEU*), onder den naam van **THÉOGNOSTE DE BERÉE**, *Amsterdam*, 1687, in 12.mo, en herdrukt met het *Graf van het socinianismus*, te *Amsterdam*, en niet te *Frankfort*, zoo als de titel zulks aanduidt. — 7.º *La véritable etc.* (*De ware sleutel*

van het Boek der openbaring), een-werk, waarin men, terwijl men de stelsels wederlegt, die er tot dusverre op gebouwd zijn, het ware aanwijst, en waarin men gedeeltelijk, de begoochelingen blootlegt der voorzeggingen van J. L. F. P. D. R. (JURIEU, *le faux prophète de Rotterdam* — JURIEU, de valsche profeet van Rotterdam —), Keulen, 1690, in 12.mo Dit is de beknopte inhoud van een uitgebreider werk, hetwelk VERSÉ, later, naamloos, onder den volgende titel in het licht gaf: 8.º *La Clef etc. (De sleutel der openbaring van den H. JOANNES of Geschiedenis der christelijke kerk, onder de vierde monarchie)*, Parijs, 1703, 2 dl.ⁿ, in 12.mo; — 9.º *De Anti-Sociniaan*, of *Nieuwe verdediging des Catholijken geloofs tegen de Socinianaan*). DE VERSÉ was in 1690 tot den schoot der Catholijke Kerk teruggekeerd; de geestelijkheid gaf hem eene jaarwedde. Het was op last derzelve, en ongetwijfeld om een bewijs te geven van de opregtheid zijner terugkeering tot het geloof, dat hij den *Anti-Sociniaan* schreef. — DE VERSÉ werkte daarenboven nog mede aan verschillende tijdschriften en dagbladen, en overleed te Parijs, in 1714, in de parochie van den H. BENEDICTUS. Hij benoemde den heer JOLAIN, leeraar van het gesticht van Navarre, en pastoor van *St. Hilaire*, tot uitvoerder van zijnen uitersten wil. Hij bezat kunde en bekwaamheid; maar zijn geheele leven kenmerkte den zon-

derlingen, vurigen en wispelturigen man. De protestanten beschuldigden hem, van onder hen een ongebonden en ligtzinnig leven te hebben geleid. BAYLE zegt zulks in zijne *Brieven*, en JURIEU gaf een *factum* tegen hem in het licht, waarin hij hem bij de mogendheden aanduidt, als *overtuigd van de misdaden van goddeloosheid, onzuiverheid en godslastering*. Hieruit kan men verklaren, waarom JURIEU, in den *Advokaat der protestanten* geprezen, in de latere geschriften van DE VERSÉ zoo zeer gehemeld wordt. Laatsgenoemde beantwoordde het *factum* van JURIEU, door een geschrift, getiteld: *Manifest*, van 7 Januarij 1687, 24 blz. in 4.to Doch al moge hij zich ook van de hatelijke aantijgingen geregtvaardigd hebben, er zal altijd nog veel laakbaars in zijn gedrag overblijven.

VERSLYPEN (JOANNES BAPTISTA), te Iperen geboren, licentiaat in de godgeleerdheid, pastoor te Kortrijk, later kanonik te Brugge, in 1735, in den ouderdom van 80 jaren overleden, bezat eenen bevalligen geest; hij heeft met veel roem gepredikt. Zijne *Leerreden* zijn tweemaal, in verscheiden dl.ⁿ in 8.vo gedrukt.

VERSOSA (JOANNES), te Saragossa in 1528 geboren, onderwees de Grieksche taal te Parijs, en vergezelde DIEGO HURTADO DE MENDOZA, ambassadeur van KAREL V, naar het concilie van Trente. Hij werd vervolgens naar Rome gezonden, ter opsporing

der stukken en grondslagen, die de regten bewezen van den koning van *Spanje* op de verschillende rijken, welke die vorst in bezit had. Hij overleed in die stad, in 1574. De Latijnsche dichtkunst vond in hem eenen ijverigen beoefenaar. Men heeft van hem helden- en lierdichten. Ook worden zijne *Brieven* zeer op prijs gesteld.

VERSTEEG (GODEFRIDUS), een geneesheer der 16.^e eeuw, te *Amersfoort* geboren, werd gedurende het beleg dier stad, in 1579, tot den prins van *Oranje* gezonden, van wien hij op den 8 Maart beloften bekwam, die op denzelfden dag geschonden werden. Hij was lijfarts van den bisschop van *Wurtzburg*, in 1594, en werd zulks later van keizer RUDOLF II. Men heeft van hem: 1.º eene *Verhandeling over de minerale wateren*, waarin voornamelijk behandeld wordt over de fontein van *Kinsingen*, in het bisdom *Wurtzburg*; — 2.º eene *Verhandeling over de pest*; — 3.º *De kunst om te genezen*, *Frankfort*, 1606, in fol. Al deze werken zijn in het Latijn.

VERSTEGANUS of VERSTHEGEN (RICHARDUS), te *Antwerpen* geboren, bloeide op het einde der 16.^e eeuw. Men heeft van hem: *Theatrum crudelitatum haereticorum*, *Antwerpen*, 1592, in 4.to; een zeldzaam werk, versierd met platen, en doormengd met proza en zeer schoone Latijnsche verzen. Men ziet er in op welke wijze natiën, die niet ophouden uitteveraren tegen

de inquisitie, en de strenge gerechtigheid van eenen hertog van *Alba*, de Catholijken behandeld hebben, en hoezeer de wreedheid der Huronen en Algonquinen ten opzichte van hunne gevangenen te kort schiet; bij die, welke de ketters hebben uitgeoefend ten opzichte van de aanhangers, en vooral van de bedienaars des ouden geloofs; — 2.º *Antiquitates belgicae*, *Antwerpen*, 1613, in 12.mo Hij beweert er in, dat de H. WILBRORDUS het geloof niet alleen onder de *Vriezen* heeft gepredikt, maar dat hij ook de apostel van *Vlaanderen* en *Brabant* is; — 3.º *Antiquitates britannicae*, 1606, waarin hij tracht te bewijzen, dat de Engelschen hunnen oorsprong van de Belgen ontleenen.

† VERSTOLK VAN SOELEN (JAN GIJSBERT, baron), in 1777, te *Rotterdam* geboren, studeerde eerst te *Göttingen*, onder den beroemden MARTENS (den vader), en later te *Kiel*, in de regtsgeleerdheid, het volkenregt enz. Koning LODEWIJK NAPOLEON benoemde hem in 1809 tot landdrost van *Gelderland*, en bij de inlijving van *Holland* bij het Fransche keizerrijk, werd hij door NAPOLEON tot den moeilijken post van prefekt in *Vriesland* beroepen; hij wist in die netelige betrekking met eene naauwgezette pligtsbetrachting, inschikkelijkheid en bescheidenheid te vereenigen. Na het herleven der Nederlandsche onafhankelijkheid in 1813, werden hem door koning WILLEM I,

eerst de gewigtige betrekking van gezant aan het hof van *St. Petersburg*, en daarna die van minister van buitenlandsche zaken opgedragen, welke laatste hij tot in 1841 bleef vervullen. Na de Belgische gebeurtenissen in 1830, was hij een der diplomaten, die het meest werkzaam waren, in het besturen der onderhandelingen, te 's *Gravenhage*, *Londen* en *Weenen*. Na zijne aftreding legde hij zich met verdubbelden ijver toe op de uitbreiding zijner uitmuntende en alom bekende verzamelingen van schilderijen, teekeningen, gegraveerde of geëtste prenten en platen, nevens welke hij nu nog in de laatste jaren eene andere van kostbare autographen van vermaarde personen aanlegde. Door rustelooze moeite en ongespaarde kosten, wist hij deze verschillende collectiën, tot eene in *Nederland* zeldzame hoogte en volledigheid op te voeren. VERSTOLK overleed op zijne heerlijkheid *Soelen* bij *Tiel*, den 3 November 1845. Men had gehoopt dat zijne onschatbare verzamelingen, de vruchten van 22 jaren vlijtige zorgen, tot eer van den verzamelaar en het vaderland, bij elkander bewaard zouden zijn gebleven, intusschen zijn reeds (1848) aanzienlijke gedeelten derzelve in publieke veiling gebragt.

VERT (*dom* CLAUDIUS DE), een religieus der orde van *Cluny*, te *Parijs* in 1645 geboren. Na zijne studiën te *Avignon* volbragt te hebben, deed de weetlust hem

eene reis naar *Italië* ondernemen. Getroffen door den luister der kerkplegtigheden te *Rome*, nam hij van dien oogenblik af het besluit den oorsprong derzelve optesporen, en het is aan de overwegingen die hij van toen af maakte, dat men zijn werk over dat onderwerp te danken heeft. In *Frankrijk* teruggekeerd verwierf hij de achting en het vertrouwen der eerste oversten zijner orde, door eene voorbeeldige godsvrucht met eene zeldzame geleerdheid gepaard. Hij droeg veel bij tot de herstelling der algemeene kapittels, en verscheen met glans in dat van 1676. Hij werd in hetzelfde tot schatmeester der abdij van *Cluny* verkozen, en met PAULUS RABUSSON, tweeden kloosterverzorger derzelfde abdij, benoemd, om aan de verbetering van den *breviarium* hunner orde te werken (zie RABUSSON). Dit werk verscheen in 1686 in het licht, en ondanks de critiek van THIERS, is het eene overvloedige bron geweest, waaruit de zamenstellers van latere brevieren geput hebben. *Dom* DE VERT verwierf door zijne verdiensten, in 1694, den titel van algemeen vikaris van den kardinaal DE BOUILLON, en in het volgende jaar benoemde men hem tot prior van *St. Petrus* van *Abbeville*. Deze geleerde had in 1689 in het licht gegeven, de *Vertaling* van den regel van den II. BENEDICTUS, door RANCÉ, abt en hervormer van LA TRAPPE, vervaardigd; en hij voegde er eene voorrede en korte, doch zeer

geleerde aantekeningen bij. In 1690 gaf hij zijnen *Brief* aan JURIEU in het licht, waarin hij de plegtigheden der Kerk verdedigt, tegen de minachting, welke die predikant voor dezelve had aan den dag gelegd. Het werk, hetwelk hem het meest heeft bekend gemaakt is zijne *Explication etc.* (*Eenvoudige, letterlijke en geschiedkundige verklaring van de plegtigheden der Kerk*), 4 dl.ⁿ, in 8.vo Het 1.^e dl. verscheen in 1697, en het 2.^e in 1698 in het licht; maar het 3.^e en 4.^e zijn eerst na den dood des schrijvers uitgegeven. Ofschoon al zijne verklaringen even zoo zinrijk als natuurlijk zijn, schijnen enkele derzelve echter al te ver gezocht, en nemen de trekken zijner verbeeldingskracht aan. De kardinaal BONA, pater LE BRUN, GAVANTUS, MERATI, THERAIZE hadden dit onderwerp reeds behandeld, en aangetoond, dat alle plegtigheden eenige waarheden of eenige lessen uitdrukken. De beide eerste deelen werden in 1720 met verbeteringen herdrukt. Hij overleed in 1708.

VERTOT D'AUBCEUF (RENÉ AUBERT DE), in 1655, op het kasteel van *Bennetot* in *Normandijë* geboren, begaf zich, in weerwil der tegenkanting zijner ouders, onder de capucijnen; maar door eene natuurlijke wispelturigheid, waarvan hij meer dan een bewijs gaf, verliet hij die orde weder, en ging in 1677 over tot de reguliere kanoniken van Premonstrateit. Hij was er niet te vredener en bezweek voor het

verlangen, om de lucht van *Parijs* inteademen; hij aanyaarde aldaar het geestelijk gewaad. Men noemde deze verschillende veranderingen, *de omwentelingen van den abbé DE VERTOT*. Hij werd in 1705, lid der akademie van schoone letteren, en later secretaris der commandementen van mevrouw de hertogin van *Orleans Bade-Baden*, secretaris der talen bij den hertog van *Orleans*, die hem eene huisvesting in het *Palais-Royal* gaf. De groot-meester van *Malta* benoemde hem in 1715 tot geschiedschrijver der orde, verbond hem aan al zijne voorregten; en gaf hem de vergunning om het kruis te dragen. Hij werd vervolgens voorzien met het commandeurschap van *Santenay*. Men verzekert dat hij benoemd was, om tweede onderwijzer van koning LODEWIJK XV te zijn; maar zekere onbescheidenheden, die hem ontsnapt waren, en de bedenkingen die men omtrent zijne grondbeginselen verspreidde, beroofden hem van die eer. Hij overleed in 1735. Zijne verbeeldingskracht was schitterend, zoo wel in zijne gesprekken als in zijne geschriften; maar zijn oordeel beantwoordde niet altijd aan dat voorregt. Hij zocht te behagen, en dit streven gaf, ik weet niet welke, beweegbaarheid aan zijne denkbeelden en grondbeginselen. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der omwentelingen van Portugal, Parijs*, in 12.mo; wel geschreven, doch volgens ontrouwe memorien zamengesteld, het is

werkelijk een geschiedkundige roman; — 2.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der omwentelingen van Zweden*), waarin men de veranderingen ziet in dat koninkrijk voorgevallen, met betrekking tot de godsdienst en het bestuur, 2 dl.ⁿ, in 12.mo Hij houdt de schaal niet gelijk; degene, die werkelijk regt hebben, worden in deze geschiedenis in het ongelijk gesteld. OLOF CELSIUS heeft er een vervolg van geleverd, in het Zweedsch, hetwelk door GENET is in het Fransch vertaald, *Parijs*, 1777, 2 dl.ⁿ, in 12.mo; — 3.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis der Romeinsche omwentelingen*), 3 dl.ⁿ in 12.mo Dit is het beste zijner geschriften; het onderwerp was te oud, dan dat de schrijver eenige nieuwmodische vooroordeelen kon aannemen; — 4.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van Malta*), 1727, 4 dl.ⁿ in 4.to, en 7 dl.ⁿ in 12.mo, en later in 5 dl.ⁿ De stijl hiervan is meer zenuwloos, minder zuiver, minder natuurlijk, dan die zijner overige werken, en men heeft hem bondig gecritiseerd, op verscheiden punten, die in nauwkeurigheid te kort schieten. Intusschen hebben de beide schrijvers van de *Jaarboeken der orde van Malta* (*Parijs*, 1789, in fol), vruchteloos getracht zijn werk te vervangen of te verdringen; hun oppervlakkig en buitensporig philosophismus, is enkel geschikt om de wanorde en de vervalsching in de geschiedrollen dier beroemde orde te brengen. De abbé DE VERTOT kan slecht ge-

slaagd zijn, maar zij zijn nog slechter te werk gegaan, en hunne bedoeling zelfs is niet buiten verdenking; — 5.º *Traité etc.* (*Verhandeling over het leenregt van Bretagne*), vol drogreden en dwalingen; — 6.º *Histoire etc.* (*Critische geschiedenis over de nederzetting der Britten in Gallië*), 2 dl.ⁿ, in 12.mo; — 7.º Verscheiden geleerde *Verhandelingen*, in de Gedenkschriften der akademie van schoone letteren. De abbé DE VERTOT bezit de kunst om den lezer te boeijen, en belang voor zijne personaadjen in te boezemen; maar daar de kennis, welke hij van de menschen en zaken had, zeer beperkt was, zoo zijn zijne schilderingen niet zeer be-raden, en dikwijls ondergeschikt aan vooringenomenheden. De mannen, welke hij het meest behoorde te eerbiedigen, zijn die waarvan hij soms de gedachte-nis bezwalkt.

* VERTUE (GEORGE), een be-roemde oudheidkundige, te *Lon-den* in 1684 geboren, werd eerst in de leer gedaan bij een' graveur van wapenschilden; hij legde zich vervolgens op de teeken-kunst toe, en, na eene vlijtige inspanning, gelukte het hem, met nauwkeurigheid doch zonder sierlijkheid en smaak te copieren. Dezen nieuwen staat moede, nam hij de beoefening der oudheden bij de hand, in welke hij slaagde. Men heeft aan zijne geleerde nasporingen, verscheiden kostbare stukken der oudheid te danken, welke hij

aan de vergetelheid onttrok; de aantekeningen, welke men in zijne portefeuille heeft gevonden, bewijzen, dat hij zich met die nasporingen had bezig gehouden van 1715 tot 1757, in welk jaar hij overleed. De stukken, die hij verzameld had, maakten 40 deelen uit, in verschillende formaten. HORATIUS WALPOOLE heeft volgens zijne handschriften zamengesteld: *Bijzonderheden over de schilderkunst en de schilders in Engeland, met aantekeningen over andere kunsten, bijeenverzameld door GEORGE VERTUE, 1762, 5 dl.ⁿ in 4.to; 4.^e uitgave, 1786, 4 dl.ⁿ in 8.vo*

VERTUS (JOANNES DE), slaatssecretaris, onder KAREL V, koning van Frankrijk, is een dergenen, aan wie men den *Droom van DU VERGIER* toeschrijft, 1491, in fol., en in de *Vrijheden der Gallikaansche kerk*, 1731, 4 dl.ⁿ, in fol. Sommigen zijn van gevoelen dat dezelve van LOUVIÈRES en anderen van MAIZIÈRES is; dit geschrift draagt het kenmerk van de vijandschap, die in 1374 tusschen KAREL V en den Stoel van Rome bestond. De protestanten hebben hetzelfde lof toegezwaard, ofschoon het slechts een erbarmelijk zamenraapsel, zonder oordeel of smaak is.

VERUS (LUCIUS CEIONIUS COMMODUS), Romeinsch keizer, was de zoon van AELIUS en van DOMITIA LUCILLA. Hij was pas 7 jaren, toen HADRIANUS, die zijnen vader, mede LUCIUS VERUS genaamd, had aangenomen,

den zoon door ANTONINUS deed aannemen. Nadat MARCUS AURELIUS, na den dood van laatstgenoemde, uitsluitend tot keizer was geproclameerd, nam hij LUCIUS VERUS, wiens slechte hoedanigheden hem niet onbekend konden zijn, uit eigen beweging tot ambtgenoot aan, en gaf hem zijne dochter LUCILIA ten huwelijk. VERUS naar het Oosten tegen de Parthers gezonden zijnde, nam geenerlei deel aan de krijgsverrigtingen, en hield zich enkel bezig met zijne vermaken; de Parthers werden niettemin door zijne veldheeren, in het jaar 168, na J. C. geslagen, en hij trok met MARCUS AURELIUS, Rome, zegerpland binnen. Zes jaren later, stierf hij aan eene beroerte te *Altino*, in den ouderdom van 39 jaren. VERUS was zeer ongebonden in zijne zeden en zijne gesprekken; hij trachtte een deftig en gestreng voorkomen aantenemen, droeg een zeer langen baard, en gaf zich middelerwijl aan de schandelijkste wellustigheden over; hij wilde den wijsgeer spelen, en was steeds omringd door lieden, die met dezen naam pronkten, hetwelk ten bewijze verstrekt, dat de gerijfelijke filozofie zich naar allerlei stelsels plooit, en haar zegel drukt op meer dan eene soort van zedeleer. Hij werd daarenboven beheerscht door zijne vrijgemaakte slaven, die zeer goddeloos en boosaardig waren. MARCUS AURELIUS bleef daardoor alleen in de uitoefening der keizerlijke magt; zijn vaderzige en wellustige ambtgenoot,

beheld van het gezag niet meer dan hem noodig was om aan zijne hartstogten te voldoen. Na den dood van dit gedrogt verhief MARCUS AURELIUS hem tot eenen God.

† VERVEER (JAN), een Nederlandsche dichter, den 7 October 1743 te Rotterdam geboren, en den 25 April 1830, te 's Gravenhage overleden. Reeds vroeg was hij als dichter bekend, en werd zijn dichtstuk op eene door het Leijdsche genootschap: *Kunst wordt door arbeid verkregen* opgegeven prijsstof bekroond zoo als ook later zijne *Hulde aan CAPELLE TOT DE POL.* Hij was een der oprichters van het taal-en dichtlievend genootschap: *Studium scientiarum genitrix*, te Rotterdam, in welks uitgegeven werken verscheiden zijner dichtstukken voorkomen, die algemeen veel bijval vonden. Uit den inhoud zijner meeste dichtproeven blijkt niet onduidelijk, dat hij geen onverschillig aanschouwer der staatkundige bewegingen van zijnen tijd is geweest. Men ontwaart zulks vooral, uit zijn dichtstuk: *Bij het vermeesteren der Deensche vloot voor Koppenhagen, door de Engelschen, in September 1807.* Hij was echter altijd afkeerig om eenige partij met drift en geweld voortestaan, en bewees zulks in zijne betrekking van lid der zoogenaamde *Commissie van voorlichting*. Toen naderhand de eene omwenteling de andere opvolgde, en Nederland onder Fransch beheer geraakte, onttrok hij zich aan alle staat-

kundige bemoeijingen, en verblijdde zich in 1813, toen de onafhankelijkheid des vaderlands onder het huis van Oranje hersteld werd. Uit den toon zijner voortbrengselen blijkt tevens, dat hij niet behoorde tot den rang der verheven dichters, die door hunne hooge vlugt den opgetogen naöoger soms duizelig maken. Het juiste midden tusschen dit hoogvliegende en het laag kruipende, was volgens zijne meening, onder de levende dichters, door A. SIMONS het gelukkigste getroffen. Ook beproefde VERVEER zijne krachten aan het vervaardigen van twee tooneelstukken. *Zaire* en *Cora* genaamd; ofschoon men oordeelde dat zijn talent in dat vak minder uitblonk dan in andere onderwerpen, vond men in die stukken toch eenige dichterlijke passages, en in het algemeen eene losse versificatie.

VERVILLE — Zie BEROALD.

VERWEY (JOANNES), mede bekend onder den naam van PHORPÆUS, een beoefenaar der fraaije wetenschappen, te Delft, in 1648 geboren. Hij volbragt zijne studiën te Utrecht, onder den beroemden J. G. GRÆVIUS (zie dat art.), die hem als zijnen zoon beminde, en van wien hij later menigvuldige bewijzen van tegenegenheid ontving. Hij wijdde zich toe aan het onderwijs en werd rector van het gymnasium te Gouda, en in 1687 van de Latijnsche school te 's Gravenhage, alwaar hij tevens de Grieksche taal onderwees. Hij over-

leed in 1692, en heeft nagelaten: 1.º *Medulla Aristarchi Vossiani*, 1670, dit is eene Latijnsche spraakkunst, voornamelijk aan Vossius ontleend; — 2.º *Nova via docendi graeca*, Gouda, 1684, en Amsterdam, 1710 in 8.vo Hij heeft in dezelve vereenigd, het nuttigste wat er in de spraak-kunsten voorkwam, die vóór de zijnen in het licht waren verschenen; en desniettegenstaande is hij beknopt en methodisch.

VESALIUS (ANDREAS), een beroemde geneeskundige, in 1514, te Brussel geboren; sproot uit eene Wezelsche familie. Hij legde zich bijzonder toe op de ontleedkunde, en onderwees dezelve met eenen buitengewonen roem te Parijs, te Leuven, te Bologna, te Pisa en te Palermo. Keizer KAREL V, en PHILIPPUS II, koning van Spanje, vereerden hem met den titel van hunnen lijfarts. De eerste vooral stelde in hem een bijzonder vertrouwen. VESALIUS had den moed hem weinige jaren voor zijnen dood te zeggen, dat hij zich met geen lang leven moest vleijen, en » deze waarschuwing, zegt STRADA, die KAREL zeer wel op nam, deed hem de uitvoering van het voornemen verhaasten van afstand van de regering en van afzondering, dat hij reeds lang te voren aan den H. FRANCISCUS van Borgia had toevertrouwd, en waarvan er uitdrukkelijke melding wordt gemaakt, in zijn tien jaren vóór zijn' dood te Augsburg gemaakt testament." Bijzonderheden die

voldoende zijn om de fabels, betrekkelijk den regeringsafstand van dezen vorst verspreid, op derzelve waren prijs te stellen. Men beweert dat bij het openen van het ligchaam van een Spaanschen edelman, dien men dood waande, door VESALIUS, genoemde edelman nog levend zou bevonden zijn, en dat de door de onvoorzigtigheid van VESALIUS verontwaardigde bloedverwanten van het slagtoffer zijner kunst, hem een crimineel proces aandeden, en welligt zou hij als moordenaar zijn veroordeeld geworden, indien de koning van Spanje niet tusschen beide was gekomen, en hem verplicht had eene bedevaart naar het Heilige Land te doen. VESALIUS begaf zich naar Cyprus en van daar naar Jeruzalem. De senaat van Venetië riep hem terug, om den post van hoogleeraar te Padua, door den dood van FALLIOPPO opengevallen, te vervullen; maar op zijne terugreis door eene schipbreuk, op het eiland Zante geworpen, verviel hij aldaar door honger en ellende in eene zware ziekte, waaraan hij den 15 Augustus 1564 overleed. Onder den titel van *Corporis humani fabrica*, heeft men van hem eenen leergang der ontleedkunde, met schoone platen, waarvan de teekeningen volgens sommigen van TITIAAN en volgens anderen van CALCAR zijn, *Bazel*, 1543, *Antwerpen*, 1572, in fol. en *Leyden*, 1725, 2 dl.ⁿ in fol. Deze laatste vermeerderde en verbeterde uitgave, heeft men aan BOERHAVE te danken.

VESALIENSIS. — Zie WESEL.

VESPASIANUS (TITUS FLAVIUS), tiende Romeinsche keizer, op een klein buitengengood, bij *Reti*, in het jaar 9 na J. C. geboren; zijne familie behoorde tot den kriegsstand. Zijne dapperen voorzigtigheid, en vooral de invloed van NARCISSUS, een' vrijgemaakte slaaf van keizer CLAUDIUS, verschafften hem het consulaat. Hij volgde NERO op zijne reis naar *Griekenland*; maar viel bij dien vorst in ongenade, wijl hij geslapen had, terwijl NERO verzen reciteerde. Nadat de Joden aan het muiten waren geslagen, vergat de keizer dezen zoogenaamden misslag, en gaf hem een leger, om hen tot hunnen pligt terug te brengen. Hij voerde den oorlog in *Palestina* met het beste gevolg, versloeg de muitelingen bij verschillende gelegenheden, nam *Ascalon*, *Jotapate*, *Joppé*, *Gamala* en verscheiden andere plaatsen in. Hij maakte zich gereed om *Jeruzalem* te berennen, doch nam die stad niet in, de roem daarvan was voor zijnen zoon TITUS weggelegd, die er zich eenigen tijd daarna van meester maakte. VITELLIUS overleden zijnde, werd VESPASIANUS, te *Alexandrië*, door zijn leger in het jaar 69 na J. C. als keizer begroet. Hij begon met de orde te herstellen onder de krijsheden, wier buitensporigen moedwilligheden de steden en gewesten verwoestten. Hij droeg vooral zorg om de verwijfdheid, die klip der krijgstucht, tegen te werken. Toen een jong offi-

cier, aan wien hij eenen aanzienlijken post had geschonken, geheel geparfumeerd, hem daarvoor kwam bedanken, zeide hij: *Ik had liever dat gij naar knoflook dan naar welriekende vochten rooktet.* De hervorming strekte zich uit over alle orden van den staat: hij verkortte de regtsgedingen, maakte door uitmuntende wetten, de listen der haarkloverijen magteloos. Na zelf aan dien codex te hebben gearbeid, versfraaide hij *Rome* en de overige steden des rijks. Hij herstelde de muren, versterkte de toegangen, en stelde dezelve in staat van verdediging. Ook bouwde hij eenige steden, legde groote wegen aan, en voorzag in de veiligheid der grensgewesten. Hij streefde niet naar die grootsche titels, waarop verscheiden zijner voorgangers zoo naijverig waren geweest. Nadat de koning der Parthers hem met dit opschrift had geschreven: *ARSACES, koning der koningen, aan VESPASIANUS*, onderdrukte hij dien hoogmoed door eenvoudig te antwoorden: *FLAVIUS VESPASIANUS aan ARSACES, koning der koningen.* De openbare rust werd gestoord door de filozofen, wier moedwilligheid verregaande, en wier beginselen gevaarlijk waren. *HELVIDIUS PRISCUS* onderscheidde zich voornamelijk in hevige uitvaringen tegen de monarchie; en terwijl hij feiten met zijne woorden paarde, bragt hij een oproer te weeg, om zich eene partij te vormen, » even, zegt *TILLEMONT*, als of het doel der wijsbegeerte was, de rust der

staten te verstoren, de volken te doen opstaan, en diegene, welke dezelve besturen, gehaat te maken." De Stoïcynen, die toenmaals in Rome waren, en DEMETRIUS de Cyniker wonden, in navolging van HELVIDIUS, het volk zoo zeer op, dat VESPASIANUS hen alle, met uitzondering van MUSONIUS RUFUS, uit het rijksgebied verdreef. Andere keizers onder anderen, DOMITIANUS, in 94, en HADRIANUS, in 124, waren genoodzaakt deze verbannings-besluiten te vernieuwen. » Deze vorsten, zegt SÆTONIUS, deden, bij het verjagen der filozofen niets anders, dan zich naar oude tegen hen uitgevaardigde wetten regelen." Werkelijk waren zij reeds in het jaar 160, voor de Christelijke jaartelling; bij een besluit van den senaat uit Rome verbannen, en de prætor POMONIUS werd met de zorg belast, om toetezien dat er geen enkele in Rome bleef: » wijl men hen beschouwde, zeggen de geschiedschrijvers, als gevaarlijke snappers, die, terwijl zij over de deugd redeneren, er de grondslagen van ondermijnen, en als door hunne ijdele drogredenen in staat, om de eenvoudigheid der oude zeden te vervalschen, en om onder de jeugd voor het vaderland noodlottige gevoelens te verspreiden." Het is op dezelfde gronden, en om dezelfde redenen, dat de oude CATO drie filozofische afgezanten deed wegzenden (zie LOCKE, LUCIANUS, ZENO enz.). VESPASIANUS koesterde voor de nuttige geleerden even zoo veel eerbied, als hij haat tegen de

filozofen had opgevat. Hij gaf jaarwedden of verleende gratificatiën, aan degene, die ontdekkingen deden, of die werktuigelijke kunsten verbeterden, welke in zijn oog even zoo kostbaar waren als de vrije kunsten. Nadat een bekwame wiskunstenaar, eene wijze had uitgevonden, om met weinig kosten, zuilen van eene verbazende zwaarte in het kapitoel te vervoeren, betaalde VESPASIANUS den uitvinder vorstelijk, zonder dat hij echter wilde, dat men zich van de uitvinding zou bedienen, want, zeide hij, de armen moeten ook leven. Het rijk was even bloeiend uit- en inwendig. Behalve Judea en Comagena, onderwierp hij nog de koninkrijken Lycië en Pamphylië in Azië, die tot dusverre hunne eigene koningen hadden gehad, en maakte er rijksgewesten van. Achaaijē en Thracië in Europa hadden een dergelijk lot, de eilanden Rhodus en Samos, de stad Byzantium, en andere even zoo aanzienlijke, werden aan de Romeinen onderworpen. Zijne groote hoedanigheden werden bezwalkt, door eene zuinigheid, die aan de gierigheid grensde. Toen hij nog slechts eenvoudig particulier was, had hij reeds eene groote geldzucht aan den dag gelegd; op den troon openbaarde hij dien hartstogt niet minder. Toen de afgevaardigden eener stad of provincie gekomen waren, om hem te kennen te geven, dat men bij openbaar overleg een millioen sestertiën (ruim f 60,000) had bestemd, om te zijner eer een kolossaal-

standbeeld opterigten: *'Plaats het zonder verwijl alhier*, zeide hij hun, terwijl hij hun zijne hand, in eene holle buiging voorhield; *zie hier den grondslag geheel gereed*. Dikwerf kocht hij waren om dezelve weder duurder te verkoopen. Een gedeelte zijner afpersingen werd toegeschreven aan GENIS, eene zijner bijzitten. Deze vrouw was beziel met den geest van eigenbelang, zoo gewoon bij personen van haar beroep; zij verkocht de posten en bedieningen aan degene, die er om verzochten, de vrijspraken aan hetzij misdadigen, hetzij onschuldig beschuldigden, en zelfs de antwoorden des keizers. Zijn hartstogt voor de vrouwen gaf aanleiding tot meer dan eene dergelijke schanddaad. Men verweet ook aan VESPASIANUS, van voorbedachtelijk in het beheer der geldmiddelen, de hebzuchtigste menschen aantestellen, ten einde aanleiding te hebben om hen te veroordeelen, wanneer zij zich zouden verrijkt hebben. Nog legt men hem te laste, zich al te zeer aan de vleijers te hebben overgegeven, en karakterloos het oor te hebben geleend, aan de kuiperijen van eenige hovelingen, die het ondernamen hem eenige zoogenaamde wonderdadige genezingen te doen verrigten ter bevestiging zijner gewaande goddelijkheid; eene grove list, die het medelijden van verstandige lieden heeft opgewekt, en waarvan oordeelkundige schrijvers, op eene al te ernstige wijze het bedrog hebben aangetoond. Men kan ook zijn

wreed gedrag ten opzichte der echtgenoot van SABINUS (zie dat artikel) niet verschoonen. Indien men hem echter vergeelijkt met de meeste meesters van het oude Rome, kan hij als een zacht en gematigd vorst beschouwd worden. » De filozofische trotschheid, zegt de schrijver van het *Museum van Florence*, zal hem de gestrengheid niet vergeven, met welke hij eenige onbeschaamde Stoïcijnen die onder den naam van wijsgeeren, welken zij bezoedelden, de magt des vorsten bespotteden, verbande of zelfs lichamelijk tuchtigde; maar dit voorbeeld is veeleer een bewijs dat het soms geoorloofd is, onverdraagzaam te zijn. » De laatste ziekte van VESPASIANUS was eene kramp in de ingewanden. Dezelve belette hem echter niet, om aan de zaken des bestuurs werkzaam te zijn, en hij antwoordde op voorstellen, die hem deswegen gedaan werden: *Imperatorem decet stantem mori*. Hij overleed in het jaar 79 na J. C.

VESPUTIUS of VESPUCCI. — Zie AMERICUS.

VETRANIONUS, veldheer van het Romeinsche leger, onder KONSTANS, in *Opper-Maxië* geboren, was oud geworden in het beroep der wapens. Door zijne soldaten als vader beschouwd, werd hij den 1 Mei 350, te *Sirmich* in *Pannonië*, door zijn leger met het keizerlijke purper bekleed. Daar MAGNENTIUS tegelijkertijd aan het muiten was geslagen, zoo trak

KONSTANS tegen beide op, en na in *Dacië* met VETRANIONUS eene bijeenkomst te hebben gehad, behandelde hij hem eerst als vorst, en bewoog hem vervolgens om den troon te verlaten. VETRANIONUS verkreeg groote goederen, ten einde overeenkomstig den door hem gevoerden titel te kunnen leven. Hij begaf zich naar *Prusias* in *Bithynië*, alwaar hij nog zes jaren, in eene aanhoudende oefening van godsvrucht en goede werken leefde. Hij had omtrent zes maanden geregeerd. Men ontwaarde in hem die eenvoudigheid en grootheid van ziel, welke zoo zeer boven den menschelijken luister verheven is; maar hij was zoo ongeletterd, dat, toen hij tot de keizerlijke waardigheid was geraakt, hij moest leeren schrijven, ten einde zijnen naam te kunnen teekenen.

VETTORELLI. — Zie VITTORELLI.

VETTORI. — Zie VICTORIUS.

* VEZOU (LODEWIJK CLAUDIUS DE), in het jaar 1710 geboren, was tegelijkertijd krijgswaardkundige, geschiedschrijver, en geslachtsrekenaar des konings van *Frankrijk*, en onderscheidde zich in deze drie betrekkingen. Hij heeft verscheiden werken geschreven, waarvan de belangrijkste zijn: 1.° *Tableau etc. (Geslachtregister der drie stammen der koningen van Frankrijk)*, 1772; — 2.° *Tableau etc. (Geslachtregister van het huis van Bourbon)*, 1774. VEZOU was

lid der akademie van *Rouanen*. Hij overleed den 18 Mei 1782.

* VIAIXNES (*dom* DIEDERIK JOZEF FRANCISCUS FANIER of FAGNIER DE), een Benediktijner der congregatie van *St. Vannes*, te *Châlons-sur-Marne*, den 18 Maart 1659 geboren, volbragt zijne studiën in de school-wetenschappen en in de wijsbegeerte bij de Jesuiten en bij de Benediktijnen der congregatie van den H. VANNES te *Châlons*. Naar *St. Vincent*, te *Metz*, vervolgens naar de abdij van *Beaulieu* in *Argonne* gezonden zijnde, ging hij te *Châlons* de priesterwijding ontvangen. Van 1683 tot 1689, bewoonde *dom* DE VIAIXNES verschillende kloosters der congregatie, en hield zich steeds met zijne gewone studiën bezig, waarmede hij het predikambt had gepaard. In 1683 werd hij naar de abdij van *St. Michel* in *Tiérrache* verbannen. Het schijnt, dat deze ballingschap, te weeg gebragt door een verzet tegen eene bulle, te *Rome* aangevraagd, om eenige veranderingen, in den leefregel der congregatie te bekomen, slechts weinige maanden duurde. *Dom* DE VIAIXNES bewoonde verscheiden abdijën, onder anderen die van *Hautvilliers*. De nabuurschap van *Reims* had hem aanleiding gegeven om in kennis te geraken met *dom* THIROUX, van de congregatie van den H. MAURUS, die toenmaals de godgeleerdheid, in den H. *Remigius*, te *Reims* onderwees. Beide deelden de gevoelens van *Port-Royal*, en onderhielden,

naar het schijnt, eene briefwisseling, waarin hunne gevoelens niet verbloemd werden. Gezamenlijk deden zij eene reis naar de *Nederlanden*. Te *Brussel* bezochten zij pater QUESNEL, die toenmaals aldaar zijn verblijf hield, en hieruit ontstond eene betrekking tusschen dien pater en dom VIAIXNES, die eene briefwisseling met hem voortzette. Nadat pater QUESNEL te *Brussel* op last van PHILIPPUS V, in hechtenis was genomen, werden de brieven van dom VIAIXNES onder zijne papieren gevonden. Nadat deze religieus om eenige zaken, zich naar *Parijs* had begeven, werd hij er in 1703 in hechtenis genomen, en in het kasteel van *Vincennes* opgesloten. Ten gevolge dezer gevangenneming, onderging dom THIROUX (zie dat art.), toenmaals prior van *St. Nicaise*, te *Meulan*, van wien men onder de papieren van dom DE VIAIXNES, brieven had gevonden; hetzelfde lot. Beide bekwamen in 1710 hunne vrijheid weder, maar dom DE VIAIXNES werd naar de abdij van *Saint-Florent* bij *Saumur*, verbannen. In 1714, werd dom DE VIAIXNES op nieuw in het kasteel van *Vincennes* opgesloten, hetwelk hij er eerst na den dood van LODEWIJK XIV verliet. Andere onvoorzigtigheden deden hem in 1721, op nieuw naar de abdij van *Poultières* in het diocees van *Lan-gres* verwijzen, terwijl hij later uit het koningrijk werd verban-nen. Hij bragt eenigen tijd door in de abdij van *St. Guislain*,

in *Oostenrijksch Henegouwen*, en bij de Benediktijnen onder *Leuven*. Daarna nam hij de wijk naar *Holland*, en overleed, in 1735, in de nabijheid van *Utrecht*, na een leven, dat zijne vurige inborst, en de door hem omhelsde partij, hem in eene aanhoudende onrust had doen doorbrengen. Men heeft van hem: *l'Impiété etc.* (*De goddeloosheid erkend*) tegen eene te *Caen* verdedigde thesis: een geschrift dat buiten weten, en zonder de toestemming des schrijvers gedrukt is, *Keulen*, 1693; — 2.º *Problème etc.* (*Kerkelijk vraagstuk, den heer abbé BOILEAU voorgesteld*: In wien moet men gelooven, in den heer LODEWIJK ANTONIUS DE NOAILLES, bisschop van *Châlons*, in 1695 — in zijne goedkeuring der *Réflexions morales* van pater QUESNEL — of in den heer LODEWIJK ANTONIUS DE NOAILLES, aartsbisschop van *Parijs* in 1696 — in zijne veroordeeling der *Exposition de la foi*, door den abbé BARCOS — ?), 1698, in 12.mo, een bespottelijk dilemma, dat veel gerucht maakte, en dat men eerst aan de Jesuiten toeschreef, en wel in het bijzonder aan pater Doucin of aan pater DANIEL, zoo zeer was het met kunst ontworpen; maar dat men eindelijk ontdekte het werk van dom DE VIAIXNES te zijn; die ook bekende er de schrijver van te wezen; — 3.º *Acta omnia congregationum et disputationum quæ coram CLEMENTE VIII et PAULO V, sunt celebrata in controversia de Auxiliis*, *Leuven*, 1702,

in fol; — 4.º EDMUNDI RICHERII *Libellus de ecclesiastica et politica potestate cum demonstratione; edente D. THIERRI DE VIAIXNES Keulen, 1702, 2 dl.ⁿ in 4.to* Hierbij moet men een aantal geschriften voegen tegen de bulle en tegen de Jesuiten, en eene akte van aanklagt der bulle, van 13 April 1727. De beroemde kanselier d'AUGUESSEAU bestempelt DE VIAIXNES met den naam van een' der meest overdrevene Jansenisten.

VIALART. — Zie KAREL VAN DEN HEILIGEN PAULUS.

* VIALART DE HERSE (FELIX), graaf-bisschop van *Châlons-sur-Marne*, en pair van *Frankrijk*, in 1613 te *Parijs*, uit eene adellijke van *Auvergne* oorspronkelijke familie geboren. Zijne moeder, CHARLOTTE DE LIGNY, eene der deugdzaamste vrouwen van haren tijd, was bekend bij, en geacht door den H. FRANCISUS VAN SALES, die haar huis bezocht. De jonge FELIX volbragt zijne studiën in het collegie van *Navarre*, en gevoelde reeds vroegtijdig neiging voor den geestelijken staat. Hij omhelsde denzelven zonder dat eenig menschelijk inzicht daartoe medewerkte. Na zijne godgeleerde studiën volbragt te hebben, verbond hij zich aan het koninklijk genootschap van *Navarre*, en werd tot leeraar van dat gesticht bevorderd. Zijne verdiensten en zijne godsvrucht deden hem spoedig eenen grooten weg afleggen in de Kerk. Naauwelijks was hij priester, of hij

werd tot de abdij van *Pebrac*, in het diocees van *Saint-Flour* benoemd. Hij was eerst 27 jaren oud, toen hij coadjutor van *Châlons* werd, en de bisschop kort daarna overleden zijnde, was hij titularis, alvorens zijne bullen als coadjutor te hebben ontvangen. Hoe jong de abbé VIALART ook wezen mogt, hij was rijp voor het bestuur van zijn diocees. Hij wilde den heiligen CAROLUS BORROMEUS tot voorbeeld nemen in zijn beheer. Hij vergrootte het seminarie; hetzelfde was voor hem een lievelingsgesticht; hij bezocht het dikwijls, en eindigde zelfs met zijn paleis te verlaten, om het te komen bewonen; de twintig laatste jaren zijns levens bragt hij in hetzelfde door. Ook ontsnapten de religieuze gestichten niet aan zijne aandacht, zoo min als de plattelands-parochiën, welke hij dikwerf bezocht. Er waren in het diocees ook protestanten: in 1666 en 1667, werd er eene groote missie ondernomen, ten einde te trachten hen voor het geloof terug te winnen, en zulks geschiedde niet zonder vrucht. Degene die niet terugkwamen konden ten minste aan de deugden des bisschops, de hulde van achting niet weigeren, welke hem toekwam. Door zijne zorgen en zijne milddadigheid, vermenigvuldigden zich nuttige inrigtingen in het diocees. Te *Châlons* werd een Ursuliner-klooster gesticht voor de opvoeding van jonge dochters: drie inrigtingen kwamen tot stand, bestemd tot de vorming van schoolmeesteressen. *Fitry*

bekwam een collegie. De achting, welke LODEWIJK XIV dezen prelaat toedroeg, bewoog den vorst, die de verdienste zoo wel onderscheidde, om den bisschop van *Châlons* te verkiezen, tot een der voornaamste bemiddelaars, in de zaak van het formulier. Hij werkte aan den vrede van CLEMENS IX (zie dat artikel), en indien dezelve geen beteren uitslag had, zoo was zulks te zijnen opzichte niet aan gebrek, aan zorg of ijver te wijten. Deze vrome bisschop overleed heiliglijk den 10 Junij 1680, na veertig jaren de bisschoppelijke waardigheid te hebben bekleed. Men heeft van hem: 1.º *Rituale of Handboek voor de kerk van Châlons*, in het Latijn, *Parijs*, 1649; — 2.º *Ordonnances etc. (Bevelschriften, mandementen en herderlijke brieven, ter herstelling der kerkelijke tucht en de hervorming der zeden in zijn diocees)*, *Châlons*, 1660 en 1662, in 12.mo; — 3.º *Emploi etc. (Gebruik van den dag door de pastoors, gedurende hunne bijeenkomst, in het Seminarie van Châlons)*; — 4.º *l'Ecole chrétienne (De Christelijke school)*. Dit is een catechismus, door VIALART zelve zamengesteld, niet alleen nuttig voor de geloovigen, maar ook voor diegene, welke met hun onderwijs zijn belast. Hij veroordeelde, in 1655 de *Verdediging der Casuisten*. Men weet dat hij goedkeurde en voor zijn diocees aannam, de *Zedelijke overwegingen* van pater QUESNEL, en dat de eerste uitgave derzelve,

te *Parijs*, in 1671, met een mandement van dien prelaat in het licht verscheen; maar toenmaals waren zulks nog slechts korte overwegingen op het Evangelie, die niets bevatteden dan hetgene wat stichtelijk was. Het werk werd in het vervolg zoo zeer uitgebreid, dat het in 1693, in 4 zware deelen in 4.to in het licht verscheen, en steeds met de goedkeuring van VIALART, ofschoon het werk aldus uitgebreid, bijna niets gemeens meer had, met het boekske, hetwelk die deugdzaame bisschop, sedert eene reeks van jaren overleden, meer dan 20 jaren vroeger had goedgekeurd. Men heeft dus in dit opzigt aan zijne gedachtenis niets te verwijten.

VIALART-SAINT-MORYS. — Zie SAINT-MORYS.

VIANE (FRANCISCUS VAN), te *Brussel* in 1615 geboren, ontving den doctoralen hoed te *Lewen*, en werd president van het collegie van Paus ADRIANUS VI. De hooge school zond hem naar *Rome* met pater LUPUS, en STEYAERT (zie dat artikel), ten einde er verscheiden stellingen eener slappe zedeleer te vervolgen. Naauwelijks was hij terug of men beschuldigde hem aan het hof van *Madrid* van zelf stellingen te leeraren, die met den staat en de godsdienst in strijd waren. Maar Paus INNOCENTIUS XI liet in 1680, en 1681, door zijnen nuntius te zijne gunste aan het hof van *Spanje* schrijven, en de slag

werd afgeweerd. Hij overleed in 1693. Zijne werken zijn: 1.º *Tractatus triplex, de ordine Amoris*, Leuven, 1685, in 8.vo; — 2.º eene Verhandeling *De gratia CHRISTI*, die niet gedrukt is; maar waarover men kan oordeelen, uit den lof dien ARNAUD aan den schrijver toezwaait. — Zijn broeder, MATTHEUS VAN VIANE, licentiaat der faculteit van Leuven, in die stad, in 1663, in den ouderdom van 40 jaren overleden, bezat het vertrouwen van JACOBUS BOONEN, aartsbisschop van Mechelen, die den gevoelens van JANSENIUS gunstig was. Men kent van hem slechts een geschrift, getiteld: *Juris naturalis ignorantiae Notitia*. Dit werk is door NICOLLE in het Fransch vertaald, die er eene voorrede en aantekeningen bij gevoegd heeft.

VIARD of WIARD, een karmhuizer te Lugny, in het begin der 13.^e eeuw overleden, betrok een eenzaam verblijf op vier uren afstands van Langres. Een aantal leerlingen, aan welke hij eenen zeer strengen regel voorschreef, door INNOCENTIUS III goedgekeurd, kwamen zich onder zijne tucht stellen. De inwoners uit de nabuurschap gaven aan dit klooster den naam van *Val-des-Choux*; hoofd der orde geworden, in het vervolg met de abdij van *Sept-Fonts*, een hervormd gesticht van *la Trappe* vereenigd, hernam het later deszelfs ouden en waren naam van *Val-Saint-Lieu*. Maar alles wat tooneelen van godsvrucht en christelijke deugden aanbood, is

gedurende de omwenteling van 1789 vernield geworden.

VIARD (NICOLAAS ANDREAS), in het jaar 1755 geboren, oefende met eer het beroep uit van onderwijzer, en heeft nagelaten: 1.º *Vrais etc. (Ware regels voor het kunstmatig lezen en de spelling)*, vermeerderd door LUNEAU DE BOIS-GERMAIN, Parijs, 1786, in 8.vo; — 2.º *Epoques etc. (De belangrijkste tijdvakken der geschiedenis van Frankrijk)*, Parijs, 1789, in 12.mo, met eene tijdrekenkundige tafel. VIARD is in 1790 overleden.

VIAZ (BALTHASAR DE), een Latijnsch dichter, in 1587 te Marseille geboren, en in 1667, in dezelfde stad overleden. Reeds in zijne prilste jeugd openbaarde hij eene bijzondere neiging voor de Latijnsche Muzen, die hij in al de betrekkingen zijns levens aankweekte. In 1627, werd hij tot consul der Fransche natie te Algiers benoemd, welken post vroeger zijn vader bekleedde, en dien hij op eene eervolle wijze waarnam. De koning beloonde zijnen ijver door hem tot gewoon edelman en staatsraad te verheffen. Zijne werken zijn: 1.º eene breedvoerige *Lofrede op HENDRIK IV*; — 2.º *Treurverzen*; — 3.º stukken *de Bevalligheden*, of *Charitatum libri tres* genaamd, Parijs, 1660, in 4.to; — 4.º *Sylva regia*, Parijs, 1623, in 4.to; — 5.º een *Dichtstuk op Paus URBANUS VIII*, enz. Er heerschen in deze verschillende stukken, geestigheid, smaak en ongedwongen-

heid; door een al te menigvuldig gebruik der fabel is de stijl soms duister, en de schrijver weet niet stil te staan daar waar het noodig is.

* VIATORE (Pater), een geleerde kapucijn, in 1706, te Coccaglio, in het gebied van Brescia, geboren, onderscheidde zich in zijne orde door zijne deugden en zijne geleerdheid. Tegen de bulle *Unigenitus* ingenomen, en daardoor onder de banier van zekere partij geschaard, zag hij zich ten doel gesteld, aan al degene, die de onderwerping voorstonden, en hij vond onder deze geduchte kampvechters. Pater VIATORE overleed op het einde van Januarij 1793, te Keulen, in het klooster zijner orde van den heiligen HIERONYMUS, welk gesticht hij bijzonder genegen was, en tot de uitbreiding van welks bibliotheek hij veel had bijgedragen. Men heeft van hem: 1.º *Tentamina theologico-scholastica, quibus accedunt tomi duo itali ad Febronium, Bergamo, 1774, 4 dl.ⁿ, in 8.vo*; — 2.º *Synopsis tentaminum theologorum in moralibus, Venetië, 1791, 2 dl.ⁿ in 4.to*; — 3.º *Lo spirito filosofico di san Prospero d'Aquitania ne' suoi epigrammi, Brescia, 1760 in 4.to*; — 4.º *Ricerca sistematica sul testo esulla mente di san Prospero d'Aquitania nel suo poema degli Ingrati, Brescia, 1756 en 1762, 2 dl.ⁿ, in 4.to*; — 5.º *La storia de auxiliis del P. Giacinto Serry, tradotta e com-*

pendiata, Brescia, 1741, in 4.to; — 6.º *Zoppicamenti del canonico Luigi Mozzi sulla lettura d'un libro intitolato: Il falso discepolo dei santi Agostino e Tomaso, Brescia, 1780.* Pater VIATORE had voor dit werk tot leiddraad genomen, een te Lugano, in 1759, gedrukt werk, getiteld: *Lettera enciclica del sommo pontefice BENEDETTO XIV, diretta all' assemblea generale del clero gallicano, illustrata e difesa contro l'autore dei dubj e quesiti proposti a' cardinali e teologi della sacra congregazioni di Propaganda.* Het geschrift van pater VIATORE scheen beledigende bijzonderheden te bevatten tegen drie Paussen en eene kerkvergadering, hetwelk aan den beroemden pater ZACCARIA aanleiding gaf, om, onder den aangenomen naam van *Pistoflo romano*, een werk in het licht te geven, getiteld: *Difesa di tre sommi pontefici, Benedetto XIII, Benedetto XIV, e Clemente XIII, e del concilio romano, tenuto nel 1725, diretta al P. F. Viatore di Coccaglio, perche si ravvegga, Ravenna (Venetië), 1782 (zie ZACCARIA)*; — 7.º *La bolla Unigenitus, non annunziata mai dalla S. Sede regola di fede; reposta di F. Viatore a Pistoflo romano in riposta alla difesa dei tre sommi Pontefici, enz. Brescia, 1782.* Men heeft nog van pater VIATORE eenige andere werken in den zelfden geest geschreven.

VIBIUS PANSA (CAJUS), Romeinsch consul, in het jaar 43

vóór J. C., de vriend van CICERO en van CÆSAR, werd met zijn' ambtgenoot HIRTIUS, in den slag van *Modena*, dien zij met OCTAVIUS, tegen ANTONIUS wonnen, gedood (zie HIRTIUS).

VIBIUS SEQUESTER, een oude schrijver, droeg aan zijnen zoon VIRGILIANUS een *Aardrijkskundig Woordenboek* op, waarin hij sprak over rivieren, bronnen, meeren, bergen, wouden en natiën. BOCCACIO heeft later hetzelfde onderwerp behandeld; en ofschoon hij dikwerf niet anders doet dan VIBIUS SEQUESTER afschrijven, haalt hij hem echter nooit aan. Men vindt het *Woordenboek* van VIBIUS met POMPONIUS MELA; en afzonderlijk, 1575, in 12.mo, eene uitgave door JOSIAS SIMLER bezorgd, en eindelijk te *Rotterdam*, 1711, in 8.vo

* VIC (DIONYSIUS DE), een bekwame Duitsche werktuigkundige, bloeide in de 14.^e eeuw. Nadat KAREL V, koning van *Frankrijk*, hem te *Parijs* had doen komen, plaatste hij op den toren van het paleis een groot slaand uurwerk; dit is het eerste dat men in *Frankrijk* heeft gezien. GERBERT, die in de 10.^e eeuw bloeide, was slechts begonnen de raderuurwerken te beschrijven. De VIC overleed in het jaar 1369.

* VIC (DOMINICUS DE), beroemd door zijnen moed, en door zijne verkleefdheid aan HENDRIK IV, was heer van *Ermenonville*, en stamde uit een oud geslacht van

Guienne. Hij diende onder de land- en zeetroepen, en werd achtereenvolgend benoemd tot gouverneur van *Amiens*, van *Calais*, en tot onder-admiraal van *Frankrijk*. In de aan zijn bevelhebberschap onderworpen plaatsen, onderscheidde hij zich door zijne weldadigheid en zijne eenvoudige manieren. In de oorlogen der *Ligue* (in 1586) werd hem door een falkonetschot, de kuit van het rechterbeen weggeschoten; en, daar hij alzoo niet meer te paard kon rijden, zonder hevige smart te gevoelen, nam hij de wijk naar zijne landgoederen. Hij leefde aldaar sedert drie jaren, toen de moord van HENDRIK III, de verlegenheid, waarin zich HENDRIK IV bevond, en de dringende behoefte, welke die vorst aan zijne getrouwe dienaars had, hem aan zijne afzondering onttrokken. De VIC raadpleegde toen verder niets dan zijn hart, liet zich het been afzetten, en na een groot gedeelte zijner goederen te hebben verkocht, begaf hij zich naar HENDRIK IV, bewees hem uitstekende diensten in den slag van *Yvry*, en in verscheiden andere gewigtige aangelegenheden. Hij bleef steeds aan dien goeden koning verbonden; toen hij op zekeren dag, na den moord van dien vorst, door de straat *la Ferrounière* ging en, zijn oog op de plaats liet vallen, waar de aanslag gepleegd was, werd hij zoo zeer van aandoening bevangen, dat hij in onmagt viel, en den volgenden dag 15 Augustus 1610 den geest gaf. Hij heeft geene nakome-

lingschap nagelaten. Hij had een' broeder, MERY DE VIC, die zegelbewaarder werd, en in 1622 overleed.

VIC (*dom* CLAUDIUS), een Benedictijner der congregatie van den H. MAURUS, in 1670, te *Soreze*, een stadje in het voormalige diocees van *Lavaur*, geboren. Hij onderwees in het begin de rhetorica in de abdij van *Saint-Sever*, in *Gascogne*. Zijne oversten, van zijne bekwaamheid onderrigt, zonden hem in 1701 naar *Rome*, ten einde er den procureur-generaal zijner congregatie tot medehelper te dienen. Zijne kunde, zijne bescheidenheid, de zachtheid zijner inborst en zuiverheid zijner zeden, verwierven hem de welwillendheid van Paus CLEMENS XI, der koningin van *Polen* en van verscheiden kardinalen. Men riep hem in 1715 in *Frankrijk* terug, en hij werd met *dom* VAISSETTE verkozen om aan de *Geschiedenis van Languedoc* te werken. Het 1.^e dl. van dit geleerde werk was gedrukt, toen hij te *Parijs*, in 1734 overleed, na te *Rome* tot procureur-generaal zijner congregatie benoemd te zijn. Nog heeft men van hem eene Latijnsche *Vertaling* van het *Leven* van *dom* MABILLON, door RUI-NART, *Padua*, 1714.

VICAIRE (PHILIPPUS), deken en oud-hoogleraar der godgeleerdheid aan de universiteit van *Caen*, zijne geboorteplaats, pastoor van de *St. Petrus-Kerk*

derzelfde stad, werd den 24 December 1689 geboren, en overleed den 7 April 1775. Hij verscheen aan de hooge school, toen de geschillen over het jansenismus aldaar in derzelve grootste gisting waren. Zijne gehechtheid aan de bulle *Unigenitus* was niet dubbelzinnig, hetwelk hem aan den haat van de lieden der partij blootstelde, die hem niet spaarden. Hij liet niet minder ijver blijken voor de vereeniging der protestanten met de catholieke Kerk, en bestuurde zijne parochie met voorzigtigheid. Men heeft van hem: 1.º *Discours etc.* (*Rede bij de geboorte van monseigneur den Dauphin*), *Caen*, 1729, in 4.to; — 2.º *Oraison etc.* (*Lijkrede van den kardinaal DE FLEURY*), 1743, in 4.to; — 3.º *Demandes etc.* (*Vragen door een' protestant aan den pastoor *** gedaan, met de antwoorden*), 1766, in 12.mo; — 4.º *Exposition etc.* (*Getrouwe verklaring en bondige bewijzen der Catholieke leer, aan de protestanten aangeboden*), enz. *Caen*, 1770, 4 dl.ⁿ in 12.mo

VICOMES of VISCONTI (JOZEF), te *Milane*, op het einde der 16.^e eeuw geboren, werd door den kardinaal FREDERIK BORROMEUS verkozen, om met andere geleerden, aan de beroemde ambrosiaansche bibliotheek, door dien geleerden prelaat, te *Milane* gesticht, te arbeiden; zijne voornaamste taak was, om over de kerkgebruiken te schrijven: hij kweet zich met lof van dezelfde, in een werk te *Milane*,

in 4 dl.ⁿ, in 4.to, onder dezen titel gedrukt: *Observationes ecclesiasticæ, de baptismo, de confirmatione et de missa*. Het laatste deel, dat in 1626 in het licht verscheen, bevat datgene wat de plegtigheden der Mis betreft. De oude ceremoniën, vroeger bij de offerande gebruikelijk, en die, welke tot voorbereiding derzelve dienen, worden er breedvoerig in ontwikkeld. Hij is ook de schrijver van eenige andere minder belangrijke werken.

VICENTE (GILLES), een beroemde tooneeldichter der 16.^e eeuw, dien men als den PLAUTUS van *Portugal* beschouwt, bezat dezelfde ongedwongenheid als de Latijnsche dichter. Zijne tooneelkundige werken werden, in 1562, door de zorg zijner kinderen, erfgenamen van zijn dichttalent, te *Lissabon* in fol. in het licht gegeven. VICENTE schreef met zeer vele gemakkelijheid, doch niet naauwkeurig en zonder smaak. Zijn dichtvuur was flauw voor alles wat niet het volk betrof. Men beweert echter dat ERASMUS het Portugeesch enkel leerde om zijne werken te kunnen lezen.

* VICENTINO (NICOLAAS), leefde in de 16.^e eeuw, omhelsde den geestelijken staat, en legde zich uit smaak op de beoefening der toonkunst toe, en werd een uitmuntende *theoreticus* in dezelve. Hij was de uitvinder van een instrument *archicembaal* genaamd, of, naar men meent een klavier met dubbele snaren, dat, behalve de aan genoemd

werktuig eigene toonen, ook die der harp of des hakbords (*psalterion*) nabootste. Deze manier is tegenwoordig algemeen aangenomen in de *forte-piano's*. Hij heeft daarenboven een werk nagelaten getiteld: *De oude toonkunst, in eene nieuwere beoefening* gebracht.

* VICINI (JOANNES BAPTISTA), een kenner der Grieksche taal en Italiaansche dichter, te *Finale*, in 1709 geboren, bezat zeer uitgebreide bekwaamheden. Hij beoefende met het beste gevolg de Italiaansche dichtkunde, en werd eerste dichter van FRANCISCUS MARIA D'ESTE, hertog van *Modena*. VICINI werd vervolgens benoemd tot geschiedschrijver der stad *Cornaro*. Hij overleed te *Modena*, den 22 Maart 1782, en heeft nagelaten *vertalingen* (in het Italiaansch) van BION, MOSCHUS, THEOCRITUS en andere Grieksche dichters; een dichtstuk over de *Vier jaargetijden*, gewijde en ongewijde *Hymnussen*, *Klinkdichten*, *Brieven*, *Rustdichten*, *Herderszangen*, eerst afzonderlijk gedrukt, en later in één deel bijeenverzameld. Men vindt in deze samenstellingen vele losheid, verbeeldingskracht, schoone schilderingen; maar de stijl derzelve is niet altijd naauwkeurig, een gebrek dat den schrijver belette, een' aanzienlijken rang onder de goede dichters zijner eeuw te bekleeden.

* VICO (JOANNES BAPTISTA), een geleerde letterkundige, te *Napels* in 1668 geboren, en

aldaar in 1744 overleden, onderwees in genoemde stad gedurende 40 jaren de rhetorica, en verkeerde gedurende zijn geheele leven in eenen staat van afhankelijkheid en bekrompenheid, ofschoon hij zich als regtsgeleerde, wijsgeer, geschiedschrijver en criticus eenen beroemden naam heeft verworven. In den laatsten tijd zijns levens had hij den titel bekomen van geschiedschrijver des konings van *Napels*. Al de grondbeginselen der wetenschap, welke men tegenwoordig de *wijsbegeerte der geschiedenis* noemt, bevinden zich in zijne geschriften. Ook is in deze laatste tijden, zijn naam in eere gesteld. Het voornaamste werk van Vico voert ten titel: *Cinque libri de' principi d' una scienza nuova d' intorno alla commune natura delli nazioni, Napels, 1725, 1730, 1744, 1801, 1811, 1816*. Dit werk is in het Hoogduitsch vertaald door W. E. WEBER, *Leipzig, 1822*, en in het Fransch, met eene levensschets des schrijvers, door MICHELET *Parijs, 1827*, in 8.vo De onuitgegeven stukken van Vico zijn door ANT. GIOR-DANO, ten druk bevorderd.

* VICOMTERIE DE SAINT-SAMSON (LODEWIJK DE LA), een weinig bekende letterkundige, in 1732 geboren, omhelsde met geestdrift de beginselen der Fransche omwenteling: hij was reeds bekend als een middelmatig schrijver, door zijne *Lofrede op VOLTAIRE*, welke lofrede naar den in 1782 door de Fransche aka-

demie uitgeloofden prijs dong. In 1792, werd LA VICOMTERIE benoemd tot afgevaardigde bij de nationale conventie, waarin hij voor den dood des konings stemde. Hij werd vervolgens lid der commissie van algemeene veiligheid, waaruit hij na den 9 thermidor werd verdreven, wjl hij zich op dien dag had schuilgehouden, ten einde zich niet te wagen, welke partij ook moigt zegevieren. Kort daarna diende hij een verslag in, over de *berekende zedeleer*, waarin hij onbewimpeld het materialismus predikte. Na den afloop der zittingen kon hij slechts eenen geringen post van commies bij de administratie des zegels bekomen. Hij overleed in 1809, en heeft nagelaten: 1.º *La liberté (De vrijheid)*, lierzang, met aantekeningen, 1789, in 8.vo; — 2.º *Du peuple etc. (Over het volk en de koningen)*, 1790, in 8.vo; — 3.º *Des droits etc. (Over de regten des volks op de nationale vergadering)*, 1791, in 8.vo; — 4.º *Les crimes etc. (De misdaden der koningen van Frankrijk, van CLODOVEUS af tot LODEWIJK XVI)*, 1791, in 8.vo Dit is eene lompe verzameling van ongerijmdheden en logens, die én de onkunde én de kwade trouw des schrijvers bewijzen; — 5.º *La République etc. (De Republiek zonder belastingen)*, 1792, in 8.vo; — 6.º *Réflexions etc. (Bedenkingen op het proces van LODEWIJK XVI)*, enz.

* VICQ-D'AZYR (FELIX), een

beroemde arts, den 28 April 1748, te *Valognes* (fr. dep.^t de *la Manche* — *Kanaal* —), was de zoon van een' in zijne praktijk geachten geneesheer. Vicq-d'AzYR, kwam in den ouderdom van 17 jaren te *Parijs*, maakte zijne leergangen met den meesten roem, terwijl zijne geschriften over de *ontleedkunde* en de *physiologie*, hem van eene gunstige zijde deden kennen. In 1772, werd hij tot besturend rector der faculteit benoemd. Hij opende alstoen voor de geneeskundige scholen, eenen leergang voor de vergelijkende ontleedkunde, welke, door nijd verwekte tegenwerkingen hem noodzaakten te staken. De akademie van wetenschappen beriep hem weldra in haar midden. Het ministerie *Turgot* vraagde in 1775, aan genoemd genootschap, een' arts, een' natuur- en een' scheikundige, welke het bestuur naar *Guyenne* wilde zenden, ter bestrijding der aldaar heerschende vepest: daar Vicq-d'AzYR deze drie hoedanigheden in zich vereenigde, zoo werd hij alleen verkozen, om deze drievoudige zending te vervullen, en met eer kweet hij zich van die taak. In *Parijs* teruggekeerd, werd hij, in 1776, een der stichters van de koninklijke maatschappij van geneeskunde, en haar blijvende secretaris. Hij sprak in dezelve de *Lofreden* uit van *HALLER*, *LINNEUS*, *BUCQUET*, *LIEUTAUD*, *DUHAMEL*, *PRINGLE*, *HUNTER*, *SANCHEZ*, *LORRY*, *MARQUET*, *BERGMANN*, *SERRAO*, *SCHEELE*, lofreden, welke zijnen roem zoo

zeer deden toenemen, dat de Fransche akademie hem in 1788, in haar midden beriep, om *BUFFON* opte volgen. De omwenteling rukte hem uit zijne betrekkingen; maar wat hem smartelijker trof, dat waren de omtrent dezen tijd bedreven gruwelen. De dood van *BAILLY* en van *LAVOISIER* verpletterde hem geheel en al. Men zegt dat *ROBESPIERRE* hem noodzaakte bij het feest aan het Opperwezen tegenwoordig te zijn. Hij werd bij hetzelfde door eene hevige koorts aangetast. In zijne ijzhoofdigheid, zag hij niets dan slagtoffers en schavotten; sprak hij slechts over de revolutionnaire regtbank, en over de vrienden, die hij verloren had. Hij bezweek aan zijne ziekte den 20 Junij 1794. Behalve de bovenaangevoerde lofreden, heeft men van hem: 1.º die van *VERGENNES*, *FRANKLIN* en *BUFFON*; — 2.º verscheiden *Verhandelingen* over de ontleding der vogelen en visschen, met die van den mensch vergeleken; — 3.º *Observations etc. (Ontleedkundige waarnemingen bij drie apen gemaakt)*, en over verschillende punten van vergelijkende ontleedkunde. Hij wil er in bewijzen, » dat, daar de mensch het eenige wezen is, dat het vermogen bezit om den duim met den wijsvinger zamentevoegen, men aan dit, in schijn zoo onbeduidend voorregt, grootendeels wonderen aller kunsten te danken heeft.” — 4.º *Description etc. (Beschrijving der Zenuwen enz.)*; — 5.º *Mémoire etc. (Verhandeling over de Stem)*;

— 6.º *Quatre etc. (Vier verhandelingen over de Zamenstelling der hersenen, des achterbreins, en des mergs)*; — 7.º *Observation etc. (Waarneming omtrent het sleutelbeen en de wervelbeenderen)*. J. L. MOREAU (de la Sarthe), doctor in de geneeskunde en bibliothecaris der geneeskundige school, heeft de *Werken van Vico-d'AZYR*, bijeenverzameld, en in 6 dl.ⁿ in 8.vo met één dl. platen, gr. in 4.to, en gedeeltelijk in fol., in 1805, in het licht gegeven.

VICTOR (*Heilige*), uit eene aanzienlijke familie van *Marseille*, onderscheidde zich in de Romeinsche legerscharen, tot in het jaar 303, als wanneer hij voor het geloof van J. C. onthoofd werd. De beroemde abdijën van den H. Victor, te *Marseille* en te *Parijs*, zijn onder zijne aanroeping gesticht.

VICTOR I (*Heilige*), een Afrikan, beklom den stoel van den H. PÉTRUS, na Paus ELEUTHERIUS, den 1 Junij 193. Er bestond te zijnen tijde een groot geschil in de Kerk, wegens de viering van het Paaschfeest. Hij besliste, dat men het steeds moest vieren, op den zondag na den 14.^{en} dag der maan van Maart. Men beschouwde geens-

zins als kettlers of scheurmakers degene, die eene andere praktijk volgden, tot dat het geschilpunt, door het concilie van *Nicea* beslist was (zie IRENEUS); maar de uitspraak des Pauses bewijst niettemin, hoezeer zijn gezag toenmaals in de Kerk erkend werd. » Naardien Paus Victor, zegt een der beroemdste bisschoppen van *Frankrijk*, al de kerken in het vieren van het Paaschfeest wilde vereenigen, zoo beval hij, dat hetzelfde alom op den zondag na den 14.^{en} der Maart-maan zou gevierd worden; en in weerwil der vertoogen der bisschoppen van *Azië*, om het tegenovergesteld gebruik te behouden, hetwelk zij beweerden van den apostel JOANNES ontvangen te hebben, belastte hij THEOPHILUS, bisschop van *Cæsarea* in *Palestina*, eene kerkvergadering te beleggen en er zijn besluit bekend te maken. Hij bedreigt zelfs met den kerkelijken ban, diegene, welke ongehoorzaam mogten zijn, en de H. IRENEUS, die, als al te gestreng eene bedreiging afkeurt, welke geen gevolg van uitvoering had, verwijt hem echter niet de grenzen van zijn gezag overschreden te hebben." (*) De Montanisten beproefden, om zich in den geest van dien Paus intedringen,

(*) Eenige geleerden beweren dat de brief van den H. IRENEUS aan den Paus, zoowel als die, welke den naam van POLYCRATUS draagt, ondergeschoven, of aanmerkelijk verminkt zijn. Men kan te dien opzichte raadplegen eene *Verhandeling*, vol bondige nasporingen en aanmerkingen, door pater MARCELLINUS MOLKENDUUR, een' Franciskaner, *Munster*, 1793 in 4.to

zij zonden hem te dien einde geschenken, met in schijn Catholijke verklaringen: door het uiterlijke hunner deugden en de gestrengheid hunner zeden bedrogen, had hij hun brieven van gemeenschap gezonden; maar PRAXEAS, die later zelf een aarts-ketter werd, had hem niet zoodra van den waren staat van zaken onderrigt, of hij wees hunne geschenken van de hand, en trok zijne brieven van vrede in. Dit feit wordt aangevoerd door TERTULLIANUS (*Lib. contra Praxeam*), die zelf een Montanist was. Hij noemde den Paus niet. CAVE en eenige andere schrijvers zijn van meening dat deze Paus ELEUTHERIUS was; doch andere critici, waaronder TILLEMONT en CEILLIER, beweren dat het VICTOR I is. Paus VICTOR verzegelde met zijn bloed het geloof in J. C. onder de regering van keizer SEVERUS, den 28 Julij, 202. Men heeft van hem eenige *Brieven*, en de H. HIERONYMUS telt hem het eerste onder de schrijvers, die in het Latijn geschreven hebben.

VICTOR II, vroeger GEBHARD genaamd, bisschop van *Eichstädt* in *Duitschland*, werd Paus na LEO IX, den 13 April 1055. Volgens LEO van *Ostia* (*Lib. 2. Cap. 90*), was HILDEBRAND, onder-diaken der Roomsche Kerk, door de geestelijkheid dier Kerk, tot keizer HENDRIK III gezonden, om de toestemming van dien vorst te vragen tot de verheffing op den Stoel van *Rome* van zijn raad en bloedverwant den bisschop van *Eischstädt*: het

kostte den keizer, die hem zeer toegenegen was, moeite, hem van zijn hof te verwijderen; maar het gelukte den afgevaardigde zijne tegenkanting en die des bisschops te overwinnen, en hij voerde laatstgenoemde mede naar *Rome*, alwaar GEBHARD eenpariglijk als Paus erkend werd. MARTINUS POLONUS zegt dat het door de gunst des keizers is dat hij de *tiara* bewam; maar men weet in hoe verre deze schrijver te vertrouwen is. Deze Paus was door zijne deugden een sieraad van den heiligen Stoel. In een concilie te *Florence* gehouden, zette hij verscheiden bisschoppen af; die simonie bedreven; hij zond HILDEBRAND, in hoedanigheid van legaat naar *Frankrijk*, en hield in 1057 eene kerkvergadering te *Rome*. Zijn ijver voor de kerkelijke tucht, berokkende hem den haat van eenige slechte geestelijken. Een sub-diaken maakte eenen aanslag op zijn leven door vergif in den kelk te doen; maar de Paus ontdekte de misdaad. Sommigen zeggen op eene natuurlijke wijze, anderen door een wonder. Hij overleed in *Toskanen*, en waarschijnlijk te *Florence*, in 1057.

VICTOR III, vroeger DIDIER of DESIDERIUS genaamd, was kardinaal en abt van *Monte-Cassino*, toen hij, den 14 Mei 1086, ondanks zijnen tegenstand, op den Stoel van den H. PETRUS werd geplaatst. In de maand Augustus van het volgende jaar beriep hij te *Benevento* eene kerkvergadering der bisschoppen

van *Apuglia* en *Kalabrië*: hij sprak er de afzetting in uit van den onwettigen Paus **GUIBERT**, die zich in *Rome* steeds wilde handhaven, en vernieuwde het besluit tegen de leenhuldigen.

VICTOR werd ziek gedurende dit concilie; hij liet zich naar *Monte-Cassino* vervoeren, alwaar hij te midden zijner orde-broeders, den 16 September 1087 overleed. Eenige schrijvers, onder anderen de **H. ANTONINUS**, **STELLA**, **CARANZA**, zeggen dat hij stierf aan een vergif, hem door staatsdienaars van keizer **HENDRIK IV** ingegeven. Maar deze bewering, zegt pater **DE LONGUEVAL**, is van bewijzen ontbloot. **GREGORIUS VII** had hem tot zijnen opvolger aangeduid. Door zijne deugden geleek **VICTOR** naar dien opper-priester. Hij had zich voornamelijk onderscheiden door de prachtige kerk, die hij te *Monte-Cassino* liet oprigten. In de bibliotheek der kerkvaders vindt men van hem: *Brieven, Zamen-spraken*, en eene *Verhandeling over de mirakelen, van den H. BENEDICTUS*. **URBANUS II** volgde hem op. — Men moet hem niet verwarren met den onwettigen Paus **VICTOR**, in 1138, na den dood van **ANACLETUS**, doch die bijna even zoo spoedig, den door hem overweldigden Stoel weder verliet. — (Zie **INNOCENTIUS II**).

VICTOR van *Vita* of *Utica*, was bisschop van *Vita*, in *Byzantium*, in *Afrika*. Koning **HUNERICH**; een ariaansch vorst, ontstak eene vervolgingstoorts tegen de Catholijken, gedurende

welke, **VICTOR** veel te lijden had. De heilige bisschop beschreef in 487, de bijzonderheden dier vervolging in zijne geschiedenis *de Persecutione Wandalica*, en overleed in 490. Zijn werk (in het licht gegeven door pater **CHIFFLET**, *Dijon*, 1665, in 4.to, en door *dom* **RUINART**, *Parijs*, 1694, in 4.to), is niet alleen dienstig voor de geschiedenis der Kerk, maar zelfs voor die der Wandalen. **BEATHUS RHE-NANUS** leverde er de eerste uitgave van te *Bazel*, in 1535. Dezelve is in eenen eenvoudigen, maar naauwkeurigen stijl geschreven, en boeit den lezer op eene bijzondere wijze; **ARNAULD d'ANDILLY** heeft dit geschrift in het Fransch vertaald. Men vindt in hetzelfde kostbare bewijzen der Catholijke leer, betrekkelijk de biecht, en andere door latere kettters aangerande artikelen, benevens vele stichtelijke en belangrijke bijzonderheden. **VICTOR** verhaalt dat **HUNERICH** aan verscheiden Catholijken de tong zeer diep had doen uitsnijden, die na deze wreede behandeling nog zeer wel spraken. » Mogt iemand hieraan twifelen, zegt de heilige bisschop, dat hij zich naar *Konstantinopel* begeve, hij zal aldaar onder anderen eenen sub-diaken vinden, **REPARATUS** genaamd, die, aldus verminkt, duidelijk en zonder moeite spreekt, en om deze reden in het paleis van keizer **ZENO**, voornamelijk door de keizerin bijzonder vereerd wordt. » Er komt geen feit in de geschiedenis voor, dat beter bewezen is. **ÆNEAS** van

Gaza, keizer JUSTINIANUS, de geschiedschrijver PROCOPIUS, de graaf MARCELLINUS, leggen er evenzeer op de getuigenis hunner oogen, verklaring van af. Men vindt in het 3.^e boek een zeer schoon gebed, *Pro afflictâ provincia*, uitmuntend geschikt in tijden van lijden en vervolging: hetzelfde is dikwerf gedrukt, en komt ook voor blz. 303, van het 14.^e dl. der *Belgische reclamatiën*, 1789. VICTOR wordt op den 23 Augustus als belijder gevierd.

VICTOR van *Capua*, bisschop dier stad, maakte zich beroemd door zijne leer en zijne deugden. Hij vervaardigde in 545 een *Cyclus paschalis*, en eene *Voorrede*, tot de *Overeenstemming der vier evangelisten*, door AMMONIUS. Dit werk komt voor in de Bibliotheek der kerkvaders. De eerwaardige BEDA heeft ons eenige fragmenten van zijn' *Paasch-kring* bewaard.

VICTOR van *Tunones*, bisschop dier stad, in *Afrika*, was een van de voornaamste verdedigers der drie kapitels. Het vuur, waarmede hij dezelve verdedigde, deed hem in 555 verbannen. Hij werd vervolgens te *Konstantinopel* in een klooster opgesloten, waarin hij in 566 overleed. Er bestaat van hem eene *kronijk*, die de voornaamste gebeurtenissen bevat, in de Kerk en den staat voorgevallen. Het onderscheidings-vermogen, de naauwkeurigheid, de doelmatige keuze der onderwerpen, zijn niet altijd de eigenschappen

van dit geschrift; het is echter nuttig voor de 5.^e en 6.^e eeuw van de geschiedenis der Kerk. Deze kronijk eindigt met het jaar 565. JOANNES DE BICLAIRE, bisschop van *Gironne* in *Katalonië*, heeft dezelve tot 594 voortgezet. Men vindt haar in het *Thesaurus temporum* van SCALIGER, en gedeeltelijk bij Hk. CANISIUS. Velen schrijven hem eene *Verhandeling over de boetvaardigheid* toe, die men gewoonlijk bij de werken van den H. AMBROSIUS vindt.

VICTOR (MARIANUS), ook wel VICTORINUS of VICTORIUS genaamd, een beroemde wiskunstenaar der 5.^e eeuw, werd in *Aquitanië* geboren. Hij was de uitvinder van een *Cyclus paschalis*, naar hem *Victoriaansche periode* of *Tijdkring* genaamd, die hij volgens de berekeningen van HYPOLYTUS, EUSEBIUS, THEOPHYLUS en den heiligen PROSPERUS vervaardigde. Voor de verbetering van den Gregoriaanschen kalender maakten de sterrekundigen gebruik van deze berekening. Men heeft hem ook te danken: *Canon Paschalis*, *Antwerpen*, 1634, in fol. De werken van dezen schrijver worden in de tijdrekenkunde dikwerf aangehaald.

VICTOR (AMBROSIUS). — Zie MARTIN (ANDREAS).

† VICTOR AMADEUS I, zoon van KAREL-EMMANUEL, dien hij in 1630, als hertog van *Savooije* opvolgde; hij bevrijdde door zijne onzijdigheids-verkla-

ring zijn land van Fransche troepen, en bekwam bij den vrede van *Chierasco* (1631), zijne verloren bezittingen, benevens *Trino* en *Montferrat* terug; daar hij echter, op eene onvoorzigtige wijze, Fransche bezetting in *Pignerol* opnam, zoo geraakte hij onder het juk der Franschen, met welke hij zich verplicht zag te *Tivoli*, in 1635, een verbond te sluiten. Hij overleed in 1637. — Zijn zoon, FRANCISCUS HYACINTHUS, leefde als hertog, en onder de voogdijschap zijner moeder, ANNA MARIA van *Orleans*, slechts één jaar, en overleed, in het zesde jaar zijns levens, in 1638.

VICTOR AMADEUS II, hertog van *Savooije*, en eerste koning van *Sardinië*, werd in 1666 geboren, en volgde zijn vader KAREL EMMANUEL II, in 1675 op. Zijn huwelijk met de tweede dochter van MONSIEUR, broeder van LODEWIJK XIV, verzekerde hem van den bijstand der Fransche wapens tegen de Waldensers, die zijne staten veront-rustten, even gelijk alle sekten, die, nadat zij eenmaal het juk der Kerk hebben afgeschud, dat van het burgerlijk gezag mede niet meer dulden. Hij verdreef dezelve geheel en al uit de valeden van *Luzerne* en *Angrone*. Eenigen tijd daarna geraakte hij in geschil met LODEWIJK XIV. CATINAT sloeg hem in 1690 te *Staffarda*, en ont-weldigde hem geheel *Savooije*. VICTOR viel twee jaren later in *Dauphiné*, en maakte zich meester van *Gap* en *Embrun*; maar

men noodzaakte hem dat gewest te verlaten. CATINAT versloeg hem andermaal in 1693, in de vlakte van *Marsaglia*. In 1696, tot het sluiten van den vrede gedwongen, verklaarde hij zich in den oorlog van 1701, op nieuw tegen *Frankrijk*, en dit kostte hem *Savooije* en *Nizza*. De hertog DE LA FEUILLADE belegerde hem in zijne hoofdstad, toen prins EUGENIUS, den 7 September 1706, die stad kwam ontzetten. Nadat VICTOR in zijne staten was teruggekeerd, ging hij *Toulon* berennen, doch zag zich verplicht dat beleg weder optebreken. Bij den vrede van 1713, gaf de koning van *Spanje* hem het koninkrijk *Sicilië*. Later stond de hertog van *Savooije* dit koninkrijk aan den keizer af, die hem tot koning van *Sardinië* verklaarde. Nadat VICTOR AMADEUS 55 jaren had geregeerd, legde hij, uit eigen beweging, de kroon neder, welke hij de eerste was onder zijne familie, die dezelve gedragen had; weldra echter berouwde hem zulks, en een jaar later wilde hij, op aandrang der gravin van *St. Sebastiaan*, met welke hij in den echt was getreden, den troon weder beklimmen. Zijn zoon zou hem denzelven hebben afgestaan, indien hij alleen denzelven had teruggevraagd, en indien de gesteldheid der tijden zulks had toegestaan; maar eene heers-zuchtige vrouw wilde regeren, en de staatsraad zag zich verplicht de noodlottige gevolgen daarvan voortekomen, door te *Moncaglieri*, dengenen in hech-

tenis te doen nemen, die zijn souverein was geweest. Deze vorst overleed in het kasteel van *Rivoli*, bij *Turijn*, in 1732. Hij was een bekwame staatskundige en een moedige krijgsheld, die steeds zelf zijne legerscharen aanvoerde, en zich als de geringste soldaat aan alle gevaren blootstelde; hij was daarenboven werkzaam, wakker en een vriend der orde; maar hij beging als vorst en als veldheer vele misslagen.

* VICTOR AMADEUS III, koning van *Sardinië*, Zoon van KAREL EMMANUEL III, werd te *Turijn*, den 26 Junij 1726 geboren. In 1745 maakte hij, aan de zijde zijns vaders, zijnen eersten veldtogt, en hij verscheen met voordeel in de gevechten van *Coni* en *Bassignana*. In 1748, trad hij in den echt met de infante, dochter van PHILIPPUS V, eene vorstin, met welke hij in de volmaaktste eendragt leefde. Hij beklom den troon, den 20 Februarij 1773; waarna hij zich dadelijk bezig hield, met groote verbeteringen in de organisatie zijner troepen, die een twintigjarige vrede, bij die van andere Europesche natiën veel ten achter had gelaten. Daar hij van dezen staat van rust, die door niets scheen gestoord te zullen worden, gebruik wilde maken, zoo rigtte hij de sterkte *Saint Victor* van *Tortona* op, waartoe reeds KAREL V de grondslagen had gelegd, en voltooide hij de citadel van *Alessandria*. Hij bragt eene koninklijke akademie van wetenschappen tot

stand, stichtte die voor de bouwen schilderkunst, en liet het observatorium van *Turijn* bouwen. Door zijne zorg, werden de straten dier hoofdstad verlicht, en onder den naam van *cenotaphiën* werden er begraafplaatsen buiten haren bewoonde kring aangelegd. VICTOR AMADEUS liet ook de haven van *Nizza* herstellen en uitdiepen, het oude hertoglijke paleis van *Chambéry* herstellen, de baden van *Aix* verfraaijen, en met groote kosten dijken aanleggen, ten einde de *Arve* en de *Rhône* binnen hare oevers te houden; eindelijk schafte hij de tolregten in geheel *Savooije* af, welk land zijne bijzondere aandacht trok, en hetwelk hij in 1775, met de koningin en zijne kinderen doorreisde, bij gelegenheid van het huwelijk van den prins van *Piémont*. Hij ontving er de zegeningen des volks, en was er levendig door getroffen. In *Piémont* waren de harten hem minder toegedaan, men laakte er openlijk, de aanmerkelijke door hem gedane uitgaven, zoolwel te *Nizza* als in *Savooije*: men zeide dat er niets meer van de door zijnen vader gemaakte besparingen overbleef. Ook zag men met tegenzin zijne nauwe verbindtenis met *Frankrijk*, hetwelk zijn huis zoo dikwerf aan den rand des ondergangs had gebragt; intusschen was het credit van het Sardinisch bestuur ongeschonden gebleven, en nooit hadden landbouw en koophandel, in *Piémont*, te *Nizza* en in *Savooije* zoo vele levendigheid geopenbaard. Naau-

welijks was de Fransche omwenteling uitgeborsten, of de broeders van LODEWIJK XVI, en een aantal Fransche edellieden, kwamen de toevlugt nemen aan het hof van *Turijn*. Daar VICTOR AMADEUS, die geweigerd had den Franschen gezant te ontvangen, voor zijne aan de grenzen liggende provinciën vreesde, zoo zond hij troepen naar het graafschap *Nizza* en naar *Savooije*; maar dezelve waren te zwak om eenen aanval het hoofd te bieden, en hun terugtogt was overhaast en zelfs schandelijk; in minder dan eene maand, verloor deze vorst het vierde gedeelte zijner Staten, die twee nieuwe departementen van *Frankrijk* uitmaakten. Daar hij, het mogt kosten wat het wilde, het hem nog overblijvende wilde redden, zoo wendde hij zich tot *Oostenrijk*, om manschappen, en tot *Engeland*, om subsidiën te bekomen, en, door zijne wakkerheid, had hij weldra een leger op de been, dat hem eenige veiligheid scheen aanbieden. Ondanks zijne hooge jaren nog vol vuur zijnde, ontbrak hem het kriegsbeleid en de staatkundige geestkracht zijner voorouderen. De Oostenrijksche veldheeren, die den oorlog in *Piëmont* bestuurden, waren de meesters in zijn land; hij zag hen, zoowel als in *Vlaanderen* en aan den *Rijn*, de overwinning aan de legerscharen der nieuwe republiek afstaan; terwijl hij eindelijk, na meer dan drie jaren den oorlog te hebben volgehouden, aan bloohartige

XXIV DEEL.

raadgevingen het oor leende, liet hij eene wapenschorsing vragen, welke hij niet kon bekomen, dan door zijne kroon ter beschikking van het revolutionnaire *Frankrijk* te stellen, en door verscheiden sterke steden, als waarborg zijner bedoelingen, overtegeven. Er werd een bestand gesloten, en van dien oogenblik af, zag VICTOR AMADEUS zich in zijne hoofdstad door Fransche troepen omsingeld, en ten doel gesteld van alle gestreng- en gewelddadigheden van het directorium der republiek. Dit nieuwe bestuur legde hem hardere wetten op, dan ooit een vorst van zijn huis, er van wege de koningen van *Frankrijk* had te verduren gehad. De ongelukkige VICTOR AMADEUS ging er van droefheid onder gebukt, en zijne volken deelden in zijne smart. Hij overleefde dit noodlottige verdrag slechts zes maanden, en zijne laatste dagen werden daarenboven nog verontrust, door vernederende hervormingen en door knellende finantieele ongelegenheden. Hij overleed den 15 October 1796, te *Moncaglieri*, aan een' aanval van beroerte. Zijn zoon KAREL EMMANUEL volgde hem op.

* VICTOR-EMMANUEL, koning van *Sardinië*, den 24 Julij 1759 geboren, was de tweede zoon van VICTOR-AMADEUS III en van MARIA FERDINANDA, infante van *Spanje*: hij voerde eerst den titel van hertog van *Aosta*. Zijne doorluchtige ouders vertrouwden zijne opvoeding toe aan den

Y

ridder ANDEZENO en aan den abbé St. MARCELLI van *Annci*, een' vromen en bekwamen geestelijke, door den heer BRON, bisschop van *Geneve*, te dien einde aan den koning voorgesteld. De prins trok nut uit hunne, lessen, en werd zijn koninklijk geslacht waardig. Den 25 April 1783, trad hij in den echt met MARIA THERESIA van *Oostenrijk*, uit den tak van *Modena*. Tijdens de omwenteling van 1789, werd hij henoemd tot opperbevelhebber der troepen, belast om den Franschen republikeinen het hoofd te bieden; maar daar zijn moed en zijne talenten niet met voordeel tegen eene magt konden worstelen, die de zijne verre overtrof, nam hij in 1798, met zijn' broeder, koning KAREL EMMANUEL, de wijk naar *Sardinië*. Twee jaren later, tijdens de overwinningen van SUWAROW, verscheen hij weder in *Italië*, en hij was reeds te *Vercelli*, toen de slag van *Marengo*, door BONAPARTE gewonnen, hem noodzaakte naar *Sardinië* terugtekeeren. Nadat KAREL EMMANUEL in 1802 de kroon had nedergelegd, volgde de hertog van *Aosta* hem op: de eerste zorgen van zijn bestuur hadden ten doel, om den akkerbouw, de nijverheid en den handel op een eiland te doen herleven, alwaar die gewigtige takken van volksbestaan sedert lang verwaarloosd waren. Van het grootste gedeelte zijner erfstaten beroofd, genoot hij echter in zijn klein koninkrijk eene rust, die toenmaals bij de overige vorsten van *Europa* te vergeefs gezocht

werd. Van natuur menschlievend en zeer aan de godsdienst gehecht, onthaalde hij in *Sardinië*, de Romeinsche prelaten en geestelijken, welke de vervolging derwaarts voerde. Bij den val van NAPOLEON, in 1814, kwam de koning van *Sardinië* in de hoofdstad van *Piëmont* terug, en werd alom met vreugde-gejuich ontvangen. Nadat MURAT, toenmaals koning van *Napels*, den *Kerkelijken-Staat* had bezet, nam PIUS VII de wijk aan het hof van VICTOR-EMMANUEL, die hem met alle eerbewijzen aan zijne hooge waardigheid verschuldigd, ontving. Deze vorst ging vervolgens den Paus te *Genua* bezoeken, volgde hem naar *Savona*, en bewees hem alle onderscheiding en hoogachting. Deze beide doorluchtige personen hadden dikwerf bijeenkomsten, daar zij door eene wederkeerige vriendschap en achting tot elkanderen gelokt werden. Op zekeren tijd, dat Z. H. te voet door eene straat der stad ging, en door VICTOR-EMMANUEL ontmoet werd, viel laatstgenoemde op zijne knieën en bewees alzoo openlijk aan het hoofd der Kerk zijne hulde. Toen PIUS VII naar *Rome* terugkeerde, trok deze waardige opperpriester, getroffen door de godsvrucht van den koning van *Sardinië*, door *Turin*, en werd er met de zelfde onderscheidingen als de eerste maal ontvangen. VICTOR-EMMANUEL, op zijnen troon hersteld, wijdde zijne zorg aan den bloei der godsdienst. Hij verzocht aan den Paus de herstelling van verscheiden bis-

dommen en de oprigting van nieuwe zetels. Hij trok de wetten in, die der Kerk schadelijk konden zijn, en stelde andere in derzelver plaats, die in een' wijzer' geest waren ontworpen: hij voorzag in de begiftiging der bisschoppen, in de oprigting van seminariën, en in de handhaving der kerkucht, herstelde verscheiden religieuze orden, onder anderen die der paters Jesuiten, en gaf het voorbeeld in de stipte naleving der godsdienstige gebruiken en voorschriften. Terwijl intusschen de revolutionaire geest, die in *Spanje* het oude bestuur afgeschafft, en de *Cortes* hersteld had, ook de volken van *Piëmont* kwelde, die de Spaansche constitutie wilden aannemen, zoo deed **VICTOR-EMMANUEL** alles wat in zijn vermogen was, om deze beweging tegen te gaan; maar wyl hij er niet in kon slagen, om den stroom te bedwingen, zoo deed hij den 13 Maart 1821, afstand van de regering, ten behoeve van zijnen broeder **KAREL FELIX**. Te vergeefs trachtte men hem van dit besluit terugtebrengen; hij verliet zijn paleis, terwijl hij zeide: » Dat hij met leedgevoel vertrok, een volk, dat hem zoo dierbaar was, niet gelukkig te hebben kunnen maken." Na den inval van het Oostenrijksche leger in *Piëmont*, en toen de rust hersteld was, verzocht zijn broeder hem, om de teugels van het bestuur weder in handen te nemen; **VICTOR-EMMANUEL** weigerde zulks echter andermaal, en leefde verre

van de woelingen der wereld verwijderd, geheel aan godsdienstige oefeningen overgegeven. Het is in deze gesteldheid, dat hij door zijne laatste ziekte werd verrast, waarin hij zijnen moed en zijne onderwerping zoo zeer openbaarde. De aartsbisschop van *Turijn*, die hem bezocht, gaf hem zijn' wensch te kennen van zijne smarten te mogen deelen, ten einde hem te verligten: » Ik zou die deeling niet verlangen," antwoordde hem de stervende vorst. Hij overleed in het kasteel van *Moncaglieri*, den 10 Januarij 1824. Zijne *Lijkrede* werd uitgesproken door den abbé **REY**, in eene plegtige dienst te *Chambery*, den 19 Februarij gevierd. Gedurende zijn geheele bestuur, toonde **VICTOR-EMMANUEL** goed, wijs, en een vriend der regtvaardigheid en godsdienst te zijn.

VICTORIA COLONNA, dochter van **FABRICIUS COLONNA**, een Romeensch heer, was gehuwd met **FERDINAND FRANCISCUS D'AVALOS**, (zie dat artikel), onderscheidde zich in meer dan eene wetenschap en muntte vooral uit in de dichtkunst. Na de overwinning van *Pavia*, aan welke haar echtgenoot grootelijks deel had, deden Paus **CLEMENS VII**, en de Italiaansche vorsten, aan dien held het koninkrijk *Napels* aanbieden, hetwelk zij aan het gezag van **KAREL V** wilden onttrekken; maar de edelmoe-dige vrouw deed haren echtgenoot het onregtvaardige en gevaarlijke dier aanbieding inzien,

en hield hem alzoo binnen de grenzen der gematigdheid en voorzigtigheid. Deze wijze en geleerde heldin wilde, na den dood van d'AVALOS, dien zij in den bloei harer jaren verloor, geene der voordeelige partijen aannemen, welke haar werden aangeboden, en begaf zich, op het einde van haar leven, in het klooster van de H. MARIA te *Milane*, waarin zij in 1541 overleed. AUGUSTINUS NIPHUS, PAULUS JOVIUS, de president DE THOU, MATTHEUS TOSCANUS, JOZEF BETUSSI, LODEWIJK JACOB, en verscheiden anderen hebben haar lof toegezwaaid. Men heeft van haar een schoon Latijnsch dichtstuk, waarin zij de heldendaden van haren echtgenoot bezingt.

VICTORIA. — Zie FRANCISCUS DE VICTORIA.

VICTORINA (AURELIA), keizerin in *Gallië*, moeder van den tiran VICTORINUS, was de heldin van het Westen. Na zich aan het hoofd van een zeker getal legioenen te hebben geplaatst, boezemde zij aan dezelve zoo veel vertrouwen in, dat men haar de *Moeder der legerscharen* noemde, en haar voor *Augusta* uitriep. Zelvè voerde zij de legioenen aan, met die bedaarde fierheid, welke zoowel het kenmerk van moed als van beleid is. Na haren zoon en haren klein-zoon VICTORINUS te hebben zien omkomen, liet zij het keizerlijke purper aan MARIUS en vervolgens aan den senator TETRICUS geven, dien zij te *Bor-*

deaux in 268 deed verkiezen, eene keuze die geen slecht denkbeeld van haar oordeel geeft. VICTORINA overleefde de benoeming van dien vorst slechts weinige maanden.

VICTORINUS (MARCUS PIAUVONIUS), zoon der voorgaande, voerde reeds vroegtijdig de wapens, en deed zich door zijne staat- en krijgskundige talenten algemeen hoogachten. Hij werd in 265 door POSTHUMIUS, tiran van *Gallië*, aan het rijksbestuur verbonden, en handhaafde zich in dien verheven rang tot in 268, als wanneer een griffier, ARTICIUS genaamd, wiens vrouw hij verkracht had, hem te *Keulen* met dolken liet doorsteken. — VICTORINUS de Jonge, zijn zoon, dien hij tot keizer had doen verklaren, werd kort daarna mede vermoord.

VICTORINUS (*Heilige*), bisschop van *Pettau* in *Opper-Pannonië* (thans *Stiermark*), ontving de martelaars-kroon onder DIOCLETIANUS, in het jaar 303. Hij heeft veel geschreven over de H. Schrift; maar wij bezitten van hem slechts een stukje, getiteld *Fabrica mundi*, door WILLIAM CAVE in het licht gegeven, volgens een handschrift der bibliotheek van *Lambeth*, *Bibl. lat. t. 1. pag. 148*. Dit boekje doet diegene betreuren, welke niet tot ons zijn gekomen. Ofschoon in eenen eenvoudigen stijl geschreven, is het belangwekkend en vol geleerde aanmerkingen. Men heeft onder zijnen naam een *Commentarium*

op het *Boek der Openbaring* in het licht gegeven; maar de bekwaamste critici zijn van gevoelen, dat zulks niet datgene is, waarvan de heilige HIERONYMUS gewag maakt, of indien het dit mogt zijn dat het dan zeker vervalscht is.

VICTORINUS (MARIUS), een oude redekundige, wiens werken gevonden worden in *Antiqui Rhetores latini*, Parijs, 1599, in 4.to; Straatsburg, 1756, in 4.to

VICTORIUS of DE VICTORIIS (LEONELLO), te Faënza geboren, was hoogleeraar in de geneeskunde, te Bologna, alwaar hij in 1530 overleed. Men heeft van hem: 1.º eene *Verhandeling over de ziekten der kinderen*, Venetië, 1557 in 8.vo; — 2.º eene *Praktijk der geneeskunde*, Ingolstadt, 1545, in 4.to, en Lyon, 1546, in 8.vo Men vindt er slechts de leer der Arabieren in.

VICTORIUS of DE VICTORIIS (BENEDICTUS), een geneesheer van Faënza, in 1481 geboren, bezat de theoretische kennis zijner kunst, muntte uit in de praktijk, en werd hoogleeraar in de geneeskunde te Bologna. Hij leefde nog in 1551. Zijne werken zijn: 1.º *De op ondervinding gegronde geneeskunde*, in 8.vo; — 2.º *de Grootte praktijk*, Venetië 1562, 2 dl.ⁿ in fol.; — 3.º *Geneeskundige raadgevingen*, in verschillende ziekten, in 4.to en in 8.vo; — 4.º *De morbo gallico liber*, 1551, in 8.vo Hij

was de neef van den voorgaande.

VICTORIUS (PETRUS), een geleerde Florentijner, wiens Italiaansche naam is VETTORI, werd in 1499 geboren. Hij was zeer ervaren in de Grieksche en Latijnsche letteren, door COSMUS DE MEDICIS werd hij verkozen tot hoogleeraar in de zedekunde en welsprekendheid. VICTORIUS verwierf eenen grooten roem, door zijne lessen en zijne werken. Hij vormde beroemde leerlingen, onder anderen den kardinaal FARNÈSE en den hertog van URBINO, die hem met weldaden overlaadden. COSMUS DE MEDICIS maakte op eene nuttige wijze van hem gebruik tot verschillende gezantschappen; en JULIUS III verhief hem tot ridder en gaf hem den titel van graaf. Hij overleed met goederen en eerbewijzen overladen, in 1585. Men beschouwt hem als een der voornaamste herstellere der schoone letteren in Italië. Hij bezat eene bijzondere begaafdheid, om den tekst der oude schrijvers te verbeteren, en weinig zijn er omtrent welke hij de sakkel der critiek niet ontstoken heeft. Men heeft van hem: 1.º *Beoordeelende aantekeningen en Voorreden op CICERO*, en op hetgene wat wij nog bezitten van VARRO, CATO, en COLUMELLA; — 2.º acht en dertig boeken met *Verschillende lessen*, Florence, 1582, in fol.; een werk, waarin hij datgene verzamelt, wat zijne verschillende lezingen hem hebben aangeboden; — 3.º *Commentariën*

op de Staatskunde, de Redeneer-
kunde en de Wijsbegeerte van
ARISTOTELES, 3 dl.ⁿ, in fol.;
— 4.º *Verhandeling over het
aankweken van olijffboomen*,
welke men vereenigd vindt met
het werk van DAVANZATI over
den wijnstok, Florence, 1734,
in 4.to; dit stuk is in het Tos-
kaansch geschreven; — 5.º eene
Verzameling van *Brieven en
Latijnsche Redevoeringen*; — 6.º
eene *Vertaling en Commentariën*
in het Latijn, op de Verhan-
deling over de redekunst van
DEMETRIUS PHALERIUS.

VICTORIUS of VETTORI (FRAN-
CISCUS), een beroemde oudheid-
kundige in het jaar 1710, te
Rome, uit eene aanzienlijke fa-
milie geboren. Zijne diepe er-
varenheid in de oudheid, deed
hem tot den post van blijvend
directeur van het museum van
het Vatikaan beroepen. Hij was
lid van verscheiden geleerde ge-
nootschappen van Italië. VETTORI
overleed in 1778, en heeft nage-
laten: 1.º *De vetustate et forma
monogrammatidis nominis JESU*,
Rome, 1747, in 4.to; — 2.º *Dis-
sertatio apogetica de quibusdam
ALEXANDRI SEVERI numismatibus*,
ibid. 1749, in 4.to; — 3.º
*Dissertatio philologica de museo
etc.*, ibid. 1751, in 4.to

VIDA (MARCUS HIERONYMUS), te
Cremona, in 1470 geboren, be-
gaf zich nog zeer jong zijnde,
in de congregatie der reguliere
kanoniken van den H. MARCUS
te Mantua; eenigen tijd daarna
verliet hij dezelve en ging naar
Rome, alwaar hij in die der

reguliere kanoniken van *Latra-
nen* werd opgenomen. Door zijne
begaafdheid voor de dichtkunst,
bij LEO X bekend geworden,
gaf deze Paus hem het *prioraat*
van den H. SILVESTER, te *Tivoli*.
Het was aldaar dat hij aan zijne
Christiade werkte, hetwelk ge-
noemd kerk-hoofd hem gevraagd
had. Nadat die Paus in 1521,
overleden was, wilde ook CLE-
MENS VII zijn beschermer zijn,
en benoemde hem in 1532, tot
het bisdom *Alba* aan de *Tanaro*.
VIDA begaf zich naar zijn dio-
cees, alwaar hij zich onder-
scheidde, door zijne herderlijke
wakkerheid, en alwaar hij zijne
kudde evenzeer voorlichtte door
zijne welsprekendheid, als door
het voorbeeld zijner deugden.
Deze prelaat overleed in 1566,
alzo in den hoogen ouderdom
van 96 jaren. De voornaamste
zijner dichtstukken zijn: 1.º
de Arta poetica, die te Rome,
in 1527, in 4.to, in het licht
verscheen, en in 1723, te *Ox-
ford* in het zelfde formaat her-
drukt is. De heer BATTEUX
heeft zijne *Poëtica* vereenigd
met die van ARISTOTELES, HO-
RATIUS en DESPRÉAUX, onder
den titel van *Quatre poëtiques*,
in het licht gegeven, 1771, 2
dl.ⁿ, in 8.vo, en in 12.mo —
Eene aangename verbeeldings-
kracht, een vlugge en ongedwon-
gen stijl, maken het dichtstuk
van VIDA zeer bevallig: men
vindt in hetzelfde bijzonderheden
vol juistheid en smaak, over
de studiën des dichters, over
zijn' arbeid over de door hem
te volgen voorbeelden. Hetgene
wat hij over de dichterlijke be-

woording zegt, is met even zoo vele kracht als sierlijkheid voorgedragen. — 2.º een *dichtstuk over de Zijwormen*, Lyon, 1537, en *Basel*, zelfde jaar. Dit is het beste werk van VIDA. Het is naauwkeuriger en meer gekuischt dan zijne overige voortbrengselen, en men treft meer dichterlijks in hetzelfde aan; — 3.º *Scacchia ludus*, een dichtstuk over het schaakspel, dat onder zijne gedichten den tweeden rang bekleedt: men vindt hetzelfde in de uitgave van Rome zijner *Poëtica*, 1527; — 4.º *Hymni de rebus divinis*, Leuven, 1552, in 4.to; — 5.º *Christiados libri sex*, Cremona, 1535, in 4.to Dit dichtstuk heeft veel bijval gevonden; maar men heeft aan den schrijver verweten, dikwerf het gewijde met het ongewijde, en de fabelen der godenleer met de godspraken der profeten vermengd te hebben; het is vol krachtige, veelomvattende en verheven denkbeelden. » VIDA, zegt een kunstregter, is een der nieuwe dichters, die de versificatie van VIRGILIUS het naaste bij zijn gekomen. Een opgetogen bewonderaar, van dien vorst der dichters zijnde, kent hij hem van buiten, denkt slechts met zijne uitdrukkingen, bootst al zijne vormen na; dikwijls verbeeldt men zich VIRGILIUS zelve te lezen. Maar hij rekt zijne denkbeelden uit, zijn rijkdom is buitengemeen wijdloopig, en zijne al te menigvuldige navolgingen geven aan zijne verzen een voorkomen van lapwerk

(cento). Intusschen VIDA is dichter, en waarlijk groote dichter. Hij is een groote *mechanicus* van verzen; en meer dan eenmaal heeft hij, in zijne schoone oogenblikken, het gelukkigenie van VIRGILIUS, met de schitterende vruchtbaarheid van OVIDIUS vereenigd." Zijne prozaïsche geschriften zijn: 1.º *Zamenspraken over de waardigheid der Republiek*, Cremona, 1556, in 8.vo; — 2.º *Redevoeringen tegen de inwoners van Pavia*, Parijs, 1562, in 8.vo, zeldzaam; — 3.º *Synodale Constitutiën*; — 4.º *Brieven*, en eenige andere minder belangrijke geschriften. De uitgaven zijner Gedichten, Cremona, 1550, 2 dl.ⁿ, in 8.vo, is volledig; zoo ook die van Oxford, 1722, 1725 en 1733, 3 dl.ⁿ in 8.vo

VIDAL (PETRUS), een troubadour (oudtijds minnezanger in Provence) der 13.e eeuw, was de zoon van een' bontwerker te Toulouse, en verwierf eenen grooten roem door zijne gedichten. De abbé MILLOT heeft hem in het 2.e dl., zijner *Letterkundige geschiedenis der troubadours* een belangrijk artikel toegewijd. Deze schrijver schildert hem als een zonderling mengsel van geest en ongerijmdheid, van wijsheid en dwaasheid, zoodat men hem, zegt een levensbeschrijver, den don Quichot der troubadours zou kunnen noemen. Men vindt treffende overeenkomsten tusschen het karakter van PETRUS VIDAL en dat van POINSINET den bedotte (zie POINSINET A. A. H.),

in het werk getiteld *Fabliaux*, door LE GRAND, 1.º dl. RAYNOUARD heeft in zijne *Choix etc. (Keuze van stukken der Troubadours)*, negen gedichten van VIDAL in het licht gegeven. VIDAL overleed in 1229. — In het 3.º dl. der geschiedenis van den abbé MILLOT, vindt men ook een artikel over RAIMOND VIDAL, een' anderen troubadour, waarschijnlijk den zoon van den voorgaande.

VIDAL (ARNOLD), een andere troubadour, die in de 14.º eeuw leefde. Hij was de eerste, zegt men, die in 1324, te *Toulouse*, den prijs der vrolijke wetenschap (*gaie Science*) behaalde: deze prijs bestond in eene gouden violier-bloem. Men heeft hem met PETRUS VIDAL verward, toen men zeide dat een ridder hem de tong doorsneed, of, volgens anderen, doorboorde, wijl hij eene dame gelasterd had. Het is deze laatste die het dichtstuk schreef *De la maniera de retircer la lengua (Over de wijze om de tong te beteugelen)*, waarvan men fragmenten vindt, in het bovenaangehaalde werk van RAYNOUARD.

* VIDUS-VIDIUS (GUIDO-GUIDI, meer bekend onder den gelatiniseerden naam van), een beroemde geneesheer, te *Florence*, in 1500 geboren. Hij oefende gedurende verscheiden jaren in zijne geboorteplaats zijn beroep uit, en werd algemeen vermaard. VIDUS-VIDIUS was zeer ervaren in de ontleedkunde, de kruidkunde, en in alle deelen der

geneeskunst. FRANCISCUS I beriep hem aan zijn hof, en benoemde hem, in de plaats van den beroemden WILLEM COFF van *Bazel*, die in 1532 was overleden, tot zijnen lijfarts. Na den dood van dien vorst, in 1547, beriep COSMUS I, groot-hertog van *Toskanen*, VIDIUS naar *Florence* terug, en belastte hem met het geven van openbare lessen in de geneeskunde, aan de hoogeschool van *Pisa*. Hij overleed in 1567, en zijne overblijfselen werden naar *Florence* vervoerd. Zijne werken werden bijeenverzameld, en in 1614, in 3 dl.ⁿ in fol. in het licht gegeven, door zijn' neef VIDUS-VIDIUS, die dezelve aan den groot-hertog COSMUS II opdroeg. De bisschop van *Asti*, FRANCISCUS PANIGAROLE, vervaardigde voor hem twee grafschriften. De Pruis KNOBELSDORF, noemt hem, in zijne *Beschrijving van Parijs*, een PODALIRIUS en een APOLLO, en zegt met opgetogenheid, » dat hij de *Parken* noodzaakte te spinnen, en den vrekkingen ACHERON zijne prooi los te laten.»

VIEILLEVILLE (FRANCISCUS DE SCEPEAUX, heer van), uit een oud huis van *Anjou*, in 1509 geboren, was in het begin luitenant van de gendarmes-compagnie van den maarschalk van *Saint-André*, die hem aan het hof bekend maakte en er hem voorstelde. Hij was bij verscheiden belegeringen en gevechten tegenwoordig, en werd in 1562 met den veldmaarschalksstaf van *Frankrijk* vereerd. VIEILLEVILLE was niet minder geschikt voor

de onderhandelingen dan voor den oorlog. Hij werd door HENDRIK II gebruikt in vijf gezantschappen, zoo in *Duitschland*, als in *Engeland* en *Zwitserland*. Hij overleed in zijn kasteel van *Duretal* in *Anjou*, den 30 November 1571. De *Gedenkschriften* van zijn leven, door VICENTIIUS CARLOIX, zijn secretaris, zamengesteld, die in de oorkonden van dat kasteel in handschrift waren gebleven, werden in 1757 te *Parijs*, door den Jesuit, pater GRIFFET, in 5 dl.ⁿ in 8.vo, in het licht gegeven, dezelve bevatten hoogst belangrijke bijzonderheden voor de geschiedenis van zijnen tijd.

* VIÉL (STEPHANUS BERNARDUS ALEXANDER), een oratorist, den 31 October 1736, in *Nieuw-Orleans* geboren, was de zoon van een' bekwamen heelmeeester die corresponderend lid der akademie van wetenschappen van *Parijs* was. Naar *Frankrijk*, in het collegie van *Juilly* gezonden, volbragt hij er zijne studiën, begaf zich in de congregatie van het Oratorium, en werd groot-studie-prefekt. Na de vernietiging der kloosters, in 1791, keerde hij naar *Louisiana* terug, vestigde zich te *Atacapas*, alwaar hij zijne bediening uitoefende. In 1812, kwam hij in *Frankrijk* terug, en vereenigde zich met verscheiden zijner oude orde-broeders, die zich weder met het bestuur van het pensioonaat van *Juilly* belast hadden. Pater VIÉL bezat eene bijzondere begaafdheid voor de

Latijnsche verzen. Hij is den 16 December 1821 in het collegie van *Juilly* overleden, en heeft nagelaten: 1.º *Henriados liber octavus*, in 8.vo, zonder jaartal en naamloos: de Fransche tekst is tegenover de Latijnsche verzen geplaatst, en aan het hoofd van dit stukje vindt men eene *Epistola ad amicum* (den heer E. SALVERTE); — 2.º *Telemachiados libros XXIV a gallico sermone in latinum carmen transtulit* S. ALEX, VIÉL, *Lu-tetiæ Parisiorum, typis Didot natu majoris*, 1808, in 12.mo; *Secunda editio emendata et accurata*, *Parijs*, 1814, in 12.mo; — 4.º *Miscellanea latino-gallica*, *Parijs*, 1816, in 12.mo Hierin vindt men den *Telemachus* eene vertaling in Latijnsche verzen van de *Reis naar het groote Karthuizer-klooster* van pater MANDAR, eerst met het oorspronkelijke gedrukt in 1782; eene uitmuntende Fransche vertaling van twee brieven en van de *Ars poetica* van HORATIUS. enz.

* VIÉLMI (HIERONYMUS), een geleerde Dominikaner, en bisschop van *Citta-Nuova*, te *Venetie*, in 1509 geboren. Zijne oversten zonden hem in 1538 naar *Padua*, om er zijne theologische leergangen te maken, en hij onderscheidde zich daarbij zoo zeer, dat, na den afloop derzelve, hij met het onderwijs in de godgeleerdheid werd belast. Hij bekleedde achtereenvolgend verschillende leerstoelen, zoo te *Padua*, als te *Venetie*, en steeds met het beste gevolg.

Pius IV belastte pater VIELMI met de uitlegging der H. Schrift, in het collegie van *la Sapiencia*. Hij benoemde hem tot bisschop van *Argos*, in *partibus infidelium*, en zond hem in die hoedanigheid naar het concilie van *Trente*. VIELMI onderscheidde zich aldaar door zijne geleerdheid, en door zijn ijver ter verdediging des geloofs. Van het concilie teruggekeerd zijnde, werd hij tot algemeen vikaris en suffragaan van den bisschop van *Padua* benoemd. Op den 13 Augustus 1560 benoemde de Paus hem tot bisschop van *Citta-Nuova*, in den Venetiaanschen Staat. VIELMI begaf zich naar zijn diocees, hetwelk hij wijsselijk bestuurde. Hij overleed te *Venetië*, den 7 Maart 1572, en liet de volgende werken na: 1.º *Oratio apologetica contra despectatores theologiae, praesertim scholasticae habitae Patavii cum interpretandi publicum munus auspicaretur anno 1544, Padua, 1564, in 4.to; Venetië, 1575, zelfde formaat; — 2.º De optimo episcopi munere, Oratio Patavii habita, III idus nov. 1565. Ofschoon VIELMI toenmaals reeds bisschop was, was hij door den senaat van *Venetië* uitgenoodigd, om te *Padua* zijne lessen over de H. Schrift weder optevatten, en had welwillend aan deze uitnoodiging het oor geleend. In deze verhandeling bewijst hij dat de stand van openbaar hoogleeraar niet in het minst aan de bisschoppelijke waardigheid te kort doet. Deze verhandeling werd gedrukt met het volgende werk: 1.º *De sex**

*diebus conditi orbis liber, Venetië, 1575, in 4.to Deze verhandeling bestaat uit dertig lessen over het eerste hoofddeel van het boek *Genesis*; zij behoorden tot de verhandeling over de H. Schrift, door VIELMI, te *Padua* voorgedragen; — 5.º *De D. Thomae Aquinatis doctrina et scriptis libri duo, Padua, 1564, in 4.to, Venetië, 1575, zelfde formaat; — 6.º Onuitgegeven Werken.**

* VIEN (JOZEF MARIA), hersteller der schilderkunst in *Frankrijk*, te *Montpellier*, den 18 Junij 1716, van weinig gegoede ouders geboren. Reeds in zijne vroegste jeugd leerde hij de teekerkunst. VIEN was een geboren schilder. Daar hij geene roeping voor eenigen anderen staat gevoelde, verliet hij het kantoor van den procureur, bij wien zijne ouders hem geplaatst hadden, en begaf zich onder de leiding van GIRAL, schilder der staten van *Languedoc*, bij wien hij vier jaren verbleef. Hij begaf zich vervolgens in 1741, naar *Parijs*, en kwam in de school van NATORRE. Reeds in het eerste jaar, behaalde hij den tweeden prijs van teekening volgens de natuur; in het volgende jaar viel hem de eerste prijs ten deel, en in het 3.º jaar de groote prijs van schilderkunde. In 1744 begaf hij zich naar *Rome*, alwaar hij vijf jaren verbleef. Behalve verscheiden studie-stukken, vervaardigde hij negen kerk-Schilderijen, waaronder drie bijzonder groote, en zijn slapende *kluisenaar*, die

thans in het *Louvre* gevonden wordt. Dit laatste stuk, dat men billijkerwijze bewondert, heeft de Fransche school tot het natuurlijke en eenvoudige teruggebragt. VIEN kwam in 1750 te *Parijs* terug en hield zich bezig met de schoone schilderij der *Inscheeping van de H. MARTHA*, die hem tot lid deed bevorderen der akademie van schilderkunst. Voor zijne opneming in dezelve vervaardigde hij zijnen *DÆDALUS en ICARUS*. Daarna viel hem de eer ten deel van tot eersten schilder des konings van *Frankrijk*, en tot ridder der orde van den H. MICHAËL benoemd te worden; in 1771 werd hij benoemd tot directeur der akademie van *Frankrijk te Rome*. Hij kwam in die hoofdstad der schoone kunsten in 1575, 25 jaren na dezelve als pensionaris verlaten te hebben. Kort voor het uitbarsten der Fransche omwenteling in *Parijs* teruggekeerd, bragt hij nieuwe werken ten uitvoer, die zijnen roem steeds vermeerderden. De omwenteling stiet hem uit zijne betrekkingen, maar onder het consulaire en keizerlijk bewind steeg hij ten toppunt van eer. Hij werd lid van het Instituut, senator en graaf. Onder zijne overige schilderijen, merkt men vooral op de *Romeinsche hoofdman*, het *wonderdadige Schaapsbad* (JOAN V); in deze beide stukken herinnert hij aan de wijze van GUIDO en GUERCINO; VENUS, op de wateren enz. De schilderij, welke hij voor de kerk van *St. Germain l'Auxerrois* vervaardigde, en die men *la Ban-*

nière heeft bijgenaamd, wordt voor zijn meesterstuk gehouden. Men verbeeldt zich er het penseel van GUIDO en DOMENICO in weder te vinden. De schilderij van MAARS en VENUS, sloot, om zoo te spreken, het schoone tijdperk van zijn talent. Van dit tijdstip af nam hij den smaak aan van den beroemden CAYLUS, een' vurigen bewonderaar van het oude, en schilderde kleine stukken, welke men beweerde in de Grieksche genre te zijn, en die op het eerste gezicht door de bevalligheid en het liefelijke van het onderwerp bevielen. Zijn penseel, dat zoo schitterend en krachtvol was geweest, werd zacht en gedwongen. Hij scheen echter zijne eerste kracht weder te hernemen in zijne schilderij der *Prediking van den H. DIONYSIUS*, die hij, in mededinging met DOYEN, voor de *St. Rochuskerk* vervaardigde. VIEN vormde beroemde kweekelingen, onder welke vooral moeten genoemd worden: DAVID, VINCENT, LEMONNIER enz. Hij overleed te *Parijs*, den 27 Maart 1809.

* VIEN (MARIA THERESIA REBOUL), vrouw van den voorgaande was de kweekelinge van haren echtgenoot: zij bezat vele begaafdheid in het schilderen van vlinders en vogelen. Hare stukken werden zeer gezocht, vooral in *Rusland*, alwaar zij het keizerlijk kabinet versieren. Zij werd in 1757 als lid der akademie van schilderkunst aangenomen, en overleed in 1805, in den ouderdom van 77 jaren.

VIENNE (JOANNES DE), in het Latijn **DE VIANA**, te *Bayeux*, uit eene oude, doch van de volgende verschillende familie geboren, werd bisschop van *Avranches*, daarna van *Terouane*, en eindelijk, in 1334, aartsbisschop van *Reims*. Hij is de eerste aartsbisschop die tot dien stoel is gekomen door de pauselijke voorbehoudingen. Hij was in 1346, bij den noodlottigen slag van *Crécy* tegenwoordig, en vergezeld getrouwelijk, koning **PHILIPPUS VAN VALOIS** op zijne vlugt. Hij zalde deszelfs zoon, koning **JOANNES II**, den 28 Augustus 1350, en de koningin **JOANNA van Bologne**, zijne echtgenoot, den 21 September daaropvolgende, en overleden in 1351.

VIENNE (JOANNES DE), heer van *Rolans*, *Clervaux*, *Montbis* enz. admiraal van *Frankrijk*, ridder van de orde der *Annonciade*, uit een der oudste huizen van *Bourgondië*, werd in 1322 geboren. Nog zeer jong zijnde, maakte hij den oorlog van *Vlaanderen* mede, en werd na den voor *Frankrijk* ongelukkigen slag van *Crécy*, tot gouverneur van *Calais* benoemd, dat door **EDUARD III**, in 1347 belegerd werd. Het was niet dan in den uitersten nood, en na verloop van een jaar, dat hij deze plaats overgaf. De koningen **KAREL V** en **KAREL VI**, onder welke hij de wapens voerde, moesten zijne dapperheid prijzen. Hij deed in 1377 eene landing in *Engeland*, veroverde en verbrandde *Rye*, plun-

derde het eiland *Wight* en verscheiden steden, met tien mijlen lands, en maakte er eenen grooten buit. In 1380 stevende hij met zestig schepen naar *Holland*, welke schepen, vereenigd, met die der Schotten, in de *Iersche zee* staken, en de stad *Penweth* verbrandden. Zijn slecht gedrag maakte een einde aan zijne overwinningen. Smoorlijk verliefd op eene bloedverwante van den koning van *Schotland*, gaf hij geschenken en een feest aan zijne minnares. Dit hof, weinig gewoon aan dergelijke hoffelikheden, was er zoo zeer door beleedigd, dat, ware de minnaar niet met overhaasting naar *Frankrijk* teruggekeerd, hij zijn leven aan het grootste gevaar zou hebben blootgesteld. Nadat de oorlog tegen de Turken besloten was, behoorde hij tot het getal der Fransche heeren, die den koning van *Hongarië* te hulp snelden. In den slag van *Nicopolis* voerde hij het bevel over de voorhoede en sneefde in denzelfden, in 1396, met de wapens in de hand, en met hem twee duizend edellieden.

* **VIENNE (FRANÇOIS-GENEVIÈVE CHARLEMAGNE CAMILLE)**, graaf **DE**, een beroemd officier, laatste afstammeling van den voorgaande, werd in 1798 geboren. Ten gevolge der uitwijking zijner ouders, zag hij zich van alle fortuin ontbloot, en had hij zijne bevordering enkel aan zichzelf te danken. De **VIENNE** kwam vroegtijdig onder de pages of staatjonkers van **BONAPARTE**, maakte verscheiden veldtogten

mede, en verkreeg op het slagveld van *Dresden*, het kruis van eer. In 1814, tot luitenant van den jagtstoet des konings benoemd, werd hij in 1828 bevelhebber deszelven, en overleed den 10 November deszelfden jaars te *Fontainebleau*, na de troostmiddelen der godsdienst ontvingen te hebben.

VIENNE (dom KAREL JOANNES BAPTISTA D'AGNEAUX DE). — Zie AGNEAUX.

* VIENNET (JACOBUS JOZEF), den 14 April 1754, in *Languedoc*, uit eene oorspronkelijk Italiaansche familie geboren, begaf zich in 1774, onder het *Languedoc*-dragonder-regiment, en maakte, als tweede luitenant, den zevenjarigen oorlog mede. Nadat dit corps bij den vrede was afgedankt, leefde hij tot op de Fransche omwenteling in de afzondering; op dat tijdstip echter tot burgerlijk officier te *Béziers*, en later door het *Hérault*-dept. tot afgevaardigde bij de wetgevende vergadering en nationale conventie benoemd. In het proces des konings drukte hij zich aldus over het vraagpunt der onbevoegdheid uit: » Ik vermeen bewezen te hebben, dat *LODEWIJK* eerst heeft opgehouden koning te zijn, op het tijdstip, waarop gij het koningschap hebt vernietigd. Ik vermeen alsnog, dat hij niet als eenvoudig burger kan geoordeeld worden Ik ben steeds van gevoelen geweest, dat eene vergadering van wetgevers, zich niet als eene regtbank kan op-

werpen; dat hetzelfde ligchaam niet gelijktijdig de regterlijke en wetgevende magt kan uitoefenen; dat deze opeenstapeling van magten eene wanschapenheid zoude zijn." VIENNET stemde vervolgens voor de beroeping op het volk, voor de opsluiting en voor het uitstel. Zoo lang als hij lid van verschillende wetgevingen was, hield hij zich onophoudelijk bezig met de uitschrapping der hem aanbevolen uitgewekenen, met het ontrukken van slagtoffers aan de revolutionnaire regtbanken, en met het ontheffen van het beslag op de goederen der bannelingen gelegd. Met één woord, hij hield niet op tegen de meest opgewonde en bloeddorstige partij te worstelen. Bij zekere gelegenheid, wierp hij in een geschil *MARAT* van de tribune en werd alzoo den volgenden dag, in het dagblad van dien demagoog aangeduid, als een *vijand der natie en een koningsgezinde*. Hij droeg er voornamelijk toe bij, om zijn departement voor de verschrikkelijke commissie van *Orange* te behoeden, welke *VOULAND* er wilde invoeren, om 400 verdachten, in de gevangnissen van *Hérault* opgesloten, te vonnissen. In zijne hoedanigheid van oud-officier der ruitery, werd VIENNET met het *remonteren* der troepen belast, en in deze netelige betrekking legde hij bewijzen van de gestrengste regtschapenheid aan den dag. In 1798, keerde hij naar zijne haardstede terug, armer dan hij dezelve verlaten had, en overleed in zijne vreedzame

afzondering, door al degene betreurd, die hem gekend hadden. den 12 Augustus 1824. — Zijn broeder ESPRIT VIENNET, die gedurende 40 jaren pastoor der parochie van *St. Mery*, te *Parijs*, is geweest, legde den eed af op de burgerlijke constitutie der geestelijkheid, maar hij weigerde constitutionneele bisschop van *Parijs* te zijn, daar hij zeide nimmer eenen stoel te willen bekleeden waarvan de titularis nog in leven was. Hij overleed in 1796, na in het klooster zijner kerk een ziekenhuis te hebben gesticht.

VIÈTE (FRANCISCUS), rekwestmeester der koningin MARGARETHA, te *Fontenai* in *Poitou*, in 1540 geboren, heeft zich beroemd gemaakt door zijne ervarenheid in de wiskunde. Hij is de eerste, die zich in de algebra van de letters van het alfabet bediende, om de bekende grootheden aanteduiden, en gaf door uitvindingen eenen nieuwen vorm aan de stelkunst. Nog heeft men hem de meting der hoeksmeden te danken, volgens welke men de verhouding der hoeken, door de verhouding der zijden oplost. Daar VIÈTE had ingezien dat in den Gregoriaanschen kalender, verscheiden fouten voorkwamen, die ook door anderen reeds waren opgemerkt, zoo vervaardigde hij eenen nieuwen, dien hij in 1600, in het licht gaf. VIÈTE overleed in 1603. Hij heeft in het licht gegeven de *Verhandeling over de wiskunde* van APOLLONIUS van *Perga* met commentariën,

onder den naam van APOLLONIUS GALLUS, 1610, in 4.to Zijne werken werden in 1646, door FRANCISCUS SCHOOTEN gezamenlijk in 1 dl. in fol. in het licht gegeven.

VIEUSSENS (RAIMOND DE), een arts, in *Rouergue* geboren, werd geneesheer des konings, en, in 1688, lid der akademie van wetenschappen; reeds sedert 1685 was hij zulks van de koninklijke maatschappij van *Londen*. Men heeft van hem: 1.º *Neurographia universalis*, *Lyon*, 1685, in fol.; 1761, in fol., en *Toulouse*, 1775, in 4.to Het ontleedkundige gedeelte van dit werk wordt zeer op prijs gesteld; maar de *Physiologie* die bijna de helft des boekdeels beslaat, wordt zulks in geen deele en verdient het ook niet; — 2.º *De mixtis principiis et de natura fermentationis*, *Lyon*, 1686, in 4.to; een werk, waaraan een slecht onthaal te beurt viel, en dat thans geheel vergeten is; — 3.º *Dissertation etc.* (*Verhandeling over de extractie van het zout-zuur uit het bloed*), 1688, in 12.mo; — 4.º *Novum vasorum corporis humani systema*, *Amsterdam*, 1705, in 12.mo; — 5.º *Traité* etc. (*Verhandelingen over het hart, het oor en de vochten*), in 4.to; — 6.º *Expériences etc.* (*Proefnemingen op de ingewanden*), *Parijs*, 1755, in 12.mo; — 7.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de inwendige ziekten*), waarbij men zijne *Neurographie* (beschrijving der zenuwen) en zijne *Verhandeling over de vaten van het mensche-*

lijke ligchaam gevoegd heeft, 4 dl.ⁿ in 4.to Zijn kleinzoon is de uitgever van dit werk geweest, dat eerst in 1774 in het licht is verschenen. Zijne laatste werken toonen aan, dat hij zich van den stelsel-geest had ontdaan, welke hem langen tijd beheerschte. De schrijver, door de jicht gekweld, had *Parijs* verlaten, om te *Montpellier*, verre van het gewoel der hoofdstad verwijderd, te leven. Hij overleed aldaar, in 1715.

VIEUVILLE. — Zie CERF.

* VIEUVILLE (MATHURIN JULIUS ANNA MICAULT DE LA), den 16 April 1755 te *Lamballe* geboren, begaf zich in 1773 onder de lijfwacht van den graaf van *Artois*, en werd gedurende de Fransche omwenteling in de gevangenis geworpen. Aan de vrijheid teruggeven bekleedde hij tot op de restauratie geenerlei betrekking meer. Na dit tijdstip was hij eenigen tijd officier onder de lijfwacht van MONSIEUR. Hij was het, die in 1804, te *Montmartre*, de *Asile de la providence* (schuilplaats der voorzienigheid), een toevlugs-oord voor oude lieden van beiderlei geslacht, stichtte; hij bestuurde dit gesticht, dat bij eene koninklijk ordonnantie van den 24 December 1817 erkend werd. LA VIEUVILLE was daarenboven ook administrateur van het *Genootschap der voorzienigheid*, hetwelk ten doel heeft, het bovengemelde gesticht te ondersteunen, en jeugdige weezen te verzorgen. Hij werkte ook mede

aan de oprigting der *Vaderlijke associatie der ridders van den H. LODEWIJK*. Zijn dood, te *Parijs*, den 24 December 1829, voorgevallen, was, even als zijn leven, christelijk en stichtend.

VIEYRA (SEBASTIAAN), te *Castro-Dayro*, in *Portugal* geboren, begaf zich in 1591, 16 jaren oud zijnde, onder de Jesuiten, en ondernam in 1614, met een aantal missionarissen de reis naar *Japan*. Hij ging vervolgens naar de *Philippijnsche eilanden*, en keerde daarop naar *Rome* terug, om den Paus met den treurigen toestand der Kerk van *Japan* bekend te maken. URBANUS VIII ontving hem met onderscheiding, gaf hem breven voor verschillende gewesten van *Japan* welker herders hem geschreven hadden, en vermaande hem, om tot in den dood de vijanden des geloofs, in dit nieuw ontgonnen veld te bestrijden. Na verscheiden moeilijkheden en bekommeringen, kwam hij, onder de vermoening van een Sineesch matroos, en in hoedanigheid van provinciaal zijner orde, en administrateur van het bisdom *Japan*, in dat rijk. In weerwil aller voorzorgen om niet erkend te worden, werd hij zulks echter dadelijk, eerst te *Nangasacki* gevangen gezet, en van daar naar *Omura* vervoerd. De keizer wilde hem zien, en men geleidde hem naar *Jedo*. Hij vervaardigde er een geschrift ter staving der waarheid van de Catholijke godsdienst, waarover de vorst zoo getroffen werd.

dat het gerucht zich verspreidde, dat hij op het punt stond om de christelijke godsdienst te omhelzen; maar deze wellustige en bloeddorstige dwingeland (zie XOGUNSAM II), was zulks niet waardig. Een zijner oomen, die hem willekeurig bestuurde, bewoog hem het doodvonnis tegen pater VIEYRA, en de overige missionarissen, die met hem in hechtenis waren genomen, te onderteekenen. Tot de kuilstraf veroordeeld, werd pater VIEYRA, die men na verloop van vijf dagen, nog frisch en gezond, in de foltergroeve vond, den 6 Junij 1634, levend verbrand.

VIEYRA (ANTONIUS), te *Lissabon*, den 6 Februarij 1607 uit eene aanzienlijke familie geboren, door zijne ouders naar *Brazilië* gevoerd, werd hij er zoo zeer getroffen door den arbeid der Jesuiten, ter voortplanting des geloofs in dat gewest, dat hij zich in 1623 in hunne maatschappij deed opnemen. Naar *Portugal* gezonden, predikte hij aldaar met eenen buitengewonen roem. PHILIPPUS IV, die in hem nog andere talenten ontwaarde, gebruikte hem tot de gezantschappen van *Engeland* en *Holland*. Naar *Rome* beroepen, vierde hij aldaar op nieuwen den teugel aan zijne begaafdheid voor den kansel; maar het verkeer onder de wilden van *Brazilië* was hem dierbaarder dan de toejuichingen, welke hem in de hoofdstad der christen-wereld ten deel vielen. Hij verzocht om naar hen terugtekeeren, en kwam aldaar aan, den 22

October 1652. Hij doorkruiste deze uitgestrekte gewesten, terwijl hij eene ongeloofelijke menigte wilden bekeerde en onderwees. Nadat zijne krachten uitgeput waren, en hij het gezigt verloren had, begaf hij zich naar de *Allerheiligen-Baai* (*Bahia de Todos os Santos*), alwaar hij, met behulp van een' zijner orde-broeders, de laatste hand legde, aan een sedert lang door hem begonnen werk, getiteld: *Clavis prophetarum*. Hij overleed den 18 Julij 1667. Het cathedraal-kapittel was bij zijne begravenis tegenwoordig, en zijn lijk werd gedragen door den gouverneur van *Brazilië*, zijn' zoon, den bisschop van *St. Thomas* en twee andere groote heeren. Zijne *Leerreden* zijn te *Lissabon* gedrukt, 1673—1693, 12 dl.ⁿ in fol. Men kan dezelve als het best beschouwen, wat er in het Portugeesch geschreven is. In het Spaansch vertaald, zijn dezelve in 21 dl.ⁿ in fol. in het licht gegeven. Zijn *Clavis prophetarum* verscheen te *Rome* in 1723.

* VIGÉE (LODEWIJK WILLEM BERNARDUS STEPHANUS), een letterkundige in 1753 te *Parijs* geboren, wijdde zich aan de dichtkunst toe en vond eenigen bijval op het tooneel. Hij had reeds verscheiden blijspelen en andere werken geleverd, toen hem de eer te beurt viel van kabinets-secretaris van MADAME, echtgenote van Monogr. den graaf van *Provence*, later LODEWIJK XVIII, te worden. Toen de omwenteling uitbarstte, was

hij zeer bezorgd, om zich van de openbare zaken verwijderd te houden; desniettegenstaande werd hij onder het schrikbewind als verdacht beschouwd, en kwijnde hij verscheiden maanden in de gevangenis. Na zijne vrijheid terug te hebben bekomen, werd hij begrepen onder de conventie, in 1794, gratificatiën verleende; hij bewam voor zijn aandeel 2000 franken. VIGÉE volgde LAHARPE op in het *Athenewm* van *Parijs*, alwaar hij, eenen letterkundigen cursus gaf, welke bij die van zijnen voorganger verre moest onderdoen. Ondanks dezen geringen bijval, herhaalde hij denzelfden leergang in de kostschool van den heer LEMOINE, en in het akademisch instituut der *Vier-Natiën*. Gedurende de omwenteling had hij slechts eenen *Liersang aan de Vrijheid* vervaardigd, doch in verscheiden zijner geschriften betaalde hij aan BONAPARTE de schatting van lof, die bijna geen dichter noch redenaar hem durfde weigeren. Ofschoon verscheiden zijner samenstellingen niet ontbloot zijn, van verdiensten, vooral zijne verstrooidé gedichten, ontwaarde men in dezelve echter altijd eene neiging om den sterken geest te spelen. Hij bewonderde DORAT, wiens gebreken hij navolgde. VIGÉE overleed in zeer christelijke gevoelens, den 7 Augustus 1820. Toen hij zijn einde voelde naderen, wilde hij zijne handschriften nazien, verscheiden derzelve, welke zijn geweten

niet kon goedkeuren verscheurde hij, of liet hij verbranden. **LODEWIJK XVIII** benoemde hem tot lector des konings, en tot ridder van het legioen van eer. Van de menigvuldige door hem nagelatene geschriften, willen wij slechts noemen: 1.º *Œuvres etc. (Mengelwerken, bevattende NINON DE LENCLOS, blijspel in één bedrijf en in verzen, gevolgd door losse dichtstukjes)*, 1797, in 8.vo; — 2.º *Discours etc. (Verhandeling door de akademie van Montauban bekroond, over deze prijsvraag: In hoe verre is de hekelende critiek nadeelig voor de talenten?)* 1807; — 3.º *Discours etc. (Berijmde toespraak aan den koning van Rome)*, 1811; — 4.º *la Tendresse etc. (de Kinderlijke teederheid)*, een dichtstuk, *Parijs*, 1812, in 16.mo, met plt.ⁿ, 2.e uitgave, 1816; — 5.º *Poésies (Gedichten)*, 5.e uitgave, *Parijs*, 1813, in 8.vo; — 6.º *Proces en dood van LODEWIJK XVI*, enz. enz. VIGÉE schreef met gemakkelijkeid, en in zijne dichtstukken komen zeer bevalige onderwerpen voor, die vol dichtvuur, en even zoo schoone als oorspronkelijke beelden zijn.

VIGENÈRE (BLASIUS DE), secretaris van den hertog van *Nevers*, later koning HENDRIK III, in 1522, te *Saint-Pourçain* in het *Bourbonnesche* geboren, en te *Parijs*, in 1596 overleden, is een even zoo onbevallige als getrouwe vertaler. Zijne overzettingen zijn tegenwoordig in minachting; intusschen stelt

men eenig belang in de aantekeningen, waarmede dezelve vergezeld gaan: de overige vertalers hebben er gebruik van gemaakt, doch zich daarbij in acht genomen om de verplichting te doen kennen, welke zij aan hem hadden. De werken van VIGENÈRE zijn: 1.º *Vertalingen* der Commentariën van CÆSAR en der geschiedenis van TITUS LIVIUS; — 2.º eene *Verhandeling over de cijferletters*, 1586, in 4.to; — 3.º eene andere *over de Kometen*, in 8.vo; — 4.º eene derde *over het Vuur en het Zout*; en verscheiden andere minder beduidende geschriften en vertalingen.

VIGIER (FRANCISCUS), een Jesuit van Rouanen, onderwees de rhetorica te Parijs, alwaar hij in 1647, in den ouderdom van 57 jaren overleed. Door zijne werken had hij zich eenen billijken roem van geleerdheid verworven. Men heeft van hem: 1.º eene uitmuntende Latijnsche *Vertaling* der *Evangelische voorbereiding en betooging* van EUSEBIUS, met aantekeningen, Parijs, 1628, 2 dl.ⁿ, in fol; — 2.º eene *verhandeling de Idiotismis præcipuis, lingue græcæ*, 1632, in 12.mo en Leyden, 1766, in 8.vo Deze schrijver was in genoemde taal zeer ervaren.

VIGILANTIUS, een Galliër, te Calaguri, een klein vlek bij Comminges geboren, werd pastoor eener parochie van het diocees van Barcelona in Katalonië. Zijne geleerdheid en zijn geest bragten hem in betrekking

met den H. PAULINUS, die hem zeer wel ontving en hem aan den H. HIERONYMUS aanbeval. Deze kerkvader was toenmaals in *Palestina*, werwaarts VIGILANTIUS besloot zich te begeven, ten einde de heilige plaatsen te bezoeken. Nadat de godvruchtige en beroemde kluisenaar vernomen had, dat hij gevaarlijke dwalingen verspreidde, dat hij zich verzette tegen de vereering der martelaren, dat hij den ongehuwden staat verwierp, het maagdelijk leven verachtte, enz. Schreef hij tegen hem met eene nadrukkelijke kracht; dit is een der hevigste stukken van de werken dezes kerkvaders. VIGILANTIUS speelde den schoonen geest; hij was een man die schimpschoten gaf, en die niet redeneerde. Hij stelde eenen kwinkslag boven eene bondige redenering, en hij randde alle onderwerpen aan, waarin hij slechts eenige stof tot kwade scherts kon vinden. Zijn leven was naar zijne dwalingen afgemeten; hij filozofeerde slechts, zegt de H. HIERONYMUS, tusschen kannen en glazen en lekkere spijzen, en zijne geschriften zijn in zeker opzigt de vrucht zijner dronkenschap. Een aartsketter der laatste eeuwen geleeke hem bijzonder in dit punt, zoo wel als op JOVINIANUS (zie dat artikel), en men kan op de meeste der dogmatiserende sectarissen, dit gezegde van den H. kerkleeraar toepassen: *Tales habet adversarios Ecclesia, hi duces contra martyrum sanguinem dimicant, hujusmodi oratores contra apostolos pertonant!*

VIGILIUS (*Heilige*), werd in 385, op den bisschoppelijken stoel van *Trente* verheven. Hij schreef aan den heiligen AMBROSIVS, zijnen aartsbisschop, om hem gedragsregels te vragen en deze groote prelaat voldeed aan zijn verlangen. VIGILIUS belastte SISINNIVS, MARTYRIVS en ALEXANDER, om aan de bekeering der afgodendienaars van zijn diocees te arbeiden; niet lang duurde het of zij verdienden de martelaars kroon, en de deugd-zame bisschop zond het *Verslag* van hunnen dood aan den heilige SIMPLICIANVS, opvolger van den H. AMBROSIVS, en aan den H. CHRYSOSTOMVS. Men vindt hetzelfde in de *Acta sincera martyrum* van dom RUINART, blz. 684; en in de *Acta sanctorum*. Hij beschouwde hunnen roem met eene heilige afgunst, en had het geluk, om in het jaar 400 dezelfde kroon te erlangen.

VIGILIUS van *Tapsus*, in de 16.^e eeuw, bisschop dier stad, in de provincie *Byzacum*, in *Afrika*, nam den naam der beroemdste kerkvaders aan, en wederlegde onder die vermomming de kettters van zijnen tijd, hetzij om zijn naam bedekt te houden, dien het niet altijd voorzigtig is aan sektarissen te openbaren, hetzij om daardoor de strijdigheid der ketttersche leer met die der kerkvaders aan te duiden. Deze vrome list bragt eene groote verwarring teweeg in de werken der eerste kerkelijke schrijvers, en het kostte

vele moeite, om diegene te erkennen, welke werkelijk van VIGILIUS waren. De vijf boeken tegen EUTYCHES zijn hem altijd toegeschreven. Hij vervaardigde dezelve te *Konstantinopel* zijnde, en wyl hij aldaar eene volmaakte vrijheid genoot, achtte hij het niet noodig zijnen naam te verbergen. Pater QUESNEL noemt hem als schrijver van het *Symbolum*, dat den naam van den heiligen ATHANASIVS draagt, en zulks is niet zonder grond. Zijne werken, en die, welke men hem toeschrijft, werden te *Dijon*, in 1665, in 4.to, gedrukt.

VIGILIUS, Paus, en een oorspronkelijke Romein, was nog slechts diaken, toen hij Paus AGAPETVS naar *Konstantinopel* vergezeld. THEODORA, de vrouw van keizer JUSTINIANVS, beloofde hem, van hem op den Stoel van den H. PETRVS te doen plaatsen, mits hij zich verbond, om de akten te vernietigen van het concilie van *Konstantinopel*, van het jaar 536, tegen ANTHIMIVS van *Konstantinopel*, SEVERVS van *Antiochië*, en THEODOSIVS van *Alexandrië*, die, wegens hunne verkleefdheid aan het eutyichianismus, afgezet waren. VIGILIUS beloofde alles, en werd in 537, zelfs nog bij het leven van SILVERIVS, die in ballingschap werd gezonden, tot Paus verheven. Deze klaarlijk onwettige verheffing, werd bekrachtigd na den dood van het ware Hoofd der Kerk, in 538 voorgevallen (zie SILVERIVS). VIGILIUS scheen in het begin de

leer van ANTHIMIUS en der acephalen goed te keuren in een' bijzonderen brief aan THEODOSIUS van Alexandrië gerigt; maar in het openbaar beled hij altijd onverschrokken het catholijke geloof; hij schreef zelfs aan de keizerin, volgens ANASTASIUS, in zeer nadrukkelijke bewoordingen: » Ik heb vroeger slecht en op eene dwaze wijze gesproken. Thans bewillig ik in geenen deele in datgene, wat gij van mij gevorderd hebt; ik zal eenen ketterschen en veroordeelden man niet terugroepen." Hij begaf zich in 547 naar Konstantinopel, en openbaarde aldaar dezelfde onverschrokkenheid. Na een veroordeelend vonnis tegen THEODORA en de acephalen te hebben uitgevaardigd, moest hij de wraak der keizerin ondervinden, en werd hij, volgens ANASTASIUS, met een koord om den hals door de straten van Konstantinopel gesleurd en in een gevangenhok opgesloten. De dood van ANTHIMUS maakte een einde aan dit wreede tooneel, dat echter weldra vernieuwd werd, bij gelegenheid der veroordeeling van de drie kapittels. Keizer JUSTINIANUS had dezelve veroordeeld, bij een edikt, in 545 uitgevaardigd. Hij wilde den Paus noodzaken op dezelfde wijze te werk te gaan: maar deze weigerde zulks, uit vreeze van de eutychianen aantemoedigen, en den schijn aantemenen, alsof hij personen van ketterij wilde beschuldigen, wier regtzinnigheid, ondanks eenige gebreken hunner geschriften, in de kerkver-

gadering van Chalcedonië scheen erkend te zijn (zie IBAS, PELAGIUS). Om een einde aan deze zaak te maken, kwam hij echter met den keizer overeen, om eene kerkvergadering te Konstantinopel te beroepen, en dat men middelerwijl in deze zaak geene uitspraak zoude doen; maar in weerwil van dit uitstel, kwam het tot zulk een uiterste, dat VIGILIUS, om zijn leven in veiligheid te stellen, zich verplicht zag, de vlugt in eene kerk te nemen. De praetor trad dezelve met gewapende soldaten binnen, om er den Paus met geweld uittehalen, maar deze klemde zich aan de pilaren vast, waarop het altaar rustte; en het volk dwong den praetor zich te verwijderen. Het is gedurende deze gewelddadigheden, dat de opperpriester uitriep: *Ik verklaar u, dat ofschoon gij mij gevangen houdt, gij daarom den H. PETRUS niet in uwe magt hebt.* De kerkvergadering werd in 552 gehouden, en veroordeelde de drie-kapittels. De Paus, die bij de vergadering niet wilde tegenwoordig zijn, wyl zij bijna uitsluitend uit Oostersche prelatten was zamengesteld, beloofde zijn gevoelen in het bijzonder uittebrengen. Hij ontwierp te dien einde een besluit, *Constitutum* genaamd, waarbij hij de drie-kapittels veroordeelde, doch de personen spaarde. Hij bekrachtigde vervolgens de besluiten der kerkvergadering, en zeide, dat hij zich niet schaamde te herroepen, hetgene wat hij ten gunste der drie-kapittels had kunnen zeggen, en dat hij, na

de zaak nauwkeuriger onderzocht te hebben, dezelve wraakbaar vond. Hij vaardigde nog eene constitutie uit, waarvan de slotsom dezelfde is, en die met eene geleerde verhandeling door MARCA is in het licht gegeven. Verscheiden kerken van het Westen ergerden zich over deze uitspraak. AURELIANUS, aartsbisschop van *Arles*, beklagde er zich nadrukkelijk over bij den Paus, die hem antwoordde: » Wees verzekerd, dat wij niets gedaan hebben, hetwelk zou kunnen strijden met de constitutiën onzer voorgangers, met het geloof der vier conciliën, te weten van *Nicea*, het 1.^e van *Konstantinopel*, van *Efese*, en van *Chalcedonië*, of waarbij de eer kon betrokken zijn der personen, die dit geloof hebben ondertee-kend, zoo als in het bijzonder van CELESTINUS, SIXTUS, LEO; dat wij integendeel al degene verwerpen, die het geloof der vier conciliën niet aannemen. Dat uwe broederschap, in hoedanigheid van vikaris van den II. Stoel, alle bisschoppen waarschuwe, van zich niet te laten verschalken, door ondergeschoven geschriften, welke men verspreidt, noch door valsche geruchten, welke men uitstrooit.» Er ontstond niettemin eene soort van scheuring van eenige kerken met den Paus; maar PELAGIUS en GREGORIUS de *Groote* deden dezelve ophouden. » Het is ten onregte, zegt een criticus, dat de vijanden der Kerk, zoo heviglijk zijn uitge-

varen tegen deze soort van verandering of onzekerheid in de zaak der drie-kapittels. VIGILIUS weigerde om als ketters te beschouwen, mannen, wier geloof hem zuiver toescheen, ofschoon hunne geschriften aanleiding tot critiek gaven. PELAGIUS keurde de veroordeeling hunner geschriften goed, in omstandigheden, waarin hunne personen aan geene verdenking meer schenen blootgesteld, en waarin de eutychi-anen, uit deze veroordeeling geen voordeel meer schenen te kunnen trekken. In de aanranding van heerschende dwalingen, gebeurt het zeer natuurlijk, dat de bestgezinde menschen in een tegenovergesteld uiterste schijnen te vervallen, en zich van dat zoo nauw omschreven middelpunt te verwijderen, waarin de waarheid te vinden is. Voorts is niets redelijker, dan dat men de welligt al te vurige verdedigers der regtzinnigheid, niet verwarre met de voorstanders eener erkende dwaling. En het is uit dat gezigtspunt, dat men de soms ongelijke, soms zelfs strijdige, doch nimmer beginsellooze handelwijze, welke de Paussen en conciliën ten opzichte van leeringen en leeraars gehouden hebben, moet beschouwen.» Bij zijne terugkomst in *Italië*, overleed VIGILIUS, in 555 te *Syracusa* in *Sicilië*, aan den steen, sommigen zeggen aan vergif. Men is van gevoelen, dat hij de misdaden boette, welke bij bedreven had om den Stoel van den II. PETRUS te be-

klimmen; maar de onrust, die het natuurlijke gevolg van dergelijken stap is, scheen hem gedurende den geheelen loop van zijn bestuur te beheerschen, en bragt bij hem die besluiteloosheid te weeg, welke eenen eersten herder der christenen zoo weinig waardig is. Het is echter waar, dat eenige schrijvers hem al te gestreng hebben beoordeeld; maar de geringste misslagen of gebreken, in mannen op eenen zetel geplaatst, die onafgebroken door verhevene hoedanigheden geschitterd had, vallen veel meer in het oog dan van elke andere plaats, hoe verheven die ook mogt zijn; en dit was juist het geval met den Stoel van Rome, » Er bestaat sedert het begin der wereld, geen rijk, zegt een nieuwere schrijver, noch eenig bestuur, hoe ook genaamd, dat op verre na zoo vele hoofden heeft gehad, die zich door wetenschap, regtvaardigheid, wijsheid, godsvrucht hebben beroemd gemaakt als de Roomsche Kerk. In de geleerde *Verhandeling* die de *Brieven der Pausen* voorafgaat, bewijst dom *COUSTANT*, dat men alle Pausen, die tot in het begin der 6.º eeuw geregeerd hebben, openlijk vereert, met uitzondering slechts van *LIBERIUS*, en nog deze stond zoo manmoedig van zijnen val op, dat de heilige *AMBROSIUS* niet anders dan met bewondering over hem spreekt. En in deze laatste tijden, waarin alles over het verval der deugden klaagt, heeft de Stoel van Rome, indien men er slechts een of twee van uitzon-

dert niet dan loffelijke opperpriesters gehad, waarvan de meeste zich door die hoedanigheden onderscheidden, welke niet anders dan den grootsten eerbied voor het Hoofd der Kerk kunnen verwekken." Men heeft van *VIGILIUS* 18 *Brieven, Parijs*, 1642, in 8.vo *PELAGIUS* I volgde hem op.

VIGILIUS VAN AYTA VAN ZUCHEM. — Zie *AYTTA*.

* *VIGNE* (*ANDREAS DE LA*), een Fransche krijgsman en schrijver der 15.^e eeuw, verwierf in beide betrekkingen veel roem, onder de regering van *KAREL VIII*, en werd secretaris van *ANNA van Bretagne*, echtgenoot van dien vorst. Hij heeft onder andere voortbrengselen nagelaten: 1.º *Histoire etc.* (*Geschiedenis van KAREL VIII*), welke hij met *JALIGNI* en met behulp der aantekeningen van *DIONYSIUS GODEFROI* zamenstelde, *Louvre* in fol.; — 2.º *Le Vergier d'honneur etc.* (*De eere-boomgaard enz.*), *Parijs*, zonder jaartal, in fol; dit is eene zeer breedvoerige en naauwkeurige geschiedenis, der beruchte onderneming op *Napels*, door *KAREL VIII*.

VIGNE (*ANNA DE LA*), lid der akademie der *Ricourati* van *Padua*, te *Parijs*, in 1634 geboren, was de dochter van een geneesheer van *Vernon-sur-Seine*, en deed reeds in hare prilste jeugd, haren smaak en hare begaafdheid voor de dichtkunst blijken; zij overleed te

Parijs, in 1684. Men ontwaart in hare dichtwerken bevalligheid en aangename wendingen, doch in verbeeldingskracht schie-ten zij eenigzins te kort. Hare voornaamste stukken zijn: 1.º eene *Ode* getitel: *Monseigneur de Dauphin aan den koning*; — 2.º eene andere *Ode aan mejufvrouw* DE SCUDÉRY, hare vriendin; — 3.º een *Antwoord aan mejufvrouw* DESCARTES, nicht van den beroemden wijsgeer; — 4.º eenige andere *Dichtstukjes*, te *Parijs*, gezamenlijk in 8.vo in het licht gegeven, en welke mede voorkomen in den *Parnasse des Dames*, door DE SAUVIGNY.

VIGNERON. — Zie VENERONI.

VIGNES (PETRUS DES), verhief zich uit den nederigsten stand tot den post van kanselier van keizer FREDERIK II. Wie zijn vader was is onbekend, en zijne moeder bedelde het brood voor haar en haren zoon. Door het toeval tot den keizer gevoerd, verkreeg eene plaats in het paleis, en werd weldra bevorderd. Zijne verheffing was snel; hij werd protonotaris, raadsheer, kanselier, en in alle geheime aangelegenheden van FREDERIK betrokken. Hij diende met ijver dezen vorst, in de geschillen, welke hij had met de Paussen GREGORIUS IX en

INNOCENTIUS IV, en werd in 1245 naar het concilie van *Lyon* gezonden, ten einde te beletten dat FREDERIK er veroordeeld wêrd. Hij was langen tijd in het genot eener blakende gunst, maar het schijnt niet, dat hij er door dankbaarheid aan beantwoord heeft. Men beschuldigde hem den keizer, door omkoopung van deszelfs lijfarts, te hebben willen vergeven. De oogen werden hem uitgestoken, en hij werd in eene naauwe gevangenis opgesloten, waarin hij zich in 1249 van het leven beroofde. Eenige schrijvers beweren, dat eene hof-kabaal de oorzaak zijner ongenade was. Men heeft van hem: 1.º *Epistolæ*, waarvan de beste uitgave is die van *Basel*, 1740, 2 dl.ⁿ, in 8.vo; — 2.º eene verhandeling *De potestate imperiali*; — 3.º eene andere *De consolatione etc.*; — 4.º *Querimonia Frederici II*, door den *Index* van het concilie van *Trente* verboden. Men heeft aan FREDERIK II, en aan PETRUS DES VIGNES toegeschreven het boek *De tribus impostoribus* (*). Hetgene wat hiertoe aanleiding kan gegeven hebben, is de door ons in het artikel FREDERIK II aangehaalde brief van GREGORIUS IX; maar de Paus zegt niet dat FREDERIK een boek over dat onderwerp geschreven heeft, maar alleen dat hij de godslastering heeft uitgebraakt, dat Jesus

Z 4

(*) Dit boek is ook aan W. POSTEL en vele anderen toegeschreven.
Fr. Vervolgers.

CHRISTUS een bedrieger was. In dien dit boek bestaan heeft, schijnt het, dat hetzelfde is verloren geraakt; ten minste de nasporingen van nieuwere geleerden hebben het niet kunnen ontdekken. Datgene wat men in sommige bibliotheken onder dezen titel ziet, is naar alle waarschijnlijkheid veel jonger dan de eeuw van FREDERIK II, en zelfs welligt dan het drukjaartal aanduidt (zie MONNOYE).

VIGNIER (NICOLAAS), in 1530, volgens LADYOCAT, te Troyes in Champagne, en volgens DE THOU, te Bar-sur-Seine geboren, en te Parijs, in 1595 overleden, was protestantsch aan het hof van verscheiden vorsten van Duitschland, en werd catholijk in Frankrijk, alwaar hij lijfarts van HENDRIK III en geschiedschrijver werd. Men heeft van hem een aantal werken, in het Latijn en in het Fransch, die niet meer worden gelezen, doch die de geleerden nog met vrucht raadplegen. Het belangrijkste is zijne *Traité etc. (Verhandeling over den oorsprong en de woning der oude Franken)*, Troyès, 1582, in 4.to De werkzame compiler, ANDREAS DU CHESNE, vertaalde dit boek in het Latijn, om het aan het hoofd te stellen zijner verzameling van oude Fransche geschiedschrijvers. Nog heeft men van hem 1.º *Chronique etc. (Kronijk van Bourgondië)*, in 4.to; — 2.º *Sommaire etc. (Kort begrip van de geschiedenis der Franschen)*, in fol; — 3.º *De la noblesse etc. (Over den adel en de oudheid van het 3.^e huis*

van Frankrijk); in 8.vo; — 4.º *Fastes etc. (Jaarboeken der oude Hebreërs, Grieken en Romeinen)*, in 4.to, zeer gezocht, enz. enz. — Zijn zoon NICOLAAS VIGNIER was in het begin der 17.^e eeuw, predikant te Blois, en keerde na het jaar 1631, naar het voorbeeld zijns vaders, tot de catholijke Kerk terug. Hij heeft verscheiden twistschriften vervaardigd, die geheel vergeten zijn.

VIGNIER (HIERONYMUS), zoon van den laatst-voorgaande, te Blois, in 1606, geboren, in het calvinismus opgevoed, werd baljuw van Beaugency. Na de protestantsche kerkleer te hebben afgezworen, begaf hij zich in de congregatie van het oratorium en werd overste van verschillende huizen, waarin hij door zijne godsvrucht evenzeer stichtte, als hij door de verscheidenheid zijner talenten verbaasde. Hij muntte vooral uit in de kennis der talen, der gedenkenpenningen, der oudheden, en des oorsprongs der vorstelijke huizen van Europa. Deze geleerde overleed in het gesticht van Saint-Magloire te Parijs, in 1661. Alles wat wij van hem bezitten is vol groote nasporingen, maar de stijl zijner werken is vervelend. De voornaamste zijn: 1.º *Généalogie etc. (Geslachtregister der Heeren van Elzas)*, 1649, in fol; — 2.º *Aanhangsel tot de Werken van den heiligen Augustinus*, waarvan hij te Clairvaux handschriften ontdekte, die nog niet gedrukt waren; — 3.º *Concor-*

dance etc. (Overeenstemming der Evangelien); — 4.º *Origine etc. (Oorsprong der koningen van Bourgondië)*; — 5.º *Généalogie etc. (Geslachtregister der graven van Champagne)*; — 6.º *Stemma Austriacum*, 1650 in fol. Nog heeft men hem te danken. 2 dl.ⁿ der *Gallikaansche kerkelijke geschiedenis*, verscheiden dichtstukken, eenige omschrijvingen van Psalmen, in het Latijn, eene *Lijkrede* enz.

VIGNOLA (JACOBUS BAROZZIO, bijgenaamd), een geleerde bouwkundige, in 1507, te *Vignola*, in het hertogdom *Modena* geboren. Hij was de zoon van een' Modeneesch edelman, die de burger-onlusten genoodzaakt hadden zijn vaderland te verlaten. Hij legde zich eerst op de schilderkunst toe; en het is deze kunst, die hem in zijne jeugd een bestaan verschaftte. Door zijne neiging tot de bouwkunde medegesleept, begaf hij zich naar *Rome*, om er de schoonste overblijfselen der oudheid te beoefenen, daarna ging hij, onder de regering van FRANCISCUS I naar *Frankrijk*, alwaar hij de plannen tot verscheiden gebouwen gaf. De kardinaal FARNÈSE verkoos hem tot het maken van het bestek van zijn prachtig paleis van *Caprarola*, een dagreizens van *Rome* gelegen. Hij overleed in die stad, in 1573, na verscheiden bewijzen van achtung van wege de Paussen ontvangen te hebben. Hij heeft nagelaten eene *Verhandeling over de vijf bouw-orden*, die door

DAVILER in het Fransch vertaald en met aantekeningen vermeerderd is, *Parijs*, 1691, 3 dl.ⁿ, in 4.to; en 1738, 2 dl.ⁿ gr. in 4.to; en eene andere in zijne taal over de *Praktische verzeigtkunde*, door DANTI met aantekeningen vermeerderd.

VIGNOLES (STEPHANUS DE), bekend onder den naam van LA HIRE, een vermaarde krijgsheld der 15.^e eeuw. Hij was gesproten uit het doorluchtige huis der vrijheeren van VIGNOLES, die, na door de Engelschen uit hunne domeinen te zijn verdreven, zich in *Languedoc* gingen nederzetten. STEPHANUS diende in al de oorlogen, welke onder KAREL VII plaats hadden, en wedijverde in dapperheid, met de beroemdste Fransche veldheeren van dat tijdvak. Hij deed den hertog van BEDFORT, het beleg van *Montargis* opbreken, vergezelde vervolgens de maagd JOANNA d'ARC naar het beleg van *Orleans*, deelde de lauwers dezer heldin, en droeg er toe bij om KAREL VII op den troon te herstellen. LA HIRE overleed te *Montauban*, in 1447.

VIGNOLES (ALFONSUS DE), de zoon van een' veld-marschalk, uit eene oude familie, werd in 1649, in het kasteel van *Aubais*, in *Languedoc*, in den schoot van het calvinismus geboren. Na de herroeping van het edikt van *Nantes*, in 1685, nam hij de wijk naar *Brandenburg*, en werd achtereenvolgend predikant van *Schwedt*, *Hall* en

Brandenburg. In 1703, begaf hij zich naar *Berlijn*, en werd in 1727 directeur der akademie van wetenschappen. VIGNOLES had zich door verscheiden werken in het gebied der letteren aangekondigd. Het meest bekende is de *Chronologie etc. (Tijdrekenkunde der gewijde geschiedenis en der vreemde geschiedenissen, die tot dezelve betrekking hebben, van den uittocht uit Egypte tot de Babylonische gevangenschap)*, *Berlijn*, 1738 2 dl.ⁿ, in 4.to Daarenboven bestaan er van VIGNOLES een aantal geschriften en verhandelingen, voorkomende in de *Duitsche bibliotheek*, in de *Gedenkschriften der koninklijke maatschappij van Berlijn*, in de *Critische geschiedenis van het gebied der letteren*, door MASSON enz. Hij overleed te *Berlijn*, in 1744.

VIGNORI (FRANCISCUS PETRUS, graaf DE), onder LODEWIJK XIV, luitenant-generaal der Fransche legerscharen, openbaarde de wreedheid zijner inborst tijdens de verwoesting van den *Palts* en naburige landen. Hij legde er zich voornamelijk op toe, om kloosters en kerken te verbranden. Hij ontving in 1675, te *Trier* de straf zijner buitensporigheden. Na die stad op verschillende punten in brand te hebben gestoken verliet hij dezelve om ook de abdij van de *H. Maria der martelaren* te gaan verbranden, maar zijn paard wierp hem boven van de brug af, en verpletterde hem, door op hem te vallen. Men

duidde zijnen dood aan door het volgende jaarschrift, aan den 32.^{en} *Psalm* ontleend: *saL-LaX eqVV's aD saLVteM. (vs. 17).*

VIGOR (SIMON) volbragt zijne studiën te *Parijs*, en werd in 1540, rector der universiteit. Hij werd vervolgens penitentiarius van *Eureux*, en vergezelde den bisschop dier stad, naar de kerkvergadering van *Trente*, alwaar hij door zijne geleerdheid, de achtung der vaderen won. Tot pastoor van de *St. Paulus-kerk* te *Parijs* benoemd, predikte hij met zoo veel ijver tegen de calvinisten, dat hij in 1570 tot aartsbisschop van *Narbonne* werd benoemd. Hij ging voort zich te onderscheiden, en als zintwister en als prediker. Zijne *Leerreden (Sermons)*, zijn in 1584, in 4 dl.ⁿ, in 4.to gedrukt. Hij was het en CLAUDIUS DE SAINTES, die in 1566, eene beruchte conferentie over geschilpunten hadden met de predikanten DE L'ESPINE en SUREAU DU ROSIER. De *Handelingen* dezer conferentie verschenen in 1568, in 8.vo in het licht. PETRUS PITHOU was eene der veroveringen van dezen doorluchtigen prelaat, die te *Carcassonne*, in 1575 overleed.

VIGOR (SIMON), neef van den voorgaande, overleed in 1624 als raadsheer in den grooten raad. Men schrijft hem eene weinig bekende geschiedenis toe, onder dezen titel gedrukt: *Historia earum que acta sunt inter PHILIPPUM pulchrum regem chris-*

tianissimum et BONIFACIUM VIII, 1613, in 4.to Hij houdt hierin de schaal geenszins gelijk, en bezwaart het onregt van den Paus, omdat des konings te verligten. In de volgende werken nam hij met veel vuur de verdediging op zich van doctor RIGHER 1.º *Apologia de monarchia etc.* tegen ANDREAS DUVAL; — 2.º *De l'état etc.* (*Over den staat en het bestuur der Kerk*); eene langdradige en onbeschaafde compilatie, in 1 dl. in 4.to, 1683. » Dit werk, zegt een beoordeelaar, is vol van die geleerdheid, welke men met weinig kosten in de meeste boeken der protestanten tegen het Hoofd der Kerk aantrest. De zamensteller heeft zich vooral gemeenzaam gemaakt met de *Institutio christianæ religionis* van CALVINUS, en het is uit dergelijke bronnen, dat hij zijne kunde in kerkelijke onderwerpen heeft geput. Hij zegt niets ordelijks, niets naauwkeurigs, vermetellijk kapt hij af en snoeit hij, in zekere onderwerpen, waarin de ware godgeleerden, zich verplicht achten vele omzigtigheid te gebruiken: naar de wijze der nieuwigheids-predikers, legt hij zijnen tegenstrevers, ligtelijk woorden in den mond, welke zij niet bezigen, en schijnt op sommige plaatsen tegen te spreken, wat hij op andere voorstaat." Indien men den schrijver van het *Ontwerp van Bourfontaine* mag gelooven, was hij een der bijzitters dier beruchte conferentie, en zijn deel was, de hierarchie aanteranden (zie FILLEAU). Men moet bekennen, dat, indien hem

deze taak werkelijk is ten deel gevallen, hij er zich niet dan al te wel van gekweten heeft; want de persoon in het verslag van FILLEAU, door de hoofdletters S. V. aangeduid, en belast, om de magt der Kerk, welke ook dezelve mogt zijn, te fnuiken, had zeker dit doel niet meer rechtstreeks kunnen bevorderen, dan SIMON VIGOR, in zijne zwaarlijvige geschriften, die met betrekking tot het kerkelijke bestuur enkel wanorde en regeringloosheid ademen, en de onzekerheid verspreiden ten opzichte van de best bewezene beginselen der hierarchie.

VIGOR (*Mistriss*), in het graafschap *York*, in 1699 geboren. Zij was de dochter van eenen rijken geestelijke, GODWIN genaamd, en ging een derde huwelijk aan met den heer VIGOR. *Mistriss Vigor* deed groote reizen door *Rusland*, en gaf het verslag harer waarnemingen in een werk in het licht, getiteld *Brieven uit Rusland*, 1775. Dezelve waren geschreven van 1730 tot 1739. Men vindt er zeer belangrijke bijzonderheden in over de geschiedenis en de zeden van dat rijk; doch moeten met betrekking tot den stijl onderdoen, bij die van milady MONTAGU. Na den dood van *Mistriss Vigor*, te *Windsor* in 1783 voorgevallen, gaf men elf nieuwe brieven van haar in het licht, die niet minder belangwekkend zijn dan de eerste, en waarvan de stijl meer gekuischt is.

* VIGUIER (Pater PETRUS FRAN-

ciscus), een geleerde kenner der Oostersche talen, te *Besançon* in 1745 geboren, maakte zijne studiën in het seminarie dier stad, alwaar hij, na de priesterwijdingen ontvangen te hebben, de *Rhetorica* onderwees. Hij begaf zich in de congregatie van den H. LAZARUS, welke oversten hem naar het collegie van *Sens* zonden, om er de godgeleerdheid te onderwijzen. Vol ijver voor het heil der godsdienst, verzocht en verkreeg hij in 1772 de vergunning om naar *Algiers* te gaan, ten einde er de christen-slaven bijtestaan. Uit *Algiers* teruggeroepen, vertrok VIGUIER, in hoedanigheid van apostolisch prefekt, naar *Konstantinopel*. Hij verbleef aldaar zestien jaren, en gedurende dien tijd verzamelde hij kostbare kennis over den toestand der godsdienst in het Oosten, en werkte om de beoefening der Aziatische talen gemakkelijker te maken. Middelerwijl was de omwenteling in *Frankrijk* uitgeborsten; pater VIGUIER, verplicht om naar zijn vaderland terugtekeeren, leefde in de afzondering, terwijl hij zich met geleerde nasporingen, waarvan de godsdienst het voornaamste doel was, bezig hield. De congregatie van den H. LAZARUS werd na de omwenteling hervormd; maar het werd aan VIGUIER vergund, om in zijne godvruchtige afzondering te verblijven; hetwelk hem echter niet belette, om met de leden zijner congregatie onmiddellijke betrekkingen te onderhouden; van bij hunne vergaderingen tegenwoordig te

zijn, en onafgebroken de gebruiken en de tucht zijner orde optevolgen. Hij overleed te *Parijs* den 17 Februarij 1821; in de gevoelens der opregtste godsvrucht, en heeft nagelaten: 1.º *Elémens etc.* (*Grondregelen der Turksche taal*), *Konstantinopel*, ter drukkerij van het paleis des ambassadeurs van *Frankrijk*, 1780, in 4.to; een werk aan LODEWIJK XVI opgedragen; — 2.º *De la distinction etc.* (*Over de oorspronkelijke onderscheiding der psalmen, in alleenspraken en zamenspraken, of Verklaring dier goddelijke gezangen, zoodanig als dezelve door de Ievieten in den tempel te Jeruzalem werden uitgevoerd, enz.*), *Parijs*, 1806 en 1807, 2 dl.ⁿ in 12.mo; onder eenen veranderden titel herdrukt, *Parijs*, 1818—1819, 2 dl.ⁿ in 8.vo; — 3.º *La véritable etc.* (*De ware voorzegging van den eerwaardigen Holzanser, enz. met, de toepassing*), 1815, in 12.mo; — 4.º *Prophétie etc.* (*Voorzegging van Paus INOCENTIUS IV enz., met de verklaring*); — 5.º *Le vrai etc.* (*De ware zin van Psalm LXVII, Exurgat Deus, enz.*), *Parijs*, 1819, in 8.vo De abbé VIGUIER heeft daarenboven de volgende uitgaven bevorderd: 1.º *Le Sacrifice etc.* (*Het eeuwigdurend offer van geloof en liefde, in het H. Sacrament des Altaars, door SIMON LOURDEAUX*, 19.º uitgave), *Parijs*, 1820, in 12.mo De uitgever heeft er meer dan zes duizend veranderingen en verbeteringen in aangebracht; — 2.º *Discours etc.* (*Verhandeling*

van den heer BULLET, over de waarheid, der christelijke godsdienst), Parijs, 1817, in 12.mo; 3.º — *Abrégé etc.* (Beknopte levensschets van den heiligen JOZEF DE COPERTINO, wonderdoener en profet in 1663, verbeterd door CLEMENS XIII, vertaling van DENYS, herzien door VIGUIER, 1820, in 12.mo)

* VILARIS (MARCUS HILARIUS), een geleerde scheikundige, in 1720, te *Bordeaux* geboren, was de zoon van een' apothekar dier stad. Hij studeerde in het begin onder zijnen vader, en werd te zijner verdere ontwikkeling, in 1738 naar *Parijs* gezonden. VILARIS maakte onder ROUELLE, groote vorderingen in de scheikunde en in de natuurlijke historie, en werd in de veldtogten van *Hanover* aangesteld als gepensionneerd artseneij-bereider. Hij keerde naar *Bordeaux* terug, alwaar hij leergangen hield over de scheikunde, de leiding van het laboratorium zijns vaders op zich nam, en men had hem de uitvinding van verscheiden nieuwe werktuigen en de verbetering van verschillende andere te danken. In 1748, werd hij tot apothekar bevorderd, en vier jaren later nam de akademie van wetenschappen van *Bordeaux* hem onder hare leden op. Daar hij zich overtuigd hield, dat er in *Frankrijk* eene aardsoort moest bestaan, gelijk aan die, waarvan men het porselein van *Sèvres* vervaardigt, besteedde hij drie jaren om *Guienne* en de naburige provinciën te doorkruisen, en hij vond in 1757

te *Saint-Yrieix*, eene blanke aarde, *Kaolin* genaamd, welke men tot hetzelfde fabrikaat gebruikte, en het is aan deze ontdekking, met welker onderzoek MACQUER door het gouvernement belast werd, dat men de fabriek van *Limoges* te danken heeft. Hij hield zich verder bezig met het opsoren van een middel om vleesch, zonder zout, voor bederf te behoeden, en slaagde er in: hij maakte in 1768, zijne ontdekking aan de regering bekend, en men nam er de proef van in *Normandië*, en wel met den besten uitslag; maar ons onbekende redenen beletteden het bestuur zijn geheim te koopen. In 1780, bood hij het gouvernement eene *Memorie* aan, welke een ontwerp van nieuwe werktuigen, en van nieuwe behandelingswijzen bevatte, ter bewerking van het suikerriet. Dit ontwerp was des te nuttiger, daar het eene groote hoeveelheid suiker spaarde, die in de fabrieken, wegens de gebrekkige behandeling verloren ging. VILARIS bood aan, om zich naar *Amerika* te begeven, ten einde er zijne nieuwe vinding tot stand te brengen, en door de kolonisten te doen aannemen; maar de oorlog met *Engeland*, belette de uitvoering van dit ontwerp. Hij overleed te *Bordeaux*, den 26 Mei 1792. Het resultaat, zijn werkzaamheden is te vinden in de *Verzamelingen der akademie van Bordeaux*, terwijl men in het *Magasin encyclopédique*, 1798, 3.º dl., blz. 54—61, eene *Levensschets* van hem aantrest.

* **VILATE (JOACHIM)**, een der agenten der commissie van het algemeene welzijn, te *Ahun*, in het Fr. *Creuse-dep.*, in 1768 geboren, werd priester, en had in het begin een onberispelijk gedrag, in de betrekking van hoogleeraar, welke hij te *Guéret* en te *Limoges* bekleedde. Jong en zonder ondervinding te *Parijs* gekomen zijnde, maakte hij er gevaarlijke kennissen, en liet zich door den revolutionnairen stroom medeslepen. Onder het schrikbewind, nam hij den bijnaam aan van **SEMPRONIUS GRACCHUS**, en werd een der gezwoeren van de revolutionnaire regtbank. Bij den val van **ROBESPIERRE**, zijnen beschermer, dacht hij aan zijne billijke straf te ontsnappen, door het aan den dag brengen van verscheiden door dien dwingeland ontworpen misdaden. Met **FOUQUIER-TAINVILLE** en andere booswichten in hechtenis genomen, werd hij ten dood veroordeeld, en den 7 Mei 1795 geëxecuteerd. Hij heeft nagelaten: 1.º *Causes etc.* (*Geheime oorzaken der omwenteling van den 9 thermidor*), 1795, in 8.vo; — 2.º *Continuation etc.* (*Vervolg der geheime oorzaken*), 1795; — 3.º *Mystères etc.* (*Geheimen der Moeder-Gods ontsluiting*), enz. Men vindt in deze geschriften belangrijke bijzonderheden, betrekkelijk de gebeurtenissen en het tijdvak, die er het onderwerp van uitmaken.

VILLALPANDE (JOANNES BAPTISTA), een Jesuit van *Cordova*, zeer bekwaam in het goed ver-

stand der H. Schrift, overleed te *Rome*, in 1608, in den ouderdom van 56 jaren, na met pater **HIERONYMUS PRADO** (zie dat artikel) zijn' ordebroeder, een geleerd *Commentarium* op den profeet **EZECHIEL**, in 3 dl.ⁿ, in fol. zamengesteld te hebben, *Rome*, 1596. De *beschrijving der stad en des tempels van Jeruzalem* wordt in dit werk het meest op prijs gesteld. — Men moet hem niet verwarren met **GASPARIUS VILLALPANDE**, een' godgeleerde van *Segovia*, en doctor aan de universiteit van *Alcala*, die met roem verscheen in de kerkvergadering van *Trente*, en de ketterijen zijner eeuw door verschillende belangrijke werken bestreed. — Noch met **FRANCISCUS TORREBLANCA VILLALPANDE**, den schrijver van een zeldzaam en belangrijk boek, getiteld: *Epitome delictorum, seu libri IV de invocatione daemonum occulta et aperta*, *Sevilla*, 1618, in fol. Deze oorspronkelijke uitgave is met vier goedkeuringen voorzien, onder anderen ook met die der Inquisitie. — (Zie **DELRIO**).

* **VILLALPANDE (JOANNES DE)**, in de 16.º eeuw, hoofd eener sekte dweepers (*illuminés*), in *Spanje*, was oorspronkelijk van het eiland *Teneriffe*. Hij kwam zich in *Andaluzië* vestigen. Met een vurig hoofd geboren, verviel hij, met betrekking tot het stuk van godsdienst, in de ongerijmdste dwalingen. De voornaamste was, » dat het gebed in staat was; de menschen tot zulk eenen staat van volmaakt-

heid te brengen, dat zij noch sacramenten, noch goede werken meer noodig hadden, en dat zij zich, zonder te zondigen, zelfs aan de schandelijkste vermaken konden overgeven." Hij was er enkel op bedacht om zijne leer voortteplanten, en hij werd hierin geholpen, door eene karmelieter-non CATHARINA VAN JESUS genaamd. Hij vormde weldra talrijke ingewijden, die in het diocees van *Sevilla* begonnen optetreden, en zich door verscheiden gewesten van het schiereiland verspreiden. Het lot van VILLALPANDE en van zijne gezellin is onbekend; maar verscheiden zijner leerlingen werden door de inquisitie achtervolgd: aan diegene, welke hunne dwalingen herriepen, schonk men vergeving; de overigen werden te *Cordova* met den dood gestraft.

VILLANDON. — Zie HÉRITIER DE VILLANDON.

VILLANI (JOANNES, MATTHEUS en PHILIPPUS), Florentijnsche schrijvers der 14.e eeuw. De beide eerste waren broeders, en de laatste was de zoon van MATTHEUS. Een zelfde beroep, dat des handels, en een zelfde studie-smaak, die der geschiedenis, hielden hen alle drie bezig, en maakten hen beroemd, vooral de beide broeders. Er bestaat van JOANNES, eene *Kronijk*, in het Italiaansch, in 12 boeken, van den torenbouw van *Babel* af tot het jaar 1348. REMIGIO van *Florence*, heeft er kanteekeningen en geleerde aanmerkingen

bijgevoegd. MATTHEUS zette dezelfde voort, tot 1364. Dit vervolg is mede in 12 boeken verdeeld, die PHILIPPUS vermeerderde en verbeterde. Het geheel werd door de JUNTES of GUINTIS, te *Venetië*, in 1559, 1562, en 1581, in 3 dl.ⁿ, in 4.to gedrukt. Het is moeilijk deze uitgave volledig aantetrefsen, en zij is zeer duur, zelfs in *Italië*. Men heeft dit werk, in 1738, te *Milane*, in 2 dl.ⁿ, in fol. herdrukt. Het verdient geraadpleegd te worden, vooral met betrekking tot de gebeurtenissen der 13.^e en 14.^e eeuw, die er vrij ordelijk in behandeld zijn, maar de schrijvers zijn niet altijd onpartijdig te werk gegaan, getuige hiervan het afschuwelijke beeld van CLEMENS VI, door MATTHEUS geschetst, niettegenstaande alle gelijktijdige geschiedschrijvers aan dien Paus grooten lof toezwaaijen. MATTHEUS VILLANI was een gunsteling van LODEWIJK van *Beijeren*, die groote geschillen met al de Pausen van zijnen tijd heeft gehad. JOANNES is niet geloofwaardiger; pater BERTHIER heeft, in eene *Verhandeling*, aan het hoofd van het 13.^e dl. der *Geschiedenis van de Gallikaansche kerk*, verscheiden zijner dwalingen in het daglicht gesteld, en aangetoond dat deze schrijver niet vrij is van vooringenomenheid en haat.

* VILLANI (NICOLAAS), een geleerde criticus, bloeide in de 17.^e eeuw te *Rome*, alwaar hij geboren was. Hij bezat vele begaafdheid voor de Latijnsche

dichtkunde, en heeft nagelaten: 1.º een *Hekeldicht* beginnende met *Dii vestram fidem*; — 2.º een ander, *Nos canimus surdis*, welke hem een aantal vijanden berokkenden. Nog heeft men van hem: 3.º *De laudibus GREGORII XV carmen*, Viterbo, 1621, in 4.to; — 4.º *Ragionamento*, of *Verhandeling van den academicus ALDEANO over de luimige dichtkunst der Grieken, Latijnen en Toskaners, met eenige gedichten*, Venetië, 1634, in 4.to Hij had een heldendicht ondernomen, *Fiorenza difesa* genaamd, hetwelk hij niet ten einde bragt. VILLANI overleed in 1641.

VILLARET (FOULQUES DE), in 1308, groot-meester der orde van den H. JOANNES van *Jeruzalem*, ondernam de uitvoering van het ontwerp, door WILLEM DE VILLARET, zijn' broeder en voorganger gevormd, om zich van het eiland *Rhodus* meester te maken. Met behulp van eenen kruistogt, dien hij van CLEMENS V verkreeg, gelukte hem zulks in 1310, hij verdreef de Saracenen, en maakte zich daarenboven nog meester van verscheiden eilanden van den *Archipel*. Het klooster der orde werd naar *Rhodus* verplaatst, en de hospitalisten werden sedert dien tijd *Rhodiërs* of *Ridders van Rhodus* genaamd. Toen de Turken in 1315, dit eiland belegerden, noodzaakte hen de grootmeester, dit beleg optebreken. Ondanks de diensten, welke hij aan de orde bewezen had, werd hij echter beschuldigd, de open-

bare belangen te verwaarloozen, om enkel aan zijne eigene te denken. De ridders, door zijne willekeur en zijne weelde verontwaardigd, noodzaakten hem in 1319, zijne waardigheid in handen van den Paus nederteleggen, ten einde zich de schande eener afzetting te sparen. Hij begaf zich naar zijne zuster, vrouwe van *Teiran* in *Languedoc*, alwaar hij in 1329 overleed.

VILLARET (CLAUDIUS), te *Parrijs*, in 1715 van brave ouders geboren, verbond zich onder eenen troep tooneelspelers, en verliet het losbandige en rondzwerfende leven derzelve, eerst in 1756, te *Luik*. Hij keerde naar *Parrijs* terug, alwaar hij de zaken had geregeld, die hem genoodzaakt hadden, zich van die hoofdstad te verwijderen, en werd tot eersten schrijver bij de rekenkamer benoemd. Terwijl hij werkte, om dit belangrijk depot, dat in 1738 de prooi der vlammen was geweest, in orde brengen, was hij in de gelegenheid, om met verscheiden bronnen der geschiedenis van *Frankrijk* in kennis te geraken. Nadat de abbé VELY (zie dat artikel), in 1759 was overleden, werd VILLARET gekozen, om zijn werk voortzetten. Men benoemde hem bijna gelijktijdig tot secretaris van het pairschap en der pairs. Een gebrek aan de waterlozing, waaraan hij leed, sleepte hem in Maart 1766 in het graf. Zijn vervolg der *Geschiedenis van Frankrijk*, in een' gedwongen

* en wijdloopigen stijl geschreven, begint in het 8.º dl. met de regering van PHILIPPUS VI, en eindigt met bldz. 348 van het 17.º dl. De heer GARNIER is VILLARET opgevolgd, en heeft, bij het voortzetten van zijn werk, de beide gebreken van zijn' stijl overgenomen, bij welke hij er nog andere heeft gevoegd; hij legt er zich niet op toe, om de feiten op zoodanige wijze voor te stellen, dat zij belangwekkend zijn: zijne partijdigheid voor de hugenooten en de stokebranden van den burger-oorlog, en de zoo zeer uiteenlopende beoordeelingen der beroemde mannen, kunnen de goedkeuring van verstandige lezers niet wegdragen. — Nog heeft men van VILLARET *Considerations etc. (Bemerkingen over de tooneelkunde)*, 1758, in 8.vo; een werk, waarin weinig nieuws te vinden is; en *Esprit etc. (Geest van VOLTAIRE)*, 1759, in 8.vo

* VILLARET DE JOYEUSE (LODEWIJK THOMAS), een Fransch onder-admiraal, te Auch, in 1750, uit eene oude familie van Gascogne geboren. Tot den geestelijken staat bestemd, waarvoor hij geen' smaak gevoelde, begaf hij zich onder de gendarmes van het huis des konings. Een tweegevecht, waarin hij zijne tegenpartij doodde, verplichtte hem, dat corps te verlaten. Hij begaf zich naar *Ile-de-France*, waarvan de heer TERNAY, zijn bloedverwant, gouverneur was. Daar deze in VILLARET weinig gewone talenten ontdekte, zoo

vertrouwde hij hem gewigtige zendingen toe bij HYDER-ALY, en andere Indiaansche vorsten. De bekwaamheid, met welke hij zich van die zendingen kweet, verwierf hem de toegenegenheid van den baljuw VAN SUFFREN, die hem het bevel gaf over het adviesjagt *la Naïade*. Deze admiraal belastte hem daarenboven, om aan den heer DE PEINIER, die uitgezonden was, om de reede van *Madras* te zuiveren, het berigt over te brengen, dat het Engelsche smaldeel veel sterker dan hij, onder *Ceylon* verschenen was. Terwijl de baljuw hem dezen neteligen last opdroeg, zeide hij hem: » Ik heb u gekozen, wijl ik een' man van oordeel noodig heb; doe al wat in uw vermogen is, om uwe taak te volbrengen; ik geef u volkomen volmagt. Gij zult heen en weder verjaagd, ja zelfs overrompeld worden; maar gij zult u dapper weren, ziedaar wat ik begeer." Het gelukte aan VILLARET werkelijk den heer DE PEINIER te verwtigten; maar zoo als de baljuw VAN SUFFREN voorzegt had, werd hij bij zijne terugkomst, door *the Sceptre*, een oorlogsschip van 64 stukken, overvallen. De dappere VILLARET zeide altoen tot zijne bemanning, die slechts uit 120 hoofden bestond: » Het is slechts een door de Oost-Indische maatschappij gewapend vaartuig, zullen dapperen, zoo als wij, zich door kooplieden laten gevangen nemen? Neen, zeer zeker; leve de koning!" De gheele be-

manning herhaalde dezen kreet, en maakte zich tot den strijd gereed, die bijna acht uren duurde, en een der bloedigste was. Ondanks de groote ongelijkheid van magt, gaf VILLARET zich niet over, dan na acht voeten water in het ruim te hebben, en zinkende te zijn. Naardien de vijandelijke scheepskapitein dezen moed bewonderde, zoo weigerde hij den degen van VILLARET aantenemen, en de Engelsche admiraal, aan wien men hem voorstelde, gaf hem zijne vrijheid weder. Van dien oogenblik af, werd VILLARET als een der dapperste officieren van de Fransche marine beschouwd. De baljuw van SUFFREN verhief hem tot ridder van den H. LODEWIJK, tot scheepsluitenant, en tot bevelhebber van het fregat *le Coventry*, waarmede hij den zeetogt eindigde. Bij het vertrek van den heer DE SUFFREN, in 1783, ontving hij bevel, om zich naar *Batavia* te begeven, ten einde met de Hollandsche maatschappij over vrij gewigtige zaken te onderhandelen. Hij slaagde in deze zending bij den Hollandschen gouverneur zoowel, dat hij alles verkreeg, wat hij begeerde. In 1785 keerde hij naar *Frankrijk* terug. Gedurende de omwenteling ging hij voort, met onder de marine te dienen; in 1791, voerde hij te *Lorient* het bevel over het fregat *la Prudente*, waarmede hij zich naar *St. Domingo* begaf, alwaar hij getuige was van de onlusten dier volkplanting. Bij zijne terugkomst in *Frankrijk*, vond

hij den troon vernietigd, op den oogenblik, waarop het bijna onmogelijk was om uitte wijken. Zijne gevoelens, strijdig met die van den dag, waren sedert langen tijd bekend; desniettemin bragt zijn roem hem weldra tot het bevelhebberschap over de zeemagt in den *Oceaan*, en hij bedekte zich met nieuwe lauwers. Ten gevolge van den ongelukkigen strijd van den 13 *Prairial*, 2.º jaar (April 1794) zou VILLARET DE JOYEUSE in regten zijn betrokken; maar de vertegenwoordiger JEAN-BON-SAINTE-ANDRÉ, redde hem het leven en handhaafde hem in zijnen post. » Ik weet, zeide hij, dat VILLARET een aristocraat is; maar hij is een dappere, die wel zal dienen. » De admiraal verzette zich, zoo veel als het in zijn vermogen was, tegen het uitloopen in den winter, dat in 1795 plaats had; maar hij werd niet gehoord, en het stormachtige weder deed een aantal schepen, en vele zeelieden omkomen. Hij legde den grootsten moed aan den dag, in Junij 1795, in een gevecht onder het eiland *Grois*, waarin hij tegen eene veel sterkere magt worstelde, dan die, waarover hij het bevel voerde. Hij verklaarde zich vervolgens tegen den togt naar *Ierland*, en na er vruchteloos de ongelukken van voorspeld te hebben, vraagde hij om zijn ontslag, dat het directorium hem verleende. Tot dusvere had hij en als onderhandelaar, en als zeeheld, grootte talenten ontwikkeld: ook als redenaar legde hij, in den raad

der vijfhonderden, waartoe hij, in 1797, door het dep.^t *du Morbihan*, beroepen werd, groote begaafdheden aan den dag; hij verklaarde zich met den meesten nadruk tegen de *terroristen*. Den 18 fructidor tot de verbanning veroordeeld, gelukte het hem in 1799, naar het eiland *Oleron* te ontsnappen, van waar de consuls hem terugriepen. In 1801 werd hij met de expeditievloot tegen *St. Domingo* belast, en vereenigde alstoen de geheele zee-magt van *Frankrijk*, *Spanje* en *Holland*. In het volgende jaar verkreeg hij den titel van kapitein-generaal der eilanden *Martinique* en *St. Lucia*, welke hij met wijsheid bestuurde. In 1809, kwamen de Engelschen hem aanranden; nadat VILLARET DE JOYEUSE, in de vesting *Bourbon* het verschrikkelijkste bombardement had doorgestaan, zag hij zich verplicht *Martinique* overtegeven. Zijn gedrag werd echter gelaakt, in een verslag, door eenen raad van onderzoek uitgevaardigd; vruchteloos en bij herhaling verzocht hij, om in regten betrokken te mogen worden. Eindelijk liet NAPOLEON hem in 1811, door den minister van marine, die zeker de vriend van VILLARET niet was, schrijven, » dat hij, na zelf zijn gedrag onderzocht te hebben, hem benoemde tot gouverneur-generaal van *Venetie*, en tot bevelhebber der 4.^e militaire afdeeling. » De Venetianen, die geene vrienden zijn van een vreemd bestuur, hadden echter voor VILLARET eene

ware achting en toegenegenheid, en betreurden zijnen dood, die in 1812 plaats had.

VILLARS. — Zie BOIVIN (FRANCISCUS DE).

VILLARS (ANDREAS DE BRANCAS DE), uit eene van *Napels* oorspronkelijke, doch, sedert het midden der 14.^e eeuw, in *Frankrijk* gevestigde familie. Na zich in de Ligue te hebben doen opnemen, stond hij in 1592, het beleg van *Rouanen* uit tegen HENDRIK IV. Doch na de afzwering van dien vorst, in 1594, gaf hij hem de stad over. De post van admiraal was de prijs zijner onderwerping. Hij werd geslagen en gedood in den slag van *Dowlens*, in 1595, door de Spaanjaards gewonnen.

VILLARS (LODEWIJK HECTOR, markies, later hertog DE), pair en maarschalk van *Frankrijk*, grande van *Spanje*, ridder der orden des konings en des gulden-vlies, gouverneur van *Provence*, enz; werd te *Moulins*, in het *Bourbonnesche*, in 1653, uit eene beroemde familie geboren. [Hij maakte zijne eerste wapenfeiten onder CONDÉ en TURRENNE, onderscheidde zich bij den overtocht van den *Rijn*, bij de belegeringen van *Orsoy*, *Doesborgh* en *Zutphen*. Hij trok zoo zeer de aandacht van LODEWIJK XIV, dat deze vorst, toen hij hem den vijand zag aanvallen, zeide: » Men kan nergens een geweerschot lossen, of dit jongetje komt als uit den

grond te voorschijn, om er zich bij te bevinden.”] In 1690 verkreeg hij den titel van veldmaarschalk. Na den vrede van *Rijswijk*, begaf hij zich in hoedanigheid van buitengewoon gezant naar *Weenen*, doch hij werd in 1701 teruggeroepen. Men zond hem naar *Italië*, van waar hij zich naar *Duitschland* begaf, alwaar hij den 14 October 1702, een voordeel op den vorst van *Baden* behaalde, ofschoon men wegens het zelfde gevecht te *Weenen* eene verlichting bewerkstelligde. In het volgende jaar, dreef hij, gezamenlijk met den keurvorst van *Beijeren*, den graaf van *STIRUM*, te *Hochstüdt* terug. In *Frankrijk* teruggekeerd, werd hij in de maand Maart 1704 als bevelhebber naar *Languedoc* gezonden, alwaar sedert 2 jaren dweepers, door vreemde mogendheden ondersteund, de wapens hadden opgevat, en verregaande geweldadigheden pleegden (zie *RAVANEL*). De maarschalk *DE VILLARS* beteugelde die ellendelingen, gedeeltelijk door de wapens en gedeeltelijk door voorzigtigheid, en verliet genoemd gewest in het begin van 1705. *VILLARS*, noodig in *Duitschland*, om aan den zegepralenden *MARLBOROUGH* het hoofd te bieden, verkreeg het bevel over de troepen, die aan de *Moezel* lagen, en behaalde eene overwinning te *Stolthofen*, waarvan hij zich stormenderhand meester maakte. Hij trok vervolgens door de berg-engten en bekwam van het keizerrijk, meer dan 18 millioenen aan brandschatting. In 1708 werd *Dau-*

phiné het tooneel zijner heldendaden; de bekwame veldheer vrijdelde al de plannen van den hertog van *Savooije*. In *Vlaanderen* teruggeroepen, werd hij te *Malplaquet* geslagen, en zoo ernstig gewond, dat men noodig oordeelde, hem de laatste heilige Sacramenten toetediene. Men stelde voor om deze plegtigheid in stilte te verrigten: » Neen, zeide de maarschalk, wijt het leger *VILLARS* niet als een dappere heeft kunnen zien sterven, zoo is het goed, dat het hem als een christen de wereld ziet verlaten.” Zijne verwonding was, zegt men, de voornaamste oorzaak van het verlies van dezen slag. Hij was gelukkiger in 1712. Hij viel den 24 Julij te *Denain* aan de *Schelde* onvoorziens, op eene verschanste legerplaats van 17 bataillons, overrompelde dezelve, en maakte zich meester van de magazijnen, welke prins *EUGENIUS*, uit *Landrecies* toegesnel, vruchteloos trachtte te heroveren. *VILLARS* had dezen gelukkigen uitslag te danken, aan het door *LE FEBVRE D'ORVAL* voorgestelde plan; en hij maakte er gebruik van, om zich met spoed, meester te maken van het fort van *Scarpe*, van *Douai*, *le Quesnoy*, *Bouchain*. Zijne veroveringen bespoedigden den vrede. Dezelve werd gesloten te *Rastadt*, den 6 Mei 1714, en de maarschalk was er gevolmachtigde. De overwinnaar van *Denain* genoot vreedzaam de rust, die hij door zijn werken verdiend had tot in 1733, als wanneer hij naar *Italië* werd gezonden, na tot

veld-maarschalk-generaal te zijn henoemd. Deze titel was niet verleend geweest sedert den maarschalk TURENNE, die er het eerst mede vereerd schijnt te zijn geweest. Den 11 November van dat jaar, kwam hij aan in de legerplaats van *Pizzighetone*, en maakte zich, na 12 dagen met opene loopgraven te hebben gevocht, bij verdrag meester van die plaats. De verzwakking zijner krachten stond hem niet toe meer dan éenen veldtogt te maken. Op zijne terugreis naar *Frankrijk*, hield hem eene doodelijke ziekte te *Turijn* op, aan welke hij den 17 Junij 1734, aldaar overleed. Toen prins EUGENIUS het berigt van dezen dood vernam, zeide hij: » *Frankrijk* heeft een groot verlies geleden, het welk het in langen tijd niet zal herstellen." De maarschalk DE VILLARS was een man, vol onverschrokkenheid en vertrouwen, en met eenen geest bezielde voor den oorlog geschapen. Zijne zedelijke en militaire deugden bekwamen eenen nieuwen glans, door hare vereeniging met die der godsdienst, aan welke hij steeds opregtelijk verkleefd was. Men verwijt hem niet altijd eene zijner dapperheid waardige zedigheid aan den dag te hebben gelegd (*). Hij sprak over zichzelf, zoo als hij verdiende dat anderen over hem spraken.

Eens, bij zijn afscheidnemen, om het bevel te gaan voeren over het leger, zeide hij tot den koning in tegenwoordigheid van het geheele hof: » Sire, ik ga de vijanden uwer majesteit bevechten, en ik laat u te midden der mijnen achter." Aan de hovelingen van den hertog van *Orleans*, regent des koninkrijks, die rijk waren geworden, door de ondermijning van den staat, het *Stelsel van Law* (zie dat artikel) genaamd, zeide hij: » Wat mij betreft, zoo heb ik nooit iets gewonnen, dan op de vijanden van den staat." Zijne gesprekken, waarin hij denzelfden moed, als in zijne handelingen openbaarde, vernederde andere mannen al te zeer, die daarenboven door zijn geluk reeds genoeg verbitterd waren: ook bezat hij, met regtschapenheid en verstand, nooit de kunst om zich vrienden te maken. Men heeft in *Holland de Mémoires etc. (Gedenkschriften van den maarschalk DE VILLARS)*, in 3 dl.ⁿ, in 12.mo gedrukt. Het 1.e dl. is geheel van hem, de beide overigen zijn van eene andere hand. In 1787, heeft L. P. ANQUETIL (zie dat artikel), een *Leven van DE VILLARS*, met zijn *Dagverhaal*, in 4 dl.ⁿ, in 12.mo, in licht gegeven. De beroemde veldheer wordt in deze werken soms anders geschilderd

A a 3

(*) Dit verwijt verliest veel van deszelfs kracht, als men zich dit gezegde van den maarschalk herinnert: » Nooit heb ik een levendiger genoegen gevoeld, dan bij het behalen van eenen prijs in het collegie, en bij het winnen van eenen veldslag."

dan hij werkelijk geweest is; men laat hem dingen zeggen, waaraan hij niet gedacht heeft, en die in zijne denkwijze niet lagen. De hertog van SAINT-SIMON, behandelt in zijne *Memoriën*, den maarschalk DE VILLARS zeer slecht, en maakt van zijne gebreken, van zijne ijdelheid vooral eene soort van karikatuur, die hartstogt en kwade luim ver-raadt, doch in den volsten zin kan men zeggen, dat zijne laking van allen grond ontbloot is.

VILLARS (de abbé DE MONTFAUCON DE), in 1635, uit eene adellijke familie van *Languedoc* geboren, was de bloedverwant van den beroemden benediktijner DE MONTFAUCON (zie dat art.), kwam te *Parijs*, en maakte zich bekend door zijne *Entretiens etc.* (*Gesprekken van den graaf DE GABALIS, over de wetenschappen*), 1670, 2 dl.ⁿ, in 12.mo De schrijver ontsluitert in dezelve op eene al te aangename wijze de geheimen der kabaal der broeders van het rozen-kruis (zie FLUDD). Dit werk deed hem den kansel verbieden. Hij werd, in 1675, op den weg van *Parijs* naar *Lyon*, door een' zijner bloedverwanten, door een pistool-schot gedood. Nog heeft men van hem eene *Traité etc.* (*Verhandeling over de scherpzinnigheid*), in 12.mo; ten voordeele der *zamenspraken van ARISTUS en EUGENIUS*, door pater BOURHOUS, tegen BARBIER D'AUCOUR, die eene critiek van dit werk had vervaardigd, en een roman, in 3 dl.ⁿ, in 12.mo, onder den titel van *Liefde zonder zwakheid*,

die niet veel beteekent. [Hij gaf daarenboven in het licht: *Overwegingen over de levenswijze van la Trappe*, eenen *Brief tegen ARNAUD*, en *Beoordeeling der Gedachten van PASCAL*].

VILLE (HIERONYMUS FRANCISCUS markies DE), een Piemontees, diende onder den hertog van *Savooye* en onderscheidde zich door zijnen moed en zijne kunde. Hij had, onder prins THOMAS den rang van luitenant-generaal, in dienst van *Frankrijk*, toen hij in 1665, door de republiek van *Venetieë* werd aangezocht, om het bevel in *Candia* te gaan voeren. Hij bood het hoofd aan de pogingen der Turken, tot dat de hertog van *Savooye* hem in 1678 terugriep. Hij verliet het eiland, den 22 April, tot groot leedwezen der soldaten en officieren, die evenzeer op zijne dapperheid als op zijne bekwaamheid rekenden. D'ALQUÉ heeft zijne *Gedenkschriften over het beleg van Candia*, uit het Italiaansch in het Fransch vertaald, *Amsterdam*, 1671, 2 dl.ⁿ, in 12.mo Dit is een belangrijk dagverhaal dezer be-ruchte belegering.

VILLE (ARNOLD DE). — Zie RANNEQUIN.

* VILLE (de abbé JOANNES IGNATIUS DE LA), een bekwame diplomaat, en bisschop van *Tricomia*, in 1690 geboren, maakte op eene roemvolle wijze, zijne eerste studiën bij de Jesuiten, en begaf zich in hunne orde. Hij doorliep in dezelve, den ge-

wonen kring des onderwijs, en besteedde, zijnen overigen tijd om zich in de Fransche taal te oefenen, en andere nuttige kundigheden te verwerven. Hij oordeelde het niet raadzaam om zich aan de maatschappij door geloften te verbinden, en verliet dezelve weder; doch hij behield voor zijne oude orde-broeders altijd vele achting en toegenegenheid. Wereldlijk priester geworden zijnde, werd hij ook weldra in de wereld bekend. Hij had de geschiedenis en de belangen der hoven beoefend. De markies DE FÉNELON (GABRIEL JACOBUS), neef van den aartsbisschop van *Kamerijk*, in 1725, tot gezant in *Holland* benoemd zijnde, zoo werd de abbé DE LA VILLE verkozen om hem te vergezellen, en nadat de ambassadeur terug was geroepen, ging hij voort, in hoedanigheid van minister des konings van *Frankrijk*, bij dezelfde republiek te resideren. Bij verschillende gelegenheden, met gewigtige en netelige onderhandelingen belast, geleidde hij dezelve altijd met zoo vele scherpzinnigheid, dat zij eenen gelukkigen uitslag bekwamen. Men beriep hem tot den post van eersten secretaris bij het ministerie van buitenlandsche zaken, en hij spreidde aldaar eene andere soort van begaafdheid ten toon. Nooit waren de *dépêches* duidelijker, naauwkeuriger en beter geschreven geweest. Het was billijk dat zoo vele verdiensten, en dienstbewijzen beloond werden: de abbé DE LA

VILLE verkreeg de abdiën van *Lessay* en van *Saint-Quentines-Beauvais*. In 1746, werd hij in de Fransche akademie opgenomen; men stichtte voor hem den post van directeur der buitenlandsche zaken, en benoemde hem tot bisschop van *Tricomia*, in *partibus infidelium*. De bisschop van *Tricomia* overleed in 1774. Meer dan 40 jaren was hij in het beheer van zaken geweest. Men heeft van hem: 1.º *Discours (Rede)* bij zijne opneming in de Fransche akademie; — 2.º *Tegenwoordige staat der bezittingen van zijne Britsche majesteit in Duitschland*, uit het Engelsch in het Fransch vertaald, 1720, in 12.º; — 3.º een aantal *Verhandelingen*, in de archiven van buitenlandsche zaken bewaard. SUARD, die hem bij de akademie opvolgde, heeft zijne *Lofrede* uitgesproken.

* VILLEBRUNE (JOANNES BAPTISTA LEFEBVRE DE), doctor in de geneeskunde, te *Senlis*, in 1732 geboren; werd in 1793, opziener der nationale bibliotheek; hij had de geneeskunde laten varen, om zich in bijna al de bekende landtalen van *Europa* en *Azië* te oefenen. In het collegie van *Frankrijk*, tot hoogleeraar der Grieksche letterkunde benoemd, verloor hij dien post in 1797, zoowel als dien van tolk, welken hij bij het ministerie van buitenlandsche zaken bekleedde. Door het Directorium vervolgd, wyl hij in eenon gedrukten brief de noodzakelijk-

heid had verklaard, van in *Frankrijk* een eenig hoofd te hebben, begaf hij zich naar *Angoulême*, alwaar hij tot aan het sluiten der centrale school, den leerstoel der natuurlijke historie en vervolgens dien der humaniora en wiskunde bekleedde. Hij overleed aldaar in 1809. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Récherches etc. (Nasporingen over de koorts)*, naar het Engelsch van Dr. GRANT, 1773, in 12.mo; — 2.º *Traité etc. (Verhandeling over de ondervinding in de geneeskunst)*, naar het Hoogduitsch van ZIMMERMAN, 1774, 3 dl.ⁿ, in 12.mo; — 3.º *Traité etc. (Verhandeling over den bloedgang)*, naar het Hoogduitsch van denzelfden, 1775, in 12.mo; nieuwe uitgave, 1787, in 8.vo; — 4.º *Traité etc. (Verhandeling over de ziekten der kinderen)*, naar het Zweedsch, 1778, in 8.vo; — 5.º *La Seconde etc. (De tweede Punische oorlog)*, een dichtstuk, naar het Latijn van SILIUS ITALICUS, 1781, 3 dl.ⁿ, in 8.vo; — 6.º *Traité etc. (Verhandeling over etterbuilen aan de beenen)*, naar het Engelsch, van UNDERWOOD, 1784, in 12.mo; — 7.º eene *Vertaling* (in het Fransch) der *Zetregels en Voorbeduidingen* van HIPPOCRATES, 1786, in 8.vo, enz.

VILLEFORE (JOZEF FRANCISCUS BOURGOIN DE), uit eene adellijke familie van *Parijs*, werd in 1652 geboren, bragt eenige jaren door in de communititeit der edellieden, in de parochie van *Saint-Sulpice* opgericht, en werd in 1706 lid der akademie van op-

schriften. Hij verwijderde zich van dezelve in 1708, en ging zich verbergen in een klein vertrek, van het klooster der hoofdkerk, alwaar hij verbleef tot aan zijnen dood, in 1737 voorgevallen. Men heeft van hem een aantal geschiedkundige werken, vertalingen, en losse stukjes. Zijne geschiedkundige werken zijn: 1.º *Vie etc. (Leven van den H. BERNARDUS)*, in 4.to hetzelfde is met eene edele eenvoudigheid geschreven; — 2.º *Vies etc. (Levensbeschrijvingen der II. Vaders uit de woestijnen van het Oosten)*, 2 dl.ⁿ, later in 3 dl.ⁿ, in 12.mo; — 3.º *Vies etc. (Levensbeschrijvingen der heilige Vaders uit de woestijnen van het westen)*, 3 dl.ⁿ, in 12.mo. Deze beide werken hebben dat van ARNAULD D'ANDILLY, in denzelfden smaak, niet verdrongen; — 4.º *Vie etc. (Leven van de heilige THERESIA)*, met de *Uitgezochte Brieven* derzelfde heilige, in 4.to, en in 2 dl.ⁿ, in 12.mo; — 5.º *Anecdotes of Geheime geschiedenissen, betrekkelijk de bulle Unigenitus*, 1730, 3 dl.ⁿ, in 12.mo. Dit werk, vol gewaagde en satirieke feiten, levert treurige indrukken op betrekkelijk het karakter des schrijvers, en verraadt zijne betrekkingen met de janseniste partij (zie LAFITAU-P. F. —); — 6.º *Vie etc. (Leven van ANNA GENOVEVA van BOURBON hertogin van Longueville)*. Deze was eene der ijveraarsters der partij. De vertalingen van VILLEFORE zijn die van verscheiden werken van den heiligen AUGUSTINUS, van den H. BERNARDUS en van CICERO. Deze verschil-

lende vertalingen bezitten bijna altijd de verdienste der getrouwheid en sierlijkheid; maar men verwijt den vertaler slordigheden in de voordragt, en zenuwlooze omschrijvingen.

VILLEFROY (WILLEM DE), priester, doctor in de godgeleerdheid, in 1690 geboren, overleed als hoogleeraar in het Hebreuwsch, in het koninklijk collegie van *Parijs*, in 1777. Hij was secretaris geweest van den hertog van *Orléans*, die hen in 1721, de abdij van *Blasimont* deed geven. Hij was een leergierig en werkzaam man. Men heeft van hem: *Lettres etc. (Brieven van den abbé de ***, aan zijne kweekelingen, om te dienen tot inleiding van het goed verstand der heilige Schriften)*, *Parijs*, 1751, 2 dl.ⁿ, in 12.mo, en andere geschriften bondiglijk wederlegd, door den abbé LADVOCAT en pater HOUBIGANT. Zijne wijze om de H. Schrift te verklaren, kan als eene soort van *Harduïnisme* worden beschouwd, welke strekt om de gewijde geschiedenis in eenen roman te hervormen, en om van Gods-woord een taalkundig stelsel te maken. De capucijnen, bewaarders van zijne geschriften en uitvoerders van zijn ontwerp, hebben een *Commentarium* op *JOB*, en andere werken geleverd, waarin men eene meer zonderlinge dan nuttige geleerdheid ontwaart, eene geleerdheid die meer gezocht is dan afgemeten naar de verhevene eenvoudigheid der heilige boeken.

VILLEGAGNON (NICOLAAS DURAND DE), ridder van *Malta*, te *Provins en Brie* geboren, onderscheidde zich in 1541 bij de onderneming tegen *Algiers*. Hij deed zich niet minder opmerken bij de verdediging van *Malta*, waarvan hij een *Verslag* in het Fransch heeft geleverd, 1553; in 8.vo; en in het Latijn, in 4.to. Na het romaneske ontwerp te hebben gevormd, van zich in *Brazilië* eene souvereiniteit te vormen, en er eene wijkplaats voor de calvinisten, wier dwalingen hij omhelsd had, van te maken, verkreeg hij in het begin vele colonisten; maar daar hij dezelve niet door de banden van een zelfde geloof kon vereenigen, en afschrikt werd door de verdeeldheden, die noodwendig ontstaan, uit de weigering van het gezag der Kerk te erkennen, zoo gevoelde hij het rampzalige zijner afdwaling, kwam in *Frankrijk* terug, en bleef in het vervolg getrouw aan de godsdienst zijner vaders verkleefd. De Portugezen maakten zich meester van de sterkte, welke hij had doen bouwen, ter bescherming zijner volkplanting, en *Brazilië* was voor de Franschen verloren. VILLEGAGNON overleed in 1571, en liet verscheiden geschriften tegen de protestanten na.

VILLEGAS (FERDINAND RUIZ DE), een Spaansch dichter, te *Burgos*, in 1520 geboren, was de kweekeling van den beroemden LODEWIJK VIVES, en de vriend van BUNÉ, groot bewonderaar van

ERASMUS. Intusschen leefde VILLEGAS, ondanks al zijne begaafdheid als Latinist, bijna in de vergetelheid: en men kent zijne werken, enkel door een toeval. Terwijl EMMANUEL MARTINUS in de bibliotheek van den markies DE VILLA-TORCAS naar een boek zocht, viel hem in handen een handschrift der Latijnsche gedichten van VILLEGAS, welke hij onder dezen titel in het licht gaf: *Ferd. Ruizii Vilegasi Burgensis, quæ extant opera; Emm. Martini alonensis decani, studio emendata. A. Bern. Andr. Lama iterum recensita nunc primum prodeunt, Venetiæ, 1734, in 8.vo*

VILLEGAS (don ESTEVAN), bijgenaamd de *Spaansche Anacreon*, in 1595 te *Noxera*, in de provincie *Rioja*, van adellijke, maar arme ouders geboren. Hij studeerde te *Madrid* en te *Salamanka*, en zijne begaafdheid voor de dichtkunde, ontwikkelde zich reeds vroegtijdig. In den ouderdom van 15 jaren vertaalde hij ANACREON, en eenige oden van HORATIUS, die hij in één boekdeel vereenigde. Na deze verschillende voortbrengselen aan verscheiden begunstigers te hebben opgedragen, durfde hij zulks ook nog doen aan PHILIPPUS III, die deze, ofschoon eenigzins spade, hulde niet van de hand wees. Zulks was VILLEGAS echter niet grootelijks van nut, want na langen tijd kon het hem eerst gelukken, eenen zeer geringen post te bekomen. Hij overleed te *Noxera*, den 3 September 1669, en heeft nagelaten: 1.º *Minneliederen*, die verscheiden

uitgaven hebben gehad; — 2.º eene *Vertaling* (in het Spaansch), in onrijm en dichtmaat, van de verhandeling *De consolatio philosophiæ* van BOËTIUS, in 5 boeken, *Madrid*, 1680. Hij heeft daarenboven verscheiden kostbare handschriften nagelaten, te weten: 1.º *Varia philologiæ, sive Dissertationum criticarum*. Pater SARMIENTO bezat in 1770 dit uitmuntende werk, en men weet niet of hij het liet drukken. De bibliotheek van *Cuença* bezat de volgende handschriften: — 2.º eene verzameling van *Staat- en letterkundige brieven*, aan don LORENZO RAMIREZ DE PRADO gericht; — 3.º een *Hekeldicht* tegen de zeden van zijnen tijd; — 4.º eene *Vertaling* van HIPPOLYTUS, treurspel van EURIPIDES enz.

VILLEHARDOUIN (GODFRIED DE), in 1200, ridder en maarschalk van *Champagne*, voerde met roem de wapens en beoefende de letteren. Men heeft van hem *Histoire etc. (Geschiedenis der inneming van Konstantinopel door de Franschen in 1204)*, waarvan de beste uitgave is die van DU CANGE, in fol., 1657. — Men heeft dezelve herdrukt, in het 18.º dl. van *Recueil etc. (Verzameling der geschiedschrijvers van Gallië en Frankrijk)*, 1822, in fol. — Dit werk is met eene bevallige eenvoudigen opregtheid geschreven; maar de schrijver is niet oordeelkundig genoeg in de keuze der feiten en omstandigheden.

VILLEMERT. — Zie BOUDIER DE VILLEMERT (PETRUS JOZEF).

* VILLEMOT (PHILIPPUS), een geleerde sterrekundige, in 1641, te *Châlons-sur-Saône* geboren, werd pastoor van *la Guillotière* te *Lyon*. Zijn leven biedt niets belangrijks aan, en hij is slechts bekend door een werk getiteld: *Explication etc. (Verklaring van de beweging der planeten)*, 1787, in 12.mo, dat hem beroemd maakte. Hij werd echter aangerand door MALEZIEU; maar de geneesheer BAYLE verdedigde hem volkomen. CAMILLUS FALCONNET vertaalde dit boek in het Latijn. VILLEMOT was zoo hartstogtelijk aan de wiskunde gehecht, dat hij bij het hooren voorlezen van een welsprekend proza, of dichtstuk, gewoonlijk uitriep: » Dat is zoo schoon als eene *equatie*." Hij overleed den 11 October 1713.

* VILLENA (HENDRIK VAN ARAGON, markies DE), groot-meester der orde van *Calatrava*, werd in 1384 geboren. Hij stamde van vaders-zijde af van FERDINAND, bijgenaamd *den Regtvaardige*, koning van *Arragon*, en van moeders-zijde van de koningen van *Kastilië*. Te midden der onlusten van *Kastilië*, onder de regering van JOANNES II, zag men beroemde mannen, die, terwijl zij den troon van hunnen koning dreigden te doen schudden, zich echter hartstogtelijk toonden voor de beoefening der wetenschappen en der dichtkunst. De markies DE VILLENA behoorde tot dat getal; hij was zeer ervaren in de staatkunde, de wijsbegeerte, de wiskunde, en vooral in de Kasti-

liaansche dichtkunst. Hij deed den smaak voor de letteren in zijn vaderland herleven, en beschermde degene, welke dezelve beoefenden. In navolging van die van *Toulouse*, rigtte hij in 1423 in *Arragon*, eene akademie van *troubadours* op, en stichtte ook in *Kastilië* een dergelijk genootschap, onder den naam van *Consistorio de la gaya ciencia*. Hij overleed in 1434, en heeft nagelaten: 1.º *gaya ciencia*, of *Geschiedenis der Troubadours van Valencia en Katalonië*). Dit werk bevat ook eene *Verhandeling over de Kastiliaansche dichtkunde*; — 2.º *De werken van HERKULES*, een dichtstuk, *Burgos*, 1422; — 3.º *Aanteekeningen op den Æneis*. Nog schrijft men hem toe eene *Vertaling* (in het Spaansch) van DANTE, en eene *Verzameling* van verspreide dichtstukken in de Spaansche *Cancioneros*.

VILLENA. — Zie PACHECO.

* VILLENEUVE (HUON DE), een beroemde *Troubadour* der 12.^e eeuw, bloeide, zegt men, onder de regering van PHILIPPUS-AUGUSTUS. Hij was de schrijver van verscheiden berijmde romans of dichtstukken, zoo als *Renaud de Montauban*, *Guyot de Nanteuil*, *Aie d'Avignon*, *de vier Zonen van Aimon* enz., die in den tijd eenen grooten opgang maakten. In het dichtstuk van *Renaud*, maakt de schrijver gewag van de beroemdste kruisvaarders, en in het bijzonder van de graven van RAMES, van GALERANY van SAÏTE, van God-

FRIED DE NOGARET alle overzeesche vrijheeren, die zich in 1200 bij de inneming van *Jeruzalem* door SALADIN onderscheidten. VILLENEUVE overleed kort daarna. Men vindt in zijne gedichten meer ernst en kracht, dan in die der overige troubadours van zijn tijdvak. De president FAUCHET, LA CROIX DU MAINE, in de *Bibliothèque française*, DUVERDIER VAN PRIVAS en MILLOT in zijne *Geschiedenis der troubadours*, spreken met lof over VILLENEUVE.

VILLENEUVE (HÉLION DE), grootmeester der orde van den H. JOANNES van *Jeruzalem*, toenmaals te *Rhodus* gevestigd, had zijne verheffing te danken aan de aanbeveling van Paus JOANNES XXII, die in hem even zoo veel moed als bekwaamheid erkende. Zijne verheffing geschiedde te *Avignon* in 1319; maar hij begaf zich eerst in 1332 naar *Rhodus*, en leefde er als een vorst, die het regeren verstaat. Door zijne weldaden lokte hij een aantal ridders tot zich, en dit eiland werd een geducht bolwerk. Hij rustte vervolgens zes galeijen uit, om het bondgenootschap der christen-vorsten tegen de ongeloofigen te ondersteunen. Er waren verschillende misbruiken in de orde geslopen, en Paus CLEMENS VI was van dezelve onderrigt. VILLENEUVE maakte wijze reglementen ter hervorming der zeden. Het werd den ridders verboden lakens te dragen, die meer dan 2 gulden de anderhalve el kostten. Men verbood hun tevens

de verscheidenheid van spijzen, en het gebruik van sijne wijnen. Hij zond kort daarna afgevaardigden aan den Paus; zij hielden een kapittel te *Avignon*, waarin de door den grootmeester ontworpen reglementen bevestigd werden. De orde verloor weldra VILLENEUVE; hij overleed te *Rhodus* in 1346. » Een vorst, zegt VERTOR, achtenswaardig wegens zijne spaarzaamheid, en die gedurende zijn grootmeesterschap al de schulden der godsdienst afloste.» Zijne voorzigtigheid kenmerkte zich even zoo vaak als zijne dapperheid vooral toen hij het eiland *Lango*, dat tegen de orde was opgestaan, beteugelde. Zijne gestrengheid deed hem MANLIUS noemen, wijl hij, zegt men, van het riddergewaad ontblootte DIEUDONNÉ DE GOZON, die, tegen zijn verbod een gedrogt had verdelgd, hetwelk *Rhodus* onveilig maakte (zie GOZON). Hij gaf blijken van zijne praalzucht door de gebouwen, welke hij op het eiland deed oprigten: eene kerk, waarin hij twee hoofdkapellen stichtte, en een kasteel dat zijnen naam droeg. Hij was ook de stichter van een karterhuizer-nonnenklooster, in het diocees van *Fréjus*, waarin zijne zuster ROSALINE DE VILLENEUVE, priorin was, en in den geur van heiligheid overleed.

* VILLENEUVE (PETRUS KAREL JOANNES BAPTISTA SILVESTER), onder-admiraal van *Frankrijk*, den 31 December 1763, te *Valensoles* (Fr. *Neder-Alpen* dep.¹) geboren, reeds in den onderdom

van 15 jaren begaf hij zich als garde-mariniër in dienst; na de ondergeschikte rangen der zee-magt te hebben bekleed, werd hij in 1793 tot scheepskapitein benoemd, en in 1796 was hij smaldeels-chef. Omtrent dezen tijd door tegenwinden in de *Middellandsche-Zee* opgehouden, kon hij met de afdeeling, waarover hij het bevel voerde, de vloot niet bereiken, welke bestemd was, om den inval in *Ierland* te beschermen. In hetzelfde jaar (1796), ontving hij den rang van schout-bij-nacht. VILLENEUVE was bij den slag van *Aboukir* tegenwoordig, alwaar hij over de achterhoede het bevel voerde, en na dezen noodlottigen strijd, gelukte het hem, om; met twee oorlogschepen en twee fregatten, *Malta* te bereiken. In 1804 tot vice-admiraal benoemd, ging hij zich te *Toulon* met het opperbevel over het smaldeel belasten, en ging den 18 Januarij 1805, met 11 linie-schepen, 7 fregatten, 2 brikken, aan boord hebbende een corps-troepen, onder de bevelen van den generaal LAURISTON, onder zeil. Het slechte weder noodzaakte hem de haven weder binnen te loopen, welke hij eerst den 30 Maart kon verlaten, en den 9 April kwam hij voor *Cadix*. De Spaansche admiraal GRAVINA vereenigde zich met eenige schepen met hem, en vijf andere schepen derzelfde natie wachtten hem ter reede van *Fort-Royal*, in *Martinique*. De admiraal NELSON, die in den waan verkeerde, dat de vereenigde vloot voor *Egypte* bestemd

was, vertrok in allerijl naar dat gewest, kwam te *Napels* terug, en kon de *Middellandsche-Zee* eerst eene maand na de Franschen verlaten. Laatstgenoemden, daardoor meesters van de zee der *Antillische Eilanden* geworden, en daarenboven nog verstrekt, door twee schepen en een fregat, uit *Rochefort* gekomen, veroverden het als onoverwinnelijk beschouwde fort *Diamant*, en maakten zich meester van een Engelsch konvooi van veertien zeilen. Het door NELSON aangevoerde smaldeel kwam eindelijk te *Barbadee* aan, en VILLENEUVE zou hem slag hebben kunnen leveren; maar zijn voornaamste doel was geweest, hem van de Europeesche zeeën te verwijderen, zoodat, eenmaal dit doel bereikt zijnde, hij naar *Galicië* stevende, na aan eenen kaper, nog eenen rijken Spaanschen buit ontwendigd te hebben. Tegenwinden hielden hem gedurende twee-en-twintig dagen, tusschen de *Asorische eilanden* en het vaste land op, en op vijftig mijlen in de ruime zee, ontmoette hij een smaldeel onder de bevelen van sir ROBERT CALDER, dat uit vijftien linie-schepen, twee fregatten, een' kotter en een' logger bestond. Van beide zijden stelde men zich in slagorde, en het kanonnen-vuur begon langs de geheele linie. De uitslag was geheel ten voordeele der Franschen; maar de nevel was zoo dik, dat er niets beslissends uit voortvloeide, en twee reddelooze Spaansche schepen, vielen zelfs door wegdrij-

ving in de vijandelijke linie. Met den nacht hield het vuur geheel op, en de beide vloten bleven in de tegenwoordigheid van elkander. Bij het aanbrenken van den volgenden dag, werden de Engelschen, die zich verwijderd hadden, onder den wind ontdekt, en VILLENEUVE, die hen achtervolgde, kon tot geen nieuw gevecht geraken. De beide admiraals werden in hun respectief vaderland bijna even zeer gelaakt, en men las, in een dier aanteekeningen van den *Moniteur*, die gewoonlijk door den keizer zelven gedictieerd werden, de volgende woorden: » Indien er eenmaal een man van karakter en moed, beradenheid en onverschrokkenheid gevonden wordt, zal men zien, wat onze zeelieden vermogen." *sir ROBERT CALDER* werd in zijn vaderland voor een' krijgsraad betrokken, en ten einde het publiek van *Londen* niet ontevreden te maken, gaf het vonnis te verstaan, dat indien de Fransche vloot niet verdelgd was, de Engelsche admiraal, zonder daarom van verraad of lafhartigheid beschuldigd te kunnen worden, op de dagen van den 23 en 24 Julij, wel niet alles moest gedaan hebben, wat in zijn vermogen was. Wijl VILLENEUVE, wegens het slechte weder *Brest* niet had kunnen bereiken, begaf hij zich naar *Ferrol*, en van daar naar *Cadix*. Hij was voor eenen oogenblik van meening dat de admiraal *Rosily*, die te *Madrid* was aangekomen, hem moest komen vervangen, en scheen zulks zelfs

te verlangen. Daar intusschen *NELSON* met eene aanzienlijke magt voor *Cadix* was verschenen, en vijf schepen van zijne vloot gedetacheerd had, zoo dacht VILLENEUVE dat welligt de oogenblik gekomen was, om de nederlaag van *Aboukir* te wreken. » Indien het waar is, schreef hij aan den minister van marine, *DECRÈS*, bij de herinnering der aanteekeningen in den *Moniteur*, indien het waar is, dat er om wel te slagen, slechts karakter en moed vereischt worden, zoo zal ik bij mijn eerste uitloopen, niets te wenschen overlaten." De vereenigde strijdmagten gingen den 20 en 21 October 1805 onder zeil, en in zijne onder-richtingen, toenmaals onder de verschillende bevelhebbers uitgedeeld, legde de admiraal veel kunst en behoedzaamheid aan den dag. Het getal schepen was van beide zijden gelijk geworden; maar onder de drie- en dertig zeilen der vijandelijke vloot telde men zeven-en-twintig linie-schepen, en onder deze zeven drie-dekkers. De vereenigde vloot was, ten gevolge der verschillende evolutiën, welke zij gemaakt had, slecht in de linie gevormd. Dit noodlottige toeval gaf aanleiding tot de schrandere en stoute *Manoeuvre* van den kapitein *Lucas*, die op den *Redoutable* (*Geduchte*) het bevel voerde. Toen hij zag, dat *NELSON*, regtstreeks op het admiraalschip, den *Bucentaure* afging, bragt hij zich met den meesten spoed in de windvoering van den *Bucentaure*, en belemmerde den admiraal *NEL-*

son, die eenige oogenblikken daarna doodelijk gekwetst werd (zie NELSON), in de uitvoering van zijn oogmerk. Maar nadat vier Engelsche schepen hun vuur tegen het admiraalschip vereenigd hadden, werd hetzelfde geheel ontmast, en daar er in de nabijheid geen vaartuig was, om VILLENEUVE overtenemen, zoo zag deze genoodzaakt zijne vlag te strijken, en zich aan den bevelhebber van het schip *Mars* overtegeven. Dit gevecht ontving den naam van *slag van Trafalgar*; het kostte aan de vereenigde vloot zeventien schepen, waarvan de overwinnaar er slechts vier kon behouden. VILLENEUVE, naar *Engeland* gevoerd, kwam in April 1806 weder in *Frankrijk*, landde te *Morlaix*, en hield zich den 17 derzelfde maand te *Rennes* op. NAPOLEON moest met smart zien, dat hij den Engelschen de gelegenheid tot eene nieuwe zegepraal had gegeven. Daar hij vreesde in de hoofdstad te verschijnen, alvorens te weten op welke wijze hij door den keizer zou ontvangen worden, zoo schreef VILLENEUVE aan den minister van marine. Het antwoord, dat gestreng was, liet zich niet wachten; op den 22, werd de admiraal levenloos in zijne kamer gevonden, aan de zijde des harts, met zes messteken doorboord. Op zijne tafel lag een brief, aan zijne vrouw gerigt, in welken hij haar te kennen gaf, dat, wanneer dit geschrift haar zou ge worden, hij niet meer zou bestaan. Hij was alstoen 43 jaren

oud. Men verspreidde in den tijd het gerucht dat de admiraal vermoord was; maar dit uitstroomsel was van allen grond ontbloot. Alvorens zich de doodelijke verwondingen toetebrengegen, had VILLENEUVE aan den keizer eenen brief geschreven, met al den nadruk ontworpen, waarvoor een man vatbaar is, die van de menschelijke magt niets meer heeft te vreezen.

VILLENEUVE. — Zie BRANÇAS-VILLENEUVE.

VILLER (MICHAËL), een priester uit het diocees van *Lausanne*, den 30 Maart 1757, in den ouderdom van meer dan 80 jaren overleden, is bekend door *Bijzonderheden, betrekkelijk den toestand der godsdienst in Sina*, 1732—1742, 7 dl.ⁿ in 12.mo De schrijver bezwalkt met verscheiden lasteringen, religieuzen, die hij het zich ten regel stelde, niet te beminnen, zoo als pater DE GOVILLE zulks heeft bewezen, in twee brieven, voorkomende in het 22.e en 23.e dl. der *Lettres édifiantes*. VILLER, der janseniste partij toegedaan, verheft zich met nadruk tegen het gezag dat dezelve bestrijdt.

VILLEROI. — Zie AUBESPINE (MAGDALENA DE L') EN NEUFVILLE.

VILLERS (JOANNES BAPTISTA), in 1669, te *Clavie*, een dorp in het *Luxemburgsche*, van brave en godvruchtige ouders geboren, beoefende met het beste gevolg de schoolwetenschappen te *Luk*.

en de wijsbegeerte te *Leuven*. Reeds in den ouderdom van 17 jaren, als wanneer hij de geestelijke kruinschering ontving, wijdde hij zich toe aan het heil van zijn' naaste, en vooral van de armen. Daar *België* het tooneel van den oorlog was geworden, zoo trok hij het land door, om aan het zielenheil der soldaten te arbeiden. Nadat hij in 1691 vernomen had, dat er een Fransch leger in aantogt was om *Luik*, te gaan belegeren, zoo ging hij hetzelfde vooruit, begaf zich in de stad, alwaar zijne christelijke liefde hem alle gevaren deed trotseren, om overal geestelijke en ligchamelijke hulp aantebrengen, hetwelk hij gedurende het verschrikkelijkste bombardement, waaraan eene stad kan zijn blootgesteld, met eenen ongeloofelijken ijver deed. In 1710, gedurende het beleg van *Douai*, alwaar hij president was van het provinciaal seminarie der bisschoppen, was hij bijna aan eene besmettelijke ziekte bezweken, die hij als slagtoffer van zijn' ijver voor zieken en gekwetsten had opgedaan. Terwijl hij aan zijne seminaristen lessen gaf, over de geestelijke deugden, leerde zijn voorbeeld hun de praktijk derzelve. Geen stand ontsnapte aan zijne zorg. Hij liet ten gebruike der landlieden onderriggende en stichtelijke boekjes drukken, welke hij met andere, naar alle behoeften afgemetene ondersteuning liet uitdeelen. Hij overleed in 1746 na alles aan de armen te hebben gegeven wat hij bezat. Zijn *Leven* is te *Luik*,

in 1774 gedrukt. Ofschoon de stijl deszelve eenvoudig en wellicht al te onbeschaafd is, is dezelve echter geschikt om in de dienaars des Heeren, dien vreedzamen en zedigen geest te onderhouden, die, zoo als de apostel zegt, terwijl hij geenerlei aanspraak maakt op de goederen dezer wereld, voor de oogen der menschen onnoemelijke rijkdommen verbergt, welke hij voor God verzamelt. *Qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti et modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples*, I PETR. III, 4. Het werd te *Rijssel*, in 1788 herdrukt.

* *VILLERS* (*FRANCISCUS DOMINICUS*), een Fransche letterkundige, in 1767 in *Duitsch-Lotaringen* geboren, trad eerst de loopbaan der wapens binnen, en diende onder de Fransche troepen tot op de omwenteling, in hoedanigheid van officier der artillerie. Hij was kapitein en adjudant van den heer *Puvsécur*, toen hij zich naar *Duitschland* begaf. Hij verbleef eenigen tijd te *Berlijn* en te *Augsburg*. Ofschoon catholijk zijnde, trad hij te *Göttingen* in den echt met eene protestantsche vrouw, en men zegt zelfs, dat hij van godsdienst veranderde. De geschied- en letterkundige klasse van het nationaal instituut had, in het jaar 11 (1803), de volgende prijsvraag uitgeschreven: *Welken invloed heeft de hervorming van LUTHER uitgeoefend op den staatkundigen toestand van Europa en op de bevoorde-*

ring der verlichting? VILLERS behandelde dezelve geheel ten voordeele der hervorming. Volgens hem, is aan LUTHER, is aan den schok, welken de door hem gevoerde oorlog tegen het catholicismus aan de geesten gaf, al het goede te danken, wat sedert dien tijd heeft plaats gehad. VILLERS neemt niet in het minst in aanmerking, de bloedige oorlogen, die uit deze scheuring zijn voortgevloeid, en al de onheilen, welke zij heeft te weeg gebragt; of, indien hij er melding van maakt, beschouwt hij dezelve enkel als eene wellicht lastige, doch altijd gelukkige crisis, waaraan men de wedergeboorte van het maatschappelijk ligchaam te danken heeft. Wat hier van wezen moge, hij vond de *Geschied- en letterkundige* klasse gestemd; om zijn stelsel te begunstigen, en, niet zonder eenige ergernis werd hem in de openbare zitting van den 12 germinal, jaar 12 (2 April 1804), de uitgeloopte prijs toegekend. Onder zijne mededingers bevond zich een jongeling MALLEVILLE genaamd, zoon van den pair van dien naam. Dit was zijne eerste optreding in het gebied der letteren, en hij had de uitgeschreven prijsvraag in eenen geheel tegenovergestelden zin beantwoord. Hij bewees dat de hervorming voordelig was geweest, noch voor den staatkundigen toestand van *Europa*, noch voor de bevordering der verlichting. Vrij goede regters hebben beoordeeld, dat zijne verhandeling

beter geschreven, en beter beredeneerd was, dan die van KAREL VILLERS; maar zij was minder filozofisch, en daarenboven godsdienstig. De klasse vereerde dezelve met een *accessit*. Het is niet ten onpas alhier optemerkten dat de commissarissen, op welker verslag de klasse den prijs toekende, van zeven die benoemd waren, zich tot vijf bepaalden, waarvan er slechts drie ten gunste van KAREL VILLERS stemden. Twee dezer drie waren GINGUENÉ, toenmaals redacteur van de *Décade philosophique*, en K. F. DUPUIS, bekend wegens zijn geschrift *Origine etc. (Oorsprong aller eerediensten)*, en zijne gevoelens in het stuk van godsdienst. Het werk van VILLERS maakte grooten opgang, niet alleen onder de protestanten, maar ook bij de filozofische partij, en had verscheiden uitgaven. VILLERS behartigde bijzonder het stelsel van KANT, en was een groote bewonderaar zijner theorie, welke hij ongetwijfeld begreep, een voorregt, dat aan iedereen niet is gegeven. KANT was voor hem de man bij uitnemendheid, de onsterfelijke man, hij had de ware grondslagen gelegd, hij was tot resultaten gekomen, die voortaan *onwrikbaar* moesten zijn. Men heeft van VILLERS: 1.º *Le magnétiseur etc. (De verliefde magnetiseerder)*, Geneve (*Besançon*), 1787, in 12.mo; — 2.º *De la liberté etc. (Over de vrijheid, haar afbeeldsel en hare beschrijving wat zij in de maatschappij is; middel om haar*

te behouden), Metz, 1791, in 8.vo, 2.e en 3.e uitgave; deze laatste voert den naam van den schrijver; — 3.º *Lettres etc.* (*Westfaalsche brieven*), Berlijn, 1797, in 8.vo; — 4.º *Lettre etc.* (*Brief aan mejufvrouw D. S. over het misbruik der spraak-kunsten in het beoefenen der Fransche taal, en over de beste wijze om die taal te leeren*), Göttingen, 1797, in 8.vo; — 5.º *Relation etc.* (*Beknopt verslag der reis van LAPEYROUSE, om te dienen tot vervolg op de verkorte algemeene geschiedenis der reizen van LAMARPE*), Leipzig, 1799, in 8.vo; — 6.º *Philosophie etc.* (*Wijsbegeerte van KANT*), 1.^e gedeelte, Metz, 1801, (9.^e jaar), in 8.vo Aan het hoofd komt eene *Levensschets* voor van KANT. Tot dit werk behoorde nog een 2.º gedeelte, waarin VILLERS de theorie der zedekunde en die der schoone kunsten zou ontwikkeld hebben; dezelve is niet in het licht verschenen; — 7.º *Essai etc.* (*Proeve over den geest en den invloed der hervorming van LUTHER*), in 8.vo; dit is het door het Instituut bekroonde werk. Verscheiden schrijvers hebben zich met de wederlegging van hetzelfde bezig gehouden. KAREL VILLERS is te Göttingen den 26 Februarij 1815 overleden. Hij was lid der koninklijke maatschappij van wetenschappen dier stad.

* VILLETTERQUE (ALEXANDER LODEWIJK DE), een letterkundige, in 1759 te *Ligny-en-Barrois* geboren, was de zoon van een'

majoer der ruitery. Hij volgde eerst het beroep zijns vaders, en kwam, 18 jaren oud zijnde, onder het infanterie-regiment van *Normandië*. In 1789 was hij kapitein; maar ten gevolge der ononderwerpelijkheid der soldaten van zijn corps, zag hij zich verplicht zijn regiment te verlaten. Daar de omwenteling hem van zijn geheele vermogen had beroofd, en hij buiten betrekking was, zoo wijdde hij zich geheel aan de letterkunde toe. VILLETTERQUE werkte mede aan het *Journal des arts*, en vervolgens aan het *Journal de Paris*, waarin zijne artikels zich meestal door geleerde aanmerkingen en bondigheid onderscheiden. Zijne andere werken zijn: 1.º *Zena*, een Sentimenteele droom, door hem in den ouderdom van achttien jaren geschreven; — 2.º *Veillées etc.* (*Wijsgeerige avondtijdkortingen enz.*), 1795, 2 dl.ⁿ, in 8.vo; — 3.º twee Blijspelen: *le Mari etc.* (*de Jaloersche echtgenoot, mede-vrijer van zich zelven*) en *LUCINDE, of de gevaarlijke raadgeving*, benevens andere minder beduidende geschriften en vertalingen. VILLETTERQUE was corresponderend lid van het instituut. Hij overleed te *Chailot*, den 8 April 1811.

VILLETHERY. — Zie GIRARD DE VILLETHERY.

* VILLETTE (KAREL, markies DE), in 1736 te *Parijs* geboren, maakte vrij goede studiën, en openbaarde eenigen aanleg voor de dichtkunde, die hem den lof

van den patriarch van *Ferney* verwierf. Deze deed hem in den echt treden met mejufvrouw DE VARICOURT, uit eene adellijke familie van het land van *Geu*, welke hare bloedverwanten hadden toevertrouwd aan mevrouw DENIS, eene nicht van VOLTAIRE; maar de nieuwe stand van den markies DE VILLETTE verbeterde niet de bedorvenheid zijner zeden, die hem op eene schandelijke wijze hadden berucht gemaakt. VOLTAIRE deed hem, zegt men, te dien opzigte dikwerf vruchteloos verwijten. Nadat deze filozof, in 1778, te *Parijs* was gekomen, overleed hij ten huize van VILLETTE, die, na hem te hebben doen balsemen, zijn hart in eene marmeren vaas sloot, waarop hij dit hoogdravende opschrift deed plaatsen:

Son esprit est partout, et son cœur est ici.

VILLETTE omhelsde met geestdrift de partij der Fransche omwenteling, en sloot zich bij de partij van *Orleans* aan. In 1792, werd hij door het dep.^t der *Oise* tot afgevaardigde bij de nationale conventie benoemd, alwaar hij zich noch als redenaar, noch als publicist deed opmerken. Tijdens het proces van LODEWIJK XVI, stemde hij voor de gevangenhouding van dien vorst en zijne verbanning bij den vrede. Hij verbond zich aan de Girondijnen, doch zoo zwak, dat hij van hunne tegenpartij geenerlei vervolging te verduren had. Bij zijn overlijden, den 9 Julij 1793 voorgevallen, liet hij na: 1.º

Poésies (Gedichten); — 2.º *Eloge etc. (Lofrede van KAREL V, bijgenaamd den Wijze)*; — 3.º *Eloge etc. (Lofrede van HENDRIK IV)*; — 4.º *Lettres etc. (Uitgezochte brieven over de voornaamste gebeurtenissen der omwenteling)*, 1792, in 8.vo

VILLIERS DE L'ISLE-ADAM (JOANNES DE), ridder, heer van L'ISLE-ADAM, uit een der oudste en meest beroemde huizen van *Frankrijk*, wikkelde zich in de Bourgondische factie, aan welke hij door zijne kuiperijen en zijnen moed zeer nuttig was. Hij werd in 1418 tot maarschalk van *Frankrijk* verheven. Bij HENDRIK V, koning van *Engeland*, verdacht geworden, werd hij, op last van dien vorst, in de *Bastille* opgesloten, welke hij eerst in 1422 weder verliet. Nog diende hij de hertogen van *Bourgondië* en de Engelschen tot in 1435; maar kort daarna trad hij in dienst van koning KAREL VII, nam *Pontoise* in, en bevorderde de onderwerping van *Parijs*. Deze held maakte zich tot andere schitterende daden gereed, toen hij, in 1437, in een' volks-opstand te *Brugge*, vermoord werd: zijn koning betreurde zijn verlies.

VILLIERS DE L'ISLE-ADAM (PHILIPPUS DE), in 1521 tot grootmeester der orde van den heiligen JOANNES van *Jeruzalem* verkozen, was uit het zelfde huis als de voorgaande. Hij voerde het bevel op *Rhodus* toen dat eiland in 1522, door 200,000

Turken belegerd werd. Toen de pogingen dezer door den vizier aangevoerde menigte vruchte-loos waren geweest, kwam SOLIMAN zelf, om het bevel over dezelve te voeren, en benaauwde het beleg zoodanig, dat de groot-meester, daarenboven verraden door D'AMARAL, kanselier der orde, na zich-gedurende zes maanden met helden-moed verdedigd te hebben, den 20 derzelfde maand, zich genoodzaakt zag, zich overtegeven. De overwinnaar, vol achting voor den overwonnenen, deed hem de vlejendste aanbiedingen, om hem te bewegen in zijne dienst te blijven; maar L'ISLE-ADAM verkoos de belangen zijner orde boven zijne fortuin. Nadat hij gedurende acht jaren met zijne ridders zonder vaste verblijfplaats had rondgedwaald, gaf keizer KAREL V hem in 1530 de eilanden Malta, Gozo en Tripoli in Barbarijë; en de groot-meester DE L'ISLE-ADAM nam er bezit van in de maand October deszelfden jaars. Het is sedert dit tijdstip dat de ridders van den H. JOANNES van Jeruzalem den naam van *Ridders van Malta* hebben aangenomen. L'ISLE-ADAM overleed in 1534, betreurd door zijne ridders, wier verdediger en vader hij was. Men plaatste op zijn graf deze weinige woorden die eene volledige lofspraak bevatten: *Hic jacet victrix fortunæ virtus.* —

VILLIERS (PETRUS DE), te Cognac, aan de Charente, in 1648 geboren, begaf zich in 1666 onder de Jesuiten. Na zich

bij dezelve en in de collegiën en op den leerstoel onderscheiden te hebben, verliet hij hen in 1689, om zich onder de niet hervormde orde van *Cluny* te begeven. Hij werd prior van *St. Taurin*, en overleed te *Parijs* in 1728. Deze schrijver door BOILEAU de MATAMOROS van *Cluny* bijgenaamd, wyl hij een trotsch gelaat had, en eenen meesterachtigen toon voerde, was voor het overige een zeer achtenswaardig man. Men heeft van hem eene verzameling van gedichten, door COLOMBAT, in het licht gegeven, 1728, in 12.mo Men vindt in dezelve: 1.º *l'Art etc.* (De kunst om te prediken), een dichtstuk, dat de voornaamste regels der wesprekendheid bevat; — 2.º *l'amitié* (Over de vriendschap); — 3.º *de l'Education etc.* (Over de opvoeding der koningen in hunne kindschheid). Deze drie dichtstukken, die over groote onderwerpen handelen, zijn vol bondige lessen en wijze onder-richtingen; maar de stijl is eenvoudig, en van harmonie en beelden ontbloomt; — 4.º Twee boeken met *brieven*; — 5.º *Mengelingen* enz. De abbé DE VILLIERS heeft zich ook onderscheiden door verscheiden schoone leerreden, en door verschillende prozaïsche werken. De voornaamste zijn: 1.º *Pensées etc.* (Gedachten en overwegingen over de afdwalingen der menschen van den weg ter zaligheid), *Parijs*, 1732, 3 dl.ⁿ in 12.mo; — 2.º *Nouvelles etc.* (Nieuwe overwegingen over de gebreken van anderen, en over het nut

dat elk er uit kan trekken, ter regeling van zijn eigen gedrag), 4 dl.ⁿ in 12.mo; — 3.º *Vérités etc.* (Bespottende waarheden), in 50 zamenspraken, in 12.mo; 4.º *Entretiens etc.* (Gesprekken over de tooververtellingen, en over eenige werken van dien tijd, om tot behoedmiddel te dienen van den kwaden smaak), 1699, in 12.mo Hij verheft zich in dit geschrift tegen het gebruik, van in dergelijke stukken, over bijna niets anders dan over minnarijen te handelen. Deze verschillende werken ademen eene goede zedeleer, en zijne zuivere en gezonde voordragt, is verre te verkiezen boven de verwaande hoogdravendheid der tegenwoordige zedeleeraars.

VILLIERS (COSMUS DE SAINT-ETIENNE DE), te *St. Denis*, bij *Parijs*, in 1683 geboren, begaf zich onder de karmelieten der provincie *Tours*, werd *Defnitor*, en overleed, in 1758. Men heeft van hem *Bibliotheca carmelitana*, *Orleans*, 1752, 2 dl.ⁿ, in fol. In de *Dissertatio prævia*

B b 3

de *vita monastica origine*, die aan het hoofd voorkomt, doet hij het kloosterleven tot den tijd van ELIAS opklimmen, en tracht van eeuw tot eeuw te bewijzen, dat de orde der karmelieten, van dezen heiligen profeet haren oorsprong ontleent. De verhandelingen, die in het geheele werk verspreid zijn, hebben meestal de wederlegging ten doel der gevoelens van pater PAPERBROCH, die deze bewegingen niet gunstig waren. Voor het overige is het werk wel geschreven en vol geleerde nasporingen. Men vindt in hetzelfde belangrijke zeldzaamheden, onder anderen het verslag eener conferentie, welke de hoofden van het jansenismus in 1620 te *Bordeaux* hadden, met dezelfde bedoelingen, die hen in het volgende jaar te *Bourgfontaine* deden vergaderen; maar waarin de heeren DE BERULLE en DE COSPÉAN, die niet in hunnen zin stemden, de algeheele ontwikkeling van hun stelsel beletteden. Dit verslag, dat niet verdacht kan zijn (*), zou tot een nieuw be-

(*) Door eene misvatting van den afschrijver, heeft er eene verregaande vergissing in plaats gehad, naardien het gevoelen van COSPÉAN er niet in voorkomt, en men hem dat van JANSENIUS toeschrijft, zoo als zulks in het *Journ. hist. et litt.* van 1 Januarij 1794, blz. 31 wordt aangevezen. — Voor het overige komt hetzelfde verslag voor in *Jacobi de Monbron Disquisitio historico theologica, an jansenismus sit merum phantasma*, 1.º dl. 14.º Hfdl. blz. 179. Hetzelve is opgeteekend, in twee, beide zeer achtenswaardige verklaringen, in deze bewoordingen vervat: » Nos F. Marcus a Nativitate Virginis, provincialis carmelitarum provincie Turonensis, hoc scripto declaramus, quod ann. 1652 et 1654 D. de Razilly, vir nobilis Turonensis, testatus nobis sit, interfuisse se circa annum 1620 colloquio cuidam virorum in ecclesia spectabilium, inter quos erant dominus du Verger, cui nomen deinde fuit abbati Sancto-Cyrano. et dominus Jansenius, dein Yprensius in Flandria episcopus. Propone-

wijs van het ontwerp van *Bourg-fontaine* kunnen strekken, indien er tegenwoordig nog de minste twijfel kon bestaan, ten opzichte van eene zamenzwering, die in hare geheele uitgestrektheid, voor de oogen van de gansche wereld, is ten uitvoer gelegd.

* VILLIERS (JACOBUS FRANCISCUS DE), een geneesheer te *Saint-Maixent* in *Poitou*, den 5 Junij 1727 geboren, ontving den doctoralen hoed in de faculteit van *Pont-à-Mousson*, en later in die van *Parijs*. Hij werd genees-

heer bij het leger en van de koninklijke veearstsenij-school. Behalve verscheiden *Artikels over de scheikunde*, voor het 5.º, 6.º en 7.º dl. der *Encyclopédie, vertalingen* (in het Fransch) der *heelkundige Grondregels* van BOERHAVE, der *scheikundige Regels* of *Instellingen* van SPIELMANN, en een *Catalogus* van stukken, geschilpunten bevattende der geneesheeren en heelmeesters van *Parijs*, heeft men hem de volgende werken te danken: 1.º *Elémens de docimas-tique* (*Grondbeginselen van de*

bat in eo colloquio D. du Verger ut ne fideles Regularium templa adirent tam frequenter, optimum factu fore si ecclesiastici, qui administrandis sacramentis dabant operam; praxi uterentur ei opposita, quæ in temporis usurpabatur a regularibus, pœnitentiæ vero sacramentum difficile redderent, eucharistiæ autem ut usus rarior esset efficerent. Jansenio consultum non videbatur in religiosos omnes simul insurgere; sed initium, aiebat, sumendum esse a jesuitis; neque enim difficile futurum demonstrare perversam esse, eorum de gratia doctrinam, et sopitas de ea re sub Clemente VIII concertationes restituere. In eum finem librum se conscripturum addicebat, quo jesuitarum doctrinam impeteret, quem suspicio est eum esse qui deinde prodiit in publicum hoc insignitus titulo *Augustinus*, etc. Priorem agebam in conventu nostro Turonensi cum dominus de Razilly priusquam obiret, sui etiam num apprime compos ac conscius, quæ de illo colloquio ante commemoraverat, iterato testatus est esse vera. Sed et hæc eadem narrarat patri Nicolao a *Visitatione prædecessori meo eodem in munere prioris, subjeceratque edixisse se viris istis, non placuisse sibi ea concilia eut colloquia quippe in quibus nihil agebatur aliud, quam ut passioni suæ atque utilitati inservirent. In quorum fidem has propria manu scriptas signavi, et signari curavi per assistentem nostrum, atque insuper sigillo officii nostri munivi. Actum Turonibus 29 julii 1687.* » Fr. Marcus a *Nativitate Virginis*, provincialis carmelitarum in provincia Turonensi. — Fr. Josephus a *Jesu Maria*, assistens R. P. provincialis. — » Nos Fr. Nicolaus a *Visitatione* religiosus ordinis B. Mariæ Montis Carmeli declaramus audivisse nos ex ipso D. de Razilly tum eum prioris munere fungebamur Turonibus ann. 1649, 1650, ea qua pater noster provincialis R. P. Marcus a *Nativitate Virginis*, refert de colloquio, cui interfuere D. Sanctus-Cyranus, D. Jansenius, et aliquot alii, in quo consilia contulerunt, quæ deinde executioni mandata sunt, ut vulgo compertum est. In quorum fidem, hæc manu mea signavi, atque apponi curavi conventus nostri sigillum. Actum Turonibus 29 julii 1689.» Fr. Nicolaus a *Visitatione*.

proefkunst der metalen), naar het Latijn van CRAMER, Parijs, 1755, 4 dl.ⁿ in 12.mo; — 2.º *Méthode etc.* (Wijze om drenkelingen in het leven terug te roepen), in 8.vo; — 3.º *Manuel etc.* (Geheime handleiding en ontleding der middelen van SUTTON, ter inenting van de kinderpokken), Parijs, 1774, in 8.vo, enz.

* VILLIERS (MARCUS ALBERTUS DE), een priester en advocaat, in 1780 geboren, is bekend door de navolgende werken: 1.º *Apologie etc.* (Verdediging van den ongehuwden staat der priesters), Parijs, 1761, in 12.mo, tegen het geschrift van DES FORGES, kanonik van Etampes, getiteld: *Avantages etc.* (Voorregten des huwelijks, en hoezeer het voor de priesters en bisschoppen van dezen tijd noodzakelijk is, met eene christelijke jonge dochter in den echt te treden), Brussel, 1758, in 12.mo Het was niet zonder ergernis, dat men een dergelijk werk, door een' geestelijke, die er zijnen naam voor durfde plaatsen, zamengesteld en uitgegeven, in het licht zag verschijnen. Bij besluit van den 7 Januarij 1765 werd het boek op den Index geplaatst. Op eene zegevierende wijze wederlegt de abbé DE VILLIERS, de redenen waarop de kanonik zich beroept; — 2.º *Instructions etc.* (Onderrigtingen van den heiligen LOUWIS, koning van Frankrijk, aan zijne familie, aan zijne hovelingen en aan andere personen), 1766, in 12.mo; — 3.º *Explication etc.* (Letterlijke ver-

klaring volgens den catechismus van het diocees van Parijs), 1768, in 12.mo; — 4.º *Vie etc.* (Leven van LOUWIS IX, koning van Frankrijk), 1769, in 12.mo; — 5.º *Principes etc.* (Grondregels, betrekkelijk de getrouwheid aan de koningen verschuldigd, uittreksels van BOSSUET); — 6.º *Dignité etc.* (Waardigheid der menschelijke natuur, uit een oprecht wijsgeerig en christelijk oogpunt beschouwd), 1778, in 12.mo De abbé de VILLIERS overleed den 30 Junij 1778.

VILLIERS (dom PLACIDIUS DE), een benediktijner der Congregatie van den H. VANNES, te Vesoul geboren, legde den 5 Augustus 1655, te Luxeuil zijne geloften af. Hij was bewaarder der handvesten van dat klooster, en in de kennis der oude staatschriften zeer ervaren. Men heeft hem eene Latijnsche *Geschiedenis der abdij van Luxeuil* te danken, geput uit de oude gedenkschriften van dat klooster, en onder dezen titel in het licht gegeven: *Eductum e tenebris Luxovium, seu Chronicon luxoviense a vetustis illius monumentis, tanquam expulvere erutum anno Domini 1684.* Dom PLACIDIUS overleed den 11 Maart 1689.

* VILLOISON (JOANNES BAPTISTA GASPARUS D'ANSSE DE), een beoefenaar der Grieksche taal, te Corbeil bij Parijs, den 5 Maart 1750, geboren, had in den ouderdom van 19 jaren al de Latijnsche classieke schrijvers

en een gedeelte der Grieksche gelezen, en met eene bewonderenswaardige scherpzinnigheid, de duistere plaatsen derzelve aangeteekend en opgehelderd. Eenige maanden waren hem verder voldoende, om zich in staat te stellen, om zonder eenige hulp het Arabisch, Syrisch en Hebreeuwsch te lezen. In 1772, werd hij, bij dispensatie van ouderdom, lid der akademie van opschriften, en weldra corresponderend lid der voornaamste geleerde genootschappen van *Europa*. D'ANSE DE VILLOISON reisde door *Duitschland, Holland en Italië*, met oogmerk om letterkundige nasporingen te maken, en stelde zich in betrekking met de geleerden dier verschillende landen. In 1785, vergezeld hij den heer DE CHOISEUL GOURFIER naar *Konstantinopel*, stak kort daarna naar *Smyrna* over, bezocht de eilanden van den *Archipel*, en drong door in de kloosters van den berg *Athos*. Te *Parijs* teruggekeerd, belette hem de omwenteling de uitvoering van verscheiden door hem gevormde letterkundige ontwerpen. Zoodra hij de orde zag herleven, werd hij bij het collegie van *Frankrijk* tot hoogleeraar in het Grieksch benoemd; maar hij kon geen bezit nemen van den voor hem gevormden leerstoel, daar hij den 26 April 1805 overleed. Hij heeft in het licht gegeven: 1.º *Apollonii sophistæ, lexicon græcum Iliades et Odysseæ cum versione latina, notis, prolegomenis, etc., Parijs, 1773, 2 dl.ⁿ in 4.to*; — 2.º *Anecdota*

græca e regia Parisiensi et e Veneta S. Marci bibliothecis deprompta, Venetië, 1781, 2 dl.ⁿ in 4.to of in fol.; — 3.º *Epistolæ vinarienses in quibus multa græcorum scriptorum loca emendantur ope librorum ducalis bibliothecæ, Zurich, 1783, in 4.to*; — 4.º drie *Brieven aan Akerblad over het Grieksch opschrift van Rosette, Parijs, 1803, in 8.vo*; — 5.º *Nova versi græca Proverbiorum, Ecclesiastici Cantici canticorum etc., 1784, in 8.vo*; — 6.º *Homeri Ilias, ad veteris codicis veneti fidem recensita, scholia in eam antiquissima, ex eodem codice, aliisque, nunc primum edita cum asteriscis, obeliscis, aliisque signis-criticis, Venetië, 1788, in fol.*; — 7.º verscheiden *verhandelingen en brieven*, over verschillende onderwerpen van critiek en oudheid, in de Gedenkschriften der akademie van opschriften der schoone letteren, waarvan hij lid was; in het *Journal des Savans*; in het *Magasin encyclopédique* enz.; — 8.º Verscheiden Grieksche en Latijnsche *Dichtstukjes*, afzonderlijk gedrukt, enz.

VILLOTTE (JACOBUS), den 1 November 1656, te 's Hertogenbosch geboren, werd Jesuit en door zijne oversten naar *Armenië* gezonden, ten einde er aan de voortplanting des geloofs te werken. In 1709 kwam hij in *Europa* terug, bestuurde verschillende collegiën van *Lotharingen*, overleed te *St. Nicolas* bij *Nancy*, den 14 Junij 1743. Hij heeft in het Armenisch verschei-

den werken geschreven, die te Rome ter drukkerij van de Propaganda gedrukt zijn: 1.° eene Verklaring van het Catholijke geloof, 1711, in 12.mo; — 2.° Christelijk Armenië, of Naamblijst der Armenische patriarchen en koningen van J. C. tot het jaar 1712, Rome, 1714, in fol.; — 3.° Kort begrip der christelijke leer, Rome, 1713, in 12.mo; — 4.° Commentariën op de Evangelien, 1714, in 4.to; — 5.° Latijnsch-armenisch Woordenboek, waarin men vele bijzonderheden aantreft betrekkelijk de geschiedenis, de godgeleerdheid, de natuur- en wiskunde, 1714, in fol. Dezelfde schrijver heeft in het Fransch in het licht gegeven: *Voyage etc. (Reis door Turkijë, Armenië, Arabië en Barbarijë)*, Parijs, 1714, in fol.

* VIMERCATI (FRANCISCUS), in de 16.° eeuw een beroemde hoogleeraar in de wijsbegeerte, te Milane uit eene adellijke familie geboren. FRANCISCUS I liet hem naar Parijs komen, alwaar hij koninklijk hoogleeraar werd. Op aanzoek van EMBRANUËL PHILIBERT, hertog van Savooye, bekleedde hij denzelfden post te Turin. Hij vormde uitmuntende kweekelingen, zoo als onder anderen LODEWIK SETTALA, beroemd geneesheer, enz., en overleed in 1570: Zijne werken zijn: 1.° *Commentarius super Aristotelem de anima*; — 2.° *In eundem de meteoris*; — 3.° *In libros de generatione*; — 4.° *De concordia Platonis et Aris-*

toteles; — 5.° *De principiis rerum naturalium*; — 6.° *De beneficiis commentarius* enz.

VIMEUR. — Zie ROCHAMBEAU.

VINCART (JOANNES), een Jesuit, te Rijssel, in 1593 geboren, den 5 Februarij 1679 overleden, heeft zich door Latijnsche gedichten bekend gemaakt: 1.° *Sacrarum Heroidum Epistole*, Doornik, 1639, herdrukt te Maintz, 1737; — 2.° *De cultu Deiparæ*, Rijssel, 1648, in 12.mo Dit zijn treurzangen op de vereering der H. Maagd, waarin men de buitengewone vruchtbaarheid van OVIDIUS wedervindt; hetwelk aanleiding gaf tot dezen naamletterkeer: *Joannes Vincartius: Nasoni arte vicinus*; — 3.° *Vita sancti Joannis Chrystostomi*, Doornik, 1639; — 4.° *Vita sanctorum Joannis Eleemosynarii, Climaci, et Damaseni*, 1650.

VINGELLE. — Zie GRIVAUD.

* VINCENS (dom JOANNES BAPTISTA), een Benediktijner der hervormde congregatie van Cluny, werd te Arles, in de 17.° eeuw geboren. Zijn doopnaam was SEBASTIAAN; toen hij religieus werd, veranderde hij denzelfden in dien van JOANNES BAPTISTA. Hij was ervaren in de godgeleerdheid en in het burgerlijke regt. Gedurende verscheiden jaren onderwees hij deze verschillende wetenschappen in zijne congregatie. Hij predikte met roem, en werd te dien einde

naar verschillende hoofdkerken beroepen. Ook bekleedde hij achtereenvolgend verschillende bedieningen in zijne orde, en werd zelfs tot algemeen overste derzelve verkozen. De ervarenheid, welke hij zich in de regten had verworven, en zijne bekwaamheid in het behandelen van zaken, deden hem grootelijks van nut zijn, in de geschillen, waarin zijne orde zich gewikkeld zag, met den kardinaal DE BOULLON, abt-commendatarius van het klooster, en orde-chef van *Cluny*. In de laatste jaren zijns levens, begaf dom VINCENS zich naar het klooster van *Saint-Martin-des-Champs*, te *Parijs*, waarvan hij kloosterprijoor was geweest; hij overleed in hetzelfde, in 1738 of 1739. Hij heeft verscheiden werken in het licht gegeven, waarvan de volgende de voornaamste: 1.º *Duplex oratio in generalibus cluniacensium comitiis an. 1685 et 1693 habita, presidente eminentissimo cardinali Bullonio, magno Franciæ eleemosynario abbate, capite et superiore generali totius ordinis cluniacensis*; — 2.º *Duplex oratio in particularibus strictioris observantiæ cluniacensis comitiis habita ann. 1718 et 1720*; — 3.º *Missæ infestis S. Odillonis, S. Francisci Salesii, S. Thomæ Aquinatis, S. Benedicti, S. Mariæ Egyptiacæ, S. Francisci de Paula, S. Monicæ viduæ, translationis S. Martini, nec non S. Benedicti, assumptionis B. Mariæ, Theresiæ et S. Francisci Xaverii*; — 4.º *Prose sive sequentiæ in honorem S. Odillonis, S. Maurii,*

S. Scholasticæ, S. Benedicti, S. Hugonis, S. Mayoli, S. S. Petri et Pauli, S. Martini, B. Mariæ Virginis in cælos assumptæ, S. S. Placidi et sociorum martyrum et S. Odonis abbatis; — 5.º *Ludovico Aube de Roquemartine, Grassensium episcopo, carmen*; — 6.º *Miscellanea*; — 7.º *Verschillende Verhandelingen*, ter handhaving der oversten van de beide regels der orde van *Cluny*, in de jurisdictie over de religieuzen van genoemde regels, tegen de aanmatigen van den kardinaal DE BOULLON; — 8.º *Brief aan een' vriend over eene aan den kardinaal DELFINO opgedragene thesis, te Avignon zonder president verdedigd, door een 14 jarig meisje, over de vier deelen der wijsbegeerte van Scot*; — 9.º *Leer- en Lofreden, godgeleerde geschriften*, enz. in handschrift gebleven.

VINCENT (FRANCISCUS ANDREAS), een beroemde schilder, te *Parijs*, den 30 December 1746 geboren. Zijn vader die van *Geneve*, en een goed miniaturschilder was, leerde hem de eerste gronden der teekenkunst, en plaatste hem vervolgens in de werkplaats van VIEN, die met regt als de hersteller der schilderkunst in *Frankrijk* beschouwd werd. Hij werd de medestreever van DAVID, zijn medeleerling; en hun meester wist niet aan wien van beide den voorrang te geven. De schilderij van GERMANICUS, die zijne troepen aanspreekt, verwierf hem in 1768, den eersten prijs. Dit stuk bragt zulk eene opgetogen-

heid te weeg, dat de vervaardiger in zegepraal door zijne makkers werd rondgedragen. In navolging der beroemdste kunstenaars, begaf hij zich, te zijner verdere ontwikkeling naar Rome, en beoefende aldaar de groote meesters, en vooral MICHAËL ANGELO van wien hij een hartstogtelijke bewonderaar was. In 1777 te Parijs teruggekeerd, werd hij den 27 April 1782, aldaar als lid der akademie van schilderkunst aangenomen. Onder de Fransche omwenteling behield hij zijne goede grondbeginselen, werd onder de overheersching van ROBESPIERRE verscheiden malen aangeklaagd, maar het gelukte aan zijne vrienden hem aan het schavot te onttrekken, waarmede de terroristen hem bedreigd hadden. Tijdens de oprigting van het Instituut, werd hij tot lid van dat ligchaam benoemd; BONAPARTE vereerde hem later met het kruis van het legioen van eer. Bij de terugkomst der BOURBONS, werd hij begrepen in de reorganisatie der akademie van schoone kunsten; maar hij kon van deze nieuwe eer geen genot hebben, daar hij in December 1816 overleed. Deze uitmuntende kunstenaar heeft een aantal stukken nagelaten; de voornaamste zijn *de schaking van Orythia door Boreas; het wonderdadig genezende Bad; de president MOLÉ, terwijl hij zich tegen eenen volksopstand verzet; ZEUXIS, onder de dochters van Croton een model zoekende, ARRIA en PETUS; HENDRIK IV en SULLY; de goedertierenheid van*

AUGUSTUS enz. VINCENT was daarenboven een goede schrijver, en heeft, zegt men, zeer goede artikels aan het *Nieuw Woordenboek der schoone kunsten* geleverd.

* VINCENT (ADELAÏDE), meer bekend onder den naam van mevrouw GUYARD, te Parijs in 1749 geboren. Haar familie-naam was LABILE. Zij leerde het miniatuur-schilderen onder ELIAS VINCENT, vader van den voorgaande, en werd de echtgenoot van haren meester. Zij ontving vervolgens lessen in het schilderen met pastel van LA TOUR. Wegens hare voortbrengselen in deze laatste genre, werd zij den 31 Maart 1783 in de akademie van schilderkunst opgenomen. De meest bekende zijn eene schilderij, drie beelden van natuurlijke grootte voorstellende, als *eene vrouw, die zich met schilderen bezig houdt, en twee jonge personen die haar aanzien*, en die in het Louvre werd ten toon gesteld; de *portretten* in het groot van mevrouwen van Frankrijk, en van de infante van Spanje, hertogin van Parma, in de Salon van 1787 en 1789 ten toon gesteld, en die haar den titel verwierven van schilder van MONSIEUR (later LODEWIJK XVIII). Mevrouw VINCENT had eene groote schilderij ondernomen, waarvan het onderwerp was *de opneming eens ridders der orde van den H. LAZARUS, door den groot-meester dier orde*, en die bijna afgewerkt was, toen de omwenteling, die haar in hare proscriptiën wikkelde.

en de wandalen van dat tijdvak, hare schilderij vernietigden. Na het schrikbewind, nam zij hare werkzaamheden weder op, en in 1799, bad zij weder in de zaal der tentoonstellingen een familiestuk. Haar laatste werk was het *portret van den zoon van ELIAS VINCENT*. Deze kunstminnende vrouw overleed te *Parijs* in 1803. Verscheiden harer voortbrengselen worden in het museum dier stad aange- troffen.

* VINCENT (FRANCISCUS NICOLAAS), een revolutionnair, te *Parijs*, in 1767 geboren, was de zoon van een' cipier dier stad. Hij maakte eenige studiën, en, bij het uitbarsten der omwenteling, was hij klerk bij eenen procureur. Niet lang duurde het of VINCENT sloot zich bij de demagogische partij aan. In October 1792, werd hij door PACHE tot bureau-chef bij het ministerie van oorlog benoemd; intusschen werd hij door BEURNONVILLE, in het volgende jaar weder weggezonden; BOUCHOTTE, die dezen generaal opvolgde, schonk hem den gewichtigen post van algemeen secretaris van oorlog. VINCENT werd alstoen een der voornaamste hoofden van de partij *cordeliers* genaamd. Heersch- en hebzuchtig, vormde hij zich een hof, verkocht posten, deed zijnen vriend RONSIN tot generaal van het revolutionnaire leger benoemen, en zond hem op tegen de Vendeërs (zie RONSIN). De razernij van VINCENT ging zoo ver, dat hij eens in eene

vergadering der *cordeliers* verzekerde: » dat er slechts een middel bestond om *Frankrijk* te redden, namelijk door een derde van deszelfs inwoners te dooden, » onder welke hij in de eerste plaats rekende de adellijken en de priesters. Zijne verkwestingen en de aanhoudende nederlagen der republikeinsche legerscharen, aangevoerd door den ongeschikten en wreeden RONSIN, bragten veel gemor te weeg. Hij werd, op de aanklagt van PHILIPPEAUX, den 17 December 1793 in hechtenis genomen, maar de invloed zijner vrienden, de *Cordeliers*, deed hem den 2 Februarij 1794, de vrijheid teruggeven. Mid- dertwijl was er in den boezem der *Cordeliers* zelve, eene tweede factie ontstaan, die der *godverzak- ers* of *hébertisten*, welke gezamenlijk met de bergpartij (*montagnards*), de *Girondijnen* hadden doen vallen. Deze factie van Hébertisten, vermogend genoeg geworden zijnde, wilde alleen heerschen, en eindigde met te bezwijken, onder de vereenigde pogingen der *Jako- bijnen* en *Cordeliers*, waarvan zij zich had afgescheiden. VINCENT, die zich bij deze factie had aangesloten, werd in haren val medegesleept. Hij werd met HÉBERT, CHAUMETTE en andere medepligtigen gevangen genomen, voor de revolutionnaire regtbank gevoerd, en den 24 Maart 1794, ten dood veroordeeld.

* VINCENT (WILLIAM), een geleerde Engelschman, te *Londen*, in 1739 geboren, bragt

het grootste gedeelte zijns levens, in de moeilijke bedieningen des onderwijs door. Hij werd een der gewone kapellaans des konings, vervolgens tot rector *Allablows* te *Londen* benoemd, en in 1788 aan het hoofd zijner school geplaatst. In 1801 verkreeg hij eene prove in de kerk van *Westminster*, en in 1805 de pastorij van *Islip*. Hij overleed in 1815. Zijn voornaamste werk, waarop zijn roem steunt, voert ten titel: *Reize van NEARCHUS, van de monden van de Indus tot aan den Euphraat* of *Dagverhaal van den togt der vloot van ALEXANDER, volgens het oorspronkelijke dagboek van NEARCHUS, door ARRIANUS bewaard, ontworpen, en bevattende de geschiedenis der eerste scheepvaart, door Europeërs, in de Indische zee ontworpen*. Het is in het Fransch vertaald door BILLECOGQ, 1800, in 4.to, en 3 dl.ⁿ in 8.vo

VINGENTINI. — Zie VALERIO VINGENTINI.

VINCENTIUS LÉRINUS (*Heilige*), een beroemde religieus van het klooster van dien naam, was, volgens het meest algemeene gevoelen, te *Toul* geboren. Na een gedeelte van zijn leven in de beroeringen der wereld te hebben doorgebracht, nam hij zijnen intrek in het klooster van *Lérins*, alwaar hij zich enkel met de groote zaak der zaligheid bezig hield. In 434 schreef hij zijn *Commonitorium adversus haereticos*, waarin hij regels opgeeft, om alle dwalingen te wederleg-

gen, ofschoon zijn hoofddoel is, om de juist veroordeelde ketterij van NESTORIUS te bestrijden. Zijn regel is, om zich te houden aan datgene, wat op alle plaatsen en ten allen tijde geleerd is; een regel, welke zich aansluit aan die der *Verjaringen*, door TERTULLIANUS en den H. IRENEUS aangenomen. Deze Verhandeling, vol uitmuntende bijzonderheden, en met naauwkeurigheid voorgestelde beginselen, was in twee deelen gesplitst, waarvan het tweede over het concilie van *Efeze* handelde. Dit gedeelte werd hem ontfutseld, en er bleef hem enkel de verkorting over, welke hij er van vervaardigd had, en die hij aan het einde van zijn *Commonitorium* geplaatst heeft. Deze beroemde religieus overleed in 448. De beste uitgave van zijn uitmuntend werk is die, welke BALUZE, er met die van SALVIENUS enz. van geleverd heeft, 1684, in 8.vo Deze met aantekeningen verrijkte en vermeerderde uitgave is andermaal in het licht verschenen te *Rome*, 1731, in 4.to Eenige critici hebben hem tegenwerpingen tegen de leer van den heiligen AUGUSTINUS over de genade toegeschreven, op welke de heilige PROSPERUS heeft geantwoord; maar dezelve zijn van eenen anderen VINCENTIUS, die te gelijktijd in *Gallië* leefde, zoo als zulks BARONIUS, in zijne Aantekeningen op het Roomsche martyrologium, dd. 24 Mei, heeft bewezen.

VINCENTIUS van *Beauvais*, een dominikaner, dus genoemd naar

zijne geboorteplaats, verwierf de achting van den heiligen koning **LODEWIJK** en van de prinsen van zijn hof. Genoemde vorst vereerde hem met den titel van zijnen lector, en gaf hem het opzigt over de studie der prinses, zijne kinderen. Daar **VINCENTIUS** door de milddadigheid des konings ligtelijk boeken kon bekomen, zoo ondernam hij het werk, dat ten titel voert *Speculum majus*, Douai, 1624, 10 dl.ⁿ in 4 in fol. banden. De uitgave door **MENTEL** geleverd, *Bazel*, 1473, 10 dl.ⁿ in fol., is buitengemeen zeldzaam geworden. Het is eene uitvoerige verzameling, bevattende uittreksels uit gewijde en ongewijde schrijvers, alwaar men in een geheel alles vereenigd vindt, wat den verzamelaar het nuttigste is toegeschenen. Deze verzameling is slecht gekozen en slecht overwogen; maar men kan niet ontkennen dat er vele belangrijke en nuttige zaken in voorkomen, welke men elders niet dan met vele moeite en nasporingen zou aantreffen. Zij is in vier deelen verdeeld. Het eerste voert ten titel: 1.º *Speculum naturale*; het 2.º *Speculum doctrinale*; het 3.º *Speculum morale*; maar dit is niet van **VINCENTIUS**; het is getrokken uit het kort begrip der godgeleerdheid van den heiligen **THOMAS**, *Secunda Secundae*, zoo als pater **ECHARD** zulks in een bijzonder werk heeft aange-toond; en het 4.º *Speculum historiale*. De verkorting van dit werk wordt aan **DORING** toegeschreven (zie **DORING**); — 5.º *Lettre (Brief)* aan den H. Lo-

DEWIJK, bij den dood van zijnen oudsten zoon; — 6.º *Traité etc. (Verhandeling over de opvoeding der vorsten)*, en andere Verhandelingen in het Latijn. Deze religieus overleed in 1264.

VINCENTIUS FERRERIUS (Heilige), een religieus der orde van den H. **DOMINICUS**, te *Valencia* in *Spanje*, den 23 Januarij 1357, geboren, werd in 1384 tot doctor van *Lerida* bevorderd. Zijne zendingen in *Spanje*, *Frankrijk*, *Italië*, *Engeland* en *Schotland* deden zijnen ijver uitschitteren. Hij openbaarde denzelven voornamelijk gedurende de scheuring, welke de Kerk teisterde, en deed menigvuldige reizen, ten einde de vorsten en kerkvoogden te bewegen, om aan de hereeniging te arbeiden. Hij was gedurende verscheiden jaren biechtvader van den onwettigen Paus **BENEDICTUS XIII** of **PETRUS DE LUNA** (zie **BENEDICTUS**, onwettige Paus). Maar afgeschrikt door de hardnekkigheid van dien scheurmaker, die een verklaarde vijand van den vrede en de eenheid der Kerk was, bewoog hij den koning van *Spanje* en de overige souvereinen al hunne Staten aan zijn regtsgebied te onttrekken en verklaarde zich met nadruk voor **MARTINUS V**. In 1417 ging hij in *Bretagne* prediken, en overleed te *Vannes*, in 1419, na een aantal zondaars op den weg der boetvaardigheid gebragt te hebben. Er bestaan van hem een aantal werken, te *Valencia*, in 1491, in fol. gedrukt. Men vindt in deze verzameling: 1.º *Verhan-*

deling over het geestelijke leven; — 2.º *Verhandeling over het einde der wereld, over den ondergang van het geestelijke leven, de kerkelijke waardigheid, en het catholijke geloof*, een werk dat in zijnen titel alleen een tafereel der tegenwoordige tijden schetst; — 3.º *Over de beide komsten van den antechrist*; — 4.º *Verklaring van het gebed des Heeren*. Men schrijft hem *Leerreden* toe, vol valsche mirakelen en ongerijmdheden. Du PIN en LABBE hebben echter be- wezen, dat ze niet van hem zijn. RANZANO heeft tijdens zijne heiligverklaring, in 1455, zijn *Leven* beschreven, hetwelk door PAPERBROCH met aantekeningen is in het licht gegeven.

VINCENTIUS VAN PAULA (*Heilige*), te *Ranquines*, een klein gehucht der parochie van *Pouy*, in het diocees van *Dax* (Fr dep.^t *des Landes*), in 1576, van geringe ouders geboren, werd in het begin gebruikt tot het honden hunner kleine kudde; maar het oordeel en de scherpzinnigheid, welke men in hem opmerkte, bewogen zijne ouders hem naar *Toulouse* te zenden. Na zijne studiën volbragt te hebben, werd hij in 1600 tot het priesterschap bevorderd. Wegens een gering erfdeel naar *Marseille* beroepen, viel het vaartuig, waarop hij naar *Narbonne* terugkeerde, in de handen der Turken. Hij werd te *Tunis* slaaf onder drie verschillende meesters, waarvan hij den laatste bekeerde, die een renegaat uit *Savooije* was. Na beide met eene

boot ontvlugt te zijn, kwamen zij, in 1607, te *Aigues Mortes*, gelukkiglijk aan land. De vice-legaat van *Avignon*, PETRUS MONTORIO, van zijne verdienste onderrigt, nam hem met zich naar *Rome*. Daar de achting met welke hij over den jongen Franschen priester sprak, hem bij eenen minister van HENDRIK IV had bekend gemaakt, zoo werd hij in 1608 met eene gewigtige aangelegenheid bij dien vorst belast. LODEWIJK XIII beloonde in het vervolg deze dienst door de abdij van den H. LEONARDUS van *Chaulne*. Na eenigen tijd aalmoezenier der koningin MARGARETHA VAN VALOIS te zijn geweest, nam hij zijnen intrek bij DE BERULLE, zijn' gewetensbestuurder, die hem in hoedanigheid van onderwijzer in het huis van EMMANUEL DE GONDY, generaal der galeijen, deed opnemen. MEVROUW DE GONDY, de moeder zijner kweekelingen, was een wonder van godsvrucht. Zij was het, die hem het ontwerp inboezemde, om eene congregatie van priesters te vormen, welke ten platten lande missiën zouden houden. VINCENTIUS, aan het hof bekend, voor hetgene wat hij was, verkreeg enkel door zijne verdiensten in 1619, den post van algemeen aalmoezenier der galeijen. De ijver en christelijke liefde, met welke hij zijne bediening uitoefende, waren te *Marseille*; alwaar hij door zijne schoone daden, buitendien reeds bekend was, langen tijd beroemd. Toen hij eens eenen ongelukkigen galeislaaf, troosteloos zag; zijne

vrouw en kinderen, in de uiterste armoede te hebben moeten achterlaten, bood VINCENTIUS VAN PAULA zich aan, om zich in zijne plaats te stellen, en, wat men ongetwijfeld bezwaarlijk zal kunnen begrijpen, de aanbieding werd aangenomen. Deze deugd-zame man werd alzoo, onder de galeiboeven gekluisterd, en gedurende zijn geheel volgend leven waren zijne voeten gezwollen, door de knelling en het gewigt der eervolle boeijen, welke hij gedragen had. De H. FRANCISCUS VAN SALES, die in de Kerk geen waardiger priester dan hem kende, droeg hem, in 1620, het oppergezag over de dochters der Visitatie op. Na den dood van mevrouw DE GONDY, nam hij zijnen intrek in het collegie der *Bons enfans*, waarvan hij principaal was, en dat hij niet verliet, dan om met eenige priesters, welke hij aan dien arbeid verbonden had, missiën te houden. Hij gaf aan deze inrigting regels en constitutiën, welke in 1632, door Paus URBANUS VIII werden goedgekeurd. In 1633, stonden de reguliere kanoniken van den H. VICRON aan VINCENTIUS de priorij van den H. LAZARUS af, welke het hoofd-verblijf der congregatie werd, en die aan de priesters der missie den naam van *azaristen* heeft doen geven. De godvruchtige en nuttige stichtingen, welke hij maakte of verbeterde; de hulpmiddelen van allerlei aard, die hij in ongelukkige tijden, tot in de verst afgelegene gewesten zond; alles eindelijk wat hij gedaan heeft, ter ondersteuning, ter onderrig-

ting en tot heil van den naaste, maken van hem een der groote weldoeners der menschheid: Vóór de daarstelling van het gesticht voor de vondelingen, verkocht men die onschuldige wichten, in de straat *Saint-Landri*, voor 20 *sous* het stuk, en men gaf dezelve om Gods wil, aan zieke vrouwen, welke dezelve noodig hadden, om haar een bedorven zog aftezuigen. VINCENTIUS VAN PAULA verschaftte dadelijk de fondsen om 12 dier kinderen te voeden; weldra verzorgde zijne liefdadigheid al degene, welke men aan de deuren der kerken vond nedergelegd; maar daar hem tot de doorzetting van dit groote doel de toereikende hulpmiddelen ontbraken, zoo beriep hij eene buitengewone vergadering van liefdadige dames. Hij liet in de kerk een aantal dier ongelukkige kinderen plaatsen, en dit tooneel, gevoegd bij eene even zoo bondige als hartroerende toespraak, deed de geheele vergadering in tranen smelten, en in dezelfde kerk, op denzelfden dag, op denzelfden oogenblik, werd het Gasthuis der vondelingen gesticht en met behoorlijke inkomsten begiftigd (zie GRAS — LOUISE LE —). Hij stond LODEWIJK XIII in zijne laatste oogenblikken bij, en bereidde hem voor, om in de volmaaktste gevoelens van godsvrucht te sterven. De koningin regentes, ANNA van Oostenrijk, schonk hem haar vertrouwen, en benoemde hem tot lid van haren gewetensraad. Gedurende tien jaren was hij aan het hoofd van dien raad, en deed enkel

diegene tot beneficiën benoemen, welke zulks het waardigste waren. De zorg, die hij droeg, om de aanhangers van JANSENIUS te verwijderen, en de afkeer welken hij openbaarde van de redeneringen van den abbé DE SAINT-CYRAN (zie VERGER) hebben hem door de geschiedschrijvers van *Port-Royal* als een man van beperkte geestvermogens (want wie kan, volgens het oordeel der sectarissen, genie bezitten; zonder hun aanhanger te zijn?); de dweepzuchtigsten der partij, gingen zelfs zoo ver, dat zij een afschuwelijk libel tegen hem in het licht gaven (*l'Avocat du diable*, 3 dl.ⁿ, in 12.mo), waarin hij als een *cerlooze aanbrenner*, en een *verachtelijke stokebrand* wordt afgeschilderd; maar weldenkende lieden hechttten daardoor des te meer geloof aan zijne deugd, en aan de zuiverheid van zijnen verlichten ijver. » Onder de oproerige geesten, zegt een beroemde redenaar, bestaat de voor naamste verdienste in hun aanhanger te zijn; zulks niet te zijn verdient bij hen de grootste verachting. Indien gij hunne partij zijt toegedaan, behoeft gij u niet te bekommeren, om bekwaamheid en rechtschapenheid te verwerven; uwe verkleefdheid alleen zal al het overige bij u goed maken. Bijzonder kenmerk der ketterij, waarvan het eigenaardige altijd geweest is, hare bevorderaars en aanhangers tot in den hemel te verheffen, en diegene tot in het niet te vernederen, welke zij vermeent dat

XXIV DEEL.

haar aanranden en bestrijden." (BOURDALOUE, *Leerrede over den blind-geborene*). VINCENTIUS VAN PAULA werkte krachtdadiglijk aan de hervorming van *Grammont*, van Premonstrateit, van de abdij van de H. GENOVEVA, zoowel als aan de oprigting van groote seminariën. VINCENTIUS, onder jaren, werkzaamheden en verstervingen gebukt, eindigde zijne heilige loopbaan, te *St. Lazare*, den 27 September 1660, BENEDICTUS XIII plaatste hem den 13 Augustus 1729 onder de gelukzaligen, en CLEMENS XII canoniseerde hem, den 19 Julij 1737. [De heilige VINCENTIUS VAN PAULA heeft eenige geschriften nagelaten: 1.º *Regulae seu constitutiones communes congregationis missionis, Parijs, 1658*, in 16.mo; — 2.º *Conférences etc. (Geestelijke conferentiën ter verklaring van de regels der zusters van liefdadigheid), Parijs, 1826*, in 4.to; — 3.º *Correspondance etc. (Briefwisseling met de priesters van de congregatie der missie, en eene menigte andere personen)*, in handschrift; — 4.º *Lettre etc. (Brief aan Paus ALEXANDER VII, om de heiligverklaring te verzoeken van den H. FRANCISCUS VAN SALES, prins-bisschop van Geneve)*.] Dogene die begerig mogten zijn den H. VINCENTIUS VAN PAULA meer in het bijzonder te kennen, kunnen de levensbeschrijving lezen, welke COLLET van hem in 2 dl.ⁿ in 4.to geleverd heeft. Bij het lezen van dit werk, kan men VINCENTIUS niet anders dan be-

C c

wonderen, en, ofschoon zulks het beeld eens vaders is door een kind geschetst, is het echter niet geveid. Het *Leven* van VINCENTIUS door ABELLY, bisschop van *Rhodes*, geschreven, is ook zeer belangrijk, en minder wijldloopig dan het werk van COLLET. Men vindt in hetzelfde even zoo belangrijke als geloofwaardige bijzonderheden, betrekkelijk de apostels der janseniste sekte. [Nog bestaat er een ander *Leven* van den heiligen PAULA, door B. CAPEFIGUE, dit werk heeft in 1826 den eersten door den koning gestichten prijs der catholijke maatschappij voor goede boeken behaald]. De abbé (later kardinaal) MAURY heeft van dezen heilige eene *Lofrede* vervaardigd vol vuur en welsprekendheid (*). Ook heeft de heer DE BOULOGNE, bisschop van *Troyes*, er eene zamengesteld, die in 1822 in het licht is verschenen. Zijne congregatie heeft zich niet, zoo als andere beroemd gemaakt in de letterkunde; dit lag niet in het doel van den stichter, die wist hoezeer de godsvrucht boven de wetenschap te verkiezen is; maar zij dient de Kerk nuttiglijk in de seminariën en missiën. Een der groote bewijzen, van het goede dat zij sticht, is de haat, welken de goddeloozen haar

toedragen. Zij was gedurende de Fransche omwenteling een der eerste voorwerpen van verwoesting, en haar overste een der eerste slagtoffers. [In de laatste tijden heeft men verscheiden werken vervaardigd, bestemd om de deugden van den H. VINCENTIUS VAN PAULA te huldigen; het dichtstuk van mevrouw GAUTIER, voorafgegaan door eene geschiedkundigeschets, verdient hier onder eene eerste plaats].

VINCI (LEONARDO DA), een beroemde schilder, werd in 1445, van adellijke ouders, in het kasteel *Vinci*, bij *Florence* geboren. Ofschoon het koloriet van dezen schilder flauw is, en zijne vleeschkleuren dikwijls in wijnmoer-rood ontaarden; wist hij echter op eene uitmuntende wijze, aan elk voorwerp, dat karakter te geven, hetwelk aan hetzelfde paste. Een der beste stukken van LEONARDO, is het *Avondmaal des Heeren*, hetwelk hij voor het *Refectorium*, van het Dominikaner klooster van *St. Maria delle grazie*, te *Milane* schilderde. Hij vervaardigde eene andere schilderij van hetzelfde onderwerp voor HENDRIK VIII, koning van *Engeland*; maar de afvalligheid van dien vorst, deed dezelve van bestemming

(*) Hij sprak dezelve uit op last en in tegenwoordigheid van koning LODEWIJK XVI, in de koninklijke kapel te Versailles, den 4 Maart 1785, zijnde de 4.º Zondag in de Vaste, naar aanleiding van II Timot. II, 21.^b Dit meesterstuk van welsprekendheid, is langen tijd slechts in handschrift gebleven, en werd eerst gedrukt, en opgenomen in het 3.º dl. der *Œuvres choisies du Cardinal*. J. S. MAURY, Paris 1827, 5 dl.ⁿ in 8.vo

veranderen; men ziet dezelve tegenwoordig in de kerk der abdij van *Tongerloo*, in *België*. Het was met dezen schilder, dat *MICHAEL ANGELO*, op last van den senaat, werkte, ter versiering der groote raadzaal van *Florence*, en zij vervaardigden bij die gelegenheid, die uitstekende cartons, welke later zoo beroemd zijn geworden. Eenige doorkunstnijd ontstane geschillen bewogen hem zich naar *Frankrijk* te begeven; maar, daar hij reeds oud en gebrekkelijk was, bragt zijn penseel weinig meer ten voorschijn. Hij overleed in 1520, te *Fontainebleau*, in de armen des konings, die hem in zijne laatste ziekte was komen bezoeken. Hij had eene bijzondere studie gemaakt van de aandoeeningen door de hartstogten te weeg gebragt. Zijne *Verhandeling over de Schilderkunst* in het Italiaansch, *Parijs*, 1651, in fol., herdrukt in 1816, wordt zeer op prijs gesteld. Het is in dit geschrift, dat hij over de gekleurde schaduwen spreekt, welke *BURRON* gemeend heeft, het eerst te ontdekken. Nog heeft men van hem: 1.° *Verzameling van karakterschetsende hoofden* door *LEONARDO DA VINCI*, en gegraveerd door den graaf *DE CAYLUS*, *Parijs*, 1730 of 1767, gr. in 4.to; — 2.° *Teekeningen van LEONARDO DA VINCI*, gegraveerd door *J. GERLI*, met eene verklaring in het Italiaansch en in het Fransch, *Milane*, 1784, in fol.; — 3.° *Verzameling van hoofden der beroemde schilders* het Avondmaal van *LEONARDO DA*

VINCI, geteekend door *DUTERTRE*, voorafgegaan door eene beknopte *Levensschets van dezen grooten schilder*, door *GAULT DE SAINT-GERMAIN*, *Parijs*, 1808, gr. in fol., met 14 platen.

* *VINDING* of *VINDINGIUS* (*ERASMUS*), een geleerde Deen, in 1615, te *Vinding*, op het eiland *Seeland* geboren, maakte zich beroemd door zijne diepe ervarenheid in de Grieksche taal. Hij heeft een uitmuntend werk nagelaten, getiteld: *Historia Græcorum in quâ Antiquæ Græciæ populorum origines, migrationes, coloniarum deductiones, et res præcipuæ gestæ exponuntur*, in het elfde deel der *Grieksche oudheden* van *GRONOVIVS*. *VINDING* spreekt zeer in het bijzondere over alle volken van het oude *Griekenland*, over derzelve verhuizingen, volkplantingen en geschiedenissen, over de stichting der steden en rijken van dat land, over derzelve veranderingen en ondergang, en de tijdrekening der verschillende vorsten, welke er geregeerd hebben. Ook heeft men aan *VINDING* verscheiden uitgaven te danken, en onder anderen die der omschrijving van een dichtstuk van *OPPINUS*, door den Griekschen drogredenaar *EUTECHNIUS*, hetwelk verloren is geraakt, en waarvan de titel is *de Vogeljagt*. Deze omschrijving is, volgens het door *HOLSTEN* herziene handschrift, gedrukt te *Kopenhagen*, 1702, in 8.vo Zij bevat eene uitmuntende voorrede over de jagtbe-

woordingen bij de Grieken gebruikelijk. VINDING overleed in 1684, te *Kopenhagen*.

VINET (ELIAS), te *Viners* bij *Barbezieux* in *Saintonge*, in 1509 geboren. ANDREAS GOREA, principaal van het collegie van *Bordeaux*, beriep hem naar die stad, alwaar hij hem opvolgde. Na eene reis door *Portugal* te hebben gedaan, bekleedde hij dien post met den meesten roem. Hij was een deftig, in den arbeid onvermoeide man, die zoo zeer aan de studie gehecht was, dat hij in zijne laatste ziekte, niet ophield te lezen en op het gelezene aantekeningen te maken. Zijne talenten voor de opvoeding der jeugd evenaarden zijnen werkzamen ijver. Hij overleed te *Bordeaux*, in 1587, in het gebied der letteren, als een diepzinnige geleerde en bewaame criticus beschouwd. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º *Antiquité etc. (Oudheid van Bordeaux en Bourg)* 1574, in 4.to; — 2.º *Antiquité etc. (Oudheid van Saintes en Barbezieux)*, 1571, in 4.to Deze beide geschriften worden gezocht, wegens derzelve nasporingen; — 3.º *La manière etc. (De wijze om zonnwijzers te vervaardigen)*, in 4.to; — 4.º goede *Uitgaven* van THEOGNIS, van SIDONIUS APOLLINARIUS, van het boek van SUTTONIUS over de spraak- en redkundigen, van PERSEUS, van EUTROPIUS, van AUSONIUS, van FLORUS enz., met aantekeningen en commentariën vol geleerde aanmerkingen enz. enz.

VINNIUS (ARNOLDUS), een beroemde hoogleeraar in de regten te *Leyden*, in 1588 geboren, [volbragt zijne studiën in die stad, alwaar hij den doctoralen graad ontving; in 1619 werd hij tot rector in de humaniora aan de Latijnsche school te 's *Gravenhage* benoemd, welke betrekking, hij gedurende 14 jaren gervol vervulde. In 1633, werd hij naar *Leyden* beroepen, om aldaar den leerstoel der Romeinsche regten te bekleeden, en evenaarde aldaar de bekwaamste hoogleeraren der akademie, welke roem hij in vreemde landen verspreidde]. Hij overleed in 1657, en heeft nagelaten *In quatuor libros Institutionum imperialium, Commentarius academicus et forensis*, etc. in 4.to, 1665. Een ander *Commentarium* op de oude regtsgeleerden, *Leiden*, 1677, in 8.vo, dat ten vervolge dient op de schrijvers *cum notis variorum*; en verscheiden andere werken over de regtsgeleerdheid. Men ontwaart in de werken van VINNIUS eenen doordringenden geest en een gezond en onpartijdig oordeel.

VINOT (MODESTUS), priester van het oratorium, te *Nogent sur Aube* geboren, was de zoon van eenen advokaat, onderwees de rhetorica te *Marseille*, alwaar hij zich door zijne redevoeringen, en Latijnsche gedichten onderscheidde. Door zijne oversten naar *Tours* gezonden, om er openbare conferentiën over de kerkelijke geschiedenis te houden, benoemde de heer d'HERVAUX, aartsbisschop van *Tours*,

hem tot kanonik van den heiligen GRATIANUS. Men heeft van hem: 1.º eene *Vertaling*, in schoone Latijnsche verzen, van de uitgezochte fabelen van LA FONTAINE, gezamenlijk met pater TISSARD; en andere *Latijnsche gedichten*, te Troyes in 2 deeltjes, in 12.mo gedrukt, en herdrukt te Rouanen, onder den naam van *Antwerpen*, door de zorg van den abbé SAAS, 1738, in 12.mo; — 2.º Eenige *geschriften*, waarin men zijne overhelling tot het jansenismus ontwaart. Hij overleed te Tours in 1731, in den ouderdom van 59 jaren. Hij moet eenen vrij slechten naam hebben gehad, wijl men hem den *Philotanus* van den abbé GRÉCOURT (zie dat artikel) heeft toegeschreven.

* VINSON (de abbé PETRUS), te Angoulême, in 1762 geboren, werd na den geestelijken staat omhelsd te hebben, kapellaan te Poitiers. Onder de omwenteling in 1791, weigerde hij den eed op de burgerlijke constitutie der geestelijkheid afteleggen. Na verscheiden maanden in de gevangenis te hebben doorgebracht, verkreeg hij zijne vrijheid weder; doch zag zich weldra genoodzaakt de vlugt te nemen. Hij nam de wijk naar Spanje, alwaar hij eenige jaren doorbragt, begaf zich vervolgens naar Londen, alwaar hij een opvoedings-gesticht tot stand bragt, dat weldra een aantal kweekelingen verenigde. In het door hem bewoonde lokaal, had de abbé VINSON een

künstlig uitgedacht werktuig doen vervaardigen, door middel van hetwelke hij de beweging der sterren verklaarde. LODEWIJK XVIII bezocht tot tweemalen dit observatorium, en gaf er hem zijne tevredenheid over te kennen. Nadat de heer BLANCHARD, in 1808, tegen het concordaat van 1801, een werk had in het licht gegeven, dat door den apostolischen vikarius van Londen veroordeeld werd, zoo verklaarde de abbé VINSON zich ten voordeele van den schrijver, en gaf bij deze gelegenheid verscheiden geschriften in het licht. Eenigen tijd na de restauratie, kwam hij te Parijs, bij den heer DE BLAGAS de uitvoering inroepen, van eenige beloften, welke hij beweerde dat hem door het koninklijk bestuur, gedurende de uitwijking, gedaan waren. De terugkomst van BONAPARTE, op den 20 Maart 1815, deed hem andermaal naar Londen oversteken, van waar hij zich bij de tweede terugkomst des konings weder naar Parijs begaf. Hij begon als toen tegen het concordaat van 1801 te schrijven, en gaf eene brochure in het licht, getiteld: *Le concordat etc. (Het concordaat aan den koning verklaard)*, 1816, in 8.vo Wegens dit geschrift werd hij voor de regtbank van correctionele policie betrokken. Uit eerbied voor het karakter, waarmede de abbé VINSON bekleed was, werden de debatten met gesloten deuren gehouden; en hij vonnis van den 3 September 1816,

werd hij tot drie maanden gevangenis, 50 francs boete, twee jaren onder het opzigt der hooge policie, en 800 francs borgtogt veroordeeld, onder voorbehouding aan den procureur des konings, om zich, *betrekkelijk de uitvoering van dit vonnis, met de geestelijke overheden van den heer VINSON te verstaan*. Laatstgenoemde had, gedurende den loop van het proces, eene *regtvaardigende memorie* in het licht doen verschijnen, welke de policie in beslag deed nemen; het koninklijke hof, bij hetwelke hij wegens dit vonnis appeleerde, bevestigde hetzelfde. Om er zich aan te onttrekken, begaf de abbé VINSON zich weder naar Londen. Zoodra hij deze zaak als vergeten achtte, kwam hij te Parijs terug; maar hij leefde er onbekend, en bezweek aan eene slepende ziekte, den 17 Septbr. 1820. Men heeft van hem: 1.º *Réflexions etc.* (*Critische bedenkingen, of Brief aan den heer de GALONNE, schrijver van het Tafereel van Europa*), met deze zinspreuk: *Tu vero repulisti et desperisti, distulisti Christum tuum, Londen, 1776*; — 2.º *La Foi etc.* (*Het bekroonde geloof, of de nalatenschap der Catholijke zielzorgers, voor de zaak van J. C. gedurende de Fransche omwenteling ten dood gebracht*) een dichtstuk in vijf zangen met geschiedkundige aantekeningen, *ibid.*, 1799, in 12.mo; — 3.º *De Fransche Mercurius* (met den heer CHATEAUGIRON), *ibid* 1800—1801. Na een bestaan van 15 maanden, hield dit tijdschrift op in het

licht te verschijnen; — 4.º *Ode etc.* (*Vaderlandsche liersang op den veldtogt der bondgenooten, en op de aanstaande herstelling der Bourbons*), *ibid.* Februarij 1814; — 5.º *Ode aan de Franschen, om voor altijd de tweedragt te vermijden, bij gelegenheid van het feest, aan Z. M. door de stad Parijs gegeven, Parijs, Augustus 1814*; — 6.º *Adres aan de beide kamers, in het belang der Catholijke godsdienst, en aan de geestelijkheid van Frankrijk enz.* *ib.* 1815, in 8.vo; — 7.º *Le concordat etc.* (*Het concordaat aan den koning verklaard, volgens de leer der Kerk en de canonieke reclamatiën der wettige bisschoppen van Frankrijk, gevolgd door een geschiedkundig verslag der opligting van Z. H. Paus PIUS VII, van zijn lijden, zijnen moed, en de voornaamste gebeurtenissen zijner gevangenschap*), Parijs, April, 1846, in 8.vo; — 8.º *Mémoire etc.* (*Regtvaardigende Memorie*), *ib.* 1816, in 8.vo; — 9.º *Appel etc.* (*Beroeping op de Regtbank der publieke opinie, of Verzameling der vonnissen en stukken, betrekkelijk het proces tusschen den heer JACQUINOT DE PAMPELUNE, procureur des konings, en den abbé VINSON, naar aanleiding van een werk getiteld: Het concordaat aan den koning verklaard*), *ib.* 1816, in 8.vo, enz. enz.

VINTIMILLE (KAREL GASPARUS WILLEM DE), uit eene der oudste familiën van Frankrijk, was achtereenvolgend, bisschop van Marseille, aartsbisschop van Aix,

in 1708, en van *Parijs* in 1729. Hij bestuurde zijn diocees met ijver en zachtmoedigheid. Hij was de eerste om over de hekel-schriften te lagchen, welke de voorstanders van den diaken *PARIS* tegen hem in het licht gaven. Vrij van driften die het hart vergiftigen, behield hij tot in den ouderdom van 94 jaren eene ongestoorde gezondheid, en overleed in 1746.

* **VINTIMILLE** (FRANCISCUS MARIA FORTUNATUS DE), uit eene beroemde in *Provence* gevestigde, en uit *Italië* oorspronkelijke familie geboren, begaf zich in den geestelijken staat, en werd aalmoezenier des konings, grootvikaris van *Soissons*, abt van *Ile-Dieu*, en eindelijk in 1788, bisschop van *Carcassone*. Hij deed alstoen afstand van zijne abdij. Op het einde van 1790 trad hij toe tot de *Verklaring der beginselen betrekkelijk de burgerlijke constitutie der geestelijkheid*, door de tot de nationale vergadering afgevaardigde bisschoppen, en verkoos liever *Frankrijk* te verlaten, dan den eed afteleggen. Hij ging eerst naar *Italië*, begaf zich naar *Rome*, en van daar naar *Duitschland*, hield zich eenigen tijd op in *Beijeren* en in *Oostenrijk*, en vestigde eindelijk zijne woonplaats in *Engeland*. Hij gaf ook zijne goedkeuring aan den brief, den 26 Maart 1802, door den kardinaal *DE MONTMORENCY* en vijf andere bisschoppen aan den Paus geschreven, en hij onder-teekende in 1803, de *vertogen*

door 36 Fransche bisschoppen, die tijdens het concordaat geenen afstand van hunne zetels hadden willen doen, aan *Z. H.* gerigt; maar wel verre van de gewetens zijner diocesanen te willen verontrusten, verklaarde hij den nieuwen bisschop te magtigen zijne bedieningen uitte oefenen. Hij heeft tot het einde dezelve gedragslijn gevolgd, en weigerde den brief in 1816 aan den Paus geschreven, te onderteekenen, nooit echter is van hem eenige acte van verzet uitgegaan. Na de restauratie keerde hij naar *Frankrijk* terug, en kwam te *Parijs*, alwaar hij een zeer afgetrokken leven leidde, en van den koning, even gelijk alle oude bisschoppen, een jaarwedden van 12,000 franken genoot. Hij bezweek aan de gevolgen eener smartelijke ziekte den 6 Augustus 1818.

VIO (THOMAS DE), een beroemde kardinaal, meer bekend, onder den naam van *CAJETANUS*, te *Gaëta*, in het koninkrijk *Napels*, in 1469 geboren. De orde van den *H. DOMINICUS* nam hem in 1484, in haar midden op. Hij schitterde in dezelve door zijnen geest en zijne kunde, werd doctor, en hoogleeraar in de godgeleerdheid, eerst procureur-generaal, en daarna in 1508, algemeen overste zijner orde. Hij bewees gewigtige diensten aan Paus *JUNIUS II*, en aan *Leo X*, die hem in 1517 met het purper vereerde, en hem in het volgende jaar tot zijnen legaat in *Duitschland* be-

noemde. De kardinaal CAJETANUS had verscheiden conferentiën met LUTHER; maar zijn ijver en zijne welsprekendheid waren niet in staat, om dit verdoolde schaap tot de kudde terugtebrengen. In 1519 tot het bisdom *Gaëta* bevorderd, werd hij in 1523, als legaat naar *Hongarijē* gezonden. Na er veel goeds te hebben verrigt, keerde hij naar *Rome* terug, alwaar hij in 1534 overleed. Ondanks de gewigtige aangelegenheden, waarmede hij belast was, had hij het zich tot taak gesteld, geen' dag te laten voorbijgaan, zonder eenige uren aan de studie te wijden. Dit gaf aanleiding dat hij een aantal werken samenstelde, waarvan de voornaamste zijn: 1.º *Commentariën* op de H. Schrift, *Lyon*, 1639, 5 dl.ⁿ, in fol. Een zeer geleerd werk, waarin men echter zonderlinge gevoelens aantreft. De vrijheid, welke hij zich gegeven heeft, om op verscheiden plaatsen van de letter der gewijde geschiedenis afte wijken, om tot verbloemde verklaringen overtegaan, heeft tot voorbeeld en voorwendsel gediend aan lieden, welke noch zijne kunde bezaten, noch met zijne oprechtheid van bedoelingen bezielde waren, en die zich daardoor niet binnen dezelfde grenzen hebben weten te houden. Hij schreef daarenboven vóór het concilie van *Trento*, en het zoo uitdrukkelijke besluit tegen de willekeurige verklaringen dezes goddelijken boeks; — 2.º *De auctoritate papæ et concilii, sive Ecclesiæ comparata*, eene

verhandeling, welke in dien tijd veel gerucht maakte, op last der theologische faculteit van *Parijs*, werd dezelve door JACOBUS ALANUS gecritiseerd; — 3.º *Commentariën* op het kort begrip der godgeleerdheid van den heiligen THOMAS, voorkomende in de uitgaven van dat kort begrip van 1541 en 1612. Dezelve werden te *Rome* in 1570, doch met verkortingen gedrukt, men heeft er bij gevoegd zijne *Verhandelingen over verschillende onderwerpen*.

* VIOMÉNIL (KAREL JOZEF HYACINTHUS DUHOUX, markies DE) maarschalk van *Frankrijk*, in 1734, te *Ruppe*, in *Lotharingen*, geboren, maakte zijne eerste wapenseiten in 1747, onder de oogen zijns vaders, en was tegenwoordig bij den slag van *Lafeld* en het beleg van *Bergen op-Zoom*. Na zijne opvoeding te *Luneville*, in de door STANISLAUS opgerigte kadettenschool te hebben volbragt, streed hij in den zevenjarigen oorlog, onder de bevelen van den generaal CHEVERT, in hoedanigheid van deszelfs adjudant, en verkreeg door verscheiden schitterende daden, reeds in den ouderdom van 26 jaren, het kruis van den H. LODEWIJK. In 1761, kolonel der vrijwilligers van *Dauphiné* geworden zijnde, volgde hij den maarschalk DE VAUX naar *Corsika*, en ontving den rang van veldmaarschalk. Hij diende in deze hoedanigheid onder de bevelen van den graaf DE ROCHAMBEAU in *Amerika*, en onderscheidde zich vooral door de

inneming van *York* en *Glocester*. In *Europa* teruggekeerd, verkreeg *Vioménil* eerst een pensioen van 5,000 francs, werd later echter in 1789 tot bevelhebber van *Martinique* en de *Wind-eilanden* benoemd; hij herstelde de orde in genoemde volkplantingen, en kwam in 1790 in *Frankrijk* terug. Na zich naar het leger van *Condé* te hebben begeven, waarbij hij dikwijls het bevel voerde over de voorhoede, onderscheidde hij zich vooral in 1793, bij het gevecht van *Bodenthal*, en in de liniën van *Weissenburg*. Hij ondersteunde op eene krachtdadige wijze den hertog van *ENGHIEN*, in verschillende gevechten en vormde een regiment van zijnen naam. Toen hij ook eens onder de restauratie zich te *Chantilly* bevond, en den prins van *Condé* zijnen arm aanbood om te wandelen, zeide hem deze: » Het is niet de eerste maal, dat gij mij ondersteunt." Na de afanking van het leger van *Condé*, diende *Vioménil*, in *Rusland* als luitenant-generaal. De opvolger der czarin, misnoegd over de toegenegenheid, welke hij den laatsten koning van *Polen* toedroeg, strafte hem daarvoor, door hem als bevelhebber naar de linie van *Petro-paulovskaja*, in *Siberië* te zenden. Na een verblijf van zeven maanden in dat treurige gewest, ontving hij van keizer *PAUL I*, met den rang van generaal der ruitery, het bevel over een leger van meer dan 40.000 man, en werd naar de eilanden *Jersey*

en *Guernsey*, aan het hoofd van een corps gezonden, bestemd om de pogingen der koningsgezinden der *Vendée* te ondersteunen. Daar de post van opper-bevelhebber over de troepen van *Portugal* door den dood van den vorst van *Waldeck* was vacant geworden, zoo werd *Vioménil* met denzelven belast, en hij behield tot aan zijnen dood den titel van maarschalk-generaal der Portugeesche troepen. Hij verbleef in *Portugal* zoo lang als hij aan het huis van *Bragansa* nuttig moende te kunnen zijn, en begaf zich vervolgens naar *Engeland*. Hij vertoefde aldaar tot de terugkeering der *Bourbons* in *Frankrijk*, en werd daarop tot pair benoemd. Tijdens de terugkomst van *Bonaparte* van het eiland *Elba*, organiseerde hij de koninklijke vrijwilligers te *Vincennes*, vergezelde den koning naar *Gend*, en kwam met hem te *Parijs* terug. Tot het commandement der 11.e militaire divisie benoemd, daarna tot het gouvernement der 13.e, ontving hij tot belooning zijner diensten den maarschalks-staf, met het diploma van ridder der orde des konings. De maarschalk *Vioménil*, is te *Parijs*, in Maart 1827 overleden.

VIONNET (*GEORGE*), een Jesuit van *Lyon*, bezat een beminne-lijk karakter, was een goede letterkundige en een zwakke dichter. Er bestaat van hem een treurspel, *Xerxes* genaamd, in 5 bedrijven en in verzen,

1749, en eenige Latijnsche gedichten, over verschillende onderwerpen. Hij overleed in 1754, in den onderdom van 42 jaren.

VIOT. — Zie BOURDIC-VIOT.

* VIOTTI (JOANNES BAPTISTA), een beroemde vioolspeler, te *Fontaneto*, bij *Turijn*, in 1755 geboren, ontving van zijn' landgenoot PUGNANI, de eerste lessen zijner kunst, en trok in den ouderdom van 12 jaren met hem door *Frankrijk*, om zich naar *Londen* te begeven. Hij kwam vervolgens in de hoofdstad van *Piëmont* terug, en in den ouderdom van 14 jaren had hij reeds een *Concerto* zamengesteld, waarvan de *Partituur* regelmatig is, en dat zich reeds door den stijl onderscheidt. Tweeëntwintig jaren oud zijnde, bezocht hij op nieuw met PUGNANI bijna al de hoven van het noordelijke *Europa*, en alom viel hun het onthaal ten deel dat hunne talenten verdienden. PUGNANI keerde naar *Turijn* terug, en VIOTTI kwam te *Parijs*, alwaar hij in 1782 met den grootsten bijval optrad in het *Geesterijk concert*; in minder dan tien jaren waren zijne werken door geheel *Europa* verspreid. In 1792 begaf hij zich naar *Londen*, alwaar hij evenzeer den grootsten lof inoogste, deed nog verschillende reizen naar *Parijs*, in 1802, 1814 en 1818, en overleed in *Engeland* in 1824. Men heeft van hem een aantal stukken voor de viool, *Concerto's*, *Symphoniën*, *Duo's*, *Serenaden*, *Trio's*, *Quatuors* enz.

Ook heeft hij *Divertimento's*, *Concerto's* en *Sonaten* voor de piano geleverd. Er bestaat eene uitmuntende *Levensschets* van VIOTTI, door BAILLOT.

VIPERANI (JOANNES ANTONIUS), kanonik van *Girgenti*, daarna bisschop van *Giavenazzo*, in 1588, is de schrijver: 1.º eener *Verhandeling over de dichtkunst*; — 2.º van *Latijnsche gedichten*; — 3.º van eene verhandeling *De summo bono*; — 4.º *De obtenta Portugallia a rege catholico Philippo Historia*; — 5.º *De rege et regno*; — 6.º *De scribenda historia*; — 7.º *De consensu disciplinarum*. Deze werken zijn te *Napels*, in 1606, in 3 dl.ⁿ, in fol. gedrukt. Zij vonden veel bijval. De schrijver overleed in 1610.

VIRET (PETRUS), een calvinist predikant, te *Orbe*, in *Zwitserland*, in 1511 geboren, vereenigde zich met FAREL, om te *Geneve* de dwalingen van CALVINUS te gaan prediken. Nadat de Genevers hen met gretigheid hadden aangehoord, verdreven zij, in 1536 de catholijken uit de stad. VIRET werd vervolgens predikant te *Lausanne* en in verscheiden andere plaatsen, en overleed te *Pau*, in 1571. De dweepzucht had hem eene soort van welsprekendheid gegeven; maar dezelve schittert weinig uit in de werken, welke er van hem in het Latijn en in het Fransch bestaan, en welke zijn: 1.º *Opuscula*, 1553, in fol.; — 2.º *Disputations etc.* (*Zamen-spraken over den staat der over-*

ledenen), 1552, in 8.vo; — 3.º *La physique etc. (De pauselijke natuurkunde)*, 1552, in 8.vo; welke zoo wel als zijne *Néromancie etc. (Pauselijke dwivelskunst)*, Geneve, 1553, in 8.vo, door het Janhagel der calvinistische-partij zeer is toegejuicht.

VIRGILIUS (PUBLIUS MARO), bijgenaamd *de Vorst der Latijnsche dichters*, werd in het jaar 70 vóór J. C. te *Andès*, een dorp bij *Mantua*, geboren, ontving zijne ontwikkeling te *Cremona*, te *Milane* en te *Napels*. Deze dichter, door keizer AUGUSTUS, in zijn vaderlijk erfgoed hersteld, waaruit hij verdreven was, door de verdeeling der landerijën van het Mantuaansche en Cremoneesche onder de uitgediende soldaten, vervaardigde zijn eerste *Ecloga* (Herderszang) om zijnen weldoener te danken. Hij bragt zijne *Bucolica* in het tijdverloop van 3 jaren ten einde; dit werk onderscheidt zich door eenvoudige natuurlijke bevalligheden, door sierlijkheid, kieschheid, en zuiverheid van taal, en FONTENELLE heeft hetzelfde met meer verwaandheid dan rede en grond gecritiseerd. Men kan zeggen, dat de censor geen juist denkbeeld van den herderszang heeft gehad: »Zijne *Verhandeling over het Ecloga*, zegt een wijze letterkundige, is slechts eene verdediging zijner eigene horderszangen; hij wil niet dat er in dezelve over schapen en geiten gesproken worde; volgens hem, moet de liefde het eenige onderwerp derzelve zijn, en nog wel eene soort van

liefde die in de romans veel gemeener is dan in de natuur, ziedaar waartoe zich zijne drogreden bepalen.” Kort daarna ondernam VIRGILIUS zijne *Georgica* (Landgedichten), eendichtstuk, dat onder al degene, welke hij ons heeft nagelaten het beste bewerkt is, en dat men het meesterstuk der Latijnsche dichtkunst kan noemen. Er komen beschrijvingen en bijverdichtels in voor, welker schoonheid onnavolgbaar is, en die uitgebreide bekwaamheden in de natuur-, landbouw- en sterrekunde verraden. Men ziet, in weerwil van eenige dwaalingen, dat men in die wetenschappen toenmaals reeds veel verder ervaren was, dan de nieuweren zulks schijnen te gelooven. Deze verschillende werken verwierven hem de goedkeuring en de vriendschap van AUGUSTUS, MECENAS, TUCCA, POLLIO, HORATIUS, GALLUS. Zijn roem verwekte hem benijders, aan welker hoofd BAVIUS en MÆVIUS waren. Het schijnt niet dat hij er zich op eene andere wijze over gewroken heeft, dan door dit vers van den 3.^{en} herderszang:

Qui Davium non odit, amet tua carmina, Mævi!

Gedurende den nacht had VIRGILIUS, aan de deur van het paleis van AUGUSTUS, dit koppelgedicht gehecht:

*Nocte pluit tota; redeunt spectacula mane:
Divisum imperium cum Jove Caesar habet.*

De keizer wilde den schrijver dezer geestige kleinigheid kennen, niemand deed zich op. BATHILLUS wilde van dit stuwzigen gebruik maken, noemt

zich als vervaardiger van het koppeldicht, en ontvangt de belooning voor hetzelfde. De spijt van VIRGILIUS gaf hem een gelukkig denkbeeld in, namelijk om onder het koppeldicht dezen dichtregel te plaatsen:

Hos ego versiculos feci, tulit alter honores;

en het begin van den volgenden:

Sic vos non vobis,

viermalen herhaald. De keizer wilde dat men den zin zoude voltooijen, maar niemand kon zulks doen dan de vervaardiger van het koppeldicht. BATHILLUS werd de spot van Rome, en VIRGILIUS steeg ten toppunt van roem, vooral toen men eenige stalen van zijne *Aeneïde* gezien had. Hij besteedde elf jaren aan de zamenstelling van dit werk; maar daar hij zijn einde zag naderen, zonder er de veranderingen in te kunnen brengen, welke hij nog in overweging had, beval hij dat men hetzelfde in het vuur zoude werpen, een gestreng bevel, dat gelukkiglijk niet ten uitvoer werd gebragt. Hij overleed te *Brundisium* in *Calabrië*, den 25 September van het jaar 19 vóór J. C., op zijne terugreis uit *Griekenland*, in gezelschap van Augustus. Volgens zijne begeerte, werd zijn lijk naar *Napels* gevoerd, en aldaar aan den weg van *Puteoli* begraven; en men plaatste op zijn graf deze, kort voor zijn verscheiden door hem vervaardigde dichtregels:

Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet
nunc
Parthenope; cecinae Pegasus, Rursus, Duceus.

AUGUSTUS verkwikte zich soms door het lezen der *Aeneïde*. Men kent den indruk, dien de lof van den jongen MARCELLUS, met zoo veel kunst in het 6.^e boek angebragt, op den keizer en op OCTAVIA maakte. Bij de woorden: *Tu Marcellus eris*, viel OCTAVIA in bezwijming; en daar zij hare erkenenis en bewondering aan den dichter wilde te kennen geven, zoo liet zij hem tien groote sestertiën voor elk vers toetellen, hetwelk eene som van f16,000 beliep. Indien men eenige minnarijën zijner herders en de tweede *Ecloga* uitzondert, die over eene schandelijke, doch onder de Romeinen zeer gemeenzaam geworden ondeugd handelt, kan men hem niet anders, dan als een' der dichters der oudheid beschouwen, welke de goede zeden het meest geerbiedigd hebben; nog zelfs in genoemde plaatsen 'is hij betamelijk, en omzigtig in zijne uitdrukkingen. En wat het laatste artikel betreft, zoo schijnt het dat zulks eene voorbijgaande dwaasheid was, die hij zich zelve als zoodanig verwijt:

O Corydon, Corydon, quae te dementia cepit

Het is ongetwijfeld deze zijne afkeerigheid van ontzenuwende en onteerende hartstogten, welke hem die edele geesdrift heeft doen behouden, welke soms het verblijf der sterfelijkheid schijnt te overschrijden, om verhevone en verrukkende denkbeelden voorttebrengen, om zeer uitgebreide kundigheden, met de sierlijkheid en zachtheid van stijl, met de kracht en juistheid

der uitdrukkingen, met de pracht en den luister der beelden, te verbinden; en dit alles in een oneindig scherppzinnig, duidelijk en methodisch plan te vereenigen, waarin de orde het genie niet in den weg staat, en waarin het genie geene wanorde te weeg brengt, waarin de meest omvattende denkbeelden niets gedrogtelijks niets reusachtigs hebben, en waarin de kleinste niet zonder waardigheid en bevalligheden zijn. Ofschoon VIRGILIUS na HOMERUS is gekomen, dat hij hem in het plan van zijn dichtwerk is nagevolgd, en hij de laatste hand aan zijn werk niet heeft kunnen leggen, lijdt het echter bijna geen twijfel of hij moet boven den Griekschen dichter geplaatst worden, en men zal zeker niet anders dan eenige hoefenaars van de taal der Hellenen aantreffen, die, wyl zij daardoor hunne taalkundige wetenschap meenen te verhoogen, een werk boven alles verheffen, dat in eene taal is geschreven, waarvan zij beweren, dat zij alleen de sijnheden verstaan en de schoonheden bevatten (zie HOMERUS). Hetgene wat zonder weifelen den zegespalm aan VIRGILIUS moet doen toekennen, is de verscheidenheid zijner talenten, de uitgebreidheid en buigzaamheid van zijn genie, welke hem heeft doen uitmunten in twee andere soorten van gedichten, waarin de Grieksche dichter niets heeft voortgebracht. De gezondheid van VIRGILIUS was altijd zwak en wankelbaar geweest; hij was aan maag- en hoofdpijn en bloedspuwingen onderworpen: ook stierf

hij te midden zijner loopbaan. Hij beval bij zijn testament, dat, indien zijn gedicht aan de vlammen mogt ontsnappen, men hetzelve zoo zoude laten als het was, en men droeg daarvoor zorg, van daar dat men zoo vele onvolledige verzen in de *Aeneide* vindt (zie DIDO). De schrijver van dit eenig werk stierf rijk genoeg om aanzienlijke sommen nate laten aan TUCCA, aan VARIUS, aan MEGENAS, en zelfs aan den keizer. Er bestaan van de werken van dezen dichter een aantal schoone uitgaven, waarvan de volledige opgave ons te uitgebreid zoude maken. De volledigste derzelve is die van BURMAN, *Amsterdam, 1746*, 4 dl.ⁿ in 4.to, ofschoon dezelve later door die van HEYNE, in eenvoudigheid en vernuft is overtroffen. DELILLE heeft er eene goede vertaling in het Fransch, J. H. VOSS in het Hoog- en VAN WINTER in het Nederduitsch van geleverd (zie VONDEL).

VIRGILIUS, in *Ierland* geboren, trok door *Frankrijk*, om zich naar *Duitschland* te begeven. Koning PIPYN schepte in hem zoo veel behagen, dat hij hem eenigen tijd bij zich behield, en hem aanbevelings brieven gaf voor ODILON, hertog van *Beieren*: VIRGILIUS werd tot het priesterschap verheven en vestigde zich te *Salzburg*. De heilige BONIFACIUS, apostel van *Duitschland*, klaagde hem aan bij PAUS ZACHARIAS, wegens het onderwijzen van dwalingen, zoo als onder anderen: » dat er eene andere wereld was, dat er ander

de aarde andere menschen woon- den, dat er eene andere zon, eene andere maan bestond." *Quod alius mundus, et alii homines sub terra sint, seu alius sol et luna.* ZACHARIAS antwoordde dat men hem moest afzetten, indien hij voortging dergelijke dwalingen te onderwijzen, en beval aan VIRGILIUS naar Rome te komen, opdat zijne leer zou kunnen onderzocht worden. Eenige latere schrijvers, onder anderen D'ALEMBERT, hebben daaruit op eene belagchelike wijze afgeleid, dat ZACHARIAS het gevoelen dergenen veroordeelde, welke tegenvoeters aannamen; want in de beschuldiging van BONIFACIUS was het geenszins om tegenvoeters te doen; maar het gold menschen van eene andere wereld, die niet van ADAM afstamden, en die niet door J. C. waren vrijgekocht, en dit kon veroordeeld worden. Het is waar dat eenige schrijvers, onder anderen BEDA beweerd hebben, dat de aarde niet kogelvorming was; maar deze filozofische dwaling, die geenerlei invloed op het geloof uitoefende, is onder de christelijke wijsgeeren, tot in de 15.^e eeuw, zoo als MONTEFALCON, in de voorrede zijner uitgave van *Cosmus den Egyptenaar* zulks heeft beweerd, volstrekt niet algemeen geweest. JOANNES PHILOPONOS, een wijsgeer der 7.^e eeuw, heeft in zijne verhandeling over de *Schepping der wereld* (3.^e Bk. 13.^e Hfdl.) aange- toond, dat de H. BASILIUS, de H. GREGORIUS van Nyssa, de H. GREGORIUS NAZIANZENS, de

H. ATHANASIUS, en de meeste der H. Kerkvaders van gevoelen waren dat de aarde klootvormig was. Zelfs wordt er bij den H. HILARIUS (in *Ps. 2. N.º 23*), bij ORIGENES (*lib. 2, de Princip. C. 3*) van tegenvoeters gewag gemaakt. Wat hier ook van wezen moge, volgens alle waarschijnlijkheid, regtvaardigde zich VIRGILIUS te Rome, wijl hij, volgens het meest algemeen gevoelen, kort daarna op den bisschoppelijken stoel van Salzburg werd verheven. Pater PAGO beweert dat zulks in 746 plaats had; maar het is meer waarschijnlijk dat het eerst in 766 geschiedde. VIRGILIUS plantte het geloof in *Karnthen*, stelde MODESTUS tot eersten bisschop van dat land aan, overleed heiliglijk in 784, en werd plechtig gecanoniseerd in 1233, door Paus GREGORIUS IX. MARCUS HANSZIUS (*Germania Sacra*, 2.^e dl. blz. 84) bewijst tegen pater PAGO, dat de priester VIRGILIUS, waar over in den brief van den H. BONIFACIUS wordt gesproken, niet moet worden onderscheiden van dengenen, die aartsbisschop van Salzburg werd.

VIRGILIUS. — Zie POLYDORUS.

VIRGINIA, eene Romeinsche jonge dochter, waarop APPIUS-CLAUDIUS, een der tienmannen, smoorlijk verliefd werd. Om te gemakkelijker zijn doel te bereiken, beval hij, dat zij zou worden overgegeven aan MARCUS-CLAUDIUS, met wien hij in verstandhouding was, tot dat haar vader VIRGINIUS van het le-

ger zou zijn teruggekeerd. Daar deze grijsaard vernomen had het geweld, hetwelk men zijner dochter wilde aandoen, zoo kwam hij in allerijl te *Rome*, en vraagde om haar te zien. Men stond hem zulks toe; nadat hij *VIRGINIA* daarop ter zijde had gelokt, nam hij een mes, dat hij bij een' vleeschhouwer had vinden liggen, en zeide haar: »Mijne geliefde *VIRGINIA*, zie daar alles wat mij overblijft, om uwe eer en vrijheid te behouden!» Hij stak haar daarop het mes in het hart, en verliet haar zieltogende: eene gruwelijke daad, maar die den prijs bewijst, welken zelfs de heidenen op de kuischheid en de onthouding stelden. Hij ontsnapte aan de menigte, en snelt met 400 manschappen, die hem gevolgd waren, naar de legerplaats. De troepen, meer verontwaardigd tegen den schaker dan tegen den vader, namen de wapens op, en trokken op *Rome* aan, alwaar zij zich van den *Aventijnschen berg* meester maakten. Het geheele volk in opstand tegen *ARRIUS*, deed hem in de gevangenis werpen, alwaar hij zich, ter voorkoming van zijn doodvonnis, van het leven beroofde. *SPURIUS OPIUS*, een andere tienman, die de gewelddadige handelwijze van zijnen ambtgenoot had geduld, bragt zich om het leven; en *MARCUS CLAUDIUS*, de vertrouweling van *ARRIUS*, werd tot de doodstraf veroordeeld. Deze misdaad heeft in het jaar 449 vóór J. C. een einde gemaakt aan het tienmanschap. *VIRGINIA*, heeft aan ver-

scheiden schrijvers het onderwerp tot Treurspelen geleverd; en haar dood is het onderwerp eener uitmuntende schilderij, door *DOYEN*, tot zijne opneming in de schilder-akademie vervaardigd.

* *VIRIATES* of *VIRIATUS*, veldheer der Lusitaniërs, leefde omtrent het jaar 600 na *Rome*. Hij was slechts eenvoudige soldaat, toen zijne landgenooten hem, in hunnen opstand tegen de Romeinen, tot hunnen aanvoerder verkozen. Hij sloeg achtereenvolgend *VETILIUS*, den praetor *PLAUTIUS*, en *CLAUDIUS UNIMANUS*, welke hij krijgsgevangen maakte. De consul *QUINTUS FABIUS MAXIMUS*, vader van den jongen *SCIPIO*, kwam zich met *VIRIATES* meten; maar hij stierf alvorens eenig voordeel op hem te hebben behaald; zijn opvolger *SERVILIANUS*, op zijne beurt verslagen, zag zich genoodzaakt onderhandelingen met den Lusitanischen veldheer aan te knooopen, die, bij de bekrachtiging van het verdrag, als de vriend en bondgenoot van het Romeinsche volk werd erkend. Men is van gevoelen dat de grenzen der nieuwe domeinen van *VIRIATES*, het grootste gedeelte van het aan gene zijde gelegene *Spanje* bevatteden. *Arsa*, dat de hoofdstad van zijn rijk moest zijn, was aan de oevers der *Arsas*, thans *Guadiana*, gelegen. De Romeinsche republiek, die zich schaamde over het door haar gesloten verdrag, had de trouweloosheid, hetzelfde door den schandelijksten aanslag te

verbreken. **QUINTUS SERVILIUS CAEPION**, landvoogd van het overige gedeelte van *Spanje*, liet, wyl hij er aan wanhoopte zijnen geduchten vijand te kunnen overwinnen, **VARIATES**, in het jaar 140 vóór J. C. verraderlijk vermoorden. **VARIATES** wilde niet dat eenige soldaat den ingang zijner tent zou bewaken, ten einde iedereen een vrijen toegang tot hem zoude hebben. Deze edele gerustheid was de oorzaak van zijn' treurigen dood. Te middernacht, op den oogenblik, waarop hij, zonder ontwapend te zijn, zich aan tafel plaatste, staken verraders hem eenen dolk door de keel, de eenige plaats van zijn ligchaam, die voor hunne aanslagen niet veilig was. Deze man, welken de Romeinen met den naam van *Struikroover* bestempelden, bezat al de hoedanigheden, van een' groot man, en een' grooten krijgsheld: matig, kuisch, regtvaardig, weldadig, werd hij evenzcer door zijne troepen; als door zijne volken aanbeden.

* **VIPIER** (F. H., Graaf DE), nit eene beroemde familie van *Dauphiné*, was tijdens de omwenteling kolonel van het regiment van *Limousin*. Door den adel van *Dauphiné* tot afgevaardigde bij de algemeene Staten benoemd, bleef hij in het begin getrouw aan het verlangen zijner lastgevers, welke de hoofdelijke stemming aan al de afgevaardigden dier provincie voorschreven. Hij vereenigde zich vervolgens met den burgerstand, sloot zich nu bij de patriotten, dan bij

de koningsgezinden aan, en eindigde met door beide partijen afgewezen te worden. Den 13 Julij 1789, op den oogenblik, waarop het hof troepen in de nabijheid van *Parijs* beriep, stelde hij voor, om den *eed der Kaatsbaan* te vernieuwen. Hij verzette zich den 28.^{en} tegen de instelling der commissie van nasporingen; en in de nachtvergadering van den 4 Augustus, bij gelegenheid van het vraagstuk betrekkelijk den afstand der voorregten, riep hij uit, » dat ook hij zijne mosch op het altaar des vaderlands bragt, en de vernietiging der duiventillen voorstelde." Hij sprak den 20 eene redevoering uit ten voordeele eener *verklaring der regten van den mensch*, ten einde dezelve aan het hoofd der constitutie werde geplaatst. Den 7 September sprak hij in het belang der kamers en van het *onbeperkt veto*, den koning toetekennen, en verdedigde steeds met nadruk dit laatste gevoelen. Den 27 April 1790, werd hij tot voorzitter benoemd, legde den burgereed af, en zond den volgenden dag zijn ontslag in. Den 17 Mei, droeg hij een ontwerp voor betrekkelijk de koperen munten, den 31 verhiel hij zijne stem tegen de lasteringen, welke gehuurde petitionarissen en eenige leden der vergadering tegen de officieren uitstrooiden. Na eindelijk de protesten van den 12 en 15 September 1791 te hebben onderteekend, scheen hij van het staatkundig tooneel te verdwijnen. Terwijl hij zich, tijdens

de onlusten van *Lyon*, in die stad bevond, zoo schaarde hij zich aan de zijde der tegen de nationale conventie opgestane inwoners. Hij vereenigde zich met het plan van verdediging van den heer DE PRÉCY, zonder zich echter openlijk te verklaren. Daar deze veldheer, van alle kanten in het naauw gebragt, op geene hulp meer rekende, zoo besloot hij zich eenen weg te banen midden door de belegeraars, en vertrouwde aan den graaf DE VIRIEU de achterhoede van zijn klein leger toe; maar terwijl deze slechts 300 man bij zich had, werd hij door eene aanzienlijke overmagt aangetast, en sneefde, na zonder vrucht den hevigsten tegenstand te hebben geboden, met de wapens in de hand. De eerste dépêches der commissarissen van de conventie hadden aangekondigd dat hij met den generaal PRÉCY gevangen genomen en gefusileerd was; latere berigten logenstrafden echter deze door verscheiden levensbeschrijvers herhaalde bijzonderheden.

VIRINGUS of VAN WIERINGEN (JOANNES WOUTERUS), te *Lewen*, in 1539, geboren, ontving in 1571 den doctoralen hoed in zijne geboorteplaats, en verkreeg vervolgens den eersten leerstoel der geneeskunde, dien hij gedurende 22 jaren met de grootste naauwgezetheid bekleedde. In 1578, weduwnaar geworden zijnde, omhelsde hij den geestelijken staat, doch ontving de priesterwijding eerst in 1593;

hij werd vervolgens kanonik van *Atrecht*. Zijne godsvrucht, zijn ijver voor de oude gebruiken der Kerk en zijne talenten verwierven hem het vertrouwen en de achting der aartshertogen ALBERTUS en ISABELLA, wier kappellaan hij werd. Men heeft van hem: 1.º eene *Verkorting van het Ontleedkundig tooneel van VESAL*, in het Vlaamsch, *Brugge*, 1569, in 4.to; — 2.º *De jejunio et abstinentia medico-ecclesiastici libri quinque*, *Atrecht*, 1597, in 4.to; met deze dubbele zinspreuk: *Qui abstinens est, adjiciet vitam. Eccli. XXXVII, 34^b*; en *Non satiari cibis saluberrimum*. — HIPPOCRATUS.

VISCH (KAREL DE), van de Cistercienser-orde, te *Bulscamp*, een dorp in *West-Vlaanderen*, geboren, onderwees de godgeleerdheid, in het klooster der *Dunes*, te *Brugge*, werd in 1646 tot prior van hetzelfde verkozen, en overleed er in, den 11 April 1666. Men heeft van dezen religieus verscheiden werken, die vele nasporingen hebben gekost: 1.º *Bibliotheca ordinis Cisterciensis*, *Douai*, 1649, *Keulen*, 1656, in 4.to; vrij gezocht, ofschoon in eenen platten en onnaauwkeurigen stijl geschreven; — 2.º *Vita B. B. Eberardi de Commeda, et Richardi de Frisia*, *Brugge*, 1655. Deze beide heiligen waren van de orde van *Citeaux*, de eerste is in 1191, de tweede in 1266 overleden; — 3.º *Geschiedenis van verscheiden kloosters zijner orde*; — 4.º eene *Uitgave der Werken van*

ALANUS van *Rijssel, Antwerpen*, 1653, in fol.

† VISCHERING (CLEMENS AUGUST DROSTE ZU), den 21 Januarij 1773, te *Munster*, geboren, was de zoon van den rijks-vrijheer CLEMENS AUGUST HEIDENREICH DROSTE ZU VISCHERING en van de weduwe Rijks-gravin SOPHIA VON PLETTENBERG-WITTEM geboren, von DROSTE ZU FÜCHTEN; tijdens het ledig staan van den bisschoppelijken stoel van *Munster*, was hij vicaris-generaal en sedert 1826, tot aan zijne intronisatie als aartsbischop van *Keulen*, wijbischop van zijnen hoogw. broeder CASPER MAXIMILIAAN, bisschop van *Munster*. CLEMENS AUGUST ontving zijne wetenschappelijke vorming aan de hoogeschool van *Munster*, door zijnen huisonderwijzer Dr KATERKAMP (zie dat artikel), die later kanonik en professor aan de godgeleerde faculteit werd; als ook door den omgang met de beroemde vorstin GALLITZIN en zijne en hare vrienden: STÖLBERG, HEMSTERHUIS, FÜRSTENBERG en van den wijsheids-leeraar OVERBERG. Terwijl zijn geest zich met een' schat van kennis verrijkte, ontwikkelden zich zijne talenten op eene verbazende wijze. Hij verstond vele oude en nieuwe talen, beoefende de muziek op onderscheidene instrumenten en speelde inzonderheid de harp met eene bekwame hand. Hij was schilder en dichter: sommigen zijner bloedverwanten bezitten landschappen in olieverw van zijne hand, en al mogen zijne

gedichten slechts zeer schaars, bekend wezen, in zijne nalatenschap zijn de beminnelijkste liederen zijner vrôme muse aanwezig. Tot volmaakter vorming van verstand en hart deed hij, in zijne jeugd, onderscheidene groote reizen. Hij was met hart en ziel aan de strengste ascetiek overgegeven, en bezat bij een ongemeen eigendommelijk karakter eene ijzeren standvastigheid. Zijn uitwendig voorkomen was eenvoudig en zedig, doch tevens deftig en indrukwekkend; behoeften kende hij niet, hij was sokratisch matig en leefde bijna als een kluisenaar, terwijl hij zijn geheele aanwezigheid aan zijne godsdienst toewijdde, en voor alles de deugd van weldadigheid met de zeldzaamste opofferingen uitoefende. Wat hij in dit opzigt gedaan heeft, is schier voorbeeldeloos. In zijne geboortestad heeft hij zich alleen door de stichting van de weldadigste van alle inrigtingen, door het gesticht van verpleging der zieken, door barmhartige zusters, onsterfelijk gemaakt. De voortreffelijke inrigting van dit moederhuis heeft aan al de andere tot voorbeeld verstrekt. »Noch op onderdom, noch op kunne, noch op geloofsbelijdenis wordt bij de opneming der zieken tot de liefderijkste en kosteloze verpleging, in het *Clemens-hospitaal*, acht geslagen — het lichamelijke lijden van de behoeftigen alleen is beweegreden genoeg.» Dit prijzenswaardig grondbeginsel heeft CLEMENS AUGUST zelf als grondslag voor zijn gesticht ge-

legd. In het door hem gestichte ziekenhuis sleet de waardige man zijne meeste en aangenaamste dagen, in stille geestelijke afzondering, terwijl hij zich zelven geheel aan de liefderijke verpleging der zieken toewijdde. Toen in de jaren 1811 en 1812 het Fransche leger te *Munster* zoodanig aan zenuwkoortsen leed, dat omstreeks 20,000 soldaten aldaar hun einde vonden, waagden het slechts weinigen om het dreigende levensgevaar te trotseren; CLEMENS AUGUST kende echter geene vrees, zijne onbegrensde liefde gunde hem geene rust: onvermoeid stond hij den krijgslieden op alle wijzen met hulp en troost bij; hij schreef hunne laatste wenschen naar hun vaderland, aan ouders en bloedverwanten, tot dat hij eindelijk zelf door de koorts overvallen werd, en maanden lang tusschen leven en dood dobberde. Nadat hij den 14 Mei 1798 door zijnen broeder de priesterlijke wijding ontvangen had, nam hij kort daarop, als deken van *Freckenhorst*, eene gemeente in de nabijheid van *Warendorf*, de zorg met den meesten ijver op zich. Van 1807—1810 bestuurde CLEMENS AUGUST, als *Coadjutor*, en van 1815—1820, als algemeen-vikaris, met den meesten ijver, en de grootste zelfopofferingen het Munstersche diocees; daarop leefde hij in de afzondering, in welke hij steeds de troost der bedrukten, de vader der armen, en de liefderijke verpleger naar ziel en ligchaam der zieken en verlatenen was.

Op den aandrang zijns broeders CASPAR MAXIMILIAAN, liet hij zich welgevallen, om in 1827, tot wijbisschop van *Munster*, onder den titel van *Calama*, in par.^t *infdl.*^m geconsacreerd te worden. In Mei van het jaar 1836 nam de eerbiedwaardige prelaat, tot aartsbisschop van *Keulen* verkoren, en door den koning van *Pruissen* als zoodanig erkend, den zwaren last van opperherder over dat uitgestrekte aartsbisdom op zijne schouders. Ten gevolge van de algemeen bekende geschillen tusschen Kerk en Staat, voornamelijk uit eene door het Pruissisch bestuur trouwelooze verklaring en toepassing eener breve van Pius VIII over de *gemengde huwelijken*, en uit de bevordering deszelven van het *Hermesianismus* ontsproten, werd reeds kort na verloop van een jaar, zijne gevankelijke wegvoeuring naar *Minden* besloten, waar hij op den 21 November aankwam. Hier leefde hij op zijne eenvoudig vrome wijze, in gezelschap van zijnen trouwen vriend, wijlen den Domkapitularis vrijheer von Korr. Toen de aartsbisschop in 1841 ziekelijk begon te worden en de onderhandelingen de voornoemde geschillen in zoo verre vereffend hadden, dat de aartsbisschop van *Keulen*, den bisschop van *Spieers*, von GEISSEL als coadjutor erkende, verliet hij *Minden*, en begaf zich terstond naar het slot van *Darfeld*, een familiegoed van het geslacht der DROSTEN zu VISCHERING. Daarop keerde hij naar *Munster* terug en be-

woonde, tot aan zijnen dood, het huis van den voormaligen minister, later vicaris-generaal, vrijheer VON FÜRSTENBERG. Gedurende zijne laatste ziekte leefde de doorluchtige prelaat in de grootste afzondering van de wereld, zoodat slechts zijn biechtvader, de domkapitularis KELLERMAN, de geneesheer, twee barmhartige zusters en een oude bediende toegelaten werden. Of schoon op zulk eene wijze reeds voor lang van de wereld gescheiden, verwekte zijn dood, den 19 October 1845 voorgevallen, te *Munster* toch eene algemeene en levendige droefheid: de armen bejammerden in hem het onherstelbaar verlies van eenen weldoener. Het testament werd op den 20 October geopend, nadat de stamhouder der familie, de erfdrost Graaf van DROSTE, van zijn slot *Darfeld* aangekomen was. Behalve aanzienlijke vermakeningen aan zijne bedienden, bevonden zich daaronder onderscheiden legaten voor weldadige einden, met name voor het klooster van barmhartige zusters, dat CLEMENS AUGUST te *Munster* gesticht heeft; als hoofderfgenaam kwam zijn voornoemde broeder, de Graaf van DROSTE voor. Betrekkelijk den prachtigen kelk, door de geestelijkheid der *Rijnlanden* hem voor eenige jaren tot gedachtenis geschonken, had, de overledene bepaald dat dezelve, als een der gewichtigste voorwerpen zijner nalatenschap, in het archief zijner familie bewaard zou blijven. Met betrekking tot zijne laatste rustplaats had de doorluchtige kerkvorst

in zijn testament uitdrukkelijk zijne begeerte uitgedrukt, te weten: dat hij op de plaats, waar hij mogt komen te overlijden, ook begraven wilde worden; maar dat dit laatste, hoewel zonder uiterlijke praal, ingevolge zijnen rang moest geschieden. Overeenkomstig dien wensch, is zijn stoffelijk overblijfsel, op Donderdag den 23 October, met groote plegtigheid en met alle aan zijnen hoogen rang passende eerbewijzing, in den *Dom te Munster*, in de laatste rustplaats gelegd. Het domkapittel heeft voor het lijk eene plaats op het hooge koor aangewezen, onmiddellijk tegenover het grafgesteente van den voormaligen prins-bischof van *Munster*, den grave van PLETTENBERG. In de dichterlijke nalatenschap van den hoogwaardigen CLEMENS AUGUST, wordt onder anderen de volgende strophe gevonden, die getuigt van 's mans poëtische talenten en van zijn godvruchtig gemoed:

Stell' himmelwärts, stell' himmelwärts
 Wie eine Sonnenuhr dein Herz!
 Denn wo das Herz nach Gott gestellt,
 Da geht es mit dem Schlag, da hält
 Es jede Prob' in dieser Zeit
 Und hält sie bis in Ewigkeit!
 Es geht nicht vor, es geht nicht nach --
 Es schlägt nicht stark, es schlägt nicht
 schwach;
 Es bleibt sich gleich, geht wohlgemuth
 Bis zu dem letzten Ständlein gut;
 Und steht's dann still' in seinem Lauf,
 Zieht's unser lieber Herr Gott auf.

Dit is de waardigste en tevens meest ware *necrologie* van den onvergetelijken geloofsheid, de schoonste troost voor alle oprechte Catholijken, die den voortreffelijken belijder CLEMENS AUGUST weemoedig nastaren. De godvreezende CLEMENS AUGUST,

die door zijne weinige letterkundige werken bewezen heeft, dat de wetenschap voor hem geen onbekend veld was, was meer een man van handelen dan van spreken. Hij maakte de schoone en kernvolle spreuk van den H. FRANCISCUS VAN SALES: *Fate, fate et non parlate*, ook tot de zijne, althans hij bragt dezelve steeds in beoefening. De wereld-wijzen te *Berlijn* meenden met den eenvoudigen, vromen man naar hunne grillen te kunnen handelen, en toen hij zich niet tot een werktuig voor hunne plannen wilde leenen, wisten zij niet genoeg uit te bazuinen wat een zonderling mensch hij was, die bij niemand in achting en liefde stond; maar naauwelijks hadden zij de hand aan hem geslagen, of hij toonde zijne wondervolle magt. Hij streed kbeekmoedig voor de zaak zijns Zaligmakers, wien hij de gevolgen vol vertrouwen aanbeval, en toen hij gevankelijk weggevoerd werd, verliet hij zijne kamer met de woorden: » Geloofd zij JESUS CHRISTUS!» De mannen der politiek wisten destijds niet genoeg in hem te laken dat hij zich zoo onhandelbaar en onverzettelijk gedragen, en geene uitvlugten gezocht heeft, die men hem toch overvloedig aangeboden had; dagelijks werd een vloed van lasteringen en verguizingen over zijn hoofd uitgestort. Maar Hij, voor wien hij gestreden had, JESUS, het hoofd der Catholijke Kerk, deed den vromen man, die door zij-

nen lijdelyken wederstand alle aanslagen van de vijanden der Kerk verijdeld had, de schitterendste zege behalen. Met onwrikbare trouw aan den eed gehecht, dien hij zijner Kerk gedaan had, en eenvoudig bij het gegeven woord volhardende, getroostte hij zich voor de heilige zaak de verbanning uit zijn bisdom en de langdurige gevangenschap in eene vesting. Voor dit geduldig lijden der vervolgingen is de Catholijke wereld hem eenen onuitsprekelijken dank verschuldigd; zijn lijden heeft niet alleen de Catholijken van *Duitschland*, maar ook van geheel *Europa* tot een nieuw leven opgewekt. Nadat de Pruisische regering de verschillende protestantsche secten en partijen door een groot mengelmoes tot eenen grooten hoop, zonder eensgezindheid, vereenigd had, wilde zij ook van de Catholijke religie zulk een gruwelijk mengelmoes maken: de gemengde huwelijken zouden de hoofd-ingredienten van dien koninklijken hutspot en de hermesianen, de koks- en stokebranden wezen. Dit alles verijdelde de zoo schandelijk verguisde en miskende aartsbisschop CLEMENS-AUGUST, die zijne hulp meer in het *gebed*, dan in listige diplomatische onderhandelingen zocht. Door gebed en geduldig lijden behaalde hij de schitterende zegepraal, die gedurende eeuwen zegerijk en groot in zijne gevolgen zijn zal, en waarvoor de Staat niet minder dan de Kerk, den kloeken belijder CLEMENS-AUGUST grooten dank

verschuldigd is. — *Fervore magnus, pietatis major, patientia maximus* — zeide de Aartsbischop Coadjutor von GEISSEL zoo treffend van CLEMENS-AUGUST. Terwijl de rede des Pauses in het II. Collegie, bij de aankondiging van zijnen dood, veeleer naar eene canonisatie dan naar eene Lijkrede geleek. » Indien wij — dus luidden zijne woorden — volgens den raad des apostels, over den ontslapene niet treuren mogen, zoo als diegenen, welke geene hoop hebben: wat zullen wij dan van eenen man denken, welke, alvorens hij insliep, door den glans zijner deugden, der wereld, den engelen en menschen een schouwspel werd. Iedereen kent zijne onoverwinnelijke zielskracht, waarmede hij, ook in de grootste bekommering, de zuiverheid der Catholijke godsdienst en der kerkelijke tucht wist te handhaven. Laat ons alzoo den Vader der ontfermingen smeecken, opdat de zoo groote Aartsbisschop, zoodra mogelijk de onvergankelijke kroon van heerlijkheid bekomme, en dat hij, even gelijk hij schitterend en zuiver opaarde was, zoo ook in den Hemel met al diegenen, welke aan velen den weg ter gerechtigheid aanwijzen, als eene ster in alle eeuwigheden moge schitteren.»

— Men kent van CLEMENS-AUGUST, de navolgende werken: 1.º *Over de godsdienstige vrijheid der Catholijken, Munster, 1817*; — 2.º *Over de ware vrijheid der Kerk, Frankfort, 1818*; — 3.º *Verflag over eene proeve van behandeling der zieken in het*

gasthuis te Munster, Dusseldorp, 1819; — 4.º *Over de vereenigingen der Zusters van liefde, Munster, 1833*; — 5.º *Proeve om het innerlijke gebed of de overweging gemakkelijk te maken, Munster, 1833*. Van het laatste bestaat eene vertaling in het Nederduitsch; — 6.º *Leerreden, Overwegingen, Onderrigtingen, Munster, 1846, gr. 8.vo 2.º druk, vermeerderd met de levensschets des Aartsbisschops*.

† VISCHERING (CASPAR MAXIMILIAAN DROSTE ZU), broeder van den voorgaande, bisschop van *Munster*, den 9 Julij 1770, in het familie-slot *Vorhelm* (kreits *Beckum*) geboren. De minister FÜRSTENBERG schepte behagen in den vromen jongeling, en belastte zich met een gedeelte van de zorg zijner opvoeding. Door hem werd hij ingeleid in den kring der menigvuldige uitstekende mannen, welke FÜRSTENBERG rondom zich verzameld had. Met den jongen vorst DEMETRIUS VON GALLITZIN, den zoon van de beroemde vorstin AMALIA VON GALLITZIN, sloot hij eene innige vriendschap. Van 1788—1790 bezocht hij de universiteit van *Munster*, en bewam daarop, nadat hij reeds vroeg domproost van *Minden* was geworden, in het jaar 1790, eene prebende aan den *Munster*-schen dom. In het volgende jaar ondernam hij, te zijner verdere ontwikkeling, met zijnen oudsten broeder den stamheer ADOLF HEIDENREICH, eene reis naar *Italië*. In het gezelschap der broeders waren ook de hoog-

leeraar BÜNGENS, vroeger privaatoronderwijzer in het huis zu DROSTE, en de majoor der artillerie VON COLSON, dien de minister FÜRSTENBERG hun ter begeleiding had toegevoegd. Te *Napels* ontmoetten zij den graaf FRIEDRICH LEOPOLD zu STOLBERG (zie STOLBERG), dien zij reeds in *Munster* gezien hadden. Hier was het dat de beide broeders een naauw vriendschaps-verbond met hem sloten, dat tot op den dood van STOLBERG steeds heeft stand gehouden. De graaf was toenmaals nog protestantsch, doch er ontwaakten in hem reeds catholijke gevoelens, welke door de aanschouwing van het catholijke volksleven in *Italië* niet weinig voedsel vonden. Een zijner kinderen, dat op het eiland *Ischia* stierf, vond in de parochie-kerk aldaar zijne rustplaats. De jonge reizigers bragten met den graaf zu STOLBERG verscheiden maanden op het eiland *Sicilië* door, en staken daarop naar *Malta* over, hetwelk toenmaals nog onder de heerschappij der orde van *St. Jan* stond. In de ziel van CASPAR MAXIMILIAAN was het besluit, om zich aan den priesterstand toewijden, dat reeds van zijne vroegste jeugd af, in zijn vroom gemoed had wortel geschoten; door de in *Italië* ontvangene indrukken tot volle rijpheid gekomen. Een heilig verlangen riep hem alzoo naar *Rome*, alwaar hij den 6 September 1792 op het graf van de vorsten der apostelen, de gelofte uitsprak, van zich geheel en al aan de

dienst der Kerk te wijden. Op den 13 Julij 1793, werd hij te *Rheine*, in het vorstendom *Munster*, tot priester gewijd, en droeg op den volgenden dag te *Darfeld*, in tegenwoordigheid zijner geheele familie, zijne eerste H. Misse op. Reeds na verloop van 2 jaren, den 6 September 1795, werd hij door den vorst-bisschop van *Munster*, den keurvorst MAXIMILIAAN FRANS, aartshertog van *Oostenrijk*, tot wij-bisschop van *Munster*, onder den titel van *Jericho in pp.*, gewijd; bij deze plegtigheid assisteerden, de beide uitgewekene Fransche bisschoppen van *Sens* en van *Limoges*. Toen kort daarop de gevolgen der Fransche omwenteling zich ook tot over den *Rijn* uitstrekten, en *Munsterland* eerst door de Pruisen en daarna door de Franschen bezet werd, werkte CASPAR MAXIMILIAAN, in vereeniging met FÜRSTENBERG en met zijnen jongeren broeder CLEMENS AUGUST, die zich sedert 1807 met het beheer der geestelijke aangelegenheden belastte, met onvermoeiden ijver, ter instandhouding der godsdienstigheid en zedelijkheid des volks, en bediende ook buiten het diocees, de sacramenten der priester-wijding en des vormsels, vermits, wegens de treurige tijdsomstandigheden, reeds toenmaals verscheiden diocesen in eenen weduwlijken staat waren vervallen. NAPOLEON had, ofschoon hij den gebroeders DROSTE, wegens hunne gestrengkerkelijke gezindheid niet toegenegen was, voor de vroomheid

van CASPAR MAXIMILIAAN eene bijzondere hoogachting, en openbaarde zulks bij verschillende gelegenheden. Als dus de keizer, toen hij op de hoogte zijner magt stond, in het jaar 1811, te *Parijs*, eene vergadering aller bisschoppen van zijn rijk liet houden, om zijnen wil, bij de nieuwe organisatie der kerkelijke betrekkingen, in weerwil der kerkelijke wetten en der protesten des gevangenen Pauses doortezetten, verlangde hij uitdrukkelijk, dat de wij-bisschop van *Munster* aan deze vergadering deel zoude nemen. Te vergeefs bragt deze in het midden, dat hij als wij-bisschop in een concilie volstrekt geene stem had; de keizer verklaarde, dat juist *hij* niet mogt ontbreken. *Wijl* geen tegenstreven hielp, zoo beraadslaagden de drie broeders DROSTE, CASPAR MAXIMILIAAN, CLEMENS AUGUST, en de domheer FRANZ, over datgene, wat te *Parijs* stond te gebeuren, en eerst genoemde vertrok, met het vaste besluit den raad zijner broeders getrouw oplevolgen, naar de vergadering. In de 6.^e zitting van dit onwettige concilie van *Parijs*, waartoe omtrent 100 bisschoppen vergaderd waren, verhief zich de wij-bisschop van *Munster*, toen de keizerlijke commissaris zijne vorderingen steeds vermeteler maakte, en verklaarde, dat er in de eerste plaats, op de in vrijheidstelling des Pauses moest aangedrongen worden, en dat al de handelingen van het concilie, enkel naar het voorschrift van de canons der Kerk mogten plaats hebben.

Onderscheiden der aanwezige bisschoppen, voornamelijk, die van *Gend* en *Troyes* (zie BULLOGNE en BROGLIÉ) gaven hunne goedkeuring te kennen, en er maakte zich eene zoodanige stemming van de geheele vergadering meester, dat NAPOLEON zich genoodzaakt zag het concilie te ontbinden. Deze vrijdeling van zijn reeds sedert zoo lang gekoesterd plan was het keerpunt in NAPOLEON's tot dus verre onophoudelijk toenemende grootheid. Later heeft kleinegeestige Fransche ijverzucht, aan den Duitschen bisschop de eer betwist, het eerst zijne stem te hebben verheven, en den overigen bisschoppen met een moedig voorbeeld te zijn voorgedaan; maar de verklaring van den Paus zelve, heeft in dit geschil uitspraak gedaan. Onder dagteekening van 17 Augustus 1814, schreef PIUS VII aan CASPAR MAXIMILIAAN: » Het is ons niet onbekend, dat gij in het onwettige concilie te *Parijs*, het eerst uwe stem hebt verheven, ten einde aan ons de op de onregtvaardigste wijze ontwendigde vrijheid teruggegeven, en alles naar het voorschrift der kerkelijke wetten behandeld zoude worden." Na de herstelling des vredes duurde het nog verscheiden jaren, alvorens de kerkelijke aangelegenheden in *Duitschland* en in de naburige landen konden geregeld worden. Bijna al de bisschoppelijke stoelen stonden ledig, het gebrek aan priesters werd steeds gevoeliger, en het volk verwilderde. Gedurende dezen tijd is

de wij-bisschop van *Munster*, even als een apostel, heinde en verre rondgetrokken, om de Sacramenten des vormsels en der priesterwijding toetediennen. Niet alleen *Duitschland*, maar ook *België* en *Holland* werden door hem bereisd; zelfs begaf hij zich naar *Frankrijk*, om in het diocees van *Rouanen* de heilige oliën te wijden. Men heeft berekend dat nooit een bisschop der kerk zoo vele priesters heeft gewijd als hij. Van de door hem tot priesters gewijden, werden er later velen tot bisschoppen verheven: zoo als CORNELIUS VAN BOMMEL, tot bisschop van *Lwik*; KAREL ANTOON LÜBCKE, tot bisschop van *Osnabrugge*; FRANCISCUS DREPPER, tot bisschop van *Paderborn*; Graaf SPIEGEL, tot aartsbisschop van *Keulen*; zijn broeder CLEMENS AUGUST enz. Ook heeft hij vele bisschoppen gewijd of geïntroniseerd; zoo als den wij-bisschop FRANCISCUS ANTONIUS MELCHERS, die hem naar het concilie van *Parijs* vergezeld heeft; zijnen broeder CLEMENS AUGUST; JOZEF VON HOMMER, bisschop van *Trier*; RICHARDUS DAMMERS, wij-bisschop van *Paderborn*; CORNELIUS LUDOVICUS, baron van *Wijkerslooth*, tot wij-bisschop der *Hollandsche zending*; terwijl het opmerking verdient dat vóór de wijding van laatstgenoemde, bijna al de priesters dier missie door de oplegging zijner handen tot die waardigheid waren verheven. Na het sluiten van het concordat, werd de vrijheer von

LÜNING, vorstelijk-abt van *Corvey*, tot bisschop van *Munster* verheven, doch stierf kort daarop. Op den 25 Junij 1825 oefende het nieuw gevormde dom-kapittel voor de eerste maal het door de *circumscriptie-bulle* verkregen regt der vrije verkiezing uit, en verkoos CASPAR MAXIMILIAAN, tot bisschop van *Munster*. De koninklijke commissaris, graaf VON MERVELDT, bekrachtigde deze keuze, en LEO XII beschouwde dezelve als eene gelukkige gebeurtenis voor de kerk van *Duitschland*. Nog 21 jaren heeft de waardige man als bisschop zijn diocees bestuurd. Zonder de verhevene talenten van zijnen broeder CLEMENS AUGUST te bezitten, heeft hij zich echter bij het bisdom *Munster* de grootste verdiensten verworven. Hij vond wel is waar, zijn diocees in eenen ordelijken toestand, en had niet alleen bij de inrigtingen van onderwijs en in de administratie, maar ook onder de met de zielzorg belaste geestelijkheid een aantal der uitmuntendste, onder FÜRSTENBERG en zijnen broeder CLEMENS AUGUST gevormde mannen, die in den eenmaal heerschen den geest voortwerkten; maar dit is zijne grootste en zelfstandige verdienste, dat hij met zorg en trouw het bestaande trachtte te behouden, en de gapingen, die door den dood van verdienstelijke mannen ontstaan waren, weder door mannen van denzelfden stempel zocht aantevullen. Daarbij was hij onvermoeid in de vervulling zijner bisschop-

pelijke pligten, en bereisde jaarlijks een gedeelte van zijn-groot tot aan de Noord-zee (*Oldenburg*) zich uitstrekkend diocees, om kerk-bezoeken te doen en het H. Sacrament des vormsels te bedienen. Zelfs toen hij in de laatste jaren was blind geworden, staakte hij daarom zijne reizen nog niet. Daarbij was hij in zulk een' hoogen graad weldadig, dat, bij eene spaarzame huishouding, zijne groote inkomsten, naauwelijks toereikende waren om aan zijne zucht tot liefdadigheid te voldoen. Bij de aangelegenheid der gemengde huwelijken werd hij, zonder het te vermoeden, in eene zwaarigheid gewikkeld, waaruit hij zich later, zoodra hij den waren samenhang der zaak vernam, met groote kloekmoedigheid weder losrukte. De aartsbisschop SPIEGEL had te *Berlijn*, de bekende overeenkomst, betrekkelijk de uitvoering der pauselijke breve over de gemengde huwelijken gesloten, en kwam te *Munster*, om den bisschop CASPAR MAXIMILIAAN tot de toetreding te bëwegen. De secretaris van den aartsbisschop, domheer MÜNCHEN, verschalkte den bisschop geheel en al, daar hij voorgaf dat de verklaring of uitvoering, geheel overeenkomstig met den wil van den Paus was, en dat het resultaat der over de breve gehoudene onderhandelingen in het algemeen reeds aan den heiligen Vader was medegedeeld. Ergeloos onderteekende hij, en werd eerst later uit *Keulen* van den waren staat van zaken onderrigt.

Toen alzoo zijn broeder, de aartsbisschop CLEMENS AUGUST, wegens het over deze aangelegenheid ontstane Conflict, gevankelijk werd weggevoerd, en de Paus in de allocutie van den 10 December 1837, de geheele handelwijs met betrekking tot de gemengde huwelijken verwierp; herriep hij openlijk zijne toetreding tot de geheime conventie. Over dezen stap ontstond in geheel *Munster* een vreugdegejuich, en de stad bleef niet ten achteren, om bij de gelegenheid der terugkomst des bisschops van eene reis ter bediening des vormsels, door eenen huisterrijken optogt met fakkellicht, hare vreugde en goedkeuring over deze aangelegenheid aan den dag te leggen. De spanning tusschen Kerk en Staat was toenmaals ten top gestegen, en de bisschop, die aan zijne op handen zijnde gevangenschap niet twijfelde, had reeds alles tot zijn vertrek naar eene vesting in gereedheid gebracht. Het zelfde had ook de bisschop van *Paderborn* gedaan, die in deze aangelegenheid met den bisschop van *Munster* gemeene zaak gemaakt had; beide zijn echter niet verontrust. In het jaar 1843 vierde CASPAR MAXIMILIAAN zijn priester-Jubilæum, en op den 6 September 1845, zijn Jubilæum als bisschop. Slechts zeer enkele kerkvoogden, hebben een vijftigjarig *Episcopaat* bereikt. Het feest kan ook in der daad enig in hare soort genoemd worden: Bij eene hoofd-processie waren 12 bisschoppen en van 600—

700 priesters tegenwoordig. De pracht der verlichting der geheele stad, en zelfs der hoogste kerktorens, van den geheelen Dom en het Dom-plein, overtrof alle denkbeeld, welk men er zich van maken kan, en als men tot dusverre in *Duitschland* eene verlichting had gezien. Daarbij heerschte er gedurende de acht dagen van het feest de volmaaktste overeenstemming onder alle standen, en niet de geringste wanorde stoorde de feestviering, ondanks de tallooze menigte van menschen, die naar *Munster* te zamen gevloeid waren. Na den afloop van het feest, scheen ook de laatste levenskracht van den Jubiliarius uitgeput te zijn. Hij verviel in eene groote verzwakking, en bragt soms geheele dagen in eenen sluimerenden toestand door. Hij wist dat zijn dood nabij was, en bereidde zich godvruchtig en met volkomen onderwerping aan den wil Gods tot denzelfden voor. In den nacht van den 2 op den 3 Augustus 1846 omtrent $\frac{1}{4}$ uurs na middernacht, sluimerde hij zacht in. Zijne uitvaart was eene der plegtigste, welke *Munster* ooit gezien heeft. Hij rust in het hooge koor van den Dom te *Munster*, naast zijnen broeder CLEMENS AUGUST. In 1796 heeft hij eene *Onderrigting voor de eerste H. Communie* in het licht gegeven, waarvan de *voorrede* alle behartiging verdient.

VISCLÈDE (ANTONIUS LODEWIJK CHALAMONT DE LA), te *Tarascon* in *Provence*, in 1692, uit eene

adellijke familie geboren, en te *Marseille*, in 1760 overleden. Gedurende verscheiden jaren bekleedde hij met roem den post van blijvend secretaris van de akademie dier stad. Met vele schranderheid des geestes was zijne inborst zeer gemeenzaam, en men vindt weinig geletterden, die eene zoo beminnelijke eenvoudigheid van zeden bezaten. Zijn onderhoud was belangrijk. Zijn omgang veilig en nuttig voor degene die er gebruik van maakten. De heer DE BELZUNCE, die heilige en ijverige bisschop van *Marseille*, schepte behagen in zijn gezelschap, en vermaakte zich zeer door de *impromptu's*, waarin DE LA VISCLÈDE uitmuntte. Om zijne begaafdheid op de toets te stellen, droeg men hem de schraalste onderwerpen voor, waarop de verbeeldingskracht het minst kon werken. Bij zekere gelegenheid daagde men hem uit, om op staande voet, ter eere van een tegenwoordig zijnde Franciskaner-religieus, een heldendicht te vervaardigen, op het *tibi* of ivooren haakje, hetwelk diende om de mantels dier religieuzen vast te maken. Hij begon dadelijk:

Je chante ce saint gueux, dont l'orgueil
adoratif,
 Dédaignant du crochet l'usage tyrannique,
 Et cherchant dans l'ivoire un ornement
nouveau,
 D'un tibi triomphant décore son manteau.

vrij aldus gevolgd:

Ik zing dien bedelaar, wiens serafijnsche
trotachheid,
 't Gebruik des haaks versmaadt, die slechts
tot last gedijdt,
 En uit het schoon ivoor een nieuw ver-
siersel haalt,
 Terwijl zijn mantel met een' fraaijen
tibi
 praalt.

De goede pater, die een gezond oordeel bezat, was de eerste, die om den kwinkslag lachte, en zeide: *Ziedaar een gedicht hetwelk den grondslag onzer orde ondermijnt, welke op nederigheid is gebouwd!* — *O neen*, hernam de dichter, *ik tast dezelve enkel bij de keel aan.* LA VISCLÈDE is voornamelijk bekend, door de menigvuldige letterkundige prijzen, welke hij behaalde. Zijne werken zijn: 1.º *Akademische Verhandelingen*, in de verschillende verzamelingen der letterkundige genootschappen van *Frankrijk* verspreid; er straalt echter meer geest dan verbeeldingskracht in door, zoowel als in zijne overige voortbrengselen; — 2.º *Oden* over zedekundige onderwerpen, eenen wijsgeerigen dichter waardig. De meest gezochte zijn die, welke ten onderwerp hebben de *Onsterfelijkheid der ziel*, de *Hartstogten*, de *Tegenstrijdigheden des menschen*; — 3.º Verschillende dichtstukken in handschrift, en eenige andere, gedrukt in zijne *Mengelwerken*, 1727, 2 dl.ⁿ, in 12.mo

VISCONTI (MATTHEUS), 2.º van dien naam, souverain van *Milane*, in 1355 kinderloos overleden zijnde, zoo deelden zijne beide broeders onderling zijne nalatenschap. BERNABO regeerde in *Milane*, terwijl GALÉAS te *Pavia* het bestuur in handen had. Laatstgenoemde overleed in 1378, en liet zijn' zoon JOANNES GALÉAS als opvolger na. Deze GALÉAS vormde het ontwerp, om zich van het erfdeel zijns ooms meester te maken, en slaagde er in,

om hem met zijne beide zonen gevangen te nemen. Van dien oogenblik af strekte hij zijne heerschappij over geheel het *Milanesche* uit. In 1395 verkreeg hij van WENCESLAUS, Roomsche koning, den titel van hertog van *Milane*. Het was alstoen dat hij den titel aflegde van *Vertus*, welken hij tot dusverre had gevoerd, van den kant van ISABELLA van *Frankrijk*, zijne eerste vrouw, bij welke hij eene eenige dochter (VALENTINA) verwekte, welke is gehuwd geweest, met LODEWIJK, hertog van *Orleans*. Hij eindigde zijne loopbaan in 1402, en liet van zijne tweede vrouw na, JOANNES MARIA en PHILIPPUS MARIA. De eerste regeerde te *Milane* zoo als *Nero* te *Rome* regeerde. Door honden liet hij de ongelukkigen verscheuren, die hem mishaald hadden. Hij werd in 1412 door zijn volk vermoord. PHILIPPUS MARIA, die te *Pavia* regeerde, souverain van het geheele *Milanesche* geworden zijnde, liet bij zijn overlijden, in 1447, eene dochter na (BLANGA MARIA), welke hij aan FRANCISCUS ALEXANDER SFORZA (zie dat artikel) uithuwde. Deze maakte zich, in weerwil van den hertog van *Orleans*, die zulks als het erfdeel zijner moeder reclameerde, meester van het hertogdom *Milane*. Ziedaar de bron der oorlogen van het *Milanesche*, dat gedurende langen tijd het graf der Franschen was.

* VISCONTI (ENNIO QUIRINO), een beroemde oudheidkundige, te *Rome* in 1752 geboren, was de zoon van J. B. VISCONTI, en

een vermaarde geleerde, die in den eersten rang onder de beroemde kinderen moet worden geplaatst, en die in rijpere jaren, de hoop regtvaardigde, welke zijne kindschheid had doen opvatten. Gedrukte *programma's* (*Experiment. domestica institut. etc., Rome, 1762, in 4.to*, en *Specimen alterum domestic. institut., ibid. 1764, in 4.to*) hebben de herinnering bewaard der openbare examens, welke zijn vader, die zich alleen met zijne opvoeding had belast, hem als 10 en 12 jarigen knaap deed ondergaan. In den ouderdom van 10 jaren was hij grondig bekend met de gewijde en ongewijde geschiedenis, de penning-, tijdreken-, aardrijks- en meetkunde, twaalf jaren oud zijnde, was hij in staat de moeilijkste voorstellen der driehoeks-meting, analysis en differentiaal-rekening optelossen. Ook vertaalde hij de Grieksche dichters in verzen. In zijn dertiende jaar liet hij zijne metrische overzetting der *Hecuba* van EURIPIDES drukken; welke kort daarop door de *Olympische oden* van PINDARUS gevolgd werd. In 1784 werd ENNIO door Paus PIUS VI, tot deszelfs kamerheer-honorair en tot bibliothecaris van het *Vatikaan* benoemd. Wegens zijne afkeerigheid om den geestelijken staat te omhelzen, verloor hij genoemde titels weder; maar prins SIGISMUNDUS CHICI, benoemde hem daarop tot zijnen bibliothecaris, en opdat hij zijne diepe studiën in de wetenschap der oudheden en penningkunde zou kunnen voort-

zetten, voegde hij hem eenen onder-bibliothecaris toe, en wilde zelfs dat hij eenen secretaris zoude nemen. Reeds in 1779 was VISCONTI de medewerker van zijnen vader geworden in de beschrijving van het museum *Pio-Clementino*. Vijf jaren later bleef hij alleen met dit oneindig veel omvattend werk belast, waarvan het 1.^e dl. in 1782 was in het licht verschenen, zonder dat de titel, de belangrijke medewerking van den jeugdigen ENNIO aanduidde, vond het 2.^e dl. dat deze in 1784, in het licht gaf, den schitterendsten bijval: PIUS VI gaf hem daarop zijne jaarwedden terug met den titel van opziener van het museum van het *Kapitol*. Hoe uitgebreid daarbij zijn werkkring ook was, gaf VISCONTI echter nog eene menigte andere geschriften in het licht, die evenzeer tot zijnen roem, als tot de bevordering der oudheidkundige wetenschappen bijdroegen. Bij den inval der Franschen in *Rome* (1797), werd VISCONTI tot minister van binnenlandsche zaken benoemd: gedurende twee maanden bekleedde hij die betrekking, werd vervolgens (1798) een der vijf leden van het consulairebestuur, en, bij eene herkiezing der consuls, zag hij zich aan zijne wetenschappelijke bezigheden teruggegeven. Toen de Napolitanen in November 1798, *Rome* binnenrukten, zag hij zich verplicht de vlugt te nemen. Na verloop van zes-en-twintig dagen keerde hij slechts in die stad terug, om een jaar later zich andermaal genoodzaakt te zien

dezelve te verlaten. Hij kwam naar *Frankrijk* stapte te *Marseille* aan land, en werd tot een' der administrateurs van het museum van schilderijen en oudheden benoemd, welke men in het *Louvre* begon opterigten. Hij bekwam tevens den titel van hoogleeraar in de oudheidkunde aan hetzelfde museum, en werd lid der 4.^e klasse van het Instituut. In de maand Augustus 1804, werd hij in de klasse der geschiedenis en oude letterkunde (thans akademie van opschriften en schoone letteren) opgenomen. Toen de Franschen aan *Italië* deszells schoonste gedenkstukken hadden ontroofd, leverde hij over deze kostbare voorwerpen, beknopte en nauwkeurige *beschrijvingen*, in de schoone verzameling getiteld: *Notice de statues, bustes et bas-reliefs de la galerie des antiques du Musée Napoleon, Parijs*, 1815, in 1817, nog uitvoeriger onder den titel van *Description des antiques du Musée Royal* in het licht gegeven. BONAPARTE had hem ook belast met de leiding der heerlijke verzameling der oude *Iconographie* (Beeld-beschrijving), welke later in het licht is verschenen. Het was eene schoone hulde, welke de Engelschen aan de uitgebreide kunde van VISCONTI bewezen, toen zij hem in 1817 beriepen, om de beeldwerken te waardenen, door lord ELGIN uit het *Partheneon* (eertijds een tempel van MINERVA) van *Athene* aangevoerd. De dood maaide dezen geleerde weg den 7 Februarij 1818. Men heeft hem te danken: 1.º *Il museo Pio-*

Clémentino, 1782—98, 6 dl.ⁿ, in fol.: een uitmuntend uitgevoerd doch niet zeer algemeen verspreid werk, waarbij men te *Rome*, in 1808, nog een 7.º dl. gevoegd heeft, onder den titel van *Museo Chiaramonti*, hetwelk gedenkstukken van allerlei aard bevat; — 2.º *Osservazioni su due musaici antichi istoriali, Parma*, 1788, gr. in 8.vo; — 3.º *Le pitture di un antico vaso fittile trovato nella Grecia, Rome*, 1794, gr. in fol. met plt.ⁿ; — 4.º *Monumenti Gabini della villa Pinciana, descritti, Rome*, 1797, gr. in 8.vo, met plat.ⁿ; — 5.º *Inscrizioni greche triopee, ora Borghesiane, con versioni ed osservaz.*, *Rome*, 1794, kl. in fol. met plt.ⁿ; — 6.º *Iconographie etc. (Oude beeldbeschrijving, of Verzameling van echte afbeeldingen der keizers, koningen en beroemde mannen der oudheid)*, 1.^e gedeelte; — 7.º *Iconographie grecque (Grieksche beeldbeschrijving)*, *Parijs*, 1808, 3. dl.ⁿ gr. in fol.; een prachtig uitgevoerd werk; herdrukt in 1811, in 3 dl.ⁿ, in 4.to, en 1 dl. platen gr. in fol.; — 8.º *Iconographie romaine (Romeinsche beeldbeschrijving)* 1.^e dl.; — 9.º *Hommes etc. (Beroemde mannen)*, *Parijs*, 1817, gr. in fol. enz., met 17 pl. herdrukt in 1818, 4.to, met eenen atlas, in fol. enz. Bijna alle geleerde genootschappen van *Europa* beijverden zich als om strijd, bij het overlijden van VISCONTI, om den lof van den geleerden man, openlijk te vermelden; terwijl de *Moniteur*, van 11 en 18 Februarij 1818, de redevoeringen me-

dedeelde, door de heeren EME-RICH-DAVID en QUATREMÈRE DE QUINCY, bij zijn graf uitgesproken.

VISCONTI. — Zie VICECOMES.

VISDELOU (CLAUDIUS DE), in *Bretagne*, in Augustus 1656, geboren, stamde uit eene oude familie, en begaf zich zeer vroegtijdig in de maatschappij der Jesuiten. Zijne deugd en zijne letter- en wiskundige en godgeleerde bekwaamheden deden hem in 1685, door LODEWIJK XIV verkiezen, om in hoedanigheid van missionaris met vijf andere Jesuiten, naar *Sina* te vertrekken. In 1687, te *Macao* aangekomen, leerde hij met eene verbazende vlugheid het Sinesche schrift en de letterteekens. Gedurende meer dan twintig jaren, welke pater VISDELOU, in het uitgestrekte Sinesche rijk doorbragt, werkte hij er onvermoeid aan de voortplanting des evangelies. De kardinaal DE TOURNON, legaat van den heiligen Stoel, stelde hem in 1708 aan tot apostolisch-vikaris, en administrateur van verschillende provinciën, en benoemde hem tot het bisdom van *Claudiopolis*. De nieuwe bisschop was de leerling, de vriend, de medewerker van dien beroemden kardinaal, deelde in zijne ongenade, en was van gevoelen, zich met hem te moeten vereenigen tegen de Sinesche plegtigheden (zie TOURNON — FRANCISCUS DE —). Dit gedrag mishagde aan eenige personen, die van LODEWIJK XIV, eenen zegelbrief (*lettre de cachet*) verkregen, om hem van *Pon-*

dichery, alwaar de kardinaal DE TOURNON hem geplaatst had, terugteroepen: VISDELOU meende aan dit bevel niet te moeten gehoorzamen, en de regent, bij wien hij zich na den dood van LODEWIJK XIV regtvaardigde, keurde zijn gedrag goed. Deze apostolische man overleed te *Pondichery*, in 1737. Men heeft van hem verscheiden werken in handschrift, welke verdienden gedrukt te worden. De voornaamste zijn: 1.° *Geschiedenis van Sina*, in het Latijn; — 2.° *la Vie etc.* (*Het leven van CONFUCIUS*); — 3.° *les Eloges etc.* (*De lofreden der zeven Sinesche wijsgeeren*); — 4.° eene Latijnsche *Vertaling van het Sinesche Rituale*; — 5.° een werk over de plegtigheden en offeranden der Sinezen; — 6.° eene *Sinesche tijdrekenkunde*; — 7.° eene beknopte *Geschiedenis van Japan*.

VISSCHER (ROEMER), bijgenaamd *de Hollandsche* MARTIALIS, te *Amsterdam*, in 1547 geboren; had den roem van met zijne vrienden H. LAURENSZ SPIEGEL en DIRK VOLKERTSZ COORNHERT (zie beide artikels) de wederopbouwer der Nederduitsche taal en dichtkunst te zijn. Hij bezat vele begaafdheid voor het puntedicht, dat echter vaak in hekeldicht ontaardt, wanneer men enkel den geest, en niet eene gegronde en doeltreffende critiek wil doen schitteren. Zijn huis was de verzamelplaats der schranderste vernuften zijner eeuw en zijns vaderlands, en de kweekschool waarin de groote VONDEL, den grond legde tot

zijnen volgenden onsterfelijken roem. [Ofschoon zijn vriend COORNHERT er van was afgeweken, bleef hij echter met SPIEGEL, aan de voorvaderlijke catholijke godsdienst getrouw. Tot eene proeve van 's mans dichttrant, laten wij hier, volgens KOK, *Vaderl. woordenboek*, 29.^e dl. blz. 265, volgen uit VISSCHERS *Rommelsoo*, eenen brief aan zijnen vriend SPIEGEL, die tevens tot een bewijs hunner onderlinge vertrouwelijckheid kan dienen:

» Op Paesdach aen H. L. SPIEGEL.
 Soght HENDRICK wout gy niet dattet al
 morghen was,
 Want by vrysters te gaen gheeft huyden
 geen pas,
 En in de Herberch is 't schand, ja by de
 Catholykon,
 By der straten te wandelen seer qualyck
 staet:
 Gaetsen, dobbelen of spelen is oock geen
 raet,
 In de kerck soudt ghy al te langh sitten
 kycken,
 Buyten op den dyck soudt ghy u seer be-
 alycken,
 Chesont 't huys blyven can ick so qua-
 lyck doen als ghy:
 Weet ghy nerghens te gaens? so comt by
 my."

ROEMER VISSCHER overleed te *Alkmaar* den 11 Februarij 1620. Behalve de reeds genoemde *Rommelsoo*, heeft hij nog nagelaten: *Zinnepoppen*, *Brabbeling*, *Tepelwerken* (knutselwerken) *Quikken*, *Tuiters*, *Jammertjes* enz].

† VISSCHER (ANNA ROEMERS), oudste dochter van den voorgaande, te *Amsterdam*, in 1584 geboren, onderscheidde zich door uitgebreide kundigheden en talenten. De dicht-, zang-, toon-, dans- en teekenkunst, het boetseren, borduren en kunstig schrijven op glas werd door haar met ijver aangekweekt; ook oe-

fende zij zich in de Fransche, Italiaansche en Latijnsche talen; zij was de wellust van de laatste levensjaren haars vaders, dien zij zoo teeder beminde, dat de schitterendste huwelijks-aanvragen haar niet konden bekoren, daar zij het niet van zich kon verkrijgen van hem te scheiden. Zij schepte er behagen in, de letterkundige voortbrengselen des grijsaards te herzien, en zij versierde de verzameling zijner zinnebeelden, dikwerf met kopeldichten, die zich door bondigheid en nadruk onderscheidden. Zij vervaardigde een dichtstuk tot lof van den *Amstelstroom*. GROTIUS was zoo zeer voldaan over de verzen, waarmede zij zijne ontsnapping van het kasteel van *Loevestein* bezong, dat hij dezelve in het Latijn vertaalde. VONDEL begroette haar met den naam van *Hollandsche SAPHO*. HEINSIUS, HOOFT, HUYGENS, CATS, met één woord de geheele Nederlandsche *Parnassus*, beijverden zich als om strijd, om haren lof te verkondigen. In 1622 deed zij eene reis door *Zeeland*, en alom vielen haar in dit gewest dichterlijke huldgingen ten deel. Hare innige vriendschap met den beroemden CATS werd op deze reis niet weinig aangekweekt; en het is die achting en toegenegenheid, welke haar hare berijmde vertaling van eenige psalmen niet alleen aan dien volksdichter deden opdragen, maar die haar ook bewogen, om, toen CATS tot raadpensionaris van *Dordrecht* werd verkozen, zich in die stad met ter woon te ves-

tigen. In 1624, vier jaren na den dood haars vaders, trad zij aldaar in den echt met een' aanzienlijk geletterde dier stad. DOMINICUS BOOTH VAN WEZEL genaamd. Weduwe geworden zijnde, deed het verlangen, om aan hare beide zonen eene wetenschappelijke opvoeding te geven, haar naar *Leijden* verhuizen, doch welke veranderingen ook in hare betrekkingen plaats hadden, zoo bleef toch de beoefening der muzen hare geliefkoosde bezigheid. Naar het voorbeeld haars geliefden vaders bleef ANNA VISSCHER, ondanks de haar steeds omringende verleidelijke voorbeelden aan de catholijke godsdienst getrouw. Zij overleed den 6 December 1651.

† VISSCHER (MARIA TESSELSCHADE ROEMERS), zuster van de voorgaande, den 25 Maart 1594, te *Amsterdam* geboren, had aan hare oudere zuster het voornaamste gedeelte harer opvoeding te danken, en werd hare waardige mededingster in bekwaamheid en talenten. Den zonderlingen naam van TESSELSCHADE verkreeg zij van haren vader, in herinnering, der schade hem, drie maanden vóór hare geboorte, door het verlies van *Texel*, in eenen hevigen storm overkomen. Met meer gelaatsbevalligheden begaafd, tokkelde MARIA, even als hare zuster de Anacreontische lier. Zij had ondernomen om in *Hollandsche* dichtmaat het *Verlost Jeruzalem* van TASSO overtebrengen, zij

bragt dit werk echter niet ten einde, hetwelk, volgens de getuigenis harer tijdgenooten zeer te betreuren is. Ook de godsdienst boezemde haar waardige toonen in, onder anderen MARIA MAGDALENA *aan de voeten van* JESUS. In 1623 trad zij in den echt met ALLARDUS VAN KROMBALGH, welke echtverbintenis door bijna alle dichters bezongen werd. In 1634 weduwe geworden zijnde, dong de letterkundige KASPAR BARLÆUS of VAN BAERLE naar hare hand; maar het was voornamelijk het verschil van godsdienst, dat haar deze nieuwe verbintenis deed van de hand wijzen, want zoo min als ten opzichte van haren vader en hare zuster, was er iets in staat haar van hare onwrikbare gehechtheid aan de Catholijke Kerk aftetrekken. Belangrijk is wat te dien opzichte de protestant P. G. WITSEN GEYSBEEK, in zijn *Biographisch anthologisch en critisch Woordenboek der Nederduitsche dichters*, *Amsterdam*, 1827, 6.^e dl. blz. 12, zegt: » Beide zusters, leest men daar, even als haar vader, boleden den Roomschen godsdienst, en bleven dien getrouw, in weerwil der pogingen van hare vrienden om haar daarvan aftetrekken. HUGENS inzonderheid gaf zich vele moeite om TESSELSCHADE tot het protestantismus overtehalen; somtijds ging hij, door regtzinnigen (?) ijver vervoerd, daarin op eene vrij ruwe en onkiesche wijze te werk, en gebruikte hierbij eene taal, die velen in onzen

tijd niet als zacht en wellevend zal voorkómen." Daar MARIA bij uitnemendheid de vriendin van HOOFT was, zoo was zij ook de ziel der gezelschappen op het slot te *Muiden*, toenmaals de vergaderplaats aller edele vernuftten. Bij gelegenheid dat MARIA DE MEDICIS te *Amsterdam* kwam, bood haar TESSELSCHADE, Italiaansche dichtregelen aan, door haar zelve vervaardigd. In 1646 trof haar het ongeluk, dat eene vonk uit eenen smidswinkel haar in het linker oog spatte, hetwelk zij, na het uitstaan van vele smarten geheel verloor. MARIA TESSELSCHADE VISSCHER overleed te *Amsterdam*, den 20 Junij 1649. Haar dichttalent en verdere bekwaamheden worden door HOOFT (Mengelwerken blz. 683) aldus beschreven:

» Vat zij diamant; oen kras
Spreken doet het stomme glas,
Ziet dien duim, met goudse draaden,
Maelen kostele gewaanden;
Vingers voeren pen, penseel;
Knokkels kittelen de veul.

Ziet dan gaan dat mondjen weâr,
Met de nooten op en neer;
'T oogh zich aan de letters lijmen;
De gedachten aan het rijmen;
Tong zich krommen in de klank,
Van den Roemer en den Frank."

* VITA (JOANNES DE), bisschop van *Riëti*, een geleerde en godvruchtige prelaat, te *Benevento*, den 7 Junij 1708 geboren. In zijne prilste jeugd, gaf men hem in zijne geboorteplaats meesters, die hem in de voorhoven der letteren inleidde, terwijl zij tevens zijn hart voor de godsvrucht vormden. Hij ging zijne studiën te *Napels* voortzetten, en te *Rome* ten einde brengen, alwaar hem wegens zijne verdere eervolle onderscheidin-

gen te beurt vielen. In zijne geboorteplaats terug gekomen, hield hij er zich bezig met de beoefening der wetten, vooral van die, welke in het bijzonder op de stad *Benevento* betrekkelijk waren. Het was alstoen dat hij besloot zich aan de dienst der Kerk toewijden. Hij maakte de studiën, welke tot de uitvoering van dit besluit vereischt werden, en ontving de H. wijdingen. Eene weinig gewone bekwaamheid, een volmaakt voorbeeldig gedrag bewogen zijnen aartsbisschop, hem aan het hoofd van het Seminarie te plaatsen; welken post hij met ijver en vrucht bekleedde. Deze zelfde prelaat onttrok hem weder aan genoemde betrekking, om hem in hoedanigheid van bijzitter, en met den titel van pro-vikaris, aan het bestuur van zijn diocces te verbinden; tegelijkertijd gaf hij hem een domheerschap in zijne hoofdkerk. CLEMENS XIII, eindelijk, van zijne verdiensten onderrigt, benoemde hem den 26 November 1764, tot bisschop van *Riëti*, en wilde zelf hem wijden. Thans leefde VITA alleen voor zijne nieuwe pligten. Zijne bisschoppelijke inkomsten werden bijna geheel onder de armen, zijn seminarie en liefdadige instellingen verdeeld. Zijn huisraad was tot het gestreng noodzakelijke bepaald, en zijne tafel was eenvoudig en sober, zonder echter de bisschoppelijke waardigheid in de waagschaal te stellen. Deze geleerde en beroemde prelaat eindigde, na zijn diocces 10 jaren bestuurd te hebben, en gedurende dien

tijd een toonbeeld van alle herderlijke deugden te zijn geweest, zijne loopbaan den 31 Maart 1774. Men heeft van hem: 1.º *Discorsi detti nel seminario di Benevento, Napels, 1758*; — 2.º *Thesaurus antiquitatum Beneventinarum, Rome, 1754, 1.^e dl. in fol., aan BENEDICTUS XIV, en 2.^e dl., 1764, in fol., aan CLEMENS XIII opgedragen*; — 3.º *De origine et jure decimarum ecclesiasticarum, Rome, 1757, in 4.to*; — 4.º *De sancti JANUARIi martyris et episcopi Beneventani, patria; repetita vindiciae, Rome, 1761*; — 5.º *De vero corpore sancti BARTHOLOMÆI apostoli, ex Asia Liparam, ex Lipara Beneventum, translato*, opgenomen in het 9.^e dl. der *Raccolta Calogerana*; — 6.º *Omilie e discorsi spirituali, Napels, 1757, 2 dl.ⁿ* Men kan hier bijvoegen verscheiden losse stukjes en alleenspraken zamengesteld bij gelegenheid eener *Retraite*, welke de bisschop van *Rieti* gewoon was te gaan houden te *Greccio*, eene plaats van zijn diocees, geheiligd door de tegenwoordigheid van den heiligen FRANCISCUS VAN ASSISIË.

VITAL of VITALUS, te *Tierceville* in *Normandië* geboren, maakte zich beroemd op het einde der 11.^e eeuw, door zijne godsvrucht en zijne begaafdheid voor het predikambt. Na afstand te hebben gedaan van een canonicat, dat hij in de stiftkerk van *Mortain* bezat, begaf hij zich naar een weinig bezocht oord. Maar daar de heiligheid

zijns levens een aantal leerlingen tot hem gevoerd had, stichtte Hij in 1112 de abdij van *Savigny*, en eene religieuze orde, naar men meent der *H. Drie-eenheid* genaamd. Deze orde onderwierp zich later aan den H. BERNARDUS (zie SERLON); en is alzoo in verbindtenis met de Cistercienser-orde gekomen, waarin zij zich vóór de Fransche omwenteling bevond. VITAL overleed in den geur van heiligheid in 1119.

VITALIANUS, een oorspronkelijke *Scyth*, en kleinzoon van den beroemden veldheer ASPAR, had onder keizer ANASTASIUS I den rang van hoofdman der krijgsmagt. Deze vorst verwierp het concilie van *Chalcedonië*, en vervolgde degene die het aannamen. VITALIANUS koos de partij der regtzinnigen, en na zich van *Thracië, Scythië* en *Mæsië* te hebben meester gemaakt, kwam hij met een geducht leger, dat op zijnen weg alles verwoestte, tot voor de poorten van *Konstantinopel*. ANASTASIUS, van hulp ontbloot, en door zijn volk gehaat, nam zijne toevlugt tot de onderhandeling. Hij beloofde de verbannten bisschoppen terugeroepen, en de catholijken verder niet te verontrusten. Het was op deze voorwaarden, dat VITALIANUS zijn leger terug zond, en gerustelijk aan het hof leefde. Hij genoot eenen grooten invloed onder JUSTINUS I; maar daar JUSTINIANUS, neef van dien vorst, vreesde dat zijne magt hem be-

letten zoude tot het rijksbestuur te komen, zoo liet hij hem, na hem op allerlei wijzen geveleid te hebben, lafhartiglijk vermoorden. Men is van gevoelen, dat JUSTINUS, dien men tegen hem had ingenomen, zijne bewilliging tot dien moord, die in Julij 520 gepleegd werd, gegeven had. VITALIANUS was toenmaals consul, en in de 7.^e maand van zijn consulaat.

VITALIANUS, van *Segni*, in *Campanië*, Paus na den H. EUGENIUS I, den 30 Julij 657, zond missionarissen naar *Engeland*, werkte met ijver aan het heil der Kerk, en overleed in den geur van heiligheid den 27 Januarij 672. Men heeft van hem eenige *Brieven*. Onder dezen even zoo geleerden als godvruchtigen Paus, werden er verscheiden kerkvergaderingen gehouden. Ook is het in zijnen tijd, dat het gebruik der orgels in de kerken is begonnen (zie ALDRICUS). VITALIANUS werd opgevolgd door ADEODATUS II.

VITALUS. — Zie ORDERIK.

* VITELLESCHI (MUTIUS), zesde generaal der Jesuiten, den 11 December 1563, te *Rome* uit eene beroemde familie geboren, begaf zich den 15 Augustus 1583 onder de maatschappij, en onderscheidde zich bij dezelve door zijne godsvrucht en zijne kunde. Hij onderwees de wijsbegeerte en de godgeleerdheid te *Rome*, werd rector van het collegie van *Napels*, van dat der Engelschen, en provinciaal der Romeinsche

provincie, vervolgens werd hij assistent van den pater-generaal, en eindelijk in 1615 tot algemeen overste verkozen. Hij was zulk een goede redenaar dat VITTORELLI hem met de CYPRIANUSSEN, de CHRYSOSTOMUSSEN de BERNARDUSSEN vergeleek: *Alterum quasi Cyprianum, aut Bernardum, aut Chrysostomum, te audire præstantissimæ societati jure præpositum existimabis*. Gedurende dertig jaren bestuurde hij de maatschappij met vele voorzigtigheid. Wegens de zuiverheid zijner zeden en de onschuld van zijnen levenswandel, noemde URBANUS VIII hem niet anders dan *de Engel*. Hij overleed den 9 Februarij 1645, en heeft nagelaten: 1.º *Epistolas quatuor paræneticas ad societatem Jesu*; — 2.º *Ad superiores societatis*, 1617; — 3.º *Ad provinciales et patres congregationum provincialium societatis Jesu*, 1619, in 8.vo; — 4.º *Passiepreken*, in 1590, in tegenwoordigheid van GREGORIUS XIV uitgesproken.

* VITELLESCHI (JULIUS), een Italiaansche Jesuit, uit dezelfde familie als de voorgaande, en een beroemde prediker, in 1686 geboren. Reeds zeer vroeg verbond hij zich aan de orde van den H. IGNATIUS, en volbragt met roem de gewone leergangen des onderwijs. Daarna wijdde hij zich aan het predikambt toe, en oefende gedurende 40 jaren deze nuttige, doch moeilijke bediening, in de volkrijkste steden van *Italië* uit. Men herinnert zich nog in meer dan

cene stad, den verbazenden indruk, dien zijne leerreden te weeg bragten. Niet dat dezelve bloemrijk waren, dat zijne welsprekendheid hoogdravend was: integendeel zijne voordragt was eenvoudig, ongekunsteld, *populair*; maar drong door tot het hart; wat hij zeide paste evenzeer aan alle, zoo wel aan den geleerde als aan den onkundige; het scheen veeleer de vrucht eener bovennatuurlijke ingeving, dan eene beoefende samenstelling te zijn, en zijne zegepraal op de, zelfs meest hardnekkige, geesten was zeker. Indien het moeite mogt kosten, aan zulke buitengewone uitwerkselen geloof te hechten, zoo zouden de menigvuldige bekeeringen, door de leerreden van pater VITELLESCHI te weeg gebracht, allen twijfel uit den weg ruimen. De beroemde MURATORI stond zoo zeer verbaasd over het vermogen dezer eenvoudige welsprekendheid, dat hij er aanleiding uit nam tot het schrijven zijner verhandeling *de' pregi dell' eloquenza popolare*, te Venetië, in 1750, na zijnen dood in het licht gegeven. De redevoeringen van pater VITELLESCHI hadden, zegt men, slechts één gebrek, namelijk van al te uitvoerig te zijn, maar degene, die hem gehoord hebben, verzekeren, dat men zulks niet gewaar werd, en het betreurde aan het einde derzelve te zijn. Pater VITELLESCHI bepaalde zich niet enkel tot het prediken: als hij te Rome was, hield hij in het collegie van Jesus, lessen over de H. Schrift,

die zeer bezocht werden. De jaren verkoelden zijnen ijver niet, en verzwakten, ofschoon zijne krachten uitgeput waren, in geen deele zijne talenten. In 1759, alzoo in den ouderdom van 73 jaren, uitgenoodigd, om te *Orti*, in het diocees van *Civita-Castellana*, gedurende de Vaste te prediken, vermeende hij zulks niet te mogen weigeren. Een plotselijke overval trof hem op den kansel, en maakte op deze wijze aan zijn leven en aan zijne apostolische loopbaan een einde. Men heeft van hem: 1.º *Panegirico sull' anello della B. Vergine*, te *Perosa* bewaard; — 2.º *Eenige Redevoeringen*, voorkomende in de *Raccolta di razioni dei P. P. della compagnia die Gesu*.

VITELLI (CIAPINO), markies van *Cortona*, in de zestiende eeuw, diende met roem in den oorlog der *Nederlanden*, en was veldmaarschalk bij het leger van den hertog van ALBA. Hij had zich reeds bekend gemaakt, door voor COSMUS, groot-hertog van *Toskanen* ten strijd te trekken, en dit bewoog PHILIPPUS II, hem uittenoodigen, en aan zijne dienst te verbinden. Na zich te hebben onderscheiden in een aantal gevechten en belegeringen, overleed hij onder REQUESENS, opvolger van den hertog van ALBA, als landvoogd der *Nederlanden*. Buitengemeen zwaarlijvig zijnde, had hij zich door het gebruik van azijn zoo zeer vermagerd, dat hij zich het vel even als een borstrok kon omtrekken.

VITELLIO of CIOLEK, een Poolsch natuur- en wiskundige der XIII eeuw. Hij was de eerste welke aan *Europa* de vergezigtkunde leerde, volgens zekeren Arabischen vergezigtkundigen AL HAZEN genaamd. [Onder zijne geschriften, welke niet dan lang na zijnen dood bekend werden, noemen wij de volgende: 1.º *Vitellionis perspective libri decem*, Neurenberg, 1533, in fol.; — 2.º *Vitellionis Mathematici doctissimi de optica, id est, de natura, ratione et projectione rediorum visus, luminum, colorum, atque formarum, quam vulgo perspectionem vocant, libri decem*, idem 1551; — 3.º *Opticæ thesaurus* AL HAZENI. *Arabis libri septem nunc primum editi. Ejusdem liber de crepusculis et nubium ascensionibus. Ejusdem Vitellionis Thuringo-poloni, libri decem a Fr. Risnero*, Bazel, 1572; — 4.º *Over de zamenstelling des menschelijken ligchaams, over de gelaatstrekken, over de grondbeginselen der gevolgtrekkingen, over de kennis der beweging der hemelsche lichamen.* — Van den zelfden naam zijn nog de volgende beroemde mannen: VITELLIO of CIOLEK (STANISLAUS), bisschop van *Posen*, een der bekwaamste dichters van zijnen tijd. Men meent dat hij de eerste Pool is, welke hekeldichten schreef. De Poolsche letterkunde immers geeft vóór hem niemand op. Hij overleed in 1438. — CIOLEK (ERASMUS), ook VITELLIO genaamd, en onder dien naam meer bekend, werd te *Krakau* in de XV eeuw

uit geringe ouders geboren. Wegens zijne begaafdheden door den groothertog van *Lithauwen* begunstigd, verkreeg hij in 1491 te *Krakau* den graad van doctor in de letteren, werd vervolgens kanonik, en eindelijk bisschop van *Plotsko*. Hij werd in 1518 door SIGISMUNDUS I, koning van *Polen*, naar *Rome* gezonden ten einde het geschil, tusschen SIGISMUNDUS en MAXIMILIAAN, aartshertog van *Oostenrijk*, ontstaan, uit den weg te ruimen, en om het misverstand der Turken tegen de christenheid voortekomen. In zijne bemoeijingen te leur gesteld, kon hij den kardinaalshoed niet bekomen, en stierf in 1522 te *Rome*. — CIOLEK (JACOBUS) of VITELLIO, men heeft van hem de volgende werken: 1.º *Epinicion Wladislai IV*; — 2.º *Lacrymæ in funere Gregorii Bradouyxi, Krakau*, 1617; — 3.º *Hermes Trismegistus*; — 4.º *æternis moribus Jacob Jamidlovii*, *ibid.* 1600].

VITELLIUS (AULUS), in het jaar 15 na J. C. geboren, werd in het jaar 69, bijna gelijktijdig met OTHO, te *Keulen*, tot Romeinsch keizer uitgeroepen. Hij was een gedrogt van wreedheid. Toen hij te *Bedriac* was aangekomen, alwaar men juist slag had geleverd, wilde hij er zich enkel ophouden, om zijn oog te verlustigen met de beschouwing der gesneuvelden, der verminkte en verscheurde ledematen, der van bloed doorweekte aarde, en eindelijk van alles wat in gevoelige zielen afschrik

en medelijden verwekt. Het gevoelen, hetwelk dit verschrikkelijk tooneel bij hem verwekte, belette hem de besmetting der lucht te ontwaren, die aan degene, welke hem vergezelden zeer hinderlijk was; hij zeide hun, toen zij er zich over beklaagden, dat *de lucht van eenen dooden vijand altijd aangenaam was*, en oogenblikkelijk liet hij wijn onder de soldaten uitdeelen en dronk zich met hen dronken. Hij hield het er voor, dat hij enkel souverein was om te eten. Dagelijks werden hem vier of vijf maaltijden opgedischt, en ten einde daaraan te kunnen beantwoorden had hij zich de gewoonte eigen gemaakt van te kunnen braken wanneer hij verkoos. Door het veelvuldig eten en drinken werd VITELLIUS zoo zeer verdierlijkt, dat slechts de gemakkelijheid, waarmede hij aan zijne schandelijke hartstogten voldoening kon geven, in staat was hem te herinneren dat hij keizer was. Zijne wreedheid vermeerderde nog met zijne gulzigheid. Hij liet, op eene valsche beschuldiging, JUNIUS BLASUS, in zijne tegenwoordigheid van het leven berooven, ten einde zijne oogen met het gezigt van den dood eens vijands te verzadigen. Zijne moeder SEXTILIA deed hij den hongerdood sterven, wijl men hem voorzegd had, dat hij lang zoude regeren, indien hij haar overleefde. Deze ongelukkige vrouw kende hem zeker tot eene onnatuurlijke daad in staat; want zoodra zij vernomen had, dat

hij tot keizer was uitgeroepen, kon zij hare tranen niet bedwingen. Nadat de buitensporigheden van VITELLIUS ten top waren gestegen, stonden het volk en de legioenen tegen hem op, en verkozen VESPASIANUS. Toen het monster PRIMUS, luitenant van den nieuwen keizer, meester van Rome zag, ging hij zich bij den portier van het paleis, in het hondenhok verbergen. Men haalde hem er uit, om hem naakt door de stad te leiden, de handen waren hem op den rug gebonden, en om hem het hoofd regt te doen houden, had men een' degen onder zijne kin aangebragt; daarop voerde men hem naar de strafplaats, alwaar men in het jaar 69 na J. C. naftat hij omtrent een jaar geregeerd had door langzame folteringen een einde aan zijn leven maakte. Zijn lijk werd op eene verachtelijke wijze door de straten gesleept en in den Tiber geworpen. — VITELLIUS was de zoon van LUCIUS VITELLIUS, die tot driemalen consul geweest, en door zijne laagheden tot fortuin was gekomen. De oude VITELLIUS was de eerste, die den dwazen CALIGULA als enen God aanbad. Hij bewees dezelfde hulde aan CLAUDIUS, en verkreeg, als eene bijzondere gunst van de eerlooze MESSALINA, de eer van haar te ontschooijen. Hij was bezorgd, onder zijn kleed eenen der schoonen dier vorstin te dragen, welken hij dikwerf kuste. Bij zijnen dood rigtte de senaat te zijner eer een standbeeld op, met dit

opschrift: *Aan hem, die met eene onkrenkbare trouw aan zijnen vorst gehecht was. Ziedaar de verfoeijelijke lafhartigheid eens volks, dat de bewondering onzer wijsgeeren uitmaakt.*

VITELLIUS of TELLE (REINIER), in 1558, te *Zierikzee*, in de provincie *Zeeland*, geboren, bezocht een groot gedeelte van *Europa*; aan zijn vaderland teruggegeven, werd hij rector van de Latijnsche school zijner geboorteplaats en overleed te *Amsterdam*, in 1618, na in het licht te hebben gegeven: 1.º eene *Vertaling* in het Latijn van de Beschrijving der *Nederlanden* door *LODEWIJK GUICCIARDINI*, met bijvoegselen, *Amsterdam*, 1625, in fol., en 1635, 2 dl.ⁿ, in 12.mo, met platen. Deze vertaling overtreft zelfs het oorspronkelijke. De stijl derzelve is zuiver en vloeijend, en de bijvoegselen belangrijk en gewichtig; — 2.º eene *Verkorting* van het *Britannia* van *CAMBDEN*, *Amsterdam*, 1617, in 8.vo, wel vervaardigd. Zijne *Vertaling* in het Nederduitsch van het boek over de Drieëenheid van *MICHAËL SERRET*, bewijst dat hij weinig godsdienst bezat.

* *VITET* (*LODEWIJK*), een geneesheer te *Lyon*, in 1736 geboren, omhelsde de revolutionaire grondbeginselen, en werd in 1789 tot maire zijner geboorteplaats benoemd. Twee jaren later werd hij president van het dep.^t *Saonne en Loire*: in 1792 werd hij benoemd tot afgevaardigde bij de Nationale Con-

ventie, waarin hij stemde voor de gevangenhouding van *LODEWIJK XVI*, en zijne verbanning bij den vrede. In 1793 naar zijne haardstede teruggekeerd zijnde, werd hij beschuldigd van deel te hebben genomen aan de onlusten, welke te *Lyon* uitborstten en in staat van beschuldiging gesteld. Hij kon zich echter gedurende het schrikbewind aan de vervolgingen zijner vijanden onttrekken, en na dit tijdvak verscheen hij weder op het staatkundig tooneel. Lid van den raad der vijf-honderden geworden, klaagde hij er den 28 en 30 Julij 1796, de partij der reactie aan, die te *Lyon*, zoo veel bloed had doen stroomen. *VITET* verliet den raad den 20 Mei 1798; maar werd onmiddellijk daarna door zijn dep.^t herkozen. Hij bragt verscheiden verslagen uit over de geneeskundige scholen, en na den 18 Brumaire wijdde hij zich toe aan de wetenschappen en aan de kunsten. In Augustus 1807 zat hij vóór in de akademie van wetenschappen, schoone letteren en kunsten van *Lyon*; in *Parijs* teruggekeerd, overleed hij aldaar in 1809. Er bestaan van hem, verscheiden zeer geachte werken over de geneeskunde, zoo als: *Médecine vétérinaire* (*Vaccartsenijkunde*), 1771, 3 dl.ⁿ, in 8.vo; — 2.º *Pharmacopée* (*Verhandeling over de artsenijsbereiding*), *Lyon*, 1778; — 3.º *Médecine etc* (*Bespiegelende geneeskunde*), 1803, in 8.vo; — 4.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de bloedzuigers*), 1809, enz.

VITEZ DE CSOKONAI. — Zie WITEZ.

VITIGES. — Zie BELISARIUS.

VITIZA. — Zie WITIZA.

* VITRAC (JOANNES BAPTISTA), te *Limoges*, in 1750 geboren, omhelsde den geestelijken staat, en werd, bij de oprigting van het koninklijk collegie dier stad, na de vernietiging der Jesuiten, tot een' aanzienlijken post be-roepen; maar hij verkoos de nederige betrekking van onderwijzer der eerste grondbeginselen, en kweet zich van die taak met veel beleid en vrucht. Toen dus de post van principaal kwam open te staan, werd hem de-zelve eenpariglijk opgedragen, en ongelukkiglijk verbleef hij al te kort in eenen zoo wettiglijk verkregen rang; bijzondere omstandigheden bewogen hem afstand van denzelven te doen. Omtrent dezen tijd deed men hem schitterende aanbiedingen; maar hij moest zich verwijderen, hij verkoos zich liever aan eene familie opteofferen, wier vader hij was geworden, en bepaalde zijne begeerte tot de kleine pastorij van *Montjouis*. Toen de omwenteling uitborst, voorzag hij er weldra de noodlottige gevolgen van; intusschen alvorens de openbare opinie bedorven was, zag hij zich verkozen als een der notabelen van de gemeente, en werd tot secretaris van de kamer der geestelijkheid benoemd, wier instructiën hij zamenstelde. Tot afgevaardigde verkozen,

meende hij te moeten weigeren, daar hij voorzag, dat zijne beginselen niet waren overeentebrogen met maatregelen, waar van *het voornaamste doel de afschaffing van het catholicismus was*, zoo als PORTALIS zeide toen hij aan het ministerie der eerediensten kwam. Kort daarna werd hij met zijne drie broeders vogelvrij verklaard, en nam hij de wijk naar *Spanje*, alwaar hij in de landtaal met eene gemakkelijkerheid predikte, gelijk aan die welke hij in zijne moedertaal bezat. De herstelling der catholieke godsdienst in *Frankrijk*, veroorloofde hem na verloop van een jaar naar zijn vaderland terugtekeeren, en hij vertoonde zich dadelijk met eer, in de dubbele bediening, welke het gestadige voorwerp zijner werkzaamheden was geweest. De hoofd-directie van het lyceum van *Limoges* werd hem aangeboden; maar daar de nieuwe omstandigheden met zijne beginselen niet strookten, zoo deed hij zijne verschooningen ingang vinden, en nam de pastorie aan der parochie van den H. MICHAËL, waartoe hij te gelijker tijd werd benoemd. Zijne kerk werd alstoen zijn gewoon huis. Daar hij zich slechts als den eenvoudigen bewaarder der inkomsten zijner pastorij beschouwde, zoo gaf hij hetgene wat hij met de eene hand inzamelde met de andere weder uit; hij hield zich vooral bezig, met de herstelling der verwoestingen, welke het vandalismus, in het huis des Heeren had gemaakt;

maar deze waardige herder werd slechts eenen oogenblik aan zijne talrijke kudde vertoond; hij bezweek in 1805, aan de vermoeijenissen en bekommelingen zijner ballingschap en onafgebrokene inspanning. Men heeft hem te danken: 1.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de eerste beginselen van den briefstijl, den verhaaltrant enz.*), verscheiden malen herdrukt, laatste uitgave, 1788; — 2.º *Eloge etc.* (*Lofrede van DORAT, van MURET, van BALUZE, van GREGORIUS XI, 1774., 75, 77 en 79; — 3.º Oraisons etc.* (*Lijkreden van LODEWIJK XVI, van MARIA ANTOINETTE, van Mevrouw ELIZABETH, van LODEWIJK XVII, gevolgd door ROBESPIERRE in de hel*), 1814. Hij heeft in handschrift nagelaten eene *Histoire etc.* (*Letterkundige geschiedenis der groote mannen van het Limousynsche*), een uitgebreid werk, waarvan een aantal artikels in het dagblad van *Limoges* zijn gedrukt, eene *Lofrede van de heilige THERESIA*, en verscheiden *Leerreden*.

VITRÉ (ANTONIUS), een beroemde boekdrukker van *Parijs*, die in zijne kunst eene groote vermaardheid heeft verworven. Hij is het die den Polyglot-bijbel van LE JAY heeft gedrukt, welke een der typografische meesterstukken is. Zijne overige uitgaven handhaven volkomen den door hem verworven roem van den eersten man voor zijne kunst van *Frankrijk* te zijn. Hij bezwalkte zijnen roem, door den inval, dien hij had, om in zijne tegenwoordigheid, de schoone

drukletters der Oostersche talen, die tot het drukken van den bijbel van LE JAY hadden gediend, te doen smelten, ten einde het middel te vernietigen, om te *Parijs*, na zijnen dood, boeken in die talen te drukken. Hij overleed in 1674, als boekdrukker der geestelijkheid.

VITRI (JACOBUS DE), in een klein vlek van dien naam, bij *Parijs* geboren. Hij werd pastoor van *Argenteuil*. Door den roem van godsvrucht getroffen, welke MARIA D'OIGNIES (zie dat artikel) had verworven, begaf hij zich naar de *Nederlanden*, in het klooster van dien naam, en werd aldaar regulier-kanonik. Hij volgde daarop de kruisvaarders naar het *Heilige land*, werd tot bisschop van *Acco of Ptolemaïs*, daarna tot patriarch van *Jeruzalem* verheven, verkreeg den kardinaalshoed en het bisdom *Frascati*. Tot verschillende legatiën gebruikt, openbaarde hij daarbij even zoo veel begaafdheid als ijver. Hij overleed te *Rome* in 1244, en beval dat zijn lijk zou vervoerd worden naar *Oignies*, aan de *Sambre*, in welk klooster hij, zoo als boven gezegd is, den religieuzen staat omhelsd had. Men heeft van hem: 1.º drie boeken der *Oostersche en Westersche geschiedenis*, in het Latijn. De 2 eerste verschenen te *Douai* in het licht, met het leven des schrijvers, 1597, en het derde in de verhandeling *de Cruce* van pater GRETZER. JACOBUS BONGARS heeft het eerste en het derde opgenomen in de *Gesta*

Dei per Francos, Hanau, 1611. Dom MARTENNE heeft een derde boek over de *Oostersche geschiedenis* doen drukken, verschillende van dat door GRETZER uitgegeven, en heeft er vier *Brieven* van den zelfden prelaat bijgevoegd, welke nog niet in het licht waren verschenen; — 2.º *Vie etc. (Leven der godvruchtige MARIA D' OIGNIES)*, voorkomende in de *Levens der heiligen* van SURIUS, en in de *Acta Sanctorum*. Het handschrift wordt nog in het klooster van Oignies bewaard; — 3.º *Sermons etc. (Leerreden over de Evangelien en Epistels)*, Antwerpen, 1575.

VITRINGA (CAMPEGIUS), den 16 Mei 1659 te *Leeuwarden* geboren. [Na in zijne geboorteplaats de school-wetenschappen te hebben doorgelopen, begaf hij zich naar de hoogeschool van *Francker* alwaar hij uitstekende vorderingen in de letteroefeningen maakte, waarna hij aan de Leydsche akademie zijne studiën volbragt. Den 19 Augustus 1680 werd hij te *Francker* tot hoogleeraar in de Oostersche talen beroepen, waarbij hij later nog de leerstoelen der godgeleerdheid en gewijde geschiedenis bekleedde. Een beroep als hoogleeraar aan de universiteit van *Utrecht*, had geen gevolg, eerst wyl het, in 1698, de goedkeuring van WILLEM III miste, en wyl hij zelf zulks later na den dood van dien vorst van de hand wees]. Hij overleed den 31 Maart 1722, aan eenen aanval van beroerte. Hij heeft nagelaten: 1.º *Commentarium op*

ISAÏAS, 2 dt.ⁿ in fol.; — 2.º *Apocalypseos anachrisis*, 1719, in 4.to; — 3.º *Typus theologiae practicae*, in 8.vo; — 4.º *Synagoga vetus*, in 4.to; — 5.º *Archisynagogus*, in 4.to; — 6.º *De Decemviris otiosis synagogae*, in 4.to; — 7.º *Observationes sacrae*, 1711, in 4.to; — 8.º *Hypotyposis historiae et chronologiae sacrae*, in 8.vo Vele dezer godgeleerde werken schieten in nauwkeurigheid te kort; en in alle zijn de sekte-vooroordeelen merkbaar, het beste is zijn *Commentarium op ISAÏAS*, dat echter niet geheel vrij van genoemde gebreken was.

VITRINGA (CAMPEGIUS), Zoon van den voorgaande, te *Francker*, den 24 Maart 1693 geboren, volbragt zijne studiën te *Leyden* en te *Utrecht*, en werd in 1716, in zijne geboorteplaats tot hoogleeraar in de godgeleerdheid aangesteld, doch overleed reeds den 11 Januarij 1723. Hij had zich gunstig bekend gemaakt door eene *Beknopte natuurlijke godgeleerdheid*, *Francker*, 1720, in 4.to — [Een neef van beide voorgaanden MARTINUS VITRINGA, eerst predikant te *Zuidwoude*, en vervolgens te *Arnhem*, was evenzeer een arbeidzame protestantsche godgeleerde, en heeft in het Latijn een uitvoerig werk in het licht gegeven over *de Korte Stellingen van de Christelijke leer van C. VITRINGA den vader*].

VITRUVIUS (MARCUS VITRUVIUS POLLIO), te *Formi*, thans hooft van *Castra*, en niet ~~de~~

Verona of te *Piacenza*, zoo als eenige geschiedschrijvers zulks beweerd hebben, geboren, was bouwmeester van keizer Augustus. Hij is ons enkel door zijne geschriften bekend, zoodat men geene bijzonderheden van zijn leven kan vermelden. Het werk over de bouwkunde, dat wij van hem bezitten, en dat hij aan Augustus opdroeg, is de eenige verhandeling van dien aard, welke van de ouden tot ons is gekomen. Het geeft een gunstig denkbeeld van het genie van deszelfs schrijver. De beste uitgave van dit werk is die van J. LAET, *Amsterdam*, 1649 in fol. Er bestaat eene Italiaansche vertaling van, met aantekeningen van den markies GALLIANI, *Napels*, 1758, in fol., met pl., 2.^e uitgave, 1790. In het Fransch is het werk van VITRUVIUS vertaald door PERRAULT, *Parijs*, 1678 en 1684, in fol., [en door BLOUL, met aanmerkingen, *Brussel*, 1816, in 4.to Nog is het overgezet in het Spaansch, *Madrid*, 1787, in fol., in het Engelsch, *Londen*, 1792, 2 dl.ⁿ, gr. in fol., met platen, nieuwe vertaling door WILKINS, voorafgegaan door een geschiedkundig overzicht van den oorsprong en den voortgang der bouwkunde bij de Grieken, en met platen versierd, *Londen*, 1813—1816, 2 dl.ⁿ, gr. in 4.to en gr. in fol. De kabinetsraad AUG. VON ROBE, in *Dessau*, heeft er eene goede Hoogduitsche overzetting van geleverd, *Leipzig*, 1796].

VITTEMENT (JOANNES), te *Dormans*, in *Champagne*, in 1655,

geboren, maakte zich beroemd door zijnen geest en zijne deugden. Na zijne studiën in het collegie van *Beauvais*, te *Parijs* gemaakt te hebben, omhelsde hij den geestelijken staat, en volgde zijnen hoogleeraar op, in den leerstoel der wijsbegeerte. Hij onderwees vervolgens deze wetenschap aan den abbé DE LOUVOIS, zoon van den minister van staat, die zijne verdienste wist te onderscheiden. Nadat hij in hoedanigheid van rector der universiteit van *Parijs*, LODEWIJK XIV, bij gelegenheid van den vrede van 1697, had gecompimenteerd, was deze vorst er zoo zeer over voldaan, dat hij zeide: *Nooit heeft mij noch redevoering noch redenaar zoo veel genoegen verschaft . . .* LODEWIJK XIV bepaalde zich niet tot lofspraken; hij benoemde hem, op het einde van hetzelfde jaar 1697, tot tweeden onderwijzer der hertogen van BOURGONDË, van ANJOU en van BERRI, zijne kleinzonen. Toen de hertog van *Anjou*, in 1700 koning van *Spanje* was geworden, nam hij hem mede, en bood hem het aartsbisdom *Burgos*, met eene jaarwedde van 8000 ducaten aan, ten einde hem aan zijn hof te verbinden; maar VITTEMENT wees beide met den moed eens christelijken wijsgeers van de hand, en keerde naar *Frankrijk* terug. Door den hertog van *Orléans*, tot tweeden onderwijzer van LODEWIJK XV benoemd, wilde hij noch abdijen noch beneficiën aannemen, en nog minder in de Fransche akademie plaats nemen. Deze onbaatzuch-

tige priester, had de gelofte gedaan, van, zoo lang als hij middelen van bestaan zou hebben, geenerlei inkomen van de Kerk aantenemen. Het hof was voor hem eene ballingschap; hij verliet hetzelfde in 1722, en ging in 1731 in zijne geboorteplaats sterven. De beroemde COFFIN vereerde hem met een grafschrift, waarin hij de hoedanigheden zijner ziel waardiglijk verheft. De abbé VITTEMENT heeft verscheiden werken in handschrift nagelaten. De voornaamste zijn: 1.º *Commentariën* op verscheiden boeken van het oude Testament; — 2.º *Entretiens* (*Gesprekken*) over verschillende godgeleerde onderwerpen; — 3.º *Traité etc.* (*Verhandeling over de genade*); — 4.º *Losse Stukjes* over kerkelijke aangelegenheden, en over de constitutie *Unigenitus*, waarin de schrijver aantoonde dat deze bulle eene dogmatische wet is; — 5.º *Réfutation etc.* (*Wederlegging van het goddelooze Stelsel van SPINOSA*) en eenige wijsgeerige geschriften.

* VITTORELLI (ANDREAS), een geleerde Italiaan, te Bassano, in den Venetiaanschen staat, in 1580 geboren, werd, na zijne eerste studiën in zijne geboorteplaats te hebben gemaakt, in den ouderdom van 16 jaren, naar de universiteit van Padua gezonden. Hij ontving aldaar den doctoralen hoed in de godgeleerdheid, werd gedurende eenigen tijd bij de bisschoppelijke administratie, als synodaal-examinator gebruikt, en kwam vervolgens te Rome terug, alwaar

zijne verdienste hem weldra bekend maakte. Hij was zeer ervaren in de kerkelijke geschiedenis en in de zedekundige godgeleerdheid, en werd dikwerf geraadpleegd. TIRABOSCHI beschouwde hem als een' der geleerdste mannen van zijnen tijd. URBANUS VIII droeg hem eene bijzondere achting toe. In 1647, werd hij benoemd tot kanonik-penitentiarius der hoofdkerk van Padua; maar hij wees dit beneficie van de hand, uit zucht voor de studie en zijne onafhankelijkheid. Hij heeft veel geschreven in het Italiaansch en in het Latijn. Men heeft van hem op de Geschiedenis der Pausen en kardinalen van CIACONIUS, *aanteekeningen en verbeteringen*, welke die van OLDONI voorafgaan. Hij zette deze geschiedenis voort van LEO XI tot URBANUS VIII, en gaf zulks in 1630 in het licht. Hij is de schrijver van verscheiden andere werken, waarvan de voornaamste zijn: 1.º *La Storia de' giubilei pontifici*, Rome, 1725; — 2.º *De angelorum custodia, libri duo, in quorum altero angelorum ministeria ex sacris litteris recensentur; in altero universum custodie argumentum explicatur*, Padua, 1605, aan PAUS PAULUS V opgedragen; — 3.º *Della custodia degli angeli: breve trattato per persone spirituali*, Venetië, 1626; — 4.º *Annotazioni nelle lezioni della divina scrittura dell' officio dell' angelo custode*, in 8.vo; — 5.º *De Sancto extremæ unctionis sacramento*, Padua, 1609; — 6.º *In Manuale Martini Aspilcueta*

Navarri nota et appendices, Venetië 1610; — 7.º *De ministeri ed operazioni angeliche*; — 8.º *In aphorismo confessariorum Emmanuelis. annotationes, Brescia, 1609*; — 9.º *In instructiones sacerdotum card. Toleti annotationes, Venetië, 1604*; — 10.º *Gloriose memorie della beatissima Vergine madre di Dio, Rome, 1626*; — 11.º *In librum de officio curati Joannis Baptistæ Possevini Notæ, Venetië, 1612 en 1618*; — 12.º *In libellum de sacramento ordinis Martini Furnarii Notæ, Venetië, 1612, en Rome 1625*; — 13.º *Orazione Funerale in lode del cardinale Flaminio Piatì, Rome, 1613*; — 14.º *Carmina*, benevens verscheiden in handschrift gebleven werken. JOANNES BAPTISTA VERCÌ heeft het *Leven* van VITTORELLI, alsmede een verslag zijner werken in de *Scrittori bassanesi*, 1.º dl. blz. 57 medegedeeld.

VITTORI (GREGORIUS), een Jesuit, den 25 Mei 1714, te *Cori*, eene zeer oude Italiaansche stad, in de *Campagna di Roma*, geboren, begaf zich in 1730, in de maatschappij van Jesus. Met het onderwijs der *logica* in het Romeinsch collegie belast, droeg hij er niet weinig toe bij om er de oude spitsvindigheden, de nuttelooze geschilpunten uit te verbannen, en er eene nieuwe leerwijze intevooeren. Van deze betrekking ging hij over tot eenen leerstoel der zedekunde, en later der polemische godgeleerdheid. Laatstgenoemde bekleedde hij gedurende vijftien jaren, en

maakte van de ketterijen, voornamelijk van die, welke in de laatste jaren ontstaan waren, het voornaamste onderwerp zijner lessen. Bij de vernietiging zijner orde, nam hij zijnen intrek in het pensioonaat van Jesus, en overleed in hetzelfde den 24 Januarij 1795. Men heeft hem te danken: *Institutiones philosophicæ, carminibus illustratæ, Rome, 1767*; deze onderzettingen zijn in 12 boeken verdeeld, en de dichters, welke in de laatste tijden het best in het Latijn hebben geschreven, zouden deze verzen volgaarne voor de hunne erkennen.

VITTORIA (ALEXANDER), te *Trente*, in 1525 geboren, leerde de beeldbouw- en bouwkunde in de school van SANSOVINO. Hij muntte vooral uit in de beeldhouwkunde, en behoefde in zijnen tijd enkel te wijken voor MICHAËL ANGELO BUONAROTTI. Men ziet verscheiden zijner werken te *Venetië*, zoo wel in de openbare gebouwen, als in de paleizen der adellijken van *Padua, Verona, Brescia*; ook andere steden van *Italië* bezitten verscheiden derzelve. Hij overleed in 1608. Zijne bouwkundige werken hebben slechts eene middelmatige verdienste.

VITUS. — Zie WHITE.

VIVA (DOMINICUS), in de provincie *Otranto*, in 1648, geboren, begaf zich, in 1663, te *Napels* in de maatschappij van Jesus. Na gedurende twintig jaren in genoemde stad de godgeleerdheid

te hebben onderwezen, en gedurende vijf jaren de studiën te hebben geregeld, bestuurde hij het collegie van *Napels*, en vervolgens de geheele provincie. Hij was een voorbeeldig en werkzaam man, die door zijne geleerdheid en voorzigtigheid, de achting van een aantal prelaten verwierf. BENEDICTUS XIV spreekt in zijne werken over hem als over eenen bekwamen godgeleerde. Hij heeft verscheiden geschriften vervaardigd: een om de veroordeeling der 101 stellingen van QUESNEL te regtvaardigen, een ander, om door de kerkvergaderingen, en door de vergaderingen der geestelijkheid van *Frankrijk*, te bewijzen, dat als de Paus heeft gesproken, en de verspreide Kerk in zijne uitspraak berust, het niet geoorloofd is zich op een toekomstig concilie te beroepen (zie PIUS II en JULIANUS VAN ECLANA); een derde om aan te duiden in welken zin zijn veroordeeld, de door ALEXANDER VII, ALEXANDER VIII en INNOCENTIUS XI gedoemde stellingen.

VIVALDI (JOANNES LODEWIJK), een dominikaner, te *Mondovi*, in *Piëmont*, uit eene adellijke familie van *Genua* geboren, werd in 1519, bisschop van *Arba*, een der eilanden der kusten van *Dalmatië*, in de *Adriatische zee*. Men heeft van hem: 1.° eene geachte verhandeling, *De veritate contritionis*, of *Veræ contritionis Præcepta*, in 8.°; — 2.° zeven andere kleine verhandelingen, gezamenlijk in het licht gegeven onder den titel

van *Opus regale*, *Lyon*, 1508, in 4.° Deze godvruchtige en geleerde prelaat overleed in zijn diocees, dat hij gesticht en voorgericht had.

VIVANT (FRANCISCUS), leeraar van het gesticht en de maatschappij der *Sorbonne*, pastoor van *St. Leu*, daarna penitentiarius, groot-vikaris, kanonik, enz., der kerk van *Parijs*, zijne geboorteplaats, en kanselier der universiteit. Hij droeg veel bij tot de vernietiging van *Port-Royal*, en tot de vestiging der priesters van den H. FRANCISCUS VAN SALES te *Parijs*. Men heeft van hem: 1.° *Traité etc. (Verhandeling tegen de meerderheid der beneficiën)*, in het Latijn, 1710, in 12.°; — 2.° *Traité etc. (Verhandeling tegen de wetigheid der Anglikaansche wijdingen)*; — 3.° Hij had ook grootelijks deel aan den Brevier en het missaal van den kardinaal DE NOAILLES. Hij is ook de vervaardiger van verscheiden *Lofzangen*, *collecten*, en van eenige *Hymnussen*. De abbé VIVANT overleed te *Parijs*, in 1739, in den ouderdom van 77 jaren, na gedurende zijn leven den grootsten roem van godsvrucht en kunde te hebben genoten.

VIVENS (FRANCISCUS, ridder DE), te *Clairac* (Fr. *Lot et Garonne* dep.^t), in 1700 geboren, beoefende met het beste gevolg de natuurkunde en natuurlijke historie. Hij stond in briefwisseling met verscheiden geleerden der hoofdstad en van vreemde landen, en was lid van verschil-

lende geleerde genootschappen. Hij is in zijn geboorteland in 1780 overleden. Men heeft van hem de volgende werken: 1.º *Mémoire etc.* (*Verhandeling over de vlugt der vogelen*); — 2.º *Observations etc.* (*Betrachtningen over de verschillende middelen ter ondersteuning van den landbouw in Guyenne*), 1744, 1763, 2 dl.ⁿ, in 12.mo; — 3.º *Nouvelle etc.* (*Nieuwe theorie der beweging*), Londen, 1749, in 8.vo; — 4.º *Essai etc.* (*Proeve over de beginselen der natuurkunde*), Bordeaux, 1743, in 12.mo

VIVÈS (JOANNES LODEWIJK), te Valencia in Spanje, in 1492 geboren, onderwees te Leuven, met algemeenen bijval de schoone letteren. Van daar stak hij naar Engeland over, alwaar hij belast werd met het onderwijs van het Latijn, aan MARIA, koningin van Engeland, dochter van HENDRIK VIII. Deze vorst stelde zoo veel belang in den geleerden Spanjaard, dat hij zich met de koningin, zijne echtgenoot, naar Oxford begaf, enkel met het doel, om zijne lessen aan te hooren; doch, ondanks zijne achting, hield hij hem, gedurende zes weken (en niet zes maanden, zoo als DU PIN en NICERON zeggen) gevangen, wijl hij openlijk en in geschrift, zijne echtscheiding met CATHARINA VAN ARAGON had durven afkeuren. Nadat VIVÈS zijne vrijheid had terugbekomen, begaf hij zich naar Brugge, alwaar hij in 1524, met MARGARETHA VALDUARA in den echt

was getreden, en overleed aldaar, als een opregte catholijk, in 1540. Men heeft van hem: 1.º *Commentariën* op de boeken der *Stad Gods*, van den H. AUGUSTINUS, waarvan de leeraars van Leuven zoowel als de inquisitie van Rome, eenige plaatsen censureerden. Daar hij eenen al te hoogen prijs op de heidensche deugden stelde, zoo plaatste VIVÈS in den hemel CATO, NUMA, CAMILLUS enz.; maar men mag vooronderstellen, dat zulks slechts eene voorbijgaande dwaling, de vrucht eener geestdrift van eenen oogenblik is geweest (zie COLLIUS, ZENO); — 2.º eene oordeelkundige en geleerde *Verhandeling over het verval der kunsten en wetenschappen*; — 3.º eene *Verhandeling over de godsdienst*; — 4.º verscheiden andere *Werken*, gezamenlijk uitgegeven te Bazel, 1555, 2 dl.ⁿ in fol. BUDÉ, ERASMUS en VIVÈS werden voor de geleerdste mannen hunner eeuw gehouden, en waren als het driemanschap van het gebied der letteren; maar VIVÈS moest onderdoen bij den eerste in geest, en bij den tweede in geleerdheid. Zijn stijl is vrij zuiver, maar hard en dor, en zijne critiek dikwerf gewaagd.

VIVIANI (VINCENTIUS), te Florence, in 1622; uit eene adellijke familie geboren, leefde van den ouderdom van 17 tot 20 jaren, met GALILEÏ, en legde zich bijzonder toe op de beoefening der wiskunde. FERDINAND II, groot-hertog van Florence, belastte hem met verschillende

onderhandelingen, hetwelk hem echter niet belette zijnen smaak voor zijne geliefkoosde studiën opte volgen. Hij overleed in 1703. » Hij bezat, zegt FONTENELLE, die onschuld en die eenvoudigheid van zeden, welke men gewoonlijk behoudt, wanneer men minder omgang met de menschen, dan met de boeken heeft; en hij had niet die stroefheid, en eene zekere ruwe trotschheid, welke vrij dikwijls het gevolg is van den omgang met boeken, zonder dien met menschen.» Tot zijne werken behooren: 1.º *Nasporingen betrekkelijk ARISTEUS*, 1701, in fol., vol geleerde aanmerkingen over de kegelsnede; hij beweert te raden, hetgene wat ARISTEUS over de meetkunde geschreven had, en in zeker opzigt dit verloren werk te doen herleven; — 2.º *De maximis et minimis geometrica divinatio, in quintum conicorum Apollonii Pergaei adhuc desideratum*, 1659, in fol. [ook het 4.º boek van APOLLONIUS uit Perga, die omtrent 220 jaren vóór onze tijdrekening leefde, werd voor verloren gehouden. Toen nu na verloop van eenigen tijd het geheele werk van APOLLONIUS, in de boekerij te Florence ontdekt werd, zag men, bij vergelijking, hoe juist VIVIANI het gevoelen van dezen Griekschen wiskundige getroffen, ja zelfs nog duidelijker ontwikkeld had]; — 3.º *Enodatio Problematum universis geometricis propositorum a Claudio Commiers*, 1677, in 4.to

der, te *Lyon*, in 1657 geboren, kwam jong te *Parijs*, en had *LEBRUN* tot meester. Deze beroemde kunstenaar ontwaarde weldra den aard van het talent zijns kweekelings, en raadde hem aan zich op het portret toe te leggen. *VIVIEN* volgde dezen raad, die hem even zoo nuttig als roemrijk werd. Hij muntte uit in het schilderen met pastel, en niet tevreden van getrouwelijk de uitwendige trekken voortstellen, kon men uit zijne portretten, als 't ware, het karakter der personen lezen, welke hij afmaalde. Men heeft van hem in pastel, portretten, ten voete uit, welke hij zoo wèl met zinspelende figuren wist te versfraaijen, dat verscheiden dier portretten, bijna zoo vele verdiensten hadden als geschiedkundige schilderijën. *VIVIEN* had bij herhaling de eer leden van de koninklijke familie afteschilderen, en *LODEWIJK XV* gaf hem eene huisvesting in het gesticht der *Gobelins*. De keurvorsten van *Beijeren* en *Keulen* beriepen hem achtereenvolgend aan hunne hoven, en benoemden hem tot hunnen eersten schilder. Hij overleed te *Bonn*, in het keurvorstendom *Keulen*, in 1735.

VIVIERS (*EMMANUEL DE*), een Kapucijn, in de provincie van *Toulouse*, lid der akademie van wetenschappen dier stad, en corresponderend lid van die van *Parijs*, was even nuttig voor de godsdienst als voor de wetenschappen. De zonnepijlers-

* *VIVIEN* (*JOZEF*), een schil-

kunde (*gnomonica*) en de gezigtkunde (*optica*) waren zijne liefkoosde bezigheden. Hij heeft over beide deze deelen der natuurkunde eenige belangrijke en zeldzame werken geleverd. Hij overleed te *Toulouse* in 1738.

VIVIERS. — Zie BROGNY.

VIVONNE. — Zie ROCHECHOUART (LODEWIJK VICTOR DE).

VLADERACCUS (CHRISTOPHORUS), eengeleerde letterkundige in 1526 te *Geffen*, bij 's *Hertogenbosch*, geboren, was eerst bestuurder der scholen te *Amersfoort*, en onderwees vervolgens gedurende veertig jaren, te 's *Hertogenbosch*, het Latijn, het Grieksch en het Hebreeuwsch, en vormde hij een aantal kweekelingen voor de schoone letteren; hij was niet minder bezorgd, om hen tot godsdienst en deugd opteleiden. Hij overleed den 15 Julij 1601, en heeft nagelaten: 1.º *Polyonima Ciceroniana*, *Rouanen*, 1625, dit is eene verzameling van spreekwijzen aan CICERO ontleend; — 2.º *Flores Plauti cum scholiis*. — JOANNES en PETRUS, zijne zonen en de erfgenamen zijner talenten, hebben verscheiden werken in het licht gegeven, die hunner kunde en hunnen godsdienstzin evenzeer tot eer verstrekken. PETRUS, eerst taalmeester te 's *Hertogenbosch*, daarna pastoor in een dorp bij die stad, overleed in 1616.

† VLAMING (PIETER), te *Amsterdam*, den 29 Maart 1686

geboren, beoefende met het beste gevolg de oude letterkunde en de Hollandsche dichtkunst; in de laatste werd hij voorgelicht door zijnen vriend en kunstbroeder JOANNES BAPTISTA WELLEKENS. In 1719 werd VLAMING boekhouder der Oostindische maatschappij, ter kamer *Amsterdam*; ofschoon de waarneming dezer betrekking veel tijd vorderde, vond hij echter nog snipperuren, om zich met zijne liefkoosde dichtoefeningen en de daarmede vermaagschapte wetenschappen, bezig te houden. De vruchten dezer oefeningen waren: 1.º eene uitgave van SPIEGHELS *Hertspiegel en andere Zedeschriften*, met het leven des dichters en belangrijke aantekeningen verrijkt; — 2.º *Rederijkunst* van DAVID VAN HOOGSTRATEN; — 3.º *Arcadia* van SANNAZARIUS. Hij ondernam ook eene uitvoerige *Beschrijving van Amsterdam*, welke echter zijn plotselijke dood, den 2 Februarij 1733 voorgevallen, hem belette ten uitvoer te brengen. Behalve met het Latijn en Grieksch, was VLAMING met de meest gebruikelijke levende talen bekend.

VLEUGHELS (NICOLAAS), een Vlaamsch schilder, heeft zich bijzonder toegelegd op de manier van PAULUS VERONESUS. Zijne talenten, zijn geest en zijne geleerdheid, die hem in betrekking bragten met de geleerden en kunstenaars, deden hem door den koning van *Frankrijk* benoemen, tot directeur der koninklijke akademie van den heiligen LUCAS, te *Rome* gevestigd,

en tot ridder der orde van den H. MICHAËL. Hij overleed in laatstgenoemde stad, in 1737, in den ouderdom van 68 jaren.

VLIERDEN (LAMBERTUS DE), in 1564, volgens sommigen te *Herstal*, en volgens anderen te *Hermalle*, het eerste een vlek, en het andere een dorp, in de Belgische provincie *Luik*, geboren, volgde [na te *Aken* en te *Keulen* zijne studiën gemaakt te hebben] gedurende eenigen tijd de loopbaan der wapens; maar, zoo als hij zelf, in zijne gedichten zulks getuigt, van dezen staat afkeerig geworden zijnde, legde hij zich toe op de rechtsgeleerdheid, en bezocht gedurende bijna vijftig jaren, de pleitzaal, zonder daarom de dichtkunst te verzuimen, voor welke hij veel aanleg bezat. Men heeft van hem: 1.º *Lof-dicht op ERNST en FERDINAND VAN BEIJEREN, bisschoppen van Luik*, in het Latijn, *Luik*, 1613, in 8.vo; — 2.º *De XXXII Tribubus opificum civitatis Leodiensis*, 1628, in 8.vo; — 3.º *Fasti magistrates civitatis Leodiensis*; — 4.º *Edicta nummorum omnium quorum usus in civitate Leodiensi, et vicinis provinciis ab anno 1477 ad annum 1625*, *Luik*, 1623, in 4.to; — 5.º *Verscheiden Losse Gedichten*. Zijne poëzij is duidelijk en vloeiend, en zijne proza krachtvol.

† VLIET (WILLEM VAN), een schilder, te *Delft* in 1584 geboren, stamde uit de oude adellijke familie van VAN DER VOORT. Hij beoefende in het begin de his-

torieele genre, en onderscheidde zich in dezelve op eene grootsche en lossè wijze; maar de zucht naar winst, deed hem dit vak verlaten, om zich op het portret toe te leggen, waarin hij veel roem behaalde; hij overleed in 1642. — HENDRIK VAN VLIET, zijn neef en kweekeling, schilderde met denzelfden goeden uitslag, historische stukken, landschappen en perspectiven. — JOANNES GEORGE VAN VLIET, een Hollandsche graveur, heeft zeer goede platen nagelaten, onder anderen: *de H. HIERONYMUS, in eene Spelonk, Loth en zijne dochters*, volgens REMBRANDT.

VOECHT OF VOECHTIUS (GILLES), regulier kanonnik van de Premonstratenser-orde, in de abdij van *Everbeur* of *Everboden* (*Averbodium*), in de *Luiksche-Kempen*, een leerling van GODFRIED WENDELIN, en, even als hij, een beoefenaar der geschiedenis en oudheden van zijn land, overleed den 13 Junij 1653, na gedurende 45 jaren den post van provisor te hebben waargenomen. Hij heeft verscheiden werken nagelaten, welke men in handschrift bewaart in de abdij van *Everboden*. 1.º *Historia episcopatum totius mundi*; — 2.º *Commentarium de Jure abbatum*; — 3.º *De comitatu Lossensi in Tungria et Taxandria*. De abbé GHESQUIÈRE heeft een gedeelte van dit laatste werk in het licht gegeven in de *Acta Sanctorum Belgii*, 1.e dl. blz. 299.

VOET of VOETIUS (GIJSBERTUS), een Nederlandsche godgeleerde te *Heusden*, den 3 Maart 1588 geboren, ontving zijn eerste onderwijs van den rector zijner geboorteplaats, FRANCO ODULPHI, onder wiens leiding hij aanmerkelijke vorderingen in de Grieksche en Latijnsche talen maakte. Na te *Vlijmen* en *Engelen*, in *Noord-Brabant*, als protestantsch predikant te zijn werkzaam geweest, werd hij in dezelfde betrekking naar zijne geboorteplaats beroepen; in 1629, tijdens het beleg van 's *Hertogenbosch*, bekleedde hij den post van veldprediker, bij het leger van den veldmaarschalk, graaf WILLEM VAN NASSAU. In 1630 deed hij met eenigen zijner sekte eene uitdaging aan de Catholijken, die door JANSENIUS, later bisschop van *Iperen*, werd aangenomen; daar echter VOET ongetwijfeld vreesde, om met eenen zoo geleerden man in het strijperk te treden; zoo koos hij den aftogt. JANSENIUS gaf bij deze gelegenheid in het licht: *Alexipharmacum pro Civibus Syllveducensibus*, *Leuven*, 1630, ten einde de burgers van 's *Hertogenbosch* te waarschuwen tegen de snorkerijen hunner predikanten. Het lustte aan VOET *Aanteekeningen* op het werk van JANSENIUS te maken, die dezelve beantwoordde met zijn *Spongia Notarum quibus Alexipharmacum aspersit* GISB. VOETIUS, *Leuven*, 1631, in 8.vo: een werk dat VOET met schande overlaadde, en aan JANSENIUS tot groote eer verstrekte. In 1634, werd VOET verkozen, om te *Utrecht* de Oos-

tersche talen en de godgeleerdheid te onderwijzen, en hij overleed in die stad in November 1676. Hij was de gezwoeren vijand der wijsbegeerte van DESCARTES, dien hij, in tegen hem verdedigde thesis, van ongodisterij beschuldigde. De overheden van *Utrecht* gaven hunne goedkeuring aan de beweringen van VOET, en veroordeelden twee verdedigende brieven van DESCARTES. Ook werd hij in groote geschillen met COCCEJUS (zie dat artikel) gewikkeld, en vormde, even als deze eenen aanhang, naar hem *Voetianen* genaamd, die steeds in openbaren strijd met de *Cocceanen* waren. Zijne werken zijn: 1.º *Exercitia et Bibliotheca studiosi theologi*, *Groningen*, 1652; — 2.º *Politica ecclesiastica*, *Amsterdam*, 1663, 4 dl.ⁿ, in 4.to; — 3.º *Diatriba de caelo beatorum, etc.*, en eenige andere geschriften. — Zijn zoon PAULUS VOET, den 7 Junij 1619, te *Heusden* geboren, onderwees achtereenvolgend te *Utrecht* de logica, de bovennatuurkunde, en het burgerlijke regt, en overleed aldaar in 1667, na zich door de volgende werken bekend te hebben gemaakt: 1.º *De duellis licitis et illicitis*, *Utrecht*, 1644, in 12.mo, waarin, onder eenige ware beweringen, er een aantal valsche voorkomen; — 2.º *De usu juris civilis et canonici in Belgio unito*, 1658, in 12.mo; — 3.º *De jure militari*, 1666, in 8.vo; — 4.º *Commentarius in Institutiones imperiales*, *Gorinchem*, 1668, 2 dl.ⁿ in 4.to; — 5.º *De mobilitate et immobilitate natura*,

Utrecht, 1666, in 8.vo — JOANNES VOET, zijn zoon, te *Utrecht*, den 3 October 1647 geboren, was achtereenvolgend hoogleeraar in de rechtsgeleerdheid te *Herborn*, te *Utrecht* en te *Leyden*, in welke laatste stad hij den 11 September 1714 overleed: hij heeft nagelaten *Aanteekeningen op de Pandecten, 's Gravenhage*, 1698—1704, 2 dl.ⁿ, in fol. Er bestaan weinig rechtsgeleerde werken, die eene meer algemeene achting genieten.

VOETS (MELCHIOR), een Duitse rechtsgeleerde der 17.^e eeuw, raad van den palts-keurvorst JOHANN WILHELM, bewaarder der handvesten van het hertogdom *Gulik*, heeft in het licht gegeven: 1.º *Historia juris civilis Juliacensium et Montensium, Keulen*, 1667, in fol., en *Dusseldorp*, 1694 en 1729; — 2.º *Tractatus ad observationes feudales, Dusseldorp*, 1720, in fol. en verscheiden andere rechtsgeleerde werken in het hoogduitsch.

† VOGLER (GEORGE JOZEF), een beroemde Duitse toonkunstenaar, den 13 Maart 1749 te *Wurzburg* geboren, alwaar zijn vader het beroep van luitmaker uitoefende. Tot den geestelijken staat bestemd, ontving hij in het ouderlijke huis, eene eerste letterkundige opvoeding, beoefende vervolgens het kerkelijke regt in het seminarie van *Bamberg*, en ontving later de H. wijdingen. Zijn gelukkige aanleg voor de toonkunst ontwikkelde zich zeer

vroeg: in den ouderdom van zeven jaren muntte hij reeds uit op het klavier (de piano was nog niet bekend), en dertien jaren oud zijnde, componeerde hij verscheiden stukken voor dat instrument, en voor het gezang, die bij de beminnaars der muziek grooten bijval vonden. In 1773, kwam hij te *Manheim* in kennis met den palts-keurvorst KARL THEODOR, die hem de middelen verschafte, om zijne talenten in *Italië* verder te gaan ontwikkelen. VOGLER begaf zich eerst naar *Bologna*, alwaar hij het *Contrapunto* onder den beroemden MARTINI begon te beoefenen; maar daar hij in het stelsel van dezen meester geen behagen vond, zoo begaf hij zich naar *Padua*, bij pater VALLOTTI, van welken meester hij weldra een der beste kweekelingen werd. Hij oefende zich hier ook nog verder in de godgeleerdheid. In 1775, te *Manheim* teruggekeerd, werd hem aldaar het bestuur over de keurvorstelijke kapel opgedragen; hij rigtte er tevens eene muzikschool op, die een aantal kweekelingen, uit alle deelen van *Duitschland* tot zich lokte; hij hield in dezelve openlijke en kosteloze voorlezingen over de toonkunst, waarin hij deze kunst voor de meest beperkte verstanden begrijpelijk maakte. Van 1780 tot 1786 doorkruiste hij *Europa* in alle rigtingen, bezocht *Duitschland*, *Frankrijk*, *Holland*, *Denemarken*, *Zweden*, *Engeland*, *Spanje*, en zou zelfs, volgens GERBER, zijne togen tot

in Azië en Afrika hebben voortgezet, hetwelk echter niet waarschijnlijk voorkomt. Alom bragt zijne begaafdheid als orgelspeler en de verbazende gemakkelijheid, met welke hij op, onverschillig welk thema, improviseerde, wekte alom de geestdrift der aanhoorders. Hij eindigde gewoonlijk zijne concerten, met hetgene, wat hij eene *muzikale schildering* noemde, dat is een muziekstuk, geschikt om een onderwerp tot het gebied der schilderkunst behorende, op eene levendig gevoelige wijze voortstellen, zoo als onder anderen, *het op- en ondergaan der zon, een Storm, een Zeegevecht, het Instorten der muren van Jericho, het trappen der rijst in Afrika*; enz. enz. Deze soort van zamenstellingen haalde hem van eenige critici, het verwijt van kwakzalverij op den hals. In 1787, tot kapelmeester van het hof van Zweden benoemd, begaf hij zich naar *Stokholm*, en, in het volgende jaar, werd hij directeur der muziek van de opera dier stad. In 1790, vond hij een nieuw orgel uit, welks toonen op eene treffende wijze, die van de verschillende blaas- en snaar-instrumenten, welke in de zamenstelling van een volledig orkest voorkomen, nabootsen. Dit instrument, waaraan hij den naam van *Orchestrion* gaf, is voorzien van vier klavieren, elk van 63, en een pedaal van 39 tangenten of toetsen, en heeft boven alle tot dusverre bekende soorten van orgels, het groote voorregt, dat al de toonen van deszels *diapason* (harmonie en

accoorden der octaven), voor het *crescendo* en *diminuendo* vatbaar zijn. VOGLER vervaardigde zelf twee *orchestrions*: een derzelve stond hij af aan de maatschappij der concerten te *Londen*, en het andere aan de kerk des *Verlossers* te *Kopenhagen*. Deze uitvinding heeft opgang gemaakt: en er bestaan tegenwoordig een aantal *orchestrions* in *Duitschland* en *Frankrijk*. Daar het luchtgestel van *Stokholm*, de gezondheid van VOGLER eenigzins ondermijnd had, zoo nam hij in 1810, den post aan van hoogleeraar in de toonkunst aan de universiteit van *Praag*, en later viel hem die van kapelmeester van het hof van *Darmstadt* ten deel, eene soort van *Sinecura*, waarvan hij tot aan zijnen dood, den 25 September 1814 te *Darmstadt* voorgevallen, titularis bleef. Men heeft van hem een aantal compositiën, die zich algemeen onderscheiden, door even zoo eenvoudige, als krachtvolle en edele melodien, door eene rijke en geleerde harmonie, en eene instrumentatie, die steeds medewerkt, om het heerschende kenmerk van het stuk te doen uitkomen, hoedanigheden, die men in de Duitse muziek zelden vereenigd vindt. Zie hier de titels der werken van VOGLER, die den meesten bijval hebben gevonden: 1.° *Hermann von Unna*, — 2.° *Castor und Pollux*; — 3.° *Gustav Vasa*, groote opera's; — 4.° *Samori*, kluchtige opera; — 5.° drie vierstemmige *Missen*, met orgel-*accompagnement*; en 6.° eene *Requiem-Mis*, met groot

orkest; — 7.º *Overture en tus-schenbedrijven voor het treurspel Hamlet van SHAKESPEARE*; — 8.º verscheiden *Symphoniën*, en 9.º een *Concerto* voor twee piano's. Zijne theoretische werken zijn: 1.º *Leerwijze voor het orgel, Mannheim, 1776*, in fol.; — 2.º *Handleiding voor de harmonie, Praag, 1802*; — 3.º *Leerstelsel voor het Gregoriaansch of kerk-gezang, Praag, 1804*, in 4.to; — 4.º *Verhandeling over het muzikaal gehoor, Leipzig, 1806*, in 8.vo enz. enz. VOGLER was lid der maatschappij van JESUS, kamerheer des Pauses, ridder der orde van de gouden spoor (*Spanje*), en van verdiensten (*Hessen*). Hij heeft uitmuntende kweekelingen gevormd, van welke wij enkel zullen behoeven te noemen: KAREL MARIA VON WEBER, MEIJERBEER, en den baron DE POISSEL.

VOGLERUS (VALENTIJN HENDRIK), hoogleeraar in de geneeskunde te *Helmstad*, werd in die stad in 1622 geboren, en overleed in dezelve in 1677, met den roem van een' diepzinnigen geleerde. Men heeft van hem: 1.º eene *Opgave van goede schrijvers in allerlei vakken*, in het Latijn. Dit werk is onvolledig; maar MEIBOMIUS heeft er eene uitgave van geleverd, *Helmstad, 1691 en 1700*, in 4.to, met aanmerkingen en bijvoegselen, die hetzelfde nuttig kunnen maken; — 2.º *Institutionum physiologicarum liber, 1661*, in 4.to; — 3.º *Dieticorum commentarius, 1667*, in 4.to; — 4.º *De naturali*

in bonarum doctrinarum studia propensione, delectu ingeniorum, studiorum hodiernorum corruptionis, earumque causis, dissertationes quinque, 1672, in 4.to; — 5.º *Physiologiae historiae passionis Jesu Christi, 1673*, in 4.to; — 6.º *De valetudine hominis cognoscenda liber, 1674*, in 4.to; — 7.º *De rebus naturalibus et medicis quarum in scripturis sacris fit mentio, commentarius, 1682*, in 4.to

VOIGT (GODEFRIDUS), een luthersche godgeleerde, in *Meissen* geboren, werd rector der school van *Gustrow*, daarna van die van *Hamburg*, en overleed in den bloei zijner jaren, in 1682. Men heeft van hem eene *Verhandeling over de altaren der oude christenen, Hamburg, 1709*, in 8.vo, en verscheiden andere werken in het Latijn. Men ziet dat hij niets had laten ontsnappen van hetgene wat hij in de oude schrijvers, betrekkelijk de door hem behandelde onderwerpen, gevonden had.

VOISENON (CLAUDIUS HENDRIK DE FUSÉE DE), abt van *Jar*, lid der Fransche akademie, in 1708 geboren, en in 1775, in een aan zijne abdij grenzend kasteel overleden, was gevolmagtigd minister van den bisschop van *Spiers*. De letterkunde was voor hem slechts eene uitspanning. Hij gaf in 4 deeltjes in 12.mo verschillende romans in het licht, waarvan de meest bekende eene soort van zedelijk verhaal is, getiteld: *Geschiedenis*

des geluks. De schets is onbeduidend, maar de schrijver verhaalt op eene bevallige wijze, en doormengt zijn verhaal met kleine aanmerkingen, op eene geestige wijze voorgedragen, ofschoon dezelve niet altijd eene naauwkeurigheid aanbieden, die de toets eener gezonde critiek zou kunnen doorstaan. De abbé DE VOISENON werkte ook voor het tooneel. Zijn blijspel der *Mariages assortis*, in 1744 in het licht gegeven, en dat der *Coquette fixée*, in 1746, zijn bijna de eenige, waarover nog gesproken wordt. Hij onderscheidde zich ook door een aantal losse dichtstukjes, ongedwongen voortbrengselen van een' man van genie, wiens ligtzinnige muze soms staat en pligten vergat; er zijn er echter, welke dit verwijt niet verdienen, zoo als het lierdicht der *Israëlitén bij den berg Horeb*, dat in 1758 op muziek gebracht en toegejuicht werd. Ofschoon geheel in de wereld verstrooid, was hij niet zonder godsdienst. Stiptelijk las hij zijn brevier, en duidde de verwijzingen deszelve door zangcoupletten aan. Zoo ernstig ziek geworden zijnde, dat hij aan biechten moest denken, ontbood hij den beroemden pater DE NEUVILLE: » Mijn vader, zeide hij hem, toen hij hem bij zijn bed zag, ik wil niet naar de hel, zij is een al te lastig logement. — Gij hebt gelijk, mijn goede abbé; maar indien gij voortgaat uwe kluchtige opera's te vervaardigen, zou zij uw verblijf wel kunnen worden. En het is nog alles niet in de hel te

komen; u, ten minste zou men er daarenboven nog uitjouwen." Zijne *Werken*, zijn in 1782, gezamenlijk in 5 dl.ⁿ, in 8.vo, in het licht gegeven: er zijn er 4 te veel; één deeltje zou gemakkelijk al datgene hebben kunnen bevatten, wat verdiende publiek gemaakt te worden.

VOISIN (CATHARINA DESHAYES, weduwe MONVOISIN, bekend onder den naam van LA), de mededingster van BRINVILLIERS (zie dat artikel), oefende zich in de wetenschap van de toebereiding der vergiften, en maakte er het zelfde noodlottige gebruik van. Zij beroemde zich daarenboven de kunst van voorzegging te bezitten, en zeide dat zij omgang met de geesten had. Zij had een zeer groote toeloop zoowel van mannen als vrouwen uit elken stand; zij beloofde de geheimen te zullen ontdekken, de toekomst te doorgronden, te doen wedervinden hetgene men verloren had, zoowel als de verborgen schatten. Zij handelde in liefdedranken, om zich door personen van een ander geslacht te doen beminnen. Zij bezat, zeide zij, geheimen om zich onkwetsbaar te maken, en om bij het spel te winnen. Een vonnis van het parlement veroordeelde haar, om verbrand te worden, hetwelk den 22 Februarij 1680, ten uitvoer werd gebracht. » Verscheiden personen, zegt de president HÉNAULT, werden in deze zaak gewikkeld. Mevrouw DE BOUILLON verscheen voor hare regters; mevrouw de

gravin DE SOISSONS nam de vlugt naar *Vlaanderen*, en de maarschalk DE LUXEMBOURG werd in de *Bastille* opgesloten." Hetgene wat het volk in het gevoelen versterkte, dat zij zich aan den duivel had overgegeven, is de wijze waarop zij gestorven is, en die indruk maakte, zelfs op diegene, welke niet ligtelijk aan helse gemeenschappen geloof hechten. Het breedvoerig verslag dat men er in de *Brieven* van mevrouw DE SÉVIGNÉ van leest, is wezenlijk belangrijk. [Men zie *Lettres de Madame DE SÉVIGNÉ etc. par CH. NODIER, Paris, 1836, 2 vl. s gr. in 8. v o, 2. e dl. blz. 111. Brief 714, van vrijdag 23 Febr. 1680*]. De maarschalk DE VILLEROI zeide van de heeren en dames, die zich naar LA VOISIN begaven, dat zij in den duivel en niet in God geloofden. Eene stelling, die in deze eeuw dikwijls is bewaarheid (zie FAUSTUS — JOANNES —).

VOISIN (JOZEF DE), te *Bordeaux*, uit eene adellijke en in den tabbaard beroemde familie geboren, was eerst raadshier bij het parlement dier stad. Zijn smaak voor de godvruchtige oefeningen deed hem den geestelijken staat omhelzen. Hij werd tot het priesterschap verheven en prediker en aalmoezenier van ARMAND DE BOURBON, prins van *Conti*. Men heeft van hem: 1.° eene *Godgeleerdheid der joden*, 1647, in 4. to; — 2.° eene *Verhandeling over de goddelijke wet*, in 8. v o; — 3.° *Verhandeling*

over het jubilé, volgens de joden, in 8. v o, alle in het Latijn; — 4.° geleerde *Aanteekeningen* op het *Pugio fidei* van RAIMUNDUS MARTIN, 1651; — 5.° eene *Verdediging* der verhandeling van den prins van *Conti*, tegen de schouwburgen, welke verhandeling door den abbé d'AUBIGNAC was aangerand, 1672, in 4. to; — 6.° eene *Fransche vertaling* van het Roomsche missaal, 4 dl. n, in 12. mo, 1660. Dezelve werd in hetzelfde jaar op straffe van excommunicatie, door de vergadering der geestelijkheid veroordeeld, en in 1661, door ALEXANDER VII. Terwijl deze Paus dit werk afkeurde, spreekt hij in het algemeen over de uitgave van dergelijke boeken in de volkstaal als van eene dwaze onderneming, strijdig met de wetten zoo wel als met het gebruik der Kerk, en enkel geschikt om de onteering der heilige geheimen te bevorderen. De *Sorbonne* was het Fransche missaal niet gunstiger; en bij een vonnis van den raad, beval de koning de vernietiging van hetzelfde en belette het debiet. Deze schrijver overleed in 1685.

VOISIN (DANIËL FRANCISCUS), kanselier van *Frankrijk*, plotselijk in 1718, in den ouderdom van 62 jaren, overleden, met den roem van een regtschepen en schrander overheidspersoon te zijn geweest. Nadat hij eens vernomen had, dat zekere booswicht bescherming genoeg had weten te verwerven, om gepadebrieven te erlangen, begaf hij

zich tot **LODEWIJK XIV**, in zijn kabinet: *Sire*, zeide hij hem, *uwe majesteit kan in dergelyk geval geene genade-brieven verleenen.* — *Ik heb dezelve beloofd*, hernam de koning, *haal mij de zegels.* — *Maar sire* — *Doe wat ik verlang.* De kanselier bragt de zegels, de koning bezegelde de genade-brieven, en gaf de zegels aan den kanselier terug. *Zij zijn bezoedeld*, zeide deze, terwijl hij dezelve op de tafel terugstiet, *ik neem ze niet terug.* — *Welk een man!* riep de koning uit, en wierp de genade-brieven in het vuur. *Ik herneem de zegels*, zeide hierop de kanselier, *het vuur zuivert alles.* De hertog **DE SAINT-SIMON** spreekt met vele minachting over dezen deugdzaam kanselier, en verwijt hem zijne geheel geringe afkomst. Men moet met zijnen adel wel zeer ingenomen zijn, om een' groot' man te verachten, die deze ijdele titels mist, welke daarenboven tot de verdienste niets bijdragen, daar zij zonder verdienste volstrekt *niets* zijn.

VOISIN. — Zie **DUVOISIN**.

VORT (N.), een Jesuit uit de provincie van den *Opper-Rijn*, heeft eene *Zedekundige godgeleerdheid*, in 2 dl.ⁿ, in 8.vo, in het licht gegeven, die wegens hare duidelijkheid, orde, en wijze oplossingen op prijs wordt gesteld. Hij was even achtenswaardig wegens zijne deugden als wegens zijne kunde, was rector van het noviciaat, te *Mainz*, en een der mannen, die

der maatschappij, tijdens haren val, tot sieraad verstrekten. Hij leefde nog in 1775.

VOITURE (VINCENTIUS), te *Amiens*, in 1598 geboren, was de zoon van een' wijnkooper, en werd in 1634 in de Fransche akademie opgenomen. De bevalligheden van zijnen geest en zijne inborst verschaften hem ingang in het hôtel van *Rambouillet*, alwaar hij door zijne kwinkslagen schitterde. **GASTON van Orleans**, broeder van **LODEWIJK XIV**, verlangde hem in hoedanigheid van inleider der afgezanten en van ceremoniemeester. Hij werd, met eenige aangelegenheden belast, naar *Spanje* gezonden, van waar hij naar *Afrika* overstak, om de zeden van dat werelddeel gade te slaan. Het hof van *Madrid* gaf hem verscheiden bewijzen van achting. Hij vervaardigde er Spaansche verzen, welke iedereen dacht van **LOPEZ DE VEGA** te zijn, zoo sierlijk en zuiver waren dezelve. **VOITURE** werd te *Rome* niet minder wel onthaald, bij gelegenheid van twee reizen, welke hij derwaarts deed. In *Frankrijk* teruggekeerd, werd hij hofmeester des konings, en bekwam verscheiden jaarwedden, die een vermogend man van hem hadden kunnen maken, doch die enkel dienden om zijnen dood te verhaasten, daar dezelve voetsel verschaften aan zijnen hartstogt voor het spel en de vrouwen. Deze dichter overleed in 1648. De omgang met de grooten had hem zeer ijdel gemaakt, en terwijl dezelve hem de bevallig-

heden der hovelingen schonk, deelde hij hem ook al de ondeden derzelve mede. Gaarne schertste hij; maar hij was niet gesteld op de antwoorden, welke men soms op zijne boerterijën gaf. Na eens eenen hoveling, door eenen bitsen trek beleedigd te hebben, wilde deze hem de hand aan den degen doen slaan. *De partij is niet gelijk*, zeide hem VOITURE; *gij zijt groot, ik ben klein; gij zijt dapper, ik ben een bloodaard, gij wilt mij dooden, wel nu! ik houd mij voor dood*. Hij deed zijnen vijand lagchen en ontwapende hem. VOITURE stond in naauwe vriendschapsbetrekking met BALZAC, en, even als hij, schreef hij met eene ongelooftelijke moeite brieven; dikwerf bragt hij 15 dagen met de zamenstelling van een' enkelen door. Deze lange en moeilijke inspanningen, in een stuk, dat om deszelfs aard alle gedwongenheid schijnt uittesluiten, kunnen niet dan een zeer dubbelzinnig denkbeeld geven, van datgene wat men *schrandere bollen* noemt, en toonen aan, hoe zeer men zich bedriegt, als men denkt, dat de taal, welke zij op het papier brengen, die hunner ziel is (zie J. J. ROUSSEAU). Men heeft de werken van VOITURE, in 1729, te *Parijs*, gezamenlijk in 2 dl.ⁿ in 12.mo, in het licht gegeven. Men vindt in dezelve onberijmde *Brieven*, waaronder er eenige voorkomen, waarin een kiesche en zuivere smaak doorstraalt; dezelve bepalen zich echter tot een zeer klein getal. De gedwongenheid, de gemaaktheid, de kinderach-

tige woordspelingen, de flauwe boerterijen, de te zeer gezochte zinspelingen, ontsieren de meeste. Het ergerlijkste daarbij is, dat de kleingeestige en verachtelijke zucht, om geest aan den dag te leggen, hem dingen doet zeggen, waarover de betamelijkheid, ja zelfs de welvoegelijkheid bekommerd moeten zijn. Men kan deze zelfde beoordeeling toepassen op zijne Fransche, Italiaansche en Spaansche gedichten. In zijne *Lijkstaatsie van Voiture*, verhaalt SARASIN, de meeste der lotgevallen van dezen schrijver. — Zie ook BENSERADE.

VOLATERRANI (RAPHAEL MARFEI, bijgenaamd), dus genoemd naar de stad *Volterra*, in *Toskanen*, alwaar hij in 1450 geboren werd, maakte zich eenen naam door zijne werken, en door de vertalingen, welke hij van die van anderen vervaardigde. Onder eerstgenoemde voortbrengselen, onderscheidt men zijne *Commentaria Urbana*, *Lyon*, 1599, in fol., zeer op prijs gesteld. Onder de tweede noemt men zijne Latijnsche vertalingen der *Œconomica* van XENOPHON, der *Geschiedenis van den oorlog der Perzen*, en van *dien der Wandalen* door PROCOPUS van *Cæsarea*; van 10 *Redevoeringen* van den H. BASILIUS onz. MARFEI overleed in zijne geboorteplaats, in den ouderdom van 71 jaren.

VOLDER (BURCHARD DE), te *Amsterdam*, den 26 Julij 1643 geboren, [ontving in zijne geboorteplaats het onderwijs in de

wijsbegeerte en wiskunst van de hoogleeraren ARNOLDUS SENQUENDIUS en ALEXANDER DE BRI, en werd in 1660 te *Utrecht* tot meester in de vrije kunsten verheven], in 1670 te *Leyden* tot hoogleeraar in de wijsbegeerte, en in 1681 in de wiskunde bevorderd, was hij een der eersten, die in de hoogeschool dier stad, de wijsbegeerte van DESCARTES invoerden. In openbare thesis randde hij de critiek dier wijsbegeerte aan, welke de geleerde HUET er van had in het licht gegeven. Deze wiskunstenaar overleed den 21 Maart 1709. Men heeft van hem verscheiden redevoeringen, en verschillende verhandelingen over wijsgeerige onderwerpen, in het Latijn. Zijn Latijn is hard en onnaauwkeurig, zijn stijl flauw, zonder roering, zonder beelden.

† VOLDERS (PETRUS JOSEPHUS), den 9 April 1762, te *Mechelen* geboren, ontving zijne eerste opleiding in de geleerde talen in het collegie der oratoristen zijner geboorteplaats, en omhelsde den regel dier geestelijken, in welker collegie hij te *Lewen* inwoonde, toen hij aldaar de wijsbegeerte beoefende. In 1782, werd hij door zijne oversten naar *Renaix* of *Renesse*, in *Oost-Vlaanderen* gezonden, ten einde er de dicht- en redeneerkunde te onderwijzen. Na priester te zijn gewijd, werd hij eenige jaren later tot den leerstoel der *Rhetorica* te *Mechelen* beroepen. Hij beleefde, tijdens de Fransche omwenteling bange dagen, wegens de vervolgingen, waar-

aan de onbeëdigde priesters waren blootgesteld. Het collegie te *Mechelen* werd opgeheven, en de paters oratoristen geraakten verstrooid. VOLDERS bleef steeds in en om *Mechelen*, en oefende in het geheim de priesterlijke bedieningen uit, dikwijls met het grootste gevaar: eenmaal zelfs moest hij zich in vrouwen-gewaad vermommen, om aan de vervolgingen te ontsnappen eener wacht die gekomen was, om hem gevangen te nemen. Toen de heer OLIPHANT, rector der Latijnsche scholen te 's *Hertogenbosch*, in 1806, emeritus werd verklaard, werden de curatoren van genoemd gesticht, door den president van GILS, gunstig bekend gemaakt, met den heer VOLDERS, die dan ook op hunne voordragt, door de stedelijke regering, tot rector der Latijnsche scholen en professor der *Rhetorica* benoemd werd. VOLDERS zag zich nu weder aan het hoofd eener bloeiende Latijnsche school geplaatst, van die school, waar een wiskundige VAN 's GRAVENSANDE, een natuurkundige MARTINET, een Bollandist SUIKENS, een regtsgeleerde JAN HENDRIK SASSEN, en een bisschop baron DE BEYER, de eerste gronden hunner wetenschappelijke opvoeding kwamen leggen. Met roem, doch met vele uit de tijdsomstandigheden ontsproten wederwaardigheden, nam hij deze zijne betrekking tot in 1834 waar, als wanneer hij, met het gewone pensioen emeritus werd verklaard. Hij overleed te 's *Hertogenbosch*, den 27 December 1836, juist

op den zelfden dag en op het zelfde uur, dat hij sedert eene reeks van jaren gewoon was, in de groote kerk te 's Hertogenbosch, bij gelegenheid van het feest van den beschermheilige dier stad (St. JAN Evangelist) het te Deum aan te heffen. Plegtig was zijne begravenis, en de algemeene deelneming aan dezelve getuigde van de hoogachting, waarin de waardige VOLDEERS bij de Bosschenaren stond.

* VOLFIUS (JOANNES BAPTISTA), constitutioneele bisschop van *la Côte-d'Or*, te *Dijon*, in 1734 geboren, bragt eenigen tijd bij de Jesuiten door. Na de vernietiging hunner orde, bekleedde hij in het collegie zijner geboorteplaats, den leerstoel der welsprekendheid, welken hij gedurende dertig jaren tot sieraad verstrekte. Hij omhelsde de beginselen der Fransche omwenteling, en werd president van den club van *Dijon*. Omtrent dezen tijd ontving hij van lord STANHOPE eenen brief ten voordeele der omwenteling: de dagbladen maakten denzelven openbaar. De door hem verworven populariteit, gevoegd bij den invloed van zijnen broeder, afgevaardigde bij de constituerende vergadering, deed hem tot constitutioneelen bisschop van *la Côte-d'Or* verkozen, en hij werd den 13. Maart 1791, te *Parijs*, als zoodanig gewijd. Hij adhaereerde later tot de rondgaande brieven der constitutioneele bisschoppen, zond afgevaardigden tot hunne conciliën, maar legde echter niet veel ijver aan den dag ter ver-

dediging dezer zaak. Even gelijk al zijne ambtgenooten, zond VOLFIUS, bij het concordaat van 1801, zijn ontslag in, en de nieuwe bisschop, de heer RAYMOND, benoemde hem tot kanonik van *Dijon*. Van dit tijdstip af leefde hij in de afzondering, terwijl hij zich enkel bezig hield met letterkunde, en met de opvoeding van verscheiden jongelieden; die hij beschermde, en aan welke hij tot vader verstrekte. In 1816 spoorde men hem aan, om aan de Kerk eene billijke voldoening te geven; den 26 Februarij onderteekende hij eene publiek geworden verklaring, waarin hij erkende » eenen grooten misslag te hebben begaan, door het aanvaarden van een bisdom dat niet vakant was, en van gedurende het schrikbewind zwakheden te hebben bedreven." En terwijl hij later aan de vertoogen van eenige vrienden het oor leende, deed hij eene meer ootmoedige en meer bepaalde *herroeping*, die openlijk in de kerk van *Dijon* werd voorgelezen. Eindelijk wendde hij zich tot den H. Stoel, en verkreeg de ontheffing der censuren. » Deze stap (zegt de *Ami de la Religion et du Roi*, 31.e dl. blz. 23) was van zijnen kant des te verdienstelijker, daar de Stoel van *Dijon* toenmaals juist door een' ouden constitutioneel bezet was." Hij overleed den 8 Februarij 1822. Onder andere werken van VOLFIUS, noemt men: 1.º *Rhétorique etc. (Fransche Redekunst ten gebruik der collegiën)*, in 18.mo en in 12.mo, verscheiden malen herdrukt; —

2.º eene *Géographie (Aardrijkskunde)*, in 12.mo; — 3.º *Discours etc. (Godsdienstige Reden)* bij verschillende gelegenheden uitgesproken.

·VOLKIR of VOLZIR DE SERONVILLE (NICOLAAS), in de zestiende eeuw, secretaris van ANTONIUS, hertog van *Lotharingen*, heeft zich door verscheiden vrij zeldzame werken bekend gemaakt, zoo als: 1.º *Chronique etc. (Kronijk der koningen van Austrasië)*, berijmd, 1530, in 4.to; — 2.º *Traité etc. (Verhandeling over de ontwijding van den ketter JOANNES CASTELLAN)*, 1534, in 4.to; — 3.º *Histoire etc. (Geschiedenis der overwinning van den hertog ANTONIUS, op de lutherschen behaald)*, *Parijs*, 1526, in fol. Hij was ooggetuige geweest van hetgene wat hij verhaalt. — 4.º *Enchiridion murices*.

† VOLLENHOVEN (JOANNES), te *Vollenhoven* in *Over IJssel*, in 1631 geboren, een dichter en protestantsche godgeleerde, achtereenvolgend predikant te *Vledder (Drenthe)*, *Zwolle*, en 40 jaren te 's *Gravenhage*, alwaar hij in 1708 overleed. Hij verdient onder de goede Nederduitsche dichters eene eervolle plaats, en VONDEL, ofschoon, met regt, tegen zijne onverdraagzame sekte, en vooral tegen hare predikanten ingenomen, noemt hem *zijn' zoon*, even alsof hij de hoop koesterde dat zijn onnavolgbaar dichttalent door VOLLENHOVEN zou worden voortgezet. Onder zijne *Gedichten*, in 1686, in

het licht gegeven, munt vooral de *Kruistriomf* uit, welk stuk alleen in staat zou zijn, om 's dichters naam onsterfelijk te maken. Ook heeft hij een aantal *Leerreden* in het licht gegeven; *Leyden*, 1713, in 4.to, waaronder die over de *Heerlijkheid der regtvaardigen* vooral uitmunt.

* VOLNEY (KONSTANTIJN FRANCISCUS CHASSEBŒUF), den 3 Februarij 1757 te *Craon*, in *Anjou*, geboren, was de zoon van eenen advokaat bij de regtbank dier stad. Daar deze zich verbeeldde dat zijn familie-naam (CHASSEBŒUF — *Ossendrijver* —) hem belagchelijk had gemaakt, zoo wilde hij, dat zijn zoon denzelven veranderen, en dien van *Boiscirats* aannemen zoude, onder welken naam hij in zijne jeugd bekend was. Zijne eerste opvoeding werd toevertrouwd aan eene oude tante, en aan eene boerenmeid de eene al te gestreng en de andere al te toegewend. De eerste schrikte hem af door hare aanhoudende bedreigingen; en terwijl de tweede hem vertroetelde, vervulde zij zijn kinderlijk brein met tooveren spook-vertellingen. Het kon dus niet anders of zij vormden hem voor eene achterdochtige en zwaarmoedige inborst; die later en op zijn leven en op zijne geschriften grooten invloed uitoefende. In den ouderdom van zeven jaren, plaatste men hem te *Ancenis*, in een klein collegie, onder het opzigt van een' geestelijke. In het begin weinig vatbaar voor de studie,

ontwikkelden zich zijne verstandelijke vermogens eerst toen hij den ouderdom van 12 jaren bereikt had, als wanneer men hem in het collegie van *Angers* plaatste. Hij verbleef aldaar gedurende vijf jaren, na verloop van welke, zijn vader, die zich weinig om zijne opvoeding bekommerd had, om zich des te eerder van hem te ontslaan, hem, ofschoon hij pas zeventien jaren oud was, mondig deed verklaren, en met hem, betrekkelijk de nalatenschap zijner reeds sedert lang overledene moeder, afrekende, en *Boisgirais* kwam te *Parijs* met geen ander vermogen, dan eene rente van 1100 livres. Daar hij geen' smaak voor de pleitzaal gevoelde, volgde hij, tegen den zin van zijnen vader, gedurende drie jaren geneeskundige leergangen, zonder echter den stand van geneesheer te omhelzen. Hij legde zich vervolgens op de beoefening der geschiedenis toe, en gaf eene *Verhandeling* in het licht over de tijdrekening van *Herodorus*, die gestrengelijk gehegeld werd door den kundigen hoogleeraar *Larcher*, dat aanleiding gaf tot een twisteschrijven, hetwelk gedurende zijn geheele leven duurde, zonder ooit uitgemaakt te zijn. Deze kampstrijd maakte hem bekend bij de filozofen, wier geschriften hij bewonderde, en van welke hij, jong en zonder ondervinding, ongevoeliglijk de grondbeginselen aannam. De vrijheer van *Holbach* (zie *Thury*) verklaarde zich als zijn beschermer, en bragt hem in kennis met *Franklin*, die hem aan

mevrouw *Helvetius* voorstelde. Hij bezocht deze dame dikwijls in haar huis te *Passy*, alwaar zich al de toenmalige schoone geesten vereenigden. Deze levenswijze was zeer naar den smaak van *Boisgirais*, den vijand van alle afhankelijkheid. Eene kleine erfenis van zes duizend franken, welke hem ten deel viel, boezemde hem het verlangen in om *Egypte* en *Syrië* te bezoeken. Hij begaf zich eerst naar eenen oom, die op het land woonde, en om zich aan de vermoeijenissen en ontberingen eener lange reis te gewennen, » oefende hij zich aldaar, zegt men, in het loopen, maakte verscheiden dagreizen te voet, sprong over breede slooten, klauterde over hooge muren, gewende zich om den tijd naar het aantal schreden, hetwelk hij maakte afmeten, en beproefde zelfs, om geheele dagen zonder voedsel doortebrengeu." Na al deze moeilijke proefnemingen, begaf hij zich, daar hij zich in staat achtte, om alle hinderpalen te trotseren, op weg naar *Marseille*. Een ligt gewaad eën knapzak, waarin eenig linnen, een geweer op schouder, eene sabel op zijde, een gordel, waarin de zes duizend livres verborgen waren, vormden zijne geheele uitrusting, eenen roman-held waardig. Alvorens *Frankrijk* te verlaten, veranderde hij zijnen naam van *Boisgirais* in dien van *Volney*, welke hem verhevener toescheen. Een schip dat van *Marseille* naar het Oosten vertrok, zette hem te *Cairo* aan land. Hij beee-

fende het Arabisch bij de *Druzen*, in een klooster in de nabijheid van den berg *Libanon*. Wij zullen hem niet volgen op zijne lange togten door *Egypte* en *Syrië*, alwaar hij de piramiden en de bouwvallen van *Palmiyrë* bezocht, welke hem het denkbeeld inboezemde tot het geschrift, hetwelk hij bij zijne terugkomst in *Frankrijk*, na verloop van drie jaren, in het licht gaf. In 1781, gaf hij het verslag zijner reize in het licht, en zijn boek vond een' grooten bijval. Een exemplaar van hetzelfde werd door GRIMM aan CATHARINA II gezonden, waarvan eerstgenoemde letterkundig correspondent was, en de czarindeed aan VOLNEY een schoone gouden medaille ter hand stellen. LODEWIJK XVI had hem tot algemeen directeur van den handel en landbouw in *Corsika* benoemd; maar de omwenteling belette hem, dezen post waarteneemen. Het landvoogdijschap van den burgerstand der provincie *Anjou*, benoemde hem tot afgevaardigde bij de algemeene staten, alwaar hij zich aan de linkerzijde schaarde. Hij bestreed, den 28 Mei 1789, het voorstel van MALOUEY, strekkende om eene geheime commissie te doen verkiezen, om over eenen brief des konings te beraadslagen. VOLNEY beweerde, dat de behandeling openbaar moest zijn, zoo als zulks aan wetgevende vergaderingen betaamde. Hij was een der eersten, die de instelling van patriottische krijgslieden vraagden, welke den naam van nationale gardes aannamen. Den 14 Augustus,

drong hij er op aan, dat de organisatie der constitutie moest worden voorafgegaan, door die der gemeentelijke en provinciale vergaderingen. Hij stelde den 20 en 21 derzelfde maand eene *inleiding* voor, tot de verklaring *der regten van den mensch*, en amendementen op het artikel over de *regten der burgers*. Daar de gemoederen van de eene zitting tot de andere, naar evenredigheid der zelf gesmede hinderpalen steeds verbitterden, stelde VOLNEY voor, om op staanden voet, eene andere vergadering te doen benoemen, ten einde de gevoelens en de belangen der natie beter te kunnen raadplegen. Deze motie aanvankelijk aangenomen, bij herhaling in de constituerende vergadering ter tafel gebracht, en door VOLNEY zelve tegen CAZALES bestreden, werd bepaaldelijk verworpen den 17 Februarij 1790. Het was VOLNEY, die het eerst den 29 September, het punt der geestelijke goederen aanroerde, en die den 12 October, het voorstel van MIRABEAU ondersteunde, om bij een besluit te bepalen dat de kerkelijke goederen aan de natie toebehoorden. Een der werkzaamste invoerders van nieuwigheden geworden zijnde, liet hij in den *Moniteur*, eenige vrij slecht zamenhangende overwegingen plaatsen om te bewijzen dat hoe meer het eigendom verdeeld is, de staat daardoor in vermogen wint. VOLNEY werd den 23 November tot secretaris verkozen. Den 28 Maart 1790, deed hij het besluit nemen dat

» de Fransche natie het zich van dien oogenblik af, tot eene wet stelde, geen en oorlog te ondernemen, strekkende ter uitbreiding van haar grondgebied." Men weet hoedanig de republiek deze belofte is nagekomen. Men zegt dat het VOLNEY was, die aan den beruchten MIRABEAU het hoofdontwerp opgaf tot de volgende uitdrukkingen, waardoor hij de koninklijke waardigheid wilde onteeren. » Van deze tribune, waarop ik spreek, zie ik het venster van het paleis, waarin muitelingen, uit de hand eens konings der Franschen, het noodlottige vuurroer deden losbranden, dat het sein tot den Bartholomeus-moord gaf." De staatkundige bezigheden van VOLNEY beletteden hem niet zich met letterkundige studiën bezig te houden; en, in September 1791, bood hij der Constituerende vergadering ten geschenke aan zijn werk getiteld *les Ruines (de Bouwvallen)*, het tijdvak, waarin het werd in het licht gegeven volkomen waardig. Door een beginsel van Patriotismus gedreven, dat wel eenigzins zonderling kan schijnen, zond hij kort daarna, door tusschenkomst van GRIMM, aan de keizerin CATHARINA II, de gouden medaille terug, welke hij van deze vorstin voor zijne reis door *Egypte en Syrië*, had ontvangen. Hij schreef dien aangaande onder dagteekening van 4 December 1791 een' brief aan GRIMM, die aldus begint: » De openbare bescherming, welke hare majesteit de keizerin

aan oproerige Franschen (de uitgewekenen) verleent, de geldelijke ondersteuning, waarmede zij de vijanden van mijn vaderland begunstigt, vergunnen mij niet langer in handen te houden, het gedenkteeken van edelmoedigheid, dat zij er in gelegd heeft, enz." Men gaf aan VOLNEY een spottend antwoord, onder den naam van *Petreskoï*, hetwelk door een ander, onder den naam van GRIMM werd gevolgd; in beide deze antwoorden vermaakt men zich op eene satirieke wijze met VOLNEY en zijnen onbeschaamden brief. In 1790 had hij eene reis naar *Corsika* gedaan, alwaar hij het domein van *Confina*, bij *Ajaccio* aankocht; hij leerde aldaar BONAPARTE kennen, die toenmaals nog slechts officier der artillerie was. Nadat er eenige geschillen tusschen hem en den generaal PAOLI ontstaan waren kwam hij in *Frankrijk* terug, alwaar hij zijn *Précis etc. (Kort begrip van den tegenwoordigen toestand van Corsika)* in het licht gaf. Hij durfde zich te verklaren tegen de gebeurtenissen van den 31 Mei, werd onder het schrikbewind als *konings-gezinde*, gevangen gezet, en bekwam zijne vrijheid eerst na den 9 Thermidor terug. In November 1794, tot hoogleeraar der geschiedenis, bij de normaal-school benoemd, stelde hij het zich ten taak, om, in plaats van zijne leerlingen door eene wijze critiek toetelichten, de oude geschiedkundige denkstukken, waarvan de feiten door eeuwen zijn bevestigd,

omvertewerpen, de geloofwaardigste schrijvers, werden door hem *vertellers van den ouden tijd* genoemd; en eindelijk bragt hij in zijne leergangen dezelve verwarring van slecht zamenhangende denkbeelden, welke men in zijne geschriften wedervindt. Gelukkiglijk voor zijne kweekelingen werd de normaal-school opgeheven. Terwijl omtrent dezen tijd BONAPARTE zich te *Parijs*, buiten betrekking bevond, gaf hij een bezoek aan VOLNEY, die hem tot het ontbijt uitnoodigde, en hem bij deze gelegenheid de kennismaking met LARÉVELLIÈRE-LEPAUX verschafte. Deze stelde hem voor aan BARRAS, die hem daags vóór den 13 Vendémiaire, in zijnen rang herstelde, en op dien gewigtigen dag van zijne dienst gebruik maakte. Men hield intusschen VOLNEY, ondanks al zijne geestdrift voor de beginselen van den dag, van de openbare bedieningen uitgesloten; hetwelk hem van zijne medeleden eenigzins afkeerig maakte, en hem, in 1795, naar de *Vereenigde Staten van Noord-Amerika* deed vertrekken. Dáár had hij vrij hevige geschillen met den president ADAMS. Men hield hem verdacht een agent van het Directorium te zijn, om *Louisiana* in de handen der Franschen te doen vallen, niettegenstaande VOLNEY met dat bestuur toenmaals in onmin was. Hij had tegelijkertijd de aanvallen van Dr. PRIESTLEY te verduren, wiens geschriften hij gecritiseerd had. De doctor noemde hem een *weetniet* een *Hottentot*, bewees dat men

aan de goddelijkheid der schriften moest gelooven, terwijl men die van JESUS CHRISTUS kon loochenen; en VOLNEY beweerde dat men in geen van beide moest gelooven. Hij kwam in 1798 in *Frankrijk* terug; en werd tot lid van het gedurende zijne afwezigheid opgerigte Instituut benoemd. Een vijand van het directorium zijnde, dat hem niet geacht had, bevorderde hij uit al zijn vermogen, op den 18 Brumaire deszels val. BONAPARTE, die zich intusschen tot eersten consul had verheven; herinnerde zich aan zijnen vriend, en VOLNEY werd begrepen in de eerste organisatie van den senaat: hij werd zelfs in den geheimraad van BONAPARTE toegelaten. Maar daar hij in zeker opzigt den man wilde beheerschen, die het minste geschikt was, om zich te laten beheerschen, zoo verklaarde hij zich in de eerste plaats tegen het *concordaat*, als zijnde een middel, om de godsdienst in *Frankrijk* te herstellen. Eindelijk namen zijn laatdunkende toon, zijne verwaandheid, en zijne zucht om alles te bedillen, BONAPARTE zoo sterk tegen hem in, dat hij bij dezen in ongenade verviel. VOLNEY legde zich toe op de beoefening der Aziatische talen, en verzon het hersenschimmige ontwerp, om door middel van een *algemeen alphabet*, uit Latijnsche en vier Grieksche letters, en twaalf nieuwe letterteekens zamengesteld, in alle talen te schrijven. Toen men in 1803 het pracht-werk der *Beschrijving van Egypte*

ondernam, werd VOLNEY uitgenoodigd, in hetzelfde de toepassing van het stelsel te maken, in zijn werk, over dat oude gewest ontwikkeld. Na de ontbinding van den senaat, ging hij over in de kamer der pairs, waar hij steeds met de oppositie stemde: hij voerde den titel van graaf, die in tegenspraak was met zijne republikeinsche beginselen. Deze schrijver, die als geheele fortuin slechts eene inkomste van 1100 franken had, geraakte tot een aanzienlijk vermogen. Sedert verscheiden jaren was hij ziekelijk; ter herstelling zijner gezondheid, vermeende hij den strengsten leefregel te moeten in acht nemen: bij gebrek van voedsel verzwakte hij alzoomeer en meer, terwijl zijne maag zoo zeer bedorven werd, dat zij geenerlei spijs meer kon verduwen. Hij overleed den 25 April 1820; het schijnt dat hij in zijne laatste oogenblikken de troostmiddelen der godsdienst van de hand wees, en dat hij, zoo als zijne vrienden zulks verzekeren, *als een waar filosoof* stierf. Zijn lijk is in de begraafplaats van *père la Chaise* beaardigd en zijne lijkrede is uitgesproken door de heeren LAYA, PASTORET en DARU, den uitvoerder van zijnen uitorsten wil. VOLNEY heeft nagelaten: 1.° *Voyage etc. (Reis door Egypte en Syrië, gedurende de jaren 1783, 1784 en 1785), Parijs, 1787, 4 dl.ⁿ, in 8.vo, 1799, ibid. enz., in het Hoogduitsch vertaald door PAULUS, Jenu, 1788, en 1800, 3 dl.ⁿ, in 8.vo, in*

het Engelsch en in het Nederduitsch, door J. D. PASTEUR, Leyden, 1788; — 2.° *Considérations etc. (Bespiegelingen over den tegenwoordigen oorlog der Turken), 1788, in 8.vo, in het Hoogduitsch vertaald, Leipzig, 1787, in 8.vo; in het Nederduitsch, Dordrecht, 1788, in 8.vo. Dit werk is door den schrijver in zijne Reis door Syrië opgenomen; — 3.° *Les Ruines etc. (De bouwvallen, of Overwegingen over de omwentelingen der heerschappijen), Geneve, 1791, in 8.vo. Dit werk heeft acht uitgaven gehad, en is vertaald in het Engelsch, Nederduitsch, Italiaansch en Hoogduitsch. Het is een der meest goddelooze en meest revolutionnaire boeken, welke gedurende het *Filosofische tijdvak* in het licht zijn verschenen. De schrijver ondermijnt in hetzelfde de grondslagen aller eere-diensten, en voornamelijk dien der Catholijke godsdienst, hij spaart evenmin de koningen, welke hij aldus toespreekt: » O booswichten, vorsten of ministers, die met het leven en de goederen der volken den spot drijft! En, hoe zouden er op de aarde geene mannen opstaan, die de volken wreken en de dwingelanden straffen! Een klein getal roovers verslindt de menigte, en de menigte laat zich verslinden! O onteerde volken, erkent uwe regten; het geheele gezag is uw eigendom, alle magt behoort u toe. . . . »²² Men heeft later gezien welke de noodlottige gevolgen van dergelijke leerstellingen waren; — 4.°**

La loi etc. (De wet der natuur of Catechismus van den Franschen burger); Parijs, 1793, in 16.mo, verscheiden malen herdrukt. Dit geschrift verscheen onder het schrikbewind, en diende enkel om de wanorde nog te vermeederen. VOLNEY leert in hetzelfde dat » de zedeleer geene andere grondslagen heeft dan de vorming (*organisation*) des menschen en des heelals enz.; dat alle deugden tot het natuurlijke voorwerp, het behoud des menschen terugkeeren; dat de twee beschermende geniën der menschelijke handelingen zijn de *smart* en het *vermaak* . . . Men moet niet stelen, zegt hij, wijl men op zijne beurt zou kunnen bestolen worden, en de doodslag is verboden, wijl dezelve het regt geeft, om den moordenaar van het leven te berooven." Dus niet het kwaad, maar de straf maakt de misdaad uit, en men kan haar bedrijven, indien men zijne voorzorg weet te nemen: het is met deze leer, dat VOLNEY er aan werkte, om eene republiek van booswichten te vormen. Om er des te beter in te slagen, ontsloeg hij ook van alle godsdienst; en, volgens zijne beginselen, » zijn het geloof en de hoop denkbeelden zonder wezenlijkheid, deugden van bedrogenen . . . De liefde is eene overdrijving . . . Het gebed eene verdorvenheid der zedeleer, enz." Men heeft gezien dat deze schoone lessen niet beletteden, dat VOLNEY, voor *verdacht* doorging, en door de godverzakkers, zijne ambtge nooten, en de Jakobijnen, zijne

leerlingen, gedurende tien maanden werd gevangen gehouden: eene treurige ondervinding, die niet diende om hem te verbeteren; — 5.º *Précis etc.* (Kort begrip van den tegenwoordigen toestand van Corsika), dat in den *Moniteur*, van 20 en 21 Maart 1793 werd opgenomen; — 6.º *Simplifications etc.* (Vereenvoudiging der Oostersche talen, of Nieuwe en gemakkelijke wijze, om de Arabische, Perzische en Turksche talen met Europeesche letterteekens te leeren), Parijs, 1765, in 8.vo; — 7.º *Brief aan Dr PRIESTLEY*, in het Engelsch, *Philadelphia*, 1797; — 8.º *Leçons etc.* (Geschiedkundige lessen), in het jaar 3, in de Normaalschool uitgesproken, Parijs, 1799, in 8.vo JONDOT heeft tegen deze *Lessen*, *critische aanmerkingen* in het licht gegeven, op welke VOLNEY niet antwoordde. In zijn werk stelt hij de geheele geschiedenis voor » als eene opeenstapeling van valscheden en dwalingen . . . als een hersenschimmig tafereel van vervolgen feiten, door geheel partijdige en vooringenomen mannen ontworpen . . . Zij is, zegt hij, eene der oorzaken van al de rampen die de natiën geteisterd hebben . . ." Volgens hem, » is de roman boven de geschiedenis te verkiezen . . .; de beste zou de natuurlijke geschiedenis des menschen zijn . . ., de geschiedenis behoorde op nieuw ontworpen te worden . . ." en men had aan VOLNEY die taak behooren optedragen; — 9.º *Tableau etc.* (*Beschrijving van het grond- en*

luchtsgestel der Vereenigde Staten van Amerika, enz.), *Parijs*, 1803, 2 dl.ⁿ, in 8.vo; — en verscheiden andere minder beduidende werken. Dezelve zijn gezamenlijk uitgegeven in één dl., royal in 8.vo, *Parijs*, FIRMIN DIDOT Frères et Cie, 1837.

* VOLPATO (JOANNES), een beroemde graveur, te *Bassano*, in 1733 geboren, leerde eerst het teekenen, ten einde zijne moeder in het borduurwerk behulpzaam te kunnen zijn, hetwelk zij hem tevens onderwees. Hij liet echter dezen arbeid weldraren, ontwikkelde zich verder in de teekenkunst, en legde zich vervolgens op de graveerkunst toe, waarin hij geen' anderen meester had dan zijnen natuurlijken aanleg. De eerste werken, welke hij onder den valschen naam van JOANNES RENARDI, in het licht deed verschijnen, vonden veel bijval. Hij begaf zich naar *Venetie*, alwaar hij door den beroemden BARTOLOZZI zeer wel ontvangen, en door zijne raadgevingen voortgeholpen werd. Verscheiden gravures, die hij volgens PIAZZA, of PIAZZETTA, MAIOTTO, AMICONI, ZUCCARELLI, RICCI enz. vervaardigde, vermeerderden zijnen roem, en deden hem zelfs naast BARTOLOZZI plaatsen. Na zich met ter woon te *Rome* gevestigd te hebben, gaf hij er nieuwe stukken in het licht, die algemeen het gunstigst onthaal genoten. Gedurende langen tijd, en alvorens MORCHEN (die zijn kweekeling was), zijn geheele

genie had doen kennen, was hij de eerste graveur dier hoofdstad. VOLPATO is één der kunstenaars, die de schilderstukken van RAPHAËL, welke zich in de galerijen van het *Vatikaan* bevinden, op nieuw gegraveerd hebben. Hij overtrof dezelve alle, en de kunst-vrienden, die deze onderneming hadden uitgedacht, beloonden hem edelmogdiglijk. Men zou al te breedvoerig worden indien men de verschillende werken van VOLPATO wilden opgeven; dezelve worden altijd hooggeschat, zijn door geheel *Europa* zeer verspreid, en versieren grootendeels de kabinetten der souverainen. Hij verbeterde de platen in *aquarella* geschilderd, en heeft zeer fraaije miniatuur-teekeningen geleverd, die, door middel der kleuren, een naauwkeuriger denkbeeld van de oorspronkelijken geven. VOLPATO overleed te *Rome*, den 21 August. 1802.

* VOLPI (JOANNES ANTONIUS), een beroemde letterkundige, den 10 November 1686, te *Padua* geboren. Hij maakte zijne eerste studiën bij de Jesuiten zijner geboorteplaats, en leerde vervolgens het Grieksch, de wijsbegeerte en de regtsgeleerdheid. Bij voorkeur beminde hij de dichtkunst en vooral de Latijnsche poëzij, waarvoor hij eene zeldzame begaafdheid bezat. Naardien hij door verscheiden zijner werken gunstig was bekend geraakt, zoo werd hij in 1727, tot hoogleeraar in de wijsbegeerte aan de hoogeschool van *Padua*

benoemd, en na den dood van den abbé LAZZARINI, in 1735, verkreeg hij den leerstoel van Grieksche en Latijnsche welsprekendheid, dien hij 26 jaren bekleedde, na verloop van welke de senaat hem zijn pensioen verleende. In 1717, had hij met zijnen broeder CAJETANUS, eene uitgebreide boekdrukkerij opgericht, en daaraan tevens den boekhandel verbonden; zij verzekerden aan deze inrigtingen eenen duurzamen bloei, door de vereeniging hunner werken als uitgevers: dit huis is beroemd geworden onder den naam van *Libreria of Stamperia Cominiana* of *Volpi Cominiana*, naar den naam van den bekwaamen boekdrukker, waarmede de gebroeders VOLPI zich verbonden. JOANNES ANTONIUS hield zich voornamelijk bezig met oude en nieuwere letterkundige werken. Zijne belangrijkste voortbrengselen zijn: 1.º *Catulli, Tibulli, Propertii carmen recensita, Padua, 1710*; — 2.º *Akademische redevoeringen*, *ibid. 1723*; — 3.º *De utilitate poetices liber*, *ibid. 1743*; — 4.º *Carmina et opuscula*, *ibid. 1725*; — 5.º *Opuscula philosophica*, *ibid. 1744*; — 6.º Verschillende Latijnsche en Italiaansche werken, 1735. Hij overleed den 24 November 1766, als lid van verscheiden letterkundige genootschappen van Italië. In de laatste jaren zijns levens had hij de dichtkunst gevierd, die zijn wellust uitmaakte, zoo als hij zelf zulks in het volgende punt-dicht zegt:

Ussit me puerum doctarum forma sororum,
Idem ego, fata jubent, uror amore senex.
Sic poterunt juvenes ad nostrum dicere bus-
tum,
Quam tibi vita fuit, tam tibi longus amor.

* VOLPI (*dom CAJETANUS*), een geleerde en vrome geestelijke, te *Padua*, in 1689 geboren. Met eenen gelukkigen aanleg begaafd, legde hij zich van zijne vroegste jeugd af op de letterkunde toe, en maakte groote vorderingen in dezelve. Zoo als in het voorgaande artikel is vermeld, bragt hij, met zijnen broeder JOANNES ANTONIUS, te *Padua* eene boekdrukkerij tot stand, welk kostbare uitgaven heeft opgeleverd. In zijne hoedanigheid van geestelijke, hield CAJETANUS zich voornamelijk bezig met werken, die eene meer regtstreekse betrekking tot zijnen stand hadden. Hij had een aantal *Levens der heiligen* en andere godsdienstige werken verzameld, het zij om dezelve tot zijne onderrigting te doen dienen, het zij om er naauwkeurige uitgaven van te leveren. Hij bragt bijna zijn geheele leven met deze nuttige bezigheid door. Zijne laatste jaren waren niet gelukkig. Gewetens-angstvalligheden kwamen dezelve storen, en benamen hem alle rust. Noch de rede, noch de vertoogen zijner vrienden, waren in staat zijnen verontrusten geest tot bedaren te brengen, en hij overleed den 18 Februarij 1761, te midden dezer beroeringen. Reeds in 1725, had hij op zijne kosten, in de parochiale kerk van de H. Lucia, eenen grafkelder doen herstellen, en op den steen, welken denzelven sloot, het volgende opschrift

doen plaats: *Reactoribus ceterisque hujus parochiae sacerdotibus commune sepulcrum, a Cajetano Vulpio, presbytero, ornatiore hac forma vestitutum ann. D. MDCCXXV, ut et ipse post obitum huc inferretur.* Behalve de werken, welke hij gezamenlijk met zijnen broeder JOANNES ANTONIUS in het licht gaf, en met aantekeningen verrijkte, heeft men van hem persoonlijk: 1.° *Due celebri ragionamenti del ven. Giovanni d'Avvisa ai sacerdoti, intorno all' altezza ed eccellenza della loro dignita, con aggiunte e dedica, e col titolo: A tutti i sacerdoti di Gesu Christo, sanita di costumi e perpetua felicitate, Padua, 1727;* — 2.° *La Vita della ven. serva di Dio suor Caterina Fannini monaca convertita compilata dal ven. cardinale Federico Borromeo, arcivescovo di Milano, ora corretta e con varie note illustrata, Padua, 1756;* — 3.° *Trattato della tribolazione, di bon signore Cacciaguerra nobile Siense, etc., corretto ed illustrato, Padua, 1724;* — 4.° *Trattato della SS. communione, di bon signore Cacciaguerra, corretto ed illustrato, Padua, 1734;* — 5.° *Pie e divoto meditazioni dello stesso Cacciaguerra con note e con compendio della vita dell' autore: si aggiunge in fine la celebre meditazione di S. Luigi di Gonzaga, intorno ai SS. angeli, Padua, 1740;* — 6.° *Dialogo spirituale di bon signore Cacciaguerra con felice vergine di Barberano sua penitente etc. Padua, 1740;* — 7.° *Ser-*

moni famigliari di S. Carlo Borromeo, fatti alle monache dette Angeliche, con illustrazioni, Padua, 1720. VOLPI had deze leerreden in handschrift in eenen boekwinkel gevonden; zij waren onuitgegeven, hij gaf dezelve in het licht; — 8.° *Il conforto degli afflitti, del P. Gasparo Louarte etc. Padua, 1739;* — 9.° *Apologia per la Vita di S. Filippo di Neri, Padua, 1740;* — 10.° *Casi Crispi Salustii quae exstant, etc. Padua, 1722;* — 11.° *Combattimento spirituale del P. Scupoli, etc. Si aggiungono le altre operette spirituali del suddetto autore, con correzzioni, Padua, 1724; e con giunte, ibid. 1737 en 1750;* — 12.° *La istituzione d'ogni statola devole delle donne cristiane, del cardinale Agostino Valiero, corretta, accressuta, e in varie guise illustrata, Padua, 1744;* — 13.° *La divina Commedia di Dante, Padua, 1727, 3 dl.n, met een tijdkenkundige lijst van de meeste uitgaven van dit dichtstuk, en met aantekeningen van VOLPI;* — 14.° *La libreria di Volpi et la stamperia Cominiana illustrate, con utili e curiose annotazione, Padua, 1756, in 4.º* Dit is de catalogus aller uitgaven der cominiaansche persen van 1717 tot 1756; — 15.° *La Vita di S. Caterina die Siena, Padua, 1756;* — 16.° *La Vita di S. Caterina di Genova, Padua, 1743, enz.*

* VOLPI (JOZEF ROCHUS), een geleerde Jesuit, tweede broeder van den voorgaande, te Padua,

den 16 Augustus 1692 geboren. Tot de beoefening van de eerste beginselen der letteren, plaatste men hem in een door wereldlijke priesters bestuurd collegie. Van daar kwam hij onder de leiding der Jesuiten, alwaar hij zijne humaniora ten einde bragt en zich op de letterkunde toellegde. Daar het instituut zijner meesters hem behaagde, verbond hij zich te Rome, in 1707, aan hetzelfde. Zijne oversten gebruikten hem tot het onderwijs te Frascati, te Sienna, te Livorno; zij benoemden hem vervolgens tot prefekt der studiën in het Grieksch collegie van den H. ATHANASIUS in urbe, welken post hij geheel zijn leven behield. Het was gedurende de uitoefening dier bediening, dat hij het ontwerp vormde tot een werk, waarin hij den voorrang der Latijnsche kerkegebruiken, boven die der Grieksche zou bewezen hebben. Hij begon hetzelfde, doch andere bezigheden trokken er hem van af. De kardinaal CORRADINI had aan pater TAMBURINI, toenmaals generaal der Jesuiten, om eenen persoon gevraagd, in staat om zijn schoon en groot werk van het *Latium profanum et sacrum* ten einde te brengen. Pater VOLPI scheen tot deze onderneming geschikt, en men belastte hem met dezelve. Hij zette zich dadelijk aan het werk, en, om hetzelfde gelukkiglijk ten einde te brengen, ontzag hij noch inspanningen, noch vermoeijenissen, noch reizen. Pater VOLPI was tegelijkertijd revisor der boeken, consultor van den Index, en

examinator der bisschoppen. Hij deed nog meer: hij predikte, hij hoorde biecht, hij hield missiën, hij bediende de zieken. In de uitoefening dezer liefdadige handelingen vond hij den dood den 26 September 1746. Er bestaat van hem: 1.º *Vetus Latium profanum et sacrum*, van het 3.^e tot het 11.^e dl. ingesloten, naauwkeurig en met pracht, in 4.to, gedeeltelijk te Padua en gedeeltelijk te Rome, van 1726 tot 1745 gedrukt. De beide eerste deelen zijn het werk van den kardinaal CORRADINI; — 2.º *Tabula Antiatina e ruinis veteris Antii nuper effossa, interpretatione et notis illustrata*, Rome, 1726; — 3.º *Lettera al P. D. Angelo Calogera, in cui si espongono cento antiche iscrizioni di nuovo scoperte; correzione con note*, opgenomen in het 19.e dl. van de *Raccolta calogenara*; — 4.º *Commentario della villa di Manlio Vopisco in Tivoli, già celebrata in versi da Publio Stazio Papirio*, in het 26.e dl. der zelfde verzameling; — 5.º *Breve notizia delle opera intitolata: Vetus Latium profanum et sacrum, incominciata già da monsig. Corradini, che fu poi cardinale, e continuata dal P. Volpi*, in het 15.e dl. derzelfde verzameling; — 6.º *Epistolæ Tiburtinæ carminibus conscriptæ et in tres libros distributæ, cum auctoris animadversionibus*, Brescia, 1743, in 4.to; door de zorg van den kardinaal QUIRINI gedrukt, en slechts tot een zeer klein getal exemplaren opgelegd. Het dichtelijke van dit werk is aange-

naam en het Latijn zuiver; — 7.º *De vita et moribus S. Ignatii Loyolæ libri tres, auctore Joann. Petr. Maffeo; accedit de D. Ignatii gloria liber singularis, Padua, 1717.* Dit boek de *D. Ignatii gloria* is van pater VOLPI. Men vindt in hetzelfde de beschrijving der rijke en prachtige kapel van Jesus, waarin de overblijfselen van den Heilige rusten; — 8.º *Theses contra Judæos de LXX hebdomadibus, Rome, 1720, in 4.to* Dezelve werden verdedigd door VOLPI, die daarin gelegenheid vond om zijne diepe ervarenheid in de heilige Schriften, en zijne bekwaamheid in de Oostersche talen aan den dag te leggen; — 9.º *Vitæ sanctorum octo, à Benedicto XIII fastis sacris ad scriptorium; — 10.º Compendio delle stesse vite, Rome, 1726, e con aggiunte, ibid., 1727; — 11.º Vita di S. Margarita di Cortona, Rome, 1728; ibid. met vermeerderingen, 1736; — 12.º *Vita di san Sinforosa e de' suoi SS. figliogli, compagni e martiri, cittadini e protettori di Tivoli, Rome, 1730, in 4.to; e con aggiunte, ibid. 1744; — 13.º Vita di S. Magne, arcivescovo e martire, protettore e padrone della città d'Agnani, Rome, 1732; — 14.º *l'ottimo stato, opera postuma del P. Benedetto Rogacci etc., Venetië, 1725.* Onder den naam van *Bianore Craneo* was pater VOLPI lid der Arkadische maatschappij.**

VOLPILIERE (N. DE LA), doctor in de godgeleerdheid, was uit het stadje *Allanches*, in *Oppen-*

Auvergne. Daar hij begaafdheden voor den kansel bezat, wijdde hij zich aan het predikambt toe, en overleed in het begin der 18.º eeuw. Men heeft van hem: 1.º *Sermons (Leerredenen), 1689, 4 dl.ⁿ, in 8.vo; — 2.º Discours etc. (Synodale redevoeringen), 1704, 2 dl.ⁿ, in 12.mo; — 3.º Théologie etc. (Zedekundige godgeleerdheid), 7 dl.ⁿ, in 12.mo, waarin hij over de gewetenszaken handelt; — 4.º *La vie etc. (Het geregeld leven in de wereld).* — Pater DE LA VOLPILIERE, een Jesuit, zijn broeder of bloedverwant, heeft ook eenige stichtelijke werken in het licht gegeven.*

* VOLTA (ALEXANDER), een natuurkundige, dien zijne ontdekking van het electrometrisch toestel voornamelijk beroemd heeft gemaakt, werd den 18 Februarij 1745, te *Como*, uit eene adellijke familie geboren, en beoefende reeds in zijne jeugd de wijsbegeerte en de dichtkunst. Maar door zijnen smaak tot de natuur- en scheikundige wetenschappen heen gesleept, bepaalde hij zijne aandacht, tot de proefondervindelijke nasporingen, waarin hij zeer wel slaagde. Reeds in den ouderdom van 18 jaren was hij in briefwisseling met den abbé NOLLET, over de electriciteit, en in 1769 zond hij aan pater BECCARIA, eene Latijnsche verhandeling getiteld: *De vi attractivâ ignis electrici.* In 1771, gaf hij eene nieuwe verhandeling in het licht, en verkreeg, in 1774, den leerstoel

voor de natuurkunde, in het collegie van *Como*, van waar hij, in 1779, tot de universiteit van *Pavia* overging, om aldaar denzelfden leerstoel te bekleeden, dien hij tot in 1804 behield. De proefnemingen, welke hij in 1775 maakte, betrekkelijk de isolerende hoedanigheid, welke het met olie doortrokken hout bekomt, bragten hem tot de zamenstelling van den *electrophore* of electriciteits-drager, wijl dit toestel werkelijk als een blijvend en onuitputtelijk *depôt* is, waaruit men elken oogenblik, de electriciteit kan bekomen, die tot eene menigte proefnemingen vereischt wordt. Terwijl hij trachtte om aan denzelfden nog meer volkomenheid te geven, ontdekte VOLTA, in 1782, een ander toestel dat nog veel gewigtiger was, waaraan hij den naam gaf van *electricen condensator*. Door middel van den *condensator*, gaan de kleinste hoeveelheden electriciteit, wanneer dezelve uit eene bron voortkomen, die in staat is, om naar mate dat men ze wegneemt, dezelve aanhoudend weder voortbrengen zich vestigen en opeenstapelen, in eene geleidende schijf. Deze beide toestellen waren, wel is waar, twintig jaren vroeger aangeduid en derzelver ware theorie opgegeven door *ÆPINUS* in zijn *Tentamen theorie electricitatis et magnetismi*; hetwelk de verdienste van VOLTA niet vermindert. Het verdient echter opmerking dat hij eene valsche verklaring, betrekkelijk de werking zijner beide toestellen aannam, wier

eigenschappen hij aan datgene toeschreef wat hij *electricke dampkringen* noemde, en de diepste nasporingen, met de natuur- en meetkundigen, zoo als met COULOMB en LAPLACE, waren niet in staat hem daarvan terugtebrengen. In 1777 deed VOLTA met zijnen landgenoot GIOVIO eene reis door *Zwitserland* en *Savooije*, en werd door HALLER en VOLTAIRE zeer welwillend ontvangen. In 1782, bezocht hij met SCARPA, *Duitschland*, *Holland*, *Engeland* en *Frankrijk*, en ontving in al deze landen, talrijke bewijzen van achting van de geleerden. Wij haasten ons de groote ontdekking te vermelden der ontwikkeling van de electriciteit, door de wederkeerige aanraking der lichamen, een beginsel waarvan de toepassing zoo gelukkig en zoo buitengewoon is geweest, dat het, indien het mogelijk ware, zegt de geleerde BIOR, eene nog grootere ontdekking is dan het beginsel, waaruit het voortsproot. Zijn toestel bekend onder den naam van *elektrische* of *voltaische zuil* is het vermogendste middel van oplossing (*decompositie*) en van vermenging (*compositie*) geworden, wat ooit de scheikunde bezeten heeft. Het is aan hem dat wij de schoone ontdekkingen te danken hebben van sir HUMPHRY DAVY, betrekkelijk de bergstoffelijke grondslagen der weedasch of souda der potasch, thans zoo zeer bekend onder de namen van *sodium*, *potassium* enz. VOLTA bragt de denkbeelden van GALVANI (zie dat artikel)

te regt, ten opzichte van den oorsprong van het beginsel, dat de spieren en zenuwen der kikvorschen, die van het hoofd beroofd zijn, door de werking der electriseer-machine zamen-trekken. GALVANI zocht de oorzaak daarvan in de zenuwen; VOLTA duidde dezelve aan als voorkomende uit de electriciteit, ontwikkeld door de aanraking (*contact*) van twee ongelijksoortige (*heterogene*) metalen. In 1792, zond hij aan de koninklijke maatschappij van *Londen*, zijne eerste *verhandeling* over de ontwikkeling der electriciteit in het contact der lichamen; en in 1800 zond hij aan dezelfde maatschappij eene tweede, bevattende de ontdekking der electrieke of voltaïsche zuil. Dit geleerde genootschap, dat hem reeds in 1794, de gouden medaille van COPLEY had toegekend, voor de ontdekking van den *condensator*, nam hem in zijn midden op, en gaf hem de vleijendste bewijzen van achting en erkentenis, voor de diensten aan de wetenschap bewezen. De ontdekking der voltaïsche zuil werd eerst in *Frankrijk*, in 1801, na de verovering van *Italië* door BONAPARTE, bekend. De overwinnaar bewoog VOLTA naar *Parijs* te komen, en hij herhaalde zijne proefnemingen in tegenwoordigheid eener talrijke commissie van leden der klasse van wetenschappen van het instituut. Hij werd in de Fransche hoofdstad met geestdrift onthaald, en op voorstel van den eersten consul, bij de vergadering van het instituut tegen-

woordig, schonk dat genootschap hem zijne gouden medaille; BONAPARTE voegde er eene gratificatie van zes duizend franken bij. Eene maatschappij van Fransche natuurkundigen koos tot onderwerp harer werkzaamheden, de ontdekkingen van VOLTA, en loofde prijzen uit, om er de ontwikkelingen van uittebreiden. NAPOLEON, die hem met onderscheidingen overlaadde, deed hem tot afgevaardigde der universiteit van *Padua*, bij de consulta van *Lyon* benoemen, verhief hem vervolgens tot lid van het collegie der *Dotti*, tot senator en eindelijk tot graaf. Later scheen echter de belangstelling, welke BONAPARTE toenmaals in den bloei der wetenschappen stelde, eenigzins te verkoelen: onder het keizerlijk bestuur werden de Fransche geleerden op nieuw van hunne medebroeders in andere landen zoo zeer afgezonderd, dat het hun zelfs niet geoorloofd was, een eenvoudig schei- of natuurkundig tijdschrift uit *Londen* te doen komen, en zulks niet tegenstaande BERTHOLLET, een der persoonlijke vrienden des keizers, er dringend de vergunning toe verzocht had. De klasse der wetenschappen van het instituut, benoemde VOLTA, in 1802, tot een harer acht vreemde leden. Met aanzienlijke jaarwedden, ontving hij de titels van lid van het legioen van eer en van de ijzeren kroon en was een der eerste leden van het instituut van *Italië*. De verzwakking zijner gezondheid noodzaakte hem zijnen leerstoel in

1804 te verlaten, en in 1815 werd hij door keizer FRANCISCUS II, tot directeur der filozofische faculteit aan de hooge school van *Pavia* benoemd. VOLTA overleed den 6 Maart 1826, op den zelfden dag, waarop een jaar later, de groote LAPLACE zijne loopbaan eindigde. In 1804, was hij in den echt getreden met THERESIA PELLEGRINI, bij welke hij drie zonen verwekte; een derzelve verloor hij in 1814. VOLTA had zich steeds als een godsdienstig man getoond, en zijne zedigheid leed niets door zijnen roem. Aan zijn vaderland gehecht, had hij de schitterende aanbiedingen van de hand gewezen, welke hem waren gedaan, om hem naar *St. Petersburg* te lokken. De ridder ANTINORI heeft de verzameling zijner werken in het licht gegeven, *Florence*, 1816, 5 dl.ⁿ, in 8.vo, waarin de gedenkschriften van den geleerden natuurkundige, volgens derzelve dagtekening zijn gerangschikt. VOLTA heeft daarenboven eenige onuitgegevene losse stukjes nagelaten, benevens eene menigte artikels over natuur- en scheikunde, in handschrift, of in verschillende wetenschappelijke verzamelingen verspreid. De hoogleeraar CATENAZZI heeft zijne lofrede geschreven.

VOLTAIRE (FRANCISCUS MARIA AROUET, genaamd DE), te *Chatenay*, een dorp, bij *Sceaux*, den 20 Februarij 1694 geboren, werd eerst wegens den zwakken staat zijner gezondheid, den 22 November daaropvolgende, in de

kerk *St. André-des-Arcs*, gedoopt. Zijn vader was FRANCISCUS AROUET, oud notaris, die toenmaals afwisselend en driejarig ontvanger der geregtskosten en vacatiegelden van de rekenkamer was. Zijne moeder, MARGARETHA D'AUMART, sproot uit eene familie van *Poitou*. De jonge AROUET, die in het vervolg, naar aanleiding van zijn moederlijk patrimonium, den naam van VOLTAIRE ontving, werd bij de Jesuiten opgevoed; hij had bij dezelve voor meesters de paters PORÉE en LE JAY. Deze laatste (het is CONDORCET die zulks in zijn *Leven van VOLTAIRE* verhaalt), getroffen door de stouthed der denkbeelden en gevoelens van den jeugdigen scholier, voorzeide hem dat hij in Frankrijk de coryphaeus van het deïsme zoude worden; eene voorzegging, die door de gebeurtenis bewaarheid is, voegt de geschiedschrijver er bij. Bij het verlaten van het collegie, keerde hij tot den schoot zijner familie terug, en vond aldaar den abbé DE CHATEAUNEUF, den ouden vriend des huizes en zijn doopheffer of peet. Deze was in kennis met de beruchte NINON DE LENCLOS, aan welke hij den jongen VOLTAIRE voorstelde, die zijne neiging voor de dichtkunst reeds openbaarde. Hij sprak voor NINON eenige bijtende punt-dichten uit, waarmede hij zijnen broeder kwelde, die het Jansenismus was toegedaan, en met veel vuur declameerde hij de *Moïsade* van ROUSSEAU. NINON, die tot de vrouwelijke schoone geesten behoorde, schep-te behagen in den geest van

VOLTAIRE, en legateerde hem, bij haren uitersten wil 2000 livres om zich daarvoor eene kleine bibliotheek aanteschaffen. De abbé DE CHÂTEAUNEUF belastte er zich verder mede, om hem in de groote wereld te doen optreden, en aan hem had hij de kennismaking te danken, met den hertog DE SULLY, met den markies DE LA FARE, met de abbé's DE CHAULIEU, SERVIEN en COURTIN, met den groot-prior DE VENDÔME, den maarschalk DE VILLARS, en den ridder DE BOUILLON. VOLTAIRE putte uit hunnen omgang, dien kieschen smaak, welke de eeuw van LODEWIJK XIV onderscheidde; maar hij oefende in denzelfden ook zijnen reeds verklaarden smaak uit, voor de schimpreden en het hekeldicht, op den oogenblik waarop de ernstige toon, welchen mevrouw DE MAINTENON in het hof had ingevoerd, aan eenige ligtzinnige mannen hinderlijk was, en het onderwerp der bespottingen van eenige vitlustigen uitmaakte. Toen vader AROUET de levenswijze vernomen had; welke zijn zoon leidde, en dat hij zich enkel met verzen bezig hield, verzocht hij den markies DE CHÂTEAUNEUF, hem in hoedanigheid van *page*, mede naar *Holland* te nemen, werwaarts hij zich als gezant begaf. Mevrouw DU NOYER, door hare *minne-brieven* bekend, woonde toenmaals met hare beide dochters te 's *Gravenhage*, werwaarts zij de wijk had genomen, om van haren man bevrijd te zijn, meer nog dan uit ijver voor de protestantsche sekte. Hare

listige kunstgrepen en eenige geschriften, hadden haar in die stad reeds berucht gemaakt, toen VOLTAIRE met haar in kennis kwam, en op eene ernstige wijze eene harer dochters aankleefde. De moeder maakte gerucht, en beklaagde er zich over bij den afgezant, die VOLTAIRE naar *Parijs* terugzond. Mevrouw DU NOYER liet deze geschiedenis drukken, met de *brieven* van den jongen AROUET aan hare dochter; zij bereikte alzoo haar doel, dat was, haar boek wel te verkoopen. In de Fransche hoofdstad teruggekeerd, stelde VOLTAIRE, zegt men, lieden van aanzien en zelfs eerbiedwaardige geestelijken in het werk, om mejufvr. DU NOYER aan eene moeder te onttrekken, die een laakbaar gedrag voerde, en hij nam zelfs de godsdienst tot voorwendsel; maar al zijne pogingen waren vruchteloos. Mejufvr. DU NOYER werd eenigen tijd daarna aan den baron von WINTERFELD uitgehuwd. Midelerwijl deed vader AROUET, op zijnen zoon ontevreden, die er zich niet om bekommerde eenen staat te kiezen, hem het vaderlijke huis verlaten. Een vriend des jongelings, den heer DE CAUMARTIN, nam hem mede naar zijn landgoed *de Saint-Ange*: daar leefde een andere CAUMARTIN, toemaals zeer bejaard, een bewonderaar van HENDRIK IV en van SULLY. Hij deelde deze bewondering den jongen AROUET mede, aan wien hij tevens de geheimste bijzonderheden van het hof van LODEWIJK XIV verhaalde. VOLTAIRE was nog niet

anders bekend, dan door *Iosse stukjes*, *Brieven* en eene *Ode*, die den prijs der Fransche akademie niet had kunnen behalen. Van *Saint-Ange* teruggekeerd, hield hij zich met belangrijker werken bezig, en begon het heldendicht der *Henriade*, en de *Eeuw van* LODEWIJK XIV. Deze vorst was juist overleden, en op de lofreden, welke men gedurende zijn leven aan hem verkwist had; volgden onregtvaardige hekelingen, en hatelijke pamphletten. VOLTAIRE werd beschuldigd de schrijver van een dier hekeldichten te zijn, hetwelk met dezen regel eindigde:

J'ai vu ces maux, et je n'ai pas vint ans.

Hij werd in de *Bastille* opgesloten, waarin hij een zeer vrolijk dichtstukje op zijne gevangenschap vervaardigde; het dichtstuk der *Ligue* ontwierp en zijnen *Edipe* verbeterde. De hertog van *Orleans*, toenmaals regent des koninkrijks, deed hem de vrijheid wedergeven, en verleende hem eene gratificatie, terwijl hij hem zeide: » Gedraag u wel, in het vervolg, en ik zal voor uwe fortuin zorgen. — Ik dank Uwe Koninkl. Hoogheid, antwoordde hem VOLTAIRE, van wel te willen voortgaan zich met mijne voeding te belasten; maar ik verzoek haar zich verder niet met mijne huisvesting intelaten.» Zijn treurspel *Edipe*, eerst afgewezen, wjl er geene liefde-ontwikkeling in voor kwam, werd in 1718 ten tooneele gevoerd, en vond bijval. De vijanden der priesters juich-

ten er vooral twee verzen in toe, die berucht zijn geworden, en die GRIMM in zijne *Briefwisseling*, enkel met betrekking tot den smaak hekelt. AROUET, de vader, door zijne vrienden medegesleept, kwam bij eene voorstelling van het nieuwe treurspel, werd tot schreijens toe bewogen, omhelsde zijnen zoon, te midden der gelukwenschingen der hofdames, en drong er verder niet op aan, dat hij advokaat zoude worden. Laatstgenoemde had de kennismaking der maarschalkin DE VILLARS aan eene onbezonnenheid te danken, welke zijne jeugd naauwelijks kon verschoonen. Bij eene voorstelling van *Edipe*, verscheen hij op het tooneel, den sleep van den hooge-priester vasthoudende. De maarschalkin vraagde, wie deze jongeling was, die het stuk wilde doen vallen, en na vernomen te hebben, dat het de schrijver zelf was, verlangde zij hem te leeren kennen, en liet hem in haar gezelschap toe. De maarschalk DE VILLARS had hem reeds toegenegenheid getoond, door hem eens te zeggen: » De natie is u grooten dank schuldig, daar gij alzoo uwe studiën en talenten aan haar toewijdt. — Monseigneur, antwoordde de dichter, zij zou mij nog veel meer te danken hebben, indien ik wist te schrijven, zoo als gij weet te spreken en te handelen.» Hartsogtelijk in de maarschalkin verliefd, en verplicht om eene dwaze hoop te laten varen, keerde hij tot zijne studiën terug, en zette de *Henriade* voort. In 1724 genoodzaakt om *Parijs* te ver-

laten, vergezelde hij mevrouw DE RUPELMONDE naar *Holland*, en ontmoette te *Brussel* den beroemden J. B. ROUSSEAU. Hij raadpleegde hem over zijn dichtstuk der *Ligue*, en las hem zijnen *Brief aan Urania* voor, die een eerste gedenkstuk van zijne vrijheid van denken was; ROUSSEAU reciteerde hem het *Oordeel van Plato*, eene hekelende zinspeling, en eene *Ode aan de Nakomelingschap*. Na het voorlezen dezer *Ode* had VOLTAIRE de onbeleefdheid aan den schrijver derzelve te zeggen: » dat zij niet aan haar adres zoude komen." De beide dichters verlieten elkander als onverzoenlijke vijanden. Zijn treurspel *Artemire*, dat uitgesloten werd, verscheen omtrent dezen tijd in het licht; hij leverde hetzelfde op nieuw in 1724, in een stuk getiteld: *Marianne*. VOLTAIRE, van natuur tot het schimpdicht overhellende, had eenige geschillen, met door hunnen naam beroemde mannen; hij beleedigde onder anderen den ridder DE ROHAN, door dit gezegde: » Ik voer geenen grooten naam; maar ik weet dengenen te vereeren, dien ik draag." Men zegt dat de bedienden van den ridder, hem aan de deur van het hotel *Sully*, alwaar hij het middagmaal gebruikte, mishandelden, en dat de beleedigde vruchteloos zijnen aanvaller zocht, om hun geschil met de wapens uittemablen. Maar eene bezwaarnis van eenen anderen aard drukte op den vergramden dichter: hij had verzen opgedragen aan de markiezijn DE PRIE, minnares van

den hertog van BOURBON. Deze prins was eenoogig, en de schrijver zeide:

Io, sans avoir l'art de feindre,
D'Arcus sut tromper tous les yeux;
Nous n'en avons qu'un seul à craindre,
Pourquoi ne nous pas rendre heureux?

Op den oogenblik, waarop de kardinaal DE ROHAN, zich aan den hertog over de handelwijze van VOLTAIRE, ten opzichte van den ridder beklaagde, legde men de aangevoerde dichtregels onder het oog van dien prins. De schimpdichter werd andermaal in de *Bastille* opgesloten, en na zes maanden gevangenschap, werd hem het bevel aangekonigd het koninkrijk te verlaten. Hij stak naar *Engeland* over, alwaar hij zich hoe langer zoo meer, in die vrijheid van denken versterkte, welke er op uitliep, om hem, even als pater LE JAY, zijn meester, zulks voorzien had, den *coryphaeus* der goddeloozen te maken. *Engeland* was toenmaals bevolkt met *free-thinkers* (vrijdenkers). Hij zag te *Londen* andermaal lord BOLINGBROKE, en bezocht het gezelschap van COLLINS, TINDALL, WOOLSTON, MORGAN, CHUBB, en andere Engelsche schrijvers, die als het ware, als om strijd werkten, om de grondslagen van het Christendom te ondermijnen. Men kan ligtelijk vooronderstellen, dat de geschriften en gesprekken dier ongeloovigen eenen grooten invloed uitoefenden op de gevoelens van eenen jongeling, die reeds niet dan al te zeer tot eene overdrevene vrijheid van denken overhelle. Het

was te *Londen* dat hij zijne treurspelen *Brutus* en de *Dood van Caesar* en de *Proeve over het Heldendicht* zamenstelde; het laatste eerst in het Engelsch geschreven, en later aan het hoofd der *Henriade* geplaatst, welke hij in die stad liet drukken. Koning *GEORGE I.*, en de prinses van *Wallis*, stelden zich voor het welgelukken van dit werk in de bres, dat den schrijver groote voordeelen opleverde. Ofschoon de zegepraal der Catholijke godsdienst het onderwerp van dit dichtstuk behoorde te zijn, tracht de schrijver den voorrang aan de protestanten te geven; verwacht hij steeds de dweepzucht met de godsdienst, en doet hij menigvuldige uitvalen tegen de priesters, monniken en Pausen: vrij schoone verzen ter eere van het Christendom kunnen al deze uitspattingen niet weder goed maken. Wij zullen niet spreken over hetgene wat hij den *H. LODEWIK* laat zeggen tegen het leerstuk van de eeuwigheid der straffen, en willen enkel de beide volgende dichtregels aanhalen, om in het algemeen over den waren geest van dit werk te oordeelen:

Helas! un Dieu si bon qui de l'homme est
le maître,
En eut été servi s'il avait voulu l'être.

waarin de schrijver aan dien zoo goeden God schijnt te verwijten, van niet het noodige te hebben gedaan, op dat de mensch Hem dienen zoude. Het is niet zonder reden, dat een der lofredenaars van *VOLTAIRE* de uitgave der *Henriade* beschouwd

heeft, als het gelukkige tijdstuk der vrijheid van denken, en de gewigtigste dienst aan de filosofie bewezen; hij zegt zelfs dat *Frankrijk* vroom, en op eene verregaande wijze dweepzuchtig was (*Vie de VOLTAIRE* door *DUVERNET*, *Londen*, 1787). In 1728 in *Frankrijk* teruggekeerd, vermeederde zijne fortuin door den verkoop zijner werken, en door de gelukkige uitzetting zijner fondsen. Hij plaatste het geld, hetwelk hij uit *Engeland* had medegebragt, in eene door *DES-FORTS*, tegenboekhouder der geldmiddelen, opgerigte loterij; en *PÂRIS DUVERNEY* verschaftte hem eene interest, in de levensmiddelen des legers waarvan hij meer dan 800,000 livres trok. Deze verschillende winstberekningen verschaften hem aanzienlijke kapitalen, en hij was op het einde van zijn leven in het genot van meer dan 130,000 livres jaarlijksche renten. Onder deze interest-berekningen, verloor hij de letteren niet uit het oog, en in 1730 gaf hij zijnen *Brutus* in het licht, die slechts eenen middelmatigen bijval vond. De schrijver troostte er zich ligtelijk over, toen hij vernam, dat een schip, voor zijne rekening beladen, even zeer *Brutus* genaamd, en dat hij vergaauwaande, te *Marseille* was binnengeloopen. Men verzekert dat *FONTENELLE VOLTAIRE* aanspoorde, om verder niet voor het tooneel te arbeiden, even als de groote *CORNEILLE* zulks aan *RACINE* had aangeraden nadat hij de voorlezing van zijnen *Alexander* had aangehoord, een

stuk, dat het talent van dien onsterfelijken dichter nog niet verraadde. Daar VOLTAIRE aan den raad van dezen academicus geenszins het oor leende, zoo gaf hij, in 1732, *Zaire*, een stuk van eene geheel nieuwe *genre* in het licht. De bijval beloonde de hoop van den schrijver; maar zijne ijdelheid werd vervolgens op eene wreede wijze beschaamd; door het slechte onthaal dat aan zijne *Adelaïde du Guesclin* te beurt viel; men zegt dat een snaak, op deze vraag van VENOÛME: *Zijt gij te vreden, Coucy?* antwoordde *Couci-Couci*...; en dat deze spotternij over het lot van het stuk besliste. Dan toen VOLTAIRE hetzelfde onderwerp op nieuw onder den titel van *de Hertog van Foix* had doen verschijnen, werd het door het publiek beter opgenomen. Hij had omtrent dezen zelfden tijd (1730) in het licht doen verschijnen *Apothéose etc. (Verheffing of vergoeding van Mejusv. LECOUVREUR)*, eene tooneelspeelster, waarin hij, na haar bijna vergoed te hebben, zich tegen de geestelijkheid verheft, die haar de kerkelijke begraafing had geweigerd. Zijn *Mondain (Wereldling)*, in 1736 gedrukt, is slechts eene verdediging der weelde, die hem, zegt CONDORCET, niet alleen de verwijtingen der vromen, maar van verscheiden gestrengere en achtenswaardige filosofen berokkende. In de *Tempel des smaaks*, beoordeelt hij schrijvers der vorige eeuw, en zelfs zijne tijdgenooten op eene meer verleidende en geestige dan billijke

en onpartijdige wijze: dit werk onderging gegronde hekelingen. Regvaardiger en gestrenger verheven er zich bij de uitgave zijner *Lettres etc. (Wijsgeerige brieven of Brieven over de Engelsen)*. Deze brieven zijn ten getale van vijf-en-twintig, en de schrijver roert in dezelve, met eenen ligten stijl, vol-pundichten en spotternijen, tegen onze priesters en godsdienstige gebruiken, en lofspraken op de kwakers, dweepzuchtige en soms huichelachtige sectarissen, zeer oppervlakkig, de godgeleerdheid, bovennatuurkunde, geschiedenis, letterkunde, de wetenschappen en zeden aan. Het werk werd door het parlement veroordeeld, en de schrijver, bij een *Lettre de cachet* in ballingschap gezonden; maar hij wist zich aan het vonnis te onttrekken. Hij had reeds verscheiden gezangen van zijn dichtstuk *la Pucelle (de Maagd)* vervaardigd, zijne vrienden droegen er fragmenten uit voor, en stelden alzoo den schrijver aan nieuwe vrees bloot. Genoodzaakt zich andermaal te verwijderen, zoo koos hij, daar hij toch zag dat, ondanks al zijne talenten, zijne ongodsdienstige voortbrengselen de waakzaamheid op hem van de vrienden der orde hadden opgewekt, de partij om zijn vermogen buiten 'slands te plaatsen, en hij ging eenigen tijd in het belegerde *Philipsburg* doorbrengen, alwaar de maarschalk DE BERWICK het bevel voerde; hij had de voorzigtigheid er zich aan geenerlei gevaar bloottestel-

len; men beweert zelfs dat hij weigerde de loopgraven te bezigtigen. Hij begaf zich daarop naar *Cirey in Champagne*, alwaar de markiezin du CHÂTELET een landgoed had. Hij beoefende met deze dame de stelsels van LEIBNITZ en de grondbeginselen van NEWTON en werkte aan zijne *Elémens etc. (Grondregels der wijsbegeerte van NEWTON)*, maar na verscheiden jaren gestudeerd te hebben, volgde hij den raad van CLAIRAUT, en zag er van af, om een natuurkundige te worden. Hij nam zijne geliefkoosde werkzaamheden weder op, en schreef de *Histoire etc. (Geschiedenis van KAREL XII)*, bragt zijne *Verhandelingen over den mensch* ten einde, verzamelde de bouwstoffen tot zijn *Essai etc. (Proeve over de zeden en den geest der natiën, sedert KAREL den Groote)*. Dit in 1740 begonnen werk, werd in 1756 gedrukt, en schijnt eene oorlogsverklaring tegen het christendom en de christenen. Hij vervaardigde omtrent gelijktijdig *Zulime, Alzire* en *Mahomed* of *de Dweepzucht*; dit laatste treurspel werd in 1741 te *Rijssel* ten tooneele gevoerd. VOLTAIRE was sedert lang in briefwisseling met FREDERIK II, koning van *Pruissen*. Gedurende de eerste voorstelling van *Mahomed*, ontving hij van dien filozofischen vorst, een briefje, dat hem de oyerwinning van *Molwitz* aankondigde. Zijne ijdeldheid deed hem op het denkbeeld komen, om de eer, welke hem te heurt viel, publiek te maken, hij deed dus het stuk voor eenige oogenblikken ophouden, om dit

briefje den aanschouwers luide voortelezen. *Gij zult zien*, zeide hij tot degene die hem omringden, *dat dit stuk van Molwitz het mijne zal doen slagen*. Het werd werkelijk met bijval opgenomen; doch te *Parijs* eerst in het volgende jaar opgevoerd; de eerste voorstelling werd er den 9 Augustus 1742 van gegeven, en, na het derde bedrijf, op hooger bevel gestaakt. In 1751, deed de graaf d'ARGENSON, de vriend van VOLTAIRE, en secretaris van staat, den *Mahomed* andermaal ten tooneele voeren, en zulks in weerwil van BERNIER, luitenant van policie, en nadat d'ALEMBERT er, om de leus, eenige regels uit geschraapt had. *Zulime*, dat later gespeeld werd, vond geenen bijval en verdiende zulks ook niet. Wij hebben gesproken over de betrekkingen van VOLTAIRE met FREDERIK II. Deze betrekkingen bestonden reeds bij het leven van deszelfs vader FREDERIK-WILLEM. De kroon-prins koos den Franschen filozof tot zijnen mentor en gids; hij bleef nadat hij den troon had beklommen, hem dezelfde genegenheid toedragen; maar eene der eerste handelingen van zijn gezag, was, de uitgave van den *Anti-Machiavel* te doen staken. VOLTAIRE ging den jongen vorst te *Wexel* bezoeken, die alstoen vruchteloos trachtte hem aan zijnen persoon te verbinden. Hij kwam alzoo te *Parijs* terug, en gaf in het licht *Merope*, een zijner beste treurspelen. De roem dien hij door hetzelfde verwierf, zou hem de deuren der akademie

geopend hebben, alwaar door den dood van den kardinaal DE FLEURY, eene plaats open stond; maar zijne filozofische gevoelens hielden er hem nog gedurende verscheiden jaren van verwijderd. Het was vruchteloos dat de beruchte hertog van RICHELIEU, zich te zijne gunste in de bres stelde bij de markiezin DE CHATEAUXROUX, toenmaals gunsteling van LODEWIJK XV, en door den hertog beheerscht. Intusschen bragt deze nieuwe kennismaking te weeg, dat VOLTAIRE tot eene belangrijke zending gebruikt werd. *Frankrijk*, met de koningin van *Hongarij* in oorlog, verlangde het bondgenootschap van den koning van *Pruissen*. VOLTAIRE werd heimelijk naar *Berlijn* gezonden, en bragt te weeg dat FREDERIK II, aan MARIA THERESIA op nieuw den oorlog verklaarde; deze afleiding noodzaakte genoemde vorstin, hare troepen uit den *Elzas* terug te trekken. Terwijl hij op zijnen terugtogt door 's *Gravenhage* trok, wist hij de bedoelingen der Hollanders te doorgronden, die nog twijfelachtig en onzeker schenen. Deze diensten, de bescherming van den hertog van RICHELIEU, en vooral die van den markies d'ARGENSON en van mevrouw d'ETIOLE, later markiezin DE POMPADOUR, verschaften hem de gunsten des hofs. Belast met de vervaardiging van een stuk bij het eerste huwelijk

van den dauphin, stelde hij *de Prinses van Navarre* zamen, die hem de waardigheid van gewoon edel-man en den post van geschiedschrijver van *Frankrijk* deed verwerven. Hij gaf aan zijne dankbaarheid voor LODEWIJK XV lucht, door de volgende dichtregels:

Mon Henri-Quatre et ma Zeïre,
Et mon Américain Alzire,
Ne m'ont valu jamais un seul regard du roi:
Peus beaucoup d'ennemis, avec très peu de
gloire.
Les honneurs et les biens pleuvent enfin
sur moi
Pour une farce de la foire.

Intusschen zijne eerezucht was nog niet bevredigd; de akademische fauteuil kwelde zijnen geest. Daar hij zeer wel den hinderpaal kende, die zich tegen zijne toelating verzette, zoo nam hij zijne toevlugt tot list; en om de gunst van pater DE LA TOUR te winnen, schreef hij hem den 7 Februarij 1746 eenen brief, vol betuigingen van zijnen eerbied voor de godsdienst, en van zijne verkleefdheid aan de Jesuiten: hij zeide onder anderen in denzelven: *Indien men ooit onder mijnen naam eenen regel heeft gedrukt, waaruit ook slechts de geringste Sakristijn ergernis zou kunnen nemen, zoo ben ik bereid om zulks te verscheuren. Ik verfoei alles wat de minste verwarring in de maatschappij zou kunnen brengen.* Deze valsche betuigingen hadden hare uitwerkselen (*), en hij werd eindelijk in 1746, als academicus

H h 2

(*) Hij nam meer dan eens dezen toon van verbloemde spotternij (*ironie*) aan, en terwijl hij van zijn verhaal van *Zadig* sprak, schreef hij in 1743 aan den graaf d'ARGENTAL: » Het zou mij zeer spijten voor den

opgenomen. Daar hij gaarne den zonderlinge speelde, zoo weidde hij niet alleen niet uit, in den gewonen lof van den stichter der akademie, den kardinaal DE RICHELIEU, maar maakte zelfs geen eervol gewag van denzelfden. Hij keerde naar *Cirey* tot de markiezin DU CHÂTELET terug, met welke hij zich kort daarop naar het hof van koning STANISLAUS begaf. De dood der markgravin bespoedigde de terugkomst van VOLTAIRE te *Parijs*, alwaar zijn letterkundige roem tegenspraak ondervond. Men verkoos boven hem, welligt onbillijker wijze, CRÉBILLON, die juist *Catilina* had doen opvoeren. Hij meende zich te wreken, door over drie onderwerpen te schrijven, welke zijn mededinger behandeld had, en hij vervaardigde te *Sceaux*, bij de hertogin DU MAINE, de drie treurspelen SEMIRAMIS, ORESTES en CATILINA. Het was de hertogin, zegt men, die hem tot het schrijven van het laatste aanspoorde. Intusschen begon de beschuldiging van ongodsdienstigheid, welke hij zich welverdiend door zijne schriften berokkend had, eenige zijner beschermers van hem te verwijderen. Daarenboven verbiterde op hem zijne toemeloze laatlunkendheid alle geletterden, terwijl zijne driftige en hekel-

achtige inborst, hem van eenen anderen kant vermogende vijanden berokkende. LODEWIJK XV had tegen hem eene soort van afkeer opgevat, dien hij niet ontveinsde, en zelfs de markgravin DE POMPADOUR onttrok hem hare vriendschap. Hij dacht alstoen niet beter te kunnen zijn, dan aan een uit filozofen zamengesteld hof, en nam dus eindelijk de voorstellen des konings van *Pruissen* aan. Hij ging te *Berlijn* zich vereenigen met MAUPERTUIS, D'ARGENS, LA METTRIE en TOUSSAINT, kwam in Junij 1750 te *Potsdam* aan, en ontving het vleijendst onthaal van FREDERIK. De eerste maanden liepen tot wederkeurig genoeg van den meester en den leerling ten einde; geene wolk benevelde hunne goede verstandhouding. VOLTAIRE bragt eenige uren van den dag bij den koning door, hetzij om zijne werken te verbeteren, hetzij om hem te leeren met smaak en zuiverheid te schrijven. Hij was dikwijls bij de avondmaaltijden tegenwoordig, welke FREDERIK aan zijne gunstelingen gaf; waarbij zich mede andere schoone geesten van den stempel van VOLTAIRE bevonden, die door hun onderhoud de beginselen van den filozofischen monarch vleiden. *Nooit*, zegt VOLTAIRE, in zijne memoriën, *sprak men*

schrijver van *Zadig* te worden gehouden, welk stuk men door de heftigste toepassingen in minachting wil brengen, en dat men durft beschuldigen, van vermetele stellingen tegen onze heilige godsdienst te bevatten; welke schijn!" Desniettemin gaf hij in het volgende jaar een pamphlet in het licht; *de Stem des wijzen en des volks*, waarin hij zich bij gelegenheid der vrijheid van belasting (immunitieit), tegen de geestelijkheid verheft.

op eene plaats in de wereld met zoo vele vrijheid over alle bijgeloovigheden der menschen, en nooit werden dezelve met meer scherts en verachting behandeld; en hij schreef aan mevrouw DU DEFFANT, dat hij dagelijks met twee of drie goddeloozen soupeerde. Het was eindelijk bij een dier avondmaaltijden van FREDERIK, dat (volgens COLLI-NI) VOLTAIRE het ontwerp van zijn *Wijsgeerig Woordenboek* vormde, dat eenigen tijd daarna ten uitvoer werd gelegd. Al het overige van den dag kon hij aan de studie toewijden: hij verbeterde verscheiden zijner werken, bragt de *Eeuw van LODEWIJK XIV* ten einde, en werkte aan het dichtstuk *la Loi naturelle* (de *Wet der natuur*). FREDERIK bewees hem steeds dezelfde toegenegenheid, en had hem tot kamerheer verheven. Door de geheele koninklijke familie wel onthaald, speelde de dichter het treurspel met de broeders en zusters des konings, leerde hen Fransche verzen declameren, en droeg hun andere op, die tot hunnen lof vervaardigd waren. Het is eindelijk niet zonder grond dat hij het verblijf bij dien koning het paleis van ALCINOÛS noemde. Maar deze begoocheling was weldra verdwenen. Men verhaalt dat op zekeren tijd, toen de generaal MANSTEIN er bij hem op aandrang zijne memoriën nâezien, hij hem antwoordde. » De koning heeft mij zijn linnen te bleek gezonden, het uwe moet dus wachten." En bij

eene andere gelegenheid zeide hij, terwijl iemand op eenige door FREDERIK vervaardigde dichtstukken wees: » Die man is CÆSAR en de abbé COTTIN." De koning bleef met deze onbeschaamde redeneringen niet onbekend, en zeide eens aan LA METTRIE terwijl hij over zijnen kamerheer sprak: » Ik heb hem nog noodig ter herziening mijner werken, men zuigt den oranjeappel uit, en dan werpt men de schil weg." VOLTAIRE, die zich, zelfs tegenover vorsten, alles geoorloofd waande, was zeer gebeten over deze vertrouwelijkheid, en vormde van toen af het ontwerp om te ontsnappen. Te gelijktijd ontstonden zijne geschillen met MAUPERTUIS, president der akademie van *Berlijn*; deze beroemde wiskunstenaar was, wegens een wetenschappelijk punt in oneenigheid met den hoogleeraar KÖNIG. VOLTAIRE, vroeger de vriend van den eerste, werd naijverig op de onderscheidingen, waarmede de koning van *Pruissen* hem vereerde, en, ondanks het bevel van laatstgenoemde, van zich niet met de geschillen te bemoeijen, die tusschen KÖNIG en MAUPERTUIS bestonden, schreef hij tegen dezen laatste een hekelschrift, dat door een nog schamperder gevolgd werd, *Akalia* genaamd, waarin hij noch de werken, noch den persoon zijner tegenpartij spaart. Met grond stond men verbaasd, dat degenen, dien hij in 1738 met lof had overladen, in 1752 niet anders was dan een ongerijmde snapper,

een dwaze filosoof. **FREDERIK II**, billijker wijze verontwaardigd, liet het schimpschrift *Akakia* door beulshanden verbranden. **VOLTAIRE**, die te *Berlijn* ziek was, zond hem daarop zijn kruis, zijnen sleutel, en het brevet zijner jaarwedde terug, en verzocht den koning de vergunning om te vertrekken: als eenig antwoord liet **FREDERIK** hem kina ter hand stellen. **VOLTAIRE** voegde er bij, dat hij behoefte had aan de wateren van *Plombières*; men liet hem antwoorden, dat die van *Silezië* nog beter waren. Hij begaf zich intusschen naar *Potsdam*, sprak met **FREDERIK**, en hunne goede verstandhouding scheen hersteld te zijn. **VOLTAIRE** verkreeg de vergunning om naar *Plombières* te gaan, maar volhardde bij zijn voornemen om *Pruissen* voor altijd te verlaten. Hij begaf zich naar *Leipzig*, en van daar naar de hertogin van *Saksen-Gotha*, de vriendin der filozofen, voor welke hij zijne *Jaarboeken des Keizerrijks* begon. Onderweg ontving hij eene uitdaging van **MAUPERTUIS**, en hoorde hij zich lasteren in de smaadschriften van **LA BAUMELLE**. De traagheid zijner reis, zijn verblijf te *Gotha*, en aanzienlijke sommen in het hertogdom *Wurtemberg* op zijn hoofd en opdat zijner nicht, mevrouw **DENIS**, gesteld, deden den koning van *Pruissen* inzien, dat **VOLTAIRE** geen lust meer had om aan zijn hof terug te komen. Dit vermoeden, eenige onbescheidene redeneringen, en eene verzameling zijner dichtwerken, welke **VOLTAIRE** had medege-

nomen, vergramden den vorst zoo zeer, dat hij aan zekeren agent, **FREITAG** genaamd, last gaf, **VOLTAIRE** natesporen, hem aantehouden, en niet weder los te laten, alvorens hij zijne decoratien, het brevet zijner jaarwedden, en de verzameling van 's vorsten gedichten zou hebben teruggegeven. **FREITAG** bragt te *Frankfort* de bevelen van zijnen meester nauwkeuriglijk ten uitvoer; en, na eene gevangenschap van drie weken, bekwam **VOLTAIRE** zijne vrijheid terug. Hij begaf zich naar *Colmar*, wilde eerst zich in *Duitschland* vestigen, en schreef vervolgens, naar *Parijs*, om te weten, of hij, indien hij derwaarts terugkeerde, bij het hof op een goed onthaal kon rekenen: het antwoord was niet voldoende, en hij besloot om de wateren van *Aix* in *Savooije* te gaan gebruiken. Bij zijnen doortogt te *Lyon* zag hij verscheiden zijner stukken uitvoeren; en eindelijk begaf hij zich naar *Geneve*, om **TRONCHIN** (zie dat artikel) te raadplegen. Hij bewoonde vervolgens beurtelings *Tourney*, *Ferney* (zie **RACLE**) en *les Délices*, aan de poorten van *Geneve*, en vestigde zijn verblijf in dat land. In zijne afzondering ontving hij de beroemde personen, die door het verlangen werden medegesleept om dezen buitengewonen man te leeren kennen. Hij onthaalde er ook de nieuwe proselieten, welke **D'ALEMBERT** hem aanbeval. Met ijver beoefende hij nog steeds de letteren, en *l'Orphelin etc.* (*het Weeskind van Sina*) was de eerste vrucht

zijner afzondering, een werk, waarin men, even als in de meeste andere die uit zijne pen zijn gevloeid, onder den rijkdom der dichtkunst het noodlottige talent aantreft om de goddeloosheid intescherpen. Behalve de beide reeds aangehaalde verzen uit de *Henriade*, had hij in *Zaire* (dat evenwel een geheel christelijk stuk behoorde te zijn), de onverschilligheid in het stuk van godsdienst gepredikt: onder meer andere bewijzen ter staving hiervan, laat hij *Zaire* in het 1.e bedrijf zeggen:

J'ousso été près du Gange esclave des faux dieux,
Chrétienne dans Paris, musulmane en ces lieux.

Ziehier hoe *IDAMÉ* zich in het 3.e tooneel van het 2.e bedrijf van het *Weeskind van Sina* uitdrukt:

La nature et l'hymen, voilà les lois premières,
Les devoirs, les liens des nations entières:
Ces lois viennent des dieux; le reste est des humains.

Maar niets kan de ergernis evenaren, welke de uitgave van *la Pucelle (de Maagd van Orléans)* te weeg bragt. Dit dichtstuk, dat de buitensporigste trekken en de aanstootelijkste bijzonderheden bevat, wekte de verontwaardiging op der minst angstvallige lieden. Bedorven menschen laten dit werk met gretigheid, maar zij, die nog slechts een greintje eerbaarheid bezaten, beschouwden het als een' wijsgeer onwaardig, en als » eene vlek op de werken en het leven des

schrijvers." Men zou het zelfde verwijt aan zijnen roman *l'Optimisme (Leer van de beste wereld — Optimismus —)* en aan het grootste gedeelte zijner *Contes (Verhalen)* kunnen doen, waarin ongebondenheid en ongodsdienstigheid elkander als 't ware den voorrang betwisten. In *la Loi naturelle (de Wet der natuur)*, een ander dichtstuk dat hij kort daarna in het licht gaf, verheft hij zijne stem tegen de *dweezucht*: men weet genoeg wat *VOLTAIRE* door dat woord verstond. Het dichtstuk over de *Désastre etc. (Ramp van Lissabon)*, waarin hij behagen scheidt de Voorzienigheid te lasteren, en het menschdom tot wanhoop te brengen, haalde hem de verwijten zelfs van *JEAN JACQUES ROUSSEAU* op den hals. Op *Candide* of het *Optimisme* volgde eene vrije vertaling of liever eene *parodie* van den *Ecclesiastes* en van een gedeelte des *Hooglieds*. Deze beide geschriften werden door beulshanden verbrand. De eerste uitgave zijner *Werken*, die onder zijn opzigt geschiedde, verscheen in 1757; hij voegde er zijn *Essai etc. (Proeve over de zeden en den geest der natiën)* bij, welk geschrift de geestdrift zijner bewonderaars opgetogen hield, en dat uit een letterkundig oogpunt beschouwd, niet zonder verdiensten is; doch waarin hij zich voornamelijk toelegt, om de godsdienst in hare grondslagen te ondermijnen, om de *Kerk* verachtelijk te maken en hare bedienaars te honen. Zijn haat

tegen de godsdienst scheen met de jaren in hem toe te nemen, en niets was in staat denzelven te verzadigen. Het is omtrent dezen tijd, dat hij zich met den koning van *Pruissen* verzoende, met wien hij tot aan zijnen dood in briefwisseling bleef. Middelerwijl leverde hij eenige artikels voor de *Encyclopédie*, en in 1760 gaf hij aan het tooneel *Tancredi*, waaraan een bijzondere bijval te beurt viel. Na te *Ferney* eene achtericht van den grooten CORNEILLE te hebben opgenomen, voorzag hij in haar toekomstig bestaan, door bij intekening eene uitgave der *Werken* van dien onsterfelijken treurspel-dichter in het licht te geven: de koning van *Pruissen* en andere vorsten behoorden tot de intekenaars. Hij deed het werk met aantekeningen vergezeld gaan, waarin hij, indien hij nu en dan de schoonheden van den vader des Franschen treurspels prijst, soms zijne gebreken met eene kleingeestige gestrengheid, naar afgunst zweemende, ten toon spreidt. Men kent het deel dat hij nam aan het proces van CALAS (zie dat artikel), wiens familie de wijk naar *Geneve* had genomen: CALAS, beschuldigd van zijn' zoon gewurgd te hebben, werd eindelijk onschuldig verklaard, en zijne gedachtenis in eere hersteld. Hij beschermde SIRVEN in zijn proces met de Jesuiten, en de boeren van *Franche-Comté* tegen het kapittel, waarvan zij lijfeigenen waren. Zijn letterkundige roem, dien hij ontegensprekelijk in vele

opzigten verdiende, werd dikwerf gestoord, door hekelingen, die hem in zeer kwaden luim bragten. De *Lettres etc.* (*Brieven van eenige Portugeesche joden*, enz.), door den abbé GUÉNÉE, wekten op eene buitengewone wijze zijne gramschap op: de schrijver ontmaskerde in dezelve zijne kwade trouw in de vertaling van verscheiden teksten, en bragt andere, niet minder belangrijke, dwalingen aan het licht. » Deze abbé, zeide hij, is zoo valsch als een aap; hij schijnt u te streelen, en bijt u dat het bloedt." Maar de lastigste kunstregters voor zijne eigenliefde waren de dagbladschrijver FRÉRON, en het *Journal de Trévoux*, door Jesuiten geredigeerd. Het laatste veroorzaakte hem aanvallen van toorn, die moeilijk te beschrijven zijn, en die, naar het schijnt, aan een filozof weinig betamen. Hij was te *Genève* slecht gezien, alwaar zijne beginselen de overheden tegen hem hadden ingenomen. Deze zelfde beginselen, gestadig herhaald, in al de werken, welke hij in het licht gaf, deden gedurige klagten tegen hem ontstaan. Hij geloofde of wilde doen gelooven, dat er een groot onweder boven zijn hoofd broeide, en dat het hoogst noodig was, hetzelfde af te wenden: hij had een weinig koorts, ontbood eenen biechtvader, hield eene plechtige communie, en legde eene openbare verklaring af van zijnen eerbied voor de Kerk; maar verstandige lieden wisten wat zij van zulk eenen huichelachtigen toestel denken

moesten, en zijn stap werd zelfs door zijne vrienden gelaakt. Het was niet de eerste maal, dat VOLTAIRE zijne toevlugt tot de kerkelijke bediening had genomen. Toen hij in November 1723, ten huize van den president DE MAISONS ziek was, biechtte hij bij den dorps-pastoor. Hij schreef zelf daarover, in Januarij 1724, aan den baron DE BRETEUIL, en, wat opmerking verdient, zonder daarbij eenige spotternij te voegen. In de geschillen, die er te Genève tusschen het volk en de magistraat ontstaan waren, verklaarde VOLTAIRE zich voor het eerste, dat is tegen de bestaande wetten, en hij gaf bij die gelegenheid een *Gedicht in het licht*, waarin hij beide partijen in een belagchelijk licht stelt. Zijne onrustige inborst en zijne voor zijne jaren verbazende werkzaamheid bewogen hem, zich met eene menigte zaken te bemoeijen; hij beschermde de vrouw van MONTBALLI (wegens vadermoord ten dood gebragt), van medepligtigheid beschuldigd, en zij werd in den raad van Artois vrijgesproken. Hij onderhield eene uitgebreide correspondentie met den koning van Polen, FREDERIK den Grooten, CATHARINA II, met d'ALEMBERT, THIRIOT, d'ARGENTAL en anderen. Onophoudelijk hield hij zich met nieuwe werken bezig, onder welke men niet moet vergeten de schotschriften, welke hij op den markies DE POMPIGNAN deed regenen. Deze heer, had bij zijne opneming in de

akademie, in 1760, eene rede uitgesproken, waarin hij tot onderwerp had gekozen, dat *de deugdzame en christelijke wijsgeer allèen den naam van wijsgeer verdient*. Al de voorstanders der ontluikende filozofie stoven op hem los; VOLTAIRE vooral belasite zich met de wraak: elke postbode van Genève bragt eenige nieuwe snakerij aan. Tegelijkertijd liet men tegen den markies DE POMPIGNAN het *Gebed van den deïst* drukken; de markies ontweek den storm, en begaf zich naar zijn landgoed (zie FRANC — J. J. LE —). VOLTAIRE, onvermoeid in den arbeid, gaf achtereenvolgend eene menigte ernstige of kluchtige geschriften in het licht, waarin de godsdienst of werd aangerand of in een belagchelijk licht gesteld. Hij hield zich verborgen en gaf dezelve onder geleende namen in het licht, en in zijne brieven schertste hij er over. De komst van den heer TURGOR tot het ministerie was eene zegepraal voor de filozofen. VOLTAIRE was een der eersten, om dezelve met geestdrift te vieren. Hij had gemeend (zeggen zijne lofredenaars), dat de *onverdraagzaamheid*, het *bijgeloof*, de *ongerijmde vooroordeelen*, voor een wijsgeerig ministerie verdwijnen zouden. Maar de edikten van 1776, die zijne bewondering voor TURGOR vermeerderden, waren het sein van den val dezes laatsten. De verontwaardigde VOLTAIRE zond hem tot schadeloosstelling, eenen brief getiteld: *A l'homme*.

De gevoelens, welke hij er in aan den dag legde, zouden hem voor altijd zijne terugkomst te *Parijs* hebben kunnen beletten, welke stad hij sedert verscheiden jaren verlangde weder te zien. Hij kwam er echter in Februarij 1778. Naauwelijks wist men dat hij in de hoofdstad was, of de geestdrift zijner bewonderaars kende geene grenzen meer. Zijne letterkundige talenten verdienden ongetwijfeld de hulde zijner landgenooten; maar dezelve waren bezwalkt door eenen bijtenden en hekelachtigen geest, en door bepaald ongelooovige en zedeloze grondbeginselen; en weldenkende menschen konden het misbruik niet vergeten, dat hij niet dan al te dikwijls, van zijnen geest, van zijne kunde en van zijnen invloed op zijne eeuw had gemaakt. Honderden personen bragten geheele uren onder zijne vensters door, om hem slechts eenen oogenblik te zien. Zijn rijtuig was steeds genoodzaakt om stapvoets te gaan, wegens de talrijke menigte, die het omsingelde, onder het zegenen van zijnen naam en het verheffen zijner werken; de grootste heeren streefden als om strijd naar de eer hem een bezoek te mogen geven. De Fransche akademie ontving hem met eene uitstekende onderscheiding, en minder als een medelid, dan als den vorst der letteren. Al deze eerbewijzen zouden als eene belcediging kunnen schijnen der regering en godsdienst aangedaan, welke hij zoo wreedelijk vervolgd had. Door den wic-

rook bedwelmd, die men hem toezwaaide, verzekert men dat hij uitriep: » Mijne intrede in *Parijs* is luisterrijker geweest, dan die van *JESUS* in *Jeruzalem*." Het was intusschen in het *Théâtre Français*, dat zijne ijdelheid de schoonste zegepraal genoot. Men speelde er zijne *Irene*; dit was de voornaamste beweegreden, die hem naar *Parijs* had gelokt. Bij de derde voorstelling van dit treurspel, een zijner zwakste stukken, was hij tegenwoordig: had de komst van den schrijver in de hoofdstad, het welgelukken van het stuk verzekerd, zoo strekte zijne tegenwoordigheid enkel om dien bijval te vermeerderen. Met eene onbeschrijfelijke vreugde ontwaarde hij, dat de meest toegejuichte verzen diegene waren, waarin hij de godsdienstige en zedelijke waarheden aanrandde, welke hij vooroordeelen noemde. Na en het werk en den schrijver met toejuichingen overladen te hebben, vergezelden de aanschouwers laatstgenoemde, tot in zijne woning, onder het geroep van: » Leve *VOLTAIRE*! leve de *Henriade*! leve *Mahomed*! leve *la Pucelle* . . . !" Deze laatste kreet bewijst genoegzaam, welk eene soort van bewonderaars hem omringden. Men bepaalde zich hiertoe echter niet; de dweepachtigsten vielen aan zijne voeten neder, kusten zijne handen en kleedren, en, te midden dier vervoevingen, herhaalde hij: » Men wil mij van vreugde doen sterven." De beroemde *FRANKLIN* bevond zich toenmaals te *Parijs*;

en daar hij, naar men zegt, in de geestdrift van een gedeelte der Franschen deelde, zoo stelde hij zijnen klein-zoon aan VOLTAIRE voor, met verzoek van hem zijnen zegen te willen geven. VOLTAIRE volbragt deze belagchelijke plegtigheid onder het uitspreken der woorden: » *God and liberty*; zie daar de eenige zegening, welke aan den klein-zoon van FRANKLIN betaamt.» Men kan niet begrijpen welk gewigt de Amerikaansche filozof aan de zegening van den Franschen filozof hechte. Deze laatste, aangemoedigd door de bewondering, waarvan hij het voorwerp was, legde de laatste hand aan zijne *Proeve over de zeden en den geest der natien*, en bragt in dezelve nieuwe slagen aan het christendom toe. Hij hield zich tegelijkertijd bezig met het ontwerp, om verscheiden feiten te wederleggen, in het werk van den hertog DE SAINT-SIMON vervat, en daar hij de Fransche akademie bewogen had, haar woordenboek geheel omtewerken, hield hij zich ook bezig het plan daartoe te ontwerpen. Deze vermoeijenissen, die zijne jaren te boven gingen, bragten bij hem eene bloedspuwing te weeg; dit belette hem echter niet om zich op den 7 April als metselaar, in de loge der *Neuf-Scours* te doen opnemen; maar om zijnen arbeid niet te staken, en aan zijn lichaam wat meer kracht te geven, besloot hij opium te gebruiken: hij bedroeg zich omtrent de *dos*is, en de gevolgen waren hem noodlottig; slechts bij kortston-

dige oogenblikken ontwaakte hij uit de diepe slaapziekte, waarin hij gedompeld was: het is in deze tusschenpoozingen, dat hij eenen brief aan den heer DE LALLY-TOLENDAL schreef, om hem geluk te wenschen, met de herstelling in eere der nagedachtenis zijns vaders, die op het schavot gestorven was (zie LALLY). Toen hij zijn einde voelde naderen, onderteekende hij en gaf hij aan den abbé GAUTHIER eene geloofsbelijdenis over, bij welke hij verklaarde, dat hij in de Catholijke godsdienst stierf, waarin hij geboren was. Gedurende eenige dagen scheen hij zich beter te bevinden. Naardien de geloofsbelijdenis, van wege eenen man, die er reeds meer dergelijke had afgelegd, en die steeds met het heiligste wat de godsdienst aanbiedt, den spot had gedreven, zeer verdacht voorkwam, zoo keerde de pastoor van *St. Sulpice* naar hem terug; maar zegt GRIMM, VOLTAIRE was bijna niet in staat hem te erkennen; en nadat de pastoor hem gesmeekt had, de godheid van JESUS CHRISTUS te belijden, stiet hij hem terug, terwijl hij zeide: *Laat mij toch in rust sterven*. VOLTAIRE overleed den 30 Mei 1778, alzoo in den ouderdom van ruim 84 jaren (zie TRONCHIN). De pastoor van *Saint-Sulpice* weigerde hem de kerkelijke begraaving; men vraagde bij de Franciscanen de dienst die er gewoonlijk voor de academici gehouden wordt; doch men werd andermaal afgewezen. De abbé MIGNOT, neef van den overledene,

en raadsheer bij het parlement van *Parijs*, was abt van *Scellières* in *Champagne*; hij liet het lijk van zijnen oom derwaarts vervoeren, en, daar het verbod te laat was aangekomen, in den grafkelder der abdij bijzetten. Al de filozofische letterkundigen namen den rouw aan. De dichters bezongen *VOLTAIRE*, en de leden der akademie spraken zijne lofreden uit: de opmerkelijkste waren die van den koning van *Pruissen* en van *LAHARPE*; maar de laatste is gematigder dan de andere. In 1779, liet *FREDERIK* in de Catholieke Kerk van *Berlijn*, eene lijkdienst vieren voor zijnen vriend en meester. Zijne overblijfselen werden in 1791, naar het hôtel *de Villette*, kaai der Theatijnen, te *Parijs*, vervoerd, welke kaai van toen af den naam van *Quai de Voltaire* ontving: en op denzelfden dag, 12 Julij, werden zij in het *Panthéon* overgebracht. Er bestaan verscheiden *Vies* — *Levensbeschrijvingen* — van *VOLTAIRE*, die van den markies *DE LUCHET*, 1781, 6 dl.ⁿ, in 8.vo, is in eenen toon van vervelende hoogdravendheid geschreven; die van *CONDORCET*, 1787, en van *DUVERNET*, 1786 en 1797, 1 dl. in 8.vo, ademen niet dan godsdiensthaat; maar die van den markies *DE VILLETTE* overtreft dezelve alle in goddeloosheid en onbeschaamdheid. [In onze dagen, heeft de heer *LEPAN* er in 1819 eene geleverd

in eenen verschillenden geest ontworpen, maar die veel te wenschen overlaat. Die van *MAZURE*, 1821, in 8.vo, heeft, ofschoon beter geschreven, de goedkeuring van de vrienden der waarheid niet kunnen wegdragen; de schrijver geeft te veel toe aan de filozofische partij. Eindelijk heeft *PAILLET DE WARCY* eene *Histoire etc.* (*Geschiedenis van het leven en de werken van VOLTAIRE*), 1824, 2 dl.ⁿ, in 8.vo, in het licht gegeven: het werk is niet te best geschreven, maar is zeldzaam en belangrijk, en bevat een aantal feiten en bewijsstukken. De heer *DE WARCY* zelf bekent dezelve geput te hebben, in het *Leven* door *LEPAN* in het licht gegeven, dat hij meer dan vijftig malen aanhaalt]. De filozofen, die den godsdiensthaat van *VOLTAIRE* met den meesten nadruk ondersteunden, waren *THIRIOT*, *D'ARGENTAL*, *D'ALEMBERT*, *DAMILAVILLE*, *D'ARGENS*, *HELVETIUS*, *DE BORDES*, *MARMONTEL*, *SAURIN* enz. Het zal niet nutteloos zijn, een' blik te werpen op de verschillende gevoelens, welke men ten opzichte van *VOLTAIRE* gevormd heeft, en op zijne briefwisseling. Het is niet te betwijfelen of zijne noodlottige leerstellingen hebben de Fransche omwenteling verhaast. Zelfs zijne bewonderaars hebben zulks bekend. Zie hier hoe zij zich uitdrukten in den *Mercure de France* (*) van den 7 Augustus 1790, bij het ver-

(*) Dit tijdschrift werd geredigeerd door *MARMONTEL*, *LAHARPE* en *CHAMFORT*.

slag van zijn *Leven* door CONNORCE. » De geschiedschrijver heeft er zich vooral op toegelegd, om den alvermogenden invloed op zijne eeuw voortstellen, en wel verre dat men hem in dit opzigt eenige overdrevenheid zou kunnen verwijten, heeft hij de stof welligt nog niet genoeg doorgrond; welligt dat, ofschoon aan zijn penseel geene kracht ontbreekt, hij het koloriet levendiger en meer in het oogvallende zou hebben kunnen maken. Het schijnt mij ten minste toe dat het mogelijk was, de eeuwige verplichtingen meer te ontwikkelen, welke het menschelijke geslacht aan VOLTAIRE schuldig blijft. De tegenwoordige omstandigheden verschaffen er eenē schoone gelegenheid toe. Hij heeft niet alles gezien, wat hij gedaan heeft, maar hij heeft gedaan alles wat wij zien. De verlichte waarnemers, degene, die de geschiedenis weten te schrijven, zullen aan diegene, welke weten te overwegen, bewijzen, dat de eerste bewerker dezer groote omwenteling, die Europa doet verbaasd staan, en die allerwege onder de volken de hoop, en in de hoven de ongerustheid verspreidt, zonder tegenspraak VOLTAIRE is. Hij is de eerste die den voornaamsten en geduchtsten slagboom van het despotismus, de religie- en priestersheerschappij, heeft doen vallen. Indien hij het juk der priesters niet verbrijzeld had, nimmer zou men dat der dwingelanden hebben kunnen verbreken.... De menschelijke geest staat even

zoo min stil in zijne onafhankelijkheid, als in zijne slavernij, en het is VOLTAIRE, die denzelven bevrijd heeft, door hem te gewinnen, diegene welke hem dienstbaar maakten in alle betrekkingen te beoordeelen. Hij is het, die de rede populair heeft gemaakt; en indien het volk niet had leeren denken, zou het zich nimmer van zijne kracht bediend hebben. Het is de gedachte der wijzen, die de staatkundige omwentelingen voorbereidt; maar het is de arm des volks, die dezelve ten uitvoer brengt.... Hij heeft gestadig aan het volk herhaald: Weet gij wat uw grootste ongeluk is? Het is dat gij dwaas en lafhartig zijt: hij heeft zulks op zo vele verschillende wijzen gezegd, dat het volk opgehouden heeft het eene en het andere te zijn." — Men behoeft slechts zijn *Brutus* en zijn *Dood van Caesar* door te loopen, en men ziet hem, te midden eener wegslepene versificatie, die opgewondenheid van republikeinschen geest, die overdreven denkbeelden van vrijheid ontwikkelen, welke later zoo vele hoofden verhit en zoo vele wandaden gewettigd hebben. Met nog meer vuur zocht hij zijne anti-christelijke beginselen te verspreiden. » Elke trek van zijn onderhoud, zegt de heer DE LACRETELLE, verraade een vurig verlangen, om de godsdienstige gevoelens te trotseren en te beledigen." PALISSOT drukte zich aldus over hem uit: » De grootste misslag, waarin VOLTAIRE het ongeluk heeft gehad van te vervallen, was den titel van partij-

chef aantemen, en het was d'ALEMBERT, die er hem in stortte. Zijne briefwisseling is er een overtuigend bewijs van, en men zal opmerken, dat het tijdstip, waarop VOLTAIRE het meest van zijne zedelijke hoedanigheden verloor, juist datgene was, waarop hij zijn geheele vertrouwen aan den *tartuffe* der filozofie schonk." GRIMM, de bewonderaar van VOLTAIRE, behandelt hem echter niet met meer ontzag. Hij drijft den spot met zijne buitengewone vruchtbaarheid, en, wat onder de pen van eenen filozoof bijna ongelooflijk schijnt, hij noemt hem *een verheven kind, een verheven hansworst*. Hij acht hem met geene vereischte talenten geboren, om de geschiedenis te schrijven, en haalt tot voorbeeld aan de *Jaarboeken des keizerrijks*, » waarin men, zegt hij, noch smaak, noch geest, noch koloriet, noch kennis der feiten aantreft;» de *Geschiedenis van Czar PETER*, en de *Proeve over de algemeene geschiedenis*, die dezelfde gebreken hebben. Hij keurt ook de beide door ons boven aangehaalde dichtregels af, welke hij beschouwt, als » het tijdstip en de bron dier goddeloosheid, welke op zulk eene belagchelijke wijze op onze tooneelen is doorgedrongen. Onze meester heeft hierin ongelijk gehad, en het is niet in zijne verkeerdheden, dat men hem moet navolgen." En elders zegt hij: » VOLTAIRE is geheel verdiept in zijnen schoonen ijver tegen den eerlooze (*Vinfame*);» men weet dat hij onder deze

benaming de godsdienst aanduidde. En, in de daad, nooit is een haat tot grooter dweeperij gedreven. Eenige trekken uit zijne *Briefwisseling*, zullen in dat opzigt den geest des schrijvers en zijner werken beter leeren kennen. Hij verweet dikwerf aan d'ALEMBERT en aan de overige filozofen, hunne traagheid in het uitroeijen der *vooroordeelen*. » Ach! broeder, schreef hij aan den markies d'ARGENS, mogtet gij toch de dwaling willen verpletteren! Broeder, gij zijt zeer koel!" In zijn schrijven van 19 Januarij 1757, aan d'ALEMBERT, drukte hij zich aldus uit. » Vormt u tot een ligchaam, maakt zamenrottingen en gij zult de meesters zijn." En 14 Mei daaropvolgende: » gij hebt artikels (in de *Encyclopédie*) over de godgeleerdheid en de bovennatuurkunde, die mij zeer hinderlijk zijn; maar gij vergoedt deze kleine regtzinnigheden, door zoo vele schoonheden en nuttige zaken, dat in het algemeen dit boek, eene dienst zal zijn, aan het menschelijke geslacht bewezen." In het zelfde jaar schreef hij: » Ik verzoek den regtschape man, die *Stof* (voor de *Encyclopédie*) zal leveren, van wel te bewijzen, dat het ik weet niet wat, hetwelk men stof noemt, even zoowel kan denken, als het ik weet niet wat, hetwelk men geest noemt." Den 6 December schreef hij aan denzelfden vriend: » Er zijn slechts vijf of zes filozofen noodig om den colossus omvertewerpen." En den 25 Mei daaropvolgende: » In-

dien gij alle eensgezind waart, zoudt gij wetten geven." In 1760 werd zijne briefwisseling nog bitterder en nog meer tergend, en onophoudelijk hitste hij zijne vrienden aan, om datgene ten onder te brengen, wat hij het bijgeloof noemde. Den 20 Junij: » Ach arme broeders, de eerste christenen gedroegen zich beter dan gij. Geduld, God zal ons helpen, indien wij geduldig en welgemoed zijn." Den 20 April 1761: » Dat de ware filozofen eene broederschap vormen, even als de vrij-met-selaren; dat zij zich vergaderen, dat zij elkander ondersteunen, dat zij aan de broederschap getrouw zijn, en als dan doe ik mij voor hen verbranden. Dit geheime genootschap zou beter zijn, dan het genootschap of de akademie van *Athene*, en dan die van *Parijs*. Maar iedereen denkt slechts aan zich zelve, en vergeet den eersten der pligten, namelijk dien van den eerl..... te verdelgen. Maak den eerl..... beschaamd, zoo veel als gij zult kunnen." Den 28 September 1763: » Ik ben altijd bevreesd, dat gij niet ijverig genoeg zult zijn. Gij begraaft uwe talenten, gij stelt u te vreden een gedrogt te verachten, dat gij moet afschuwen en verdelgen. Wat zou het u kosten, hetzelfde in vier blad zijden te verdelgen, terwijl gij zedig genoeg waart, hetzelfde onbekend te laten, dat het door uwe hand sterft? Werpt den pijl uit zonder de hand te laten zien. Doet mij toch ten eenigen dage dat genoeg. Troost mijnen ouderdom." Den 2 Oc-

tober 1764, merkte hij aan zijnen vriend op: » Ik heb met ontzetting gezien, hetgene wat gij van BAYLE zegt (art. *Diet.*): *Gelukkig indien hij de godsdienst en de zeden had weten te eerbiedigen!* Gij zult gedurende uw geheele leven over de beide regels boeten moeten doen: dat dezelve met uwe tranen bevochtigd worden." Hij legde dezelfde hevigheid in zijne brieven aan zijne overige vrienden aan den dag. Den 18 Julij 1760, schreef hij aan THIRIOT: » Ik beken, dat men den eerl..... niet alle acht dagen met geregelde geschriften kan aanranden, maar men kan *per domos* het goede graan gaan uitstrooijen." Aan DAMILAVILLE, in Mei 1761: » Loopt alle behendiglijk op den eerl..... aan. Hetgene, waarin ik belang stel, is de voortplanting des geloofs, der waarheid, de bloei der filozofie, en de vernedering van den eerl....." Aan SAURIN in October 1761: » De vereenigde broeders moeten de schelmen verpletteren. Ik kom daar steeds op terug: *delenda Carthago*." Aan DAMILAVILLE, den 4 Febr. 1762: » Spoor al mijne broeders aan, den eerl..... te achtervolgen, het zij mondelings of in geschrifte, zonder hem eenen oogenblik rust te geven." Aan denzelfden, den 25 Julij 1766: » Ik twijfel er geenen oogenblik aan, of, indien gij u met PLATO (DIDEROT) en eenige vrienden, te *Kleef* wildet vestigen, men u zeer voordeelige voorwaarden zoude voorstellen. Men zou er eene boekdrukkerij tot stand brengen, die veel beloofde. Ook

zou men er eene andere meer belangrijke fabriek oprigten, namelijk die der waarheid. . . . Wees verzekerd dat er als dan eene groote omwenteling in de geesten zou plaats hebben, en dat twee of drie jaren toereikend zouden zijn, om een eeuwig tijdvak daartestellen." Aan den graaf d'ARGENTAL, den 16 Februarij, 1762. » Stel zoo veel als gij kunt de verstandigste pogingen in het werk tegen den eerl. . . ." Aan HELVETIUS, den 1 Mei 1763. » God zal u rekenschap vragen van uwe talenten. Gij zijt meer dan iemand anders in staat om de dwaling uitteroeijen." Aan MARMONTEL, den 21 Mei 1764. » Ik vermaan al mijne broeders, om met kracht en voorzigtigheid voor de goede zaak te strijden enz." Hij gebruikte meer bijzonder het *epitheton* van *cerlooze* (dat de woede der ware dweepzucht bewijst) van 1760 tot 1766. Hij vraagde aan THIRIOT en aan d'ALEMBERT naauwkeurige inlichtingen en bijzonderheden, betrekkelijk de tegenstanders der filozofie, zoo als ten opzichte van GAUCHAT, CHAUMEIZ, MOREAU, HAYEZ, TRUBLET enz. Hij noemde zijne vijanden *stinkende beesten, schurken, waanwijzen, lomperds* enz. (zie LUTHER). Den 11 Mei 1761, schreef hij aan HELVETIUS: » Zou het eerlijke en zedige voorstel, om den laatsten jesuit, met de darmen van den laatsten jansenist te wurgen, de zaken niet tot eenige verzoening kunnen brengen?" Aan den graaf d'ARGENSON, 26 Januarij 1762: » De Jesuiten en jansenisten gaan

voort elkander met tong en pen te verscheuren; terwijl zij elkander bijten, moet men met schrot op hen schieten. » Ook schreef hij even zeer aan DAMILAVILLE: » Terwijl de Jesuiten en jansenisten elkanderen bijten, moet men hen verpletteren." En aan CHABANON: » Het zou niet kwaad zijn, dat men elken Jesuit, met een' jansenist aan den hals gebonden, in het diepst van de zee wierp enz." Hij behield zijnen filozofischen haat tot in zijne laatste oogenblikken; een haat die in zeker opzigt de zegepralende ontvangst, welke hem te *Parijs* te beurt viel, en de onverschilligheid des bestuurs, ten opzichte eener overdrevene opgetogenheid, die zoo wel de regering als de godsdienst beleedigde, scheen te wettigen. De eerste uitgave zijner *volledige werken* (*Œuvres*) geschiedde te *Geneve* onder zijn opzigt, 1768, 24 dl.ⁿ in 4.to, met schoone platen van de eerste meesters van dien tijd. De als schrijver bekende BEAUMARCHAIS ondernam eene andere in 1785. De markies de CONDORCET leverde er de *voorreden* en *aanteekeningen* toe, die in het algemeen buitengewoon hevig zijn: men plaatste drukpersen te *Kehl*, voor de poorten van *Straatsburg*, en de uitgave verscheen in 1788—89, in 70 dl.ⁿ, in 8.vo, in het licht, dezelve werd op vijf verschillende soorten van papier getrokken, en met platen versierd. Deze nieuwe uitgave werd bij een besluit van den raad des konings verboden; maar desniettegenstaande werden de

exemplaren door geheel *Frankrijk* verspreid. Het is niet wel mogelijk al de verschillende uitgaven der *Werken van VOLTAIRE* opgegeven, dezelve vermenigvuldigen zich tot in het oneindige en onder allerlei vorm. Er werden mandementen tegen deze gevaarlijke uitgaven uitgevaardigd, doch de geest van goddeloosheid behield de overhand: het getal der exemplaren overtreft 300,000, zonder er de talrijke exemplaren der afzonderlijke *Werken* onder te begrijpen. Wij willen eindigen met de volgende beoordeeling van VOLTAIRE onder de oogen onzer lezers te brengen.

» Dat men (zegt een oordeelkundig schrijver), de bevaligheden van zijnen stijl, het geestige zijner geschiedkundige schriften, het schitterende zijner gedichten, het natuurlijke en zinrijke zijner brieven bewondere, volgaarne hechten wij daaraan onze goedkeuring. Dat men eene verzameling van diegene zijner *Werken* levere, welke de godsdienst kan erkennen, of ten minste die met dezelve niet strijdig zijn, men zal er in berusten; dat men uit eenige andere, welke nuttig konden zijn, plaatsen weg liete, die klaarblijkelijk uit vooringenomenheid of haat geschreven waren, men zou zulks hebben toegejuicht. Hoe vele werken van VOLTAIRE zouden bij dergelijke uitlatingen werkelijk winnen, en hoe zeer ware het te wenschen geweest dat eene godsdienstminnende hand, die tevens voor den roem des schrijvers bezorgd was, trekken had uit-

gewischt, die niet minder met de eene dan met den anderen strijden. Zou de *Henriade* in de oogen van onpartijdige mannen, niet meer verdienste hebben, zonder eenige verzen, die eene wijsgeerige onverschilligheid voor alle godsdiensten ademen? Zou de *Eeuw van LODEWIJK XIV* niet meer aan ernstige mannen voldoen, zonder dien ligtzinnigen in den geschiedschrijver zoo weinig passenden toon? Zouden de tooneelstukken niet meer bijval vinden, zonder die zucht om allerwege filozofische grondregels uittestrooijen? Zouden de losse gedichten niet eene meer onschuldige blijgeestigheid aanbieden, indien zij zich enkel tot onderwerpen bepaalden, waarover het aan iedereen geoorloofd is te lagchen en te schertsen? Zouden al deze werken niet winnen bij uitlatingen, die zoowel door de zedeleer als door den smaak gevorderd worden? en zou eene uitgave van VOLTAIRE, volgens genoemde beginselen bewerktelligd, niet de schoonste titel van zijnen roem zijn. Maar dat men zoo vaak veroordeelde werken, of die welke geen ander lot waardig zijn, telkens weder te voorschijn roept...; dat men gedooft, dat de godsdienst, de zedeleer en het bestuur, in lichtzinnige en satirieke schotschriften gehoond worden; dat men alzoo het kwaad doet toenemen, in plaats van hetzelfde uiteroeyen, dit hadden, naar het schijnt, de voorzichtigheid en het belang der maatschappij behooren te beletten."

VOLTERRA (DANIEL RICCIARELLI DE), een schilder en beeldhouwer, in 1609, te *Volterra*, eene Toskaansche stad geboren, overleed te *Rome*, in 1666. Hij werd door zijne ouders voor de schilderkunst bestemd. BALTHAZAR PERUZZI en MICHAEL ANGELO toonden hem de geheimen hunner kunst. Deze schilder werd te *Rome* ook als beeldhouwer gebruikt. Hij heeft in de manier van MICHAEL ANGELO geteekend. Zijne *Afneming van het kruis*, zijn meesterstuk, en eene der schoonste schilderijen, welke men te *Rome* vindt, is ook in gravure gebracht.

VOLUSIANUS (CAJUS VIBIUS), door zijn vader, keizer GALLUS, in het rijksbestuur als mederegent aangenomen, werd door de soldaten vermoord, zoo als wij zulks in het artikel GALLUS (VIBIUS TREBONIANUS) hebben verhaald, en waarnaar wij alzoo alhier verwijzen.

VONCK (N.), advokaat bij den souverainen raad van *Brabant*, onderscheidde zich in de omwenteling, welke de *Zuidelijke Nederlanden* in 1789 beroerde. Naar zijn verlangen niet geplaatst zijnde, vormde hij eene partij ter omverwerping der constitutie, en om aan de Oostenrijkers het middel te verschaffen, op het einde van 1790 in *België* terugtekeeren. Hij overleed te *Rijssel* in 1792. Van hem is de naam *Vonckisten* ontstaan, die eene nu democratische, dan koningsgezinde sekte aanduidt, en die geen ander verklaard doel

had, dan om de bestaande orde te storen.

† VONDEL (JUSTUS of JOOST VAN DEN), de vorst der Nederlandsche dichters, werd te *Keulen*, den 17 November 1587 geboren. Zijne ouders, die doopsgezind waren, hadden, ter oorzake dier geloofsbelijdenis, de stad *Antwerpen*, verlaten, en zich te *Keulen* met ter woon gevestigd: het is naar deze zijne geboorteplaats dat aan VONDEL soms den bijnaam van *Grooten Agrippijner* (zie AGRIPPINA) of *Keulschen Zwaan* wordt gegeven. Nog jong zijnde, trok hij reeds met zijne ouders naar *Holland*, die zich eerst te *Utrecht*, en later te *Amsterdam* nederzetterden; en aldaar door den kousenhandel een burgerlijk bestaan vonden. Zijn dichttalent openbaarde zich zeer vroegtijdig, daar HOOFT reeds in 1600, alzoo toen onze VONDEL nauwelijks den ouderdom van 13 jaren bereikt had, uit *Florence* van hem schreef:

» En KOSTER, VONDELEN, BREEROO en VICTORIN,
Die nu reeds toonen wat zij eerlang zullen zijn.»

De eerste proef van zijn jeugdig dichtvuur, waarmede hij in 1610, alzoo in het 23ste jaar van zijnen ouderdom voor het publiek te voorschijn kwam, was een *Treurdicht op den moord van HENDRIK den Grooten*, koning van *Frankrijk*, bij vergelijking van dit dichtstuk met zijne latere voortbrengselen kan men duidelijk ontwaren, hoe veel er alstoen nog aan ontbrak, om

hem die plaats op den Nederlandschen *Parnassus* te kunnen inruimen, welke hij later met het onbetwistbaarste regt heeft ingenomen. In het zelfde jaar 1610, trad hij in den echt met MARIA DE WOLF, met wie hij, naar het voorbeeld zijns vaders, een kousenwinkel begon, waarvan hij de zorg echter weldra geheel aan zijne vrouw overliet, terwijl hij zich enkel aan de dichtkunst toewijdde. In 1612 gaf hij zijn eerste Tooneelstuk *het Pascha* in het licht, hetwelk zijne vorige dichtwerken in vele opzigten reeds aanmerkelijk overtrof. Hij beoefende nu ook de Latijnsche taal, en bragt het, onder de leiding van den onderwijzer, ABBAMA, spoedig zoo ver in dezelve dat hij alle Latijnsche dichters volkomen kon verstaan, zoo als later zijne vertalingen van verscheiden derzelve daarvan de duidelijkste bewijzen hebben opgeleverd. In 1617, verscheen zijne *Vorstelijke warande der dieren*, met platen van MARCUS GERARDS in het licht. In 1620 verviel VONDEL in eene zware en langdurige ziekte, die hem meermalen naar den dood deed wenschen; hersteld zijnde, gaf hij in het licht de *Helden-Gods; Jeruzalems Verwoesting* en de *Heerlijkheid van SALOMON*, naar het Fransch van GUILLAUME DE SALUSTE, heer van *Bartas*, voorts in 1622 de *Gulden winkel* enz. In het stuk van godsdienst volgde VONDEL, even als zijne ouders, de leer der doopsgezinden, doch in de geschillen tusschen de remonstranten en

contra-remonstranten, koos hij nadrukkelijk de partij van eerstgenoemden, zoodanig zelfs dat men het er voor hield dat hij tot die gezindheid was overgegaan, hetwelk echter uit de onder aantehalen verklaring van VONDEL zelven blijkt ongegrond te zijn. In het belang van genoemde remonstrantsche of arminiaansche partij vervaardigde hij, behalve verscheiden geestige en vinnige hekeldichten, zijn voortreffelijk Treurspel *Palamedes of de vermoorde onnozelheit*, waarin onder het beeld van PALAMEDES, het treurige lot van 'slands advokaat JOH. VAN OLDENBARNEVELD wordt voorgesteld. Uit dit treurspel was de hoogere vlugt welke het dichttalent van VONDEL thans (1625) reeds genomen had ten volle blijkbaar, wie gevoelt zulks niet bij den aanhef van hetzelfde, waarbij hij PALAMEDES in den mond legt:

» Die zorgt, en waecht, en slaoft, en ploeght, en zwoegt, en zweet,
 Ten oirbaer van het laet oen lastigh ampt
 En waent de menschen aen zijn vroom-
 heit te verbinden,
 Zal zich te jammerlijk in 't ondt bedro-
 gen vinden,
 Van 't wispeltuurigh volck, dat, veel te
 los van hoofst,
 Genooten dienst vergeet, en 'terghsto
 liefst gelooft enz.»

Dit werk maakte veel gerucht, en lokte zelfs geregteijke vervolgingen uit, om welke te ontgaan, VONDEL zich eenigen tijd te *Beverwijk* ging schuil houden. Zijne zaak werd intusschen eerst voor de schouts-rolle en later voor de bank van schepenen te *Amsterdam* behandeld, welke echter aan VONDEL geene andere

straf dan eene geldboete à f300 opleide; een der schepenen echter, JAN GIJSBRECHTSZON DE VRIES, helde zeer tot gestrengheid over, en zeide bij deze gelegenheid: » VAN VONDEL zou het niet weêr doen, indien ik met het regt begaan mogt.» Deze uitdrukking gaf den dichter aanleiding om bij het overlijden van genoemden schepen, het volgende grafschrift voor hem te vervaardigen:

» Hier leit *Jan Gysbrechtszoon*. Tree zacht
je zondt hem zeer doen.
Mogt hy met 't recht begaen, Van Vondel
zou 't niet meer doen.

In het zelfde jaar gaf hij zijne *Hecuba* in het licht, en kort daarop verviel hij in eene diepe zwaarmoedigheid (*melancholia hypochondriaca*), die hem een' geruimen tijd tot alle inspanning ongeschikt maakte. In 1626 hersteld zijnde, gaf hij in dit en de beide volgende jaren, verscheiden *Lof-* en *Hekeldichten* in het licht. In 1629, bezong hij het veroveren van 's *Hertogenbosch* en van *Wezel* door prins *FREDERIK HENDRIK*, ook verscheen in het zelfde jaar zijn treurspel *Hippolytus*. Hierop kwam hij op het denkbeeld een groot werk zamentestellen, dat zijn naam even als van die onsterfelijke dichters onder de Grieken en Romeinen tot aan de laatste naamelingschap zou overbrengen; tot onderwerp daartoe had hij gekozen *den togt van keizer KONSTANTIJN naar Rome*, onder toezending van den aanvang deszelfs, had hij zijnen vriend, het orakel der geleerdheid, den heer *HUGO DE GROOT* over deze

onderneming geraadpleegd, en van denzelfs de meeste aanmoediging ter voortzetting van het begonnen werk ontvangen. Terwijl hij er zich mede bezig hield, baarde hem zijne gade een' zoon, en zoo zeer was *VONDEL* met zijn werk ingenomen, dat hij aan dit kind den naam van *KONSTANTIJN* liet geven, in de hoop alzo twee *Konstantijnen* natelaten, waarvan hij den eenen *alleen* wilde voortbrengen; dan, ijdel zijn 's menschen berekeningen! zijn zoonkje stierf zeer jong, en ik kan mij niet onthouden, het *Lijkdichtje* alhier medetedeelen, door *VONDEL* bij deze gelegenheid onder den naam van *Kinderlijk* vervaardigd, om tevens ten bewijze te verstrekken, hoe de stoute schilder van krachtvolle dicht-tafereelen, de vervaardiger van de geestigste hekelingen ook in het gevoelvolle bevallige uitmuntte:

» Konstantijntje, 't zaligh kijntje,
Cherubijntje van omhoogh,
a' Ijdeldheden, hier beneden,
Uitlucht met een lodderoogh.
Moeder, zeit hij, waarom schreit gij?
Waarom greit gij, op mijn lijk?
Boven leef ik, boven zweef ik,
Engelste van 't hemelrijk:
En ik blink 'er, en ik drink 'er,
't Geen de Schenkker alles goets
Schenkt de zielen, die daer krielen,
Dertel van veel overvloets.
Leer dan reizen met gepoizen
Naer palaizen, mit het slik
Dezer werrelt, die' zoo dwerrelt,
Eeuwich gact voor oogenblik."

Ook de tweede *KONSTANTIJN* van *VONDEL* mogt hem niet overleven, ja mogt zelfs zijne volkomene ontwikkeling niet erlangen. De dood der echtgenoot van *VONDEL* benam hem geheel en al den lust, om dat heldendicht hoezeer hij hetzelfde ook behar-

tigde, voortzetten; en toen zijn gemoed eindelijk eenigzins aan het bedaren was gekomen, schijnt het dat bij eene nadere inzage van het afgewerkte, hij misslagen in hetzelfde ontdekte, die hem den lust ter voorzetting geheel en al benamen, en hem deden besluiten het reeds bestaande in flarden te scheuren. De inwijding van den nieuwen schouwburg te *Amsterdam*, in 1637, ontstak in hem den lust, een nieuw, op die plegtigheid toepasselijk, treurspel te vervaardigen. Hij koos tot onderwerp de verwoesting van *Amsterdam* en de ballingschap van *Gysbrecht van Amstel*, na den dood van graaf *Floris V.* Dit stuk vond den meesten bijval, en heeft zich, ondanks de veranderingen van tijden en zeden altijd weten te handhaven, zoodat het zelfs nog in onze dagen op verscheiden tooneelen van *Nederland* en voornamelijk van de hoofdstad, jaarlijks omtrent het kersfeest (wijl de verwoesting als op kersnacht geschied zijnde wordt voorgesteld) wordt opgevoerd; ja zelfs in 1841 heeft de Nederlandsche maatschappij van schoone kunsten eene geïllustreerde uitgave van den *Gysbrecht van Aemstel*, in fol. oblongum geleverd. In 1639 leverde *VONDEL* zijn treurspel *Elektra*, naar het Grieksch van *SOPHOCLES* bewerkt, en in het zelfde jaar verscheen ook dat der *Maeghden*. Had men in zijnen *Gysbrecht van Aemstel*, en kleinere dichtstukken reeds sedert eenigen tijd ontwaard,

dat er bij hem eenige overhelling tot het catholicismus bestond, uit het treurspel der *Maeghden* bleek het dat die zucht meer en meer veld bij hem won: eindelijk kwam de schrandere en diepdenkende man openlijk met de verklaring te voorschijn, dat hij met de overtuiging bezielde was, dat men in het stuk van godsdienst geene zekerheid kon hebben, ten zij men op aarde eenen onfeilbaren regter en verklaarder van al de in geschil staande punten, met één woord een stedehouder van *J. C.* aannam, en dat zulk een gezag nergens dan in de catholieke Kerk, en in haar zichtbaar hoofd, den *Paus*, te vinden was; de teerling dus éénmaal geworpen zijnde, was verder niets in staat om hem van den overgang tot die geruststellende haven des heils terugtehouden, en dat hij zulks zonder eenige geveinsdheid, zonder eenige bijkomende bedoelingen, maar met de grootste opregtheid en de diepste overtuiging deed, bewijzen de ijver, de ernst en de vurige godsvrucht, waarmede hij van dit tijdstip af tot aan zijnen dood al de verplichtingen als catholijk met de meeste naauwgezetheid heeft vervuld. Toen in het jaar 1650, zijne *Poezy* in het licht verscheen, vond hij gelegenheid om van dezen zijnen overgang tot de catholieke kerk te gewagen, door onder den titel van *Toetssteen*, de volgende dichtregels aan het hoofd dier *Poezy* te plaatsen:

» Indien hier roomsch of unroomsch dicht
Den lezer sticht, of hem ontlicht.

Men schell' mijn pen die vlakken quijt,
 En toets de stof naar heuren tijt.
 Sint Pauwels volgt der Vadren zoen,
 Sint Augustijn de Manicheen,
 Eer hun het heldre licht verschijnt,
 Waer voor de donkre mist verdwijnt.
 Mijn jonkheit bondt door errasfeer
 Zich aan een sekte, en geene meer,
 Tot dat me, door een klaarder blijk
 Van 't Weereltlijk en Kerkelijk,
 Ontdekt wierdt, in een' schooner dagh,
 De Perle, die verborgen lagh,
 Waer voor men 't al met winst verliest.
 Gelukkig die het beste kiest."

Na aldus rust voor zijn gemoed te hebben gevonden, wijdde hij zich weder met vernieuwden ijver aan de dichtkunst toe, en welk een ruim veld bood de catholieke Kerk, hare geschiedenis, geloofsleer, gebruiken en plegtigheden hem daartoe niet aan: ook scheen het uit zijne kort na zijne bekeering in het licht verschenen voortbrengselen te blijken, dat hij als nu en door zuiverheid van taal, duidelijkheid, bondigheid en beknoptheid van uitdrukkingen, kracht van redenering, rijkdom van geestige invallen, zoetvloeiendheid en verhevenheid, het hoogste toppunt van den Nederlandschen *Parnassus* had bestegen. Genoemde eigenschappen waren vooral kennelijk in zijne treurspelen *de Gebroeders* (Sauls zonen), *Joseph in Dothan* en *Joseph in Egypten*, die alle drie in 1640 in het licht verschenen. In het volgende jaar leverde hij zijn *Peter en Pauwels*. Daarna schreef hij de *Brieven der heilige Maagden en Martelaressen* met eene opdracht aan de H. Moeder Maagd, waarin zijn opregt catholieke geest bijzonder doorstraalde. In 1645 schreef VONDEL zijn *Eeuwgetij der heilige stede t'Amsterdam*, dat bij de catholijken veel bij-

val vond, doch bij de protestanten vele lamme rijmers gaande maakte, die zich door hekel-dichten tegen hem te weer stelden, doch door hun gekrabbel niet dan al te duidelijk bewezen, dat zij noch tegen de kracht der waarheid bestand, nog tegen den geest van VONDEL opgewassen waren. Ook de drossaard HOORT, vroeger de boezemvriend des dichters, doch die het hem niet kon vergeven tot de catholieke Kerk te zijn overgegaan, schreef bij deze gelegenheid aan den hoogleeraar BARLEUS: *'T schynt dat hy noch driehonderdt guldens in kasse moet hebben, die hem dreigen de keel af te byten*, terwijl hij hiermede op de geldboete doelde, waartoe VONDEL wegens den *Palamedes* veroordeeld was. Een gelijk onthaal viel te beurt aan zijn *Kenteken des afvals* en een aantal andere uitsluitend catholieke kleinere dichtstukjes. Het werk echter waarin VONDEL's dichttalent bijzonder uitschitterde, en waardoor hij der onveranderlijke geloofsleer der Kerk een gedenkteeken heeft gesticht, is *d'Altaergeheimenissen*. Dit aanbiddelijke geheim werd door hem in drie boeken, getiteld: *Offerspijze*, *Offereere* en *Offerhande*, op eene wijze bezongen, die evenzeer getuigt dat hij niet alleen een uitstekende dichter, maar ook met de leer der Kerk grondig bekend was. De eerste uitgave verscheen in 1645; veelvuldige malen werden de *Altaergeheimenissen* herdrukt, en laatstelijk door de Uitgevers van dit Woordenboek, in 1825 met

zeer geleerde *Noten en toelichende aanteekeningen*, door Mr J. F. HOPPENBROUWERS, welke aanteekeningen het werk zeer verduidelijken, en alzoo grootelijks in waarde vermeerderen. In het volgende jaar, 1646, gaf hij zijne *Vertaling in Proza* der werken van VIRGILIUS in het licht, die verschillend beoordeeld werd, doch waarvan men algemeen moest erkennen, dat hij de kracht van MARO'S taal, niet duidelijker in het Nederduitsch had kunnen uitdrukken. Op den vertaalden VIRGILIUS volgde het treurspel *Maria Stuart of gemartelde Majesteit*, hetwelk als al te catholijk zijnde, den dichter weder in eene boete van f 180, deed veroordeelen, welke som echter de drukker ABRAHAM DE WEES voor hem betaalde. Het sluiten van den Munsterschen vrede gaf hem in 1648 aanleiding tot de vervaardiging van zijn landspel *de Leeuwendalers*, terwijl in het zelfde jaar ook nog zijn treurspel *Salomon* in het licht verscheen. In 1650 gaf de mislukte aanval op *Amsterdam* aan zijne pen weder stof tot hekel-dichten, in 1653 gaf hij zijne vertaling der *Lierzangen* van HORATIUS in het licht, en in het volgende jaar verscheen zijn treurspel *Lucifer*, een gewrocht waarin de stoutste denkbeelden op de meesterlijkste wijze worden voorgedragen, en dat zeker onder de beste kunstproducten

van VONDEL moet gerangschikt worden, doch welligt minder voor het tooneel geschikt is. De protestantsche predikanten ijverden zoo sterk tegen den *Lucifer*, dat dit stuk na tweemaal te zijn uitgevoerd, van het tooneel werd geweerd (*). De koren der *Engelen reifen* in dit treurspel kunnen met alles wat verfijnde kunst in latere eeuwen in die genre heeft voortgebracht, best den toets der vergelijking doorstaan; het lust mij alhier den aanhef derzelve medetedeelen, zijnde (voor zoo ver het de mensch vermag) eene beschrijving der *Godtheit*:

» Wie is het, die zoo hoog gezeten,
Zoo diep in 't grondelooze licht,
Van tijt noch eeuwigheit gemaect,
Noch ronden, zonder tegenwicht;
By zich bestaet, geen ston van buiten
Ontleent, maer op zich zelven rust,
En in zijn wezen kan besluitent
Wat om en in hem, onbouvust
Van wancken, draeit en wordt gedroven,
Om 't een en eenigh middelpunt;
Der zonnen zon, de geest, het leven;
De ziel van alles wat ghy kunt
Bevroen, of nimmermeer bevroeden;
Het hart, de bronadr, d'oceaan
En oirsprong van zoo vele goeden
Als uit hem vloeden, en bestaan
By zijn genade, en alvermoegen,
En wijsheit, die hun 't wezen schonck
Uit niet, eer dit in top volloegen
Palais, der heemlen hemel, blonck;
Daer wij met vleughlen d'oogen decken,
Voor aller glansen majesteit;
Terwijl we 's hemels lofgalm wecken,
En vallen uit eerbiedighet
En vreeze, in zwijn op 't aenzicht neder?
Wie is het? noemt, beschrifft ons hem,
Met eene Serafijne veder,
Of schort het aen begrip en stem?
Dat's Godt. Oneindigh eeuwig Wezen
Van alle ding, dat wezen heeft, enz. »

Het nadeel door het Wees- en Oudenmannenhuis, wegens het verbod der verdere opvoering van den *Lucifer*, in de daar-

I i 4

(*) Zie mijne aanteekening blz. 592, des zestienden deels van dit werk.
Vertaler.

stelling der kostbare decoratiën, geleden, bewoog VONDEL, in 1657, tot de uitgave van zijn treurspel *Salmoncus*; in het zelfde jaar verschenen ook zijne voortreffelijke *Dauids-Harpzangen* in verschillende versmaten, die hij aan de, even als hij, tot de catholijke Kerk teruggekeerde koningin CHRISTINA van Zweden opdroeg, en uit welke opdracht, tevens blijkt dat deze vorstin bij hare kennis van veelvuldige talen ook in het Nederduitsch ervaren was. Ook deed hij in dat jaar, ter regeling van zaken zijnen zoon betreffende, eene reis naar *Denemarken*, waarop hij echter weinig genoeg vond, daar hij bij zijne terugkomst zeide dikwijls gedacht te hebben:

O Heer, wil mij verlossen
Van deze Deensche ossen.

Hoezeer VONDEL allen, die vóór en met hem den Nederlandschen zangberg beklommen, vooruitgestreefd en verre te boven gekomen was, hoezeer hij voor zoo vele prinsen, vorsten, koningen en helden de lier getokkeld en hunnen lof bezongen had, vond hij echter geenen MECENAS, geenen AUGUSTUS die zijner zich aantrok; maar zag hij zich integendeel in zeventig-jarigen ouderdom bijna aan gebrek ter prooi, hetwelk echter voornamelijk aan het slecht beleid en de verkwistingen zijns zoons was toeteschrijven. Eene hem toegenegene vriendin, vrouwe VAN VLOOSWIJK stelde zich eindelijk voor hem in de bres, en bewerkte bij de regering van Amsterdam, dat hij den 31 Jan-

uarij 1658, bij de stads Bank van leening met een postje werd begunstigd, dat hem jaarlijks f 650,— opbragt. Ofschoon hierdoor voor gebrek behoed, was VONDEL echter alhier niet op zijne plaats: zijne kunstpen enkel gewoon hoogen tooneelstijl, verheven gedachten of geestige invallen op het papier te brengen, kon er zich slecht naar voegen, om de laatste redmidelen der armoede te boek te stellen; weldra ook werd hij afkeerig van dien werkkring, zoodanig zelfs dat er klagten van verzuim tegen hem werden ingebragt, hetwelk dan, ook uit aanmerking zijner hooge jaren, burgemeesteren van Amsterdam deed besluiten, hem den 10 Aug. 1668, met behoud zijner volle jaarwedde, van zijnen post te ontslaan. Na dus eenen geruimen tijd met de fortuin en vele wederwaardigheden geworsteld te hebben, genoot hij nog eenige vreedzame en rustige jaren, die hij geheel aan de dichtoefeningen toewijdde. Ook gedurende zijne betrekking bij de Bank van leening had hij nog eenige dichtstukken in het licht gegeven, zoo als het treurspel *Jeptha of Offerbelofte*, in 1659; — *Koning Edipus*, naar SOPHOCLES; *Koning David in ballingschap*; — *Koning David hersteldt*; — *Samson of heilige wraeck*, alle vier in 1660; — *Adonias of rampzalige kroonzucht*, in 1661; — *Batavische gebroeders of onderdruckte vryheit*; — *Faëton of Reuckelooze stouthheit*, beide in 1663; — *Adam, in ballingschap of aller treurspeelen treurspel*,

in 1664; — *Ifigenie in Tauren*, naar EURIPIDES, in 1666; — *Zungchin, of Ondergang der Sineesche Heerschappye*, en *Noah of Ondergang der eerste weerelt*, in 1667; en eindelijk in 1668, *Euripides Feniciaensche of Gebroeders van Thebe*, en *Herkules in Trachin*, naar SOPHOCLES; beide laatste treurspelen gaf hij na zijn ontslag uit de Bank van leening in 81 jarigen ouderdom in het licht. Weinige zijner treurspelen zijn echter ten tooneele gevoerd: » Zommige, tege- zont zijn levensbeschrijver G. BRANDT, werden geweert om de Bybelstof; eenige door de hoofden des Schouwburghs verworpen om den paapschen inhoudt.» Behalve genoemde treurspelen, gaf hij ook nog gedurende zijne bediening in de Bank van leening in het licht: al de *Wercken* van VIRGILIUS, in Nederduitsche dichtmaat vertaald, 1660. In 1662 verschenen zijne *Bespiegelingen van Godt en Godsdiens*, zijn *Joannes de Boetgezant*, een heldendicht in zes boeken, en in 1663: *De heerlyckheit der kercke, haar in-, op- en voortgang*, mede een heldendicht in 3 Boeken, aan PAUS ALEXANDER VII opgedragen, terwijl het eindigt met het volgende *Gebed voor de afgedwaalden*:

» Verlicht ze, ó Heer, die 'tlicht der
vadersen verlosten,
En d'oendragt van de Kercke on haer
genootschap haeten.
Herstel ze naar den stijl der waarheit,
die zoo wijt
Verdwäelen van den burgh, daer zy ge-
zeten zijt,
Om 't menscholijk geslacht in veiligheit
te weiden.
Bekeer ze die uw kudde, on eerst zich
zelfs misleiden,

En rucken ze uit den schoot der moeder
tegens reën.
Verzamel uw verstroide uit oost en west
by een,
Opdat ze, in eene key vergadert, zich
gewennen
Een' herder, en zijn stem te hooren en
te kennen."

Van dit werk kan men met regt zeggen, dat het eene heerlijke *Heerlyckheit* is. Eindelijk verscheen in 1671, alzoo in het 84.^e jaar des dichters, zijne *Metrische overzetting, der Herscheppingen* van OVIDIUS. Behalve al het aangevoerde heeft VONDEL nog eene menigte *Zegezangen, Lof-, Klink-, Lier-, Lijk- en hekeldichten, Graf-schriften, Brieven, Mengelingen* enz. enz. vervaardigd, wier afzonderlijke vermelding, deze schets al te uitgebreid zoude maken, doch die gezamenlijk onder den titel van *Poezy*, in 2 dl.ⁿ, in 4.to, in het licht zijn verschenen, *Francker*, 1682. Terwijl de geheele verzameling van al zijne *Werken*, 10 deelen in 4.to beslaat. Tot het jaar 1674 ging VONDEL nog steeds voort met het vervaardigen van gelegenheidsstukjes enz. In dat jaar echter liet hij de dichtkunst, wegens zijne verzwakking, en op raad zijns geneesheers, varen. Nog vijf jaren bragt hij in een steeds toenemend verval van krachten door, eindelijk verliet hem de natuurlijke warmte geheel en al; in dien staat echter gaf hij nog blijken dat zijne gewone opgeruimdheid hem niet had verlaten, daar hij een zijner vrienden al boertende zeide, een *graf-schrift* voor zich vervaardigd te hebben, van dezen inhoud:

Hier leit *Vondel*, zonder rouw,
Hij is gestorven van de kouw.

In het begin van 1679, deden zich bij zijne verzwakking ook ziekte-verschijnselen op: voorbereidig was alsnu zijne voorbereiding tot den dood; stichtend de wijze waarop hij de laatste H. Sacramenten ontving, en zacht zijn overgang tot de eeuwigheid, die in den vroegen morgen van den 5 Februarij 1679 plaats had. VONDEL bereikte alzoo den hoogen ouderdom van 91 jaren, 2 maanden en 19 dagen. Zijn stoffelijk overblijfsel werd den 8 derzelfde maand, door 14 dichters gedragen, in de Nieuwe-Kerk te *Amsterdam* ter aarde besteld, verscheiden dichters zoo als ANTONIDES, VOLLENHOVEN, OUDAAN enz. vereerden zijne nagedachtenis door schoone lijkzangen. Maar hem, die zoo vele graven van groote mannen, met zijne heerlijke opschriften vereerde, werd niet het minste grafschrift gegeven; tot dat eerst drie jaren na zijn' dood, de heer JOAN SIX, heer van *Wimmenum* en *Vromade*, oud-schepen en raad der stad *Amsterdam*, het volgende tijdvers op zijne grafzerk liet beitelen:

VIR PRæDO ET MVSI GRATVS
VONDELIVS HIC EST.

hetwelk aldus werd vertaald:

HIER RVST VAN VONDEL HOOGH
DEJAARDT,
APOLLO EN ZIJN' ZANGBERG
VVAARDT.

In 1771 en 1772 heeft men een ander gedenkstuk voor VONDEL

vervaardigd, bestaande in eene zwarte, marmere urne, met wit lofwerk, geplaatst in eene nis, welke men in eenen pilaar bij het graf heeft uitgehouwen, aan den voet van dit gedenkstuk, door eenige vaderlandsche bevorderaars van kunsten en wetenschappen bekostigd, is niet anders dan de naam van VONDEL geplaatst, als zijnde *alleen* boven alle lofspraak verheven. Ten slotte dezer reeds al te uitgebreide schets, kome nog het oordeel van eenen protestantschen nog levenden vreemden dichter over VONDEL. In de voorrede zijner Hoogduitsche vertaling van *het Graf* van FEITH, *Zutphen*, 1821, zegt de heer P. F. L. von EICHSTORFF: » Zu Anfange des siebenzehnten Jahrhunderts, da andere Nationen noch keinen geläuterten Begriff der Poesie hatten, lebte in der Holländischen Republik ein VONDEL, dessen fruchtbares Genie, dessen kühne und kräftige Sprache ihm mit Recht *den* Ruhm erwarben, der ihm überleben wird, so lange seine herrlichen Uebersetzungen, Satyren und Tragödiën verständlich seyn werden. Man lese seine Chöre; unter andern in seinem *Lucifer* den Gesang der Engel:

Wer ist es, der so hoch gesessen, u. s. w.

man gedenke der Zeit, in welcher dieses Genie erstand, und man wird erstaunen über die Fülle der Sprache und Gedanken."

VOPISCUS (FLAVIUS), een Latijnsche geschiedschrijver, te

Syracusa, onder **DIOCLETIANUS**, geboren, begaf zich in 304 naar *Rome*. Hij schreef aldaar de geschiedenis van **AURELIANUS**, van **TACITUS**, van **FLORIANUS**, van **PROBUS**, van **FIRMIUS**, van **CARUS**, van **CARINUS** en van **NUMERIANUS** enz. Ofschoon hij niet tot de beste schrijvers behoort, is hij echter minder slecht dan de meeste der overigen, waarvan men eene compilatie heeft gemaakt, ter zamenstelling der *Historiæ Augustæ Scriptores*, *Leyden*, 1671, 2 dl.ⁿ in 8.vo; met de aanmerkingen *variorum*. Men vindt in dezelve, behalve de feiten, oordeelkundige overwegingen, zoo als die over de verkeerde stappen, welke kwade raadslieden aan de koningen doen maken, en welke vorsten van onze dagen zoo duur betaald hebben: *Colligunt se quatuor vel quinque, atque unum consilium capiunt ad decipiendum imperatorem; dicunt quid probandum sit; Imperator qui domi est, vera non novit; cogitur hoc tantum scire quod illi loquuntur; facit iudices quos feri non oportet; amovet a republica quos debeat conservare. Quid multa? Ut Diocletianus ipse dicebat bonus, cautus, optimus, venditur imperator.*

VORSTIUS (**ÆLIUS EVERHARDUS**), in 1565, te *Roermond* uit eene aanzienlijke familie geboren. [Na zijne *humaniora* te *Leyden* volbragt te hebben, maakte hij zijne leergangen in de wijsbegeerte en geneeskunde te *Heidelberg* en te *Keulen*, en in 1586, begaf hij zich naar *Pa-*

dua, om de lessen te volgen van **MERCURIALIS**, van **CAPIVACCI** en van **FABRICIO D'AQUAPENDENTE**. De zachtheid zijner inborst en zijne vlijt verwierven hem de achting zijner meesters, welke hij zijner zijds de grootste toegenegenheid toedroeg. Nadat **MERCURIALIS** van de akademie van *Padua* naar die van *Bologna* was overgegaan, volgde **VORSTIUS** hem derwaarts, en hij maakte van deze gelegenheid gebruik om zijne kennissen uittebreiden, door de leergangen van **ALDROVANDE** en **TAGLIACCOZZI** te volgen. Door het verlangen om **CATANE**, eersten lijfarts van den hertog **ALFONSUS**, te hooren, naar *Ferrara* gelokt, ontving hij van denzelven de vleijendste bewijzen van achting, en bekwam op zijne aanbeveling, den post van geneesheer des bisschops van *Anglona*, in *Basilicata*. Na den dood van dien prelaat verbond de markies **PIGNATELLI** **VORSTIUS** aan zijnen persoon, en hield hem een jaar te *Napels* op, alwaar hij zich met de natuurlijke historie en nasporingen van oudheden bezig hield. Na eene tienjarige afwezigheid kwam hij eindelijk in zijne geboorteplaats terug. Bijna even zoo spoedig naar *Delft* beroepen, om er zijne kunst uitte oefenen, kwam hij aldaar in nauwe vriendschapsbetrekking met **GORLÆUS**, een oudheidkundige en bezitter van een kabinet van zeldzaamheden. Kort daarna deed **JOZEF SCALIGER**, hem bij de *Leijdsche* hoogeschool eenen openstaanden leerstoel voor de geneeskunde be-

komen. In 1609 verving hij K. CLUSIUS, als hoogleeraar der kruidkunde, en directeur van den akademischen plantentuin. Hij nam de werkzaamheden aan deze dubbele betrekking verbonden, met den meesten ijver waar tot aan zijnen dood, den 22 October 1624 voorgevallen]. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º een commentarium *De Annulorum origine*, in eene verzameling van GORLÆUS over dat onderwerp; — 2.º *Over de visschen van Griekenland*; — 3.º Aanmerkingen in het Latijn op het boek *De re medica* van CELSUS. De N.ºs 2, 3 en 4 zijn niet gedrukt, wijl de dood hem belette er de laatste hand aanteleggen. — Zijn zoon ADOLF, te Delft geboren, in 1636, hoogleeraar in de geneeskunde te Leijden, alwaar hij in 1663 in den ouderdom van 66 jaren overleed, heeft eene *Naamlijst der planten* van den Botanischen tuin van Leyden geleverd, 1636, in 4.º

VORSTIUS (CONRADUS), den 19 Julij 1569, te Keulen geboren, was de zoon van een linnen- en lakenverwerker, volgde in 1610, ARMINIUS op, als hoogleeraar in de godgeleerdheid aan de hogeschool van Leyden, maar de anti-arminiaansche predikanten gebruikten den invloed van JACOBUS I, koning van Engeland, en vraagden zijne verbanning uit de republiek. VORSTIUS werd uit Leyden verwijderd, en naar Gouda verbannen, alwaar hij van 1612 tot 1619 verbleef. Terwijl de synode van Dordrecht, ofschoon zij zelve de uitspraken

der algemeene Kerk verwierp, zich tot geloofsregter opwierp, verklaarde zij hem onwaardig, om de godgeleerdheid te onderwijzen, en dit *anathema*, door dweepers uitgesproken, bewoog de staten, hem het verdere verblijf in de *Vereenigde gewesten*, onder bedreiging van lijfstraffen te ontzeggen. Hij zag zich genoodzaakt om zich als een boosdoener verborgen te houden: eindelijk zocht hij in 1622, eene schuilplaats in de staten des hertogs van Holstein, alwaar hij den 9 October deszelfden jaars, in het slot te Tonningen overleed. Er bestaan van hem een aantal werken, zoo wel tegen de Catholijken als tegen de contra-remonstranten. De meest gezochte zijn: *Amica collatio cum J. Piscatore, Gouda, 1613*, in 4.º; en de verhandeling *de Deo, Steinfurt, 1610*; in 4.º, die koning JACOBUS door beulshanden liet verbranden, zoo als zij zulks volkomen verdiende, wijl zij de éénheid des goddelijken wezens, deszelfs onveranderlijkheid en eeuwigheid aanrandde; maar het was slechts een middel door VORSTIUS te baat genomen, om het socianismus tevoeren, door uit het leerstuk der Drieëenheid en der Menschwording tegenwerpingen tegen de natuur van God afteleiden. Zijn gedrag, en meer nog zijne schriften, bewijzen, dat hij tot die ketterij overhelde: en indien zijne tegenstanders enkel deze reden hadden doen gelden, zou men hen niet van onregtvaardigheid hebben kunnen beschuldigen; ofschoon, om de zaken

uit het ware oogpunt te beschouwen, het socianismus, volgens de protestantsche beginselen, even zoo redelijk is als het calvinismus en het lutheranismus. » Zoo als al de hervormden (zegt de heer PLUQUET), erkennen ARMINIUS en zijne aanhangers geen onfeilbaar gezag, dat de bewaarder was der geopenbaarde waarheden, en dat het geloof der Christenen bepaalde; zij beschouwden de heilige Schrift als den eenigen geloofsregel, en elken partikulier als den regter van den zin der Schrift. Zij verklaarden alzoo hetgene wat de H. Schrift zegt over de genade en over de voorbeschikking, overeenkomstig de beginselen van regtvaardigheid en weldadigheid, die zij in hun hart en in hunne inborst omdroegen; zij bonden zich niet aan de leer der Roomsche Kerk, betrekkelijk de leer der voorbeschikking en der genade; zij erkenden geene keuze, geene predestinatie; vervielen ongevoeliglijk in de dwalingen der pelagianen en semi-pelagianen. Naardien de arminianen geloofden dat elke partikulier natuurlijke regter van den zin der H. Schrift was, zoo achtten zij zich, ten gevolge van hun karakter en hunne beginselen van regtvaardigheid, niet beregtigd, anderen te noodzaken, om even als zij te spreken en te denken; zij begrepen, dat zij met diegene in vrede moesten leven, die de Schrift niet zoo als zij verklaarden, van daar die algemeene verdraagzaamheid der arminianen, voor al de christelijke

sekten, en die vrijheid, welke zij aan allen inruimen, van God op die wijze te vereeren, op welke zij geloofden dat de heilige Schrift zulks voorschreef.” (zie LENTULUS — SCIPIO —, SERVET).

VORSTIUS (WILLEM HENDRIJ), zoon van den voorgaande, predikant der Remonstranten te Warmond, in Zuid-Holland, heeft verscheiden werken in het licht gegeven: 1.º *Vertaling* van het eerste gedeelte der *Kronijk* van DAVID GANZ, met de uittreksels van het tweede, *Leyden*, 1644, in 4.to RICHARD SIMON zegt, dat dezelve niet zeer getrouw is; — 2.º *Die der kleine lessen (Capitules)* van den rabbijn ELIÉZER, met het werk van den voorgaande; — 3.º *Die van de Grondslagen der wet*, door MAIMONIDES, en van den *Grondslag des geloofs*, door ABRABANEL, *Amsterdam*, 1638, in 4.to Het werk van MAIMONIDES is in het Hebreuwsch en in het Latijn; dat van ABRABANEL komt hier enkel in het Latijn voor. De *aanteekeningen*, welke bij deze vertaling zijn gevoegd, zijn zeer uitgebreid, doch niet altijd naauwkeurig; — 4.º *Disceptatio de verbo*, in 4.to; — 5.º *Bilibra veritatis et rationis*. Deze beide laatste werken bewijzen dat hij tot het socianismus overhelde.

VORSTIUS (JOANNES), in *Dithmarsen* geboren, omhelsde het calvinismus, werd bibliothecaris van den keurvorst van *Brandenburg*, en overleed in 1676.

Men heeft van hem: 1.º eene *Gewijde taalgeleerdheid*, waarin hij over de Hebreuwsche uitdrukkingen van het nieuwe Testament handelt; — 2.º eene verhandeling *De Synedriis Hebraeorum*, Rostok, 1658 en 1665, 2 dl.ⁿ in 4.to; — 3.º eene verzameling, getiteld: *Fasciculus Opusculorum historicorum et philologicorum*, Rotterdam, 1693, 8 dl.ⁿ in 8.vo Men vindt in deze verzameling de navolgende werken: *De adagiis novi Testamenti*; *De voce Sesach*, Jerem. 25; Latijnsche *Verhandelingen* over de 70 weken van de gevangenschap der Hebreërs, over de 70 weken van DANIEL, over de voorzegging van JAKOB enz. Al deze werken verraden eene groote ervarenheid in het gewijde en ongewijde.

VOS (MARTINUS DE), een schilder, in 1534, te Antwerpen, geboren, en in dezelfde stad in 1604 overleden. Het is aan de zorg, die hij te Rome had, om de heerlijke werken der beroemdste meesters te copieren, en aan de betrekkingen, welke hij te Venetië met TINTORETTO aanknoopte, dat hij den grooten roem heeft te danken, welke hem ten deel is gevallen. Hij is even wel geslaagd in historische stukken, landschappen en portretten. Hij had een vruchtbaar genie; zijn koloriet is frisch, zijn penseelstreek los; maar zijne teekening is flauw, hoewel naauwkeurig en vrij bevallig.

* VOSS of VOsz (JOANNES HEN-

DRIK), een Duitsche dichter en criticus, den 20 Februarij 1751, te Sommersdorf, bij Wahren (Mecklenburg) geboren, en openbaarde reeds vroegtijdig den gelukkigsten aanleg tot de beoefening der talen; maar er werd van hem een niet minder bewonderenswaardigen moed gevorderd, om zijnen vader, die tot behoefte vervallen was te ondersteunen, en om zijne opvoeding voortzetten. Hij begon in 1770, met eenige dichtproeven te leveren in den *Göttinger musenalmanach*, waarvan hij zich in 1775 met de redactie belastte, en die onder den naam van *Blumenlese*, verder te Hamburg werd uitgegeven. Hij bezorgde aan hetzelfde meer opgang, door er gedurende verscheiden jaren, eenige door hem vervaardigde stukken in te plaatsen. Ook leverde hij verscheiden critische stukken aan het *Deutsches Museum*, die hem als letterkundige zeer voordeelig bekend maakten; en in 1778 werd hij benoemd tot rector der Latijnsche school van Otterndorf, in Hanover, van waar hij in 1782, in dezelfde betrekking naar Eutin in Oldenburg trok. De groot-hertog van Baden lokte hem in 1805 naar de sedert kort herstelde hoogeschool van Heidelberg, ten einde door zijne tegenwoordigheid en raadgevingen aan dezelve haren ouden luister weder te geven, zonder dat hem echter eene bepaalde betrekking werd opgedragen. Hij overleed den 29 Maart 1826, aan een' aanval van beroerte. Zijne geschillen met HEYNE, zijnen ou-

den meester, maakten veel geruchts; en niets kan de hevige drift vergeven, waartoe hij zich liet vervoeren tegen zijnen ouden vriend, den graaf F. L. ZU STOLBERG; toen deze de Catholijke godsdienst omhelsde (zie STOLBERG). Zijne voornaamste geschriften zijn: 1.º vertalingen in het Hoogduitsch der *Volledige werken van Homerus*, 1793, tweede verbeterde uitgave, 1821; van *Virgilius*, 1799; van *Horatius*, 1805, 2.º verbeterde uitgave 1820; van *Hesiodus*, 1806; van *Theocritus*, *Bion* en *Moschus*, 1808; van *Tibullus* en *Ligdamus*, met ophelderingen, 1810; van *Aristophanus*, 1821; van *Aratus*, met den tekst en een commentarium, 1824, en van uitgezochte stukken der *Herscheppingen* van OVIDIUS en van een gedeelte van het *Tooneelwerk* van SHAKESPEARE; — 2.º *Luise*, een landelijk gedicht in 3 zangen, 1795, en *Leipzig*, 1837, in den lossen, bevalligen en edelen stijl der *Odyssée*; — 3.º *Idyllen* of *Herdersdichten*, van 1774 tot 1800, ten getale van achttien in het licht gegeven, die als voorbeelden kunnen beschouwd worden, en waarvan de verzameling dikwerf herdrukt is; — 4.º *Lyrischen Gedichte*, laatste uitgave, 1825, in 4 dl.ⁿ; — 5.º *Mythologische Brieven*, *Koningsbergen*, 1794, 2 dl.ⁿ in 8.vo, die, als de hevigheid zijner hekelingen verschooning kon vinden, een zijner beste werken zouden zijn. Men heeft na zijnen dood eene nieuwe uitgave derzelve geleverd, met *Verhandelingen* verrijkt, die een

3.º dl. uitmaken; ook zijn zij in het Engelsch vertaald; — 6.º *Verscheiden wetenschappelijke Verhandelingen* in verschillende tijdschriften en dagbladen geplaatst.

VOSSIUS (GERARDUS), in 1540, te Looz, in het land van *Luik*, [volgens anderen te *Hasselt*, in *Limburg*, en volgens nog anderen te *Borkulo* in *Gelderland*] geboren, werd proost der Stifkerk te *Tongeren*, apostolisch protonotaris, en doctor in de godgeleerdheid. Hij maakte zich bekwaam in de Grieksche en Latijnsche talen, en verbleef verscheiden jaren in *Rome*. Hij maakte gebruik van dit verblijf om de bibliotheken te doorsnuffelen, en was de eerste, die er uit opspoorde, en in het Latijn vertaalde, verscheiden oude denkstukken der Grieksche kerkvaders, onder andere de werken van den H. GREGORIUS THAUMATURGUS, met zijne *Levensbeschrijving* en *Aanmerkingen*, *Maintz*, 1604, in 4.to, en van den heiligen EPHREM, met aantekeningen, *Rome*, 1589, 3 dl.ⁿ, in fol. Nog heeft men van hem, het *Leven* en de *Brieven*, in het Grieksch en Latijn, van GREGORIUS IX, met aantekeningen, *Rome*, 1587; beide komen ook in de Kerkvergaderingen van LABBE voor, benevens *Rhetoricæ Artis Methodus*. VOSSIUS overleed algemeen bemind en geacht te *Luik*, den 25 Maart 1609.

VOSSIUS (GERARDUS JOANNES), in 1577, in de nabijheid van

Heidelberg geboren, was de zoon van JOANNES VOSSIUS, te Roermond geboren, en in 1585 als hervormd predikant te Dordrecht overleden; de jonge Vossius maakte zich zeer bekwaam in de schoone letteren, de geschiedenis en de gewijde en ongewijde oudheden. Tot rector der Latijnsche school te Dordrecht beroepen, bekleedde hij niet lang die betrekking, daar hem in 1615, op aanbeveling van HUGO DE GROOT, het regentschap van het staten-collegie te Leyden werd opgedragen, doch zag hij zich als aanhanger der partij van ARMINIUS, reeds in 1619 genoodzaakt genoemden post nederteleggen; in 1622 werd hij tot hoogleeraar in de welsprekendheid en algemeene tijdrekenkunde bij de Leijdsche hoogeschool benoemd, welke betrekking hij tot in 1632 waarnam, als wanneer hij dezelve verwisselde, met die van hoogleeraar in de Geschiedenis, aan de nieuwe opgerigte doorluchtige school te Amsterdam. Nog zeventien jaren genoot genoemd Athenæum het voorregt dezen uitmuntenden geleerde onder zijne sieraden te mogen tellen, tot dat hij eindelijk den 17 Maart 1649 zijne roemrijke loopbaan eindigde. Tot zijne nagelatene geschriften behooren: 1.º *De origine idolatriæ*; — 2.º *De historicis græcis* *De historicis latinis*; — 3.º *De poetis græcis* . . . *De latinis*; — 4.º *De scientiis mathematicis*; — 5.º *Dissertationes de tribus symbolis apostolico, athanasiano et constantinopolitano*; — 6.º *His-*

toria pelagiana; — 7.º *Institutiones rhetoricae, grammaticae, poeticae*; — 8.º *Theses theologicae et historiae*; — 9.º *Etymologicon linguae latinae*; — 10.º *De vitii sermonis* enz. Al deze geschriften zijn van 1695 tot 1701, te Amsterdam, 6 dl.ⁿ in fol. gedrukt. Datgene wat hij over de geschiedenis, over den oorsprong der afgoderij, en over de Latijnsche en Grieksche geschiedschrijvers heeft geschreven wordt vooral op prijs gesteld. Maar men kan zich op hem niet verlaten in onderwerpen die eenige betrekking tot de godsdienst hebben. Men ontwaart in zijne geschriften die noodlottige wispelturigheid, welke al de geleerden vervolgt, die, terwijl zij het gezag der Kerk verwerpen, over de christelijke leerstellingen schrijven.

VOSSIUS (DIONYSIUS); zoon van den voorgaande, den 11 Maart 1611 te Dordrecht geboren, en den 23 October 1633 te Amsterdam overleden, was zeer ervaren in de Hebreeuwsche, Arabische en verdere Oostersche talen. Hij heeft nagelaten eene Latijnsche *overzetting* met *aanteekeningen* van het boek van den rabbijn MOZES BEN-MAIMON, in het werk van zijn' vader over het zelfde onderwerp opgenomen; voorts eene goede vertaling in het Latijn der *Historie der Nederlandsche oorlogen*, van EVERHARD REYD of REIDANUS. — Zijn broeder MATTHEUS, in 1610 geboren, en den 20 Januarij 1646 overleden, heeft in het Latijn geschreven: *Jaarboeken*

van *Holland en Zeeland*, van 859 tot 1432, *Middelburg*, 1664, en *Amsterdam*, 1680, in 4.to [welk werk hij echter wegens zijnen vroegtijdigen dood onvoltooid heeft moeten laten. NICOLAAS BORREMANS heeft eene Nederduitsche vertaling van dit werk geleverd. — FRANCISCUS VOSSIUS, een andere broeder, in 1645, mede in jeugdigen leeftijd als advokaat te 's *Gravenhage* overleden, heeft in het licht gegeven *Carmina Panegyrica Victoriae Navalis, auspiciis Ordinum foederati Belgii, ductuque MARTINI HARPRECHII TROMPII, partæ, Amsterdam*, 1640; in fol. — GERARDUS VOSSIUS, insgelijks de zoon van GERARDUS JOANNES, ook al vroegtijdig in 1640 overleden, heeft eene uitgave geleverd van VELLEJUS PATERCULUS, met *Aanteekeningen*, *Leijden*, 1639, in 16.mo]

VOSSIUS (ISAACUS) broeder der voorgaanden, en de eenige der zonen van GERARDUS JOANNES, die zijn' vader overleefde, werd te *Leijden*, in 1618 geboren, was een groote letter-, wis- en natuurkundige; in 1670 stak hij naar *Engeland* over, alwaar hij kanonik van *Windsor* werd. Hij overleed te *Londen*, den 21 Februarij 1689, na door zijne uitgebreide geleerdheid eenen roemrijken naam te hebben verworven. Hij bezat een verbazend geheugen, doch zijn oordeel schoot soms te kort. Buitengewoon was zijne zucht voor het wonderbare. Vol twijfelingen betrekkelijk onderwerpen der

openbaring, hechte hij geloof aan de belagchelijkste sprookjes van reizigers. KAREL II, koning van *Engeland*, zeide van hem: » Deze godgeleerde is een wonderlijk man! hij gelooft aan alles, behalve aan den Bijbel." Men heeft van hem: 1.º *Aanteekeningen* op de Aardrijksbeschrijvers SCYLAX en POMPONIUS MELA en op CATULLUS. VOSSIUS beminde de werken, die den stempel der ligtzinnigheid en ongebondenheid droegen. Zijne *Commentariën* op CATULLUS, in 1684, in 4.to in het licht gegeven, zijn niet vrij van dit gebrek, en hij schaamde zich niet, er een gedeelte der verhandeling *De prostibulis veterum* van BEVERLAND (zie dat artikel) in optenemen; — 2.º *Beschouwingen over den oorsprong des Nijls en van andere rivieren*; — 3.º *Geschriften tegen RICHARD SIMON*; — 4.º *De pæmatum cantu et viribus rhythmi*, *Oxford*, 1675, in 8.vo; — 5.º verscheiden wijsgeerige en letterkundige *Verhandelingen*; — 6.º *De motu marium et ventorum*, 's *Gravenhage*, 1663, in 4.to; — 7.º *De antiqua urbis Romæ magnitudine*, voorkomende in het 4.^e dl. van het *Thesaurus antiquitatum romanarum* van GRÆVIUS; — 8.º *De triremium et liburnicarum constructione*, in het 12.^e deel der verzameling van GRÆVIUS; — 9.º *De Septuaginta interpretibus eorumque translatione et chronologia*, *Londen*, 1665, in 4.to Hij was een ijverige verdediger van de *tijdrekening der Zeventigen*, en stelde

zich voor eene nieuwe uitgave te leveren van de overzetting dier beroemde schriftverklarenders; de dood belette hem zulks echter; — 10.º *Chronologia sacra ad mentem veterum, Hebraeorum, 's Gravenhage, 1661, in 4.to*; — 11.º *Dissertatio de vera aetate mundi, 's Gravenhage, 1659, in 4.to* Hij wil de wereld ouder maken, dan 'de gewoonlijk aangenomene tijdrekening haar zulks doet. GEORGE HORNIUS en CHRISTIAAN SCHOTANUS wederlegden zijn stelsel, dat later in de werken van BUFFON, BAILLY, BOULANGER en andere nieuwere schrijvers op nieuw is te voorschijn getreden; — 12.º *De lucis natura et proprietate, Amsterdam, 1662, in 4.to*; — 13.º *De sibyllinis aliisque quæ Christi natalem præcessere oraculis, Leijden, 1680, in 12.mo*; — 14.º *Sancti Ignatii epistolæ, item sancti Barnabæ apost. Epistola, græce et latine, cum notis, Amsterdam, 1646*; — 15.º *Variarum observationum liber, Londen, 1685, in 4.to* Van het 9.º af zijn al deze werken van Vossius, bij besluit van den 2 Julij 1686, op den *Index* geplaatst. Dom MABILLON, te Rome zijnde, werd door de congregatie van den *Index* uitgenoodigd, om zijn gevoelen omtrent de werken van Vossius te openbaren: hij bragt hetzelfde uit, en dit *Votum*, hetwelk men in zijne nagelatene werken, 2.º dl., blz. 59, aantreft, strekte om hem vrij te pleiten; maar zijn gevoelen werd niet opgevolgd, zoo als zulks blijkt uit den *Index* van BENEDICTUS XIV, Rome,

1770, blz. 282, ofschoon DE BOZE, RUINART, LE THULLIER, CLÉMENCET, GOUGET, DROUET, enz. het tegendeel hadden beweerd.

VOSTERMAN (LUCAS), een Nederlandsche graveur, te Antwerpen in het midden der 17.e eeuw overleden. Zijne plaatwerken worden zeer gezocht en wijzen hem eenen rang aan onder de uitmuntendste kunstenaars. Hij heeft veel bijgedragen om de verdiensten van den beroemden RUBENS bekend te maken, en om zijne schoone samenstellingen te vermenigvuldigen. — Men moet hem niet verwarren met LUCAS VOSTERMAN den Jonge, zijn' zoon, die mede graveerde, doch als kunstenaar bij zijn' vader verre moest onderdoen.

Vosz. — Zie Voss.

VOUET (SIMON), een schilder, te Parijs, in 1582 geboren, en in dezelfde stad, in 1649 overleden, was pas 14 Jaren, toen men hem den last opdroeg, eene dame te gaan afschilderen, welke de wijk naar Engeland had genomen. In den ouderdom van 20 Jaren, vergezeld hij HARLAY, vrijheer van SANCY, afgezant te Konstantinopel. Deze schilder zag eenmaal den grooten Heer ACHMED I, en zulks was hem voldoende om naar zijn geheugen denzelven zeer welgelijkend te portretteren. VOUET begaf zich daarop naar Italië, alwaar hij verscheiden jaren verbleef, en schilder der *St. Lucas-akademie* te Rome werd. VOUET had

het vlug arbeiden zich tot eene gewoonte gemaakt, en men staat verbaasd over de groote hoeveelheid stukken, welke hij heeft nagelaten. Door werk overladen, stelde hij zich dikwerf te vreden enkel de schetsen te ontwerpen, volgens welke zijne kweekelingen arbeidden, en die hij als dan verbeterde; van daar dat verscheiden zijner schilderingen weinig op prijs worden gesteld. In eenige zijner stukken ontwaart men een frisch en mollig penseel maar de al te groote overhaasting, waarmede hij werkte, heeft hem gewoonlijk in het graauwe doen vervallen. Hij werd als de stichter der Fransche school beschouwd, tot op het tijdstip van J. L. David (zie dat artikel), die dezelve herschapen heeft. Het museum van *Parijs* bevat eenige schilderijen van Vouet.

* VOULLAND (HENDRIK), afgevaardigde bij de nationale conventie, te *Uzès* (fr. dep^t. *Gard*), in 1750 geboren. Hij volbragt met lof zijne studiën, doch openbaarde reeds vroegtijdig eene onstuimige inborst, wyl zijne ouders hem eene vrouw weigerden, die hij tot echtgenoot had gekozen, en met welke hij zich later vereenigde, begaf hij zich onder de vaders van het Oratorium van *Lyon*, en spreidde de gestrengeden van het jansenismus ten toon; weldra eene levenswijze moede, die met zijne neigingen niet strookte, verliet hij het klooster, oefende zich in de wetten, en volgde de pleit-

zaal tijdens de omwenteling, waarvan hij de beginselen met zulk eene geestdrift omhelsde, dat hij door het landvoogdijschap van *Nîmes* en *Beaucaire*, tot afgevaardigde van den burgerstand bij de algemeene staten benoemd werd. In de constituerende vergadering werd hij » als de speelpop der woelgeesten » beschouwd. Deze plaatsten hem in de commissie der nasporingen, en stelden hem op den voorgrond, telkens als zij iemand wilden doen aanklagen, zonder zich zelve daardoor in de waagschaal te stellen. Op deze wijze beschuldigde hij den vrijheer MARGUERITE, den aanlegger der onlusten van *Nîmes* te zijn, verdedigde steeds den club dier stad, en schilderde *Carpentras* af » als een brandpunt van tegenomwenteling. » Hij lokte vervolgens de vereeniging uit van het Graafschap met *Frankrijk*, en voer bij elke gelegenheid heviglijk uit tegen het hof, den adel en de priesters. In Maart 1791, en gedurende de eerste wetgevende vergadering, bekleedde hij eenen post bij het hof van cassatie. In September 1792, door het *Gard*-dep.^t, tot afgevaardigde bij de nationale conventie benoemd, stemde hij er voor *den dood* van *LODEWIJK XVI*, en werd in 1793, secretaris, en later voorzitter der vergadering. Sedert dat tijdstip overtrof hij in overdrijving zijn vriend *RABAUD SAINT-ETIENNE*. VOULLAND verbond eindelijk *ROBESPIERRE* aan zich, werd een zijner laaghartigste huurlingen,

en lid der beruchte commissie van algemeene veiligheid. Intusschen was hij, op den dag zelve, waarop ROBESPIERRE in de Conventie werd aangerand, een der eersten, die het besluit van buiten de wet-stelling tegen hem uitlokten. Hij had ten opzichte van zijnen beschermer RABAUD op dezelfde wijze gehandeld. Deze stap hield LECOINTRE van *Versailles* niet terug, om hem den 28 Augustus 1794, als medepligtige van den tiran aanteklagen. VOULLAND was echter in staat om zich te regtvaardigen en het gelukte hem kort daarna, zijnen oom, den generaal VOULLAND, beschuldigd als de voornaamste bewerker, der onlusten van *Marseille*, alwaar hij het bevel had gevoerd, te doen vrijspreken. Op nieuw met zijne ambtgenooten der commissie van algemeene veiligheid vervolgd, werd hij den 9 Prairial (17 Mei 1795) eindelijk in staat van beschuldiging gesteld; doch later geamnestieerd. VOULLAND was zonder fortuin en zonder middelen van bestaan, en ontving van den boekverkooper MARET gedurende twee jaren, eene schuilplaats in deszelfs huis. Zijne republikeinsche geestdrift scheen te bedaren; VOULLAND gevoelde wroegingen, en zijn berouw bragt hem tot godsdienstige gevoelens terug, in welke hij, naar men zegt, in 1802 overleed. Hij had verscheiden maanden in eene diepe armoede geleefd.

VOYER DE PAULMY (RENÉ DE), ridder, heer van *Argenson*, was

de zoon van PETRUS DE VOYER, gewoon edelman van de kamer des konings van *Frankrijk*, uit een oud, uit *Touraine* oorspronkelijk huis. Hij werd in 1596 geboren; in 1619 werd hij tot raadsheer bij het parlement van *Parijs*, en later tot rekwestmeester, en bewindhebber van verscheiden gewesten benoemd. De behoeften van den staat deden hem dikwerf van post veranderen, en de moeilijkste werden hem toevertrouwd. De aaneenschakeling van zaken wikkeldde hem ook in netelige onderhandelingen, met naburige mogendheden, vooral met het toenmaals verdeelde huis van *Savooije*. Eindelijk was hij op eene aftreding bedacht, die hem nuttiger was, dan alles wat hij tot dus verre gedaan had; en, daar hij, een weduwnaar was, omhelsde hij den geestelijken staat; maar het oogmerk, dat het hof had, om den vrede tusschen de Turken en *Venetieë* te behouden, deed hem tot buitengewoon afgezant bij de Venetiaansche republiek benoemen. Hij nam dezen post enkel uit eene godsdienstige beweegreden aan, op voorwaarde dat hij er niet langer dan een jaar zou behoeven te verblijven, en dat hij, alsdan door zijn' zoon, dien men toenmaals reeds tot staatsraad verhief, zou vervangen worden. Naauwelijks was hij, in 1651, te *Venetieë* aangekomen, of hij werd, onder het opdragen der H. Mis, door eene hevige koorts bevangen, waaraan hij stierf. Men heeft van hem, eene *Traité etc.* (*Verhan-*

deling over de christelijke wijsheid), en eene Fransche vertaling in handschrift, der *Navolging van J. C.*

VOYER DE PAULMY (RENÉ DE) zoon van den voorgaande, ridder, heer van *Argenson*, graaf van *ROUFFIAC*, werd raadsheer bij het parlement van *Rouanen*, daarna rekwestmeester en staatsraad in gewone dienst. Hij volgde zijn vader op, in hoedanigheid van gezant te *Venetië*, welke betrekking hij tot 1655 waarnam, en overleed in 1700, in den ouderdom van 70 jaren. De senaat van *Venetië* vergunde hem, om in een' hoek van zijn wapen ook dat der republiek te plaatsen, met den leeuw van den H. MARCUS tot helmsieraad.

VOYER DE PAULMY (MARCUS RENÉ DE), ridder en markies van *Argenson*, burggraaf van *Monzé*, enz., was de zoon van den voorgaande, en werd te *Venetië*, in 1652 geboren. De republiek die zijne meter of doophefster wilde zijn, verhief hem tot ridder van den H. MARCUS, en gaf hem den naam van dien evangelist. Na eenen post van rekwestmeester te hebben bekleed, gaf de koning hem dien van luitenant-generaal van policie te *Parijs*. Onder hem werden de zindelijkheid, de rust, de welvaart en de veiligheid der stad tot den hoogsten trap gebracht. Hij werd daarop met de gewigtigste aangelegenheden belast; en eindelijk in het begin van 1718, tot zegel-

bewaarder, president van den raad der geldmiddelen, in 1720 tot minister van staat verheven. Verplicht om in het zelfde jaar de zegels overtegeven, zocht hij in de afzondering verademing van den last der grootheid. Hij overleed in het volgende jaar als lid der Fransche akademie en van die der wetenschappen. — Zijn zoon, MARCUS PETRUS VOYER DE PAULMY, te *Parijs*, in 1696 geboren, verkreeg het departement van oorlog, en het opperbewind der posterijen. In 1757, in ongenade vervallen, begaf hij zich naar zijn landgoed *les Ormes*, alwaar hij in 1762 overleed. — Zijn broeder RENÉ LODEWIJK, minister van buitenlandse zaken, overleed in 1756, en liet eenen zoon na, MARCUS ANTONIUS RENÉ, te *Valenciennes*, den 6 November 1722, geboren, die minister van staat werd, zich onderscheidde in zijnen smaak voor de schoone letteren, en den 13 Augustus 1787 overleed, na in het licht te hebben gegeven: *Mélanges etc.* (*Mengelingen uit eene groote bibliotheek ontleend*), en *Bibliotheek der romans*.

VREE (OLIVIER VAN), in het Latijn VREDIUS, werd in 1578 te *Brugge* uit eene aanzienlijke familie geboren. Na zijne studien volbragt te hebben, omhelsde hij den regel van den H. IGNATIUS, maar weldra ontwaarde hij, dat hij zich in zijne standskeuze bedrogen had, hij keerde alzoo in de wereld terug, waarin hij voortging, zich op

de beoefening der geleerde talen, en de geschiedenis van zijn vaderland toeteleggen. Hij bekleedde aanzienlijke posten in de magistratuur te *Brugge*, en overleed in zijne geboorteplaats den 21 Maart 1652, na de steun van weduwe en wees te zijn geweest. Hij heeft nagelaten: 1.º *Het geslachtregister der graven van Vlaanderen*, in het Latijn, *Brugge*, 1642 en 1643, 2 dl.ⁿ, in fol.; — 2.º *Zegels der graven van Vlaanderen*, 1639, in fol.; — 3.º *Geschiedenis van Vlaanderen*, in het Latijn, *Brugge*, 1650, 2 dl.ⁿ in fol. Het laatste deel is zeldzaam te vinden.

VRIEMOET (EMO LUCIUS), een protestant, te *Emden*, in *Oost-Vriesland*, in 1699 geboren, werd predikant, en, in 1730 hoogleeraar der Oostersche talen en Hebreeuwsche oudheden te *Franeker*, alwaar hij in 1764 overleed. Zijne voornaamste voortbrengselen zijn: 1.º eene verzameling van *Wijsyeerige en godgeleerde betrachtningen*, in het Latijn, *Leeuwarden*, 1740, in 4.to; — 2.º *Arabismus exhibens grammaticam arabicam. Accessere monumenta arabica, etc.*, *Franeker*, 1733, in 4.to; — 3.º *Tirocinium hebraïsmi*, *Franeker*, 1742, in 12.mo; — 4.º *Athenarum frisiacarum libri duo*, *Leeuwarden*, 1758, in 4.to. Dit is de geschiedenis der hogeschool van *Franeker*; — 5.º Een aantal *Verhandelingen over de joodsche oudheden* en andere onderwerpen.

* VRILLIÈRE (LODEWIJK PHE-

LYPEAUX, eerste graaf van SAINT-FLORENTIN, en sedert 1770, hertog DE LA), te *Parijs*, in 1705 geboren. Hij was de klein-zoon van LODEWIJK PHELYPEAUX DE LA VRILLIÈRE, gedurende 62 jaren staats-secretaris bij LODEWIJK XIII en LODEWIJK XIV, en zoon van BALTHASAR PHELYPEAUX of DE CHÂTEAUNEUF, mede secretaris van staat van LODEWIJK XV, onder den hertog van *Orleans*. LODEWIJK PHELYPEAUX verkreeg door den invloed zijns vaders den post van staats-secretaris van LODEWIJK XV, ofschoon hij toenmaals pas vier-en-twintig jaren oud was. Hij bezat slechts middelmatige talenten, en onderteekende en expedeerde, enkel volgens de bevelen van den heerschenden minister. De graaf DE SAINT-FLORENTIN wist echter de welwillendheid van zijnen vorst te winnen, die hem reeds sedert zijne kindsheid gekend had. Men kan hem daarenboven de eer niet betwisten van tot den bloei der kunsten en wetenschappen te hebben bijgedragen, en verscheiden letterkundigen hebben aan hem hunne fortuin te danken. Hij wijdde ook bijzondere zorgen toe aan het koninklijk collegie en aan den tuin des konings. LODEWIJK XV droeg hem steeds eene ware vriendschap toe; in 1751 vereerde hij hem met den titel van minister, en in 1770 verhief hij hem tot hertog. Nadat LA VRILLIÈRE, op de jagt eene hand had verloren, schreef deze vorst hem eenen zeer deelnemenden brief, en

toen hij in de gelegenheid was hem weder te zien, zeide hem Zijne Majesteit: » Gij hebt slechts ééne hand verloren, en gij zult er bij mij steeds twee vinden, die tot uwe dienst bereid zijn.»

In de laatste dagen van LOEWIJK XV spanden de hovelingen zamen, om de ongenade van den hertog DE LA VRILLIÈRE te bewerken; maar de vorst stelde hem gerust, door hem te zeggen: » Gij moet mij niet verlaten, gij hebt mij, en ik u te zeer noodig.» Zijn geluk duurde zoo lang als zijn beschermer leefde; maar LOEWIJK XVI had niet zoodra den troon beklommen, of hij was verplicht, na het ministerie 48 jaren bekleed te hebben, zijn ontslag te vragen. Hij overleed zonder nakomelingschap, den 27 Februarij 1777.

† VROOM (HENDRIK CORNELIS), een beroemd nederlandsch kunstschilder, in 1566, te *Haarlem* geboren. Door de slechte behandeling van zijnen stiefvader afgeschrikt, begaf hij zich over *Spanje* naar *Rome*. Aldaar werd hij bekend bij den kardinaal DE MEDICIS, die hem bijna twee jaren met het beschilderen van zijn paleis bezig hield; hij maakte intusschen kennis met den beroemden PAULUS BRIL, wiens raadgevingen hem grootelijks van nut waren. Hij bezocht daarop *Venetie*, *Milane*, *Geneve*, en andere voorname steden van *Italië*, en kwam te *Haarlem* terug, alwaar hij met aanvraag om werk overladen werd. Daar hij

een aantal door hem vervaardigde en voor *Spanje* bestemde stukken wilde begeleiden, ging hij met dezelve sloop, en werd aan de Portugeesche kusten door eenen hevigen storm overvallen. Als door een wonder, met het grootste gedeelte zijner schilderstukken aan de schipbreuk ontsnapt, bepaalde hem de bijval, welke het tafereel te beurt viel, dat hij van dit voorval schetste, om zich voortaan vooral op het schilderen van zee- en scheepsgezigten toe te leggen, en het is in die *genre* dat hij dan ook den grootsten roem verworven heeft. Door de gedienschtigheid der monniken van een naburig klooster, die zijn stukken gered hadden, werd hij voortgeholpen naar *Lissabon*, en van daar naar *St. Ubes*, alwaar hij voor het klooster verschillende schilderijen vervaardigde. Hij keerde hierop naar het vaderland terug, stak naar *Engeland* over, alwaar hij door lord HOWARD, voor wien hij reeds verschillende zeestukken vervaardigd had, met de meeste onderscheiding werd ontvangen. Andermaal in *Holland* teruggekeerd, hielden de voorstelling van verschillende zeeslagen zijn penseel nog eenigen tijd bezig, en overleed hij, zonder dat men den juisten dag van zijn afsterven weet te bepalen.

VULCANIUS (BONAVENTURA DE SMET, bekend onder den naam van), in 1538 te *Brugge* geboren, en, na vele wisselvalligheden, den 9 October 1614

te *Leyden*, alwaar hij hoogleeraar in de Grieksche taal was, overleden, liet zich door de dwalingen van het calvinismus medeslepen, en gebruikte soms zijne pen tegen de Catholijke Kerk. Zijne voornaamste werken zijn: 1.º eene middelmatige vertaling van CALLIMACHUS, van MOSCHUS en BION, in 12.º; — 2.º eene goede *uitgave* van ARRIANUS, later door NICOLAAS BLANCHARD verbeterd en vermeerderd; het is deze die onder den naam van *Variorum* bekend is; — 3.º eene *uitgave* van AGATHIAS, *den Schoolgeleerde*, over de regering en het leven van JUSTINIANUS, met een goed commentarium: dezelve is in 1660 in het *Louvre* in fol. gedrukt; — 4.º eene *Verzameling* van oude Latijnsche taalkundigen, met aantekeningen, *Bazel*, 1577, in fol.

VULSON (MARCUS DE), heer DE LA COLOMBIÈRE, behoorde tot de zoogenaamde hervormde godsdienst, was kamerheer van den

koning van *Frankrijk*, en overleed in 1658. Na zijne vrouw in overspel betrapt te hebben, doodde hij haar en haren boeleerder, en snelde daarop in allerijl naar *Parijs*, om voor zich genade te vragen, welke hij bekwam. Dit voorval had in 1618 te *Grenoble* plaats, sedert dien tijd bedreigt men in genoemde stad, de behaagzieke vrouwen met de *Vulsonade*. Zijne werken zijn: 1.º *La Science etc.* (*De wapenkunde, handelende over den adel, den oorsprong der wapenen enz.*), in fol., *Parijs*, 1644, vermeerderd en in dezelfde stad herdrukt in 1669; — 2.º *Recueil etc.* (*Verzameling van verscheiden stukken en figuren van wapenschilden*), in fol., *Parijs*, 1689; — 3.º *Le théâtre etc.* (*Het tooneel van eer en ridderschap, of de geschiedkundige spiegel des adels enz.*) *Parijs*, 1648, 2 dl.ⁿ, in fol.: een belangrijk en nuttig werk, om het ceremonieel der oude ridderschap te leeren kennen.